CHODERLOS DE LACLOS

LEGĂTURILE PRIMEJDIOASE

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

CHODERLOS DE LACLOS

LEGĂTURILE PRIMEJDIOASE

CLASICII LITERATURII
UNIVERSALE

CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

CHODERLOS DE LACLOS

LEGĂTURILE PRIMEJDIOASE

sau

Scrisori culese într-o societate și publicate pentru instruirea altor societăți

Traducere de AL. PHILIPPIDE
Prefață de AURELIAN TĂNASE

București — 1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

PREFAŢA

Existenţa aventuroasă a lui Laclos, personalitatea lui puternică, învăluită într-o umbră de mister, au stîrnit interesul multor mînuitori ai condeiului, cercetători de profesie sau improvizaţi. În căutarea unor mărturii care să arunce lumină asupra aspectelor mai puţin cunoscute sau controversate ale vieţii scriitorului, istoricii literari au scormonit îndelung şi cu migală documentele vremii, au cules fapte şi opinii, le-au legat şi interpretat cu ingeniozitatea unor adevăraţi detectivi, dar, din păcate, nu întotdeauna fără părtinire. Oricum, rezultatele acestor căutări ne permit astăzi să desprindem cu mai multă uşurinţă trăsăturile personalităţii umane şi artistice a lui Choderlos şi să pătrundem mai adînc semnificaţia *Legăturilor primejdioase*, roman a cărui savoare au simţit-o cu siguranţă în particular chiar şi cei ce l-au sfîşiat în mod public.

Într-adevăr, *Legăturile primejdioase*, una dintre capodoperele literaturii universale, continuă şi în zilele noastre să graviteze pe orbita succesului, după ce de-a lungul a două secole au fost citite cu pasiune şi viu comentate. În perspectiva timpului scurs, cuvintele pe care — după afirmaţiile lui Alexandre de Tilly, uneori inexacte — Laclos le-ar fi rostit referindu-se la romanul său, capătă valoarea unei profeţii, iar aceasta justifică unda de orgoliu ce le străbate: „...am hotărît să scriu o operă care să iasă din făgaşul obişnuit, să facă vîlvă, iar faima ei să dăinuiască şi atunci cînd eu nu voi mai fi pe lume".[1]

[1] Citat de Augustin-Thierry la pag. 16 a lucrării sale monografice *Les liaisons dangereuses de Laclos*, Paris, 1930, colecţia *Les grands événements littéraires, édit. Société Française d'Editions Littéraires et Techniques.* (Traducerea noastră.)

Despre Choderlos de Laclos și opera sa de căpetenie s-au emis pînă în zilele noastre părerile cele mai felurite, adesea contradictorii. Se impune așadar ca bilanțul lor să fie întocmit în mod critic, cu referiri constante la climatul social, politic, moral și literar propriu Franței din anii ce preced și urmează de aproape Revoluția de la 1789, singura metodă în stare să garanteze prezentarea cît mai obiectivă a personalității nedreptățitului scriitor și aprecierea exactă a valorii istorice a *Legăturilor primejdioase*, operă care, datorită remarcabilei sale măiestrii, își va păstra mereu, neștirbită, puterea de a stîrni ecouri în sufletul cititorului.

*

Choderlos de Laclos s-a născut la 18 octombrie 1741, în orașul Amiens, capitala Picardiei, iar moartea l-a surprins în 1803, la Tarento, în Italia, punînd capăt vieții și carierei lui militare, pline de peripeții dramatice. El a cunoscut sfîrșitul domniei lui Ludovic al XV-lea, perioadă vestită prin libertinajul ei, a trăit evenimentele care au dus la răsturnarea lui Ludovic al XVI-lea, a fost atras cîtva timp de partidul orleaniștilor, dar s-a simțit mai puternic legat de iacobini, acceptînd Revoluția din 1789 și servind-o cu fidelitate, în fine, a fost martor, în primii ani ai secolului trecut, la ascensiunea rapidă a lui Napoleon Bonaparte.

Informațiile despre Laclos încep de-abia o dată cu înscrierea lui, la 18 ani, ca *aspirant* la Școala de artilerie din La Fère, al cărei elev devine la 23 ianuarie 1760. Se poate totuși presupune că, după obiceiul vremii, ca fiu al unui funcționar cu rang nu prea înalt, trebuie să fi urmat mai întîi cursurile uneia dintre acele *academii* în care erau predate disciplinele umanistice și îndeletnicirile artelor nobile : scrima, dansul și echitația.[1]

Inteligent, pasionat de științele matematice, ambițios, tînărul Laclos își obține, la capătul unui an de studii strălucite, multdoritul brevet de sublocotenent ; dar de acum înainte avea să urce penibil de încet treptele ierarhiei militare ; căci, pe de-o parte, prilejul de a se distinge în bătălii, așa cum visa, îi va lipsi, iar pe de alta, încercările de a ieși din mediocritate se vor izbi de zidul ostilității și nepăsării feudalilor de viță veche, acaparatorii tuturor posturilor de comandă. Cînd, în 1779, la șaisprezece ani de

[1] Cf. Augustin-Thierry, *op. cit.*, p. 26.

la absolvirea Şcolii militare, Laclos, abia căpitan, se înscrie ca voluntar în armata pe care Franţa intenţiona s-o trimită în ajutorul răsculaţilor din America, descendenţii familiilor ilustre — Noailles, Lauzun, Ségur — îi sînt preferaţi încă o dată. Fără îndoială că Laclos, dacă ar fi avut destui bani, ar fi echipat pe cheltuiala sa o întreagă armată, după exemplul bogatului burghez La Fayette. Lipsit însă şi de avere şi de protecţia unui nume răsunător, căci particula nobiliară dobîndită de tatăl său „pentru servicii" aduse regatului Franţei nu-i slujea la nimic, ofiţerul Laclos se vede nevoit să-şi cîştige gradele după vechime, urmînd din provincie în provincie corpul regal de artilerie din care făcea parte : din Alsacia în Franche-Comté, din Dauphiné în Saintonge.

E drept că pentru el şederea în provincie nu este întotdeauna lipsită de farmec. Dintre toate oraşele de garnizoană, Grenoble îi este însă cel mai drag, iar amintirile culese în „portul Alpilor" îl vor înduioşa tot restul vieţii ; avem în această privinţă mărturia scrisă a grenoblezului Stendhal, care-l întîlneşte pe bătrînul general Laclos în Italia, la Milano, treizeci de ani mai tîrziu.

Între 1771 şi 1777, tînărul, elegantul şi spiritualul ofiţer de artilerie Laclos, care pătrunsese în societatea aleasă a veselului oraş de garnizoană, ia parte la petreceri, este primit în saloanele acesteia, caută, nu fără succes, aventurile galante. Mînat de curiozitate, priveşte cu atenţie în jurul său, ascultă cancanurile, ghiceşte intrigile ascunse, observă şi înregistrează cu grijă totul, strîngînd, metodic şi răbdător, un impresionant bagaj de fapte vii, din care îşi va plămădi apoi, în ceasurile de răgaz, *Legăturile primejdioase*. Surprinzătoare operă, pe care nici ambianţa literară a epocii, nici scrierile anterioare ale lui Laclos nu păreau s-o anunţe ! Într-adevăr, printr-o convenţie nescrisă, dar unanim respectată, realitatea ajunsese pe atunci, sub pana imitatorilor lui Jean-Jacques Rousseau, să poarte în mod firesc o idilică şi suavă mască, să fie încununată întotdeauna cu trandafirii cărora li s-a smuls pînă la ultimul spin şi înecată sub nesfîrşite valuri de „sensibilitate". Mîndri păstori şi duioase păstoriţe invadaseră cîmpiile înmiresmate ale literaturii, izgonind prin simpla lor prezenţă urîţenia şi relele. Nu e de mirare că, negînd pe neaşteptate această imagine „perfectă" a lumii, construită de scriitori uitaţi aproape cu totul în zilele noastre, ca doamna Riccoboni, Boculard d'Arnaud, Barthélemy Imbert şi alţii, romanul de analiză al lui Laclos, strălucitor de luciditate şi vigoare, era un adevărat trăsnet din senin.

Pînă la acea dată, Choderlos de Laclos își făcuse ucenicia de scriitor publicînd destul de regulat în *Almanahul muzelor*, mai ales după 1767, poezii galante, în care se manifestă uneori același spirit libertin, ireverențios, din povestirile sale în versuri. Dar în afară de madrigale, rondeluri sau epistole rimate — ca celebra *Epistolă către Margot*, împotriva contesei Du Barry, favorita regelui Ludovic al XV-lea — Laclos își încearcă talentul și în teatru, adaptînd pentru scenă, în 1777, romanul doamnei Riccoboni, *Ernestine;* suferă însă un eșec usturător. Decepționat, rănit în amorul lui propriu, căpitanul de artilerie Laclos se reîntoarce în insula Aix, unde conduce mai departe lucrările de fortificații menite să apere Franța de un atac al englezilor. Cum însă aceștia nu vor să debarce, Laclos, pierzîndu-și orice speranță în gloria militară, hotărăște s-o cucerească definitiv pe cea de scriitor și să șteargă astfel urmele nefericitei experiențe cu *Ernestine*. În momentele libere se retrage în camera sa și lucrează cu înverșunare, nevoind să vadă pe nimeni. Anii trec repede. În 1781, Laclos obține un concediu de șase luni și pleacă imediat la Paris, ducînd cu sine manuscrisul operei ce avea să-l consacre dintr-o dată ca mare scriitor. La 23 martie 1782, printre noutățile anunțate în *Mercure de France*, figurau și *Legăturile primejdioase*, în patru volume, semnate numai cu inițialele autorului : „C... de L...". Va fi un nemaipomenit succes literar, dublat de un scandal tot atît de mare : opinia publică, indignată de îndrăzneala romancierului, intră în efervescență, iar superiorii acestuia vor să-l pedepsească aspru. În cele din urmă, cu toată intervenția binevoitoare a unor apărători sus-puși, Laclos va fi totuși „exilat" în Bretania, din ordinul mareșalului de Ségur, ministrul de război. Oricum, furtuna trecuse. Reputația lui Choderlos de Laclos avea să rămînă însă multă vreme aceea de autor al unui roman vinovat.

Datele privitoare la viața și activitatea lui Laclos în anii următori sînt puțin numeroase ori nesigure. Se pare că după 1786, cînd are loc, în împrejurări romantice, căsătoria sa cu Marie Solange Duperré, el nu s-a mai ocupat de literatura propriu-zisă decît într-o măsură neînsemnată. Celelalte scrieri ale lui Laclos, de un deosebit interes pentru reconstituirea personalității lui adevărate, capătă de acum înainte un tot mai pronunțat caracter filozofic, militant, fiind legate direct de problemele sociale ale epocii. Astfel, tratatul *Despre educația femeilor*, scris în 1783, dar

publicat abia cu o sută douăzeci de ani mai tîrziu, și care anunță, după expresia lui Roger Vailland, „lucrările consacrate acestei probleme de către marii dascăli ai socialismului științific“ [1], ni-l arată pe Laclos ca pe „cel mai îndrăzneț apărător al egalității în drepturi a femeii cu bărbatul“ [2]. El ia ca punct de plecare o imaginară stare „primitivă“ a femeii, caracterizată printr-o libertate deplină, și urmărește istoric, pînă în zilele noastre, evoluția dependenței ei față de bărbat în societatea organizată, arătînd toate consecințele sclaviei la care este redusă tovarășa de viață a acestuia. Soluția sugerată de Laclos este radicală : „...aflați, exclamă el, că nu veți scăpa de robie decît printr-o mare revoluție“ [3]. Acest fel de a gîndi, apropiat de al lui Jean-Jacques Rousseau, arată limpede că Laclos se îndrepta tot mai mult spre activitatea politică. Înainte de a se afirma însă ca om de acțiune în acest domeniu, ceea ce avea să se întîmple o dată cu evenimentele de la 1789, el își dezvăluie din nou ideile protestatare, progresiste, într-o scrisoare către Academia Franceză — pe care criticul Roger Vailland o numește „cea de-a doua bombă a căpitanului Laclos“ [4] : este vorba de un memoriu referitor la *Elogiul mareșalului de Vauban*, subiect propus de respectiva academie în vederea concursului de elocință din 1787. Ireverențiosul căpitan își permitea nu numai să critice cu vehemență pe unul din idolii armatei, unanim venerat, ci să lovească totodată și în spiritul ei de castă. Acest violent atac împotriva tagmei militare a displăcut, firește, superiorilor săi : Laclos este mustrat cu severitate, i se pune în vedere să nu mai publice nimic fără aprobarea autorităților și este obligat să-și întrerupă călătoria de nuntă, părăsind Parisul pentru a se întoarce în garnizoana sa, la Metz. Înțelege că această ultimă măsură echivala cu un exil, și e definitiv convins acum că, în cariera armelor, nu-l mai poate aștepta un viitor strălucit. De aceea, în 1788, va accepta să devină secretarul ducelui de Orléans, pe care-l însoțește în Anglia, într-o misiune diplomatică. Activitatea lui politică ajunge însă la apogeu abia după întoarcerea de la Londra, cînd se alătură iacobinilor. Conducînd biroul de corespondență al *clubului*, el

[1] Cf. Roger Vailland : *Laclos par lui-même*, p. 27.
[2] Ibidem, p. 27.
[3] Ibidem, p. 32.
[4] Ibidem, *op. cit.*, p. 160.

joacă un rol de frunte în reunirea tuturor „societăților" din provincie într-un bloc organic, ce va acționa cu hotărîre în momentele de răscruce ale Revoluției.

„Laclos — notează Roger Vailland — și-a închinat Revoluției toate puterile și i-a fost de folos în măsura cea mai însemnată." [1] Într-adevăr, Laclos pregătește, în calitate de comisar al ministrului de război pe lîngă statul-major general din Châlons-sur-Marne, celebra victorie de la Valmy asupra Prusiei ; avansat general, e trimis apoi să organizeze armata franceză din Pirinei ; îl regăsim mai tîrziu pe fostul elev al Școlii de artilerie din La Fère conducînd chiar în acel oraș o serie de experiențe balistice care aveau să pună la dispoziția armatelor republicane *obuzul*, „cea mai mare descoperire a artileriei moderne" [2] ; căci scriitorul și omul politic Laclos a fost, în acest domeniu al tehnicii, un inventator de seamă. Compromis la un moment dat din cauza prieteniei pe care i-o arătase Philippe d'Orléans, Laclos este destituit și închis, dar continuă să rămînă credincios Republicii : chiar în 1793, anul arestării sale, el cere și obține să fie pus în libertate pe cauțiune spre a întreprinde noi experiențe, deosebit de importante pentru apărarea națională. În decembrie 1794 iese definitiv din închisoare, dar cu sănătatea grea zdruncinată. Totuși, Laclos solicită un post în vechea lui meserie — nu numai fiindcă o îndrăgea cu adevărat sau era lipsit de mijloace de trai, ci, în primul rînd, spre a-și sluji patria. Așteptînd rezultatul demersurilor, el va ocupa deocamdată, cu sprijinul lui Bairas, postul de secretar general al administrației ipotecilor.

Anul al VIII-lea al Republicii îi aduce reintegrarea în armată. Ca general de brigadă, se va afla pe malurile Rinului, sub comanda lui Moreau. De acolo va trece în Italia, și va primi, în sfîrșit, botezul focului în bătălia de la Mincio [3]. Greutățile războiului îi secătuiesc însă ultimele puteri. Ajuns, după o călătorie istovitoare, la Tarento, unde urma să preia comanda artileriei, Laclos se îmbolnăvește grav și, la 5 septembrie 1803, moare,

[1] Roger Vailland, *op. cit.*, p. 164.

[2] Émile Dard, *Le général Choderlos de Laclos* ; citat de R. Vailland în lucrarea amintită anterior, p. 164.

[3] Cf. Edouard Maynial, introducere la *Les Liaisons dangereuses*, Société des Belles Lettres, Paris, 1943, pp. XXII—XXIII.

încredințînd primului consul, Napoleon Bonaparte, printr-o scrisoare impresionantă, dar plină de demnitate, soarta soției și copiilor săi, care rămîneau fără nici un sprijin.

Marelui scriitor îi fusese hărăzit să-și încheie viața ca ostaș.

*

Între structura romanului lui Laclos și demonstrația *ex cathedra* a unei teoreme de geometrie există un paralelism izbitor : îl constatăm și în forma enunțului — *quod est demonstrandum* — și în logica fără cusur a explicațiilor ce merg din aproape în aproape, și, în fine, în folosirea unor artificii ingenioase acolo unde nu există o cale directă către finalul *quod erat demonstrandum*.

Matematicianul Laclos se întrece pe sine : reușind să demonstreze ceva ce pare a fi cvadratura cercului, el cîștigă, învingînd toate dificultățile jocului, prinsoarea pe care, așteptîndu-se la un eșec, este gata s-o țină cu el oricare dintre cititorii *Legăturilor primejdioase*. Laclos explorează în profunzime sufletul omenesc, disecîndu-l nepăsător și analizîndu-l cu rezultate ce au adesea gustul subtil al otrăvurilor rare ; pe cititorul curios, cuprins de teamă și de stînjenealâ, îl călăuzește din umbră prin locuri cunoscute și totuși tainice, reușind să-i țină mereu treaz interesul, pînă la capătul acestei surprinzătoare călătorii. Căci Laclos exploatează, pînă la epuizarea lor și cu o pricepere inegalabilă, valorile artistice latente ale datelor exterioare ce formează osatura operei. Măiestria sa de scriitor este atît de bogată în nuanțe, de pasionantă, încît sîntem, în mod obiectiv, nevoiți să cercetăm mai de aproape numeroasele ei fațete.

Încercînd să reconstituim metoda de creație a lui Laclos, sîntem izbiți și dezorientați la început de faptul că elementele folosite de scriitor nu au prin ele însele nici o valoare deosebită, nici o calitate ieșită din comun, în funcție de care s-ar fi putut prezice fără greș un rezultat atît de strălucit. Dimpotrivă, toate aceste date obiective — intriga senzațională, forma de roman epistolar și senzualismul sentimental al conținutului — ar conduce mai degrabă la una din acele opere lipsite de originalitate, cum întîlnim atît de des în cimitirul literelor. Dar, în ciuda atrăgătoarelor pante ce-l invitau pe scriitor să le urmeze, acesta își croiește un drum propriu, și face astfel ca *Legăturile primejdioase* să nu fie nici o operă de un melodramatism ieftin, nici una vulgar-senzuală ori pornografică.

Pentru a expune intriga romanului și a-i prezenta personajele, Laclos avea de ales între două variante artistice opuse : putea proceda fie gradat, adică să solicite atenția cititorului prin noutatea evenimentelor exterioare și, eventual, a deznodămîntului, adăugînd rînd pe rînd noi trăsături de caracter eroilor săi, pînă la completarea portretului fiecăruia dintre ei, fie să dezvăluie, de la bun început, firea personajelor, relațiile dintre ele și orientarea generală a acțiunii. Laclos adoptă cea de-a doua soluție, mergînd chiar pînă la a lăsa, cel puțin în linii mari, să se ghicească sfîrșitul sumbru al cărții. S-ar părea că, așa stînd lucrurile, scriitorul a renunțat la utilitatea faptului senzațional în scopul captivării cititorului. Dar Laclos este departe de a disprețui dramatismul ca sursă de interes ; el imaginează o intrigă complicată, demnă de o melodramă, însă avînd un echilibru, o simetrie și o măsură care estompează orice impresie de artificios ; numai comprimarea subiectului în cîteva fraze poate crea această impresie.

Dezbrăcat de haina lui artistică, scheletul *Legăturilor primejdioase* arată astfel :

Cécile Volanges — cincisprezece ani, păr blond și ochi albaștri — fiică de nobili crescută în mănăstire după moda vremii, este logodită în pripă de mama sa cu Gercourt, un ofițer bogat și de neam mare. Urmează să aibă loc o căsătorie din interes, așa cum se obișnuia adesea în lumea „stării întîia". Dar, pe neașteptate, situația se complică : în timp ce logodnicul ei se afla departe, chemat de îndatoririle lui ostășești, Cécile se îndrăgostește de cavalerul Danceny, ca și ea, naiv și lipsit de experiență. Iubirea lor nu poate avea însă o evoluție firească : vlăstar al unei familii fără avere, tînărul va părăsi Franța, spre a intra în ordinul cavalerilor de Malta.

Nevoiți să-și ascundă sentimentele, deoarece erau siguri că aflîndu-le, părinții ar fi făcut totul spre a-i despărți, Cécile și Danceny devin cu atît mai ușor victimele dușmanilor lor de moarte, marchiza de Merteuil și vicontele de Valmont, cu cît, socotindu-i prieteni, le cer cu încredere sfatul și ajutorul. Doamna de Merteuil, a cărei vanitate de femeie fusese cîndva rănită de contele de Gercourt, vrea ca Cécile, viitoarea lui soție, să fie sedusă de Valmont. Marchiza este sigură că, răspîndind mai tîrziu zvonul despre cele întîmplate și arătînd drept dovezi scrisoarea trimisă de Cécile vicontelui, Gercourt va ajunge de rîsul lumii, iar aceasta

ar însemna moartea lui socială. Doamna de Volanges, pe care de asemenea o detestă, ar fi şi ea zdrobită de lovitura dată fiicei sale. Dar Valmont, deşi de acord cu planul asociaţiei lui, pentru că şi el are motive de răzbunare împotriva lui Gercourt, nu aleargă îndată la chemarea ei : între timp începuse în joacă şi voia să continue asediul unei femei de o moralitate unanim recunoscută, doamna de Tourvel, care se afla în vizită la bătrîna lui mătuşă, contesa de Rosemonde, undeva în împrejurimile Parisului. Marchiza şi vicontele, neînţelegînd nici unul să se supună voinţei celuilalt, au un schimb de scrisori înciudate, pline de ironii.

În cele din urmă, la insistenţele doamnei de Tourvel, înspăimîntată de curtea vicontelui, acesta pleacă la Paris. Cécile, a cărei dragoste pentru Danceny este trădată doamnei de Volanges de către marchiză, e trimisă la ţară, chiar la castelul contesei de Rosemonde. Valmont o urmează în curînd şi, înşelîndu-i încrederea, o seduce. Doamna de Tourvel, sfîşiată de dragostea ei pentru viconte şi de scrupulele de care nu se poate elibera, va sfîrşi de asemenea prin a deveni amanta aceluiaşi Valmont. Între timp, Danceny este şi el sedus de marchiză. S-ar părea că doamnei de Merteuil şi vicontelui nu le mai rămîne decît să-şi exploateze succesul pentru a-şi savura în linişte răzbunarea. Dar deodată evenimentele îşi schimbă ritmul, se precipită. Valmont şi marchiza ajung la ceartă şi luptă deschisă. Danceny, aflînd de la doamna de Merteuil de trădarea comisă de viconte, îl provoacă la duel şi-l omoară. În ultimele lui clipe, Valmont îi încredinţează însă lui Danceny un teanc de scrisori, care o vor nimici pe fosta lui asociată : ea îşi va pierde şi reputaţia şi averea. Fatalitatea intervenind la rîndul ei, marchiza de Merteuil se îmbolnăveşte de vărsat şi este desfigurată în chip groaznic. Nefericita doamnă de Tourvel moare în scurtă vreme, chinuită de remuşcări violente. Cécile devine călugăriţă, Danceny pleacă în Malta.

Relatarea acestor întîmplări, captivante prin ele însele, ar fi putut, firesc, să aţîţe curiozitatea cititorilor, chiar dacă Laclos nu ar fi exploatat şi alte surse de interes. Să sfîrşim însă mai întîi ceea ce avem de spus despre intriga romanului.

Se înţelege de la sine că aprecierea măiestriei cu care scriitorul distribuie şi leagă între ele faptele nu trebuie făcută pe baza rezumatului sumar, condensat al intrigii, ci supunînd opera în ansamblul ei unei adevărate radiografii, singura în stare să reveleze locul exact şi importanţa diferitelor articulaţii ale subiectului. Distanţa

în timp dintre evenimente, apreciată de noi subiectiv după numărul de pagini ce le separă — unitate de măsură care păstrează, bineînțeles reduse la o anumită scară, proporțiile reale — lasă să se vadă admirabila pricepere a scriitorului de a alege pentru fiecare fapt nou momentul cel mai potrivit, calculat astfel încît cititorul, aflîndu-l, să răspundă cu o reacție sufletească precisă. Creînd contextul-diagnostic în care o anumită întîmplare determină în mod sigur un efect psihic previzibil, Laclos comandă direct sentimentelor noastre cînd și în ce măsură să se manifeste, și dozează după voie tensiunea romanului. Repartizarea inegală în economia operei a principalelor părți componente ale intrigii nu este nici pe departe un efect al hazardului. Deși de la primele pagini aflăm că există paralel mai multe proiecte de viitor concepute de eroii centrali, nu știm încă nici *dacă*, nici *care* dintre ele se va realiza, nici *cînd* anume și nici *prin ce mijloace*. Răspunsurile la aceste întrebări constituie rezerva de elemente narative pe care Laclos pentru a hrăni fără întrerupere interesul cititorului, le plasează între partea expozitivă și sumbra cascadă de nenorociri din finalul cărții : sînt numeroase întîmplări mărunte ce se succed ca tot atîtea mici explozii, făcînd să progreseze acțiunea : marchiza și vicontele manevrează din umbră, dificultăți neprevăzute se ivesc în calea eroilor sau dispar, picante aventuri marginale vin să adauge un surplus de consistență romanului. Cît de bogată este inventivitatea lui Laclos o dovedesc, de pildă, între altele, ingenioasele amănunte ale cuceririi doamnei de Tourvel de către viconte, care le comentează astfel, comparîndu-se ironic, dar nu fără mîndrie, cu marii strategi ai istoriei : „...și vei vedea că nu m-am depărtat de loc de adevăratele principii ale acestui război, care, după cum am constatat adesea, seamănă atît de mult cu celălalt. Judecă-mă deci ca pe Turenne sau pe Frédéric. Am silit pe inamic să se lupte cînd el nu voia decît să tărăgăneze ; prin manevre savante am izbutit să-mi aleg terenul și dispozitivele, am știut să inspir inamicului un sentiment de siguranță, ca să-l pot ajunge mai ușor în ascunzătoarea sa, am știut să-i insuflu teroare, înainte de a da lupta, n-am lăsat nimic la voia întîmplării, decît eventualitatea unui mare avantaj în caz de succes, cu certitudinea unei retrageri onorabile în caz de înfrîngere ; în sfîrșit, n-am angajat acțiunea decît dispunînd de o retragere asigurată, prin care să pot apăra și păstra

tot ce cucerisem mai înainte. Cred că e tot ce aveam de făcut..." (Scrisoarea CXXV.)

Fazele acestui joc inteligent și feroce, care se desfășoară pe sute de pagini, menține aprinsă cu o egală putere curiozitatea cititorului. Dar tensiunea internă a *Legăturilor primejdioase* este asigurată de Laclos și prin alte mijloace — menite să stîrnească în noi o *emoție continuă*, indiferent de natura ei schimbătoare de la un moment la altul : milă, oroare, revoltă, satisfacție etc. Iar intensitatea acestor mișcări sufletești, în loc să crească, tinzînd spre o anumită culme, rămîne la același nivel foarte ridicat pînă la explozia finală. Neobișnuită, dar calculată perfect de artileristul Laclos, traiectoria pe care progresează acțiunea urmează îndelung o linie aproape orizontală, terminată cu o cădere bruscă. Afirmînd că „această carte, *Legăturile primejdioase*, arde, însă așa cum ar putea să ardă gheața" [1], Baudelaire a exprimat poetic impresia stranie de atingere cu o flacără rece pe care o lasă atît lipsa de oscilație a tensiunii cît și felul impersonal, detașat, propriu lui Laclos, de a prezenta evenimentele și de a explica mecanismul intim al sentimentelor omenești.

Efectele de o mare originalitate pe care le obține scriitorul exploatînd avantajele tiparelor artistice în care a turnat substanța *Legăturilor primejdioase* ne fac să credem că adoptarea oricărei alte formule literare ar fi avut un rezultat mult mai palid. Este, poate, numai o impresie subiectivă, produsă de perfecțiunea greu de egalat a operei ; oricum, intuiția lui Laclos s-a dovedit fără greș : forma de roman epistolar e o îmbrăcăminte care aderă la toate sinuozitățile conținutului, îi acoperă asperitățile, lăsîndu-le totuși să se ghicească, slujește, într-un cuvînt, cele mai fine intenții ale artistului. Iată, din aproape în aproape, în ce fel trebuie înțelese afirmațiile de mai sus.

Legăturile primejdioase sînt, prin excelență, opera în care *secretul*, prezent în felurite ipostaze, are un rol atît de important încît determină, punînd la încercare virtuozitatea scriitorului, însăși structura internă a cărții. Dar, nefiind numai o capodoperă a genului cu „suspense", romanul lui Laclos se ridică mult deasupra acelei literaturi în care mînuirea secretelor pasionante este privită ca un scop în sine. Căci nu rare sînt scrierile a căror

[1] Citat de Ad. van Bever în studiul său introductiv la *Les Liaisons dangereuses*, Paris, Ed. Georges Crès et Cie, 1920. (Traducerea noastră.)

acțiune este pusă în mișcare și orientată de intențiile și faptele ascunse ale personajelor, fără însă ca acumularea, uneori de-a dreptul uluitoare, a acestor elemente să fi asigurat celor ce le-au născocit nemurirea numelui.

Regia fără cusur a unor secrete captivante dar în același timp plauzibile, care nu este nici pe departe singurul mare merit al *Legăturilor primejdioase,* se caracterizează mai ales prin *dinamismul* ei. Imaginînd un sistem ingenios de canale nevăzute prin care circulă secretul, Laclos realizează o originală distribuire a acestuia între deținătorii lui posibili — personajele romanului și cititorul însuși. Cunoscător inițial al tuturor dedesubturilor operei, scriitorul, deși nu stabilește o comunicare directă între el și cititor, nu-l lasă totuși pe acesta din urmă să aștepte dezlegarea enigmelor la rînd cu răbdătoarele personaje fictive.

Laclos ține încontinuu seamă de faptul că ceea ce constituie la un moment dat un secret pentru unul sau mai mulți dintre protagoniștii romanului trebuie să-și piardă progresiv această calitate atît pentru ei cît și pentru cititor. El apreciază așadar, pe măsura înaintării acțiunii, ce și cît anume se cuvine să dezvăluie din rezerva globală de secrete ale operei și semnalează mereu existența altora noi, făcînd ca fiecare dintre scrisori să devină un amestec magic de calmante și excitante ale curiozității cititorului. El manevrează simultan două planuri în care se mișcă secretele : unul, inferior, este situat la nivelul personajelor, ale căror destine sînt legate prin fire invizibile de atotputernicia scriitorului ; celălalt, rezervat privilegiatului cititor și dominîndu-l pe primul, centralizează în orice clipă suma secretelor deținute de eroii fictivi, chiar dacă aceștia comunică numai doi cîte doi, fără știrea celorlalți, sau dacă nu în toate cazurile sînt sinceri între ei.

Laclos supraveghează atent dezvoltarea acțiunii, mînuind fără efort materialele de construcție pe care le-a ales ; el face să varieze în roman proporțiile și ordinea explicării secretelor, inversează sau întrerupe după voie direcția în care circulă acestea, le dispune într-un sistem inteligent conceput, astfel încît coincidența celor două planuri distincte menționate mai sus să aibă loc exact atunci cînd cititorul a ajuns la ultima filă a cărții.

Concepute ca tot atîtea compartimente separate, dar putînd comunica între ele prin jocul unor ecluze puse în mișcare de scriitor după nevoile intrigii, scrisorile din care sînt construite

Legăturile primejdioase constituie, prin însăşi caracteristicile lor formale, intrinsece, exploatate din plin de Laclos, o sursă de remarcabile efecte artistice.

Lăsîndu-i pe eroii săi să-şi exprime singuri gîndurile şi sentimentele, scriitorul îşi interzice implicit orice intervenţie personală directă în legătură cu evenimentele relatate şi asigură prin aceasta *Legăturilor primejdioase* un anumit gen de obiectivitate a prezentării. Or, impersonalitatea — relativă de altfel — a creaţiei sale nu este decît un procedeu artistic şi, ca atare, ea nu poate justifica acuzaţia de uscăciune sufletească adusă lui Laclos de unii critici excesiv de severi. Pentru a asigura decodarea în întregime a mesajului artistic transmis, scriitorul dispune într-o ordine intenţionată scrisorile diferitelor personaje, subliniind, de pildă, prin contrast, cinismul depravatului Valmont şi naivitatea, apoi suferinţele morale ale victimei lui, doamna de Tourvel etc. Este însă absurd să i se atribuie artistului acea lipsă de sentimente omeneşti pe care el, tocmai spre a condamna descompunerea morală a reprezentanţilor feudalităţii franceze în jurul Revoluţiei de la 1789, o subliniază cu atîta vigoare la cuplul Merteuil-Valmont.

Dialogul stabilit între personaje, purtînd toate caracteristicile limbajului scris, în cadrul căruia comunicarea are loc într-o singură direcţie, este de un tip cu totul aparte : obiecţiile, întrebările, părerile interlocutorului nu pot fi redate pe loc, de îndată ce se nasc în mintea lui, ci urmează să fie concentrate într-o scrisoare de răspuns. Eroii romanului stau de vorbă într-un fel greoi. Dar tocmai aşteptarea replicii, uneori prelungită voit de autor, ţine treaz interesul cititorului, cu atît mai mult cu cît corespondenţa dintre două personaje este adesea întretăiată de a altora, care, la rîndul ei, cere neapărat inversarea rolurilor între *emiţător* şi *receptor*.

Forma epistolară a romanului face ca fragmentarea în segmente foarte numeroase a acţiunii, întreruperea ei chiar în momentul apariţiei unor elemente noi, ce solicită interesul cititorului, să-i pară acestuia la fel de firească, atunci cînd se produce, ca şi rebranşarea atenţiei sale pe o altă linie de tensiune a intrigii, părăsită însă de îndată spre a reveni la cea dintîi, într-un neîntrerupt du-te-vino pe drumuri alăturate, menit să-i ofere încontinuu o viziune globală asupra planurilor în care eroii evoluează simultan.

Legăturile primejdioase dau iluzia unui adevărat film : o succesiune rapidă de imagini statice, concentrate, de scurte secvenţe

juxtapuse, urmărind în planuri paralele destinele eroilor încheagă în mintea cititorului-spectator, lăsat să descopere singur relațiile logice dintre ele, un tablou general dinamic, bogat în semnificații.

Variația tonului de la o scrisoare la alta, în funcție de personajul care are cuvîntul, îi este dictată obiectiv lui Laclos de alegerea inițială, pentru romanul său, a formei epistolare: respectînd cerințele realismului, el creează, mînuind o claviatură complicată, de la limbajul naivității suave pînă la acela al cinismului crud, și reușește să facă din fiecare scrisoare o capodoperă independentă în genul ei. Dar cu tot echilibrul conținutului, și oricît de perfectă ar fi forma în care acesta este redat, o asemenea bijuterie artistică dobîndește noi valori în lumina contextului; iată de ce *Legăturile primejdioase*, constituind un ansamblu organic, depășesc, ca operă de artă, suma aritmetică a valorilor acestor mici capodopere privite izolat.

*

Legăturile primejdioase au stîrnit la apariția lor, în 1782, un scandal ale cărui ecouri s-au repercutat îndelung, stingîndu-se treptat abia în pragul secolului nostru. Denunțat de critici în unanimitate drept scriere imorală, perversă, adevărată biblie a depravării, romanul lui Laclos, al cărui realism nemilos rupînd pojghița de politețe rafinată și eleganță sensibilă sub care se ascundea putreziciunea moravurilor nobilimii franceze în preajma Revoluției de la 1789, implica o condamnare aspră a vechiului regim, avea să fie judecat oficial de un tribunal regal sub Restaurație — în 1824 — și pus la index, un an mai tîrziu, alături de operele lui Montesquieu, Voltaire și Jean-Jacques Rousseau. Sentința aceasta reprezenta de fapt o primă recunoaștere a caracterului progresist al operei lui Laclos, un omagiu adus lucidității sale. Confirmările ulterioare ale calității, adesea contestată, de document autentic a romanului sînt numeroase și, cel puțin în unele cazuri, întemeiate pe cercetarea unor valoroase surse de informare asupra epocii. Poetul Charles Baudelaire îl așază în rîndul cărților care „explică și ilustrează Revoluția"; Taine îl consideră drept „o mărturie capitală despre moralitatea vechiului regim", iar Paul Bourget îl numește „testamentul spiritual al unei societăți". Din literatura realistă a epocii, din paginile memoriilor particulare ce s-au păstrat pînă azi, în fine, din totalitatea documentelor demne de crezare cruțate de vreme, istoricii au desprins aceeași imagine a lumii

feudale pe care o prezintă Laclos în *Legăturile primejdioase*. Este, în esență, o societate coruptă, cu simțurile uzate, lipsită de sentimente sincere, dezumanizată prin însăși inutilitatea ei, și care își împarte vremea între baluri, spectacole de teatru, petreceri cîmpenești, conversații de salon și mai ales aventuri galante. Cinismul cel mai feroce înflorește în acest climat, dînd naștere unor monștri ca marchiza de Merteuil și vicontele de Valmont. De altfel, nici celelalte personaje ale romanului nu au un profil moral atrăgător : falsa inocență și perversitatea înnăscută a domnișoarei Cécile de Volanges ca și candoarea echivocă a lui Danceny, ori sensibilitatea alambicată a bigotei doamne de Tourvel, de pildă, sînt departe de a trezi simpatia cititorului.

Cangrena morală de care este măcinat acest strat parazitar al societății franceze a secolului al XVIII-lea este atît de profundă și întinsă încît nu poate exista îndoială asupra incompatibilității ei cu existența dragostei adevărate. Acest sentiment este fie neluat în seamă, fie ridiculizat și ucis. Doamna de Volanges tratează căsătoria fiicei sale fără să-i ceară părerea, iar cînd află de iubirea ei pentru Danceny, încearcă să-i pună capăt ; nevoită să mintă pentru a păstra legătura cu alesul inimii sale, Cécile va ajunge repede la depravare ; dragostea doamnei de Tourvel pentru viconte este batjocorită, călcată în picioare de acesta ; sentimentele lui Danceny sînt mai întîi clătinate de interpunerea marchizei de Merteuil între el și Cécile, apoi nimicite în vîrtejul evenimentelor cu care se încheie romanul.

Sistemul de educație a tinerelor vlăstare nobile — conform căruia fetele erau trimise la mănăstire pînă la vîrsta căsătoriei, de fapt mai mult pentru a fi ferite de tentațiile secolului decît să învețe ceva util, pe cînd băieții erau deprinși doar să mînuiască sabia, să călărească și să improvizeze la nevoie un madrigal — suferă implicit o condamnare aspră sub pana lui Laclos. Scriitorul denunță în același timp și destrămarea familiei feudale, în cadrul căreia domnesc lipsa de intimitate și neîncrederea, rezultat firesc al căsătoriilor din interes, hotărîte fără drept de apel de autoritatea abuzivă a părinților.

Infidelitatea apare în acest caz drept o consecință logică a căsniciei nedorite.

În societatea aleasă din Franța secolului al XVIII-lea era frecvent tipul depravatului cinic — bărbat sau femeie — total lipsit de scrupule, imoral și în același timp amoral, veșnic în căutare de

aventuri amoroase, de „legături" părăsite repede de teamă să nu fie el cel abandonat, gata să întreprindă orice experiență satanică de corupere a unui inocent pentru a se putea mîndri apoi cu isprava sa. Este așa-numitul *„roué" (bun de tras pe roată)* pe care îi incarnează, în romanul lui Laclos, vicontele de Valmont și doamna de Merteuil. Dar, oricît de abominabile ar fi aceste personaje de roman, se pare, dacă acordăm încredere lui Stendhal, că Laclos n-a făcut decît să zugrăvească artistic exemplare vii. Marchiza de Merteuil, ne asigură Stendhal în jurnalul său, era în realitate o oarecare doamnă de la Tour du Pin Montmort, din Grenoble, pe care a cunoscut-o pe cînd era copil ; după cum ar fi cunoscut și pe adevărata Cécile de Volanges : domnișoara de Blacons. Nici pentru celelalte personaje din *Legăturile primejdioase* nu lipsesc „cheile" ; dar, cum pe de-o parte ele sînt discutabile, iar pe de alta, ceea ce prezintă interes astăzi, la aproape două sute de ani distanță, este numai adevărul general despre epocă, menționarea lor ar fi superfluă. Cu atît mai mult cu cît romanul lui Laclos, ca operă de artă, nu poate fi considerat drept un obișnuit proces-verbal care ar consemna identitatea unor persoane și exactitatea unor fapte petrecute cîndva.

*

Roman senzațional, dar ridicîndu-se cu mult deasupra genului ; roman senzual, dar de o senzualitate discretă, subterană ; roman lubric, poate, prin unele scene crude, dar păstrînd pretutindeni decența limbajului și plutind ușor peste detaliile șocante ; roman antisensibil, reacție la literatura lacrimogenă a vremii, dar plin de plînsete, strigăte, leșinuri și scene duioase ; roman de dragoste din care adevărata dragoste este alungată ; document autentic și capodoperă artistică, legat prin conținutul lui de o epocă istorică determinată, dar transgresînd pînă la noi granițele acesteia prin eternul uman de care este plin pînă la saturație ; trăsături paralele, închegate într-un tot organic, realizate simultan cu o rară profuziune de mijloace artistice : *Legăturile primejdioase* de Pierre-Ambroise-François Choderlos de Laclos.

Aurelian Tănase

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textul de față al *Legăturilor primejdioase (Les Liaisons dangereuses)* este cel stabilit de ediția Pléiade, 1951, în volumul : *Choderlos de Laclos — Oeuvres complètes.*

Adnotările critice, după cum afirmă însuși Laclos în *Prefața redactorului*, îi aparțin în cea mai mare măsură, cîteva dintre ele fiind adăugite (față de manuscris) la prima ediție a cărții. Cum notele autorului în care e arătată sursa anumitor citate sînt în general sumare, Editura a dat în paranteză indicații precise asupra textelor din care au fost extrase.

Notele alcătuite integral de Editură poartă în paranteză mențiunea E.L.U.

Am văzut moravurile din vremea mea
și am publicat aceste scrisori.

J.-J. Rousseau, prefață la *Noua Eloiză*

ÎNŞTIINŢAREA EDITORULUI

Credem de datoria noastră să prevenim publicul cititor că, în ciuda titlului acestei opere şi a celor spuse de redactor în prefaţă, nu garantăm autenticitatea acestei culegeri şi că avem chiar motive puternice să credem că nu-i vorba decît de un roman.

Avem chiar impresia că autorul, care totuşi pare să fi căutat verosimilitatea, a distrus-o el însuşi, cu multă stîngăcie, prin epoca în care îşi situează evenimentele pe care le publică. Într-adevăr, multe din personajele pe care le aduce în scenă au moravuri atît de proaste, încît e cu neputinţă de presupus că au trăit în secolul nostru, în secolul acesta hrănit cu filozofie, în care binefacerile civilizaţiei răspîndite peste tot au făcut, precum se ştie, atît de cinstiţi pe toţi bărbaţii şi atît de modeste şi cumpătate pe toate femeile.

Părerea noastră este deci că dacă aventurile povestite în această operă au un fond de adevăr, ele nu s-au putut petrece decît pe alte meleaguri şi în alte vremuri; şi ţinem foarte de rău pe autor care — pe cît se pare sedus de speranţa de a interesa mai mult, apropiindu-se mai tare de secolul şi de ţara sa — a îndrăznit să înfăţişeze în costumul nostru şi cu obiceiurile noastre moravuri care ne sînt atît de străine.

Pentru a apăra, cît putem, de-o surpriză în privinţa asta pe lectorul prea credul, ne vom sprijini părerea pe un raţionament pe care i-l propunem cu încredere, deoarece ne pare convingător şi fără replică: deşi aceleaşi cauze n-ar trebui să întîrzie de a produce aceleaşi efecte, nu s-a pomenit totuşi ca o domnişoară cu o rentă de şaizeci de mii de livre să se călugărească, nici ca o preşedintă tînără şi frumoasă să moară de inimă rea.

PREFAȚA REDACTORULUI

Această operă, sau mai degrabă culegere de scrisori pe care publicul o va socoti poate chiar prea voluminoasă, nu conține totuși decît o mică parte din totalitatea corespondenței din care ele au fost extrase. Primind de la persoanele cărora le-au fost adresate, și care aveau intenția să le publice, sarcina de a le rîndui, n-am cerut drept răsplată pentru osteneala mea decît îngăduința de a înlătura tot ce mi-ar părea fără folos ; n-am păstrat deci decît scrisorile care mi s-au părut necesare fie înțelegerii evenimentelor, fie desfășurării caracterelor. Dacă mai adaug la această muncă măruntă pe aceea de a așeza în ordine scrisorile selecționate, ordine în vederea căreia am urmat aproape întotdeauna pe aceea a datelor și, în sfîrșit, cîteva note scurte și rare, fără alt scop, în majoritatea cazurilor, decît de a indica sursa unor citații, sau de a motiva anumite suprimări pe care mi le-am îngăduit, iată toată contribuția mea la această operă. Misiunea mea nu mergea mai departe [1].

Propusesem schimbări mai importante, aproape toate în legătură cu puritatea verbală sau cu aceea a stilului, de la care se vor găsi multe abateri. Aș fi vrut chiar să fiu autorizat să prescurtez unele scrisori prea lungi, din care multe tratează separat și aproape fără nici o tranziție subiecte cu totul străine unele de altele. Aceste

[1] Trebuie de asemenea să previn că am suprimat sau schimbat toate numele persoanelor despre care e vorba în scrisori și, dacă printre acelea substituite de mine se vor găsi unele care să aparțină unor oameni reali, aceasta nu constituie decît o greșeală a mea din care nu trebuie să se tragă vreo consecință.

modificări, care n-au fost acceptate, fără îndoială n-ar fi fost de ajuns să facă opera mai valoroasă, dar ar fi înlăturat măcar o parte din cusururi.

Mi s-a obiectat că s-a urmărit numai publicarea scrisorilor însele şi nu aceea a unei opere făcută după ele ; că ar fi pe cît de neverosimil pe atît de fals ca toate cele opt sau zece persoane care au contribuit la alcătuirea acestei corespondenţe să fie deopotrivă de meştere în arta scrisului. Iar dacă am arătat că, departe de aşa ceva, nu era, dimpotrivă, nici una care să nu se fi făcut vinovată de greşeli grave ce vor fi cu drept cuvînt criticate, mi s-a răspuns că orice cititor cuminte se poate, de bună seamă, aştepta să găsească greşeli într-o culegere de scrisori provenind de la particulari, de vreme ce printre culegerile publicate pînă acum ale diferiţilor autori demni de consideraţie, şi chiar ale cîtorva academicieni, nu e nici una cu totul mai presus de o asemenea imputare. Argumentele acestea nu m-au convins, şi le-am socotit aşa cum le socot şi acum, mai lesne de dat decît de primit ; dar nu eram eu stăpînul şi m-am supus. Mi-am păstrat numai dreptul de a protesta şi de a declara că nu eram de acord ; ceea ce fac în clipa aceasta.

Cît despre meritele cărţii acesteia, poate nu-i treaba mea să insist, părerea mea netrebuind şi neputînd să influenţeze pe aceea a nimănui. Totuşi, cei care mai înainte de a începe o lectură, sînt bucuroşi să ştie, mai mult sau mai puţin, la ce pot să se aştepte, aceia, zic eu, pot să continue : ceilalţi ar face mai bine să treacă îndată la opera însăşi ; ei ştiu destul în privinţa ei.

Trebuie să spun mai întîi că dacă am fost de părere, după cum mărturisesc, să public scrisorile acestea, sînt încă departe de a nădăjdui că ele ar putea să aibă vreun succes : şi să nu se vadă în sinceritatea mea o prefăcută modestie de autor ; căci declar tot atît de deschis că dacă această culegere nu mi-ar fi părut vrednică să fie oferită publicului, nu m-aş fi ocupat de ea. Să încercăm să împăcăm această aparentă contradicţie.

Meritul unei opere se desprinde din utilitatea sau agrementul ei, şi chiar din amîndouă la un loc atunci cînd se întîmplă să le întrunească pe amîndouă ; succesul însă, care nu se bazează întotdeauna pe merit, se datoreşte adeseori mai degrabă alegerii subiectului decît înfăptuirii acestuia, mai degrabă ansamblului subiectelor prezentate decît chipului în care sînt ele tratate. Culegerea aceasta însă, conţinînd — cum arată şi titlul — scrisorile

unei întregi societăți, înfățișează o mare diversitate de interese care slăbește pe acela al cititorului. Ba mai mult, cum aproape toate sentimentele exprimate aici sînt prefăcute sau ascunse, ele nu pot stîrni decît un interes de curiozitate, interes de obicei cu mult mai prejos decît acela al sentimentului și care, mai cu seamă, predispune mai puțin la indulgență și lasă cu atît mai vîrtos să se zărească greșelile cuprinse în amănunte cu cît acestea se opun neîncetat singurei dorințe pe care ai vrea s-o satisfaci.

Aceste cusururi sînt poate răscumpărate, oarecum, de o însușire care decurge de asemenea din natura operei : anume diversitatea stilurilor ; e un merit pe care un autor îl obține cu greu, dar care aici se impune de la sine și îl apără, cel puțin, împotriva plictiselii datorite uniformității. Mulți cititori vor mai putea aprecia un număr destul de mare de observațiuni noi, sau puțin cunoscute, răspîndite pe ici pe colo în cuprinsul scrisorilor. Acesta este, cred eu, singurul agrement pe care-l poate nădăjdui cititorul. Și asta numai dacă e dispus să le judece cu cea mai mare bunăvoință.

Utilitatea operei, lucru care va fi contestat, poate, și mai mult, îmi pare totuși mai ușor de stabilit. Am cel puțin impresia că slujești de bună seamă moravurile cînd dai în vileag mijloacele de care se folosesc cei cu moravuri proaste ca să corupă pe cei cu moravuri bune, și cred că scrisorile de față aduc o prețioasă contribuție în acest sens. Se va mai găsi de asemenea în ele dovada și exemplul a două mari adevăruri pe care le-am putea crede necunoscute, judecînd după faptul că sînt atît de puțin practicate : unul, că orice femeie care consimte să primească în societatea ei un bărbat cu moravuri destrăbălate sfîrșește prin a ajunge victima lui ; celălalt, că orice mamă dă dovadă de nesocotință cînd îngăduie unei alte femei să se bucure de încrederea fiicei sale. Tinerii, băieți ca și fete, ar mai putea învăța din ele că prietenia ce par să le-acorde cu atîta ușurință persoanele de proaste moravuri nu-i decît o capcană primejdioasă, fatală deopotrivă fericirii și virtuții lor. Totuși, abuzul, care de obicei se învecinează atît de aproape cu binele, e aici mai de temut decît oriunde ; nu numai că n-aș recomanda această lectură tineretului, dar găsesc chiar potrivit să îndepărtăm de el cărțile de felul acesteia. Vîrsta la care o asemenea lectură poate înceta de a fi primejdioasă și deveni utilă îmi pare că a fost foarte bine definită, în ce privește fetele, de către o mamă care nu e numai deșteaptă ci și chibzuită. „Cred,

a spus ea după ce a citit manuscrisul acestei corespondențe, că aș face un adevărat serviciu fiicei mele dacă i-aș da cartea aceasta în ziua căsătoriei sale." Dacă toate mamele ar gîndi la fel, m-aș felicita mereu că am publicat-o.

Dar chiar pornind de la o asemenea presupunere favorabilă, cred totuși că această culegere e sortită să placă la foarte puțini. Bărbații și femeile depravate vor avea tot interesul să defăimeze o operă care le poate dăuna ; și cum aceștia nu sînt lipsiți de iscusință, o vor avea poate pe aceea de a atrage de partea lor pe rigoriștii alarmați de tabloul proastelor moravuri pe care nu m-am sfiit să le înfățișez.

Așa-zișii liber-cugetători nu se vor sinchisi de o femeie cucernică pe care tocmai din pricina aceasta o vor considera ca pe-o ființă slabă de înger, iar credincioasele se vor supăra văzînd virtutea înfrîntă și vor deplînge faptul că religia se arată atît de neputincioasă.

Pe de altă parte, persoanele cu gusturi mai delicate vor fi dezgustate de stilul prea simplu și prea ticsit cu greșeli al multora din scrisorile acestea, pe cînd cititorii de rînd, amăgiți de ideea că tot ce e tipărit e rodul unei munci, vor fi ispitiți să vadă în alte cîteva meșteșugul chinuit al unui autor care se ivește în spatele personajului pe care-l face să vorbească.

În sfîrșit, se va spune, poate, în chip destul de general, că orice lucru se cade să fie la locul său ; că dacă de obicei stilul prea îngrijit al autorilor micșorează într-adevăr grația scrisorilor oamenilor de lume, neglijențele acestor scrisori devin adevărate greșeli și le fac insuportabile atunci cînd apar tipărite.

Mărturisesc sincer că toate aceste imputări pot fi întemeiate : cred de asemenea că aș putea să le dau un răspuns, chiar fără a depăși proporțiile unei prefețe. Dar e la mintea oricui că, pentru a fi necesar să răspund la toate, ar trebui ca lucrarea să nu poată răspunde la nimic ; și că dacă aș fi socotit și eu că lucrurile stau așa, aș fi suprimat în același timp și prefața și cartea.

PARTEA ÎNTÎI

SCRISOAREA I

Cécile Volanges către Sophie Carnay
La călugăriţele ursuline din...

Vezi, buna mea prietenă, că mă ţin de cuvînt şi că pălăriuţele şi zorzoanele nu-mi răpesc tot timpul; o să-mi rămînă întotdeauna pentru tine. Totuşi am văzut mai multe podoabe azi, într-o singură zi, decît în cei patru ani pe care i-am petrecut împreună, şi cred că trufaşa Tanville [1] îşi va face multă inimă rea la prima mea vizită, cînd bineînţeles voi cere s-o văd, decît a crezut că ne face ea de cîte ori a venit să ne vadă *in fiocchi* [2]. Mama mi-a cerut părerea despre toate; mă socoteşte mult mai puţin şcolăriţă ca pînă acum. Am camerista mea, am o odaie şi un birouaş de care dispun, şi îţi scriu la o masă de scris drăguţă, a cărei cheie mi-a fost încredinţată şi în care pot să închid tot ce vreau. Mama mi-a spus c-o s-o văd în fiecare dimineaţă la sculare; că pentru prînz e de ajuns să fiu pieptănată, deoarece vom fi totdeauna singure şi că-mi va spune atunci, în fiecare zi, ora la care va trebui s-o regăsesc după-amiază. Tot restul timpului e la dispoziţia mea, şi am harpa, desenul şi cărţi ca şi la mănăstire: doar maica Perpétue lipseşte ca să mă certe şi e la voia mea să nu fac toată ziua nimic; dar cum n-o am pe Sophie a mea cu care să vorbesc şi să rîd, sînt mai bucuroasă cînd am ceva de făcut.

[1] Elevă la aceeaşi mănăstire.
[2] Împopoţonată (în lb. ital., n. E.L.U.).

Nu-i încă ora cinci, pe mama n-o întîlnesc decît la şapte : timp destul dacă aş avea ce să-ţi spun ! Dar nu mi s-a spus încă nici mie nimic ; şi dacă n-ar fi pregătirile la care asist şi droaia de lucrătoare care toate vin pentru mine, aş crede că nimeni nu se gîndeşte să mă mărite şi că totul nu e decît o nouă trăncăneală a Iosefinei [1]. Totuşi, mama mi-a repetat de-atîtea ori că o domnişoară trebuie să rămînă la mănăstire pînă în ziua cînd se mărită, încît de vreme ce m-a scos de acolo, tot Iosefina are probabil dreptate.

Se opreşte chiar acum un rădvan la poartă şi mama îmi trimite vorbă să mă duc imediat la ea. Dacă cumva o fi domnul cu pricina ? Nu sînt îmbrăcată, mîna îmi tremură şi îmi bate inima. Am întrebat pe cameristă dacă ştie cine e la mama : „Cum nu, zise ea, e domnul C..." şi rîdea ! O ! cred că e el. Mă întorc negreşit să ţi povestesc ce s-a întîmplat. Tot e ceva că ştiu măcar cum îl cheamă. Nu trebuie să te laşi aşteptată. La revedere, doar pentru o clipă.

Cum o să rîzi de biata Cécile ! O ! mi-a fost tare ruşine ! Dar şi tu ai păţit la fel. Cum am intrat la mama, am văzut un domn în negru stînd lîngă ea în picioare. L-am salutat cum m-am priceput mai bine şi am rămas încremenită în loc. Îţi închipui cu ce ochi îl priveam ! „Doamnă, spuse el mamei în timp ce-mi făcea o plecăciune, iată o încîntătoare domnişoară, şi îmi dau seama mai bine ca oricînd cît preţuieşte bunătatea dumneavoastră." La auzul unor vorbe atît de clare m-a apucat un tremurici încît nu mai puteam să mă ţin pe picioare ; am găsit un fotoliu în care m-am aşezat, tare roşie la faţă şi cu totul buimăcită. Abia mă aşezasem şi iată-l pe domnul în genunchi dinaintea mea. Biata Cécile şi-a pierdut atunci capul ; eram, cum a spus mama, foarte speriată. M-am ridicat scoţînd un ţipăt ascuţit... ştii, ca în ziua cînd a tunat. Pe mama o pufni rîsul şi-mi spuse : Ei ! ce-i cu tine ? Stai jos şi lasă-l pe domnul să-ţi ia măsura piciorului. Într-adevăr, draga mea, domnul era pantofar. Nici nu pot să-ţi spun ce ruşine mi-a fost : din fericire

[1] Portăreasa mănăstirii.

nu era de față decît mama. Cînd voi fi măritată, cred că n-o să mai recurg la serviciile acestui pantofar.

Iată-ne foarte învățate ! La revedere. E aproape șase și camerista îmi spune că trebuie să mă îmbrac. La revedere, dragă Sophie ; te iubesc ca și cum aș fi încă la mănăstire.

P.S. Nu știu prin cine să-ți trimit scrisoarea : voi aștepta deci să vină Iosefina.

Paris, 3 august 17''

SCRISOAREA a II-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont, la castelul...

Întoarce-te, iubite viconte, întoarce-te : ce faci, ce poți să faci la o mătușă bătrînă a cărei avere e toată pe numele dumitale ? Vino numaidecît, am nevoie de dumneata. Am o idee grozavă a cărei înfăptuire vreau să ți-o încredințez. Numai cuvintele astea și ar trebui să-ți ajungă ; și, prea măgulit de alegerea mea, s-ar cuveni să vii în grabă și să asculți poruncile mele în genunchi ; dar dumneata abuzezi de slăbiciunea mea chiar acum, cînd nu te mai bucuri de ea ; și în alternativa unei veșnice uri sau a unei neasemuite îngăduințe, ai noroc că bunătatea mea e mai tare. Doresc deci să-ți împărtășesc proiectele mele : dar jură-mi, credincios cavaler cum te știu, că n-o să începi nici o aventură înainte de-a o fi dus pe aceasta la bun sfîrșit. E vrednică de un erou, vei sluji dragostea și răzbunarea ; va fi, în sfîrșit, o *rouerie* [1] mai mult de pus în memoriile dumitale ; da, în memoriile dumitale, căci vreau să fie tipărite odată și mă însărcinez să ți

[1] Cuvintele acestea *roué* și *rouerie* („crai" și „crailîc"), pe care din fericire societatea bună începe să le părăsească, erau foarte la modă în vremea cînd au fost scrise scrisorile acestea.

le scriu. Dar să lăsăm astea și să ne întoarcem la ceea ce mă frămîntă.

Doamna de Volanges își mărită fata : e deocamdată un secret pe care mi l-a încredințat totuși ieri. Și pe cine crezi că a ales drept ginere ? Pe contele de Gercourt. Cine ar fi zis c-o să devin vara lui Gercourt ? Sînt furioasă... Ei, tot nu ghicești ? uf ! greu mai ești de cap ! I-ai iertat prin urmare aventura cu soția intendentului ? Și eu oare n-am poate și mai multe motive să mă plîng de el, monstru ce ești [1] ? Dar mă liniștesc, speranța că mă voi răzbuna îmi înseninează sufletul.

Te-a plictisit și pe dumneata de sute de ori, ca și pe mine, importanța ce o dă Gercourt femeii pe care o va lua de soție și prosteasca lui îngîmfare care-l face să creadă că va evita soarta inevitabilă. Cunoști ridicolele lui preferințe pentru educația la mănăstire și prejudecățile lui, și mai ridicole, în favoarea cuminteniei blo: delor. Aș pune într-adevăr rămășag că niciodată nu s-ar fi hotărît la căsătoria aceasta, cu toate cele șaizeci de mii de livre pe an ale micuței Volanges, dacă ea ar fi fost oacheșă și n-ar fi fost crescută la maici. Să-i dovedim așadar că nu-i decît un caraghios ; mai curînd sau mai tîrziu tot așa va trebui să sfîrșească ; nu asta mă stinghерește : dar hazul ar fi să fie chiar de la început. Cum am petrece a doua zi ascultîndu-i lăudăroseniile ! fiindcă se va lăuda ; și fetița asta odată pusă pe roate, e de mirare dacă nu ajunge Gercourt, la rîndul său, de pomină în Paris.

De altminteri, eroina acestui nou roman merită ostenelile dumitale : e cu adevărat frumoasă, nu are decît cincisprezece ani, un boboc de trandafir ; e drept că este nemaipomenit de stîngace și nu știe să se poarte în lume. Dar voi bărbații nu prea vă temeți de asta ; pe deasupra, o privire galeșă care promite multe, într-adevăr ; mai

[1] Pentru a înțelege aluzia aceasta, trebuie știut că domnul de Gercourt părăsise pe marchiza de Merteuil pentru soția intendentului de..., care îi sacrificase pe vicontele de Valmont, și că de atunci marchiza și vicontele legaseră o strînsă prietenie. Cum aventura aceasta s-a petrecut cu mult înaintea întîmplărilor despre care e vorba în aceste scrisori, am crezut de cuviință să suprim toată corespondența referitoare la ea.

adaugă la asta şi faptul că ţi-o recomand eu ; nu-ţi mai rămîne decît să-mi mulţumeşti şi să mă asculţi.

Vei primi scrisoarea aceasta mîine dimineaţă. Vreau să fii mîine seară la şapte la mine. Nu voi primi pe nimeni pînă la opt, nici chiar pe cavalerul stăpîn al inimii mele : nu are destulă minte pentru o treabă atît de însemnată. După cum vezi, dragostea nu mă orbeşte. La opt îţi redau libertatea şi te vei întoarce la zece să cinezi cu drăgălaşa, căci mama şi fata iau masa la mine. La revedere, e douăsprezece trecute, în curînd nu mă voi mai ocupa de dumneata.

Paris, 4 august 17

SCRISOAREA a III-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Nu ştiu încă nimic, buna mea prietenă. Mama a avut ieri multă lume la cină. Cu tot interesul pe care-l aveam să observ, mai ales pe bărbaţi, m-am plictisit grozav. Cu toţii, bărbaţi şi femei, se uitau lung la mine şi pe urmă îşi şopteau ceva la ureche, vedeam bine că vorbeau despre mine : asta mă făcea să roşesc, dar n-aveam încotro. Aş fi dat mult să nu roşesc ; fiindcă am băgat de seamă că celelalte femei nu roşesc cînd sînt privite ; sau poate că roşul cu care-şi spoiesc faţa nu-l lasă să se vadă pe acela pricinuit de faptul că se află în încurcătură ; căci, oricum, e greu să nu roşeşti cînd se uită un bărbat ţintă la tine.

Ceea ce mă îngrijora mai mult era că nu puteam şti ce gîndeau despre mine. Cred totuşi că am auzit de vreo două-trei ori cuvîntul *frumoasă ;* dar am auzit foarte desluşit pe acela de *stîngace ;* şi trebuie să fie adevărat deoarece femeia care-l spunea e rudă şi prietenă cu mama ; s-ar zice chiar că a prins de la început simpatie de mine. E singura persoană care mi-a vorbit, în tot cursul serii. Mîine sîntem la masă la ea.

Am mai auzit după-masă pe un bărbat care vorbea desigur de mine și spunea altuia: „Trebuie lăsată să se mai coacă, vom vedea la iarnă". Poate e acela care trebuie să mă ia de nevastă; dar atunci înseamnă că asta o să se întîmple abia peste patru luni. Mult aș da să știu cum stau lucrurile.

Iat-o pe Iosefina, îmi spune că se grăbește. Vreau totuși să-ți povestesc încă una din stîngăciile mele. O! cred că doamna aceea are dreptate!

După-masă, s-au așezat la joc. Stăteam lîngă mama; nu știu cum s-a întîmplat, dar am adormit aproape numaidecît. M-a deșteptat un mare hohot de rîs. Nu știu dacă rîdeau de mine, dar mă tem că da. Mama mi-a dat voie să mă retrag și asta mi-a făcut mare plăcere. Închipuiește-ți, era unsprezece trecute. La revedere, dragă Sophie, iubește-o mereu pe Cécile a ta. Crede-mă, recepțiile și petrecerile nu sînt atît de pline de haz cum ni le închipuiam noi.

Paris, 4 august 17''

SCRISOAREA a IV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil, la Paris

Poruncile dumitale sînt pline de farmec; iar chipul în care le dai e și mai încîntător; ai fi în stare să ne faci să îndrăgim despotismul. Nu e prima oară că regret, după cum știi, că nu mai sînt sclavul dumitale; și oricît de *monstru* ai spune că sînt, îmi amintesc mereu cu plăcere de vremea cînd mă cinsteai cu porecle mai dulci. Adesea chiar doresc să le merit din nou și pînă la urmă, împreună cu dumneata, să dau lumii o pildă de statornicie. Dar ne cheamă interese mai mari; soarta noastră e să cucerim; trebuie s-o urmăm; poate la capătul carierei noastre ne vom regăsi iar; căci, fie spus fără supărare, prea frumoasa mea marchiză, pe calea asta mă urmezi de

aproape, dacă nu mi-o iei chiar înainte ; și de cînd ne-am despărțit întru binele omenirii și am început să propovăduim credința fiecare pe contul său, am impresia că în misiunea aceasta de dragoste ai făcut mai mulți adepți decît mine. Îți cunosc zelul, rîvna înflăcărată, și dacă zeul amorului ne-ar judeca după fapte, dumneata ai ajunge într-o bună zi patroana vreunui mare oraș, cîtă vreme prietenul dumitale cel mult ar putea fi un sfînt de cătun. Te miră limbajul acesta, nu-i așa ? Dar de-o săptămînă încoace, nu aud, nu vorbesc altul ; și doar pentru a mă perfecționa în privința lui mă văd silit să-ți nesocotesc poruncile.

Nu te supăra și ascultă-mă. Păstrătoare a tuturor secretelor inimii mele, îți voi încredința cel mai îndrăzneț proiect pe care l-am făurit vreodată. Ce-mi propui dumneata ? să seduc o fată care n-a văzut și nu știe nimic ; care îmi va cădea în brațe, ca să zic așa, fără nici o apărare ; pe care primul omagiu o va zăpăci și pe care curiozitatea o va împinge mai repede decît dragostea. Douăzeci alții pot izbuti ca și mine. Nu e tot astfel în ce privește aventura care mă preocupă ; succesul aici îmi asigură în egală măsură glorie și plăcere. Dragostea care-mi pregătește cununa ezită și ea între mirt și laur, sau poate le va reuni ca să-mi cinstească triumful. Dumneata însăți, frumoasa mea prietenă, cuprinsă de-un sfînt respect, vei spune entuziasmată : „Iată bărbatul după pofta inimii mele".

Cunoști pe soția președintelui de Tourvel, știi cît e de evlavioasă, cît de mult ține la soțul ei, ce principii severe o călăuzesc. Iată reduta pe care o atac ; inamicul vrednic de mine ; iată țelul pe care vreau să-l ating :

Și dacă a-l obține nu m-am învrednicit,
Rămîn măcar cu cinstea de a-l fi plănuit.

Poți cita versuri proaste cînd ele aparțin unui mare poet[1].

[1] La Fontaine. *(Epistolă dedicată domnului Dauphin,* La Fontaine, *Fabule.)*

Află deci că președintele e în Burgundia, din pricina unui mare proces (nădăjduiesc să-l fac să piardă unul și mai important). Inconsolabila lui jumătate își va petrece aici tot timpul acestei triste văduvii. O liturghie în fiecare zi, cîteva vizite săracilor din canton, rugăciuni dimineața și seara, plimbări solitare, conversații pioase cu bătrîna mea mătușă, cîteodată o partidă nenorocită de vist, iată singurele distracții la care ar putea să rîvnească. Îi pregătesc eu altele mult mai pozitive. Îngerul meu bun m-a adus aici, pentru fericirea ei și-a mea. Și eu, ca prostul, regretam cele douăzeci și patru de ore pe care le sacrificam unei politeți firești. Ar fi pentru mine o adevărată pedeapsă dacă m-ar sili cineva să mă întorc la Paris ! Din fericire, pentru o partidă de vist trebuie patru jucători ; și cum pe aici nu e decît preotul satului, veșnica mea mătușă a stăruit să-i sacrific cîteva zile. Ghicești, cred, că am consimțit. Nici nu-ți închipui cît mă ; ăsfață de atunci, dar mai ales cît e de mișcată, văzîndu-mă nelipsit de la rugăciunile și de la liturghia ei. Nici măcar nu bănuiește care-i divinitatea pe care-o ador.

Iată-mă deci, de patru zile, pradă unei pasiuni puternice. Știi doar cu cîtă ardoare doresc, cîtă grabă pun ca să înlătur obstacolele : ceea ce nu știi, însă, e cît de mult sporește singurătatea, pojarul dorinței. Nu mai am decît o singură idee ; mă gîndesc la ea ziua și-o visez noaptea. Trebuie neapărat s-o am pe femeia aceasta ca să scap de ridicolul de-a fi îndrăgostit de ea : căci unde nu duce o dorință zădărnicită ? O ! desfătare neprețuită ! Te implor pentru fericirea mea, dar mai ales pentru liniștea mea. Ce fericiți sîntem că femeile se apără atît de rău ! Altminteri noi n-am fi pe lîngă ele decît niște robi sfioși. Nutresc în clipa de față un sentiment de recunoștință pentru femeile ușoare care mă aduce în chip firesc la picioarele dumitale. Mă prosternez în fața lor ca să-mi obțin iertarea, și închei astfel această prea lungă scrisoare. Rămîi cu bine prea scumpa mea : nu-mi purta pică.

Castelul... 5 august 17''

SCRISOAREA a V-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Știi, viconte, că scrisoarea dumitale e de o neasemuită obrăznicie și că aș avea tot dreptul să mă supăr pe dumneata ? Dar ea îmi dovedește limpede că ți-ai pierdut capul și numai asta te salvează de indignarea mea. Prietenă generoasă și compătimitoare, uit ofensa și nu mă ocup decît de primejdia în care te afli : și oricît ar fi de plicticos să dai sfaturi, cedez în fața nevoii pe care o ai dumneata de a le primi în clipa de față.

S-o cucerești pe președinta Tourvel ! ce idee năstrușnică ! Recunosc încăpățînarea dumitale care nu știe să dorească decît ceea ce crede că nu poate să obțină. Și apoi, ce are femeia asta : trăsături regulate, dacă vrei, dar nici o expresie : destul de bine făcută, dar fără grație : întotdeauna caraghios îmbrăcată, cu un maldăr de fulare pe piept, și cu corsetul pînă la bărbie ! Ți-o spun prietenește, două femei ca asta ajung să te facă să-ți pierzi în întregime reputația. Amintește-ți de ziua cînd făcea chetă la Saint-Roch și cînd mi-ai mulțumit atît de mult că ți-am procurat acest spectacol. Parcă o văd și acum, ținînd de mînă pe lungana aceea cu părul lung, gata să cadă la fiecare pas, cu pălăria ei ca un coș cît toate zilele mereu deasupra capului cuiva și roșind la fiecare reverență. Cine ar fi zis atunci că vei dori pe femeia aceea ? Haide, viconte, roșește și dumneata și vino-ți în fire. Îți făgăduiesc că nu voi spune nimănui nimic.

Unde mai pui toate neplăcerile care te așteaptă ! Cu ce rival trebuie să lupți ! Un soț ! Nu te simți umilit doar la auzul cuvîntului acestuia ? Ce rușine dacă nu izbutești ! Și ce glorie șubredă în caz de izbîndă ! Și chiar mai mult decît atîta : nu spera să ai vreo plăcere. Poți avea așa ceva cu o femeie evlavioasă ? Mă refer la cele de bună-credință : reținute chiar în toiul plăcerii, nu-ți oferă bucuria decît pe jumătate. Acea totală părăsire de sine, delirul voluptății în care plăcerea se purifică prin excesul ei,

bunurile acestea ale dragostei nu sînt cunoscute de ele. S-o știi de la mine : în cel mai fericit caz, președinta dumitale va crede că a făcut totul pentru dumneata cînd te va trata ca pe soțul ei ; pentru că în cea mai afectuoasă intimitate conjugală stau față în față tot două persoane. În cazul dumitale e și mai rău, mironosița dumitale e cucernică, are cucernicia femeilor simple care le condamnă să aibă veșnic o minte de copil. Poate vei izbuti să treci peste obstacolul acesta, dar să nu-ți închipui că-l vei putea distruge : învingător al dragostei față de Dumnezeu, nu-i vei învinge teama de diavol : și cînd ținîndu-ți iubita în brațe, vei simți că-i bate inima, va bate de teamă și nu de dragoste. Dacă ai fi cunoscut-o poate mai de mult, ai fi putut face ceva din ea, dar acum, la douăzeci și doi de ani și măritată de aproape doi ani ! Crede-mă, viconte, cînd o femeie s-a *îmbicsit* atît de tare de prejudecăți, las-o în voia soartei ; n-o să mai fie niciodată decît o biată femeie cinstită.

Și totuși pentru una ca asta refuzi să mă asculți, te îngropi de viu în mormîntul mătușii dumitale și renunți la aventura cea mai plăcută și cea mai nimerită să-ți facă cinste. Ce fatalitate vrea oare ca Gercourt să te întreacă mereu, în toate privințele ? Uite, îți vorbesc fără pică ; dar îmi vine să cred acum că nu-ți meriți reputația : mă simt mai ales ispitită să-ți retrag încrederea mea. N-o să mă deprind niciodată cu ideea de a împărtăși secretele mele amantului doamnei de Tourvel.

Află dar că mica Volanges a sucit de pe acum capul unui bărbat. Tînărul Danceny e nebun după ea. Au cîntat împreună și în adevăr ea cîntă mai bine decît obișnuiesc fetele de pension. Trebuie să repete împreună multe duete, și cred că ea s-ar da cu dragă inimă pe brazdă : dar acest Danceny e un copil care-și va pierde vremea făcînd pe îndrăgostitul și nu va duce nimic pînă la capăt. Cît despre copiliță, e și ea destul de sperioasă ; și oricum ar decurge lucrurile, va fi în tot cazul mai puțin plăcut decît dacă ar fi vorba de dumneata : de aceea sînt supărată și o să-l cert desigur pe cavaler cînd va veni. Îl sfătuiesc să fie blînd ; căci în momentul de față nu m-ar costa nimic să mă

despart de el. Sînt sigură că dacă aș avea buna inspirație de a-l părăsi acum, ar fi deznădăjduit ; și nimic nu mă amuză mai mult decît o deznădejde din dragoste. Mi-ar spune că sînt perfidă, și cuvîntul acesta mi-a făcut totdeauna plăcere : după cuvîntul „crudă" e cel care sună mai dulce la urechea unei femei, și nu e așa de penibil să-l meriți. Hotărît, încep să mă ocup de această ruptură. Și asta numai din pricina dumitale ! O vei avea pe conștiință. Rămîi cu bine. Spune președintei dumitale să mă pomenească în rugăciunile ei.

Paris, 7 august 17''

SCRISOAREA a VI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Nu e femeie să nu abuzeze de puterea ce a avut-o odată ! Și chiar dumneata, pe care atît de des te numeam îngăduitoarea mea prietenă, văd deodată că nu mai ești, și nu te sfiești să mă ataci în ceea ce am mai de preț ! în ce culori îndrăznești s-o descrii pe doamna de Tourvel !... Orice bărbat ar fi plătit cu viața o atît de obraznică îndrăzneală ! Oricare altă femeie și-ar fi atras din partea mea o răutate. Te implor, nu mă mai pune la o atît de grea încercare, nu garantez că voi mai putea s-o îndur. În numele prieteniei, așteaptă s-o posed mai întîi pe femeia aceasta, dacă vrei s-o bîrfești. Nu știi oare că numai voluptatea are dreptul să dezlege dragostei vălul de pe ochi ?

Dar ce spun ? Doamna de Tourvel are nevoie de iluzie ? nu ; ca să fie adorabilă îi ajunge să fie ea însăși. Îi reproșezi că se îmbracă prost ; cred și eu ; orice podoabă îi strică ; tot ce-o ascunde o urîțește. Cînd se destinde într-o ținută neglijentă, atunci e cu adevărat răpitoare. Grație

căldurilor copleşitoare pe care le îndurăm, o rochie de casă de pînză îmi îngăduie să-i văd talia rotundă şi mlădioasă. O muselină doar îi acoperă sînii ; şi privirile mele aruncate pe furiş dar totuşi pătrunzătoare, le-au şi prins formele pline de farmec. „Chipul ei, spui dumneata, nu are nici o expresie." Dar ce-ar putea exprima în clipele cînd nimic nu-i vorbeşte inimii ? Nu, fără îndoială, ea nu are, ca femeile noastre cochete, privirea aceea mincinoasă care uneori seduce şi totdeauna înşală. Nu ştie să acopere golul unei fraze cu un surîs studiat ; şi cu toate că are cei mai frumoşi dinţi din lume, nu rîde decît de ceea ce o amuză. Dar să vezi ce veselie naivă şi sinceră răsfrînge faţa ei cînd ia parte la vreun joc nebunatic ! Cîtă bucurie curată, cîtă bunătate compătimitoare exprimă privirea ei cînd se găseşte lîngă un nenorocit pe care-l ajută ! Şi să vezi mai ales cum apare pe chipu-i ceresc, la cel mai neînsemnat cuvînt de laudă sau de măgulire, stinghereala aceea mişcătoare a unei modestii neprefăcute !... E credincioasă şi cucernică, şi din asta deduci că e rece şi neînsufleţită ? Eu cred cu totul dimpotrivă. Ce sensibilitate uimitoare trebuie să ai ca s-o poţi răspîndi pînă şi asupra unui soţ, ca să iubeşti mereu un soţ veşnic absent ? Ce dovadă mai puternică ai mai putea dori ? Am ştiut totuşi să-mi procur încă una.

Am aranjat astfel plimbarea ca să ajungem la un şanţ pe care trebuia să-l sărim ; cu toate că foarte sprintenă, e foarte timidă ; e lesne de înţeles că o mironosiţă se teme să sară şanţul ! [1] A trebuit să mi se încredinţeze... Am ţinut în braţe pe femeia aceasta modestă. Pregătirile noastre precum şi trecerea peste şanţ a bătrînei mătuşi au făcut-o să rîdă cu lacrimi pe cucernica nebunatică : dar cum am pus mîna pe ea, printr-o stîngăcie dibace, braţele noastre se încolăciră. Apăsam sînul ei pe-al meu ; şi în acest scurt răstimp, am simţit că-i bate inima mai repede. O roşeaţă plăcută îi coloră faţa, şi stinghereala ei plină

[1] Recunoaştem aici prostul gust al jocurilor de cuvinte, care începea să prindă şi care de atunci a făcut atîta progres.

de modestie îmi spunea destul *că inima ei bătea de dragoste și nu de teamă.* Mătușa mea se înșelă ca și dumneata și spuse : „I-a fost teamă copilei" ; dar fermecătoarea candoare a *copilei* nu i-a îngăduit să mintă, și răspunse naiv : „O ! nu, dar..." Cuvîntul acesta m-a lămurit. Din clipa aceea, dulcea speranță a înlocuit cumplita îngrijorare. Voi avea pe femeia aceasta ; voi răpi-o soțului care o profanează ; voi îndrăzni s-o răpesc chiar Dumnezeului pe care-l adoră. Ce desfătare să fii, rînd pe rînd, obiectul și învingătorul remușcărilor ei ! Departe de mine gîndul de a înăbuși prejudecățile care o împresoară ! Mulțumită lor, fericirea și gloria mea vor fi și mai mari. Să creadă în virtute, dar să mi-o jertfească ; greșelile ei s-o înspăimînte, dar să nu se poată înfrîna, și chinuită de groază, să n-o poată nici uita, nici înfrînge decît în brațele mele. Atunci, să-mi spună : „Te ador" ; numai ea, dintre toate femeile, va fi vrednică să pronunțe cuvîntul acesta. Atunci voi fi într-adevăr zeul pe care-l va fi preferat.

Să fim de bună-credință ; în rînduielile noastre, pe cît de reci pe atît de îngăduitoare, ceea ce numim fericire abia dacă e o plăcere. Vrei să știi ? credeam că inima mea e veștejită și, constatînd că nu mai am decît simțuri, mă plîngeam c-am îmbătrînit prea devreme. Doamna de Tourvel mi-a redat iluziile tinereții. Lîngă ea n-am nevoie de o satisfacție a simțurilor ca să fiu fericit. Singurul lucru care mă înspăimîntă e timpul prea lung pe care mi-l va răpi aventura aceasta ; căci nu îndrăznesc să las nimic la voia întîmplării. Zadarnic mi-aș aminti îndrăznelile mele fericite, nu mă pot hotărî să le pun în practică. Ca să fiu cu adevărat fericit, trebuie ca ea să mi se dea ; și asta nu e o treabă măruntă.

Sînt sigur că îmi admiri prudența. Cuvîntul dragoste nu l-am pronunțat încă, dar am și ajuns la acela de încredere și de interes. Ca s-o înșel cît mai puțin cu putință, dar mai cu seamă pentru a preveni efectul unor clevetiri ce-ar putea să-i ajungă la urechi, i-am povestit eu însumi, făcîndu-mi o vină din ele, cîteva din isprăvile mele cele mai cunoscute. Ce-ai mai rîde dacă ai vedea-o cu cîtă candoare mă dăscălește. „Vrea să mă convertească" spune ea. Nu-și dă încă seama cît ar putea s-o coste tentativa

aceasta. Nici prin cap nu-i trece că *pledînd,* ca să vorbesc ca ea, pentru nenorocitele pe care *le-am dus pe calea pierzării,* își pledează cu anticipație propria ei cauză. Ideea aceasta mi-a venit ieri, în mijlocul uneia din predicile ei, și mi-a pricinuit plăcerea de-a o întrerupe ca s-o încredințez că vorbește ca un adevărat profet. Rămîi cu bine, prea frumoasa mea prietenă. După cum vezi, nu sînt pierdut fără nici o scăpare.

P.S. A ! uitasem să te întreb : bietul cavaler s-o fi omorît de disperare ? Ești cu adevărat de o mie de ori mai rea decît mine și m-aș simți umilit dacă aș avea amor propriu.

Castelul... 9 august 17''

SCRISOAREA a VII-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay [1]

Dacă nu ți-am spus nimic în privința căsătoriei mele, e pentru că nici eu nu știu mai mult ca la început. Mă obișnuiesc să nu mă mai gîndesc la asta și mă împac destul de bine cu felul de viață pe care-l duc. Studiez mult canto și harpa ; și parcă mi-s mai dragi de cînd nu mai am profesor, sau mai curînd de cînd am unul mai bun. Domnul cavaler Danceny, de care ți-am vorbit și cu care am cîntat la doamna de Merteuil, are bunătatea de a veni să cînte ceasuri întregi cu mine, în fiecare zi. E cît se poate de drăguț. Cîntă ca un înger și compune arii foarte frumoase pentru care face și cuvintele. Ce păcat că e Cavaler de Malta ! Cred că dacă s-ar însura, soția lui ar fi foarte

[1] Pentru a nu abuza de răbdarea cititorului, suprimăm multe scrisori din corespondența aceasta zilnică ; nu dăm decît pe acelea care ne par necesare pentru înțelegerea evenimentelor acestei societăți. Din același motiv am suprimat de asemeni toate scrisorile Sophiei Carnay și multe din acelea ale actorilor acestor aventuri

fericită... E de o blîndețe fermecătoare. Niciodată nu pare să-ți facă un compliment, și totuși tot ce spune te măgulește. Îmi face într-una observații, fie cu privire la muzică, fie la altceva : dar pune atît interes și atîta voie bună în criticile lui, încît e cu neputință să nu-i fii recunoscător. E de ajuns să se uite la tine ca să ai impresia că-ți spune ceva plăcut. Pe lîngă asta, e și plin de atenții. De exemplu ieri era invitat la un mare concert ; a preferat să rămînă toată seara la mama. Mie mi-a făcut foarte mare plăcere fiindcă atunci cînd nu e el, nimeni nu vorbește cu mine și mă plictisesc : cînd e la noi, cîntăm împreună sau vorbim. Are totdeauna cîte ceva să-mi spună. El și cu doamna de Merteuil sînt singurele două persoane pe care le găsesc amabile. Dar te las, scumpa mea prietenă ; am făgăduit că voi ști pînă azi după-amiază o arietă al cărei acompaniament e foarte greu și nu vreau să-mi calc cuvîntul. Mă apuc să studiez pînă la sosirea lui.

Paris, 9 august 17''

SCRISOAREA a VIII-a

Președinta de Tourvel către doamna de Volanges

Sînt cît se poate de mișcată, doamnă, de încrederea pe care mi-o mărturisiți și iau parte cu cel mai mare interes la căsătoria domnișoarei de Volanges. Îi doresc din tot sufletul toată fericirea de care nu mă îndoiesc că e vrednică și în privința căreia mă bizui pe prudența dumneavoastră. Nu cunosc pe domnul conte de Gercourt, dar întrucît are cinstea de a fi alesul dumneavoastră, nu pot să am decît o foarte bună părere despre el. Mă mărginesc, doamnă, să doresc ca această căsătorie să fie tot atît de fericită cît este și-a mea, tot opera dumneavoastră, pentru care pe zi ce trece sporește recunoștința ce vă port. Fericirea fiicei dumneavoastră să fie răsplata celei pe care

mi-ați prilejuit-o ; și cea mai bună dintre prietene să fie în același timp și cea mai fericită dintre mame !

Sînt foarte mîhnită că nu vă pot oferi prin viu grai omagiul acestei sincere urări, și nu pot face atît de repede cît aș dori cunoștință cu domnișoara de Volanges. După ce am cunoscut din partea dumneavoastră o adevărată bunătate de mamă, am dreptul să nădăjduiesc de la ea o afectuoasă prietenie de soră. Vă rog, doamnă, să binevoiți să i-o cereți din partea mea, în așteptarea ocazici de a-i putea dovedi că o merit.

Am intenția să rămîn la țară tot timpul cît va lipsi domnul de Tourvel. Am dispus de acest răgaz ca să mă bucur și să profit de tovărășia respectabilei doamne de Rosemonde. Femeia aceasta e totdeauna încîntătoare : vîrsta înaintată nu i-a răpit nimic ; își păstrează intacte memoria și veselia. Doar trupul ei are optzeci și patru de ani ; mintea ei nu are decît douăzeci.

Sihăstria noastră e înveselită de nepotul ei, vicontele de Valmont, care a binevoit să ne sacrifice cîteva zile. Nu-l cunoșteam decît din reputație, iar aceasta nu prea mă făcea dornică de a-l cunoaște mai îndeaproape ; cred totuși că e mai bun decît reputația pe care o are. Aici, unde vîrtejul vieții elegante nu-l corupe, judecă sănătos și se acuză cu o rară candoare de greșelile lui. Îmi vorbește cu multă încredere iar eu îl dojenesc cu multă severitate. Dumneavoastră, care-l cunoașteți, trebuie să conveniți că ar fi o frumoasă conversiune, vrednică de încercat ; dar nu mă îndoiesc, cu toate făgăduielile lui, că o săptămînă de Paris îl va face să uite toate predicile mele. Timpul pe care-l va petrece aici, cel puțin, va fi smuls purtărilor sale obișnuite ; și cred, după felul de viață pe care-l duce, că ceea ce are mai bun de făcut e să nu facă nimic. Știe că vă scriu dumneavoastră, și m-a însărcinat să vă prezint omagiile lui respectuoase. Vă rog să-l primiți și pe-al meu cu bunătatea pe care v-o cunosc și să nu vă îndoiți niciodată de sincerele mele sentimente cu care am cinstea de a fi etc.

Castelul... 9 august 17''

SCRISOAREA a IX-a

Doamna de Volanges către preşedinta de Tourvel

Nu m-am îndoit niciodată, tînăra şi frumoasa mea prietenă, nici de prietenia pe care mi-o porţi, nici de interesul sincer pe care-l arăţi faţă de tot ceea ce mă priveşte. Nu pentru a lămuri chestiunea aceasta, care îmi pare mai presus de orice discuţie, răspund *răspunsului* dumitale : dar cred de datoria mea de a vorbi cu dumneata în privinţa vicontelui de Valmont.

Mărturisesc că nu mă aşteptam să întîlnesc vreodată numele acesta în scrisorile dumitale. Într-adevăr, ce-aţi putea avea de împărţit dumneata şi el ? Nu-l cunoşti pe omul acesta ; ce idee poţi avea despre sufletul unui libertin ? Îmi vorbeşti de *candoarea lui rară*. O ! da ; candoarea lui Valmont trebuie să fie într-adevăr foarte rară. Mai prefăcut şi mai primejdios decît e seducător şi amabil, niciodată, din cea mai fragedă tinereţe, n-a făcut un pas, n-a spus un cuvînt fără să nutrească un gînd necinstit sau criminal. Draga mea, mă cunoşti ; ştii că dintre toate virtuţile pe care mă silesc să le dobîndesc, indulgenţa e aceea care mi-e mai dragă. Dacă Valmont ar fi împins de patimi nestăvilite ; dacă s-ar lăsa sedus, ca atîţia alţii, de rătăcirile vîrstei, veştejindu-i purtările l-aş plînge totodată şi aş aştepta, în tăcere, ceasul cînd întoarcerea lui pe calea cea bună i-ar reda stima oamenilor cinstiţi. Dar cu Valmont lucrurile nu stau aşa : purtarea lui e rezultatul principiilor sale. El ştie să calculeze cîte orori e îngăduit unui bărbat să săvîrşească fără să se compromită şi, pentru a putea fi crud şi rău fără nici o primejdie, şi-a ales drept victime femeile. Nu mă mai ostenesc să înşir cîte a sedus ; dar pe cîte nu le-a dat pierzării !

În viaţa cinstită şi retrasă pe care o duci, aventurile acestea scandaloase nu ajung pînă la dumneata. Aş putea să-ţi povestesc cîteva care te-ar face să te cutremuri ; dar privirile dumitale, curate ca şi sufletul dumitale, ar fi pîngărite de asemenea privelişti ; sigură că Valmont nu va fi niciodată o primejdie pentru dumneata, ca să te aperi,

nu ai nevoie de asemenea arme. Tot ce pot să-ți spun este că din toate femeile de care s-a ocupat, cu succes sau nu, nu e nici una care să nu fi avut motive să se plîngă de el. Singură marchiza de Merteuil face excepție de la regula generală ; numai ea a știut să-i reziste și să-i încătușeze răutatea. Mărturisesc că în ochii mei, acest eveniment din viața ei e cel care-i face mai multă cinste : a fost de altminteri de ajuns ca s-o justifice pe deplin în ochii tuturor în privința unor purtări cam ușuratece ce i se puteau reproșa la începutul văduviei sale [1].

Oricum ar fi, draga mea, vîrsta, experiența și, mai cu seamă, prietenia ce-ți port mă îndreptățesc să-ți spun că pe aici lumea începe să remarce absența lui Valmont ; și că dacă s-ar afla că a stat cîtva timp făcînd pe-al treilea între mătușa lui și dumneata, reputația dumitale ar fi la cheremul lui ; aceasta-i cea mai mare nenorocire care poate cădea pe capul unei femei. Te sfătuiesc așadar s-o rogi pe mătușa lui să nu-l mai rețină ; și dacă el se încăpățînează să rămînă, cred că nu trebuie să eziți și să pleci dumneata. Dar ce l-ar putea face să rămînă ? Dacă i-ai putea oarecum urmări activitatea, sînt sigură că ai descoperi că și-a găsit acolo un adăpost comod în vederea unor fapte urîte pe care le uneltește prin împrejurimi. Dar, cum nu putem să oprim răul, să ne mulțumim măcar să ne ferim de el.

Rămîi cu bine, draga mea, căsătoria fiicei mele suferă o mică amînare. Contele de Gercourt, pe care-l așteptam dintr-o zi într-alta, mă înștiințează că regimentul său pleacă în Corsica, și cum continuă starea de război, îi va fi cu neputință să se întoarcă pînă la iarnă. Asta mă necăjește, dar mă face în același timp să nădăjduiesc că vom avea plăcerea să te vedem la nuntă, căci mi-ar părea rău să nu te avem printre noi. Rămîi cu bine, din toată inima și fără măgulire, cu totul a dumitale.

P.S. Salută din partea mea pe doamna Rosemonde, pe care o iubesc mult, precum și merită.

...11 august 17''

[1] Eroarea doamnei de Volanges ne arată că Valmont, ca și ceilalți ticăloși, nu-și dădea pe față complicii.

SCRISOAREA a X a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Te-ai supărat pe mine, viconte, sau ai murit ? sau poate ceea ce ar fi cam totuna, nu mai trăiești decît pentru președinta dumitale ? Femeia aceasta care ți-a redat *iluziile tinereții* o să-ți redea repede și ridicolele ei prejudecăți. Iată-te de pe acum timid și supus ; nu-ți mai lipsește decît să fii îndrăgostit. Renunți la *fericitele dumitale îndrăzneli.* Nu-ți mai întemeiezi acțiunile pe principii, lași totul la voia soartei, sau mai degrabă a capriciului. Ai uitat oare că dragostea e ca și medicina, *doar arta de a veni în ajutorul naturii ?* Te bat cu propriile dumitale arme, după cum vezi : dar nu mă fălesc cu asta ; ce fală e să bați pe un om care e la pămînt ! *Trebuie ca ea să mi se dea,* spui dumneata ; fără îndoială, trebuie ; și o să facă și ea ca toate celelalte, cu singura deosebire că o să se dea fără bucurie. Dar ca să sfîrșească prin a se da, adevăratul mijloc e să începi prin a o lua. Ridicola dumitale distincție e o adevărată aiureală a dragostei ! A dragostei, spun ; căci ești îndrăgostit. A-ți vorbi altfel, ar însemna să te înșel ; ar însemna să-ți ascund boala care te roade.

Ia spune-mi, amant gingaș, femeile astea pe care le-ai avut, crezi oare că le-ai violat ? Dar oricîtă poftă ai avea să te dai, oricît de grăbită ai fi, îți trebuie totuși un pretext ; și nici un pretext nu e pentru noi mai comod ca acela care ne dă aerul că cedăm în fața forței. Întrucît mă privește, mărturisesc, nimic nu mă măgulește mai mult ca un atac viguros și bine condus, în care totul se petrece cu rînduială, deși cu repeziciune ; care nu ne pune niciodată în situația penibilă de a repara noi înșine o stîngăcie de care, dimpotrivă, ar fi trebuit să profităm, care dă o aparență de siluire pînă și lucrurilor pe care le dăm de bunăvoie și ne satisface cu iscusință cele două pasiuni favorite, gloria apărării și plăcerea înfrîngerii. Talentul acesta, mai rar decît s-ar crede, recunosc că mi-a plăcut totdeauna, chiar și cînd nu m-a sedus, și m-a făcut de cîteva ori să mă dau bătută, doar așa, ca răsplată. Tot așa,

în vechile noastre turnire, frumusețea încununa curajul și iscusința.

Dar dumneata, care nu mai ești dumneata, te porți ca și cum ți-ar fi teamă să izbutești. De cînd, mă rog, obișnuiești să călătorești în etape mici și pe drumuri lăturalnice ? Prietene, cînd vrei să ajungi, ia cai de poștă și drumul mare ! Dar să lăsăm subiectul acesta care mă întristează cu atît mai mult cu cît mă lipsește de plăcerea de a te vedea. Cel puțin scrie-mi mai des și ține-mă la curent cu progresele dumitale. Știi oare că sînt mai bine de două săptămîni de cînd te ocupi de aventura asta ridicolă și neglijezi pe toată lumea ?

Fiindcă veni vorba de neglijență, dumneata semeni cu oamenii aceia care trimit regulat după vești la prietenii lor bolnavi, dar care nu se interesează niciodată de răspuns. Îți închei ultima scrisoare întrebîndu-mă dacă a murit cavalerul. Nu-ți răspund, și nici să nu-ți mai bați capul. Ai uitat oare că iubitul meu e prietenul dumitale de totdeauna ? Dar fii fără grijă, n-a murit ; sau dacă ar fi murit, ar fi fost doar de prea mare bucurie. Bietul cavaler, cît e de afectuos ! Anume parcă făcut pentru dragoste ! Cît e de simțitor ! îmi vine amețeală. Fără glumă, fericirea desăvîrșită pe care i-o dă dragostea mea mă leagă de dînsul cu adevărat.

Chiar în ziua în care-ți scriam că încep să mă ocup de despărțirea noastră, cît de fericit l-am făcut ! Cînd s-a anunțat, voiam toți cu tot dinadinsul să-l aduc la disperare. Fie capriciu, fie cu drept cuvînt, niciodată nu mi s-a părut atît de bine. L-am primit totuși destul de rece. Nădăjduia să petreacă două ceasuri cu mine înainte ca ușa mea să fie deschisă tuturor. I-am spus că trebuia să ies ; m-a întrebat unde mă duc : am refuzat să-i spun. A stăruit. „Unde n-o să fii dumneata", am adăugat răutăcioasă. Din fericire pentru el, a rămas încremenit de răspunsul acesta ; fiindcă dacă ar fi spus un singur cuvînt, ar fi urmat neapărat o scenă care ar fi dus la ruptura pe care o proiectasem. Mirată de tăcerea lui, mă uitam la el fără alt gînd, ți-o jur, decît ca să văd ce mutră face. Am regăsit pe chipul acela drăgălaș tristețea adîncă și totodată duioasă căreia, recunoști și dumneata, e greu să-i reziști. Aceeași cauză produse același efect ; am fost a doua oară

înfrîntă. Din clipa aceea nu mi-am mai bătut capul decît ca să mă feresc să nu-mi găsească vreo vină. „Am treabă, i-am spus pe un ton mai blînd, și treaba aceasta chiar te privește ; dar nu mă mai întreba. Mă întorc diseară la masă, vino, și vei afla.“ Atunci și-a recăpătat glasul, dar nu i-am îngăduit să se folosească de el. „Sînt foarte grăbită, i-am spus. Lasă-mă ; pe diseară.“ Mi-a sărutat mîna și a plecat.

Cum a plecat, ca să-l despăgubesc, poate ca să mă despăgubesc și pe mine, iau hotărîrea să-i arăt căsuța mea, de care nu știa nimic. O chem pe credincioasa mea Victoire. Am migrenă ; toți servitorii mei cred că m-am culcat ; și, rămasă în sfîrșit singură cu *cea adevărată*, în timp ce ea se travestește în lacheu, mă îmbrac într-un costum de cameristă. Victoire aduce apoi o birjă la poarta grădinii, și iată-ne plecate. Ajungînd în templul dragostei, aleg rochia de casă cea mai grozavă. E încîntătoare, o născocire a mea : nu arată nimic dar lasă totul să se ghicească. Îți făgăduiesc că ți-o voi da de model pentru președinta dumitale, cînd vei fi făcut-o vrednică s-o poarte.

După pregătirile acestea, în timp ce Victoire se ocupă de alte amănunte, citesc un capitol din *Le Sopha* [1], o scrisoare a Eloizei și două povestiri de La Fontaine, pentru a-mi reîmprospăta în minte diferitele tonuri de care voiam să mă folosesc. În timpul acesta, cavalerul meu sosește la mine acasă, cu graba lui obișnuită. Portarul meu refuză să-l lase să intre și-i spune că sînt bolnavă ; primul incident. Îi înmînează în același timp un bilet de la mine, dar nu scris de mîna mea, potrivit prudentului meu obicei. Îl deschide și găsește scris, de mîna credincioasei Victoire : „La ora nouă fix, pe bulevard, în fața cafenelelor“. Se duce, și acolo un lacheu tinerel, pe care nu-l cunoștea, sau cel puțin pe care credea că nu-l cunoaște, căci era tot Victoire, îl înștiințează că trebuie să dea drumul trăsurii și să-l urmeze. Toată plimbarea aceasta romanțioasă îi înfierbîntă capul și un cap înfierbîntat nu strică. Sosește în sfîrșit, și surpriza și dragostea îl amețesc ca o vrajă.

[1] *Sofaua*, povestire de Crébillon-fiul (1707—1777), tablou al moravurilor libertine ale aristocrației timpului. (n. E.L.U.)

Ca să-i dau timp să-și vină în fire, ne plimbăm puțin prin boschet, apoi îl duc spre casă. Vede mai întîi o masă pusă, cu două tacîmuri ; apoi un pat înfățat. Trecem în budoar care era gătit cu toate podoabele. Acolo, parte din calcul, parte din sentiment, îl prind în brațe și cad la picioarele lui. „O, dragul meu, îi spun, ca să-ți ofer surpriza acestei clipe, mă învinuiesc că te-am mîhnit, cînd m-am prefăcut că-s supărată și cînd am putut o singură clipă să ascund privirilor tale inima mea. Iartă-mi greșelile ; dragostea va fi prețul ispășirii lor.“ Îți închipui ce efect a avut discursul acesta sentimental. Fericitul cavaler m-a ridicat, și iertarea mea a fost pecetluită pe același divan turcesc pe care dumneata și cu mine am pecetluit cu atîta voioșie și în același chip veșnica noastră ruptură.

Cum aveam șase ceasuri de petrecut împreună și hotărîsem ca tot timpul acesta să fie pentru el la fel de plăcut, i-am înfrînat avînturile, și amabila cochetărie înlocui îmbrățișările. Nu cred să mă fi ostenit vreodată atîta ca să plac, nici să fi fost vreodată atît de mulțumită de mine. După cină, rînd pe rînd copilăroasă și cuminte, nebunatecă și sensibilă, uneori chiar libertină, mi-l închipuiam ca pe-un sultan în mijlocul seraiului său, ale cărui diferite favorite eram eu, rînd pe rînd. Într-adevăr, dovezile sale de dragoste, mereu reînnoite, deși erau totdeauna primite de aceeași femeie, de fiecare dată erau de altă amantă.

În sfîrșit, în zori, a trebuit să ne despărțim ; și orice ar fi zis și făcut el ca să-mi dovedească contrariul, avea nevoie de asta deși nu avea de loc poftă. În clipa cînd am ieșit, în semn de ultim rămas bun, am luat cheia acestui fericit lăcaș și, punînd-o în mîinile lui, am rostit : „N-am avut-o decît pentru tine ; se cuvine s-o stăpînești : sacrificatorul trebuie să dispună de templu“. Prin această iscusință am preîntîmpinat anumite gînduri pe care i le-ar fi putut trezi faptul, totdeauna suspect, de a poseda o căsuță. Îl cunosc destul ca să fiu sigură că n-o să se slujească de ea decît pentru mine ; și dacă aș avea într-o zi fantezia să mă duc fără el acolo, am o cheie de rezervă. Ținea cu orice preț să fixăm o nouă întîlnire, dar îl iubesc încă prea mult ca să vreau să-l uzez atît de repede. Nu trebuie să-ți îngădui excese decît cu aceia pe care vrei să-i pără-

ești curînd ; el nu știe lucrul acesta ; spre norocul lui, însă, îl știu eu pentru amîndoi.

Îmi dau seama că e trei după miezul nopții, și că ți-am scris un volum, cînd n-aveam de gînd să-ți scriu decît un cuvînt. Dar așa e farmecul prieteniei încrezătoare, ea e de vină că tot dumneata ești omul la care țin mai mult ; dar, ce e drept, cavalerul e acela care-mi place mai mult.

...12 august 17''

SCRISOAREA a XI-a

Președinta de Tourvel către doamna de Volanges

Scrisoarea dumneavoastră severă, doamnă, m-ar fi înspăimîntat dacă n-aș fi găsit aici, din fericire, prilej mai mare de siguranță decît îmi dați dumneavoastră de teamă. Acest înfricoșător domn de Valmont, care trebuie să fie teroarea tuturor femeilor, s-ar zice că și-a depus armele ucigașe înainte de a pătrunde în castelul acesta. Nu numai că n-a venit cu vreun plan, dar nici măcar cu vreo pretenție ; iar însușirea de om amabil pe care și dușmanii lui i-o acordă aici aproape dispare, ca să n-o lase decît pe aceea de băiat bun. Poate aerul de la țară a înfăptuit minunea aceasta. Tot ce pot să vă spun e că, petrecîndu-și aproape toată vremea cu mine, avînd chiar aerul că se complace în tovărășia mea, nu i-a scăpat nici cea mai mică aluzie la dragoste, nici una din frazele acelea pe care toți bărbații și le îngăduie, fără să aibă, ca el, ceea ce trebuie ca să le îndreptățească. Niciodată nu te obligă la rezerva în care o femeie ce se respectă e silită să se țină astăzi, pentru a înfrîna pe bărbații care o înconjoară. Știe să nu abuzeze de veselia pe care o inspiră. E înclinat poate să măgulească, dar o face cu atîta delicatețe, încît ar fi în stare să obișnuiască cu lauda chiar modestia însăși. În sfîrșit, dacă aș avea un frate, aș dori să fie așa cum se arată a fi aici domnul de Valmont. Poate multe femei ar dori din partea lui

o purtare mai curtenitoare ; și mărturisesc că-i port o recunoștință nemărginită că a știut să mă prețuiască destul ca să nu mă confunde cu ele.

Portretul acesta se deosebește mult, fără îndoială, de acela pe care mi-l faceți dumneavoastră și, cu toate acestea, amîndouă portretele pot fi asemănătoare ținînd seamă de epopee. El însuși recunoaște că are păcate multe, și i se vor mai fi pus și altele în spate. Dar am cunoscut puțini oameni care să vorbească cu atîta respect, aș spune chiar cu entuziasm, despre femeile cinstite. Aflu din scrisoarea dumneavoastră că cel puțin în privința aceasta nu minte. Purtarea lui față de doamna de Merteuil o dovedește. Ne vorbește mult de ea, și totdeauna cu atîtea elogii și cu un aer de sincer atașament încît am crezut, pînă la primirea scrisorii dumneavoastră, că ceea ce numea el prietenia lor era în realitate adevărată dragoste. Mă învinuiesc că am cutezat să judec așa, și mă simt cu atît mai vinovată cu cît el însuși a avut adesea grijă să justifice acest lucru. Mărturisesc că luam drept abilitate ceea ce era din partea lui sinceritate curată. Nu știu, dar mi se pare că un om care e capabil de o prietenie atît de statornică pentru o femeie atît de vrednică de considerație nu e un libertin pierdut cu desăvîrșire. La drept vorbind, nu știu dacă purtarea cuminte pe care o are aici se datorește sau nu unor planuri pe care le-ar avea prin împrejurimi, cum presupuneți dumneavoastră. Sînt într-adevăr cîteva femei drăguțe pe aceste meleaguri, dar el iese rar, afară de dimineața cînd spune că merge la vînătoare. E drept că nu prea aduce vînat ; dar el singur recunoaște că nu-i foarte îndemînatec. De altminteri, ce face pe unde se duce nu mă interesează de loc ; și dacă aș dori să știu, e numai pentru a avea un motiv mai mult de a mă apropia de părerea dumneavoastră sau de a vă aduce pe dumneavoastră la a mea.

Cît privește faptul de a încerca să grăbesc plecarea domnului de Valmont, așa cum mă îndemnați dumneavoastră, socot că-i foarte greu să îndrăznesc să cer mătușii lui să se despartă de nepotul ei, cu atît mai greu cu cît ea ține mult la dînsul. Vă promit totuși, dar numai din respectul ce vă port iar nu din vreo necesitate, să cer lucrul

acesta cu primul prilej, fie ei, fie lui însuși. Cît despre mine, domnul de Tourvel cunoaște intenția mea de a rămîne aici pînă la întoarcerea lui, și s-ar mira, cu drept cuvînt, de ușurința de care-aș da dovadă schimbînd-o.

Iată, doamnă, lămuriri prea amănunțite ; dar m-am simțit datoare față de adevăr să aduc mărturia aceasta în favoarea domnului de Valmont, mărturie de care cred că, în ochii dumneavoastră, are mare nevoie. Asta nu mă împiedică să fiu mișcată de prietenia care a dictat sfaturile dumneavoastră. Tot ei îi datorez cuvintele măgulitoare pe care mi le adresați cu prilejul căsătoriei fiicei dumneavoastră. Vă mulțumesc călduros : dar oricîtă bucurie mi-ar pricinui faptul de a petrece clipele acelea alături de dumneavoastră, cu dragă inimă le-aș sacrifica dorinței de-a o ști fericită pe domnișoara de Volanges cu un moment mai devreme, dacă totuși ar putea fi vreodată mai fericită decît este alături de o mamă atît de vrednică de toată dragostea și respectul ei. Împărtășesc cu ea aceste două sentimente care mă leagă de dumneavoastră, și vă rog să le primiți încredințarea cu bunăvoință.

Am cinstea de a fi etc.

...13 august 17''

SCRISOAREA a XII-a

Cécile Volanges către marchiza de Merteuil

Mama nu se simte bine, doamnă ; nu va putea să iasă, și trebuie să-i țin tovărășie : de aceea nu voi avea cinstea să vă însoțesc la Operă. Vă rog să mă credeți că regret mai puțin spectacolul decît faptul de a nu fi cu dumneavoastră. Fiți convinsă, vă rog, de aceasta. Vă iubesc atît de mult ! Îndrăznesc să vă rog să spuneți domnului cavaler Danceny că nu am culegerea de care mi-a vorbit și că dacă ar putea să mi-o aducă mîine mi-ar face mare plă-

cere. Dacă vine astăzi, i se va spune că nu sîntem acasă, aceasta din pricină că mama nu vrea să primească pe nimeni. Nădăjduiesc că se va simți mai bine mîine.

Am cinstea de a fi etc.

...13 august 17''

SCRISOAREA a XIII-a

Marchiza de Merteuil către Cécile Volanges

Îmi pare foarte rău, draga mea, atît pentru că voi fi lipsită de plăcerea de a te vedea, cît și pentru cauza căreia aceasta se datorează. Nădăjduiesc că vom găsi altă ocazie. Îți voi îndeplini însărcinarea cu privire la cavalerul Danceny, care va fi desigur foarte mîhnit aflînd că d. ama dumitale e bolnavă. Dacă ea vrea să mă primească mîine, aș veni să-i țin de urît. Vom ataca amîndouă, la pichet, pe cavalerul de Belleroche [1]; cîștigîndu-i banii, am putea avea pe deasupra și plăcerea de-a te auzi cîntînd împreună cu amabilul dumitale profesor, căruia i-aș propune eu lucrul acesta. Dacă mama și dumneata sînteți de acord, de mine și de cei doi cavaleri răspund eu. Rămîi cu bine, draga mea; salutările mele scumpei doamne de Volanges. Vă îmbrățișez cu drag.

...13 august 17''

SCRISOAREA a XIV-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Nu ți-am scris ieri, scumpa mea Sophie: dar, crede-mă, nu plăcerile m-au împiedicat. Mama era bolnavă și nu m-am dezlipit de lîngă ea toată ziua. Seara, cînd m-am

[1] E același despre care e vorba în scrisorile doamnei de Merteuil.

dus la culcare n-aveam chef de nimic ; m-am culcat repede ca să mă încredințez că ziua se isprăvise : niciodată o zi nu mi s-a părut atît de lungă. Nu pentru că n-aș iubi-o pe mama ; nici eu nu știu ce era cu mine. Trebuia să merg la Operă cu doamna de Merteuil ; cavalerul Danceny trebuia să vină și el. Știi bine doar că el și doamna de Merteuil sînt ființele la care țin mai mult. Cînd a sosit ceasul la care ar fi trebuit să fiu și eu acolo, am simțit cum, fără să vreau, mi se strînge inima. Mi-era silă de tot ce făceam, și am plîns, am plîns, fără să mă pot opri. Spre norocul meu, mama se culcase și nu putea să mă vadă. Sînt sigură că și cavalerul Danceny a fost supărat ; dar pe el l-a distras de la aceasta spectacolul și lumea : e cu totul altceva.

Din fericire, azi mama se simte mai bine, și doamna de Merteuil va veni împreună cu o altă persoană și cu cavalerul Danceny : dar vine totdeauna foarte tîrziu doamna de Merteuil ; și cînd stai atît de mult singură, te plictisești. E de abia unsprezece. E drept că trebuie să cînt la harpă ; apoi toaleta o să-mi ia cîtva timp, căci astăzi vreau să fiu bine pieptănată. Cred că maica Perpétue are dreptate și că devii cochetă de îndată ce începi să ieși în lume. N-am dorit niciodată să fiu frumoasă așa cum doresc de cîteva zile, și mi se pare că nu sînt atît de frumoasă cum credeam ; și pe lîngă asta, pierzi mult alături de o femeie care-și dă cu roșu. De pildă, văd că toți bărbații găsesc că doamna de Merteuil e mai frumoasă decît mine : asta nu prea mă supără pentru că ea ține mult la mine ; și apoi mă încredințează că domnul Danceny e de părere că sînt mai frumoasă decît ea. E foarte drăguț din partea ei că mi-a spus asta ! S-ar zice chiar că lucrul acesta o încîntă. Eu una nu pot admite așa ceva. Dar ea mă iubește atît de mult ! Iar el !... o ! îmi face mare plăcere ! Nu știu, dar parcă-i destul să mă uit la el ca să mă fac mai frumoasă. M-aș uita într-una dacă nu mi-ar fi teamă să-i întîlnesc ochii : căci ori de cîte ori îi întîlnesc mă pierd cu firea și parcă mă doare în suflet ; dar nu face nimic.

Te las, scumpă prietenă : încep să-mi fac toaleta. Te iubesc tot ca de obicei.

Paris, 14 august 17''

SCRISOAREA a XV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

E drăguț din partea dumitale că nu mă lași în voia vitregei soarte. Viața pe care o duc aici e într-adevăr obositoare prin excesul ei de odihnă și prin searbăda ei uniformitate. Citind scrisoarea dumitale și amănuntele încîntătoarei zile petrecute de dumneata, am fost de multe ori ispitit să pretextez o treabă oarecare, să zbor la picioarele dumitale și să-ți cer să faci pentru mine o infidelitate cavalerului dumitale, care, la urma urmei nu-și merită fericirea. Știi că m-ai făcut gelos pe el ? Ce tot vorbești de veșnica ruptură ? Reneg jurămîntul acesta făcut într-un moment de delir : n-am fi fost vrednici să l facem dacă ar trebui să-l păstrăm. A ! să mă răzbun odată în brațele dumitale de ciuda involuntară pe care mi-a pricinuit-o fericirea cavalerului ! Sînt indignat, mărturisesc, cînd mă gîndesc că omul acesta, fără să judece, fără să-și dea cea mai mică osteneală, urmîndu-și pur și simplu înclinarea inimii, găsește o fericire la care eu nu pot ajunge. O ! dar o voi tulbura... Făgăduiește-mi că o voi tulbura. Dumneata însăți nu te simți umilită ? Te ostenești să-l înșeli, iar el e mai fericit decît dumneata. Îl crezi în lanțurile dumitale ! Și de fapt dumneata ești în lanțurile lui. El doarme liniștit, în timp ce dumneata te îngrijești de plăcerile lui. Ce altceva ar putea face o sclavă ?

Uite, scumpa mea prietenă, atîta timp cît te împarți la mai mulți, nu sînt de loc gelos : nu văd în amanții dumitale decît pe urmașii lui Alexandru, neputincioși să păstreze între ei imperiul acela în care eu domneam singur. Dar să aparții cu totul unuia dintre ei ! Să mai fie alt bărbat atît de fericit cum am fost eu ! Asta n-am s-o tolerez niciodată ; nici să nu-ți treacă prin cap că aș putea tolera așa ceva. Ori mă iei înapoi, ori cel puțin iei pe altul : și nu trăda, printr-un capriciu exclusiv, prietenia inviolabilă pe care ne-am jurat-o.

Fără îndoială, am și așa prea multe motive să mă plîng de dragoste. După cum vezi, mă supun felului dumitale

de a privi lucrurile şi-mi mărturisesc greşelile. Dacă a fi îndrăgostit înseamnă să nu poţi trăi fără a poseda obiectul dorinţelor tale, să-ţi sacrifici pentru asta tot timpul, toate plăcerile şi toată viaţa, atunci sînt într-adevăr îndrăgostit. Şi n-am făcut nici măcar un pas înainte. Chiar n-aş avea nimic de adăugat la cele ce ţi-am spus în legătură cu subiectul acesta, dacă n-ar fi intervenit o întîmplare care-mi dă mult de gîndit pentru că nu ştiu dacă trebuie să mă bucure sau să mă întristeze.

Cunoşti pe servitorul meu, o comoară de intrigi şi veritabil valet de comedie : e la mintea oricui că instrucţiunile pe care le primise de la mine erau să se îndrăgostească de cameristă şi să îmbete slugile. Pezevenchiul e mai fericit decît mine ; el a şi izbutit. A descoperit adineaori că doamna de Tourvel a însărcinat pe unul din oamenii ei să se informeze în privinţa purtărilor mele, şi chiar să mă urmărească, pe cît va putea fără ca să dea de bănuit, în plimbările mele de dimineaţă. Ce vrea femeia aceasta ? Aşadar cea mai modestă dintre toate îndrăzneşte totuşi să rişte lucruri pe care noi abia am îndrăzni să ni le îngăduim. Jur să... Dar mai înainte de a ne gîndi la răzbunare împotriva acestui vicleşug femeiesc, să ne ocupăm de mijloacele de a-l întoarce în avantajul nostru. Pînă acum, plimbările acestea suspectate nu aveau nici un ţel : trebuie să le dau unul. Faptul e vrednic de toată atenţia, şi te părăsesc ca să mă pot gîndi pe îndelete. Cu bine, frumoasa mea prietenă.

Tot din Castelul... 15 august 17''

SCRISOAREA a XVI-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

A ! dragă Sophie, iată multe noutăţi ! Poate n-ar trebui să ţi le spun : dar n-am încotro, trebuie să le împărtăşesc cuiva. Acest cavaler Danceny... Sînt atît de tulburată

că nici nu pot să scriu : nu știu cum să încep. De cînd ți-am povestit seara [1] minunată pe care-am petrecut-o la mama împreună cu el și cu doamna de Merteuil, nu ți-am mai vorbit de el, și asta pentru că nu mai voiam să vorbesc cu nimeni ; dar mă gîndeam într-una la el. De atunci, așa s-a făcut de trist, așa de trist, așa de trist că mi-era mai mare mila de el ; și cînd îl întrebam ce are, spunea că nu are nimic : dar eu vedeam bine că are ceva. În sfîrșit ieri, era și mai trist decît fusese vreodată. Asta nu l-a împiedicat să aibă amabilitatea de a cînta cu mine ca de obicei ; dar de cîte ori se uita la mine mi se strîngea inima. După ce am isprăvit de cîntat, s-a dus să închidă harpa în cutia ei ; și aducîndu-mi cheia, m-a rugat să mai cînt la harpă diseară, îndată ce voi fi singură. Nu aveam nici o bănuială ; și nici nu voiam să cînt : dar m-a rugat atît de mult încît i-am făgăduit. Avea el motivele lui. Într-adevăr, după ce m-am retras în camera mea și după ce a plecat camerista, m-am dus să iau harpa. Am găsit între corzi o scrisoare, îndoită numai și nesigilată, și care era de la el. A ! dacă ai ști tot ce-mi scrie ! De cînd i-am citit scrisoarea, simt atîta bucurie încît nu mă mai pot gîndi la altceva. Am recitit-o de patru ori în șir și pe urmă am închis-o în scrin ; o știam pe dinafară ; după ce m-am culcat, am repetat-o de atîtea ori încît mi-a pierit somnul. Cum închideam ochii, îl vedeam înaintea mea spunîndu-mi tot ce era în scrisoare. Am adormit foarte tîrziu ; cum m-am trezit (era încă foarte devreme), am reluat scrisoarea ca s-o recitesc pe îndelete. Am luat-o cu mine în pat, și pe urmă am sărutat-o ca și cum... Poate că nu e bine să săruți o scrisoare așa, dar nu mă puteam stăpîni.

Acum, buna mea prietenă, dacă sînt foarte fericită, sînt totodată și destul de încurcată ; căci, desigur, nu trebuie să răspund la scrisoarea aceasta. Știu că nu se face, și totuși el așa îmi cere ; și dacă nu-i răspund, sînt sigură

[1] Scrisoarea în care e povestită seara aceea n-a putut fi găsită. După toate indiciile, e vorba de seara propusă în biletul doamnei de Merteuil, și la care se face aluzie și în scrisoarea precedentă a Cécilei Volanges.

că iar o să fie trist. E într-o situaţie atît de jalnică, sărmanul ! Tu ce mă sfătuieşti ? dar nici tu nu ştii mai mult decît mine. Mă gîndesc s-o întreb pe doamna de Merteuil care ţine mult la mine. Aş vrea să-l consolez ; dar n-aş vrea să fac ceva rău. Ni se spune mereu că trebuie să avem inimă bună ! Şi pe urmă ni se interzice să urmăm îndemnul inimii bune cînd e vorba de un bărbat ! Unde-i dreptatea ? Un bărbat nu-i oare aproapele nostru la fel ca şi o femeie, sau chiar poate mai mult ? Căci, la urma urmei, nu avem tată cum avem şi mamă, frate cum avem şi soră? Dar cu soţul e întotdeauna altceva. Şi totuşi dacă aş face ceva ce nu se cade, poate că nici domnul Danceny n-ar mai avea o idee bună despre mine ! O ! asta nici în ruptul capului, prefer să-l văd trist, şi apoi, în tot cazul, mai am timp. Pentru că el a scris ieri, eu nu sînt obligată să-i scriu astăzi : şi cum tot o văd pe doamna de Merteuil în astă seară, dacă o să am curajul, o să-i povestesc totul. Dacă n-o să fac decît ceea ce-mi va spune ea, n-o să pot să-mi reproşez nimic. Şi apoi, ea poate îmi va spune că pot să-i răspund puţin, ca să nu mai fie atît de trist ! O ! sînt cît se poate de mîhnită.

Cu bine, buna mea prietenă. Spune-mi totdeauna tot ce gîndeşti.

...19 august 17''

SCRISOAREA a XVII-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Înainte de a mă deda, domnişoară, cum să spun oare, plăcerii sau nevoii de a vă scrie, încep prin a vă ruga să mă ascultaţi. Simt că pentru a îndrăzni să vă declar sentimentele mele, am nevoie de indulgenţă ; n-aş avea nevoie, dacă n-aş dori decît să le justific. Fiindcă, de fapt, nu fac altceva decît să vă arăt opera dumneavoastră. Şi ce

v-aș putea spune mai mult decît v-au spus înaintea mea, privirile, zăpăceala, toată purtarea și chiar și tăcerea mea ? Cum v-ați putea supăra din pricina unui sentiment pe care l-ați făcut să se nască ? Purces de la dumneavoastră, fără îndoială, e vrednic să vă fie oferit ; dacă e fierbinte ca sufletul meu, e curat precum e al dumneavoastră. E oare o crimă că am știut să prețuiesc chipul dumneavoastră încîntător, darurile dumneavoastră ademenitoare, grația dumneavoastră plină de farmec, și acea mișcătoare nevinovăție care sporește înmiit valoarea unor însușiri atît de prețioase ? Fără îndoială că nu ; dar fără a fi vinovat, poți totuși să fii nenorocit ; e soarta care mă așteaptă dacă dumneavoastră refuzați să-mi primiți omagiul. E cel dintîi pe care l-a oferit inima mea. Fără dumneavoastră aș fi încă și acum, nu fericit, dar cel puțin liniștit. Dar v-am văzut ; liniștea mea a pierit și fericirea e îndoielnică. Cu toate acestea, vă mirați de tristețea mea ; mă întrebați care-i pricina ei ; uneori mi s-a părut chiar că vă mîhnește. Ah ! spuneți doar un cuvînt și fericirea mea va fi opera dumneavoastră. Dar înainte de a-l rosti, gîndiți-vă că tot un cuvînt e de ajuns ca să pună vîrf nenorocirii mele. Fiți așadar arbitrul destinului meu. Prin dumneavoastră voi fi pe vecie fericit sau nenorocit. În ce mîini mai scumpe aș putea oare depune un mai mare interes ?

Voi sfîrși precum am început, prin a vă implora indulgența. V-am rugat să mă ascultați ; voi îndrăzni și mai mult, vă voi ruga să-mi răspundeți. A refuza să-mi răspundeți m-ar îndemna să cred că v-ați simțit jignită și inima mea e o chezășie că respectul ce vă port e tot atît de mare cît și dragostea.

P. S. Vă puteți sluji, pentru a-mi răspunde, de același mijloc de care mă servesc eu pentru a face să vă parvină scrisoarea aceasta ; îmi pare pe cît de sigur pe atît de comod.

...18 august 17''

SCRISOAREA a XVIII-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Cum, Sophie ! dezaprobi dinainte ceea ce am de gînd să fac ! Îmi făceam şi aşa destule griji ; iată că tu îmi mai dai şi altele. „E clar, spui tu, că nu trebuie să răspunzi.“ Ţie ţi-e uşor să vorbeşti ; de altminteri, nici nu ştii despre ce e vorba : nu eşti aici ca să vezi. Sînt sigură că dacă ai fi în locul meu, ai face ca şi mine. Firește, de obicei nu trebuie să răspunzi ; ai putut vedea din scrisoarea mea de ieri că nici eu nu voiam să răspund : dar cred că nimeni n-a fost vreodată în situaţia în care mă aflu.

Şi unde mai pui că sînt nevoită să iau singură o hotărîre ! Doamna de Merteuil, pe care socoteam s-o văd aseară, n-a venit. Totul îmi stă împotrivă : ea e de vină că-l cunosc. Aproape de fiecare dată cînd l-am văzut sau cînd i-am vorbit era de faţă şi ea. Asta nu înseamnă că sînt supărată pe ea : dar mă lasă singură tocmai acum cînd mă găsesc în încurcătură. O ! sînt cu adevărat vrednică de milă !

Închipuie-ţi că a venit ieri ca de obicei. Eram atît de tulburată încît nici nu îndrăzneam să mă uit la el. Nu putea să-mi vorbească, din pricină că era mama de faţă. Bănuiam eu că o să se supere cînd o să vadă că nu i-am scris. Nu ştiam ce mutră să fac. După o clipă m-a întrebat dacă doresc să-mi aducă harpa. Inima îmi bătea atît de tare, încît n-am putut face altceva decît să-i răspund da. Cînd s-a întors, a fost şi mai rău. Nu m-am uitat la el decît o secundă. Nici el nu se uita la mine : dar arăta ca şi cum ar fi fost bolnav. Eram foarte îndurerată. A început să-mi acordeze harpa şi apoi, aducîndu-mi-o, mi-a spus : „A ! domnişoară !...“ Nu mi-a spus decît aceste două cuvinte, dar pe un ton care parcă mi-a frînt inima. Preludam la harpă, fără să ştiu ce fac. Mama a întrebat dacă nu vrem să cîntăm. El s-a scuzat, spunînd că nu se simte bine ; iar eu, care nu aveam nici o scuză, a trebuit să cînt. Aş fi vrut să nu fi avut voce niciodată. Am ales dinadins o arie pe care n-o cunoşteam ; căci eram foarte sigură că n-aş fi putut cînta nici una, şi

mama şi-ar fi dat seama că se petrece ceva. Din fericire a venit cineva în vizită ; îndată ce am auzit intrînd pe poartă trăsura, am încetat şi l-am rugat să ia harpa. Mi-era teamă că n-o să se mai întoarcă ; dar s-a întors.

În timp ce mama vorbea cu doamna care venise, am vrut să mă mai uit o clipă la el. I-am întîlnit privirea şi mi-a fost cu neputinţă să-mi mai iau ochii de la dînsul. După o clipă au început să-i curgă lacrimi din ochi, şi, ca să nu-l văd, a trebuit să se întoarcă. Era mai mult decît puteam răbda ; simţeam că eram gata să plîng şi eu. Am ieşit, şi am scris îndată cu creionul, pe un petec de hîrtie : „Nu mai fiţi aşa trist, vă rog ; făgăduiesc că vă voi răspunde". N-o să spui nici tu, firește, că-i vreun rău într-asta : şi-apoi nici nu puteam face altminteri. Am aşezat hîrtia între coardele harpei, cum era şi scrisoarea lui, şi m-am întors în salon. Mă mai liniştisem puţin. Eram nerăbdătoare să plece doamna. Din fericire era în vizită : curînd după aceea a plecat. Îndată ce a ieşit, am spus că aş vrea să mai cînt la harpă şi l-am rugat să mi-o aducă. Vedeam pe mutra lui că nu bănuia nimic. Dar cînd s-a întors, o ! cît arăta de mulţumit ! Punînd harpa dinaintea mea, s-a aşezat astfel ca mama să nu poată vedea şi mi-a luat mîna pe care a strîns-o... dar în aşa fel !... doar o clipă : dar nu pot să-ţi spun ce plăcere mi-a făcut. Totuşi mi-am retras mîna ; nu am astfel să-mi reproşez nimic.

Înţelegi şi tu, buna mea prietenă, că acum sînt nevoită să-i scriu, de vreme ce i-am promis ; şi apoi n-o să încep să-l chinuiesc iar ; fiindcă sufăr şi eu mai mult decît el. Dacă ar fi vorba de o faptă rea, desigur că n-aş face-o. Dar ce rău poate fi dacă-i scriu, mai ales cînd cu asta împiedic pe cineva de a fi nenorocit ? Ceea ce mă încurcă este că nu prea ştiu să alcătuiesc o scrisoare : dar el o să vadă că nu-i vina mea, şi apoi sînt sigură că-i de-ajuns să vină de la mine ca să-i facă plăcere.

Rămîi cu bine, draga mea. Dacă socoteşti că am greşit, spune-mi : dar eu nu cred. Cu cît se apropie momentul în care va trebui să încep scrisoarea, cu atîta îmi bate inima cum nici nu pot să-ţi spun. Totuşi trebuie, de vreme ce i-am promis. Cu bine.

...20 august 17''

SCRISOAREA a XIX-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

Eraţi atît de trist, domnule, ieri, şi aceasta îmi pricinuia şi mie atîta durere, încît am avut slăbiciunea să vă promit că voi răspunde la scrisoarea pe care mi-aţi scris-o. Asta nu mă împiedică să-mi dau seama azi că nu se cuvine s-o fac : totuşi, de vreme ce am promis, nu vreau să-mi calc cuvîntul, şi vă rog să vedeţi într-asta o dovadă a prieteniei ce vă port. Acum cînd sînteţi lămurit, sper că n-o să-mi mai cereţi să vă scriu. Sper de asemenea că nu veţi spune nimănui că v-am scris ; toată lumea m-ar ţine, firește, de rău şi asta ar putea să-mi pricinuiască mari neplăceri. Sper mai ales că nici dumneavoastră nu vă veţi face o părere proastă despre mine ; e lucrul care m-ar întrista cel mai mult. Pot să vă încredinţez că faţă de nimeni altul n-aş fi avut această complezenţă. Aş dori ca şi dumneavoastră s-o aveţi pe aceea de a nu mai fi atît de trist ca pînă acum ; asta îmi strică toată bucuria de a vă vedea. După cum vedeţi, vă vorbesc foarte sincer. Şi eu doresc ca prietenia noastră să dureze mereu ; dar nu-mi mai scrieţi, vă rog.

Am cinstea de a fi

CÉCILE VOLANGES

...20 august 17''

SCRISOAREA a XX-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

A ! banditule, mă linguşeşti de teamă să nu-mi bat joc de dumneata ! Haide, treacă de la mine : îmi scrii atîtea blestemăţii încît trebuie să-ţi iert cuminţenia în care te-a încătuşat preşedinta dumitale. Cavalerul meu nu cred c-ar da dovadă de atîta indulgenţă ; ar fi în stare

să nu aprobe reînnoirea contractului dintre noi și să nu găsească pe gustul său ideea dumitale năstrușnică. Eu, totuși, am făcut haz de ea și mi-era necaz că eram nevoită să fac haz singură. Dacă ai fi fost de față, nu știu pînă unde m-ar fi dus veselia : dar am avut răgaz să mă gîndesc mai bine, și m-am înarmat cu severitate. Asta nu înseamnă că refuz pentru totdeauna ; amîn numai, și am motivele mele. Poate că aș pune oarecare vanitate în jocul acesta în care, odată intrat, nu mai știi unde să te oprești. Aș fi în stare să te încătușez din nou, să te fac să-ți uiți președinta ; și dacă nevrednica de mine te voi face să te dezgusti de virtute, mai mare scandalul ! Pentru a evita această primejdie, iată condițiile mele :

Îndată ce vei fi avut-o pe frumoasa dumitale cucernică, și vei fi în măsură să-mi aduci o dovadă, vino și voi fi a dumitale. Dar cred că știi că în afacerile importante nu se primesc decît dovezi scrise. În felul acesta, pe de-o parte, voi deveni o recompensă în loc de a fi o consolare, și ideea aceasta îmi place mai mult ; pe de alta, succesul dumitale va căpăta mai mult lustru, devenind el însuși prilejul unei infidelități. Vino, deci, vino cît mai curînd cu dovada triumfului dumitale : asemeni vitejilor noștri cavaleri care depuneau la picioarele doamnelor lor roadele strălucite ale victoriei lor. Sînt într-adevăr curioasă să știu ce poate scrie o mironosiță după o astfel de clipă, și ce văl așterne peste cuvintele ei, după ce peste persoana ei n-a mai lăsat nici unul. Rămîne să vezi dacă prețul pe care l-am fixat e prea mare : dar te previn că nu-l scad. Pînă atunci, iubite viconte, vei avea bunăvoința să înțelegi că trebuie să rămîn credincioasă cavalerului meu și să caut să-l fac fericit, cu tot micul necaz pe care ți-l pricinuiește acest lucru.

Și totuși, dacă aș fi mai stricată, cred că el ar avea în clipa de față un rival primejdios, pe micuța Volanges. Mă înnebunesc după copila aceasta : e o adevărată pasiune. Sau mă înșel, sau ea va ajunge una din femeile noastre cele mai la modă. Văd cum i se dezvoltă inimioara, de la o zi la alta, și e un spectacol încîntător. Îl iubește de pe acum pe Danceny cu patimă, fără să-și dea seama. La rîndul său, cu toate că foarte îndrăgostit, el

are încă timiditatea vîrstei, și nu îndrăznește să i mărturisească nimic. Amîndoi au o adevărată adorație față de mine. Fata, mai cu seamă, moare de poftă să-mi spună secretul ei ; mai ales de vreo două zile simt c-o apasă, și i-aș fi făcut un mare serviciu dacă aș fi ajutat-o puțin ; dar nu uit că e o copilă și nu vreau să mă compromit. Danceny mi-a vorbit în chip mai lămurit, dar în privința lui hotărîrea mea e luată și nu vreau să-l ascult. Cît despre fată, sînt foarte ispitită s-o fac eleva mea ; e un serviciu pe care aș vrea să-l aduc lui Gercourt. Am timp destul, fiindcă el rămîne în Corsica pînă în octombrie. Presimt c-o să întrebuințez bine timpul pe care mi-l lasă, și că pînă atunci îi vom da o femeie gata formată în locul nevinovatei sale fete de pension. Ce insolentă siguranță de sine la omul acesta, care îndrăznește să doarmă liniștit în vreme ce o femeie care are motive să se plîngă de el nu s-a răzbunat încă ! Uite, dacă fetița ar fi aici în clipa asta, nu știu ce n-aș fi în stare să-i spun.

Rămîi cu bine viconte, bună seara și noroc bun : dar pentru Dumnezeu, înaintează. Gîndește-te că dacă nu vei avea pe femeia aceasta, tuturor celorlalte le va fi rușine că te-au avut.

...20 august 17''

SCRISOAREA a XXI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

În sfîrșit, scumpa mea, am făcut un pas înainte, dar un pas mare, care, dacă nu m-a dus pînă la țintă, mi-a arătat cel puțin că sînt pe calea cea bună, și mi-a spulberat teama că m-aș fi rătăcit. Mi-am declarat în sfîrșit dragostea ; și cu toate că m-am lovit de cea mai încăpățînată tăcere, am obținut poate răspunsul cel mai puțin echivoc și cel mai măgulitor ; dar să nu anticipăm asupra evenimentelor și să reluăm de unde am rămas.

Îți amintești că plimbările mele erau spionate. Foarte bine! Am vrut ca acest procedeu scandalos să fie un prilej de edificare publică, și iată ce am făcut. Am însărcinat pe confidentul meu să-mi găsească prin împrejurimi vreun nenorocit care să aibă nevoie de ajutor. Comisionul acesta nu era greu de îndeplinit. Ieri după-amiază, m-a informat că în dimineața de azi urma să se pună sechestru pe mobilele unei familii întregi care nu putea plăti birul. M-am încredințat că în casa aceea nu se afla nici o fată sau femeie a cărei vîrstă sau figură ar fi putut face suspectă acțiunea mea; și după ce-am fost pe deplin lămurit, am declarat seara la masă că voi merge la vînătoare a doua zi. Trebuie să recunosc că președinta mea s-a purtat frumos: avea fără îndoială remușcări din cauza ordinelor pe care le dăduse; și neavînd tăria să-și înfrîngă curiozitatea, avu cel puțin pe aceea de a-mi zădărnici dorința. Va fi o căldură înăbușitoare spunea ea; riscam să mă îmbolnăvesc; nu voi vîna nimic și mă voi obosi de pomană; și în timpul acestui dialog, ochii ei, care spuneau poate mai mult decît ar fi vrut ea, îmi arătau destul că dorea să iau drept bune aceste proaste argumente. Nici prin cap nu-mi trecea să mă dau bătut în fața lor, cum de altminteri îți închipui, și am rezistat chiar unui mic discurs violent împotriva vînătorii și a vînătorilor, ca și unui nouraș de nemulțumire care a umbrit toată seara chipul acesta ceresc. Mi-a fost teamă o clipă că și-a revocat ordinele și că delicatețea ei ar putea să mă încurce. Nu socoteam pînă unde merge curiozitatea femeii; mă înșelam. Servitorul meu mă liniști chiar în seara aceea și m-am culcat mulțumit.

În zorii zilei, mă scol și plec. De abia fac cincizeci de pași și zăresc pe spionul meu care mă urmărește. Încarc pușca și apuc peste cîmp înspre satul unde voiam să ajung, fără altă bucurie, în drum, decît de a-l face să alerge pe caraghiosul care mă urmărea și care, neîndrăznind să părăsească șoseaua, parcurgea uneori în goana mare o distanță întreită. Tot făcîndu-l să alerge, m-am încălzit și eu, și m-am așezat lîngă un copac. Nu crezi că a avut obrăznicia să se strecoare în spatele unui tufiș, la nu mai mult de douăzeci de pași de mine și să se așeze și el? La un moment dat, am fost ispitit să-l ating cu o

încărcătură, care cu toate că era numai de alice mici, i-ar fi dat o binemeritată lecție despre primejdiile curiozității ; din fericire pentru el, mi-am reamintit că era folositor și chiar necesar proiectelor mele ; considerentul acesta l-a salvat.

Între timp sosesc în sat ; aud gălăgie ; mă duc la fața locului ; întreb ; mi se povestește tărășenia. Pun să mi-l aducă pe perceptor ; și, cedînd generoasei mele compătimiri, plătesc cu un gest nobil cincizeci și șase de livre pentru care cinci ființe erau lăsate pe drumuri și aduse la deznădejde. După această faptă, atît de simplă, e greu să-ți faci o idee ce potop de binecuvîntări au revărsat asupra mea cei de față ! Cîte lacrimi de recunoștință au curs din ochii veteranului familiei și-i înfrumusețau chipul de patriarh pe care, cu o clipă înainte, pecetea cruntă a deznădejdii îl făcea cu adevărat oribil ! Examinam spectacolul acesta cînd un alt țăran, mai tînăr, ținînd de mînă o femeie și doi copii. se apropie de mine în grabă, spunîndu-le : „Să cădem cu toții la picioarele acestei întruchipări a lui Dumnezeu", și m-am văzut deodată înconjurat de întreaga familie, prosternată dinaintea mea. Îmi mărturisesc slăbiciunea ; ochii mei se umeziră și un sentiment involuntar, dar desfătător îmi umplu sufletul. Eram mirat de plăcerea pe care-o simți cînd faci fapte bune, și aș fi ispitit să cred că oamenii pe care-i numim virtuoși n-au chiar atîta merit cît le place unora să ne spună. Oricum ar fi, am socotit că era drept să plătesc acestor nenorociți plăcerea pe care ei mi-o prilejuiau. Luasem cu mine zece ludovici ; le-am dat și banii aceștia. Au reînceput mulțumirile, dar nu mai erau atît de patetice : necesarul produsese efectul cel mare și veritabil ; restul nu era decît expresia simplă a recunoștinței și a uimirii față de daruri ce prisosesc.

În momentul acela, copleșit de binecuvîntările gălăgioase ale acestei familii, semănam leit cu un erou de dramă, în scena deznodămîntului. Nu uita că în mulțimea aceea se afla mai cu seamă spionul meu credincios. Scopul meu era atins : mi-am făcut loc prin mulțime și m-am întors la castel. Chibzuind bine, mă felicit de invenția mea. Femeia aceasta merită, fără îndoială, osteneala pe care mi-o dau și care va fi odată chezașul

pretențiilor mele față de ea ; plătind-o oarecum cu anticipație, voi avea dreptul să dispun de ea după plac, fără să-mi fac vreun reproș.

Uitam să-ți spun că pentru a folosi toate împrejurările, am cerut oamenilor acelora să se roage lui Dumnezeu pentru succesul proiectelor mele. Vei vedea dacă rugăciunile lor n-au și fost, în parte, satisfăcute... Dar iată, chiar acum am fost anunțat că masa e servită, și scrisoarea n-ar mai pleca la timp dacă aș lăsa s-o închei diseară la culcare. Așadar *restul cu următorul curier.* Îmi pare rău, căci restul e cel mai bun. Rămîi cu bine draga mea. Îmi răpești o clipă din plăcerea de-a o vedea.

...20 august 17 ''

SCRISOAREA a XXII-a

Președinta de Tourvel către doamna de Volanges

Veți fi, fără îndoială, mulțumită, doamnă, să cunoașteți o faptă a domnului de Valmont, care nu seamănă, mi se pare, de loc cu toate acelea prin care a fost înfățișat ochilor dumneavoastră. E atît de îngrozitor să judeci aspru pe cineva, atît de dureros să nu găsești decît vicii la aceia care-ar avea toate calitățile necesare pentru a ne face să iubim virtutea ! În sfîrșit, vă place atît de mult să faceți uz de indulgență, încît consider că vă aduc un serviciu dîndu-vă motive de a reveni asupra unei judecăți prea severe. Domnul de Valmont îmi pare îndreptățit să spere această favoare, aș spune chiar acest act de dreptate ; și iată pe ce-mi întemeiez părerea.

Domnul de Valmont a făcut azi dimineață una din acele plimbări care puteau să dea de bănuit că urzea ceva prin împrejurimi, după cum v-ați gîndit și dumneavoastră ; mă învinuiesc că și eu am acceptat poate cu prea multă grabă ideea aceasta. Din fericire pentru el, dar mai ales din fericire pentru noi, deoarece aceasta ne ferește de o nedreptate pe care am fi putut s-o facem, unul din

servitorii mei avea treabă în același loc unde mergea și el[1]; și astfel curiozitatea mea criticabilă dar fericită a fost satisfăcută. El ne-a raportat că domnul de Valmont, găsind în satul... o familie de nenorociți ale căror mobile urmau să fie vîndute din pricină că nu-și putuseră plăti dările, nu numai că s-a grăbit să le achite datoria, dar le-a dăruit chiar o sumă destul de mare. Servitorul meu a fost martorul acestei fapte virtuoase; ba mi-a mai spus că țăranii, vorbind între ei și cu el, ziceau că un bărbat, pe care i l-au descris și în care servitorul meu crede să recunoască pe acela al domnului de Valmont, se informase ieri în privința sătenilor care se găseau în situația de a avea nevoie de ajutor. Dacă e așa, nu-i vorba numai de o compătimire trecătoare, determinată de o ocazie: este binefacerea precugetată și susținută; cea mai frumoasă virtute a sufletelor celor mai frumoase: dar oricum ar fi, întîmplare sau lucru plănuit, e în tot cazul o faptă vrednică de laudă care-i face cinste, și care m-a înduioșat pînă la lacrimi cînd mi-a fost povestită. Voi mai adăuga, și tot dintr-un cuget de dreptate, că atunci cînd i-am vorbit de fapta aceasta, despre care el n-a suflat nici un cuvînt, a început prin a o tăgădui, iar cînd a recunoscut-o avea aerul să-i dea așa de puțină importanță, încît modestia lui îi sporea îndoit meritul.

Spuneți-mi acum, respectabilă prietenă, dacă domnul de Valmont este în adevăr un libertin cu desăvîrșire pierdut? dacă nu-i decît atît și se comportă totuși în felul acesta, ce le mai rămîne oamenilor de bine? Cum adică! Oamenii răi pot să guste, la fel cu cei buni, plăcerea sfîntă a binefacerii? Ar putea îngădui Dumnezeu ca o familie virtuoasă să primească din mîna unui ticălos ajutorul pentru care aduce mulțumiri divinei sale Providențe? Și s-ar bucura el oare ascultînd cum din guri neprihănite se revarsă binecuvîntări asupra unui blestemat? Nu. Prefer să cred că unele rătăciri, oricît ar fi ele de lungi, nu sînt veșnice; și nu-mi pot închipui cum poate fi dușmanul virtuții un om care face fapte bune. Domnul de Valmont nu-i poate decît o pildă mai mult în

[1] Așadar doamna de Tourvel nu îndrăznește să spună că era din ordinul ei.

privința primejdiei pe care o prezintă legăturile. Mă opresc la această idee care-mi place. Dacă, pe de o parte ea poate sluji ca să-l justifice în ochii dumneavoastră, pe de alta îmi face din ce în ce mai prețioasă prietenia afectuoasă care mă leagă pe viață de dumneavoastră.

Am cinstea de a fi etc.

P.S. Doamna de Rosemonde și cu mine ne ducem și noi chiar acum să vizităm familia aceea respectabilă și nenorocită, și să adăugăm ajutorarea noastră tîrzie celeia a domnului de Valmont. Îl luăm cu noi. Vom da cel puțin acestor oameni de treabă plăcerea de a-și revedea binefăcătorul ; cred că e tot ce ne-a mai lăsat să facem.

...20 august 17''

SCRISOAREA a XXIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Rămăsesem în momentul întoarcerii mele la castel ; reiau firul istorisirii.

Am pierdut doar cîteva minute ca să mă schimb și m-am dus în salon, unde porumbița mea broda, în timp ce preotul parohiei citea bătrînei mele mătuși Gazeta. M-am așezat lîngă gherghef. Cîte-o privire, mai galeșă ca de obicei, aproape dezmierdătoare, mă făcu îndată să înțeleg că servitorul ei îi și dăduse raportul. Într-adevăr, drăgălașa mea curioasă n-a mai putut păstra pentru ea secretul pe care mi-l șterpelise ; și fără grijă că întrerupe un bătrîn păstor de suflete care părea că ține o predică din amvon, a spus : „Și eu am ceva de istorisit.“ Și a început numaidecît să povestească întîmplarea, cu o fidelitate care face cinste inteligenței cronicarului ei. Îți închipui cu cîtă modestie m-am apărat : dar cine poate opri pe o femeie care, fără să știe, face elogiul omului pe care îl iubește ? M-am resemnat s-o las să vorbească. S-ar fi zis că făcea panegiricul unui sfînt. În timpul acesta,

observam, nu fără speranță, tot ce făgăduia dragostei privirea ei însuflețită, gestul mai puțin reținut, dar mai cu seamă acea alterare destul de pronunțată a vocii, care trăda emoția ce o stăpînea. De abia sfîrși ea și doamna de Rosemonde îmi spuse : „Vino, nepoate, vino să te îmbrățișez". Am văzut îndată că frumoasa predicatoare nu va putea scăpa nici ea de îmbrățișare. Totuși a vrut să fugă ; dar curînd a fost în brațele mele, și nu numai că n-a mai avut puterea să reziste, dar abia de-i mai rămăsese să se țină pe picioare. Cu cît observ mai mult femeia aceasta, cu atît îmi pare mai vrednică să fie dorită. S-a grăbit să se întoarcă la ghergheful ei, avea aerul, față de toți ceilalți, că-și reia broderia : dar eu vedeam că mîna, care-i tremura toată, nu-i îngăduia să continue lucrul.

După dejun, doamnele au vrut să meargă să vadă nenorociții pe care-i ajutasem eu cu atîta compătimire creștinească ; le-am întovărășit. Te scutesc de plictiseala de a-ți mai descrie a doua scenă de recunoștință și de laude. Inima mea, zorită de-o dulce amintire, grăbea momentul întoarcerii la castel. În timpul drumului, frumoasa mea președintă, mai visătoare ca de obicei, n-a scos nici un cuvînt. La fel tăceam și eu, preocupat de găsirea mijloacelor de a profita de efectul pe care l-a produs evenimentul zilei. Doamna de Rosemonde era singura care vorbea, și nu obținea de la noi decît răspunsuri scurte și rare. Cred că s-a plictisit cu noi : asta era și intenția mea și am izbutit. Cînd s-a dat jos din trăsură s-a dus de-a dreptul în apartamentul ei, și ne-a lăsat singuri, pe porumbiță și pe mine, într-un salon prost luminat ; întuneric blînd, care face mai îndrăzneață dragostea sfioasă.

Nu mi-a fost greu să îndrumez conversația într-acolo unde voiam s-o aduc. Ardoarea amabilei predicatoare m-a slujit mai bine decît dibăcia mea. „Cînd cineva e atît de capabil de fapte bune, îmi spuse oprindu-și asupra mea privirea ei dulce, cum poate oare să-și petreacă viața făcînd rău ?" „Nu merit, i-am răspuns, nici lauda aceasta, nici această dojană ; și nu pricep cum mintea dumneavoastră atît de ageră nu mi-a ghicit încă taina.

Chiar dacă încrederea mea v-ar strica părerea pe care-o aveți despre mine, sînteți prea vrednică de ea ca să v-o refuz. Veți găsi cheia purtării mele în caracterul meu, din nefericire prea ușuratec. Înconjurat de oameni destrăbălați, le-am imitat viciile ; poate chiar am avut ambiția să-i întrec. La fel și aici, sedus de exemplul virtuților, fără să sper să vă ajung, am încercat, cel puțin, să vă urmez. Și poate că fapta pentru care mă lăudați astăzi și-ar pierde prețul în ochii dumneavoastră, dacă ați cunoaște adevăratul ei motiv (vezi, dragă prietenă, cît de aproape eram de adevăr !). Nu mie, am urmat eu, nenorociții aceștia îmi datorează ajutorarea. Unde dumneavoastră sînteți dispusă să vedeți o faptă lăudabilă, eu n-am căutat decît un mijloc de a plăcea. Nu eram, de vreme ce trebuie s-o spun, decît uneltă neînsemnată a Divinității pe care o ador (aici a vrut să mă întrerupă, dar nu i-am dat răgaz). Chiar în clipa aceasta, adăugai, nu-mi destăinui taina decît din slăbiciune. Îmi făgăduisem să v-o ascund : eram fericit să aduc atît virtuților cît și farmecului dumneavoastră un prinos neprihănit pe care nu trebuia să-l cunoașteți vreodată : dar, cum nu sînt în stare să înșel, cînd am dinaintea ochilor exemplul nevinovăției, nu-mi veți putea reproșa, față de dumneavoastră, o prefăcătorie vinovată. Să nu credeți că vă aduc insulta de-a nutri vreo speranță criminală. Voi fi nenorocit, știu : dar suferințele îmi vor fi scumpe : ele îmi vor dovedi dragostea mea ; la picioarele dumneavoastră, la pieptul dumneavoastră, voi depune durerile mele. Acolo voi căpăta puterea să sufăr din nou ; voi găsi bunătatea compătimitoare, și mă voi socoti mîngîiat pentru că dumneavoastră mă veți fi plîns. O, ființă adorată ! ascultați-mă, plîngeți-mă, salvați-mă." În timpul acesta, îngenuncheasem dinaintea ei, și-i strîngeam mîinile între ale mele : dar ea, desprinzîndu-și-le deodată și acoperindu-și cu ele ochii, exclamă cuprinsă de deznădejde : „A ! nenorocita de mine!" ; apoi izbucni în lacrimi. Din fericire, intrasem atît de tare în rolul meu încît plîngeam și eu ; și, luîndu-i înapoi mîinile, i le scăldam în lacrimi. Această precauție era foarte necesară ; era atît de preocupată de durerea ei, încît n-ar fi băgat-o de seamă pe a mea dacă

n-aş fi găsit mijlocul acesta de a-i atrage atenţia. Mai aveam astfel şi prilejul să privesc în voie chipul ei fermecător, înfrumuseţat de podoaba pe care i-o dădeau lacrimile. Îmi ardea capul, şi eram atît de puţin stăpîn pe mine, încît am fost ispitit să profit de moment.

Atît de mare ne poate fi aşadar slăbiciunea ? atît de mare puterea împrejurărilor, dacă eu însumi, uitînd de proiectele mele, am riscat să pierd, printr-o victorie pripită, tot farmecul îndelungatelor apărări şi amănuntele unei dureroase înfrîngeri ; dacă, sedus de-o tinerească înflăcărare, am fost în stare să-l expun pe învingătorul doamnei de Tourvel să nu culeagă alt rod al ostenelilor sale, decît searbădul avantaj de-a mai fi avut o femeie ! A ! să capituleze, dar să lupte ; fără să aibă tăria de-a învinge, s-o aibă pe aceea de-a rezista ; să guste pe îndelete sentimentul slăbiciunii sale, şi să fie silită să-şi mărturisească înfrîngerea. E treabă de braconier obscur să împuşti la pîndă cerbul pe care l-ai surprins ; adevăratul vînător trebuie să-l fugărească pînă ce nu mai află scăpare. Proiectul acesta e sublim, nu-i aşa ? Dar poate aş regreta acum că nu l-am urmat, dacă întîmplarea n-ar fi venit în ajutorul prudenţei mele.

Auzirăm un zgomot. Venea cineva în salon. Doamna de Tourvel, speriată, se ridică în grabă, apucă un sfeşnic şi ieşi. N-aveam încotro, am lăsat-o să plece. Era numai un servitor. De îndată ce mă încredinţai, m-am luat după ea. Făcusem abia cîţiva paşi, cînd am auzit-o iuţindu-i pe-ai ei, fie pentru că mă recunoscuse, fie dintr-un sentiment vag de spaimă, apoi năpustindu-se mai degrabă decît intrînd în apartamentul ei, şi trîntind uşa după ea. Mă dusei la uşă, dar cheia era pe dinăuntru şi m-am ferit de-a bate la uşă ; ar fi însemnat să-i dau ocazia unei prea uşoare rezistenţe. Am avut ideea fericită şi simplă să încerc să privesc prin gaura cheii, şi am văzut într-adevăr pe femeia aceea adorabilă în genunchi, scăldată în lacrimi, şi rugîndu-se cu înfocare. Cărui Dumnezeu îndrăznea ea să se adreseze ? e vreunul mai tare ca dragostea ? Zădarnic mai caută acum ajutoare străine ; eu singur îi voi hotărî soarta.

Socotind că făcusem destulă treabă într-o singură zi, m-am retras şi eu în apartamentul meu şi am început

scrisoarea aceasta. Nădăjduiam s-o văd la cină ; dar trimise vorbă că era bolnavă și că se culcase. Doamna de Rosemonde voi să meargă la ea ; dar vicleana bolnavă pretextă o durere de cap care nu-i îngăduia să vadă pe nimeni. Îți închipui că, după cină, sindrofia a fost scurtă și că am avut și eu durerea mea de cap. După ce m-am retras, i-am scris o scrisoare lungă în care mă plîngeam de asprimea ei, și m-am culcat cu gînd să i-o înmînez în dimineața aceasta. Am dormit prost, cum poți să constați după data acestei scrisori. M-am sculat, și mi-am recitit epistola. Mi-am dat seama că nu mă supravegheasem destul ; că arătam mai multă patimă decît dragoste, și mai mult necaz decît întristare. Va trebui s-o refac ; dar ar trebui să fiu mai calm.

Se ivesc zorile, și nădăjduiesc că răcoarea care le întovărășește îmi va aduce somnul. Mă duc să mă culc ; oricît aș fi de stăpînit de femeia aceasta, îți promit să nu mă ocup atît de mult de ea, încît să nu-mi mai rămînă timp ca să mă gîndesc mult la dumneata. Rămîi cu bine, frumoasa mea prietenă.

...21 august 17'', ora 4 dimineața.

SCRISOAREA a XXIV-a

Vicontele de Valmont către președinta de Tourvel

A ! fie-vă milă, doamnă, îndurați-vă și potoliți tulburarea sufletului meu ; îndurați-vă și spuneți-mi ce pot să nădăjduiesc sau de ce trebuie să mă tem. Între o fericire și o nenorocire deopotrivă de mari, nesiguranța e un chin cumplit. De ce n-am tăcut ? de ce n-am putut rezista vrajei nespuse care mă silea să vă dezvălui gîndurile mele ? Mulțumit să vă ador în tăcere, mă bucuram cel puțin de dragostea mea ; și sentimentul acesta curat,

pe care nu-l tulbura pe atunci imaginea fericirii dumneavoastră, ajungea ca s-o desăvîrșească pe a mea : dar izvorul acesta de fericire a devenit unul de disperare, de cînd am văzut curgînd lacrimile dumneavoastră ; de cînd am auzit acele crude cuvinte : *A ! nenorocita de mine !* care vor răsuna, doamnă, mult timp în inima mea. Datorită cărei fatalități, sentimentul cel mai gingaș nu vă poate inspira decît spaimă ? de ce vă e frică ? A ! desigur, nu pentru faptul că ați putea să-l împărtășiți : inima dumneavoastră, pe care n-am cunoscut-o bine, nu e făcută pentru dragoste ; numai a mea, pe care într-una o calomniați, e capabilă de așa ceva ; a dumneavoastră e de-a dreptul fără milă. Dacă n-ar fi așa, n-ați fi refuzat un cuvînt de mîngîiere unui nenorocit care vă povestea durerile lui ; nu v-ați fi ascuns privirilor sale cînd nu are altă bucurie decît aceea de a vă vedea ; nu v-ați fi făcut un joc crud din îngrijorarea lui, vestindu-l că sînteți bolnavă, fără să-i îngăduiți să vină să se informeze de sănătatea dumneavoastră ; ați fi simțit că noaptea aceasta, care pentru dumneavoastră nu însemna decît douăsprezece ore de odihnă, avea să fie pentru el un secol de suferințe.

Din ce pricină, spuneți și dumneavoastră, am meritat această jalnică asprime ? Nu mi-e teamă să vă iau drept judecător : ce-am făcut ? ce altceva am făcut decît să cedez unui sentiment involuntar, inspirat de frumusețe și îndreptățit de virtute ; sentiment mereu înfrînat de respect, și a cărui nevinovată mărturisire a fost efectul încrederii iar nicidecum al speranței ; veți trăda oare această încredere pe care dumneavoastră înșivă păreați să mi-o îngăduiți și în voia căreia m-am lăsat fără nici o împotrivire ? Nu, nu pot să cred așa ceva ; ar însemna să vă găsesc o vină și inima mea se revoltă numai la ideea că ați putea avea vreuna : îmi retrag imputările ; am putut să le scriu dar nu să le gîndesc. A ! lăsați-mă să cred că sînteți desăvîrșită ! e singura bucurie care-mi rămîne. Dovediți-mi că sînteți desăvîrșită, acordîndu-mi generoasa dumneavoastră solicitudine. Ce nenorocit ați ajutat vreodată care să fi avut mai multă nevoie decît mine ? Nu mă părăsiți în delirul în care m-ați aruncat :

împrumutați-mi rațiunea dumneavoastră de vreme ce mi-ați răpit-o pe-a mea ; acum, după ce m-ați dojenit, luminați-mă ca să vă desăvîrșiți opera.

Nu vreau să vă înșel, n-o să puteți să-mi înăbușiți dragostea ; dar o să mă învățați s-o stăvilesc ; călăuzindu-mi pașii, dictîndu-mi cuvintele, mă veți salva cel puțin de groaznica nenorocire de-a vă displăcea. Risipiți-mi mai cu seamă această teamă cumplită, spuneți-mi că m-ați iertat, că mă plîngeți ; încredințați-mă de indulgența dumneavoastră. Niciodată n-o veți avea atît de mare pe cît aș dori-o ; dar vă cer să aveți atîta cît aș avea eu nevoie : mi-o veți refuza oare ?

Rămîneți cu bine, doamnă ; primiți cu bunăvoință prinosul sentimentelor mele ; nu dăunează cu nimic aceluia al respectului ce vă port.

...20 august 17''

SCRISOAREA a XXV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Iată buletinul zilei de ieri.

La ora unsprezece am intrat la doamna de Rosemonde ; și, sub protecția ei, am fost introdus la prefăcuta bolnavă, care era tot în pat. Avea ochii foarte încercănați : sper c-a dormit tot atît de prost ca și mine. Am profitat de un moment în care doamna de Rosemonde era mai departe, ca să-i înmînez scrisoarea : n-a vrut s-o ia ; dar am lăsat-o pe pat și, plin de zel, m-am dus să apropii fotoliul bătrînei mele mătuși care voia să fie lîngă *scumpa ei copilă ;* a fost nevoită să ascundă scrisoarea ca să evite scandalul. Bolnava făcu imprudența să spună că parcă ar avea puțină febră. Doamna de Rosemonde m-a îndemnat să-i iau pulsul, lăudînd mult cunoștințele mele în materie de medicină. Frumoasa mea avu îndoita ne-

plăcere de a fi nevoită să-mi încredințeze brațul, și de a-și vedea mica minciună descoperită. Într-adevăr, i-am luat mîna, pe care am strîns-o într-una din ale mele, în timp ce pe cealaltă o plimbam de-a lungul brațului ei fraged și durduliu; vicleana nu răspunse avansurilor mele, ceea ce mă făcu să spun, retrăgîndu-mă: „Nu e nici cea mai mică umbră de febră". Bănuiam că avea o privire severă și, ca s-o pedepsesc, n-am căutat să i-o întîlnesc; după o clipă spuse că ar vrea să se scoale, și o lăsarăm singură. A venit la dejun, care a fost trist; ne-a anunțat că nu va merge la plimbare, ceea ce era un fel de a-mi spune că nu voi avea ocazia să-i vorbesc. Am simțit că trebuia să oftez și să-i arunc o privire îndurerată; de bună seamă se aștepta, căci a fost singura clipă în care am izbutit să-i întîlnesc ochii. Oricît ar fi de cuminte, are și ea micile ei vicleșuguri ca oricare alta. Am găsit prilejul ca s-o întreb *dacă a binevoit să mă informeze în privința soartei la care trebuie să mă aștept*, și am fost oarecum mirat auzind-o răspunzîndu-mi: *„Da, domnule, v-am scris"*. Eram foarte nerăbdător să văd scrisoarea; dar fie din vicleșug, fie din stîngăcie, fie din timiditate, nu mi-a înmînat-o decît seara cînd s-a dus la culcare. Ți-o trimit împreună cu ciorna scrisorii mele: citește-o și judecă și dumneata, observă cu cîtă neobrăzare afirmă că nu iubește cînd eu sînt convins că e tocmai dimpotrivă; și pe urmă se va plînge dacă eu o voi înșela după, cînd ea nu se sfiește să mă înșele înainte! Bărbatul cel mai dibaci, draga mea, nu poate decît cel mult să se mențină la nivelul femeii celei mai sincere. Va trebui totuși să mă prefac că intru în toată comedia asta și să fac pe disperatul pentru că doamna binevoiește să joace rolul femeii neînduplecate! Cum să nu te răzbuni de atîta răutate!... A! răbdare... Dar rămîi cu bine. Mai am multe de scris.

Nu uita să-mi înapoiezi scrisoarea nemiloasei: s-ar putea întîmpla ca mai tîrziu să vrea ea să dea preț acestor fleacuri, și trebuie să pot face față.

Nu-ți spun nimic despre tînăra Volanges; vom vorbi despre asta cînd va veni vremea.

Castelul... 22 august 17''

SCRISOAREA a XXVI-a

Preşedinta de Tourvel către vicontele de Valmont

De bună seamă, domnule, n-aţi fi avut această scrisoare, dacă purtarea mea neroadă de aseară nu m-ar sili să vă dau unele explicaţii. Da, am plîns, mărturisesc : se poate chiar să-mi fi scăpat şi cele două cuvinte pe care mi le citaţi cu atîta grijă ; lacrimi şi cuvinte, aţi observat tot ; trebuie aşadar să vă explic tot.

Obişnuită să nu inspir decît sentimente cinstite, să nu aud decît cuvinte pe care le-aş putea asculta fără să roşesc, să mă bucur prin urmare de o linişte pe care îndrăznesc să spun că o merit, nu ştiu nici să ascund, nici să înfrînez sentimentele mele. Mirarea şi zăpăceala pe care mi le-au pricinuit purtarea dumneavoastră ; o teamă nelămurită creată de o situaţie în care n-ar fi trebuit să mă găsesc vreodată ; poate ideea revoltătoare de a mă vedea confundată cu femeile pe care le disprețuiţi şi tratată cu aceeaşi uşurinţă ; toate aceste cauze la un loc mi-au stîrnit lacrimile şi au putut să mă facă să spun, cu drept cuvînt cred, că sînt nenorocită. Cuvîntul acesta, pe care îl găsiţi atît de grav, ar fi desigur foarte slab dacă plînsul şi vorbele mele ar fi avut alt motiv ; dacă în loc de a dezaproba sentimente menite să mă jignească, m-aş fi putut teme că le-aş împărtăşi.

Nu, domnule, teama aceasta nu o am ; dacă aş avea-o, aş fugi departe de dumneavoastră ; m-aş duce într-un pustiu să plîng nenorocirea de a vă fi cunoscut. Poate că era chiar mai bine, cu toate că sînt atît de sigură că nu vă iubesc, că n-o să vă iubesc niciodată, să fi ascultat sfaturile prietenilor mei şi să nu fi îngăduit să vă apropiaţi de mine.

Am crezut, şi asta e singura mea vină, am crezut că veţi respecta o femeie cinstită care nu dorea decît să vă socotească la fel de cinstit şi să vă trateze ca atare ; care vă lua apărarea în timp ce dumneavoastră o insultaţi prin dorinţele dumneavoastră criminale. Nu mă cunoaşteţi ; nu, domnule, nu mă cunoaşteţi. Altminteri, n-aţi crede că gre-

şelile dumneavoastră vă creează drepturi ; nu v-aţi fi crezut îndreptăţit să-mi scrieţi o scrisoare pe care n-ar fi trebuit s-o citesc, şi asta din pricină că mi-aţi adresat cuvinte pe care n-ar fi trebuit să le aud : şi-mi mai cereţi *să vă călăuzesc paşii, să vă dictez cuvintele !* Foarte bine, domnule, tăcerea şi uitarea, iată sfatul pe care se cuvine să vi-l dau, iar dumneavoastră să-l urmaţi : atunci, într-adevăr, aţi avea dreptul la îngăduinţa mea : depinde numai de dumneavoastră să obţineţi un drept chiar la recunoştinţa mea... Dar nu, nu voi cere nimic unui om care nu m-a respectat ; nu voi da acest semn de încredere unui om care a abuzat de liniştea în care mă aflam. Mă siliţi să-mi fie teamă de dumneavoastră, poate chiar să vă urăsc ; nu voiam acest lucru ; nu voiam să văd în dumneavoastră decît pe nepotul prietenei mele celei mai respectabile ; ridicam vocea prieteniei împotriva vocii publice care vă acuza. Aţi dărîmat totul ; şi prevăd că nu veţi voi să reparaţi nimic.

Mă mărginesc, domnule, să vă declar că sentimentele dumneavoastră mă jignesc, că mărturisirea lor o consider ca o batjocură şi, nu numai că nu voi ajunge niciodată să le împărtăşesc, dar mă voi vedea silită să nu vă mai văd niciodată, dacă nu vă impuneţi în privinţa lor tăcerea pe care cred că am dreptul s-o aştept şi chiar s-o pretind de la dumneavoastră. Alăturez scrisorii acesteia pe aceea pe care mi-aţi scris-o şi nădăjduiesc că şi dumneavoastră veţi binevoi să-mi înapoiaţi scrisoarea mea ; aş fi cu adevărat mîhnită să ştiu că a rămas vreo urmă a unei întîmplări care nici n-ar fi trebuit să existe. Am cinstea să fiu etc.

...21 august 17''

SCRISOAREA a XXVII-a

Cécile Volanges către marchiza de Merteuil

Ce bună sînteţi, doamnă ! cît de bine aţi simţit că îmi vine mai uşor să vă scriu decît să vă vorbesc ! E drept că ceea ce aş vrea să vă spun e foarte greu de spus ; dar sînteţi

prietena mea, nu-i așa ? O ! da, buna mea prietenă ! O să încerc să nu-mi fie teamă ; și apoi, am atîta nevoie de dumneavoastră, de sfaturile dumneavoastră ! Sînt foarte necăjită, mi se pare că toată lumea ghicește ceea ce gîndesc ; și mai ales cînd el e aici, roșesc de îndată ce se uită cineva la mine ; ieri, cînd m-ați văzut plîngînd, voiam să vă vorbesc, și apoi, ceva m-a împiedicat ; și cînd m-ați întrebat ce am, m-au podidit lacrimile fără să vreau. N-aș fi putut rosti un cuvînt. Dacă nu erați dumneavoastră, mama ar fi băgat de seamă, și ce m-aș fi făcut ? Iată cum îmi petrec viața, mai cu seamă de patru zile.

Acum patru zile, da, doamnă, o să vă spun, acum patru zile domnul cavaler Danceny mi-a scris : o ! vă asigur, cînd am găsit scrisoarea, nu bănuiam de loc despre ce era vorba : dar, n-aș putea spune fără să mint că n-am simțit o mare plăcere citind-o : credeți-mă, aș prefera să am toată viața necazuri decît să nu mi-o fi scris. Dar știam prea bine că nu trebuia să-i spun asta, și pot să vă asigur că i-am spus chiar că sînt supărată : dar el spune că era peste puterile lui să nu-mi scrie, și trebuie să-l cred, căci și eu hotărîsem să nu-i răspund la scrisoare și totuși nu m-am putut împiedica de-a o face. O ! nu i-am scris decît o singură dată și atunci aproape numai ca să-i spun să nu-mi mai scrie : dar cu toate acestea el îmi scrie mereu, și cum eu nu-i răspund, îl văd cum se întristează și asta mă mîhnește și mai mult : astfel încît nu mai știu ce să fac, nici ce se întîmplă cu mine, și că sînt foarte de plîns.

Spuneți-mi, vă rog, doamnă, aș face foarte rău dacă i-aș răspunde din cînd în cînd ? numai pînă ce s-ar putea hotărî singur să nu-mi mai scrie și să rămînem cum eram înainte : căci dacă lucrurile continuă așa, întrucît mă privește, nu știu ce-am să mă fac. Iată, în timp ce citeam ultima lui scrisoare, am început să plîng de nu mă mai puteam opri ; și sînt sigură că dacă nu-i răspund, o să fim foarte nenorociți amîndoi.

Vă voi trimite și scrisoarea lui, sau o copie, ca să vă puteți face o idee : veți vedea că nu-mi cere ceva neîngăduit. Totuși, dacă dumneavoastră găsiți că nu se cade, vă făgăduiesc să mă stăpînesc ; dar cred că veți fi de aceeași părere cu mine, că nu fac nici un rău dacă-i scriu.

Iertați-mă, doamnă, dacă vă mai pun o întrebare, tot în legătură cu aceasta : mi s-a spus că e rău să iubești pe cineva ; dar pentru ce ? Ceea ce mă îndeamnă să vă întreb e că domnul cavaler Danceny pretinde că nu-i nici un rău și că aproape toată lumea iubește ; dacă e drept, nu văd de ce aș fi eu singura ființă căreia nu-i este îngăduit să iubească ; sau poate că nu e îngăduit domnișoarelor ? căci am auzit-o chiar pe mama spunînd că doamna D... iubea pe domnul M... Și nu vorbea despre asta ca și cum ar fi ceva atît de rău ; și totuși sînt sigură că s-ar supăra pe mine dacă ar bănui cumva prietenia mea pentru domnul Danceny. Mama mă socotește tot copil și nu-mi spune niciodată nimic. Cînd m-a scos de la mănăstire credeam că vrea să mă mărite ; dar acum mi se pare că m-am înșelat : să nu credeți că mă preocupă atît de mult chestiunea aceasta ; dar dumneavoastră, care sînteți atît de prietenă cu ea, poate știți care e adevărul, și dacă știți nădăjduiesc că o să-mi spuneți și mie.

Iată o scrisoare prea lungă, doamnă ; dar de vreme ce mi-ați îngăduit să vă scriu, am profitat ca să vă spun totul și mă bizui pe prietenia dumneavoastră.

Am cinstea de a fi etc.

Paris, 23 august 17''

SCRISOAREA a XXVIII-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Vai, domnișoară, refuzați mereu să-mi răspundeți ! Nimic nu vă poate înduplecа ; și fiecare zi îmi ia cu ea speranța pe care mi-o adusese ! Ce este această prietenie pe care o lăsați să dăinuiască între noi, dacă ea nu poate nici măcar să vă facă să mă compătimiți ; dacă vă lasă rece și nepăsătoare în timp ce eu simt chinurile unui foc pe care nu pot să-l sting ; dacă în loc să vă inspire un sentiment de

încredere, ea nu e nici măcar în stare să vă trezească mila ? Cum asta ! prietenul dumneavoastră suferă și dumneavoastră nu faceți nimic ca să-l ajutați ? Nu vă cere decît un cuvînt și dumneavoastră i-l refuzați ; și să se mulțumească vreți cu un sentiment atît de slab, a cărui încredințare vă mai și temeți să i-o repetați !

N-ați vrea să fiți ingrată, îmi spuneați ieri : Ah ! credeți-mă, domnișoară ; să vrei să răsplătești dragostea cu prietenie nu înseamnă să-ți fie teamă de ingratitudine : ci numai să-ți fie teamă de a o arăta. Totuși nu mai îndrăznesc să vă vorbesc despre un sentiment care, dacă nu vă interesează, nu poate decît să vă displacă ; trebuie cel puțin să-l închid în mine în așteptarea ceasului cînd voi învăța să-l înfrîng. Îmi dau seama cît de penibilă va fi această încercare : recunosc că voi avea nevoie de toate puterile mele ; mă voi folosi de toate mijloacele : unul din ele va fi deosebit de dureros inimii mele, și anume acela de a-mi repeta adesea că inima dumneavoastră e nesimțitoare. Voi căuta chiar să vă văd mai rar și mă străduiesc să găsesc un pretext ca să-mi răresc vizitele.

Voi pierde oare obiceiul drag de a vă vedea în fiecare zi ? Ah ! îl voi regreta însă mereu. O nenorocire eternă va fi răsplata dragostei celei mai gingașe ; și toate acestea pentru că așa ați vrut dumneavoastră ; toate acestea vor fi opera dumneavoastră ! Niciodată, presimt, nu voi regăsi fericirea pe care o pierd astăzi ; numai dumneavoastră erați făcută pentru inima mea ; cu cîtă bucurie aș jura să nu trăiesc decît pentru dumneavoastră ! Dar dumneavoastră nu voiți să-mi primiți jurămîntul ; tăcerea dumneavoastră îmi spune îndeajuns că în inima dumneavoastră nu e nici un loc pentru mine ; e totodată dovada cea mai sigură a indiferenței dumneavoastră și chipul cel mai crud de a mi-o arăta. Adio, domnișoară.

Nu mai îndrăznesc să mă amăgesc cu un răspuns ; dragostea l-ar fi scris cu grabă, prietenia cu bucurie, mila chiar cu bunăvoință : dar mila, prietenia și dragostea sînt deopotrivă de străine de inima dumneavoastră.

Paris, 23 august 17''

SCRISOAREA a XXIX-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Cum îţi spuneam, Sophie, sînt cazuri cînd e îngăduit să scrii : şi te asigur că-mi fac reproşuri amare că am urmat sfatul tău care ne-a făcut atît de mult rău, cavalerului Danceny şi mie. Dovadă că aveam dreptate, e că şi doamna de Merteuil, o femeie care ştie desigur ce se face şi ce nu se face, a sfîrşit prin a fi de părerea mea. I-am mărturisit totul. La început spunea ca şi tine : dar cînd i-am explicat toate cu de-amănuntul a recunoscut că aici era altă poveste ; vrea numai să-i arăt toate scrisorile mele şi pe acelea ale cavalerului Danceny, ca să fie sigură că nu spun decît ceea ce se cuvine ; astfel, iată-mă acum liniştită. Doamne, ce mult o iubesc pe doamna de Merteuil ! e atît de bună ! e o femeie foarte respectabilă. Aşadar, nimeni n-ar mai putea spune ceva.

Cu cîtă bucurie o să-i scriu domnului Danceny şi cît de mulţumit o să fie ! O să fie chiar mai mult decît crede : căci pînă acum nu-i vorbeam decît de prietenia mea, iar el voia să spun dragostea mea. Eu cred că e totuna ; dar, în sfîrşit, nu îndrăzneam, şi el ţinea mult la asta. Am întrebat-o pe doamna de Merteuil şi ea mi-a spus că aveam dreptate, şi că nu se cuvine să vorbeşti de dragoste decît cînd nu mai poţi să te înfrînezi : dar eu sînt foarte sigură că n-o să mă mai pot înfrîna multă vreme ; la urma urmei, e acelaşi lucru, iar lui asta-i va face atît de multă plăcere.

Doamna de Merteuil mi-a mai spus c-o să-mi împrumute cărţi în care e vorba de toate astea, din care o să pot învăţa cum trebuie să mă port şi totodată şi să scriu mai bine : căci, după cum vezi, îmi arată toată defectele, ceea ce e o dovadă că mă iubeşte ; m-a sfătuit numai să nu spun mamei nimic despre cărţile acelea, pentru că s-ar putea deduce din asta că prea mult mi-a neglijat educaţia, şi ea s-ar supăra. O ! n-o să-i spun nimic.

E totuşi foarte surprinzător că o femeie, care aproape nici nu mi-e rudă, are mai multă grijă de mine decît mama mea ! Am avut mare noroc că am cunoscut-o !

A rugat-o de asemenea pe mama să mă lase poimîine la Operă, în loja ei ; mi-a spus că o să fim singure și că o să putem sta de vorbă fără grijă de a fi auzite : asta îmi place mai mult decît Opera. Vom vorbi și despre căsătoria mea : căci mi-a spus că e adevărat că mă voi mărita ; dar n-am putut vorbi mai mult despre asta. Nu ți se pare ciudat că mama nu-mi spune niciodată nimic ?

Cu bine, draga mea, vreau să scriu cavalerului Danceny. O ! sînt foarte mulțumită.

24 august 17''

SCRISOAREA a XXX-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

În sfîrșit, domnule, consimt să vă scriu, să vă încredințez de prietenia mea, de *dragostea* mea, de vreme ce altminteri ați fi nenorocit. Spuneți că nu am inimă bună ; vă asigur că vă înșelați, și nădăjduiesc că acum nu vă mai îndoiți de aceasta. Dacă ați fost mîhnit pentru că nu vă scriam, credeți că n-am suferit și eu din pricina asta ? Dar pentru nimic în lume n-aș vrea să fac un lucru nepermis ; și desigur n-aș fi recunoscut că vă iubesc dacă m-aș fi putut înfrîna ; dar tristețea dumneavoastră mă făcea să sufăr prea tare. Sper că acum n-o să mai fiți trist și că o să fim amîndoi fericiți.

Mă bucur mult că vă văd diseară și nădăjduiesc că o să veniți devreme ; tot n-o să fie atît de devreme cît aș dori eu. Mama ia masa acasă și cred că o să vă propună să rămîneți cu noi : sper că nu sînteți invitat în altă parte, ca alaltăieri. Era chiar atît de plăcută masa la care v-ați dus ? fiindcă ați plecat foarte devreme. Dar să nu mai vorbim de asta : acum cînd știți că vă iubesc sper că veți rămîne cu mine cît veți putea de mult ; eu nu sînt mulțumită decît atunci cînd sînt cu dumneavoastră, și aș vrea ca și pentru dumneavoastră să fie la fel.

Sînt foarte supărată că sînteți tot trist în clipa aceasta, dar nu e vina mea. O să spun că vreau să cînt la harpă, îndată ce veți sosi, ca să puteți avea scrisoarea mea cît mai degrabă. E tot ce pot face.

La revedere. Vă iubesc mult, din toată inima : cu cît v-o spun mai mult, cu atîta sînt mai mulțumită ; sper că și dumneavoastră veți fi la fel.

... 24 august 17''

SCRISOAREA a XXXI-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Da, fără îndoială, vom fi fericiți. Fericirea mea e sigură, de vreme ce sînt iubit de dumneavoastră ; a dumneavoastră nu se va sfîrși niciodată, dacă va fi să dureze cît dragostea pe care mi-ați inspirat-o. E cu putință ! Mă iubiți, nu vă mai e teamă să mă încredințați de *dragostea dumneavoastră ! Cu cît mi-o spuneți mai mult, cu atît sînteți mai mulțumită !* După ce-am citit acest încîntător *vă iubesc*, scris de mîna dumneavoastră, l-am auzit mărturisit de gura dumneavoastră frumoasă. Am văzut ațintindu-se asupra mea ochii aceștia fermecători, pe care-i făcea și mai frumoși sentimentul pe care-l exprimau. Am primit jurămintele dumneavoastră că veți trăi mereu pentru mine. Ah ! primiți jurămîntul meu că-mi voi consacra toată viața fericirii dumneavoastră ; primiți-l și fiți sigură că nu-l voi călca.

Ce zi fericită am petrecut ieri ! A ! de ce nu are în fiecare zi doamna de Merteuil secrete de spus mamei dumneavoastră ? de ce trebuie ca ideea constrîngerii ce ne așteaptă să tulbure amintirea desfătătoare care mă stăpînește ? de ce nu pot să țin mereu în mîinile mele mîna care mi-a scris *vă iubesc !* S-o acopăr de sărutări și să mă răzbun astfel de faptul că mi-ați refuzat o favoare mai mare !

Spuneți-mi, Cécile, cînd mama dumneavoastră s-a reîntors; cînd ne-am văzut siliți, din pricina prezenței ei, să nu mai avem unul pentru altul decît priviri indiferente; cînd nu mă mai puteați consola, încredințîndu-mă de dragostea dumneavoastră, de faptul că refuzați să mi-o dovediți, n-ați simțit nici o părere de rău? nu v-ați spus: o sărutare l-ar fi făcut mai fericit, și eu i-am răpit această fericire? Făgăduiți-mi, drăgălașa mea prietenă, că la prima ocazie veți fi mai puțin severă. Cu ajutorul acestei făgăduieli, voi găsi curajul să îndur neplăcerile pe care ni le pregătesc împrejurările; și crudele privațiuni vor fi cel puțin îndulcite de certitudinea că și dumneavoastră vă pricinuiesc aceeași părere de rău.

La revedere, fermecătoare Cécile: iată clipa în care plec spre casa dumneavoastră. Mi-ar fi cu neputință să mă despart de dumneavoastră, dacă n-aș face-o pentru a merge să vă revăd. La revedere, o! tu, cea mai iubită! tu, pe care voi iubi-o din ce în ce mai mult!

...25 august 17''

SCRISOAREA a XXXII-a

Doamna de Volanges către președinta de Tourvel

Așadar vrei, doamnă, să cred în virtutea domnului de Valmont? Mărturisesc că nu mă pot hotărî la aceasta, și că îmi vine tot atît de greu să-l socotesc om de treabă numai după fapta pe care mi-o povestiți, pe cît mi-ar veni de greu să socotesc vicios pe un om recunoscut ca om cumsecade, dar în viața căruia aș descoperi o greșeală. Omul nu e perfect nici într-un fel, nici într-altul, nici în rău, nici în bine. Ticălosul are virtuțile lui, după cum omul cinstit are slăbiciunile sale. Adevărul acesta îmi pare cu atît mai important cu cît din el decurge necesitatea de a fi indulgenți atît față de cei răi, cît și față de cei buni; tot el ferește pe aceștia de trufie, iar

pe ceilalți de descurajare. Vei găsi, fără îndoială, că nu dau dovadă, în împrejurarea de față, de indulgența pe care o propovăduiesc ; dar nu mai văd în ea decît o slăbiciune primejdioasă dacă ne face să tratăm la fel pe vicios și pe cel cumsecade.

Nu-mi voi îngădui să cercetez motivele acțiunii domnului de Valmont ; îmi place să cred că sînt tot atît de vrednice de laudă ca și fapta lui : dar e oare mai puțin adevărat că și-a petrecut viața semănînd tulburare, dezonoare și scandal în familii ? Ascultă, dacă vrei, glasul nenorocitului pe care l-a ajutorat, dar nu trebuie ca el să te facă să nu auzi strigătul nenumăratelor victime pe care le-a jertfit. Dacă n-ar fi, așa cum spui, decît un exemplu al primejdiei legăturilor, e oare mai puțin adevărat că el însuși e o legătură primejdioasă ? Îl crezi capabil de o întoarcere pe calea cea bună ? să mergem și mai departe ; să presupunem că minunea s-a împlinit. Opinia publică ar rămîne tot împotriva lui și asta ajunge ca să-ți dicteze purtarea. Numai Dumnezeu poate să dezlege în ceasul pocăinței ; el citește în inimi : dar oamenii nu pot să judece gîndurile decît după fapte ; și nimeni, după ce a pierdut stima celorlalți, nu are dreptul să se plîngă de neîncrederea pe care cu drept cuvînt o stîrnește și care face pierderea aceasta atît de greu de reparat. Gîndește-te mai cu seamă, tînăra mea prietenă, că pentru a pierde această stimă, uneori e de ajuns să ai aerul că nu ții la ea ; și nu considera nedreaptă severitatea aceasta ; căci afară de faptul că nu renunță nimeni de bunăvoie la acest bun prețios, cîtă vreme e îndreptățit să-l pretindă, un om pe care nu-l mai constrînge această frînă puternică e într-adevăr mult mai înclinat să săvîrșească fapte rele. Acesta ar fi totuși aspectul în care te-ar înfățișa o legătură intimă cu domnul de Valmont, oricît ar fi ea de nevinovată.

Înspăimîntată de căldura cu care îl aperi, mă grăbesc să preîntîmpin obiecțiunile pe care le prevăd. Îmi vei cita pe doamna de Merteuil, căreia i s-a iertat această legătură ; mă vei întreba de ce îl primesc în casă la mine : îmi vei spune că nu numai că nu-i evitat de oamenii cumsecade, dar e admis, în ceea ce se numește buna

societate, chiar căutat de ea. Cred că pot să răspund la toate acestea.

Mai întîi doamna de Merteuil, femeie într-adevăr vrednică de toată stima, nu are poate alt cusur decît că se încrede prea mult în puterile sale ; e o iscusită călăuză căreia îi place să conducă un car printre stînci și printre prăpăstii, și care nu are altă justificare decît succesul : merită să fie lăudată, dar ar fi imprudent s-o urmezi ; ea însăși recunoaște acest lucru și se acuză. Pe măsură ce-a trăit și a văzut mai multe, principiile ei au devenit mai severe ; și nu mă tem să te încredințez că ar fi de aceeași părere cu mine.

Întrucît mă privește, nu mă voi dezvinovăți mai mult decît pe ceilalți. Fără îndoială primesc pe domnul de Valmont, care e primit peste tot ; e o inconsecvență mai mult de adăugat la o mie altele care guvernează societatea. Știi tot așa de bine ca și mine că ne petrecem viața observîndu-le, plîngîndu-ne de ele și săvîrșindu-le. Domnul de Valmont, purtînd un nume frumos, avînd o mare avere și multe calități plăcute, și-a dat seama la timp că pentru a stăpîni societatea e de ajuns să minuiești cu egală abilitate lauda și ridicolul. Nimeni nu posedă ca ei aceste două talente : cu unul seduce, iar celălalt îl face de temut. Lumea nu-l stimează, însă îl lingușește. Așa își duce viața în mijlocul unei societăți care, mai mult prudentă decît curajoasă, preferă să-l menajeze decît să-l combată.

Dar nici doamna de Merteuil, nici vreo altă femeie n-ar îndrăzni, fără îndoială, să rămînă mai multă vreme la țară, aproape singură cu un asemenea om. Îi era scris celei mai cuminți, celei mai modeste dintre ele să dea exemplul acesta de nesocotință ; iartă-mi, te rog, cuvîntul acesta, pe care și-l îngăduie prietenia. Draga mea, însăși cinstea dumitale te trădează, prin sentimentul de siguranță pe care ți-l inspiră. Nu uita că te vor judeca, pe de o parte, oameni ușuratici, care nu vor crede într-o virtute al cărei model nu-l găsesc printre ei ; pe de alta, oameni răi care se vor preface că nu cred în virtute ca să te pedepsească pentru că ai avut-o. Gîndește-te că faci, în clipa de față, ceea ce n-ar îndrăzni să riște nici chiar unii bărbați. În-

tr-adevăr, printre tinerii față de care domnul de Valmont și-a asumat cu precădere rolul de oracol, cei mai cuminți încep să se teamă de-a nu părea legați prea intim cu el ; și dumneata, dumneata nu te temi de loc ! A ! întoarce-te, întoarce-te, te implor... Dacă argumentele mele nu ajung ca să te convingă, cedează prieteniei mele ; ea mă face să-mi repet stăruințele, ea le îndreptățește. O găsești poate severă, iar eu aș dori să fie inutilă ; dar mai bine să-ți dau motive să te plîngi de solicitudinea decît de neglijența ei.

...24 august 17''

SCRISOAREA a XXXIII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

De vreme ce ți-e teamă să izbutești, iubite viconte, de vreme ce te încăpățînezi să procuri arme împotriva dumitale, și dorești mai puțin să învingi decît să te lupți, nu mai am nimic de spus. Purtarea dumitale e o capodoperă de prudență. Ar fi o capodoperă de prostie în ipoteza contrară ; și ca să-ți vorbesc deschis, mă tem că-ți faci iluzii.

Nu-ți reproșez că n-ai profitat de moment. Pe de o parte nu mi se pare chiar atît de sigur că sosise ; pe de alta, știu destul, orice s-ar spune, că o ocazie pierdută se regăsește, în timp ce un pas greșit nu-l poți întoarce niciodată.

Greșeala cea mare este totuși că ai avut slăbiciunea să-i scrii. Te desfid acum să prevezi unde te poate duce asta. Speri poate cumva să dovedești acestei femei că trebuie să se culce cu dumneata ? Asta nu poate fi, am impresia, decît un adevăr de sentiment, iar nu unul care ar putea fi demonstrat ; ca s-o faci să-l accepte, trebuie s-o emoționezi iar nu să-i înșiri argumente : dar la ce ți-ar putea sluji s-o emoționezi prin scris, de vreme ce nu vei fi de față ca să profiți de această emoție ? Chiar dacă frazele dumitale frumoase i-ar pricinui o beție de dragoste,

poți crede că această beție ar fi destul de lungă încît să nu dea răgaz judecății lucide să-i împiedice mărturisirea ? Gîndește-te cît timp trebuie ca să scrii o scrisoare, cît timp pînă o înmînezi ; și spune dacă o femeie cu principii, îndeosebi cum e mironosița dumitale, poate să vrea atît de mult timp ceea ce încearcă să nu vrea niciodată. Procedeul acesta poate izbuti cu copiii, care cînd scriu *te iubesc* nu știu că spun *mă predau*. Dar, după părerea mea, virtutea chibzuită a doamnei de Tourvel pare a cunoaște foarte bine valoarea cuvintelor. De aceea, cu tot avantajul pe care l-ai dobîndit asupra ei în conversație, în scrisori te bate. Și apoi, știi ce se mai întîmplă ? cînd începi să discuți, nu-ți mai vine să cedezi. Tot căutînd argumente bune, sfîrșești prin a le găsi și a le folosi ; pe urmă ții la ele, nu atît pentru că sînt bune, ci ca să nu te dezminți.

Dar ceea ce mă miră din partea dumitale e că n-ai băgat de seamă că nimic nu e mai greu în dragoste decît să scrii ceea ce nu simți. Adică să scrii în chip verosimil : nu doar că nu te-ai sluji de aceleași cuvinte : dar nu le potrivești la fel, sau mai degrabă le potrivești, și asta-i de ajuns. Recitește-ți scrisoarea : e întocmită cu o ordine care te dă de gol la fiecare frază. Vreau să cred că președinta dumitale nu e destul de pregătită ca să-și dea seama de asta : dar ce are a face ? efectul nu e mai puțin ratat. Acesta e cusurul romanelor ; autorul se silește din răsputeri să se înfierbînte, iar cititorul rămîne rece. *Eloiza* e singurul care face excepție ; și cu tot talentul autorului, observația aceasta m-a făcut totdeauna să cred că fondul romanului era adevărat. Nu tot așa stau lucrurile cînd vorbești. Obișnuința de a-ți studia vocea îi conferă sensibilitate ; ușurința lacrimilor i-o sporește : expresia dorinței se confundă în ochi cu aceea a afecțiunii ; în sfîrșit, vorbirea lipsită de șir dă mai degrabă acea tulburare și acea dezordine care sînt semnele veritabilei elocvențe amoroase ; dar mai cu seamă prezența obiectului iubit împiedică judecata și ne face să dorim să fim învinse.

Crede-mă, viconte : ți se cere să nu mai scrii ; profită de asta ca să-ți repari greșeala și așteaptă ocazia să vorbești. Știi dumneata că femeia aceasta e mai tare decît

credeam ? Se apără bine ; și dacă scrisoarea ei n-ar fi atît de lungă și nu ți-ar fi dat pretextul unei reveniri în materie cu fraza ei de recunoștință, nu s-ar fi trădat de loc.

Ceea ce ar trebui de asemenea să te liniștească în privința succesului dumitale e că uzează de prea multe forțe deodată ; prevăd că și le va slei apărînd cuvîntul și că nu-i vor mai rămîne destule ca să se apere de lucrul pe care cuvîntul îl exprimă.

Îți înapoiez scrisorile și, dacă ești prudent, vor fi ultimele pînă după fericitul moment. Dacă n-ar fi atît de tîrziu, ți-aș vorbi de tînăra Volanges care progresează destul de repede și de care sînt foarte mulțumită. Cred că voi sfîrși înaintea dumitale, lucru de care ar trebui să te rușinezi. Adio pentru astăzi.

...24 august 17''

SCRISOAREA a XXXIV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Vorbești minunat, scumpa mea prietenă ; dar de ce te ostenești atîta ca să dovedești ceea ce nimeni nu ignorează ? Ca să mergi repede în dragoste, e mai bine să vorbești decît să scrii ; iată, cred eu, la ce se reduce toată scrisoarea dumitale. Bine, dar astea sînt elementele cele mai simple ale artei de a seduce ! Voi adăuga numai că dumneata nu admiți decît o singură abatere de la acest principiu, pe cînd în realitate sînt două. La copiii care uzează de procedeul acesta din timiditate și cad pradă din ignoranță, trebuie adăugat femeile inteligente și cultivate care intră în joc din amor propriu, și pe care vanitatea le împinge în capcană. De pildă sînt foarte sigur că doamna de B..., care a răspuns fără nici o dificultate primei mele scrisori, nu ținea mai mult la mine decît țineam eu la ea, și nu a văzut decît ocazia de a trata un subiect în care putea străluci.

Oricum ar fi, un avocat ți-ar spune că principiul nu se aplică în această materie. Într-adevăr, dumneata presupui că am de ales între a scrie și a vorbi, ceea ce nu e adevărat. De cînd cu întîmplarea din ziua de 19, ființa nemiloasă, care se ține în defensivă, a pus, ca să evite întîlnirile, o dibăcie care a zădărnicit-o pe a mea. În așa măsură încît, dacă asta continuă, mă va sili să mă ocup în mod serios de mijlocul de a recobîndi acest avantaj; fiindcă bineînțeles nu vreau să mă las bătut de ea în nici o privință. Pînă și scrisorile mele fac obiectul unui mic război: nu numai că nu mai vrea să-mi răspundă, dar refuză să le primească. Pentru fiecare trebuie un nou vicleșug care nu izbutește totdeauna.

Îți amintești prin ce mijloc simplu i-am înmînat prima scrisoare; nici cu a doua n-a fost mai greu. Mi-a cerut să-i înapoiez scrisoarea: eu i-am dat-o însă pe a mea, fără să bănuiască. Dar fie de ciudă că a fost păcălită, fie din capriciu sau, în sfîrșit, din virtute, fiindcă o să mă silească să cred în virtute, a refuzat cu încăpățînare pe a treia. Nădăjduiesc totuși că încurcătura în care era cît p-aci s-o pună urmarea acestui refuz o va învăța minte pe viitor.

N-am fost prea mirat că n-a vrut să primească scrisoarea aceasta pe care i-o ofeream fără înconjur; ar fi însemnat că îmi acordă ceva, și mă aștept la o apărare mai lungă. După această tentativă, care nu era decît o încercare în treacăt, am pus scrisoarea într-un plic; și profitînd de momentul toaletei, cînd doamna de Rosemonde și camerista erau de față, i-am trimis-o prin curierul meu, poruncindu-i să-i spună că era hîrtia pe care mi-o ceruse. Ghicisem bine că se va teme de scandalul pe care l-ar fi provocat un refuz: într-adevăr, a luat scrisoarea; și ambasadorul meu care primise ordin să-i observe fața, și care are ochi ageri, n-a zărit decît o ușoară roșeață și mai degrabă stinghereală decît mînie.

Mă măguleam așadar, sau că va păstra scrisoarea, sau că va trebui să rămînă singură cu mine, dacă ar vrea să mi-o înapoieze, ceea ce mi-ar fi dat prilejul să-i vorbesc. După vreo oră, unul din servitorii ei intră la mine și-mi înmînează din partea stăpînei lui un pachet de altă formă decît al meu, și pe învelitoarea căruia recunosc

scrisul atît de dorit. Deschid nerăbdător... Era scrisoarea mea, în plicul nedezlipit, doar împăturită în două. Bănuiesc că teama că eu mă voi sinchisi mai puțin de scandal decît ea a făcut-o să întrebuințeze acest vicleșug diavolesc.

Mă cunoști ; n-am nevoie să-ți descriu furia ce m-a cuprins. A trebuit totuși să-mi recapăt sîngele rece și să recurg la alte mijloace. Iată singurul pe care l-am găsit.

În fiecare dimineață cineva de aici se duce să ia scrisorile de la poștă, care e la o depărtare de vreo trei sferturi de leghe : se folosește în acest scop o cutie cu capac, ca acelea pentru pomeni în biserici, cu două chei, dintre care una o ține șeful poștei, iar cealaltă doamna de Rosemonde. Fiecare pune scrisorile în cutie, în timpul zilei, cînd crede de cuviință ; seara sînt duse la poștă, iar dimineața se duce cineva să le ia pe cele care au sosit. Toți servitorii casei sau ai musafirilor fac cu rîndul serviciul acesta. Nu era rîndul servitorului meu ; dar și-a luat el însărcinarea de-a merge la poștă, sub cuvînt că avea treabă pe acolo.

În vremea asta eu mi-am scris scrisoarea. Mi-am schimbat scrisul ca să scriu adresa, și am imitat destul de bine pe plic ștampila poștei din *Dijon*. Am ales orașul acesta, pentru că mi se părea mai cu haz, avînd în vedere că ceream aceleași drepturi ca și soțul, de-a scrie din locul unde se găsea el, de asemenea și pentru că frumușica mea spusese toată ziua că ar vrea să primească o scrisoare de la Dijon. Am crezut că se cuvine să-i procur această plăcere.

După ce am luat toate aceste precauții, a fost ușor să se vîre scrisoarea mea printre celelalte. Mai cîștigam prin acest ingenios procedeu avantajul de a fi martor la primirea scrisorii : e obiceiul aici să luăm micul dejun împreună, și să așteptăm sosirea scrisorilor înainte de a ne despărți. În sfîrșit sosiră.

Doamna de Rosemonde deschise cutia. „De la Dijon", spuse ea, înmînînd scrisoarea doamnei de Tourvel. „Nu-i scrisul soțului meu", spuse aceasta, cu îngrijorare în glas, rupînd cu grabă pecetea ; cea dintîi privire o lămuri ; și se schimbă atît de tare la față, încît doamna de Rose-

monde bägă de seamă şi-o întrebă : „Ce s-a întîmplat ?“ M-am apropiat şi eu spunînd : „Scrisoarea aceasta e chiar atît de teribilă ?“ Sfioasa mironosiţă nu îndrăznea să ridice ochii, nu scotea nici un cuvînt şi, ca să-şi ascundă emoţia, se prefăcea că citeşte scrisoarea, ceea ce desigur nu era în stare să facă. Mă bucuram de încurcătura în care o vedeam ; nu-mi displăcea s-o întărît puţin : „Aerul dumneavoastră mai liniştit, adăugai, mă face să nădăjduiesc că scrisoarea aceasta v-a pricinuit mai multă uimire decît durere“. Mînia a inspirat-o atunci mai bine decît prudenţa. „Cuprinde, răspunse ea, lucruri care mă jignesc şi sînt uimită că a îndrăznit cineva să mi le scrie“. „Dar cine ?“ întrerupse doamna de Rosemonde. „Nu e semnată“, răspunse frumoasa mea mînioasă, „dar scrisoarea ca şi autorul ei îmi inspiră un egal dispreţ. V-aş ruga să nu-mi mai vorbiţi despre ea.“ Rostind acestea, rupse îndrăzneţul răvaş, puse bucăţile în buzunar, se ridică şi ieşi.

Toată această mînie n-a împiedicat-o să primească scrisoarea mea ; şi sînt convins că demonul curiozităţii a făcut-o să citească scrisoarea în întregime.

Să-ţi povestesc amănuntele zilei ar fi prea lung. Alăturez ciorna celor două scrisori ale mele ; vei şti cît ştiu şi eu. Dacă vrei să te ţii la curent cu această corespondenţă, trebuie să te deprinzi să-mi descifrezi ciornele, căci pentru nimic în lume nu m-aş osîndi la plictiseala de a le recopia. Rămîi cu bine, frumoasa mea prietenă.

...25 august 17''

SCRISOAREA a XXXV-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

Trebuie să vă ascult, doamnă ; trebuie să vă dovedesc că alături de vina pe care aveţi bunătatea să mi-o atribuiţi, îmi mai rămîne atîta obraz încît să nu-mi îngădui să vă fac un reproş, şi destul curaj ca să-mi impun cele

mai dureroase sacrificii. Îmi porunciți tăcere și uitare! Ei bine! Voi sili dragostea mea să tacă; și voi uita, dacă va fi cu putință, cruzimea cu care ați primit-o. Fără îndoială, dorința de a vă plăcea nu crea totodată și dreptul de a vă plăcea; și mărturisesc de asemenea că nevoia pe care o aveam de indulgența dumneavoastră nu era un motiv suficient ca s-o obțin; dar dumneavoastră priviți dragostea mea ca o ofensă: uitați că dacă ar putea fi o vină, dumneavoastră ați fi în același timp și pricina și scuza ei. Uitați de asemenea că, obișnuit să vă deschid sufletul, chiar dacă această încredere putea să-mi dăuneze, nu-mi mai era cu putință să vă ascund sentimentele de care sînt pătruns; și ceea ce era rezultatul sincerității, dumneavoastră îl considerați ca fructul îndrăznelii. Drept răsplată a dragostei celei mai gingașe, mai respectuoase și mai adevărate, mă alungați departe de dumneavoastră. Îmi vorbiți pînă și de ura dumneavoastră... Cine, în locul meu, nu s-ar plînge că este tratat așa? Eu, însă, mă supun; îndur totul și nici nu crîcnesc; mă loviți, și eu vă ador. Puterea nemaipomenită pe care o aveți asupra mea vă face stăpînă absolută pe sentimentele mele; și dacă dragostea ce vă port vă rezistă, dacă nu puteți s-o distrugeți, e pentru că e opera dumneavoastră și nu a mea.

Nu vă cer în schimb dragostea dumneavoastră, pe care niciodată nu mi-am închipuit că am s-o cîștig. Nu aștept nici măcar acea milă pe care interesul ce mi-ați arătat uneori putea să mă facă s-o nădăjduiesc. Dar cred, mărturisesc, că pot pretinde să nu fiți nedreaptă cu mine.

Îmi spuneți, doamnă, c-au încercat unii să mă pună greșeală în ochii dumneavoastră. Dacă ați fi dat crezare sfaturilor prietenilor dumneavoastră, nu mi-ați fi îngăduit nici să mă apropii de dumneavoastră: sînt propriile dumneavoastră cuvinte. Cine sînt oare prietenii aceștia binevoitori? Fără îndoială, că niște oameni atît de severi și cu o virtute atît de rigidă vor consimți să fie numiți; fără îndoială nu vor voi să se ascundă într-un anonimat care i-ar face să se confunde cu niște josnici calomniatori; și nu voi ignora nici numele, nici învinuirile lor. Gîndiți-vă, doamnă, că am dreptul să cunosc și nume și învinuiri, deoarece dumneavoastră mă judecați după ele. Nu se osîndește un vinovat fără să i se spună ce crimă

a săvîrșit, fără să i se spună cine sînt acuzatorii. Nu cer altă favoare, și mă angajez dinainte să mă justific, să-i silesc să se dezică.

Dacă am disprețuit, poate, prea mult zadarnicele clevetiri ale unui public de care mă sinchisesc prea puțin, nu e totuna cînd e vorba de stima dumneavoastră ; și dat fiind că îmi închin viața grijii de a o merita, nu voi îngădui, fără împotrivire, ca ea să-mi fie răpită. Stima dumneavoastră îmi este cu atît mai prețioasă, cu cît îi voi datora fără îndoială acea rugăminte pe care vă temeți să mi-o faceți, și care mi-ar da, spuneți dumneavoastră, *drepturi la recunoștința dumneavoastră*. A ! nu numai că nu pretind așa ceva, aș crede că v-o datorez eu, dacă îmi veți da ocazia de a vă îndeplini o dorință. Începeți deci prin a fi mai puțin nedreaptă cu mine, făcîndu-mă să nu mai ignorez ceea ce vreți de la mine. Dacă aș putea ghici, v-aș evita osteneala de-a mi-o spune. Plăcerii de a vă vedea, adăugați-i fericirea de a vă sluji, și mă voi declara satisfăcut de indulgența dumneavoastră. Ce poate să vă oprească ? nădăjduiesc că nu teama unui refuz ; simt că n-aș putea să v-o iert. Nu înseamnă un refuz faptul de a nu vă înapoia scrisoarea dumneavoastră. Doresc mai mult decît dumneavoastră, să nu mai am nevoie de ea : dar obișnuit să cred că aveți o inimă atît de bună, numai în scrisoarea aceasta pot să vă găsesc așa cum vreți să păreți. Cînd îmi făgăduiesc împlinirea dorinței de a vă face mai compătimitoare, văd în scrisoarea dumneavoastră că mai degrabă decît să consimțiți la așa ceva ați fugi la sute de poște de mine ; cînd toată ființa dumneavoastră sporește și îndreptățește dragostea mea, tot scrisoarea îmi repetă că dragostea mea vă batjocorește ; și dacă, privindu-vă, dragostea aceasta îmi pare binele suprem, am nevoie să vă citesc ca să-mi dau seama că nu-i decît un chin îngrozitor. Recunoașteți acum că fericirea mea cea mai mare ar fi să vă pot înapoia această scrisoare fatală : stăruind să mi-o cereți ar însemna că mă autorizați să nu mai cred în cuprinsul ei ; sper că nu vă îndoiți de graba mea de-a v-o înmîna.

...21 august 17''

SCRISOAREA a XXXVI-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

(Cu ştampila de la Dijon).

Severitatea dumneavoastră sporeşte pe zi ce trece, doamnă, şi aş îndrăzni să vă spun că vă temeţi parcă mai puţin de a fi nedreaptă decît de a fi indulgentă. După ce m-aţi osîndit fără să mă ascultaţi, v-aţi dat seama, într-adevăr, că-i mai uşor să nu-mi citiţi apărarea decît să-i răspundeţi. Refuzaţi cu încăpăţînare scrisorile mele ; mi le înapoiaţi cu dispreţ. Mă siliţi, în sfîrşit, să recurg la şiretenie, chiar în clipa cînd singurul meu ţel e să vă dovedesc buna mea credinţă. Necesitatea de a mă apăra, pe care mi-aţi creat-o, ajunge, fără îndoială, ca să-mi scuze mijloacele. De altminteri, deoarece sinceritatea sentimentelor mele mă convinge că, pentru a le justifica în ochii dumneavoastră, e destul să vi le aduc la cunoştinţă, pot să-mi îngădui acest mic ocol. Îndrăznesc de asemenea să cred că mi-l veţi ierta ; şi că nu veţi fi prea surprinsă că dragostea ştie mai bine să se arate decît ştie indiferenţa s-o înlăture.

Îngăduiţi deci, doamnă, inimii mele să se dezvăluie cu totul în faţa dumneavoastră. Vă aparţine, se cuvine aşadar s-o cunoaşteţi.

Cînd am sosit la doamna de Rosemonde, nu bănuiam nici pe departe soarta care mă aştepta. Nu ştiam că eraţi aici ; şi voi adăuga, cu sinceritatea care mă caracterizează, că dacă aş fi ştiut, liniştea mea n-ar fi fost tulburată : nu doar că n-aş aduce frumuseţii dumneavoastră omagiul pe care-l merită ; dar obişnuit să nu simt decît dorinţe, să nu-mi îngădui decît pe acelea pe care le încurajează speranţa, nu cunoşteam chinurile dragostei.

Aţi văzut cum a stăruit doamna de Rosemonde ca să rămîn la ea cîtva timp. Petrecusem o zi împreună cu dumneavoastră ; cu toate acestea n-am cedat, sau cel puţin n-am crezut că cedez decît plăcerii atît de firesti şi de legitime de a face o amabilitate unei respectabile rude. Felul de viaţă care se duce aici diferă, fără îndoială, mult

de acela cu care eram deprins ; m-am conformat lui cu mare ușurință ; și fără să mă ostenesc a pătrunde cauzele schimbării care se petrecea în mine, o atribuiam tot caracterului meu schimbător, de care cred că v-am vorbit.

Din nefericire (și de ce trebuie să fie o nefericire ?), cînd v-am cunoscut mai bine mi-am dat seama repede că acel chip încîntător, care singur la început avusese darul să mă izbească, era cel mai neînsemnat din meritele dumneavoastră ; sufletul dumneavoastră divin a uimit și l-a sedus pe al meu. Admiram frumusețea, am adorat virtutea. Fără să am pretenția de a vă obține, mă sileam să vă merit. Implorîndu-vă indulgența pentru trecut, rîvneam la aprobarea dumneavoastră pentru viitor.

O căutam în cuvintele dumneavoastră, o pîndeam în privirile dumneavoastră ! În privirile acestea din care pornea o otravă cu atît mai primejdioasă, cu cît se răspîndea fără intenție și era primită fără bănuială.

Am cunoscut atunci dragostea. Dar ce departe eram de-a mă plînge ! Hotărît s-o înmormîntez într-o tăcere eternă, mă lăsam fără teamă și fără restricție în voia acestui sentiment încîntător. Pe zi ce trecea, îi simțeam sporindu-i puterea. În curînd, plăcerea de a vă vedea se preschimbă în necesitate. De se-ntîmpla să lipsiți o clipă, inima mi se strîngea de tristețe ; la zgomotul care-mi vestea întoarcerea dumneavoastră, zvîcnea de bucurie. Nu mai existam decît prin dumneavoastră și pentru dumneavoastră. Cu toate acestea, vă fac judecătorul meu și vă conjur să spuneți dacă vreodată, în veselia jocurilor nebunatice, sau în cursul unei conversații serioase, mi-a scăpat un singur cuvînt care ar fi putut să trădeze secretul inimii mele ?

In sfîrșit, a venit ziua în care trebuia să înceapă nenorocul meu și, printr-o fatalitate inexplicabilă, o faptă bună i-a dat semnalul. Da, doamnă, acolo, printre nenorociții aceia pe care i-am ajutat, dînd dovadă de acea prețioasă compătimire care înfrumusețează chiar și frumusețea și adaugă preț virtuții, ați împins pînă la capăt rătăcirea unei inimi amețite de prea multă dragoste. Vă reamintiți, poate, cît eram de preocupat la întoarcere. Căutam, vai ! să înăbuș o înclinare care simțeam că devine irezistibilă.

După ce mi-am stors puterile în lupta aceasta inegală, o întîmplare pe care n-o putusem prevedea mi-a dat prilejul să mă găsesc singur cu dumneavoastră. Atunci, mărturisesc, m-am dat bătut. Inima mea prea plină n-a mai putut reține nici cuvintele, nici lacrimile. E asta oare o crimă? și dacă e o crimă, chinurile îngrozitoare în care mă zbat nu sînt destulă pedeapsă? Mistuit de o dragoste disperată, vă implor mila și nu aflu decît ură: fără altă fericire decît aceea de a vă vedea, ochii mei vă caută fără voie, și tremur cînd vă întîlnesc privirea. În starea cumplită în care m-ați adus, îmi petrec zilele ascunzîndu-mi durerea, iar nopțile lăsîndu-mă pradă ei; în vreme ce dumneavoastră, în liniște și pace, nu cunoașteți aceste chinuri decît ca fiindu-le pricina și ca să vă felicitați că le-ați pricinuit. Cu toate acestea, dumneavoastră sînteți aceea care vă plîngeți, iar eu cel care mă scuz.

Iată, doamnă, iată descrierea fidelă a ceea ce numiți dumneavoastră vina mea, a ceea ce ar fi poate mai drept să numiți nenorocirea mea. O dragoste curată și sinceră, un respect care nu s-a dezmințit niciodată, o supunere desăvîrșită, acestea sînt sentimentele pe care mi le-ați inspirat. Nu m-aș fi sfiit să le aduc prinos însăși dumnezeirii. Dumneavoastră, care sînteți opera ei cea mai frumoasă, luați exemplu de la indulgența ei! Gîndiți-vă la chinurile mele cumplite; gîndiți-vă mai ales că, pus de dumneavoastră între deznădejde și fericirea supremă, cel dintîi cuvînt pe care-l veți rosti va hotărî soarta mea pe vecie.

...23 august 17''

SCRISOAREA a XXXVII-a

Președinta de Tourvel către doamna de Volanges

Mă supun, doamnă, sfaturilor pe care mi le dă prietenia dumneavoastră. Obișnuită să mă conformez întru totul părerilor dumneavoastră, m-am deprins să cred că

ele sînt totdeauna întemeiate pe o dreaptă judecată. Mărturisesc chiar că domnul de Valmont trebuie să fie, într-adevăr, din cale-afară de primejdios, dacă poate să se prefacă a fi ceea ce pare, și să rămînă în același timp acela pe care-l descrieți. Oricum ar fi, de vreme ce dumneavoastră mi-o cereți, îl voi îndepărta de mine ; în tot cazul, voi face tot ce-mi va sta în putință : căci adesea lucrurile care în fondul lor ar trebui să fie cele mai simple, devin stingheritoare din pricina formei.

Îmi vine totuși foarte greu să cer lucrul acesta mătușii sale ; ar fi supărător și pentru ea și pentru el. De asemenea, nu m-aș putea hotărî de bunăvoie să plec eu ; fiindcă, pe lîngă motivele pe care vi le-am expus și care privesc pe domnul de Tourvel, dacă plecarea mea ar displăcea domnului de Valmont, ceea ce e foarte posibil, cine l-ar putea împiedica să vină după mine la Paris ? și întoarcerea lui, a cărei cauză aș fi, sau cel puțin s-ar putea bănui că sînt eu, n-ar părea oare mai ciudată decît întîlnirea noastră la țară, la o persoană pe care toată lumea o cunoaște ca fiind ruda lui și prietena mea ?

Nu-mi rămîne altă soluție decît să obțin de la el să plece de bunăvoie. Îmi dau seama că propunerea aceasta nu-i ușor de făcut : totuși, cum pare dornic de a-mi dovedi că are într-adevăr mai multă probitate morală decît îi atribuie lumea, sper că voi izbuti. Nu mi-ar părea rău să-l pun chiar la încercare, și să am astfel ocazia să constat dacă, precum îi place adesea să spună, femeile cu adevărat cinstite n-au avut și nu vor avea niciodată vreun motiv să se plîngă de purtările lui. Dacă pleacă, așa cum doresc, nu va face asta decît din respect pentru mine ; fiindcă sînt convinsă că are de gînd să petreacă aici o mare parte din toamnă. Dacă refuză să-mi satisfacă cerința și se încăpățînează să rămînă, nu va fi prea tîrziu ca să plec eu, și vă făgăduiesc să nu mai ezit.

Iată, cred, doamnă, tot ce prietenia dumneavoastră pretindea de la mine : mă grăbesc să-i dau satisfacție și să vă dovedesc, în ciuda *căldurii* cu care mi s-a întîmplat

să-l apăr pe domnul de Valmont, că nu sînt mai puțin dispusă, nu numai să ascult, dar chiar și să urmez sfaturile prietenilor mei.

Am cinstea de a fi etc.

...25 august 17''

SCRISOAREA a XXXVIII-a

Marchiza de Mertèuil către vicontele de Valmont

Am primit chiar acum pachetul dumitale enorm, iubite viconte: Dacă-i datat exact, ar fi trebuit să sosească de ieri ; oricum, dacă aș vrea să-l citesc înainte, n-aș mai avea vreme să-ți răspund. Prefer deci să-ți confirm primirea lui, și să vorbim de altceva. Asta nu înseamnă că n-aș avea nimic de spus întrucît mă privește ; toamna aproape că nu găsești la Paris vreun bărbat cu înfățișare omenească : de aceea, de o lună, sînt de o cuminţenie înfiorătoare ; oricare altul decît cavalerul meu s-ar simți obosit de atîtea dovezi de statornicie. Neavînd altă ocupație, mă distrez cu tînăra Volanges ; de ea o să-ți și vorbesc.

Află că ai pierdut mai mult decît crezi, refuzînd să te ocupi de această copilă ; e cu adevărat încîntătoare ! E lipsită și de caracter și de principii ; gîndește-te cît de plăcută și cît de comodă va fi tovărășia ei. Nu cred că va străluci vreodată prin calitatea sentimentului, dar totul vestește la ea senzațiile cele mai vii. Fără inteligență și fără finețe, e înzestrată, dacă se poate spune, cu o prefăcătorie care face parte din firea ei, care uneori mă miră chiar și pe mine, și care o va sluji cu atît mai bine cu cît chipul ei oferă imaginea candoarei și a nevinovăției. Tot din fire, e foarte dornică de dezmierdări, și uneori îmi fac o distracție dintr-asta ; căpșorul ei se înfierbîntă cu o neînchipuită ușurință ; atunci e cu atît mai nostimă cu cît nu știe nimic, dar absolut nimic, despre ceea ce dorește

atîta să știe. O apucă uneori o nerăbdare cît se poate de hazlie ; rîde, se necăjește, plînge, pe urmă mă roagă s-o instruiesc, cu o bună-credință de-a dreptul seducătoare. Sînt aproape geloasă pe acela căruia îi va fi hărăzită plăcerea aceasta.

Nu știu dacă ți-am scris că de vreo patru, cinci zile am cinstea să fiu confidenta ei. La început, bineînțeles, am avut o atitudine severă ; dar îndată ce mi-am dat seama că-și închipuie că m-a convins cu proastele ei argumente, m-am prefăcut că le iau drept bune : acum e absolut convinsă că succesul și-l datorește elocvenței ei : precauția aceasta era necesară ca să nu mă compromit. I-am îngăduit să scrie și să spună *te iubesc ;* și tot în ziua aceea, fără ca ea să bănuiască, i-am dat ocazia să rămînă singură cu Danceny al ei. Dar e atît de prost că n-a fost în stare nici măcar să obțină o sărutare. Băiatul acesta face totuși versuri foarte frumoase ! Ce proști sînt, doamne, oamenii aceștia de duh ! Asta-i atît de prost, încît mă pune în încurcătură, că doar n-o să mă apuc să-l îndrumez și pe el !

Acum ai putea fi dumneata de folos. Îl cunoști destul pe Danceny ca să devii confidentul lui, și dacă ai obține aceasta, treaba ar merge strună. Dă-i zor președintei dumitale, căci n-aș vrea ca Gercourt să scape cu obraz curat ; de altminteri, am vorbit ieri despre el cu copila, i l-am descris atît de bine, încît nici chiar dacă ar fi soția lui de zece ani nu l-ar urî mai mult. I-am ținut totuși o lungă predică asupra fidelității conjugale ; în privința aceasta severitatea mea nu cunoaște margini. Astfel, pe de o parte, restabilesc în ochii ei reputația virtuții mele, pe care prea multă condescendență risca s-o zdruncine ; pe de alta, îi sporesc ura cu care vreau să-i gratific soțul. Și, în sfîrșit, sper că lăsînd-o să creadă că nu-i este îngăduit să iubească decît în scurtul răstimp ce-i mai rămîne pînă la căsătorie, se va hotărî mai repede să nu-și piardă vremea.

Rămîi cu bine, viconte, îmi încep toaleta, și totodată îți voi citi volumul.

...27 august 17''

SCRISOAREA a XXXIX-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Sînt tristă și îngrijorată, dragă Sophie. Am plîns aproape toată noaptea. Asta nu înseamnă că n-aș fi acum fericită, dar presimt că fericirea mea nu va dura.

Am fost ieri la Operă cu doamna de Merteuil ; am vorbit mult despre căsătoria mea și n-am aflat nimic îmbucurător. Trebuie să mă căsătoresc cu domnul conte de Gercourt, și asta se va întîmpla în luna octombrie. E bogat, e de viță nobilă și e colonel în regimentul... Pînă aici, toate bune. Dar mai întîi e bătrîn : închipuie-ți că are cel puțin treizeci și șase de ani ! Apoi, doamna de Merteuil spune că e trist și sever și că se teme că n-o să fiu fericită cu el. Ba am văzut că era chiar sigură de asta, și că nu voia să mi-o spună că să nu mă întristeze. Aproape toată seara, nu mi-a vorbit decît despre datoriile femeilor față de soții lor : recunoaște că domnul de Gercourt nu e cîtuși de puțin atrăgător, dar spune totuși că va trebui să-l iubesc. Ba mi-a spus chiar că după ce mă voi căsători va trebui să nu mai iubesc pe cavalerul Danceny ! Ca și cum asta ar fi cu putință ! O ! te asigur că-l voi iubi mereu. Crede-mă, aș prefera să nu mă mai mărit, dacă așa stau lucrurile. Domnul de Gercourt facă ce-o ști, nu l-am căutat eu. Acum e în Corsica, foarte departe de aici ; aș dori să rămînă acolo zece ani. Dacă nu m-aș teme că mă întorc la mănăstire, aș spune mamei că nu-mi trebuie un astfel de bărbat ; dar ar fi și mai prost. Sînt foarte încurcată. Simt că niciodată nu l-am iubit pe domnul Danceny ca acum ; și cînd mă gîndesc că nu-mi mai rămîne decît o lună ca să fiu așa cum sînt acum, îndată mă podidesc lacrimile ; nu am altă mîngîiere decît prietenia doamnei de Merteuil : are o inimă atît de bună, ia parte ca și mine la toate necazurile mele ; și apoi e atît de fermecătoare încît cînd sînt cu ea nici nu-mi vine să mă mai gîndesc la ele. De altminteri, mi-e de mare folos ; puținul

pe care-l știu de la ea l-am învățat : și e atît de bună, încît îi spun tot ce gîndesc, fără să-mi fie de loc rușine. Cînd găsește că nu e bine, mă ocărăște uneori, dar cu blîndețe, și apoi o sărut din toată inima pînă cînd nu mai e supărată. Cel puțin pe ea pot s-o iubesc oricît aș vrea, fără să fac vreun rău, și asta îmi face mare plăcere. Ne-am înțeles, totuși, să nu arăt față de lume că țin așa de mult la ea, și mai cu seamă față de mama, ca să nu-i dau de bănuit în privința cavalerului Danceny. Crede-mă, dacă aș putea trăi mereu ca acum, aș fi foarte fericită. Numai dacă n-ar fi acel urîcios domn de Gercourt !... Dar nu-ți mai vorbesc despre el ca să nu mă întristez. Mai degrabă îi voi scrie cavalerului Danceny, lui nu-i vorbesc decît de dragostea mea și nu de necazurile mele, căci nu vreau să-l supăr.

La revedere, draga mea. Vezi că n-ai dreptul să te plîngi, și că oricît aș fi de *ocupată,* după cum spui, îmi rămîne destul timp ca să te iubesc și să-ți scriu.[1]

...27 august 17''

SCRISOAREA a XL-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Făpturii nemiloase nu-i ajunge că nu răspunde scrisorilor mele și că refuză să le primească, acum vrea să mă lipsească pînă și de bucuria de a o vedea. Îmi pretinde să plec. Ceea ce te va surprinde și mai mult e că mă supun acestui tratament sever. Mă vei dezaproba. Totuși, am crezut că nu trebuie să pierd prilejul de a o face să-mi dea un ordin : convins fiind, pe de o parte, că cine poruncește

[1] Continuăm să suprimăm scrisorile Cécilei Volanges și ale cavalerului Danceny care nu sînt foarte interesante și nu anunță nici un eveniment.

se angajează ; pe de alta, că autoritatea iluzorie pe care avem aerul că îngăduim femeilor s-o capete asupra noastră e una din cursele pe care ele le evită cel mai greu. Pe lîngă asta, iscusința de care a dat dovadă femeia aceasta ca să nu rămînă singură cu mine mă punea într-o situație primejdioasă, din care am crezut că trebuie să ies, oricare ar fi fost prețul : fiind tot timpul cu ea, fără s-o pot ocupa cu dragostea mea, aveam cu drept cuvînt motiv să mă tem că pînă la urmă s-ar fi deprins să mă vadă fără să se tulbure ; și cînd ai ajuns aici, știi foarte bine ce greu e să te întorci înapoi.

De altminteri, cred că-ți închipui că nu m-am supus fără condiții. Am avut chiar grijă să pun o condiție cu neputință de acordat, și aceasta, pe de o parte, ca să rămîn liber să mă țin sau nu de cuvînt, iar pe de altă parte, ca să încep o discuție, fie prin viu grai, fie prin scris, într-un moment cînd porumbița e mai mulțumită de mine și cînd are nevoie să fiu și eu mulțumit de ea : lăsînd la o parte faptul că ar trebui să fiu prea din cale-afară stîngaci ca să nu găsesc mijlocul de a obține o despăgubire în schimbul renunțării mele la pretenția aceea, oricît ar fi ea de absurdă.

După ce ți-am expus argumentele mele în această lungă introducere, încep istoricul ultimelor două zile. Alăturez, ca piese justificative, scrisoarea zînei și răspunsul meu. Recunoști că puțini istorici sînt atît de conștiincioși.

Îți amintești efectul pricinuit de scrisoarea mea de alaltăieri de la *Dijon ;* restul zilei a fost foarte frumos. Frumoasa mironosiță n-a apărut decît la vremea prînzului și a anunțat că are o migrenă cumplită, pretext ca să ascundă unul din cele mai violente accese de supărare pe care l-a avut vreodată o femeie. Era foarte schimbată la față ; expresia blîndă pe care i-o știi se preschimbase într-una îndărătnică, aceasta îi dădea o nouă frumusețe. Îmi făgăduiesc să folosesc mai tîrziu această descoperire, și să înlocuiesc uneori amanta duioasă prin amanta răzvrătită.

Prevedeam că după-amiaza va fi tristă, și ca să nu-i îndur plictiseala, am pretextat că am de scris scrisori și m-am retras. M-am întors în salon pe la șase : doamna de Rosemonde propuse o plimbare care fu acceptată. Dar în clipa cînd să se urce în trăsură, pretinsa bolnavă, printr-o violenie infernală, pretextă la rîndul ei — poate ca să se răzbune de lipsa mea — o agravare a migrenei, și mă făcu să îndur, fără milă, calvarul unei plimbări în doi cu bătrîna mea mătușă. Nu știu dacă blestemele mele împotriva acestui demon cu chip de femeie au fost ascultate, dar cînd ne-am întors, se culcase.

A doua zi dimineața, la micul dejun, nu mai era aceeași femeie. Blîndețea firească îi revenise și aveam toate motivele să cred că mă iertase. Abia isprăviserăm dejunul, cînd gingașa făptură se ridică fără grabă și se îndreptă spre parc ; îți închipui că m-am dus după ea. „Ce vă îndeamnă să vă plimbați, am întrebat-o cînd am ajuns lîngă ea ?“ „Am scris mult în dimineața aceasta, îmi răspunse, și mi-e capul obosit.“ „Am oare fericirea de a trebui să-mi reproșez această oboseală, adăugai ?“ „V-am scris, într-adevăr, răspunse ea, dar încă ezit să vă dau scrisoarea. Conține o rugăminte, și nu m-ați deprins să nădăjduiesc că o veți satisface.“ „A ! jur, dacă-mi stă în putință.“ „Nimic mai ușor, mă întrerupse, și deși s-ar cuveni să mi-o acordați ca un drept, consimt s-o obțin ca o favoare.“ Spunînd acestea, îmi arătă scrisoarea ; luînd-o, i-am prins totodată și mîna, pe care ea și-a retras-o, dar fără mînie, și părînd mai mult încurcată decît grăbită. „E mai cald decît îmi închipuiam, spuse ea, trebuie să mă întorc.“ Și se îndreptă spre castel. Zădarnic m-am străduit s-o conving să-și continue plimbarea, și a trebuit să-mi amintesc că puteam fi văzuți ca să mă mărginesc să nu folosesc decît elocvența. Se întoarse la castel fără să mai scoată un cuvînt, și n-a fost greu să-mi dau seama că această plimbare simulată nu avusese alt scop decît ca să-mi înmîneze scrisoarea. S-a urcat îndată la ea, iar eu m-am retras la mine ca să citesc epistola, pe care, împreună cu răspunsul meu, ai face bine s-o citești și dumneata înainte de a merge mai departe.

SCRISOAREA a XLI-a

Președinta de Tourvel către vicontele de Valmont

S-ar părea, domnule, judecînd purtarea dumneavoastră față de mine, că nu căutați decît să sporiți în fiecare zi numărul prilejurilor de nemulțumire pe care le aveam împotriva dumneavoastră. Stăruința cu care îmi vorbiți mereu despre un sentiment pe care nici nu vreau, nici nu trebuie să-l ascult; modul în care ați abuzat de buna mea credință, sau de timiditatea mea, pentru a-mi înmîna scrisorile dumneavoastră; și mai ales mijlocul, aș spune puțin delicat, de care v-ați slujit pentru a face să-mi parvină ultima dintre ele, fără ca măcar să vă temeți de efectul unei surprize care m-ar fi putut compromite, totul mă îndreptățește să vă fac reproșuri pe cît de vii pe atît de meritate. Totuși, nu vreau să mai pomenesc de aceste învinuiri și mă mărginesc numai să vă cer un lucru simplu și drept totodată, pe care dacă-l obțin de la dumneavoastră, consimt să dau totul uitării.

Chiar dumneavoastră mi-ați spus că nu trebuie să mă tem de un refuz; și cu toate că, prin lipsa de consecvență care vă caracterizează, însăși fraza aceasta a fost urmată de singurul refuz pe care puteați să mi-l faceți [1], vreau să cred totuși că astăzi vă veți ține cuvîntul care mi l-ați dat formal, nu mai departe decît acum cîteva zile.

Doresc deci să aveți bunăvoința să vă îndepărtați de mine; să părăsiți castelul acesta, unde prezența dumneavoastră mai îndelungată n-ar face decît să mă expună clevetirilor unei lumi înclinate să vadă peste tot numai rău, și pe care ați obișnuit-o îndeajuns să-și ațintească privirea asupra femeilor care vă primesc în intimitatea lor.

Prevenită de cîtva timp prin grija unor prieteni de primejdia în care mă aflam, am neglijat, am combătut chiar

[1] Vezi scrisoarea a XXXV-a.

sfatul lor, atît timp cît purtarea dumneavoastră față de mine putea să mă facă să cred că binevoiați să nu mă confundați cu acele nenumărate femei, care au avut toate să se plîngă de dumneavoastră. Astăzi, cînd mă tratați ca și pe ele, cînd sînt silită s-o recunosc, datorez lumii, prietenilor mei, mie însămi, să urmez această cale necesară. Aș putea adăuga că n-ați cîștiga nimic refuzîndu-mă, deoarece sînt hotărîtă să plec eu dacă vreți neapărat să rămîneți : dar nu caut să vă ascund că m-aș simți foarte îndatorată față de această complezență, și țin să vă spun că obligîndu-mă să plec ați stingheri planurile mele. Dovediți-mi, deci, domnule, că precum mi-ați spus de atîtea ori, femeile cinstite nu vor avea niciodată prilejul să se plîngă de dumneavoastră, dovediți-mi, cel puțin, că atunci cînd sînteți vinovat față de ele, știți să vă reparați vina.

Dacă aș crede de cuviință să justific față de dumneavoastră cererea mea, mi-ar fi de ajuns să vă spun că tot trecutul dumneavoastră îi confirmă necesitatea și că totuși dacă ar fi depins numai de mine, nu m-aș fi văzut niciodată silită s-o rostesc. Dar să nu amintim întîmplări pe care vreau să le uit și care m-ar sili să vă judec cu asprime într-un moment cînd vă dau prilejul să meritați toată recunoștința mea. Adio, domnul meu, purtarea dumneavoastră îmi va arăta cu ce sentimente trebuie să rămîn pentru toată viața prea supusa dumneavoastră etc.

...23 august 17''

SCRISOAREA a XLII-a

Vicontele de Valmont către președinta de Tourvel

Oricît ar fi de grele, doamnă, condițiile pe care mi le impuneți, nu refuz să le împlinesc. Simt că mi-ar fi cu neputință să mă împotrivesc vreunei dorințe de-a dumneavoastră. Acestea fiind spuse, îmi place să cred că-mi

veți îngădui și mie, la rîndul meu, să vă cer cîteva lucruri, mult mai ușor de acordat decît ceea ce-mi cereți, pe care totuși nu vreau să le obțin decît în schimbul desăvîrșitei mele supuneri în fața voinței dumneavoastră.

Unul, pe care nădăjduiesc că mi-l va acorda sentimentul dumneavoastră de dreptate, este să binevoiți a-mi spune cine sînt acuzatorii mei; socotesc că mi-au făcut destul rău ca să am dreptul să-i cunosc; celălalt lucru pe care îl aștept de la îngăduința dumneavoastră este să binevoiți a-mi permite să vă reînnoiesc din cînd în cînd omagiul unei iubiri care mai mult ca oricînd va merita mila dumneavoastră.

Gîndiți-vă, doamnă, că mă grăbesc să vă dau ascultare, cu toate că nu pot s-o fac decît în paguba fericirii mele. Aș îndrăzni să spun chiar mai mult: sînt convins că nu doriți plecarea mea decît ca să vă scutiți de spectacolul, totdeauna penibil, al unui om pe care l-ați nedreptățit.

Recunoașteți, doamnă, că nu vă temeți atîta de lumea prea obișnuită să vă respecte spre a îndrăzni să arunce asupra dumneavoastră o judecată defavorabilă, cît vă stinghерește prezența unui om pe care vi-i mai ușor să-l pedepsiți decît să-l dezaprobați. Mă îndepărtați de dumneavoastră așa cum vă întoarceți privirea de la un nenorocit pe care nu vreți să-l ajutați.

Dar cînd absența îmi va face de două ori mai mari chinurile, cui alteia decît dumneavoastră aș putea să mă plîng? De la cine aș putea aștepta mîngîierea de care voi avea atîta nevoie? Mi-o veți refuza oare, cînd știți prea bine că numai dumneavoastră sînteți cauza suferințelor mele?

Fără îndoială, veți înțelege de asemenea că, pînă a nu pleca, vreau să justific față de dumneavoastră sentimentele pe care mi le-ați inspirat; și că nu voi putea găsi curajul să mă îndepărtez decît după ce voi fi primit porunca din gura dumneavoastră.

Aceste două motive mă îndeamnă să vă cer o întrevedere. Zădarnic am vrea s-o înlocuim prin scrisori: poți să scrii volume întregi fără să izbutești să explici ceea ce lămurești pe deplin într-un sfert de ceas de conversație.

Aveți tot timpul ca să mi-o acordați : căci oricît aș fi de grăbit să vă dau ascultare, știți că doamna de Rosemonde cunoaște intenția mea de a petrece o parte din toamnă la ea, și că va trebui în tot cazul să aștept o scrisoare ca să pot găsi pretextul unor treburi care mă obligă să plec.

Adio, doamnă, niciodată cuvîntul acesta nu m-a costat atîta să-l scriu ca în clipa de față, cînd mă face să mă gîndesc la despărțirea noastră. Dacă v-ați putea închipui cît mă face să sufăr, îndrăznesc să cred că mi-ați fi cît de cît recunoscătoare pentru supunerea mea. Primiți, cel puțin, cu mai multă îngăduință asigurarea și omagiul dragostei celei mai tandre și mai respectuoase.

...26 august 17''

URMAREA SCRISORII a XL-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Acum să stăm și să judecăm, scumpa mea. Îți dai seama ca și mine că cinstita și cuviincioasa doamnă de Tourvel nu poate să-mi acorde prima din aceste cereri, trădînd încrederea prietenilor săi, și să-mi spună numele acuzatorilor mei ; făgăduind astfel totul cu această condiție, nu mă angajez la nimic. Dar îți dai seama de asemenea că refuzul acesta îmi va crea un drept de-a obține tot restul, și că plecînd, cîștig așadar ceva, și anume, să intru în corespondență regulată cu ea, cu învoirea ei : nu pun mare preț pe întîlnirea pe care i-o cer și care aproape că n-are alt scop decît de a o deprinde de pe acum să nu-mi refuze altele cînd îmi vor fi cu adevărat necesare.

Singurul lucru care-mi mai rămîne de făcut înainte de a pleca e să aflu cine sînt oamenii care se amuză să mă defăimeze în ochii ei. Presupun că pedantul ei de soț ; aș vrea să fie el : pe lîngă faptul că o opreliște conjugală e un imbold al dorinței, din clipa în care adorata

va fi consimțit să-mi scrie, nu voi mai avea de ce să mă tem de soț, deoarece va fi de pe atunci obligată să-l înșele.

Dar dacă are o prietenă destul de intimă ca să-i slujească de confidentă, și dacă prietena aceasta e împotriva mea, e nevoie să le învrăjbesc, și cred că voi izbuti : dar înainte de toate trebuie să știu despre ce e vorba.

Am crezut ieri că eram gata, gata să aflu ; dar femeia aceasta nu face nimic ca toată lumea. Ne aflam la dînsa în momentul cînd am fost poftiți la masă. Ea tocmai își isprăvea toaleta și, grăbindu-se și scuzîndu-se, mi-am dat seama că n-a luat cu ea cheia scrinului ; știam pe de altă parte că nu are obiceiul s-o ia pe aceea a apartamentului ei. Mă gîndeam la asta în timpul prînzului, cînd am auzit-o pe cameristă coborînd : m-am hotărît repede ; m-am prefăcut că-mi curge sînge din nas și am plecat de la masă. M-am repezit la scrin ; am găsit toate sertarele deschise și nici o scrisoare. Totuși vara nu prea ai ocazia să-ți arzi scrisorile. Ce face cu scrisorile pe care le primește ? Și primește atîtea ! N-am neglijat nimic ; totul era deschis, și am căutat peste tot ; dar n-am dobîndit nimic altceva decît convingerea că depozitul acesta prețios rămîne în buzunarele ei.

Cum să-l scot de acolo ? De ieri mă străduiesc zădarnic să descopăr vreun mijloc : fiindcă nu pot să-mi înăbuș dorința. Regret că nu am talentul pungașilor. N-ar trebui oare să facă parte din educația unui bărbat care are aventuri ? n-ar fi nostim să furi scrisoarea sau portretul unui rival, sau să scoți din buzunarul unei mironosițe ceva ce-ar putea s-o demaște ? Dar părinții noștri nu se gîndesc la nimic ; iar eu, degeaba mă gîndesc la toate, îmi dau doar seama că sînt stîngaci, fără să pot face ceva ca să mă îndrept.

Oricum ar fi, m-am întors la masă foarte nemulțumit. Porumbița mă consolă puțin prin interesul pe care-l arătă prefăcutei mele indispoziții și m-am grăbit s-o încredințez că de cîtva timp mă chinuiau niște accese violente care-mi zdruncinau sănătatea. Convinsă cum că ea e pricina lor, n-ar trebui oare să facă tot ce-i stă în putință ca să le potolească ? Dar cu toate că-i cuvioasă, nu e de

loc milostivă ; refuză orice pomană amoroasă, și refuzul acesta ajunge, cred eu, să îndreptățească furtul. Dar rămîi cu bine, căci tot stînd de vorbă cu dumneata nu mă gîndesc decît la scrisorile acelea blestemate.

...27 august 17''

SCRISOAREA a XLIII-a

Președinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Pentru ce încercați, domnul meu, să-mi micșorați recunoștința ? de ce nu voiți să-mi dați ascultare decît pe jumătate și vă tîrguiți, ca să zic așa, pentru un procedeu cinstit ? Nu vă ajunge oare că-i recunosc prețul ? Nu numai că cereți mult, dar cereți lucruri imposibile. Dacă într-adevăr prietenii mei mi-au vorbit de dumneavoastră, n-au făcut asta decît în interesul meu : chiar dacă s-au înșelat, intenția lor nu era mai puțin bună ; și dumneavoastră îmi propuneți ca, în semn de recunoștință pentru această dovadă de dragoste din partea lor, să vi-i denunț ! Sînt destul de vinovată că v-am vorbit de aceasta și mă faceți acum să-mi simt și mai mult vina. Ceea ce față de oricare altul n-ar fi fost decît o naivitate, devine o imprudență față de dumneavoastră, și m-ar face să săvîrșesc o faptă urîtă, dacă v-aș satisface dorința. Apelez la conștiința, la cinstea dumneavoastră : mă credeți capabilă de așa ceva ? erați îndreptățit să mi-o cereți ? nu, fără îndoială ; și sînt sigură că dacă vă gîndiți bine nu veți mai insista.

Îngăduința de a-mi scrie, pe care mi-o cereți, nu e de loc mai ușor de acordat ; și dacă judecați drept, trebuie să conveniți că nu-i vina mea. Nu vreau să vă jignesc ; dar cu reputația pe care v-ați dobîndit-o, și pe care — după cum recunoașteți chiar dumneavoastră — o meritați, cel puțin în parte, ce femeie ar putea mărturisi că e în corespondență cu dumneavoastră ? și ce

femeie cinstită se poate hotărî să facă ceea ce simte că ar fi obligată să ascundă ?

Dacă aș fi sigură că scrisorile dumneavoastră nu-mi vor da niciodată prilej să mă plîng, că voi putea să-mi găsesc totdeauna o justificare în propriii mei ochi de a le fi primit, poate că atunci dorința de a vă dovedi că ceea ce mă călăuzește e rațiunea și nu ura m-ar face să trec peste considerentele acestea puternice și să fac cu mult mai mult decît s-ar cuveni, îngăduindu-vă să-mi scrieți din cînd în cînd. Dacă, într-adevăr, doriți aceasta atît de mult cum îmi spuneți, vă veți supune bucuros singurei condiții care m-ar putea face să consimt ; și dacă ați avea un pic de recunoștință pentru ceea ce fac eu acum pentru dumneavoastră, nu v-ați mai amîna plecarea.

Îngăduiți-mi să vă atrag atenția, în legătură cu aceasta, că ați primit o scrisoare azi-dimineață, și că n-ați profitat ca s-o vestiți pe doamna de Rosemonde de plecare, după cum mi-ați făgăduit. Nădăjduiesc că acum nimic nu v-ar mai putea împiedica să vă țineți cuvîntul. Mai cu seamă, nădăjduiesc că nu veți aștepta, pentru aceasta, întrevederea pe care mi-o cereți și la care nu pot în nici un caz să consimt ; și că în locul poruncii care pretindeți că vă e necesară, vă veți mulțumi cu rugămintea pe care v-o reînnoiesc. Adio, domnul meu.

...27 august 17''

SCRISOAREA a XLIV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Împărtășește-mi bucuria, scumpa mea ; sînt iubit ; am învins inima aceasta rebelă. Zădarnic se mai preface, iscusința mea i-a surprins secretul. Grație sîrguinței mele neobosite, știu tot ce mă interesează : de ieri noapte, fericita noapte de ieri, mă regăsesc în elementul meu ; mi-am re-

dobîndit întreaga ființă ; am pătruns un îndoit mister de dragoste și de nelegiuire : mă voi bucura de una, mă voi răzbuna pe cealaltă ; voi zbura din plăceri în plăceri. Numai cînd mă gîndesc, mă cuprinde o exaltare care face întrucîtva să mă părăsească prudența ; care mă va împiedica poate de-a pune șir în cele ce vreau să-ți povestesc. Să încercăm totuși.

Chiar ieri, după ce ți-am scris, am primit o scrisoare de la divina mironosiță. Ți-o trimit ; vei vedea că-mi îngăduie să-i scriu, în chipul cel mai puțin neîndemînatic care i-a fost cu putință : dar preferă să mă vadă plecat și îmi dau seama că nu-mi pot amîna prea mult plecarea fără să-mi dăunez.

Chinuit totuși de dorința de a ști cine i-a scris împotriva mea, stăteam la îndoială în privința hotărîrii pe care o voi lua. Am încercat să-mi cîștig concursul cameristei și s-o conving să-mi arate conținutul buzunarelor stăpînei sale, pe care le putea ușor goli seara, și umple dimineața la loc, fără a stîrni nici cea mai mică bănuială. I-am oferit zece ludovici pentru acest mic serviciu : dar am dat peste o toantă, cinstită sau timidă, pe care n-au putut-o îndupleca nici elocvența nici banii mei. În timp ce o dăscăleam, a sunat pentru masă. A trebuit s-o las, prea bucuros că a binevoit să-mi făgăduiască secretul, în privința căruia, cum poți să-ți închipui, nu-mi făceam multe iluzii.

Niciodată n-am fost mai prost dispus. Mă simțeam compromis, și toată seara mi-am reproșat încercarea nesocotită.

După ce m-am dus la mine în odaie, am vorbit de asta, nu fără îngrijorare, servitorului meu, care în calitate de amant fericit trebuia să aibă oarecare trecere. Voiam, sau să obțină de la fată ceea ce îi cerusem eu, sau cel puțin să se încredințeze de discreția ei ; dar el, care de obicei e atît de sigur pe sine, păru să se îndoiască de succesul acestei negocieri, și-mi făcu, în legătură cu aceasta, o observație care mă uimi prin adîncimea ei.

„Domnul știe desigur mai bine decît mine, îmi spuse, că să te culci cu o fată nu înseamnă decît să-i faci ceea

ce-i place : de aici pînă la a-i cere să facă ceea ce vrem e adesea o mare distanță."

Bunul-simț al puștamalei uneori mă înspăimîntă!.

„Răspund cu atît mai puțin de fata aceasta, adăugă el, cu cît am toate motivele să cred că are un amant și că nu-mi datorez succesul decît plictiselii vieții de la țară. Și dacă n-ar fi fost rîvna de-a servi pe domnul, nu m-aș fi bucurat de succesul acesta decît o singură dată. (E o adevărată comoară băiatul ăsta !) Cît privește secretul, mai adaugă el, la ce-ar sluji s-o facem să ni-l făgăduiască, de vreme ce n-o costă nimic ca să ne înșele ? a-i aminti de el n-ar face decît să-i întărească părerea că e important, și să-i dea și mai mult pofta de a-și linguși stăpîna, comunicîndu-i-l."

Cu cît erau mai drepte cugetările acestea, cu atît sporea încurcătura în care mă aflam. Din fericire, secătura avea poftă de vorbă, și cum aveam nevoie de el, l-am lăsat să trăncănească. Povestindu-mi cum a decurs întîmplarea cu fata, am aflat că deoarece camera pe care o ocupă ea nu-i despărțită de aceea a stăpînei sale decît printr-un perete foarte subțire care poate lăsa să treacă un zgomot suspect, întîlnirile aveau loc în fiecare noapte, în camera lui. Mi-am făcut planul pe dată ; i l-am comunicat și lui și l-am executat cu succes.

Am așteptat să se facă două noaptea ; după cum ne înțelesesem, m-am dus atunci în camera în care avea loc întîlnirea, cu o lumînare aprinsă, sub pretextul că sunasem de mai multe ori în zadar. Confidentul meu, care-și joacă de minune rolurile, improviză o mică scenă de surpriză, de deznădejde și de scuze, căreia i-am pus capăt trimițîndu-l să-mi încălzească apa de care mă prefăceam că am nevoie ; în vreme ce conștiincioasa cameristă era cu atît mai rușinată cu cît puștamaua, din zel pentru izbutirea planului meu, o convinsese să rămînă într-un costum pe care anotimpul îl încuviința, dar nu-l scuza.

[1] Piron, *Métromanie*. [Alexis Piron (1689—1773) ; comedia Métromanie, actul II, scena a VIII-a.]

Dîndu-mi seama că cu cît va fi fata aceasta mai umilită cu atît voi dispune mai lesne de ea, nu i-am îngăduit să-şi schimbe nici poziţia nici ţinuta ; şi după ce-am poruncit valetului meu să mă aştepte la mine, m-am aşezat lîngă ea pe patul care era în mare dezordine şi-am început conversaţia. Trebuia să păstrez ascendentul pe care împrejurarea mi-l dădea asupra ei : am dat astfel dovadă de un sînge rece care ar fi făcut cinste înfrînării lui Scipio ; şi, fără a-mi lua faţă de ea nici cea mai mică libertate, la care totuşi frăgezimea ei şi ocazia păreau a-i da dreptul să se aştepte, am vorbit cu dînsa despre treburile noastre tot atît de liniştit cum aş fi vorbit cu un avocat.

Condiţiile mele au fost că voi păstra cu sfinţenie secretul, dar numai dacă a doua zi, la aceeaşi oră, sau aproape, îmi va pune la dispoziţie tot ce conţin buzunarele stăpînei sale. „De altminteri, adăugai, îţi oferisem zece ludovici ieri ; ţi-i făgăduiesc şi acum. Nu vreau să abuzez de situaţia dumitale." Totul fu acordat, cum lesne îţi poţi închipui ; atunci m-am retras, îngăduind fericitei perechi să recîştige timpul pierdut.

Pe-al meu l-am întrebuinţat dormind ; cînd m-am trezit, ca să am un pretext de-a nu răspunde porumbiţei înainte de a fi aruncat o privire în hîrtiile ei, ceea ce nu puteam face decît în noaptea următoare, m-am hotărît să merg la vînătoare, unde am rămas aproape toată ziua.

La înapoiere, am fost întîmpinat cu răceală. Am motive să cred că a fost puţintel ofensată văzînd că nu mă grăbesc să profit de timpul ce-mi mai rămînea, mai ales după ultima scrisoare, mai blîndă. Ceea ce mă întăreşte în această convingere e că, la reproşurile doamnei de Rosemonde privitoare la lunga mea absenţă, adorata adăugă cu oarecare acreală : „A ! să nu reproşăm domnului de Valmont singura plăcere pe care-o poate găsi aici". M-am plîns de această nedreptate şi am profitat, ca să le asigur că mă complăceam atît de mult în societatea domniilor lor încît le sacrificam o scrisoare importantă pe care o aveam de făcut. Adăugai că, neputînd închide ochii de mai multe nopţi, am vrut să încerc să-mi recapăt somnul cu ajutorul oboselii, şi privirile mele explicau îndeajuns atît subiectul scrisorii mele cît şi cauzele insomniei. Am avut grijă să par toată seara cuprins de o blîndă melancolie,

care a izbutit cred destul de bine, și sub care îmi mascam nerăbdarea de-a vedea sosind mai degrabă ceasul cînd trebuia să aflu secretul ce mi se ascundea cu încăpățînare. În sfîrșit, am mers fiecare la culcare și, după cîtva timp, credincioasa cameristă îmi aduse prețul convenit al discreției mele.

De îndată ce m-am aflat în stăpînirea acestei comori, i-am întocmit inventarul cu prudența pe care mi-o cunoști : căci era lucru important să pun totul în ordine. Am dat întîi de cele două scrisori ale soțului, amestec indigest de amănunte în legătură cu procesul și de tirade de amor conjugal, pe care am avut răbdarea să le citesc pînă la capăt, și în care n-am găsit nici cea mai mică aluzie la mine. Le-am pus la loc necăjit : dar necazul mi-a trecut cînd am dat peste bucățelele faimoasei mele scrisori din Dijon, adunate cu grijă. Din fericire, am avut buna inspirație s-o citesc. Închipuie-ți bucuria mea cînd am zărit urmele foarte aparente ale lacrimilor adorabilei mele mironosițe. Mărturisesc că am cedat unui entuziasm tineresc și am sărutat scrisoarea cu o emoție de care nu mă mai credeam capabil. Am continuat rodnica cercetare ; mi-am găsit toate scrisorile, așezate în ordinea datelor ; și ceea ce m-a surprins și mai plăcut a fost că am găsit-o chiar și pe prima — aceea pe care credeam că mi-o înapoiase ingrat — transcrisă conștiincios de mîna ei, cu un scris stîlcit și tremurat care dovedea destul cît de tare îi bătea inima în timp ce se îndeletnicea cu această operație.

Pînă aici eram copleșit cu totul de dragoste ; curînd aceasta lăsă locul mîniei. Cine crezi că vrea să mă piardă în ochii femeii pe care o ador ? ce iazmă crezi că ar putea fi atît de răutăcioasă încît să urzească o asemenea ticăloșie ? O cunoști : e prietena dumitale, e ruda dumitale, doamna de Volanges. Nu-ți poți închipui cîte orori i-a scris despre mine scorpia afurisită. Ea, numai ea a tulburat liniștea acestui înger cu chip de femeie ; din pricina sfaturilor ei, a poveților ei vătămătoare, mă văd silit să mă îndepărtez ; de dragul ei sînt astăzi sacrificat. A ! fără îndoială, trebuie să-i seduc fata : dar asta nu e de ajuns, trebuie s-o fac de rîs ; și deoarece vîrsta acestei femei blestemate o pune la adăpostul atacurilor mele, trebuie s-o lovesc în ceea ce are mai scump.

Aşadar, vrea să mă întorc la Paris ! Mă sileşte să mă întorc ; Fie, mă întorc ; dar o să-şi muşte degetele. Îmi pare rău că Danceny e eroul acestei aventuri ; are o doză de cinste care ne va stînjeni : totuşi, e îndrăgostit, şi îl văd des : vom putea obţine, poate, ceva de la el. Dar furia mă face să-mi pierd capul şi uit că-ţi datorez istorisirea întîmplărilor de azi. Îmi reiau firul.

Azi-dimineaţă am revăzut pe simţitoarea mea mironosiţă. Niciodată nu mi s-a părut mai frumoasă. Aşa se şi cuvenea ; cel mai frumos moment al unei femei, singurul în care poate produce beţia aceea sufletească de care se vorbeşte într-una dar pe care puţini o cunosc, e acela cînd, fiind siguri de dragostea ei, nu sîntem încă şi de favorurile ei ; şi era tocmai cazul în care mă găseam. Poate şi gîndul că foarte curînd voi fi lipsit de plăcerea de-a o vedea contribuia ca s-o înfrumuseţeze. În sfîrşit, cînd a sosit poşta, mi s-a înmînat scrisoarea dumitale din ziua de 27 ; în timp ce-o citeam, şovăiam încă dacă mi voi ţine sau nu de cuvînt : dar am întîlnit privirile zînei, şi mi-ar fi fost cu neputinţă să-i mai refuz ceva.

Am anunţat deci plecarea mea. După o clipă, doamna de Rosemonde ne-a lăsat singuri ; dar eram încă la patru paşi depărtare de sperioasa fiinţă, cînd, ridicîndu-se îngrozită, îmi spuse : „Lăsaţi-mă, lăsaţi-mă, domnule ; pentru Dumnezeu, lăsaţi-mă". Această rugăminte fierbinte care-i trăda emoţia nu putea decît să mă înflăcăreze şi mai mult. Ajunsesem lîngă ea şi-i ţineam mîinile pe care le împreunase într-un chip cît se poate de zguduitor ; eram gata să încep a scoate duioase suspine, cînd un demon vrăjmaş a adus-o înapoi pe doamna de Rosemonde. Sfioasa mironosiţă, care într-adevăr are de ce să se teamă, a profitat de împrejurare şi s-a retras.

I-am oferit totuşi mîna pe care a acceptat-o ; socotind drept semn bun această îngăduinţă pe care n-o mai avusese de mult, continuîndu-mi suspinele, am încercat să-i strîng mîna. La început a vrut să şi-o retragă ; dar la stăruinţa mea, şi-a lăsat-o de bunăvoie, totuşi fără să răspundă nici gestului, nici cuvintelor mele. Cînd am ajuns la uşa apartamentului ei, am vrut să-i sărut mîna, înainte de plecare. A început prin a se apăra în mod sincer : dar un *gîndiţi-vă că plec*, rostit cu voce duioasă, îi făcu apărarea stîn-

gace și șovăitoare. De-abia i-am sărutat mîna, că mîna ei și-a și regăsit puterea să-mi scape ; porumbița a intrat în apartament unde o aștepta camerista. Aici se termină povestea mea.

Cum presupun că vei fi mîine la doamna Mareșal de..., unde desigur că nu voi veni să te caut ; cum de asemenea nu mă îndoiesc că la prima noastră întrevedere vom avea multe de discutat, în special în legătură cu micuța Volanges pe care n-o pierd din vedere, am luat hotărîrea să-ți trimit scrisoarea aceasta înainte, și oricît ar fi ea de lungă n-o voi închide decît în momentul cînd va trebui să plece la poștă : căci în situația în care mă aflu, totul poate depinde de o ocazie ; te părăsesc ca să merg s-o pîndesc.

P.S. ora opt seara

Nimic nou ; nici o clipă de libertate : ba chiar grijă de-a o evita. Totuși, atîta tristețe cît îngăduia decența, măcar atîta. Un alt eveniment care poate nu-i indiferent este că sînt însărcinat de doamna de Rosemonde s-o invit din partea ei pe doamna de Volanges să vină cîtva timp la țară, la ea.

Rămîi cu bine, scumpa mea, pe mîine sau poimîine, cel mai tîrziu.

...28 august 17''

SCRISOAREA a XLV-a

Președinta de Tourvel către doamna de Volanges

Domnul de Valmont a plecat azi-dimineață, doamnă ; atît de mult mi s-a părut că doriți plecarea aceasta, încît am crezut că e datoria mea să v-o aduc la cunoștință. Doamna de Rosemonde își regretă mult nepotul, a cărui societate trebuie să recunoaștem că e într-adevăr plăcută : și-a petrecut toată dimineața vorbindu-mi de el, cu gingășia sufletească pe care i-o cunoașteți ; nu mai contenea lăudîndu-l. Am crezut că-i datorez complezența de a o as-

culta fără s-o contrazic, cu atît mai mult cu cît trebuie să mărturisesc că în multe privinţe avea dreptate. Vedeam, pe lîngă asta, că trebuie să-mi reproşez faptul că pricina acestei despărţiri sînt eu şi nu sper că aş putea-o despăgubi de plăcerea de care am lipsit-o. Ştiţi că nu sînt prea veselă din fire, şi felul de viaţă pe care-l vom duce aici nu va avea darul să-mi facă firea mai veselă.

Dacă nu m-aş fi călăuzit după sfaturile dumneavoastră, m-aş putea teme că am luat o hotărîre pripită, fiindcă am simţit cu adevărat o mare durere văzînd suferinţa respectabilei mele prietene : m-a mişcat atît de mult încît cu dragă inimă aş fi plîns alături de ea.

Acum trăim cu speranţa că veţi primi invitaţia pe care domnul de Valmont o să v-o facă din partea doamnei de Rosemonde, de a veni să petreceţi cîtva timp la ea. Nădăjduiesc că nu vă îndoiţi de plăcerea pe care aş avea-o de a vă vedea aici ; şi la drept vorbind ne datoraţi această despăgubire. Aş fi încîntată dacă mi s-ar oferi această ocazie de a face mai repede cunoştinţă cu domnişoara de Volanges, şi de a vă putea convinge din ce în ce mai mult de sentimentele respectuoase etc.

...29 august 17''

SCRISOAREA a XLVI-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Ce s-a întîmplat cu dumneata, adorabila mea Cécile ? Ce a putut să-ţi prilejuiască o schimbare atît de grabnică şi de crudă ? Ce-au devenit jurămintele dumitale de-a nu te schimba niciodată ? Ieri încă le repetai cu atîta plăcere ! Ce te poate îndemna astăzi să le uiţi ? Zădarnic mă frămînt, nu pot să descopăr cauza în mine, şi mă doare cumplit că trebuie s-o caut în dumneata. A ! fără îndoială, nu eşti nici uşuratică, nici prefăcută ; şi chiar în clipa aceasta de deznădejde, nu-mi voi întina sufletul cu o bănuială ce te-ar putea insulta. Prin ce fatalitate nu mai eşti, totuşi,

aceeași ? Nu, crudo, nu mai ești aceeași ! Drăgălașa Cécile, Cécile pe care-o ador și care mi-a jurat dragoste, n-ar fi evitat privirile mele, n-ar fi zădărnicit norocul care mă așeza lîngă ea ; sau dacă vreun motiv oarecare, pe care nu mi-l pot închipui, ar fi silit-o să mă trateze cu atîta asprime, ar fi găsit cel puțin de cuviință să mi-l spună și mie.

A ! nu știi, n-o să știi niciodată, scumpă Cécile, cît m-ai făcut astăzi să sufăr, cît sufăr încă și acum. Crezi oare c-aș mai putea trăi dacă nu m-ai iubi ? Cu toate acestea, cînd ți-am cerut un cuvînt, un singur cuvînt ca să-mi risipești temerile, în loc să-mi răspunzi te-ai prefăcut că ți-e frică să nu te audă cineva ; și pericolul acesta, care atunci nu exista, l-ai făcut să se nască îndată prin locul pe care ți l-ai ales. Cînd, nevoit fiind să plec, te-am întrebat la ce oră aș putea să te văd mîine, ai făcut ca și cum n-ai putea ști, și a trebuit ca doamna de Volanges să binevoiască să mi-o spună. Astfel, clipa aceea totdeauna atît de dorită care mă apropie de dumneata nu-mi va stîrni mîine decît îngrijorare ; și bucuria de a te vedea, pînă acum atît de scumpă inimii mele, va fi înlocuită de teama că prezența mea te-ar putea supăra.

Teama aceasta o simt de pe acum că mă oprește, și nu îndrăznesc să-ți vorbesc de dragostea mea. Acest *te iubesc*, pe care-mi plăcea atît de mult să-l repet cînd puteam la rîndul meu să-l aud, cuvîntul acesta atît de dulce și care ajungea ca să mă facă fericit, nu-mi mai oferă, dacă te-ai schimbat, decît imaginea unei veșnice disperări. Nu pot totuși să cred că talismanul acesta al dragostei și-a pierdut toată puterea, și încerc să mă slujesc încă de el.[1] Da, Cécile, *te iubesc*. Repetă împreună cu mine această expresie a fericirii mele. Gîndește-te că m-ai obișnuit s-o aud, și că a mă lipsi acum de ea înseamnă a mă condamna la un chin care, ca și dragostea mea, nu se va sfîrși decît o dată cu zilele mele.

...29 august 17''

[1] Cei care n-au avut vreodată ocazia să simtă prețul unui cuvînt, al unei expresii consacrate de dragoste, nu vor găsi nici un înțeles acestei fraze.

SCRISOAREA a XLVII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Nu voi putea să te văd nici astăzi, scumpă prietenă, şi iată motivele mele, pe care te rog să le primeşti cu îngăduinţă.

Ieri, în loc să mă întorc de-a dreptul acasă, m-am abătut pe la contesa de ... al cărei castel se afla în apropierea drumului, şi pe care am rugat-o să mă ospăteze la prînz. N-am sosit la Paris decît pe la ora şapte, şi m-am dus la Operă, unde speram că ai putea fi.

După terminarea spectacolului m-am dus să-mi revăd prietenele din foaier ; am găsit acolo pe vechea mea simpatie Emilie, înconjurată de o droaie de bărbaţi şi de femei, cărora le oferea chiar în seara aceea un supeu la P... Nu apucasem bine să intru, că am şi fost invitat la supeu, prin aclamaţii. Am fost invitat de asemenea şi de un omuleţ bondoc, care-mi bîlbîi invitaţia într-o franţuzească olandeză, şi în care am recunoscut pe adevăratul erou al petrecerii. Am primit.

Am aflat pe drum că locuinţa spre care mergeam era preţul complezenţei Emiliei pentru pocitania burtoasă şi că supeul era un adevărat ospăţ de nuntă. Omuleţul nu mai putea de bucurie, în aşteptarea fericirii de care avea să se bucure ; era atît de satisfăcut, încît îmi dădu poftă să-i tulbur fericirea ; ceea ce am şi făcut.

Singura greutate pe care am întîmpinat-o a fost s-o decid pe Emilie, căreia bogăţia Burgmaistrului îi dădea oarecare scrupule. A intrat totuşi, după cîteva nazuri, în planul meu de-a umple cu vin butoiaşul acela de bere, şi de a-l scoate astfel din luptă pentru toată noaptea.

Ideea sublimă pe care ne-o făcusem despre un băutor olandez ne îndemnă să întrebuinţăm toate mijloacele cunoscute. Izbutirăm atît de bine, încît la desert nu mai putea să-şi ţină paharul : dar Emilie — îndatoritoare ca întotdeauna — şi cu mine turnam în el care mai de care. În sfîrşit, căzu sub masă, atît de beat încît nu se va trezi nici după o săptămînă. Ne-am hotărît atunci să-l trimitem înapoi la Paris, şi cum nu-şi păstrase trăsura, l-am îmbarcat

în trăsura mea, iar eu am rămas să-i țin locul. Am primit apoi felicitările adunării, care se retrase curînd după aceea, lăsîndu-mă stăpînul cîmpului de luptă. Hazul împrejurării, și poate și lunga mea sihăstrie, m-au făcut s-o găsesc pe Emilie atît de ispititoare, încît i-am făgăduit să rămîn cu ea pînă ce va învia olandezul.

Complezența mea e răsplata aceleia pe care a avut-o ea de a-mi sluji de pupitru ca să scriu frumoasei mele mironosițe, căreia am găsit cu haz să-i trimit o scrisoare scrisă în patul și aproape din brațele unei fete, întreruptă chiar de o infidelitate completă, și în care îi fac o descriere amănunțită a situației și a purtării mele. Emilie, care a citit scrisoarea, a rîs ca o nebună, și sper c-o să rîzi și dumneata.

Avînd în vedere că scrisoarea mea trebuie să poarte ștampila din Paris, ți-o trimit ; o las deschisă. Vei binevoi s-o citești, s-o sigilezi, și s-o trimiți la poștă. Nu care cumva să întrebuințezi sigiliul dumitale, sau vreunul cu emblemă amoroasă ; un simplu cap. Rămîi cu bine, scumpa mea.

P. S. Deschid scrisoarea ; am convins-o pe Emilie să meargă la teatrul Italian... Voi profita de timpul liber ca să vin să te văd. Voi fi la dumneata cel mai tîrziu la ora șase, și dacă ești de acord, vom merge împreună pe la șapte la doamna de Volanges. Politețea mă obligă să nu întîrzii să-i transmit invitația pe care am însărcinarea să i-o fac din partea doamnei de Rosemonde ; pe lîngă asta, aș fi încîntat s-o văd pe micuța Volanges.

Cu bine, preafrumoasă domniță. Vreau să am atîta plăcere îmbrățișîndu-te, încît să aibă de ce fi gelos cavalerul.

P... 30 august 17''

SCRISOAREA a XLVIII-a

Vicontele de Valmont către
prezidenta de Tourvel

Purtînd ștampila poștală din Paris

După o noapte de zbucium, în timpul căreia n-am închis ochii, după ce am fost, pe rînd și fără întrerupere, cînd prada unui pojar mistuitor, cînd a unei complete

sleiri a tuturor puterilor mele sufletești, vin să cerșesc de la dumneavoastră, doamnă, liniștea de care am nevoie, de care încă nu nădăjduiesc să mă bucur. Într-adevăr, situația în care mă aflu scriindu-vă acestea mă face să cunosc, mai mult ca oricînd, puterea neînfrînată a dragostei ; cu greu izbutesc să mă stăpînesc îndeajuns ca să-mi limpezesc niței gîndurile, și prevăd că nu voi termina scrisoarea aceasta fără să fiu nevoit s-o întrerup. Cum oare ? să nu-mi fie îngăduit să sper că veți împărtăși vreodată tulburarea pe care-o încerc în această clipă ? Îndrăznesc totuși să cred că dacă ați cunoaște-o mai bine, n-ați mai fi atît de insensibilă. Credeți-mă, doamnă, liniștea rece, toropeala sufletului, imaginea morții, nu duc la fericire : numai pasiunile active ne pot da fericirea ; și cu toate chinurile pe care mă faceți să le îndur, pot să vă încredințez fără teamă că, în clipa aceasta, sînt mai fericit decît dumneavoastră. În zadar mă copleșiți cu asprimea dumneavoastră întristătoare, ea nu mă împiedică să mă cufund cu totul în dragoste, și să uit, în delirul pe care mi-l prilejuiește, deznădejdea în care mă azvîrliți. În felul acesta vreau să mă răzbun de surghiunul la care mă condamnați. Niciodată n-am avut atîta plăcere scriindu-vă ; niciodată, dedîndu-mă acestei ocupații, n-am simțit o mai dulce și totuși atît de vie emoție. Totul pare făcut ca să-mi sporească entuziasmul : aerul pe care-l respir e plin de voluptate, chiar masa pe care vă scriu, și care pentru prima dată e folosită în acest scop, devine pentru mine altarul sacru al dragostei ; cît se va înfrumuseța ea în ochii mei ! Voi fi însemnat pe ea jurămîntul de a vă iubi în veci ! Iertați, vă rog, aiureala simțurilor mele. Poate n-ar trebui să mă las în voia unui delir pe care dumneavoastră nu-l împărtășiți : trebuie să vă părăsesc puțin ca să risipesc o beție care sporește cu fiecare clipă și pune stăpînire pe mine.

Mă întorc la dumneavoastră, doamnă, și desigur mă întorc mereu cu aceeași grabă. Totuși, sentimentul fericirii s-a spulberat, a lăsat în locul său pe acela al crudei privațiuni. La ce bun să vă mai vorbesc de sentimentele mele,

dacă zădarnic aș căuta mijloacele de-a vă convinge ? După atîtea repetate sforțări, încrederea și puterile mă părăsesc laolaltă. Dacă-mi mai amintesc plăcerile dragostei, e ca să simt mai viu regretul de-a fi lipsit de ele. Nu văd altă scăpare decît în indulgența dumneavoastră, și simt prea mult în clipa aceasta cîtă nevoie am de ea ca să mai pot nădăjdui s-o obțin. Cu toate acestea, niciodată dragostea mea n-a fost mai respectuoasă, niciodată n-ar putea fi mai puțin jignitoare ; îndrăznesc să spun că e așa încît nici virtutea cea mai severă n-ar trebui să se teamă de ea : dar eu însumi mă tem să vă vorbesc mai îndelung despre suferințele mele. Fiind încredințat că ființa care le pricinuiește nu ia de loc parte la ele, cel puțin se cuvine să nu abuzeze de bunăvoința ei, și ar însemna să abuzez dacă aș continua să vă înfățișez această dureroasă imagine. Nu-mi voi mai îngădui decît de a vă conjura să-mi răspundeți și să nu vă îndoiți niciodată de veracitatea sentimentelor mele.

Scrisă la P... datată din Paris, 30 august 17''

SCRISOAREA a XLIX-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

Fără să fiu nici ușuratecă, nici prefăcută, mi-e de ajuns, domnul meu, să fiu lămurită în privința purtării mele, ca să simt nevoia de a o schimba ; am făgăduit acest sacrificiu lui Dumnezeu, așteptînd să fiu în stare să-i ofer și pe acela al sentimentelor mele față de dumneata, pe care caracterul religios al profesiunii dumitale le face și mai criminale. Îmi dau seama că voi suferi din pricina aceasta, și nu vă ascund că de alaltăieri am plîns de cîte ori m-am gîndit la dumneata. Dar sper că Dumnezeu se va îndura și-mi va da tăria de a vă putea uita, așa cum i-o cer dimineața și seara. Aștept de la prietenia și de la probitatea dumitale să nu încerci să mă tulburi în hotărîrea bună care

mi-a fost inspirată și în care mă străduiesc să mă menţin. Prin urmare, îţi cer să ai bunătatea și să nu-mi mai scrii, deoarece te previn că n-o să-ţi mai răspund și că m-aș vedea silită s-o înștiinţez pe mama de tot ce se petrece : ceea ce m-ar lipsi cu totul de plăcerea de a te vedea.

Asta nu mă va împiedica să păstrez faţă de dumneata toată afecţiunea pe care pot s-o am, fără păcat, și din tot sufletul îţi doresc toată fericirea posibilă. Știu că n-o să mă mai iubești ca pînă acum și că în curînd o să iubești poate pe alta mai mult decît pe mine. Dar asta nu va fi decît o nouă penitenţă pentru greșeala pe care am săvîrșit-o cînd ţi-am dat inima mea, pe care nu trebuia s-o dau decît lui Dumnezeu și soţului meu cînd voi avea unul. Nădăjduiesc că mizericordia divină va avea milă de slăbiciunea mea, și nu-mi va da o suferinţă mai mare decît pot îndura.

Adio, domnul meu, pot să te încredinţez că dacă mi-ar fi îngăduit să iubesc pe cineva, n-aș iubi pe nimeni altul decît pe dumneata. Iată tot ce pot să-ţi spun și poate că e mai mult decît s-ar cuveni.

...31 august 17''

SCRISOAREA a L-a

Președinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Așa înţelegeţi, domnul meu, să îndepliniţi condiţiile cu care am consimţit să primesc din cînd în cînd o scrisoare de la dumneavoastră ? Și pot să *nu am a mă plînge*, cînd dumneavoastră nu-mi vorbiţi decît de un sentiment de care m-aș teme să mă las stăpînită, chiar dacă aș putea-o face fără să jignesc toate îndatoririle mele ?

De altminteri, dacă aș avea nevoie de motive noi ca să-mi păstrez această teamă salutară, îmi pare că le-aș

putea găsi în ultima dumneavoastră scrisoare. Într-adevăr, chiar în clipa în care credeți că faceți apologia dragostei, ce altceva faceți decît să-mi arătați furtunile ei pustiitoare ? Cine ar dori o fericire cumpărată cu prețul judecății sale, și ale cărei plăceri trecătoare sînt urmate cel puțin de regrete, dacă nu de remușcare ?

Dumneavoastră înșivă, căruia obișnuința acestui primejdios delir trebuie să-i micșoreze efectul, sînteți silit totuși să recunoașteți că uneori el pune stăpînire pe dumneavoastră și sînteți cel dintîi să vă plîngeți de tulburarea involuntară pe care v-o pricinuiește. Ce înspăimîntătoare ravagii n-ar face el oare într-o inimă nevinovată și sensibilă, asupra căreia tirania lui ar spori încă din pricina sacrificiilor mari pe care ar fi nevoită să i le facă ?

Dumneavoastră, domnule, credeți, sau faceți ca și cum ați crede că dragostea duce la fericire ; iar eu sînt atît de sigură că m-ar face nenorocită, încît aș vrea să nu aud niciodată rostindu-i-se numele. Parcă numai vorbind de ea, ajunge să-ți tulbure liniștea ; și înclinarea tot atît cît și datoria mă îndeamnă să vă rog să binevoiți a păstra tăcere în privința aceasta.

Socotind bine, cred că vă este ușor acum să-mi satisfaceți cerința. La Paris veți găsi destule ocazii de a uita un sentiment care nu și-a datorat poate existența decît obișnuinței dumneavoastră de-a avea asemenea preocupări, și care nu-și datorează tăria decît lîncezelii vieții de la țară. Nu vă aflați acum oare acolo, unde m-ați privit cîndva cu atîta indiferență ? Puteți face vreun pas fără să întîlniți un exemplu al ușurinței dumneavoastră de a vă schimba ? nu sînteți înconjurat de femei, toate mai vrednice de iubit decît mine, și care au mai multe drepturi la omagiile dumneavoastră ? Nu am vanitatea care se reproșează femeilor ; și am și mai puțin acea falsă modestie care nu-i decît un rafinament al orgoliului ; vă spun deci acum cu toată sinceritatea că nu cred să posed multe mijloace de a plăcea : dar chiar dacă le-aș avea pe toate și tot n-ar fi de ajuns, îmi închipui, ca să vă pricinuiesc un sen-

timent statornic. Cerîndu-vă să nu vă mai ocupați de mine, înseamnă să vă rog să faceți ceea ce ați făcut și pînă acum, ceea ce cu siguranță veți face peste cîtva timp, chiar dacă eu v-aș cere contrariul.

Adevărul acesta, pe care nu-l pierd din vedere, ar fi el singur un motiv destul de puternic de a nu voi să vă ascult. Mai am o mie altele : dar fără a intra în această lungă discuție, mă mărginesc să vă rog, așa cum am mai făcut, să nu-mi mai vorbiți despre un sentiment de care nu trebuie să aud, și căruia încă și mai puțin se cuvine să-i răspund.

...1 setpembrie 17"

PARTEA A DOUA

SCRISOAREA a LI-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Într-adevăr, viconte, ești insuportabil. Mă tratezi cu atîta ușurință ca și cum aș fi amanta dumitale. Știi că pot să mă supăr și că sînt în clipa de față groaznic de enervată ? Știi doar că trebuie să-l vezi pe Danceny mîine dimineață ; știi cît e de important să-ți vorbesc înainte de-a te întîlni cu el ; și fără să te sinchisești, mă lași să te aștept toată ziua, ca să alergi nu știu pe unde ! Din pricina dumitale am sosit *necuviincios* de tîrziu la doamna de Volanges, și toate băbuțele m-au găsit *minunată*. A trebuit să le fac ochi dulci toată seara ca să le potolesc ; căci nu trebuie să superi pe bătrîne ; ele fac reputația femeilor tinere.

Acum e unu după miezul nopții și, în loc să mă culc, precum mor de poftă, trebuie să-ți scriu o scrisoare lungă, care-mi va spori și mai mult pofta de somn prin plictiseala pe care mi-o va pricinui. Ai noroc că n-am timp să te cert mai mult. Să nu crezi cumva că te-am iertat, sînt numai foarte grăbită. Așadar, ascultă-mă, mă grăbesc.

Cu un pic de îndemînare, vei putea obține mîine confidențele lui Danceny. Momentul e prielnic pentru destăinuire : e acela al nenorocirii. Fata s-a spovedit, a spus totul, ca un copil, și de atunci o chinuiește atît de mult teama de diavol, încît vrea să rupă cu orice preț. Mi-a povestit toate micile ei scrupule cu o însuflețire care-mi

dovedește îndeajuns cît era de surescitată. Mi-a arătat scrisoarea de ruptură, adevărată predică toantă. A ciripit un ceas în urechile mele fără să spună o singură vorbă cu rost. Cu toate acestea m-a pus într-o mare încurcătură, fiindcă îți dai seama că nu puteam risca să mă descopăr față de o ființă atît de schimbătoare.

Tot ce-am putut vedea din trăncăneala ei e că îl iubește încă pe Danceny ; am observat chiar unul din acele expediente inerente dragostei, și de care copila se lasă în chip destul de hazliu înșelată : chinuită de dorința de a se ocupa de iubitul ei, și de teama de a se afurisi ocupîndu-se, a imaginat să-l roage pe Dumnezeu ca s-o facă să-l uite ; și cum repetă rugăciunea asta în fiecare clipă, de dimineață pînă seară, găsește mijlocul să se gîndească într-una la el.

Cu cineva mai experimentat decît Danceny, această mică întîmplare ar fi poate mai degrabă favorabilă decît potrivnică : dar tînărul acesta e un adevărat Céladon [1] și, dacă nu-l ajutăm, va pierde atît de mult timp ca să învingă cele mai mărunte obstacole, încît nu ne va mai da răgazul să ne înfăptuim planul.

Ai toată dreptatea, e păcat, și sînt tot atît de supărată ca și dumneata că-i el eroul acestei aventuri : dar ce vrei ? nu mai e nimic de făcut și numai din vina dumitale. Am cerut să-mi arate răspunsul lui [2] ; e jalnic. Îi înșiră la argumente, să-ți taie răsuflarea, pentru a-i dovedi că un sentiment involuntar nu poate fi o crimă : ca și cum n-ar înceta de a fi involuntar, din moment ce încetezi de a-l combate ! Ideea aceasta e atît de simplă încît i-a venit chiar și copilei. Se plînge de nenorocirea lui într-un chip destul de înduioșător ; dar durerea lui e atît de blîndă și pare atît de mare și de sinceră, încît mi-e cu neputință să cred că o femeie care are ocazia să provoace unui bărbat, cu atît de puțină primejdie, o deznădejde atît de cumplită, ar putea rezista ispitei de a-și împlini această fantezie. Îi

[1] Personaj din romanul *Astrée* (1610), de Urfé ; numele său a ajuns sinonim cu îndrăgostitul timid și platonic (n. E.L.U.).

[2] Scrisoarea aceasta n-a fost găsită.

explică în sfîrșit că nu-i călugăr, precum îl credea fetița ; și fără îndoială asta-i tot ce face mai bine : căci dacă nu s-ar deda decît dragostei monacale, de bună seamă că domnii Cavaleri de Malta n-ar merita preferința.

Oricum ar fi, în loc să-mi pierd vremea cu raționamente care m-ar fi compromis și poate nici n-ar fi convins-o, am aprobat proiectul de ruptură : dar i-am spus că în asemenea cazuri e mai cuviincios să-i spui motivele decît să le scrii ; că se obișnuiește, de asemenea, să înapoiezi scrisorile și celelalte nimicuri pe care eventual le-ar fi primit ; și dîndu-i astfel impresia că intru în vederile ei, am decis pe fetiță să dea o întîlnire lui Danceny. Ne-am sfătuit îndată în privința mijloacelor de-a fixa această întîlnire, și mi-am luat însărcinarea s-o conving pe mamă să iasă fără fiică-sa ; mîine după-amiază va avea loc momentul acesta hotărîtor. Danceny e informat ; dar, pentru numele lui Dumnezeu, dacă ai ocazia, decide-l pe acest frumos păstoraș să fie mai puțin languros ; și învață-l, de vreme ce trebuie să-l înveți toate, că adevăratul chip de a învinge scrupulele este să-i faci pe cei care le au să nu mai aibă nimic de pierdut.

De altminteri, pentru ca scena aceasta ridicolă să nu se mai repete, mi-am îngăduit să trezesc cîteva îndoieli în cugetul fetiței cu privire la discreția confesorilor ; și te încredințez că plătește acum teama pe care mi-a pricinuit-o cu aceea pe care o simte ea la gîndul că s-ar putea duce confesorul ei să spună totul mamei sale. Nădăjduiesc că după ce voi sta de vreo două ori de vorbă cu ea, n-o să-i mai vină poftă să spună prostii primului venit. [1]

Rămîi cu bine, viconte : ia-l în primire pe Danceny și călăuzește-l. Ar fi rușinos să nu putem face ceea ce vrem cu acești doi copii. Dacă întîmpinăm mai multe greutăți decît ne-am fi așteptat, să ne gîndim, ca să ne reîmprospătăm zelul, dumneata că-i vorba de fata doamnei de Volanges, iar eu că va fi soția lui Gercourt. Cu bine.

...2 septembrie 17''

[1] Cititorul a înțeles de mult, din toată purtarea doamnei de Merteuil, cît de puțin respectă ea religia. Am fi putut suprima alineatul acesta, dar am crezut că după ce am arătat efectele, nu trebuie să ne ferim să dăm în vileag și cauzele.

SCRISOAREA a LII-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

Îmi interziceţi, doamnă, să vă vorbesc de dragostea mea ; dar unde voi găsi curajul să vă pot asculta ? Cotropit de un sentiment care s-ar cuveni să fie atît de dulce, şi pe care dumneavoastră îl faceţi atît de crud ; sfîşiat de dor în exilul la care m-aţi osîndit ; trăind numai din privaţiuni şi din regrete ; pradă unor chinuri cu atît mai cumplite cu cît ele îmi amintesc mereu indiferenţa dumneavoastră, va trebui oare să pierd singura mîngîiere care-mi rămîne ? şi mai pot avea alta decît aceea de a vă deschide din cînd în cînd inima mea, pe care o umpleţi de nelinişti şi de amărăciune ? Vă veţi feri oare privirile, ca să nu vedeţi lacrimile pe care le faceţi să curgă ? Veţi refuza oare pînă şi omagiul sacrificiilor pe care le cereţi ? şi n-ar fi oare mai vrednic de dumneavoastră, de sufletul dumneavoastră blînd şi cinstit, să plîngeţi pe un nenorocit, pe care numai dumneavoastră l-aţi făcut să fie aşa, în loc să-i sporiţi şi mai mult chinurile printr-o interdicţie pe cît de aspră pe atît de nedreaptă ?

Faceţi ca şi cum v-aţi teme de dragoste, şi nu voiţi să vedeţi că numai dumneavoastră sînteţi pricina relelor pe care i le reproşaţi. A ! desigur, sentimentul acesta e penibil cînd obiectul care-l inspiră nu-l împărtăşeşte ; dar unde poţi găsi fericirea, dacă o dragoste reciprocă nu o poate da ? Prietenia duioasă, încrederea binefăcătoare şi singura fără rezerve, durerile alinate, plăcerile sporite, speranţa încîntătoare, amintirile dragi, unde le putem afla dacă nu în iubire ? Dumneavoastră o calomniaţi, dumneavoastră care ar fi de ajuns să n-o mai respingeţi ca să vă bucuraţi de toate bunurile pe care vi le oferă ; iar eu uit chinurile pe care le simt şi mă străduiesc să o apăr.

Mă siliţi de asemenea să mă apăr şi pe mine, fiindcă în timp ce îmi petrec viaţa adorîndu-vă, o petreceţi pe a dumneavoastră învinuindu-mă : mă şi socotiţi uşuratic şi înşelător ; şi abuzînd împotriva mea de cîteva mărturisiri pe care eu însumi vi le-am mărturisit, vă place să confundaţi

ceea ce eram atunci cu ceea ce sînt acum. Nu vă ajunge că m-ați osîndit să trăiesc departe de dumneavoastră, chinului meu îi adăugați o crudă batjocură, vorbindu-mi de plăcerile pe care știți bine că m-ați dezvățat să le mai gust. Nu credeți nici în făgăduielile mele, nici în jurămintele mele. Bine ! îmi rămîne să vă ofer un chezaș, pe care cel puțin nu-l veți suspecta : dumneavoastră însivă. Nu vă cer decît să vă întrebați cu bună-credință ; dacă nu credeți în dragostea mea, dacă vă îndoiți o clipă că sînteți singura stăpînă a sufletului meu, dacă nu sînteți încredințată că ați fixat inima aceasta într-adevăr prea nestatornică pînă acum, consimt să port osînda acestei erori ; voi geme din pricina ei, dar nu voi mai protesta împotrivă-i : dar dacă, dimpotrivă, făcîndu-ne amîndurora dreptate, sînteți silită să vă mărturisiți că nu aveți, că nu veți avea niciodată o rivală, nu mă mai obligați, vă conjur, să mă lupt cu himere, și lăsați-mi cel puțin consolarea de a ști că nu vă mai îndoiți de un sentiment care într-adevăr nu se va sfîrși, nu poate să se sfîrșească decît o dată cu viața mea. Îngăduiți-mi, doamnă, să vă rog a-mi răspunde precis la acest pasaj din scrisoarea mea.

Dacă totuși mă dezic de această epocă din viața mea, care se pare că-mi dăunează atît în ochii dumneavoastră, asta nu înseamnă că n-aș avea la nevoie argumente ca s-o apăr.

Ce altceva am făcut, la urma urmei, decît că n-am știut să rezist vîrtejului în care am fost aruncat ? Intrat în lumea petrecerilor, tînăr și fără experiență, trecut, ca să zic așa, din mînă în mînă de o droaie de femei grăbite să preîntîmpine prin purtarea lor ușuratecă o judecată pe care-o presimt defavorabilă, eram eu chemat oare să dau exemplul unei rezistențe pe care nimeni nu mi-o opunea ? Sau trebuia să mă pedepsesc din pricina unei clipe de rătăcire, care adesea fusese provocată printr-o statornicie desigur inutilă și care ar fi părut pur și simplu ridicolă ? Ce altceva decît o grabnică ruptură poate răscumpăra o alegere rușinoasă ?

Dar pot spune că această beție a simțurilor, poate chiar acel delir al vanității, n-a pătruns pînă în inima mea. Făcută pentru dragoste, aventurile puteau s-o distreze, dar nu ajungeau s-o ocupe ; înconjurat de ființe seducătoare,

dar vrednice de dispreț, nici una nu-mi atingea sufletul : mi se ofereau plăceri, eu căutam virtuți, în sfîrșit, eu însumi m-am crezut nestatornic, pentru că eram delicat și sensibil.

Abia cînd v-am întîlnit pe dumneavoastră, am început să văd limpede : am recunoscut curînd că farmecul dragostei se datora calităților sufletești : că numai ele puteau să-i pricinuiască excesul și să-l justifice. În sfîrșit, am înțeles că nu puteam nici să nu vă iubesc, nici să iubesc pe alta.

Iată, doamnă, ce este inima aceea în care vi-i teamă să vă încredeți și în privința soartei căreia trebuie să hotărîți : dar oricare ar fi destinul pe care i-l rezervați, nu veți schimba întru nimic sentimentele care o leagă de dumneavoastră ; ele sînt neclintite ca și virtuțile care le-au dat naștere.

...3 septembrie 17''

SCRISOAREA a LIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

L-am văzut pe Danceny, dar n-am obținut confidențele lui decît pe jumătate ; s-a încăpățînat, mai cu seamă, să-mi ascundă numele tinerei Volanges, de care nu mi-a vorbit decît ca despre o fată foarte cuminte, și chiar oarecum cucernică : cu această rezervă, mi-a povestit destul de fidel aventura lui și mai cu seamă ultimul eveniment. L-am înfierbîntat pe cît am putut, și am glumit mult pe seama delicateților și scrupulelor sale ; dar pe cît se pare ține la ele, și nu pot răspunde de el ; de altminteri, îți voi putea spune mai multe poimîine. Îl duc mîine la Versailles, și voi încerca să-l trag de limbă pe drum.

Întîlnirea care trebuie să fi avut loc astăzi îmi dă și ea oarecare speranță : poate că totul s-a petrecut spre satisfacția noastră ; și poate nu ne mai rămîne azi decît să

obținem mărturisirea și să culegem dovezile. Treaba aceasta vei putea-o îndeplini dumneata mai ușor decît mine, deoarece copila e mai încrezătoare, sau, ceea ce e totuna, e mai vorbăreață decît discretul ei îndrăgostit. Voi face însă la rîndu-mi tot ce-mi va sta în putință.

Rămîi cu bine, frumoasa mea prietenă; sînt foarte grăbit; nu pot să te văd nici diseară, nici mîine; dacă la rîndul dumitale afli ceva, scrie-mi un cuvînt la Paris, unde mă voi întoarce cu siguranță la noapte.

...3 septembrie 17'', seara

SCRISOAREA a LIV-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

O! da! ți-ai găsit să afli ceva cînd e vorba de Danceny! Dacă Danceny ți-a mărturisit ceva, s-a lăudat. Nu cunosc pe nimeni mai nepriceput în dragoste decît el, și îmi reproșez din ce în ce mai mult amabilitățile pe care le-am avut față de dînsul. Știi că eram cît p-aci să mă compromit din pricina lui? și absolut de pomană! O! mă voi răzbuna, ți-o jur.

Cînd am venit ieri s-o iau pe doamna de Volanges, ea nu mai voia să iasă; nu se simțea bine; a trebuit să recurg la toată elocvența mea ca s-o hotărăsc, și-l vedeam sosind pe Danceny înainte ca noi să fi plecat; ceea ce ar fi fost cu atît mai suspect cu cît doamna de Volanges îi spusese în ajun că nu va fi acasă. Fata ei și cu mine stăteam ca pe ghimpi. Plecarăm în sfîrșit, și copila mi-a strîns atît de afectuos mîna spunîndu-mi la revedere, încît, în ciuda intenției de ruptură, pe care de bună-credință credea că încă o mai are, făceam cele mai favorabile pronosticuri pentru seara aceea.

Dar nu eram la capătul îngrijorărilor mele. Ne aflam abia de o jumătate de ceas la doamna de... cînd doamna de

Volanges a început într-adevăr să se simtă prost, dar cît se poate de prost; și cu drept cuvînt voia să se întoarcă acasă: trebuia cu orice preț s-o împiedic, deoarece dacă ar fi găsit acolo pe tineri, ceea ce cu siguranță s-ar fi întîmplat, toate stăruințele mele pe lîngă mamă de-a o fi convins să iasă puteau să-i devină suspecte. M-am hotărît s-o sperii în privința sănătății ei, ceea ce din fericire nu e greu; și am ținut-o pe loc un ceas și jumătate, fără s-o las să meargă acasă, prefăcîndu-mă că mi-e teamă să nu-i facă mai rău mișcarea trăsurii. În sfîrșit, nu ne-am înapoiat decît la ora convenită. Judecînd după mutra rușinată pe care am observat-o cînd am sosit, mărturisesc că nădăjduiam cel puțin că osteneala mea n-a fost zădarnică.

Dorința pe care-o aveam de-a afla ce s-a petrecut m-a făcut să rămîn la doamna de Volanges, care s-a culcat îndată; și după ce am luat masa lîngă patul ei, împreună cu fiica ei, am părăsit-o, sub pretextul că avea nevoie de odihnă și am trecut în apartamentul fetei. Aceasta a făcut la rîndul său tot ce așteptam de la ea: scrupule risipite, jurăminte noi de a iubi mereu etc., etc., cu un cuvînt, s-a dat bucuroasă pe brazdă: dar prostul de Danceny n-a depășit nici cu o iotă punctul unde era înainte. O! să te tot certi cu unul ca el; împăcăciunile nu sînt primejdioase.

Copila pretinde totuși că el a încercat să obțină mai mult, dar că ea a știut să se apere. Aș pune rămășag că se laudă, sau că vrea să-l scuze; pot să spun că aproape m-am lămurit în privința aceasta. Într-adevăr, mi-a dat prin gînd să-i pun la încercare rezistența de care era capabilă: și eu, care nu-s decît o femeie, din vorbă în vorbă, atît de tare i-am sucit capul încît... în sfîrșit, poți să mă crezi, nimeni n-a fost vreodată mai la cheremul unei surprize a simțurilor. E cu adevărat încîntătoare, micuța de ea! Ar merita alt amorez; cel puțin va avea o prietenă bună, căci mă simt foarte legată de ea. I-am făgăduit s-o formez, și cred că mă voi ține de cuvînt. Am avut de multe ori nevoie de o femeie căreia să-i fac confidențe, și aș prefera-o pe ea oricărei alteia, dar nu pot face nimic

cît timp nu va fi... ceea ce trebuie să fie; şi ăsta-i un motiv mai mult ca să fiu supărată pe Danceny.

Rămîi cu bine, viconte, nu veni mîine la mine, decît doar dimineaţa. Am cedat stăruinţelor cavalerului de a petrece seara cu el, în căsuţa mea.

...4 septembrie 17''

SCRISOAREA a LV-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Aveai dreptate, draga mea Sophie: prevestirile tale se dovedesc a fi mai bune decît sfaturile tale. Danceny, precum ai prezis, a fost mai tare decît confesorul, decît tine şi decît mine; şi iată-ne întorşi exact acolo unde eram. A! nu mă căiesc; iar tu dacă mă ocărăşti, e numai pentru că nu ştii cît e de plăcut să-l iubeşti pe Danceny. Uşor îţi este să spui ce trebuie să faci, nimic nu te împiedică, dar dacă ai şti şi tu cît de tare ne doare supărarea unui om la care ţinem, în ce măsură bucuria lui devine bucuria noastră, şi cît e de greu să spui nu, cînd vrei să spui da, nu te-ai mai mira de nimic: eu însămi am simţit lucrul acesta, l-am simţit foarte tare, dar nu-l pricep încă. Crezi tu, de exemplu, că pot să-l văd plîngînd pe Danceny fără să plîng şi eu? Te asigur că mi-e cu neputinţă; şi cînd e mulţumit, sînt fericită ca şi el. Degeaba vei protesta tu: ceea ce spui nu poate schimba ceea ce este, şi sînt sigură că e aşa.

Aş vrea să te văd în locul meu... Nu, n-am vrut să spun asta, căci de bună seamă n-aş vrea să cedez locul meu nimănui: dar aş vrea să iubeşti şi tu pe cineva; şi nu numai ca să mă înţelegi mai bine şi să mă certi mai puţin; dar pentru că ai fi şi tu mai fericită, sau, mai bine zis, pentru că abia atunci ai începe şi tu să fii fericită.

Petrecerile, rîsetele noastre, toate astea nu sînt decît jocuri copilăreşti; nu mai rămîne nimic din ele după ce au trecut. Pe cînd dragostea, a! dragostea!... un cuvînt,

o privire, să-l știi numai că e acolo, asta e fericirea! Cînd îl văd pe Danceny, nu mai doresc nimic altceva; cînd nu-l văd, nu-l doresc decît pe el. Nu știu cum, dar parcă tot ce-mi face plăcere seamănă cu el. Cînd nu-i lîngă mine, mă gîndesc la el; iar cînd pot să mă gîndesc la el în voie, fără să fiu distrată, de exemplu cînd sînt singură, atunci sînt fericită; închid ochii, și-mi închipui îndată că-l văd; îmi aduc aminte de vorbele lui și am impresia că-l ascult; asta mă face să oftez; pe urmă simt o arșiță, o vîltoare... Nu mai pot sta într-un loc. E ca un chin, și chinul acesta îți face o bucurie fără seamăn.

Îmi vine să cred chiar că după ce cunoști dragostea, ea se revarsă pînă și asupra prieteniei. Aceea pe care-o am pentru tine totuși nu s-a schimbat; e tot ca atunci cînd eram la mănăstire; dar ceea ce spun se referă la doamna de Merteuil. Mi se pare că o iubesc mai mult cum îl iubesc pe Danceny decît cum te iubesc pe tine și uneori aș vrea ca ea să fie el. Asta poate din pricină că nu e o prietenie de copii ca a noastră; sau poate din cauză că-i văd atît de des împreună, ceea ce mă face să mă înșel. În sfîrșit, tot ce pot să-ți spun este că amîndoi mă fac foarte fericită; și la urma urmei, nu cred că fac cine știe ce rău. Tot ce-aș dori e să rămîn așa cum sînt; numai gîndul că trebuie să mă mărit mă întristează: fiindcă dacă domnul de Gercourt e așa cum mi s-a spus, și nu mă îndoiesc că e așa, nu știu ce se va întîmpla cu mine. Rămîi cu bine, draga mea; te iubesc mult, ca totdeauna.

...4 septembrie 17''

SCRISOAREA a LVI-a

Președinta de Tourvel către vicontele de Valmont

La ce v-ar folosi, domnul meu, răspunsul pe care mi-l cereți? Dacă aș crede în sentimentele dumneavoastră, n-aș fi cu atît mai îndreptățită să mă tem de ele? și fără

să atac sau să apăr sinceritatea lor, nu mi-e de ajuns, nu trebuie să vă fie de ajuns și dumneavoastră că știți că nici nu vreau și nici nu trebuie să le răspund ?

Să presupunem că m-ați iubi cu adevărat (și doar ca să nu mai revin asupra acestei chestiuni, consimt să fac presupunerea aceasta), obstacolele care ne despart ar fi oare mai ușor de înlăturat ? și aș avea oare altceva de făcut decît să doresc să puteți învinge cît mai curînd această dragoste, și mai cu seamă să vă ajut la aceasta din toate puterile, răpindu-vă de la început orice speranță ? Recunoașteți chiar dumneavoastră că *sentimentul acesta e penibil cînd ființa care-l inspiră nu-l împărtășește.* Știți însă prea bine că mi-e cu neputință să-l împărtășesc ; și chiar dacă s-ar întîmpla să mă lovească această nenorocire, aș fi mai vrednică de plîns, fără ca dumneavoastră să fiți mai fericit. Sper că mă stimați de ajuns ca să nu aveți nici o îndoială în privința aceasta. Încetați, deci, vă conjur, încetați de-a mai tulbura o inimă care are atîta nevoie de liniște ; nu mă siliți să-mi pară rău că v-am cunoscut.

Iubită și stimată de un soț pe care-l iubesc și îl respect, datoriile și plăcerile mele se întîlnesc în același om. Sînt fericită, trebuie să fiu. Dacă există plăceri mai vii, eu nu le doresc, nu vreau să le cunosc. Este plăcere mai mare decît să te simți împăcată cu tine însăți, să nu ai decît zile senine, să adormi fără neliniște, și să te trezești fără remușcări ? Ceea ce numiți fericire nu e decît o vîltoare a simțurilor, o furtună a pasiunilor de care te îngrozești chiar numai privind-o de pe mal. Și cum să înfrunți aceste furtuni ? cum să îndrăznești să te îmbarci pe o mare acoperită de rămășițele a mii și mii de naufragii ? Și cu cine ? Nu, domnul meu, eu rămîn pe mal ; îmi sînt dragi lanțurile care mă leagă de el. Chiar dacă aș putea să le rup, nu le-aș rupe ; dacă nu le-aș avea, m-aș grăbi să le capăt.

De ce vă înverșunați să vă țineți de mine ? de ce vă îndărătniciți să mă urmăriți ? Scrisorile dumneavoastră, care s-ar fi cuvenit să fie rare, se succed cu repeziciune. Ar fi trebuit să fie cuminți, iar dumneavoastră nu-mi vorbiți decît de dragostea dumneavoastră nebună. Mă împresurați cu gîndul dumneavoastră mai mult decît o

făceaţi cu persoana dumneavoastră. Îndepărtat sub o formă, apăreţi din nou în alta. Lucrurile ce vi se cer să nu le mai spuneţi le spuneţi din nou, doar în alt chip. Vă place să mă puneţi în încurcătură prin raţionamente amăgitoare, vă sustrageţi raţionamentelor mele. Nu vreau să vă mai răspund, n-o să vă mai răspund... Cum trataţi femeile pe care le-aţi sedus ! Cu ce dispreţ vorbiţi despre ele ! Sînt dispusă să cred că unele îl merită : dar sînt oare toate atît de vrednice de dispreţ ? A ! fără îndoială, de vreme ce şi-au trădat îndatoririle, ca să se dedea unei iubiri vinovate ! Din clipa aceea ele au pierdut totul, pînă şi stima aceluia căruia i-au sacrificat totul. Supliciul acesta e drept, dar te îngrozeşti numai închipuindu-ţi-l. La urma urmei, ce-mi pasă ? pentru ce m-aş ocupa de ele sau de dumneavoastră ? cu ce drept veniţi să-mi tulburaţi liniştea ? Lăsaţi-mă, vă rog, nu mă mai vedeţi, nu-mi mai scrieţi : vă pretind acest lucru. Această scrisoare e ultima pe care o veţi primi de la mine.

...5 septembrie 17''

SCRISOAREA a LVII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Am găsit ieri acasă scrisoarea dumitale. Mînia dumitale m-a înveselit nespus. N-ai fi mai indignată de purtarea neroadă a lui Danceny, dacă ar fi avut-o faţă de dumneata. Fără îndoială, din răzbunare vrei să-i obişnuieşti iubita să-i facă mici infidelităţi ; eşti o mare păcătoasă ! Da, eşti fermecătoare, şi nu mă mir că ţi se rezistă mai puţin decît lui Danceny.

În sfîrşit, îl ştiu pe dinafară pe acest grozav erou de roman ! Nu mai are secrete pentru mine. Atîta i-am spus că dragostea cinstită e bunul suprem, că un sentiment valorează mai mult decît zece aventuri, încît eram şi eu în momentul acela îndrăgostit şi timid ; a găsit la mine,

cu un cuvînt, un fel de a gîndi atît de asemănător cu al lui, încît, în încîntarea pricinuită de nevinovăţia mea, mi-a mărturisit totul şi mi-a jurat o prietenie nestrămutată. Dar n-am făcut nici un pas înainte în privinţa planului nostru.

Mai întîi, am impresia că după el o domnişoară merită mult mai multe menajamente decît o femeie măritată, dat fiind că are mai mult de pierdut. Socotea, mai cu seamă, că nimic nu poate îndreptăţi pe un bărbat să pună pe o fată în alternativa de a-l lua de soţ sau de a rămîne dezonorată, atunci cînd fata este cu mult mai bogată decît el, ca în cazul său. Încrederea mamei, nevinovăţia fetei, totul îl intimidează şi îl opreşte. N-ar fi greu de combătut argumentele lui, oricît ar fi ele de juste. Cu puţină iscusinţă şi ajutat de pasiune, ar putea fi repede spulberate ; cu atît mai mult cu cît ele dau prilej la ridicol, iar de partea mea am autoritatea uzanţei. Dar ceea ce face să nu poţi avea influenţă asupra lui e că se socoate fericit aşa cum este. Într-adevăr, dacă primele iubiri par de obicei să fie mai cinstite, şi cum se spune mai pure ; dacă, cel puţin, ele înaintează mai încet, asta nu e, după cum se crede, un efect al delicateţii sau al timidităţii ; e semn doar că inima, uimită de un sentiment necunoscut, se opreşte, ca să zic aşa, la fiecare pas, ca să se bucure de vraja care o cuprinde, şi că vraja aceasta e atît de puternică încît ocupă în întregime o inimă neştiutoare şi-o face să uite că mai există şi alte plăceri. Aceasta e atît de adevărat, încît un desfrînat îndrăgostit, dacă un desfrînat poate să se îndrăgostească, devine din clipa aceea mai puţit ahtiat de plăceri ; aşa că, între purtarea lui Danceny faţă de tînăra Volanges şi purtarea mea faţă de cucernica doamnă de Tourvel nu e decît diferenţa de la mai mult la mai puţin.

Ar fi trebuit, pentru a-l înfierbînta pe tînărul nostru, mai multe obstacole decît i-au stat în cale ; ar fi trebuit mai ales mai mult mister, căci misterul duce la îndrăzneală. Îmi vine să cred că servindu-l atît de bine ai dăunat scopului urmărit de noi; comportarea dumitale era potrivită cu un bărbat experimentat, care n-ar fi avut decît dorinţe ; dar trebuia să prevezi că pentru un tînăr

cinstit și îndrăgostit cel mai mare preț al favorurilor e faptul că sînt o dovadă a dragostei ; și că prin urmare, cu cît va fi mai sigur că e iubit, cu atît va fi mai puțin întreprinzător. Ce-i de făcut acum ? Habar n-am ; dar nu nădăjduiesc că va cuceri fata înainte de căsătorie și toată osteneala noastră va rămîne zădarnică : îmi pare rău, dar nu văd ce-am mai putea face.

În timp ce eu discut, dumneata te distrezi cu cavalerul dumitale. Asta mi-aduce aminte că mi-ai făgăduit o infidelitate în favoarea mea : am făgăduiala dumitale scrisă și nu vreau s-o consider literă moartă. Sînt de acord că scadența n-a sosit încă : dar ar fi generos din partea dumitale să n-o aștepți, iar eu la rîndul meu voi ține seamă de dobîndă. Ce părere ai, scumpa mea ? nu ești obosită de atîta statornicie ? Cavalerul e chiar așa de grozav ? O ! dă-mi voie și mie, vreau să te silesc să recunoști că dacă s-a întîmplat să-i găsești oarecare merit e numai din pricină că m-ai uitat.

Rămîi cu bine, scumpa mea : te îmbrățișez precum te doresc ; nu cred că sărutările cavalerului ar putea fi atît de înfocate.

...5 septembrie 17''

SCRISOAREA a LVIII-a

Vicontele de Valmont către
președinta de Tourvel

Prin ce am meritat, doamnă, reproșurile pe care mi le faceți și mînia ce-mi arătați ? Dragostea cea mai vie și totuși cea mai respectuoasă, supunerea cea mai deplină la toate pretențiile dumneavoastră, iată în două cuvinte povestea sentimentelor mele și a purtării mele. Copleșit de chinurile unei iubiri nenorocite, nu aveam altă mîngîiere decît aceea de a vă vedea ; mi-ați poruncit să plec, și m-am supus fără să crîcnesc. Ca răsplată pentru acest sacrificiu mi-ați îngăduit să vă scriu, iar astăzi vreți să-mi

luați și această unică plăcere. Voi lăsa-o oare să-mi fie răpită fără să încerc să o apăr? Fără îndoială că nu: cum n-ar avea ea preț în ochii mei? e singura care-mi rămîne, și o am de la dumneavoastră.

Scrisorile mele sînt prea dese, spuneți! Gîndiți-vă că de zece zile de cînd durează exilul meu n-a trecut nici o clipă fără să mă gîndesc la dumneavoastră, și totuși n-ați primit decît două scrisori de la mine. *Nu vă vorbesc în ele decît de dragostea mea!* Dar pot spune altceva decît ceea ce gîndesc? Tot ce-am putut face a fost să potolesc vîltoarea gîndurilor mele; puteți să mă credeți că nu v-am lăsat să vedeți decît ceea ce mi-a fost cu neputință să vă ascund. Mă amenințați, în sfîrșit, că n-o să-mi mai răspundeți. Așadar nu vă ajunge că-l tratați cu asprime pe acela care vă pune mai presus de orice și vă respectă mai mult chiar decît vă iubește, asprimii vreți să-i adăugați și disprețul! Și pentru ce amenințările și mînia aceasta? ce nevoie aveți de ele? nu sînteți oare sigură că veți fi ascultată, chiar dacă poruncile dumneavoastră sînt nedrepte? pot eu oare să nesocotesc vreo dorință de-a dumneavoastră, și nu v-am dovedit îndeajuns lucrul acesta? Veți abuza oare de puterea pe care-o aveți asupra mea? După ce veți fi fost cauza nenorocirii mele, după ce veți fi fost nedreaptă cu mine, vă veți mai putea bucura de acea liniște de care spuneți că aveți atîta nevoie? nu vă veți spune oare niciodată: M-a lăsat stăpînă pe soarta lui, și eu am fost pricina nenorocirii lui? implora sprijinul meu, iar eu l-am privit fără milă? Știți pînă unde poate merge deznădejdea mea? Nu.

Ca să-mi numărați suferințele, ar trebui să știți cît de mult vă iubesc, dar dumneavoastră nu-mi cunoașteți inima.

Cui mă sacrificați? Unor temeri himerice. Și cine vi le inspiră? un om care vă adoră; un om asupra căruia nu veți înceta niciodată de a avea o putere absolută. De ce vă temeți, ce teamă puteți avea de un sentiment pe care veți fi totdeauna stăpînă să-l călăuziți după plac? Dar imaginația dumneavoastră își creează monștri, și spaima

pe care v-o pricinuiesc o atribuiți dragostei. Un pic de încredere și fantasmele acestea vor dispărea.

Un înțelept a spus că pentru a-ți risipi temerile e aproape totdeauna de ajuns să le adîncești cauzele.[1] Mai cu seamă în dragoste, adevărul acesta își găsește aplicație. Iubiți, și temerile vi se vor spulbera. În locul nălucilor care vă înspăimîntă veți găsi un sentiment desfătător, un amant afectuos și supus; și toate zilele dumneavoastră, scăldate în fericire, nu vă vor da alt prilej de regret decît de a fi pierdut cîteva din ele în indiferență. Eu însumi, de cînd — întors pe calea cea bună — nu mai trăiesc decît pentru dragoste, regret timpul pe care credeam că l-am petrecut în plăceri; și simt că numai dumneavoastră puteți să mă faceți fericit. Dar, vă implor, plăcerea pe care o aflu scriindu-vă nu mi-o mai tulburați cu teama de a vă displăcea. Vreau să vă dau ascultare, dar sînt la picioarele dumneavoastră, cer fericirea pe care vreți să mi-o răpiți, singura pe care mi-ați mai lăsat-o; strig către dumneavoastră: auziți-mi rugămințile și vedeți-mi lacrimile; ah! doamnă, mă veți respinge oare?

...7 septembrie 17''

SCRISOAREA a LIX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Spune-mi, dacă știi, ce înseamnă trăncănelile astea ale lui Danceny. Ce i s-a întîmplat și ce naiba a pierdut? S-o fi supărat porumbița din pricina veșnicului său respect? Să fim drepți, ar avea și de ce. Ce-o să-i spun diseară la întîlnirea pe care mi-o cere și pe care i-am făgăduit-o,

[1] Credem că e vorba de Rousseau în *Emile*; dar citația nu e exactă, iar aplicația pe care o face Valmont e falsă; și apoi, doamna de Tourvel citise oare *Emile*? (J.-J. Rousseau, *Emile*, cartea a II-a).

orice s-ar întîmpla ? N-o să-mi pierd vremea ascultîndu-i tînguielile, dacă ele nu ne duc la nimic. Văicărelile amoroase nu sînt de ascultat decît sub formă de recitativ obligat sau de mari ariete. Spune-mi, prin urmare, despre ce-i vorba și ce trebuie să fac ; altminteri dezertez, ca să-mi evit plictiseala pe care-o prevăd. Pot sta de vorbă cu dumneata în dimineața aceasta ? Dacă ești *ocupată,* scrie-mi cel puțin un cuvînt și dă-mi indicații ca să pot să-mi susțin rolul.

Unde ai fost ieri ? Nu mai izbutesc să te văd. În adevăr, nu era cazul să mă reții la Paris în luna septembrie. Hotărăște-te totuși, căci am primit chiar acum o invitație foarte călduroasă din partea contesei de B..., să vin s-o văd la țară ; și, după cum îmi spune în chip destul de hazliu, „soțul ei posedă cea mai frumoasă plantație de coarne din lume, pe care-o păstrează cu multă grijă pentru plăcerile prietenilor săi". Știi foarte bine că am oarecare drepturi asupra plantației acesteia ; și mă voi duce s-o revăd dacă nu pot să-ți fiu de folos. Rămîi cu bine, gîndește-te că Danceny va fi la mine pe la patru.

....8 septembrie 17''

SCRISOAREA a LX-a

Cavalerul Danceny către
vicontele de Valmont

(Inclusă în precedenta)

A ! domnule, sînt disperat, am pierdut totul. Nu îndrăznesc să încredințez hîrtiei secretul durerilor mele : dar simt nevoia să le împărtășesc unui prieten credincios și sigur. La ce oră pot să vin să vă văd, ca să caut lîngă dumneavoastră sfaturi și mîngîiere ? Eram atît de fericit în ziua cînd v-am deschis sufletul meu ! Acum, ce deosebire ! Totul s-a schimbat. Ceea ce sufăr eu nu e decît o mică parte a chinurilor mele : îngrijorarea în privința

unei ființe scumpe, iată ceea ce nu pot îndura. Mai fericit decît mine, dumneavoastră puteți s-o vedeți, și aștept de la prietenia dumneavoastră să nu-mi refuzați demersul pe care aș vrea să-l faceți : dar trebuie să vă vorbesc, să vă informez. Mă veți plînge, mă veți ajuta ; toată nădejdea mea e în dumneavoastră. Sînteți o fire sensibilă, cunoașteți dragostea, și sînteți singurul căruia mă pot destăinui ; nu-mi refuzați sprijinul dumneavoastră.

Rămîneți cu bine, domnule ; singura ușurare pe care o simt în durerea mea e gîndul că-mi rămîne un prieten ca dumneavoastră. Înștiințați-mă, vă rog, la ce oră pot să vă găsesc. Dacă nu se poate azi-dimineață, aș dori cît mai devreme azi după-amiază.

....8 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXI-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

Dragă Sophie, plînge-o pe Cécile, pe sărmana ta Cécile ; e foarte nenorocită ! Mama știe tot. Nu-mi explic cum de a putut să aibă vreo bănuială, și totuși a descoperit totul. Ieri seară, am avut impresia că mama e puțin supărată, dar n-am dat atenție ; și chiar, așteptînd să-și termine partida discutam foarte veselă cu doamna de Merteuil care cinase cu noi, și am vorbit mult despre Danceny. Totuși nu cred că a putut să ne audă. Apoi doamna de Merteuil a plecat și eu m-am retras în apartamentul meu.

Mă dezbrăcam, cînd intră mama și spuse cameristei să ne lase singure ; îmi ceru cheia scrinului meu. Tonul cu care-mi ceru cheia mă făcu să tremur așa de tare, încît abia mai puteam sta în picioare. Mă făceam că n-o găsesc, dar pînă la urmă a trebuit să i-o dau. Primul sertar pe care-l deschise a fost tocmai acela în care erau scrisorile cavalerului Danceny. Eram atît de tulburată,

încît atunci cînd m-a întrebat ce era acolo n-am putut să-i răspund altceva decît că nu era nimic : dar cînd am văzut că începe să citească prima scrisoare, abia am avut timpul să ajung pînă la un fotoliu, și m-am simțit atît de rău, încît mi-am pierdut cunoștința. Îndată ce mi-am venit în fire, mama chemă camerista și se retrase spunîndu-mi să mă culc. A luat cu ea toate scrisorile lui Danceny. Mă cutremur cînd mă gîndesc că va trebui să apar înaintea ei. Toată noaptea n-am făcut decît să plîng.

Îți scriu în zorii zilei, în nădejdea că va veni Iosefina. Dacă pot să-i vorbesc fără martori, o s-o rog să lase doamnei de Merteuil un bilețel pe care-l scriu tot acum ; dacă nu, îl voi pune în plicul tău și te voi ruga să-l trimiți ca din partea ta. Numai de la ea pot aștepta un pic de mîngîiere. Cel puțin, vom vorbi despre el, căci nu nădăjduiesc să-l mai văd. Sînt foarte nenorocită ! Poate va avea ea bunătatea să transmită o scrisoare lui Danceny. Nu îndrăznesc să-i încredințez Iosefinei mesajul acesta, și încă mai puțin cameristei mele, poate chiar ea a spus mamei mele că aveam scrisori în scrin.

Nu-ți scriu mai pe larg pentru că vreau să am timp să scriu și doamnei de Merteuil, și de asemeni lui Danceny, ca să am scrisoarea gata dacă o să vrea s-o ia. După asta, mă culc din nou, ca să mă găsească în pat oricine ar intra în odaie. Voi spune că sînt bolnavă, ca să nu fiu nevoită să mă duc la mama. Aproape că nu-i o minciună ; desigur, sufăr cu mult mai mult decît dacă aș avea fierbințeală. Îmi ard ochii de atîta plîns ; și mi s-a pus o greutate pe stomac care nu mă lasă să răsuflu. Cînd mă gîndesc că n-o să-l mai văd pe Danceny, aș vrea să nu mai fiu. Rămîi cu bine, dragă Sophie. Nu-ți mai pot spune nimic ; lacrimile mă înecă.

...7 septembrie 17''

NOTĂ : S-a suprimat scrisoarea Cécilei Volanges către marchiză, deoarece nu conținea decît aceleași fapte ca și scrisoarea precedentă, și cu mai puține detalii. Aceea către cavalerul Danceny n-a fost găsită : se va vedea motivul în scrisoarea LXIII, a doamnei de Merteuil către viconte.

SCRISOAREA a LXII-a

Doamna de Volanges către cavalerul Danceny

După ce aţi abuzat, domnule, de încrederea unei mame şi de nevinovăţia unei copile, nu veţi fi, fără îndoială surprins că nu mai sînteţi primit într-o casă în care n-aţi răspuns dovezilor de cea mai sinceră prietenie decît prin încălcarea celei mai elementare cuviinţe. Prefer să vă rog să nu mai veniţi, decît să dau ordin la poartă să nu vă primească, ceea ce ne-ar compromite deopotrivă pe toţi, dat fiind clevetirile pe care nu vor pregeta să le facă servitorii. Am dreptul să sper că nu mă veţi sili să recurg la mijlocul acesta. Vă previn de asemenea că dacă veţi face de acum înainte cea mai mică tentativă de a menţine pe fiica mea în rătăcirea în care aţi cufundat-o, o sihăstrie severă şi veşnică o va sustrage atacurilor dumneavoastră. Rămîne să arătaţi, domnule, dacă vă temeţi tot atît de puţin de a fi cauza nenorocirii ei, cît v-aţi temut de-a încerca s-o dezonoraţi. În ce mă priveşte, hotărîrea mea e luată şi am informat-o şi pe ea.

Vă înapoiez alăturat scrisorile dumneavoastră. Veţi avea bunătatea de a-mi trimite în schimb toate scrisorile fiicei mele ; şi de a face tot ce vă stă în putinţă ca să nu rămînă nici o urmă a unui eveniment a cărui amintire n-am putea-o păstra, eu fără indignare, ea fără ruşine şi dumneavoastră fără remuşcări.

Am cinstea de a fi etc.

...7 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXIII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Îţi voi explica, desigur, biletul lui Danceny. Evenimentul la care se referă e opera mea şi cred că e capodopera mea. Nu mi-am pierdut vremea de cînd am primit

ultima dumitale scrisoare și mi-am spus ca și arhitectul atenian : „Ceea ce a spus el eu voi înfăptui".

Așadar are nevoie de obstacole, acest frumos erou de roman altminteri adoarme de fericire ! O ! lasă pe mine, îi voi da de furcă ; sau mă înșel, sau somnul lui nu va fi atît de liniștit. Trebuie să-l facem să priceapă prețul timpului, și-mi place să cred că regretă acum timpul pierdut. Avea nevoie, poate, spui de asemenea dumneata, de mai mult mister. Bine ! Nevoia aceasta îi va fi satisfăcută. Eu am o calitate : ajunge să mi se deschidă ochii în privința unei greșeli și atunci nu mai am liniște pînă ce n-am reparat totul. Află deci ce am făcut.

Întorcîndu-mă acasă alaltăieri dimineață, am citit scrisoarea dumitale ; am găsit-o luminoasă. Convinsă că ai indicat foarte bine cauza răului, nu m-am mai ocupat decît să găsesc mijlocul de a-l lecui. Am început totuși prin a mă culca ; căci neobositul cavaler nu m-a lăsat să închid ochii o clipă, și credeam că mi-e somn : dar nicidecum ; mă gîndeam într-una la Danceny, dorința de a-i scutura apatia sau de a-l pedepsi din pricina ei nu-mi îngăduia să adorm, și numai după ce mi-am întocmit bine planul, am putut afla două ore de odihnă.

M-am dus chiar în seara aceea la doamna de Volanges și, potrivit planului meu, i-am destăinuit că eram sigură că între fiica ei și Danceny exista o legătură primejdioasă. Femeia aceasta, atît de clarvăzătoare în privința dumitale, era într-atît de orbită, încît îmi răspunse la început că desigur mă înșelam ; că fata ei era un copil etc., etc. Nu puteam să-i spun tot ce știam ; dar i-am citat unele priviri, unele cuvinte *de care virtutea și prietenia mea se îngrijorau.* I-am vorbit, în sfîrșit, aproape tot așa de bine ca o femeie pioasă ; și ca să dau lovitura decisivă, i-am spus chiar că mi s-a părut că am văzut-o primind o scrisoare. „Asta îmi amintește, am adăugat eu, că într-o zi a deschis față de mine un sertar al scrinului ei, în care erau multe hîrtii pe care desigur ține să le păstreze. Știi că întreține vreo corespondență frecventă cu cineva ?" Doamna de Volanges s-a schimbat la față, și am văzut cîteva lacrimi umezindu-i ochii. „Îți mulțumesc, prietenă credincioasă, îmi spuse, strîngîndu-mi mîna, voi căuta să mă lămuresc."

După această conversație, prea scurtă ca să pară suspectă, m-am apropiat de fetiță. Am părăsit-o curînd ca s-o rog pe mamă să nu mă compromită față de fiica ei, ceea ce îmi făgădui bucuroasă, mai ales cînd am făcut-o să înțeleagă ce fericire ar fi ca fetița aceasta să capete destulă încredere ca să-și deschidă inima față de mine și să-mi îngăduie astfel să-i dau *sfaturile mele înțelepte*. Ceea ce mă încredințează că-și va ține făgăduiala e că va voi desigur să-și arate perspicacitatea față de fiica ei. Eram astfel autorizată să-mi păstrez tonul de prietenie față de față, fără să par prefăcută în ochii doamnei de Volanges ; lucru pe care voiam să-l evit. Mai cîștigam și posibilitatea de-a putea sta pe viitor cu fata oricît de mult și oricît de tainic, fără ca mama să intre la vreo bănuială.

Am profitat de acest lucru începînd chiar din seara aceea ; și după ce am terminat partida, am luat-o pe copilă într-un colț și-am început să-i vorbesc de Danceny, subiect fără sfîrșit pentru ea. M-am amuzat s-o flăcărez în privința plăcerii pe care-o va avea văzîndu-l mîine ; am făcut-o să spună tot felul de nebunii. Trebuia să-i restitui sub formă de speranță ceea ce îi răpeam în realitate ; și apoi toate astea aveau s-o facă să simtă și mai mult lovitura, căci sînt convinsă că cu cît va suferi mai mult, cu atît va fi mai grăbită să se despăgubească la prima ocazie. E de altminteri indicat să deprinzi cu mari evenimente pe aceea pe care o destinezi marilor aventuri.

La urma urmei, își poate plăti cu cîteva lacrimi plăcerea de a-l avea pe Danceny ; e nebună după el ! Toate bune. Îi făgăduiesc că-l va avea, și chiar mai curînd decît l-ar fi avut fără această furtună. E un vis urît, urmat de o deșteptare încîntătoare ; și, la drept vorbind, mi se pare că ar trebui să-mi fie recunoscătoare : de fapt, chiar dacă voi fi dat dovadă în împrejurarea aceasta de un pic de răutate, avem și noi dreptul să ne distrăm :

Proștii sînt aduși pe lume pentru desfătarea noastră.[1]

În sfîrșit, m-am retras, foarte încîntată de mine. Sau Danceny, mi-am zis, îndîrjit din pricina obstacolelor, o va

[1] Gresset, *Le Méchant*, comedie. [Jean-Baptiste Louis Gresset (1709—1777) *Răutăciosul*, actul III, scena I.]

iubi și mai mult, și atunci sînt dispusă să-l ajut din toate puterile; sau, dacă nu-i decît un prost, cum sînt uneori ispitită să cred, va fi deznădăjduit și se va da bătut: în cazul acesta cel puțin mă voi fi răzbunat pe el cît îmi va fi stat în putință; voi fi sporit în favoarea mea, cu această ocazie, considerația mamei, prietenia fiicei și încrederea amîndurora. Cît despre Gercourt, obiectul principal al preocupărilor mele, aș fi foarte de plîns sau foarte neîndemînatecă, stăpînă cum sînt și cum voi fi și mai mult, pe sufletul soției lui, dacă n-aș găsi mii de mijloace să-l fac să ajungă ce vreau eu. M-am culcat legănată de aceste gînduri frumoase; am dormit bine și m-am sculat foarte tîrziu.

Cînd m-am trezit, am găsit două bilete, unul de la mamă și altul de la fiică; și n-am putut să nu rîd citind în amîndouă aceeași frază, literă cu literă: *numai de la dumneata aștept puțină consolare*. Nu e nostim, într-adevăr, să consolezi pentru și contra, și să fiu singurul agent a două interese diametral opuse? Iată-mă asemeni divinității, primind rugămințile contradictorii ale muritorilor orbi și neschimbînd întru nimic hotărîrile mele nestrămutate. Am părăsit totuși rolul acesta august, ca să iau pe cel de înger consolator; și, potrivit preceptului, m-am dus să cercetez prietenii aflați în suferință.

Am început cu mama; am găsit-o într-un hal de tristețe care te și răzbună întrucîtva de neplăcerile pe care te-a făcut să le îndur de la frumoasa dumitale mironosiță. Totul a izbutit de minune: singura mea îngrijorare era să nu profite doamna de Volanges de moment ca să-și cîștige încrederea fiicei; ceea ce ar fi fost foarte ușor, întrebuințînd cu ea vorba bună și prietenoasă, și dînd sfaturilor înțelepte aerul și tonul afecțiunii îngăduitoare. Din fericire, ea a recurs la severitate și s-a purtat atît de prost, încît n-am putut decît să aplaud. E drept că ar fi putut să ne zădărnicească tot planul prin hotărîrea pe care-o luase de a-și trimite fata înapoi la mănăstire, dar am parat lovitura și am sfătuit-o s-o amenințe numai c-o trimite dacă Danceny va continua s-o urmărească: asta îi va sili pe tineri să adopte o atitudine circumspectă, pe care-o cred necesară succesului.

Apoi m-am dus la fată. Nu-ți poți închipui cît o înfrumusețează durerea! Cînd va începe să fie cît de puțin

cochetă, îți garantez că va plînge des : de data asta plîngea fără nici o intenție... Surprinsă de acest nou agrement pe care nu i-l cunoșteam, și pe care eram încîntată să-l observ, nu i-am oferit la început decît consolări de acelea stîngace care mai degrabă sporesc supărarea în loc s-o alinc ; în felul acesta am adus-o aproape la disperare. Nu mai plîngea și la un moment dat m-am temut să nu-i vină rău. Am sfătuit-o să se culce, ceea ce și făcu ; i-am slujit de cameristă : nu se pieptănase încă, și curînd părul ei despletit îi căzu pe umeri și pe sînii cu desăvîrșire goi ; am săurtat-o ; mi-a căzut în brațe, și lacrimile au început să-i curgă în voie, din nou. Doamne ! ce frumoasă era ! A ! dacă Magdalena era așa, trebuie să fi fost cu mult mai primejdioasă pocăită decît păcătoasă.

Cînd frumoasa îndurerată fu în pat, am început s-o consolez de-a binelea. Mai întîi am liniștit-o în privința mănăstirii. Am făcut să-i încolțească nădejdea că va putea să-l vadă pe Danceny în ascuns ; și așezîndu-mă pe patul ei, i-am spus : „O, dacă ar fi aici !" ; apoi, brodînd pe această temă, am făcut-o din vorbă în vorbă să nu-și mai aducă aminte de loc că era mîhnită. Ne-am fi despărțit foarte mulțumite una față de alta, dacă n-ar fi vrut să-mi încredințeze o scrisoare pentru Danceny, pe care am refuzat-o cu încăpățînare. Iată motivele mele, pe care nu mă îndoiesc că le vei aproba.

În primul rînd, ar fi însemnat să mă compromit în ochii lui Danceny ; și dacă acesta era singurul argument pe care puteam să-l invoc față de copilă, pentru dumneata mai am multe altele. N-aș fi riscat să pierd tot rodul ostenelii mele dacă aș fi dat tinerilor noștri atît de repede un mijloc de a-și alina suferințele ? Apoi, nu m-ar supăra să-i silesc să amestece și cîțiva servitori în aventura asta : fiindcă dacă pînă la urmă ea va avea un deznodămînt fericit, așa cum nădăjduiesc, va trebui dată în vileag imediat după căsătorie, și nu cunosc alt mijloc mai sigur pentru aceasta ; sau dacă, din întîmplare, servitorii nu vor vorbi, vom vorbi noi, și va fi mai comod să punem indiscreția pe seama lor.

Va trebui așadar să dai această idee astăzi lui Danceny, și cum nu sînt sigură de camerista fetei, de care și ea pare că se îndoiește, indică-i-o pe a mea, pe credin-

cioasa Victoire. Voi avea grijă să fac așa fel încît să izbutească demersul. Ideea aceasta îmi place cu atît mai mult, cu cît confidența nu ne va folosi decît nouă, și nicidecum lor, fiindcă nu ți-am spus încă tot.

În timp ce mă apăram în privința scrisorii, mă temeam mereu să nu mă roage s-o pun la cutia poștei locale, ceea ce n-aș fi putut refuza. Din fericire, din pricina tulburării, sau a ignoranței, sau poate că ținea mai puțin la scrisoare decît la răspuns, pe care nu l-ar fi putut avea pe calea aceasta, nu mi-a vorbit de așa ceva : dar ca să evit să nu-i vină ideea mai tîrziu, sau cel puțin ca să nu poată s-o pună în practică, am luat repede o hotărîre și, întorcîndu-mă la mamă, am convins-o s-o îndepărteze pe fată pentru cîtva timp și s-o trimită la țară... Și unde ? Nu-ți bate inima de bucurie ?... La mătușa dumitale, la bătrîna doamnă de Rosemonde. Urmează s-o înștiințeze astăzi : iată-te astfel autorizat să-ți regăsești mironosița care nu-ți va mai putea obiecta scandalul unei convietuiri în prea strictă intimitate ; și grație grijii ce-ți port, doamna de Volanges va repara ea însăși neajunsurile pe care ți le-a pricinuit.

Dar ascultă-mă și nu te ocupa într-atît de treburile dumitale încît să neglijezi pe acelea care mă interesează pe mine. Vreau să devii corespondentul și sfătuitorul celor doi tineri. Înștiințează-l pe Danceny despre călătoria asta și oferă-i serviciile dumitale. Nu-i arăta altă dificultate decît de a face să-i parvină porumbiței scrisorile dumitale de acreditare, și înlătură pe dată obstacolul acesta indicînd calea prin mijlocirea cameristei mele. Nu încape nici o îndoială că va accepta ; și vei avea drept răsplată pentru ostenelile dumitale confidențele unui suflet virgin, ceea ce e totdeauna interesant. Biata copilă ! Cum va roși cînd îți va înmîna prima scrisoare ! La drept vorbind, rolul de confident, împotriva căruia s-au ivit prejudecăți, îmi pare o destindere plăcută cînd ești ocupat în altă parte ; și acesta va fi cazul dumitale.

De dumneata va depinde deznodămîntul acestei intrigi. Cîntărește bine momentul cînd va trebui să întrunești pe actori. Viața la țară îți oferă mii de mijloace ; și Danceny va fi de bună seamă gata să se prezinte la primul dumitale semnal. O noapte, o deghizare, o fereastră... mai știu

şi eu! Dar, în sfîrşit, dacă fetiţa se întoarce de la ţară aşa cum a plecat, dumneata vei da socoteală. Dacă eşti de părere că are nevoie de încurajare din partea mea, înştiinţează-mă. Cred că i-am dat o lecţie destul de bună asupra primejdiei de a păstra scrisorile, ca să pot îndrăzni acum să-i scriu; căci stăruiesc în intenţia de a o face eleva mea.

Cred că am uitat să-ţi spun că bănuielile ei în privinţa divulgării corespondenţei au căzut întîi pe cameristă, iar eu le-am îndreptat înspre confesor. Ceea ce înseamnă să prinzi doi iepuri deodată.

Rămîi cu bine, viconte; stau cam de mult de vorbă cu dumneata şi am întîrziat cu prînzul; dar amorul propriu şi prietenia îmi dictau scrisoarea, şi atît unul cît şi cealaltă sînt guralivi. De altminteri o vei primi la ora trei, şi-i tot ce trebuie.

Mai plînge-te de mine, dacă îndrăzneşti, şi du-te să revezi, dacă te ispiteşte, plantaţia contelui de B... Spui c-o păstrează pentru bucuria prietenilor săi! Omul ăsta e deci prieten cu toată lumea? Dar, rămîi cu bine, mi-e foame.

...9 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXIV-a

Cavalerul Danceny către doamna de Volanges

(Minută alăturată scrisorii a LXVI-a, a vicontelui către marchiză.)

Fără să caut, doamnă, să-mi justific purtarea, şi fără să mă plîng de purtarea dumneavoastră, nu pot decît să mă întristez de o întîmplare care face nenorocirea a trei fiinţe, toate trei demne de o soartă mai bună. Mai sensibil la durerea de a fi pricinuit-o decît la aceea de a-i fi victimă, de ieri am încercat de mai multe ori să mă învrednicesc a vă răspunde, fără să pot găsi puterea necesară. Totuşi, am a vă spune atîtea lucruri, încît va trebui să fac o nouă sforţare; şi dacă scrisoarea aceasta vă va părea

dezordonată și fără șir, gîndiți-vă în ce jalnică situație mă aflu și acordați-mi oarecare indulgență.

Îngăduiți-mi, mai întîi, să protestez împotriva primei fraze a scrisorii dumneavoastră. N-am abuzat, îndrăznesc să v-o spun, nici de încrederea dumneavoastră, nici de nevinovăția domnișoarei de Volanges ; le-am respectat pe amîndouă în toate acțiunile mele. Numai acestea atîrnau de mine, și dacă ați vrea să mă faceți răspunzător de un sentiment involuntar, nu mă tem să adaug că acela pe care mi l-a inspirat fiica dumneavoastră, chiar dacă are darul să vă displacă, nu vă poate nicidecum ofensa. În chestiunea aceasta, care mă doare mai mult decît aș putea să vă spun, vă iau pe dumneavoastră drept judecător și scrisorile mele drept martore.

Îmi interziceți pe viitor intrarea în casa dumneavoastră, și fără îndoială mă voi supune tuturor poruncilor dumneavoastră în această privință : dar absența mea bruscă și totală n-ar da oare tot atîta prilej la observațiile pe care voiți să le evitați, cum ar da ordinul pe care, din motivul acesta, n-ați vrut să-l transmiteți la poartă ? Voi stărui cu atît mai mult asupra acestui punct, cu cît el are o mai mare importanță pentru domnișoara de Volanges decît pentru mine. Vă conjur deci să-i cîntăriți cu atenție toate aspectele și să nu îngăduiți ca severitatea să vă întunece prudența. Convins că numai interesul domnișoarei de Volanges vă va dicta hotărîrile, aștept noile ordine ale dumneavoastră.

Totuși, în cazul cînd mi-ați îngădui să vă aduc din cînd în cînd omagiile mele, mă oblig, doamnă (și vă puteți bizui pe promisiunea mea), să nu profit de aceste ocazii pentru a încerca să vorbesc în taină cu domnișoara de Volanges, sau să-i înmînez vreo scrisoare. Teama de tot ce-ar putea să-i compromită reputația mă îndeamnă la acest sacrificiu, pe care fericirea de-a o vedea din cînd în cînd mi-l va despăgubi.

Acest pasaj al scrisorii mele e de asemenea singurul răspuns pe care vi-l pot da la cele ce-mi spuneți în privința soartei ce-i destinați domnișoarei de Volanges, soartă pe care vreți s-o faceți să depindă de purtarea mea. Ar însemna să vă înșel dacă v-aș promite mai mult. Un infam

seducător poate să-şi potrivească planul după împrejurări şi să ţină seama de evenimente : dragostea care mă însufleţeşte, însă, nu-mi îngăduie decît două sentimente : curajul şi statornicia.

Cum ! Să consimt eu ca domnişoara de Volanges să mă uite şi eu însumi s-o uit ? Nu, asta niciodată ! Îi voi rămîne credincios ; i-am jurat-o şi-mi reînnoiesc astăzi jurămîntul. Iertaţi-mă, doamnă, îmi pierd minţile, trebuie să-mi vin în fire.

Mai am un alt subiect de tratat cu dumneavoastră : acela al scrisorilor pe care mi le cereţi. Îmi pare cu adevărat foarte rău că sînt silit să adaug un refuz la vina pe care mi-aţi găsit-o şi pînă acum ; dar, vă conjur, ascultaţi-mi motivele şi binevoiţi să vă amintiţi, ca să le apreciaţi, că singura consolare la nenorocirea de a fi pierdut prietenia dumneavoastră e speranţa de a păstra stima dumneavoastră.

Scrisorile domnişoarei de Volanges, care mi-au fost totdeauna atît de preţioase, îmi devin mai mult ca oricînd în momentul de faţă. Sînt singurul bun care-mi mai rămîne ; numai ele îmi reamintesc un sentiment care constituie tot farmecul vieţii mele. Cu toate acestea, puteţi să mă credeţi, n-aş ezita o clipă să vi le sacrific, şi regretul de a mă priva de ele ar amuţi în faţa dorinţei de a vă dovedi consideraţia mea respectuoasă ; dar motive puternice mă reţin, şi sînt încredinţat că dumneavoastră înşivă nu le puteţi nesocoti.

Deţineţi, e adevărat, secretul domnişoarei de Volanges ; dar, îngăduiţi-mi să v-o spun, sînt îndreptăţit să cred că asta a fost efectul surprinderii şi nu al încrederii. Nu mă încumet să critic un demers pe care-l autorizează poate grija dumneavoastră de mamă. Respect drepturile dumneavoastră, dar ele nu merg pînă acolo încît să mă facă să uit datoriile mele. Cea mai sfîntă din toate e să nu trădezi niciodată încrederea care ţi se acordă. Ar însemna s-o trădez dacă aş expune în văzul unei alte persoane secretele unei inimi care n-a vrut să se dezvăluie decît în faţa mea. Dacă fiica dumneavoastră consimte să vi le încredinţez, n-are decît să vi le spună, scrisorile ei vă sînt inutile. Dacă, dimpotrivă, ea vrea să-şi păstreze secretul, fără îndoială că nu vă puteţi aştepta să vi-l divulg eu.

Cît despre misterul în care doriți să învăluiți întîmplarea aceasta, fiți fără grijă, doamnă ; pentru tot ce privește pe domnișoara de Volanges, desfid chiar inima unei mame. Ca să puteți fi absolut liniștită, am prevăzut totul. Depozitul acesta prețios care pînă acum purta indicația : *hîrtii de ars ;* poartă acum : *hîrtii aparținînd doamnei de Volanges.* Această dispoziție a mea trebuie să vă dovedească de asemenea că refuzul meu nu izvorăște din teama că ați găsi în aceste scrisori un singur sentiment de care dumneavoastră ați avea vreun motiv să vă plîngeți.

Iată, doamnă, o prea lungă scrisoare. Ar fi totuși prea scurtă dacă v-ar mai lăsa cea mai mică îndoială în privința onestității sentimentelor mele, a regretului foarte sincer că v-am pricinuit neplăceri, și a profundului respect cu care am cinstea de a fi etc.

...9 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXV-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

(Trimisă deschisă marchizei de Merteuil în scrisoarea a LXVI-a, a vicontelui.)

O ! scumpa mea Cécile ce ne facem acum ? Ce zeu ne va salva de la nenorocirile care ne amenință ? Dragostea să ne dea cel puțin curajul de a le îndura ! Cum să-ți descriu uimirea, deznădejdea mea cînd am văzut scrisorile mele, cînd am citit biletul doamnei de Volanges ? Cine ne-a trădat oare ? Pe cine cad bănuielile dumitale ? Ai făcut vreo imprudență ? Acum ce faci ? Ce ți s-a spus ? Aș vrea să știu totul, și eu ignorez totul. Poate că nici dumneata nu știi mai mult decît mine.

Îți trimit biletul mamei dumitale și copia răspunsului meu. Nădăjduiesc că vei aproba cele ce-i spun. Aș vrea să aprobi de asemenea și demersurile pe care le-am făcut după evenimentul acela fatal ; toate au drept scop să pot căpăta vești de la dumneata, să-ți dau vești despre mine ; și, cine știe, poate să ne revedem, și chiar mai puțin stingheriți decît pînă acum.

Îți închipui, scumpă Cécile, bucuria de a ne regăsi, de a ne putea jura iar dragoste eternă, și de a citi în ochii noștri, de a simți în sufletele noastre că jurămîntul acesta nu va fi mincinos ? Cîte necazuri nu ne-ar face să uităm o clipă atît de fericită ? Eu trag nădejde că o asemenea clipă se va întoarce, și nădejdea aceasta o datorez tocmai acestor demersuri pe care te conjur să le aprobi. Ce spun ? o datorez atenției consolatoare a celui mai afectuos prieten : și singurul lucru pe care ți-l cer e să îngădui ca prietenul acesta al meu să fie și al dumitale.

Poate n-ar fi trebuit să-i fac confidențe fără învoirea dumitale, dar am drept scuză nenorocirea și necesitatea. Dragostea m-a călăuzit ; ea te roagă să fii indulgentă și să ierți o indiscreție necesară și fără de care am fi rămas poate pe veci despărțiți. [1] Cunoști pe prietenul de care-ți vorbesc ; e prietenul femeii pe care-o iubești mai mult ca pe toate. E vicontele de Valmont.

Intenția mea, adresîndu-mă lui, era mai întîi să-l rog s-o facă pe doamna de Merteuil să primească o scrisoare pentru dumneata. După părerea lui, însă, mijlocul acesta n-ar avea șanse de izbîndă ; dar în lipsa stăpînei, răspunde de cameristă care îi este îndatorată. Ea îți va înmîna scrisoarea aceasta și tot ei îi vei putea da răspunsul.

Ajutorul acesta nu ne-ar fi de nici un folos dacă, după cum crede domnul de Valmont, trebuie să pleci fără întîrziere la țară. Dar în cazul acesta, e dispus el însuși să ne servească. Persoana la care mergi e ruda lui. Va profita de pretextul acesta ca să se ducă la ea în același timp cu dumneata ; și va avea el grijă să facă să ne ajungă scrisorile. E convins chiar că dacă binevoiești să te lași condusă, el ne va procura mijloacele să ne vedem acolo, fără nici un risc pentru dumneata de a te compromite.

Acum, dragă Cécile, dacă mă iubești, dacă deplîngi nenorocirea mea, dacă, precum sper, împărtășești regretele mele, vei refuza oare încrederea dumitale unui om care va fi îngerul nostru păzitor ? Fără el, aș fi prada disperării de a nu putea nici măcar ușura supărările pe care ți

[1] Domnul Danceny nu spune adevărul. Făcuse confidențe domnului de Valmont înaintea acestui eveniment. Vezi scrisoarea a LVII-a.

le pricinuiesc. Nădăjduiesc că ele vor avea un sfîrșit : făgăduiește-mi, preasimțitoarea mea prietenă, că nu te vei lăsa în voia lor, că nu te vei lăsa doborîtă de ele. Gîndul că suferi e pentru mine un chin nemaipomenit. Mi-aș da viața ca să te fac fericită. Știi asta prea bine. Va putea oare certitudinea că ești adorată să-ți aducă o picătură de mîngîiere în suflet ? Al meu are nevoie să-i spui că ierți dragostei durerile pe care te face să le înduri.

Rămîi cu bine, scumpa mea Cécile, dulcea mea prietenă.

...9 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXVI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Vei vedea, scumpă prietenă, citind cele două scrisori alăturate, dacă mi-am îndeplinit misiunea. Cu toate că amîndouă sînt datate de astăzi, ele au fost scrise ieri, la mine și sub ochii mei : aceea către fetiță spune tot ce voiam. Nu pot decît să mă prosternez în fața adîncimii vederilor dumitale, judecînd după succesul demersurilor dumitale. Danceny s-a aprins rău de tot și desigur la prima ocazie n-o să-i mai poți reproșa nimic. Dacă frumoasa lui ingenuă va fi ascultătoare, totul se va isprăvi cu bine la scurtă vreme după sosirea ei la țară, am nenumărate mijloace gata pregătite. Grație solicitudinii dumitale, iată-mă de bună seamă *prietenul lui Danceny ;* nu-i mai lipsește decît să fie *prinț* [1].

E încă foarte tinerel, băiatul ăsta ! Mă crezi că n-am putut cu nici un chip obține de la el să-i făgăduiască mamei că renunță la dragostea lui ? ca și cum te-ar costa

[1] Expresia se referă la un pasaj dintr-un poem al domnului de Voltaire. (Voltaire, *Fecioara din Orléan.)*

ceva să făgăduiești cînd ești hotărît să nu te ții de cuvînt! Ar însemna s-o înșel, îmi repeta într-una: nu găsești scrupulul acesta înălțător, dat fiind mai cu seamă că vrea să-i seducă fata? Așa sînt bărbații! Toți, deopotrivă de ticăloși în planurile lor, numesc onestitate slăbiciunile pe care le dovedesc cînd e vorba să le execute.

E sarcina dumitale să faci în așa fel ca doamna de Volanges să nu se sperie de răbufnelile din scrisoarea tînărului nostru; ferește-ne de mănăstire; încearcă de asemenea s-o faci să nu mai ceară scrisorile copilei. În primul rînd, el n-o să i le dea, nu vrea, iar eu sînt de aceeași părere cu el; în privința aceasta dragostea și rațiunea sînt de acord. Le-am citit și eu, le-am înghițit plictiseala. Pot să ne fie utile. Mă explic.

De oricîtă prudență am da dovadă, se poate întîmpla să izbucnească un scandal; asta ar împiedica, bine înțeles, căsătoria și ar zădărnici toate planurile noastre în legătură cu Gercourt. Dar cum, întrucît mă privește, am o răfuială și cu mama, îmi rezerv dreptul, în cazul acesta, să-i dezonorez fata. Alegînd cu socoteală în corespondența aceasta și nedînd în vileag decît o parte, tînăra Volanges ar putea da impresia că de la ea au pornit toate avansurile și că s-a aruncat de gîtul băiatului. Unele din aceste scrisori ar putea chiar să compromită pe mamă, sau cel puțin ar arăta-o *vinovată* de o neglijență de neiertat. Știu prea bine că onestul Danceny s-ar revolta la început; dar, cum ar fi personal atacat, cred că pînă la urmă am scoate-o la capăt cu el. Aș paria pe o mie contra unu că nu vom avea acest ghinion; dar trebuie să prevezi totul.

Rămîi cu bine, scumpa mea: te rog să vii mîine seară la masă la mareșala de...; n-am putut s-o refuz.

Îmi închipui că n-am nevoie să-ți recomand secretul față de doamna de Volanges asupra intenției mele de a merge la țară; ar prefera, în cazul acesta, să rămînă în oraș; pe cînd așa, odată instalată la țară, nu va pleca a doua zi, și dacă ne acordă numai o săptămînă, îmi asum întreaga răspundere.

...9 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXVII-a

Președinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Aveam de gînd să nu vă mai răspund, domnul meu, și poate că încurcătura în care mă aflu acum e ea însăși dovadă că într-adevăr nu trebuia. Totuși n-aș vrea să vă las nici un motiv să vă plîngeți de mine ; vreau să vă conving că am făcut pentru dumneavoastră tot ce puteam face.

V-am îngăduit să-mi scrieți, spuneți ? Recunosc ; dar cînd îmi amintiți îngăduința aceasta, credeți că uit cu ce condiții v-am acordat-o ? Dacă aș fi ținut să respect condițiile acelea tot așa de puțin cum le-ați respectat dumneavoastră, ați fi primit oare un singur răspuns de la mine ? Iată totuși al treilea ; și cînd dumneavoastră faceți tot posibilul ca să mă siliți să curm această corespondență, eu sînt aceea care caut un mijloc s-o întrețin. Există unul, dar e singurul, și dacă refuzați să-l folosiți, asta îmi va dovedi îndeajuns, orice ați putea spune, cît de puțin țineți dumneavoastră la scrisorile mele.

Scutiți-mă deci de un limbaj pe care nici nu pot, nici nu vreau să-l ascult ; renunțați la un sentiment care mă jignește și mă înspăimîntă și căruia, poate, ar trebui să-i fiți mai puțin robit, gîndindu-vă că e obstacolul care ne desparte. Sentimentul acesta e așadar singurul pe care-l puteți cunoaște, și dragostea va mai avea oare în ochii mei încă o vină, aceea de-a alunga prietenia ? Dumneavoastră însivă v-ați face cumva vinovat de faptul că nu vreți să vă fie prietenă aceea de la care ați fi dorit sentimente mai înflăcărate ? Nu vreau să cred așa ceva : gîndul acesta umilitor m-ar revolta, m-ar îndepărta pentru totdeauna de dumneavoastră.

Oferindu-vă prietenia, domnul meu, vă dau tot ce stă în puterea mea să vă dau, tot ce-mi stă la îndemînă. Ce-ați putea dori mai mult ? Ca să mă las în voia sentimentului acestuia atît de blînd, atît de potrivit inimii mele, nu aștept decît încuviințarea dumneavoastră, și cuvîntul pe care vi-l cer, cum că prietenia aceasta ajunge spre a vă face

fericit. Voi uita toate cîte mi s-au spus ; vă voi lăsa dumneavoastră grija de a-mi justifica alegerea.

Vedeţi cît de sinceră sînt ; aceasta trebuie să fie dovada încrederii pe care-o am în dumneavoastră ; depinde de dumneavoastră ca s-o faceţi şi mai mare : dar vă previn că primul cuvînt de dragoste o va distruge pentru totdeauna şi-mi va redeştepta toate temerile ; şi mai cu seamă acest cuvînt va fi pentru mine semnalul unei tăceri eterne faţă de dumneavoastră.

Dacă, după cum spuneţi, *v-aţi întors pe calea cea bună*, n-aţi prefera să fiţi obiectul prieteniei unei femei cinstite, decît acela al remuşcărilor unei femei vinovate ?

Vă las cu bine ; vă daţi seama că după ce am vorbit astfel, nu mai pot spune nimic înainte de a fi primit răspunsul dumneavoastră.

...9 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXVIII-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

Cum să răspund, doamnă, ultimei dumneavoastră scrisori ? Cum să îndrăznesc să fiu sincer, cînd sinceritatea mea mă poate pierde în ochii dumneavoastră ? N-are a face, trebuie ; voi avea curajul să fiu sincer. Îmi spun, îmi repet, că e mai bine să vă merit decît să vă obţin ; şi chiar dacă nu-mi veţi acorda niciodată o fericire pe care-aş dori-o neîncetat, trebuie să vă dovedesc cel puţin că inima mea e vrednică de ea.

Ce păcat că, după cum spuneţi, *m-am întors pe calea cea bună !* Cu ce aprigă bucurie aş fi citit scrisoarea aceasta la care cu teamă răspund astăzi ! Îmi vorbiţi în ea cu *sinceritate*, îmi arătaţi *încredere*, îmi oferiţi în sfîrşit *prietenia* dumneavoastră ; cîte bunuri, doamnă, şi cîte regrete că nu pot profita de ele ! De ce nu mai sînt acelaşi ?

Dacă într-adevăr aş fi acelaşi ; dacă n-aş avea faţă de dumneavoastră decît o înclinare obişnuită, înclinarea aceea

ușoară, fruct al seducției și al plăcerii, căreia totuși astăzi i se spune dragoste, m-aș grăbi să trag un folos din tot ce aș putea obține. Puțin scrupulos în privința mijloacelor, cu condiția ca ele să-mi procure succesul, aș încuraja sinceritatea dumneavoastră din nevoia de a pătrunde în inima dumneavoastră ; aș dori încrederea dumneavoastră, cu scopul de-a o trăda ; aș accepta prietenia dumneavoastră cu speranța de-a o împinge la rătăcire... Cum, doamnă, tabloul acesta vă înspăimîntă ?... el ar fi totuși făcut după chipul și asemănarea mea, dacă v-aș spune că primesc să nu fiu decît prietenul dumneavoastră.

Cum ! Să consimt eu să împart cu cineva un sentiment izvorît din sufletul dumneavoastră ? Dacă vă voi spune vreodată așa ceva, să nu mă mai credeți. Din clipa aceea voi încerca să vă amăgesc ; voi putea să vă doresc încă, dar cu siguranță n-o să vă mai iubesc.

Nu pentru că sinceritatea amabilă, încrederea afectuoasă, prietenia prevenitoare sînt lipsite de preț în ochii mei... Dar dragostea ! Dragostea adevărată, cum e aceea pe care o inspirați, întrunind toate sentimentele acestea, dîndu-le mai multă energie, nu se poate împăca, așa cum se împacă ele, cu acea liniște sufletească, cu acea indiferență care îngăduie comparații, care suferă chiar preferințe. Nu, doamnă, nu voi fi prietenul dumneavoastră ; vă voi iubi cu dragostea cea mai tandră, și chiar cea mai aprinsă, deși cea mai respectuoasă. Dragostea aceasta o veți putea aduce la disperare, dar n-o veți putea nimici.

Cu ce drept pretindeți să dispuneți de o inimă al cărei omagiu îl respingeți ? Prin ce rafinament de cruzime îmi invidiați pînă și fericirea de a vă iubi ? Fericirea aceasta îmi aparține. Nu depinde de dumneavoastră ; voi ști s-o apăr. Dacă e izvorul suferințelor mele, e totodată și alinarea lor.

Nu, încă o dată, nu. Nu vă pot împiedica în stăruința pe care o puneți ca să mă refuzați cu cruzime, dar lăsați-mi dragostea mea. Vă place să mă chinuiți. Bine, fie ! Încercați să-mi istoviți curajul, voi ști să vă silesc cel puțin să-mi hotărîți soarta ; și poate într-o zi îmi veți da dreptate. Nu vreau să spun că sper să fiți vreodată compăti-

mitoare dar, fără să fiți convinsă, veți recunoaște totuși adevărul ; vă veți spune : l-am judecat greșit.

Mai mult chiar, pe dumneavoastră înșivă vă nedreptățiți. Să vă cunoască cineva fără să vă iubească, să vă iubească fără să fie statornic e cu neputință ; și, în ciuda modestiei care vă împodobește, trebuie să vă fie mai ușor să vă plîngeți, decît să vă mirați de sentimentele pe care le pricinuiți. Cît despre mine, al cărui singur merit e că am știut să vă prețuiesc, nu vreau să-mi pierd meritul acesta ; și nu numai că resping oferta dumneavoastră amăgitoare, dar reînnoiesc la picioarele dumneavoastră jurămîntul de a vă iubi mereu.

...10 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXIX-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

(Bilet scris cu creionul și recopiat de Danceny)

Mă întrebi ce fac : te iubesc și plîng. Mama mea nu mai vorbește cu mine ; mi-a luat hîrtia, tocul și cerneala ; mă slujesc de un creion care din fericire mi-a mai rămas, și îți scriu pe o bucată din scrisoarea dumitale. N-am cum să nu aprob tot ce-ai făcut dumneata ; te iubesc prea mult ca să nu recurg la orice mijloc spre a avea vești de la dumneata sau să-ți dau vești despre mine. Domnul Valmont nu-mi place, și nu știam că sînteți chiar atît de prieteni ; voi încerca să mă obișnuiesc cu el și-l voi iubi din cauza dumitale. Nu știu cine ne-a trădat ; nu poate fi decît sau camerista sau confesorul. Sînt foarte nenorocită : plecăm mîine la țară ; nu știu pe cît timp. Doamne ! Cum voi putea să nu te mai văd ! Nu mai am loc. Rămîi cu bine ; încearcă să-mi deslușești scrisul. Cuvintele acestea scrise cu creionul poate se vor șterge, dar niciodată nu se vor șterge sentimentele săpate în inima mea.

...10 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Trebuie să-ţi comunic o ştire importantă, scumpă prietenă. Am luat ieri seară masa, după cum ştii, la mareşala de... ; s-a vorbit despre dumneata, iar eu am spus nu tot binele pe care-l gîndesc, ci tot binele pe care nu-l gîndesc despre dumneata. Toată lumea părea de acord, şi conversaţia tînjea, aşa cum se întîmplă ori de cîte ori se spune numai de bine de aproapele nostru, cînd iată că deodată s-a ridicat un contradictor ; era Prévan.

„Nu mă îndoiesc, doamne fereşte, spuse el ridicîndu-se, de cuminţenia doamnei de Merteuil ! Dar îndrăznesc să cred c-o datorează mai degrabă frivolităţii decît principiilor sale. E poate mai anevoie să te ţii de ea decît să-i placi ; şi dat fiind că atunci cînd umbli după o femeie dai la tot pasul de altele, şi că, la urma urmei, celelalte pot valora cît şi ea, dacă nu şi mai mult, unii se lasă distraşi de o dorinţă nouă, alţii renunţă din oboseală ; şi astfel, ea este poate dintre toate femeile din Paris aceea care a trebuit cel mai puţin să se apere. În ce mă priveşte, adăugă el (încurajat de surîsul cîtorva femei), nu voi crede în virtutea doamnei de Merteuil decît după ce voi fi omorît şase cai alergînd după ea."

Această glumă proastă avu succes, ca toate cele care au la bază bîrfirea ; în timp ce lumea rîdea, Prévan se aşeză iar la locul lui şi conversaţia generală schimbă subiectul. Dar cele două contese de B..., care stăteau lîngă neîncrezătorul nostru, continuară cu el o conversaţie particulară, pe care din fericire am fost în măsură s-o ascult.

Pariul de a te cuceri a fost primit ; făgăduiala de a da totul în vileag a fost rostită ; şi din toate făgăduielile care s-au rostit în legătură cu aventura aceasta, va fi cu siguranţă cea mai cu sfinţenie ţinută. Dar iată-te înştiinţată, şi doar ştii proverbul.

Îmi rămîne să-ţi spun că acest Prévan, pe care îl cunoşti puţin, e un om tare plăcut şi încă şi mai dibaci. Dacă

m-ai auzit uneori spunîndu-ţi contrariul, e numai din pricină că nu mi-i drag, că mă străduiesc să-i zădărnicesc succesele, şi că nu ignorez cît cîntăreşte cuvîntul meu în ochii a vreo treizeci de femei din cele mai la modă.

Într-adevăr, în felul acesta l-am împiedicat mult timp să apară pe ceea ce am putea numi scena cea mare ; făcea minuni, fără ca aceasta să-i îmbunătăţească reputaţia. Dar vîlva stîrnită de întreita lui aventură, fixînd privirile asupra lui, i-a dat încrederea care pînă atunci îi lipsea, şi l-a făcut cu adevărat de temut. Cu un cuvînt, e astăzi poate singurul bărbat pe care m-aş teme să-l întîlnesc în drumul meu ; şi fără să mai vorbesc de interesul dumitale, mi-ai aduce un veritabil serviciu dacă l-ai face ridicol, cu această ocazie. Îl las în mîini bune : şi trag nădejde că la înapoierea mea va fi un om pierdut.

Îţi făgăduiesc, în schimb, să duc la bun sfîrşit aventura pupilei dumitale şi să mă ocup de ea tot atîta cît mă ocup de frumoasa mironosiţă.

Am primit chiar acum de la ea un proiect de capitulare. Toată scrisoarea ei proclamă dorinţa de-a fi înşelată. N-ar fi putut oferi pentru scopul acesta alt mijloc mai comod şi mai răsuflat în acelaşi timp. Vrea să devin *prietenul ei.* Dar mie, căruia îmi plac metodele noi şi dificile, nu-mi convine s-o las să scape atît de ieftin ; şi e de la sine înţeles că nu mi-am dat atîta osteneală cu ea, ca să sfîrşesc printr-o seducţie obişnuită.

Intenţia mea e, dimpotrivă, s-o fac să simtă bine valoarea şi mărimea fiecărui sacrificiu pe care mi-l face ; să n-o duc atît de repede încît remuşcarea să n-o poată urma ; să fac să-i piară virtutea într-o lentă agonie ; să-i aţintesc neîncetat privirea asupra acestui jalnic spectacol ; şi să nu-i acord fericirea de a mă strînge în braţe decît după ce voi fi silit-o să-şi dea pe faţă dorinţa. Ar însemna altminteri, că nu merit mare lucru, dacă nu merit nici măcar osteneala de-a fi solicitat. Şi pot să mă răzbun oare mai puţin pe o femeie trufaşă, căreia parcă îi e ruşine să-şi mărturisească iubirea ?

Aşadar am refuzat preţioasa prietenie şi am stăruit să-mi păstrez titlul de îndrăgostit. Dîndu-mi bine seama că-i foarte important să obţin titlul acesta — care nu pare la prima vedere decît o vorbă în locul alteia — mi-am

întocmit cu multă grijă scrisoarea, și m-am silit să pun în ea dezordinea aceea care trădează prezența sentimentului. Cu un cuvînt, am bătut cîmpii cît am putut : fiindcă unde nu-i aiureală nu e pasiune ; și cred că acesta e motivul pentru care femeile ne sînt atît de superioare în scrisorile de dragoste.

Am terminat scrisoarea mea cu o măguleală, tot ca urmare a adîncilor mele observații. Inima unei femei, după ce a fost pusă la încercare cîtva timp, are nevoie de odihnă ; și am remarcat că o măguleală este, pentru toate femeile, perna cea mai moale care li se poate oferi.

Rămîi cu bine, frumoasa mea prietenă. Plec mîine. Dacă ai să-mi dai vreo poruncă pentru contesa de... mă voi opri la ea, cel puțin la prînz. Îmi pare rău că am plecat fără să te mai văd. Transmite-mi sublimele dumitale instrucțiuni, și ajută-mă cu sfaturile dumitale înțelepte, în această clipă hotărîtoare.

Mai cu seamă, ferește-te de Prévan ; doresc să te pot despăgubi într-o zi de sacrificiul acesta. Cu bine.

...11 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Zăpăcitul meu de servitor a uitat toată corespondența mea la Paris ! Scrisoarea porumbiței mele, împreună cu scrisorile lui Danceny și ale tinerei Volanges, toate au rămas acolo, și am nevoie de toate. Se va înapoia ca să-și repare prostia ; și în timp ce-și pune șaua pe cal, o să-ți istorisesc întîmplarea din noaptea aceasta : căci te rog să crezi că nu-mi pierd timpul.

Aventura, în ea însăși, nu-i mare lucru ; nu-i decît o reproducere a unei aventuri trecute cu vicontesa de M... Dar e interesantă prin unele amănunte. De altminteri, sînt încîntat că pot să-ți arăt că, dacă am talentul de a

pierde femeile, am, cînd vreau, şi pe acela de-a le salva. Iau totdeauna hotărîrea cea mai dificilă sau cea mai hazlie ; şi nu-mi reproşez o faptă bună, cu condiţia numai ca ea să-mi fie prilej de iscusinţă sau de distracţie.

Am găsit, aşadar, pe vicontesă aici, şi cum îşi adăuga şi ea stăruinţele la persecuţiile a căror ţintă eram, ca să mă facă să petrec noaptea la castel, i-am spus : „Bine, consimt, dar numai cu condiţia ca s-o petrec cu dumneata". „E cu neputinţă, mi-a răspuns. Vressac e aici." Pînă atunci, credeam doar că-i fac o simplă amabilitate : dar cuvintele acestea : „cu neputinţă" mă revoltară, ca de obicei. M-am simţit umilit la gîndul de a fi sacrificat lui Vressac, şi am luat hotărîrea să nu tolerez aşa ceva : am insistat deci.

Împrejurările, însă, nu-mi erau favorabile. Vressac a avut stîngăcia să trezească bănuielile vicontelui, astfel încît vicontesa nu mai poate să-l primească la ea şi călătoria aceasta la îngăduitoarea contesă a fost pusă la cale între ei, ca să poată petrece cîteva nopţi împreună. Vicontele, la început, chiar s-a cam supărat cînd l-a văzut pe Vressac ; dar cum e şi mai vînător decît gelos, a rămas totuşi ; şi contesa, tot cum o ştii, după ce a instalat pe soţie pe coridorul cel mare, a pus pe bărbat într-o parte şi pe amant în cealaltă şi i-a lăsat să se descurce între ei. Ghinionul amîndurora a făcut ca eu să am camera vizavi.

În ziua aceea, adică ieri, Vressac, care, cum îţi poţi închipui, îl linguşeşte pe viconte, era la vînătoare împreună cu el, în ciuda lipsei lui de interes pentru sportul acesta, şi socotea că se va consola noaptea, în braţele soţiei, de plictiseala pe care-l face soţul s-o îndure ziua ; dar eu eram de părere că are nevoie de odihnă, şi mă ocupam de mijloacele cu care s-o conving pe iubita lui să-i dea răgazul să şi-o procure.

Am izbutit, şi am obţinut de la ea că o să-i caute ceartă tocmai din pricina vînătorii aceleia, la care el, de bună seamă, nu se dusese decît de hatîrul ei. Nici că se putea găsi un pretext mai prost ; dar nimeni nu are mai mult decît vicontesa talentul acela, comun tuturor femeilor, de a pune capriciul în locul raţiunii, şi de a nu fi niciodată mai greu de potolit decît atunci cînd greşeşte. Momentul,

de altminteri, nu era de loc prielnic pentru explicații ; și cum eu nu pretindeam decît o noapte, am fost de acord ca ei să se împace a doua zi.

Vressac, cînd s-a întors, deci, a găsit o mutră îmbufnată. A vrut să cunoască motivul, și s-a ales cu ocări. Încercă să se justifice ; soțul, care era de față, sluji de pretext ca să pună capăt conversației ; încercă, în sfîrșit, să profite de un moment cînd soțul era absent, ca s-o roage să binevoiască să-l asculte la noapte : vicontesa deveni atunci într-adevăr sublimă. Se indignă împotriva îndrăznelii bărbaților care, pentru motivul că au cunoscut cîndva favorurile unei femei, se cred autorizați să abuzeze de ele, chiar atunci cînd au motive să se plîngă de ei; și schimbînd cu dibăcie discuția, vorbi atît de frumos despre delicatețe și sentiment, încît Vressac rămase mut și rușinat ; eu însumi eram ispitit să cred că are dreptate : fiindcă trebuie să știi că în calitate de prieten al amîndurora, eram martor la această conversație.

În sfîrșit, ea declară categoric că nu va adăuga oboselile dragostei la cele ale vînătorii, și că nu și-ar putea ierta să tulbure plăceri atît de rare. Soțul intră. Vressac, dezolat că nu-și mai putea îngădui să răspundă, mi se adresă mie ; și după ce îmi istorisi foarte pe larg motivele lui, pe care le cunoșteam tot atît de bine ca și el, mă rugă să vorbesc cu vicontesa, ceea ce îi făgăduii. Într-adevăr, am vorbit cu ea ; dar ca să-i mulțumesc și ca să ne înțelegem în privința orei și a modalității întîlnirii noastre.

Îmi spuse că avînd camera între aceea a soțului și a amantului, socotise că e mai prudent să se ducă ea la Vressac decît să vină el la dînsa ; și deci, dat fiind că locuiam vizavi de ea, socoate de asemenea că e mai sigur să vină ea la mine : așadar avea să vină îndată ce camerista o va lăsa singură ; n-aveam decît să nu-mi încui ușa și s-o aștept.

Totul se petrecu după cum plănuisem ; ea veni la mine pe la unu.

...Ușor acoperită
Ca mîndra ce din somnul cel dulce e răpită. [1]

[1] Racine, *Britannicus*. (Racine, *Britannicus*, actul II, scena a II-a.)

Cum nu sînt vanitos, nu mă opresc la amănuntele nopții : mă cunoști doar, și am fost mulțumit de mine.

În zori, a trebuit să ne despărțim. Aici începe interesul întîmplării. În zăpăceala ei, a crezut că lăsase ușa întredeschisă, și noi o găsirăm închisă, iar cheia rămăsese pe dinăuntru ; nu poți să-ți închipui cu cîtă deznădejde mi-a spus numaidecît vicontesa : „A ! sînt pierdută". Mărturisesc că era nostim s-o las în situația aceea : dar puteam oare să tolerez ca o femeie să se piardă pentru mine, fără ca eu să fiu cauza ? sau să mă supun împrejurărilor, ca orice om de rînd ? Trebuia găsit, deci, o soluție. Ce-ai fi făcut în locul meu, scumpa mea ? Iată ce-am făcut, și am izbutit.

Mi-am dat repede seama că ușa putea fi spartă, cu condiția însă să-ți permiți să faci mult zgomot. Am obținut deci de la vicontesă, nu fără greutate, că va striga speriată foarte tare, *săriți, hoții, asasinii* etc., etc. La primul strigăt, eu urmam să sparg ușa, iar ea să alerge și să se bage în pat. N-o să crezi cît timp mi-a mai trebuit ca s-o decid, chiar după ce consimțise. Totuși, n-avea încotro, și la prima lovitură ușa a cedat.

Vicontesa făcu bine că nu-și pierdu timpul, căci în aceeași clipă vicontele și Vressac ieșiră pe coridor ; de asemenea și camerista veni în fugă spre odaia stăpînei sale.

Eram singurul care-mi păstrasem sîngele rece, și am profitat ca să sting o lumînare care mai ardea încă și s-o răstorn : căci îți dai seama cît era de ridicol să simulezi o spaimă atît de grozavă într-o cameră luminată. Am ocărît apoi pe soț și pe amant pentru somnul lor de plumb, încredințîndu-i că strigătele la care am alergat și sforțările ca să sparg ușa au durat cel puțin cinci minute.

Vicontesă, care-și regăsise curajul în pat, mă ajută destul de bine, și jură pe toți sfinții că era un hoț în apartamentul ei ; declară cu mai multă sinceritate că în viața ei nu încercase o asemenea spaimă. Am căutat peste tot și nu găseam nimic ; am arătat eu atunci lumînarea răsturnată și am emis părerea că, fără îndoială, un șobolan fusese cauza și a răsturnării lumînării și a spaimei ; părerea mea a fost unanim adoptată și, după cîteva glume răsuflate despre șobolani, vicontele se îndreptă primul spre

camera şi patul său, rugîndu-şi soţia să aibă pe viitor şobolani mai liniştiţi.

Vressac, rămas singur cu noi, se apropie de vicontesă şi-i spuse afectuos că asta era o răzbunare a zeului dragostei ; la care ea răspunse uitîndu-se la mine : „Zeul a fost se vede foarte mînios, fiindcă s-a răzbunat crunt ; acuma, adăugă ea, sînt frîntă de oboseală şi vreau să dorm".

Eram într-un moment de bunătate, ceea ce m-a făcut, înainte de a ne despărţi, să pledez cauza lui Vressac şi să aranjez o împăcare. Cei doi îndrăgostiţi se îmbrăţişară, şi la rîndul meu am fost şi eu sărutat de amîndoi. Săruturile vicontesei nu mă mai impresionau ; dar mărturisesc că acela al lui Vressac mi-a făcut plăcere. Am ieşit împreună ; şi după ce am primit mulţumirile lui fierbinţi, fiecare s-a dus să se culce.

Dacă găseşti întîmplarea aceasta hazlie, nu-ţi cer discreţie în privinţa ei. După ce m-a amuzat pe mine, e drept ca şi lumea să-şi aibă partea ei. Deocamdată, vorbesc numai despre întîmplare ; vom spune oare curînd acelaşi lucru poate şi despre eroină ?

Te las cu bine, curierul meu aşteaptă de un ceas ; nu mai am decît timpul să te îmbrăţişez şi să te sfătuiesc mai cu seamă să te fereşti de Prévan.

De la Castelul... 13 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXII-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

(Înmînată abia la 14)

O, dragă Cécile ! Cît invidiez soarta lui Valmont ! Mîine o să te vadă. El îţi va înmîna scrisoarea aceasta, iar eu, tînjind departe de dumneata, voi duce o viaţă chinuită, torturat de regrete, scufundat în nenorocire. Prietena mea, gingaşa mea prietenă, plînge-mă pentru sufe-

rinţele mele ; dar, mai cu seamă, plînge-mă pentru suferinţele dumitale; împotriva lor nu mă simt în stare să lupt.

Nu-ţi închipui ce groaznic e pentru mine gîndul că sînt cauza nenorocirii dumitale ! Fără mine ai fi fericită şi împăcată. Mă ierţi ? spune ! Spune că mă ierţi ! Şi spune-mi de asemenea că mă iubeşti şi că mă vei iubi mereu. Simt nevoia să mi-o repeţi. Nu doar că m-aş îndoi de asta ; dar mi se pare că cu cît eşti mai sigur de lucrul acesta, cu atît îţi place mai mult să-l auzi spunîndu-ţi-l. Mă iubeşti, nu-i aşa ? Da, mă iubeşti din tot sufletul. Nu uit că e ultimul cuvînt pe care te-am auzit rostindu-l. Cît de adînc a pătruns în inima mea ! Ce tare s-a întipărit acolo ! Şi cu ce înflăcărare i-a răspuns inima mea !

Dar vai ! În clipa aceea de fericire eram departe de a prevedea jalnica soartă care ne aştepta. Să ne silim, scumpă Cécile, să găsim mijloacele de a o îndulci. De-ar fi să dau crezare prietenului meu, ar fi de ajuns pentru aceasta, să-ţi pui toată speranţa în el, precum şi merită.

Mărturisesc că m-a întristat părerea defavorabilă pe care o ai despre el. Am recunoscut în asta ideile preconcepute ale mamei dumitale : numai ca să le dau ascultare, mă îndepărtasem în vremea din urmă de omul acesta cu adevărat amabil, care astăzi face totul pentru mine, în sfîrşit, care-şi dă osteneala să ne reunească, pe cînd mama dumitale ne-a despărţit. Te conjur, dragă prietenă, priveşte-l cu alţi ochi. Gîndeşte-te că-i prietenul meu, că vrea să devină prietenul dumitale, că poate să-mi redea fericirea de a te vedea. Dacă aceste argumente nu te conving, draga mea, înseamnă că nu mă iubeşti atît cît te iubesc eu, că nu mă mai iubeşti cum mă iubeai. Ah ! s-ar putea oare întîmpla vreodată să mă iubeşti mai puţin... O, nu ! Inima Cécilei mele e a mea pe totdeauna, şi dacă pot să mă tem că voi îndura amarul unei iubiri nenorocite, statornicia ei mă va scăpa cel puţin de chinurile iubirii înşelate.

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă ; nu uita că sufăr şi că nu depinde decît de dumneata ca să mă faci fericit, cu desăvîrşire fericit. Ascultă dorinţa inimii mele şi primeşte cea mai dulce sărutare a dragostei.

Paris, 11 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXIII-a

Vicontele de Valmont către
Cecile Volanges

(Alăturată precedentei)

Prietenul care vă ajută ştie că nu aveţi nimic din cele trebuitoare pentru a scrie, şi a luat măsurile necesare. Veţi găsi în anticamera apartamentului pe care-l ocupaţi, sub dulapul cel mare din stînga, o provizie de hîrtie, pene şi cerneală, pe care o va reînnoi la nevoie, şi e de părere că puteţi s-o lăsaţi acolo, dacă nu găsiţi alt loc mai sigur.

Vă roagă să nu vă supăraţi dacă are aerul că nu vă dă nici o atenţie în lume şi că vă consideră doar o copilă. Această purtare îi pare necesară ca să inspire încrederea de care are nevoie pentru a putea lucra mai cu folos la fericirea prietenului dumneavoastră şi a dumneavoastră. Va încerca să provoace ocaziile de a vă vorbi, cînd va avea ceva să vă spună sau să vă înmîneze, şi nădăjduieşte să izbutească, dacă îl veţi sprijini.

Vă sfătuieşte de asemenea să-i înapoiaţi scrisorile pe măsură ce le primiţi, ca să riscaţi mai puţin de a vă compromite.

Sfîrşeşte prin a vă asigura că dacă sînteţi dispusă să-i acordaţi încredere, se va sili din toate puterile să uşureze persecuţia pe care cruzimea mamei dumneavoastră o aruncă asupra a două fiinţe, dintre care una este de pe acum prietenul său cel mai bun, iar cealaltă îi pare să merite cel mai afectuos interes.

Castelul... 14 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXIV-a

Marchiza de Merteuil către
vicontele de Valmont

De cînd, dragul meu, ai devenit atît de sperios ? Prévan acesta e aşadar chiar atît de temut ? Dar uite cît sînt de simplă şi de modestă ! L-am întîlnit de multe ori pe

acest superb învingător : abia dacă m-am uitat la el ! A fost nevoie de scrisoarea dumitale ca să încep să-i dau atenție. Mi-am reparat ieri greșeala. Era la Operă, aproape vizavi de mine, și m-am ocupat de el. Nu se poate spune că nu-i frumos, ba chiar foarte frumos ; trăsături fine și delicate ! Trebuie să cîștige văzut mai de aproape. Și dumneata spui că vrea să fiu a lui ! Desigur că asta îmi va face cinste și plăcere. Foarte serios, ideea mă ispitește, și îți mărturisesc că am făcut primele demersuri. Nu știu dacă vor izbuti. Iată faptul.

Era la doi pași de mine, cînd am ieșit de la Operă, și am dat, cu voce tare, întîlnire vineri seara marchizei de... la masă la mareșală. Cred că e singura casă unde pot să-l întîlnesc. Sînt sigură că m-a auzit... Și dacă ingratul nu vine ? Ia spune-mi, crezi c-o să vină ? Dacă nu vine o să fiu prost dispusă toată seara. După cum vezi, n-o să-i fie chiar atît de greu *să se țină de mine*, și ceea ce te va mira și mai mult, e că-i va fi încă și mai ușor *ca să-mi placă*. Vrea, spune el, să omoare șase cai alergînd după mine ! O ! voi salva viața bietelor animale. N-o să am niciodată răbdare să aștept atît de mult. Știi că nu e obiceiul meu să las pe cineva să tînjească, o dată ce-am luat o hotărîre ; și în privința lui, hotărîrea mea e luată.

O ! mărturisește că e nostim să-mi dai sfaturi înțelepte ! Nu vezi ce succes a avut *știrea dumitale importantă* ? Dar ce vrei ? vegetez de atîta vreme ! E mai mult de-o lună și jumătate de cînd nu mi-am mai îngăduit nici o năzbîtie. Ocazia se prezintă : pot oare să mi-o refuz ? partenerul nu justifică oare osteneala ? Aș putea oare găsi altul mai agreabil, în oricare sens ai vrea să iei cuvîntul acesta ?

Dumneata însuți ești nevoit s-o recunoști : nu numai că îl lauzi, dar ești chiar gelos pe el. Bun ! Mă fac judecătorul vostru : dar mai întîi trebuie să mă informez, ceea ce vreau să și fac. Voi fi judecător cinstit, și veți fi cîntăriți amîndoi în aceeași balanță. În ce te privește, am dosarul dumitale și cauza dumitale e cît se poate de bine instruită. Nu-i oare drept să mă ocup acum de adversarul dumitale ? Haide, execută-te de bunăvoie și începe prin a-mi spune, te rog, ce înseamnă această

triplă aventură al cărui erou este el. Îmi vorbești de ea ca și cum aș cunoaște-o prea bine, iar eu nu am nici cea mai mică idee. Pe cît se pare, asta s-a petrecut în timpul călătoriei mele la Geneva, și gelozia dumitale te va fi împiedicat să-mi scrii despre ea. Repară-ți degrabă greșeala ; gîndește-te că *nimic din ce-l privește nu mi-e străin.* Mi se pare că se mai vorbea despre asta la întoarcerea mea : dar eram ocupată cu altele, și nu prea dau atenție la chestiuni de felul acesta, dacă nu sînt din ziua aceea sau din ajun.

Chiar dacă te necăjește întrucîtva ceea ce-ți cer, nu-i oare cea mai mică răsplată pe care mi-o datorezi pentru toată osteneala ce mi-o dau pentru dumneata ? Nu ți-a îngăduit oare osteneala asta să te apropii din nou de președinta dumitale, după ce prostiile dumitale te făcuseră să te îndepărtezi ? Nu ți-am dat tot eu posibilitatea să te răzbuni pe doamna de Volanges, pentru amarnicul ei zel ? Te-ai plîns adesea de timpul pe care aventurile dumitale te fac să-l pierzi ! Acum le ai la îndemînă. Dragostea, ura, n-ai decît de ales, totul se află sub același acoperiș ; și poți, dedublîndu-ți existența, să dezmierzi cu o mînă și să lovești cu cealaltă.

Tot mie îmi datorezi chiar și aventura cu vicontesa. Mi-a făcut destulă plăcere : dar, precum spui, trebuie să se vorbească de ea : căci dacă bineînțeles împrejurarea te-a îndemnat să preferi pentru moment misterul în locul scandalului, trebuie să admiți totuși că femeia aceasta nu merita atîta considerație.

De altminteri, am a mă plînge împotriva ei. Cavalerul de Belleroche o găsește mai frumoasă decît aș vrea ; și din multe motive, aș fi bucuroasă să am un pretext de a strica prietenia cu ea : din toate însă, nici unul nu-i mai comod decît de a putea spune : femeia aceasta nu mai poate fi frecventată.

Rămîi cu bine, viconte, gîndește-te că în situația dumitale timpul e prețios ; îl voi întrebuința pe al meu ocupîndu-mă de fericirea lui Prévan.

Paris, 15 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXV-a

Cécile Volanges către Sophie Carnay

NOTĂ : În această scrisoare, Cécile Volanges povestește cu foarte multe amănunte tot ce este în legătură cu ea în întîmplările de care cititorul a luat cunoștință la sfîrșitul părții întîi, în scrisoarea a LXI-a și următoarele. Am crezut că trebuie suprimată această repetiție. Ea vorbește, la sfîrșit, de vicontele de Valmont, exprimîndu-se astfel :

...Te asigur că nu găsești mulți oameni ca el. Mama spune mult rău despre dînsul, dar cavalerul Danceny spune mult bine, și cred că el are dreptate. N-am văzut niciodată un om atît de îndemînatec. Cînd mi-a dat scrisoarea lui Danceny, era toată lumea de față, și nimeni n-a observat nimic ; e drept că mi-a fost tare frică, pentru că nu mă așteptam de loc ; dar acum o să fiu atentă. Am priceput foarte bine în ce chip vrea să-i înmînez scrisoarea mea. E foarte ușor să te înțelegi cu el, căci are niște ochi care spun totul. Nu știu cum face : îmi spunea în biletul de care ți-am vorbit că față de mama va avea aerul că nu se ocupă de loc de mine : într-adevăr, ai spune că nici nu știe că exist ; și totuși, ori de cîte ori îi caut privirea, sînt sigură că i-o întîlnesc.

Se află aici o prietenă bună a mamei mele, pe care n-o cunoșteam, și care se pare că nu-l iubește nici ea pe domnul de Valmont, cu toate că el e foarte atent cu ea. Mă tem să nu se plictisească repede cu viața de aici și să se reîntoarcă la Paris ; ar fi cît se poate de trist. Trebuie să aibă o inimă foarte bună ca să vină anume pentru a-și îndatora prietenul și pe mine ! Aș vrea să-i arăt cît îi sînt de recunoscătoare, dar nu știu cum să fac ca să-i vorbesc ; și chiar dacă aș găsi ocazia, mi-ar fi așa de rușine, încît poate că nici n-aș ști ce să-i spun.

Numai cu doamna de Merteuil pot vorbi despre dragostea mea fără să mă sfiesc. Poate chiar și cu tine, căreia îți scriu totul, m-aș simți stingherită, dacă ar trebui să-ți vorbesc. Chiar cînd mă aflam lîngă Danceny, simțeam adesea, fără să vreau, un fel de teamă care mă

împiedica să-i spun tot ce gîndesc. Îmi reproşez destul acum lucrul acesta, şi aş da orice ca să găsesc momentul să-i spun odată cît de mult îl iubesc. Domnul de Valmont i-a făgăduit că dacă mă las în grija lui ne va procura ocazia să ne revedem. O să fac bucuros tot ce va voi ; dar nu pot să-mi închipui că aşa ceva ar fi cu putinţă.

Te las, buna mea prietenă, nu mai am loc. [1]

Castelul... 14 septembrie 17'

SCRISOAREA a LXXVI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Sau scrisoarea dumitale e o glumă pe care n-o pricep ; sau erai, cînd mi-ai scris-o, într-o stare de aiureală foarte primejdioasă. Dacă te-aş cunoaşte mai puţin, scumpa mea, aş fi într-adevăr foarte speriat ; şi orice ai spune, nu m-aş speria chiar de pomană.

Degeaba te citesc şi te recitesc, tot nu dau de rostul scrisorii ; ca să-i atribui înţelesul direct pe care-l prezintă, nici pomeneală. Ce-ai vrut, prin urmare, să spui ?

Doar că era inutil să-ţi baţi capul cu un duşman atît de puţin de temut ? dar în cazul acesta s-ar putea să te înşeli. Prévan e cît se poate de drăguţ ; e chiar mai mult decît crezi ; are mai ales talentul foarte folositor de a te copleşi cu dragostea lui, prin iscusinţa de a vorbi despre ea în societate şi faţă de toţi, slujindu-se de prima conversaţie pe care-o găseşte. Puţine femei scapă atunci din cursa de a-i răspunde, pentru că toate avînd pretenţii că

[1] Domnişoara de Volanges schimbîndu-şi confidenta puţin timp după aceea, aşa cum se va vedea din scrisorile următoare, nu vor mai figura în culegerea aceasta nici una din cele pe care le-a mai scris prietenei sale de la mănăstire ; ele nu mai au nici un interes pentru cititor.

sînt isteţe, nici una nu vrea să piardă ocazia să-şi arate isteţimea. Ştii însă destul de bine că orice femeie care consimte să vorbească de dragoste sfîrşeşte prin a se îndrăgosti, sau cel puţin prin a se purta ca şi cum ar fi îndrăgostită. Mai cîştigă prin metoda aceasta, pe care într-adevăr a perfecţionat-o, un lucru, şi anume, că femeile îşi mărturisesc ele însele înfrîngerea ; şi-ţi spun aceasta în cunoştinţă de cauză.

Nu ajunsesem în posesia secretului decît în chip indirect, căci n-am avut niciodată legături prieteneşti cu Prévan : dar, în sfîrşit, eram şase care-l cunoşteam : şi contesa de P..., crezîndu-se foarte isteaţă, şi avînd într-adevăr aerul că discută generalităţi pentru cine nu era la curent, ne istorisi cu toate amănuntele şi cum se dăduse lui Prévan şi tot ce se petrecuse între ei. Îşi urma povestirea atît de liniştită, încît n-o tulbură de loc rîsul nebun care ne cuprinse pe toţi şase deodată ; şi o să-mi amintesc totdeauna că unul din noi, prefăcîndu-se, ca să se scuze, că nu crede ceea ce spunea ea, sau mai curînd ceea ce avea aerul că spune, ea îi răspunse foarte serios că, desigur, nici unul din noi nu eram atît de bine informaţi ca ea ; şi nu s-a sfiit chiar să se adreseze lui Prévan şi să-l întrebe dacă s-a înşelat.

Am putut deci crede că bărbatul acesta e primejdios pentru oricine : dar pentru dumneata, marchiză, nu-i oare de ajuns că-l găseşti *frumos, ba chiar foarte frumos,* după cum spui chiar dumneata ? sau că va şti *să te atace în chipul acela pe care uneori îţi place să-l răsplăteşti numai fiindcă atacul e bine condus ?* sau că, din cine ştie ce motive, vei fi socotit că e plăcut să-i cedezi ? sau... mai ştiu şi eu ? pot oare să ghicesc sutele şi miile de capricii care conduc mintea unei femei, şi care numai ele te mai fac să aparţii sexului dumitale ? Acum cînd eşti înştiinţată de primejdie, nu mă îndoiesc că vei putea uşor s-o înlături : dar oricum, trebuia să te înştiinţez. Mă întorc deci la vorbele mele : ce-ai vrut să spui ?

Dacă nu-i decît o zeflemea la adresa lui Prévan, în afară de faptul că e prea lungă, n-avea rost s-o faci faţă de mine : în lume e bine să-l ridiculizezi, şi îţi reînnoiesc rugămintea în privinţa aceasta.

A ! Cred că am descoperit cheia enigmei ! Scrisoarea dumitale e o profeție, nu a ceea ce vei face, ci a ceea ce te va crede el gata să faci, în momentul căderii pe care i-o pregătești. Sînt în bună parte de acord cu proiectul acesta, care cere totuși multă prudență. Știi tot așa de bine ca și mine că, în ochii lumii, a avea un bărbat sau a fi obiectul atențiilor lui e unul și același lucru, dacă bărbatul acela nu e un prost ; și Prévan nu e, nici pe departe. Dacă poate obține în favoarea lui o simplă aparență, se va lăuda, și nu vei mai putea face nimic. Proștii vor crede, oamenii răi vor face ca și cum ar crede : la ce vei recurge ? Uite, mă tem. Nu pentru că mă îndoiesc de iscusința dumitale : dar numai înotătorii cei buni se înecă.

Nu cred că sînt mai prost ca altul ; am găsit sute și mii de mijloace de a dezonora o femeie : dar cînd am căutat pe acelea care ar putea-o salva, n-am văzut niciodată vreo posibilitate. Chiar dumneata, scumpa mea, a cărei purtare e o capodoperă, de sute de ori am avut impresia că ai mai mult noroc decît dibăcie.

Dar, la urma urmei, caut poate o rațiune unde nu e nici una. Admir faptul că de un ceas discut serios ceea ce nu-i, probabil, decît o glumă a dumitale. O să rîzi de mine ! Bine, fie ; dar grăbește-te, și să trecem la alt subiect. Alt subiect ! Mă înșel, e tot același : tot despre femeile pe care vrem să le avem sau să le pierdem și, adesea, și una și alta.

Am aici, cum foarte bine ai observat, prilejul să mă exercit în ambele genuri, dar nu cu aceeași ușurință. Prevăd că răzbunarea va merge mai repede decît dragostea. Tînăra Volanges s-a predat, răspund de ea ; depinde de prima ocazie, și îmi iau însărcinarea să fac ca ocazia aceasta să se ivească. Dar nu-i același lucru cu doamna de Tourvel : femeia aceasta mă pune pe gînduri, nu pot s-o înțeleg ; am sute de dovezi despre dragostea ei, dar am o mie despre rezistența ei ; și ca să spun drept, mă tem să nu-mi scape.

Primul efect al întoarcerii mele îmi îngăduia să am mai multă speranță. Cum e lesne de priceput, am vrut să-mi dau seama prin mine însumi ; și ca să fiu sigur că

voi vedea prima mișcare, n-am anunțat că sosesc și am calculat astfel drumul ca să ajung în timpul mesei. Într-adevăr, am căzut ca din cer, ca o divinitate de operă care apare pentru deznodămînt.

Cum am avut grijă să fac destul zgomot cînd am intrat, ca să atrag privirile asupra mea, am putut vedea dintr-o dată bucuria bătrînei mele mătuși, ciuda doamnei de Volanges, și plăcerea nesăbuită a fiicei sale. Frumoasa mea, datorită locului pe care îl ocupa, era așezată cu spatele la ușă. În momentul cînd am intrat, tocmai tăia ceva în farfurie și nici măcar n-a întors capul : dar eu m-am adresat doamnei de Rosemonde și, la primul meu cuvînt, sensibila mironosiță, recunoscîndu-mi vocea, a scos un strigăt, care mi s-a părut mai degrabă efectul dragostei decît acela al surprizei sau al spaimei. Înaintasem destul ca să-i pot vedea fața : zbuciumul sufletesc, ciocnirea ideilor și a sentimentelor se zugrăveau pe obraz în fel și fel de chipuri. M-am așezat la masă lîngă ea ; nu-și mai dădea seamă nici de ce face, nici de ce spune. A încercat să mănînce mai departe ; n-a mai putut : în sfîrșit, după mai puțin de un sfert de oră, biruită de zăpăceala și de plăcerea care-o stăpîneau, nu găsi altceva mai deștept decît să ceară voie să se scoale de la masă, și fugi în parc, sub pretextul că avea nevoie să ia aer. Doamna de Volanges a vrut s-o însoțească ; gingașa mironosiță nu i-a îngăduit : bucuroasă, fără îndoială, că a găsit un pretext să fie singură și să se poată lăsa în voia dulcii emoții a inimii ei !

Am scurtat prînzul pe cît am putut. De abia se servise desertul, și afurisita Volanges, mînată parcă de dorința de a-mi face rău, se ridică de la locul ei ca să meargă s-o caute pe drăgălașa bolnavă : dar prevăzusem planul ei și l-am zădărnicit. M-am prefăcut deci că interpretez gestul acesta particular ca o mișcare generală ; și, sculîndu-mă și eu în același timp, tînăra Volanges și preotul din sat urmară îndoitul nostru exemplu ; astfel încît doamna de Rosemonde rămase singură la masă cu bătrînul comandor de T... și amîndoi se hotărîră de asemenea să se ridice. Ne-am dus deci cu toții după porumbiță, pe care o găsirăm în boschetul de lîngă castel ; și cum avea ne-

voie de singurătate și nu de plimbare, preferă să vină cu noi decît să stăm noi cu ea.

De îndată ce m-am încredințat că doamna de Volanges nu va avea ocazia să stea de vorbă cu ea între patru ochi, am început să-ți execut ordinele și să mă ocup de interesele pupilei dumitale. Îndată după cafea, m-am urcat la mine și am intrat și prin camerele celorlalți, ca să recunosc terenul ; am luat măsuri ca să asigur corespondența copilei ; și după această primă binefacere, i-am scris cîteva cuvinte ca s-o înștiințez și să-i solicit încrederea ; am alăturat biletul meu scrisorii lui Danceny. M-am întors în salon. Am găsit pe frumoasa mea întinsă, cu o neglijență încîntătoare, pe o canapea.

Spectacolul acesta, trezindu-mi dorințele, îmi însufleți privirile. Mi-am dat seama că erau drăgăstoase și stăruitoare, și m-am așezat în așa fel ca să le pot folosi. Primul lor efect a fost să facă să se aplece marii ochi modești ai divinei mironosițe. M-am uitat cîtva timp la chipul acela îngeresc ; apoi, cercetîndu-i toată făptura, m-am amuzat să-i ghicesc liniile și formele prin străvezimea veșmîntului subțire, dar totuși supărător. După ce m-am coborît de la cap la picioare, m-am ridicat de la picioare la cap... Scumpa mea, privirea dulce era ațintită asupra mea ; dar numaidecît se plecă iarăși ; ca să-i prilejuiesc întoarcerea, am întors eu capul. Se statornici atunci între noi acea convenție tacită, primul tratat al dragostei timide, care, spre a satisface nevoia reciprocă de a se vedea, îngăduie privirilor să se perinde, așteptînd ca ele să se confunde.

Convins că această nouă plăcere ocupa în întregime atenția frumoasei mele, mi-am luat însărcinarea de a veghea la siguranța noastră comună ; dar după ce m-am încredințat că o conversație destul de animată ne scotea de sub observația celorlalți, am încercat să obțin de la ochii ei să-și vorbească fără înconjur graiul. Pentru aceasta, am surprins mai întîi cîteva priviri ; dar cu atîta rezervă, încît pudoarea nu avea de ce să se alarmeze ; și ca s-o pun mai la largul ei pe timida persoană, păream că sînt și eu tot atît de încurcat ca și ea. Încetul cu încetul, ochii noștri, obișnuiți să se întîlnească, rămaseră

tot mai mult aţintiţi unii asupra altora ; în sfîrşit nu se mai despărţiră, şi am zărit într-ai ei flacăra aceea galeşă, semnalul fericit al dragostei şi al dorinţei ; dar n-a fost decît o clipă ; în curînd, venindu-şi în fire, îşi schimbă oarecum ruşinată atitudinea şi privirea.

Cum nu voiam să creadă că n-am observat diferitele ei mişcări, m-am ridicat repede şi-am întrebat-o, cu un aer speriat, dacă se simţea rău. Îndată, cu toţii o înconjurară. I-am lăsat pe toţi să treacă înaintea mea ; şi cum tînăra Volanges, care lucra la o broderie lîngă o fereastră, pierdu cîtva timp cu ghergheful, am profitat de moment ca să-i dau scrisoarea lui Danceny.

Eram cam departe de ea ; i-am aruncat răvaşul pe genunchi. Nu ştia ce să facă. Ai fi murit de rîs de mutra ei mirată şi încurcată ; totuşi eu nu rîdeam de loc, căci mă temeam să nu ne dea de gol atîta stîngăcie. Dar o privire şi un gest imperios o făcură în sfîrşit să priceapă că trebuia să bage pachetul în buzunar.

Restul zilei n-a mai fost interesant. Cele ce s-au mai întîmplat de atunci vor provoca poate unele evenimente de care vei fi mulţumită, cel puţin în ce o priveşte pe pupila dumitale ; dar e mai bine să-mi întrebuinţez timpul executîndu-mi planurile decît povestindu-le. Iată, de altfel, a opta pagină pe care ţi-o scriu, şi mă simt obosit ; deci, te las cu bine.

N-am nevoie să-ţi spun, cred, că fetiţa a răspuns lui Danceny.[1] Am avut şi eu un răspuns de la frumoasa mea, căreia i-am scris a doua zi după ce am sosit. Îţi trimit amîndouă scrisorile. Le vei citi sau nu, cum vei voi : căci toată trăncăneala asta care nu se mai isprăveşte şi începe să mă plictisească şi pe mine trebuie să pară foarte searbădă oricărei persoane dezinteresate.

Încă o dată, rămîi cu bine. Te iubesc tot aşa de mult ; dar te rog, dacă-mi vorbeşti de Prévan, fă în aşa fel ca să te pot pricepe.

Castelul... 17 septembrie 17''

[1] Scrisoarea aceasta n-a fost găsită.

SCRISOAREA a LXXVII-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

De ce vă înverşunaţi, doamnă, cu atîta cruzime, să fugiţi de mine ? cum e cu putinţă ca rîvna mea cea mai afectuoasă să nu obţină din partea dumneavoastră decît procedee pe care abia vi le-aţi îngădui împotriva unui om de care aţi avea cel mai mult a vă plînge ? Dragostea mă readuce la picioarele dumneavoastră, şi cînd o întîmplare fericită mă aşază alături de dumneavoastră, preferaţi să simulaţi o indispoziţie, să vă alarmaţi prietenii, decît să consimţiţi să rămîneţi lîngă mine ! De cîte ori, ieri, n-aţi întors ochii ca să mă lipsiţi de favoarea unei priviri ? şi dacă o singură clipă am putut citi în ei mai puţină severitate, clipa aceea a fost atît de scurtă, încît s-ar zice că n-aţi vrut atît să mă bucur de ea cît să mă faceţi să simt tot ce am pierdut cînd n-am mai avut-o.

Acesta nu e — îndrăznesc s-o spun — nici tratamentul pe care-l merită dragostea, nici acela pe care poate să şi-l îngăduie prietenia ; şi totuşi, din aceste două sentimente, ştiţi bine că unul mă însufleţeşte, iar celălalt eram, mi se pare, autorizat să cred că nu mi-l veţi refuza. Prietenia aceasta preţioasă, de care m-aţi crezut fără îndoială vrednic, de vreme ce aţi binevoit să mi-o oferiţi, ce-am făcut oare de-atunci ca s-o pierd ? Mi-am dăunat prin faptul că am avut încredere, şi mă pedepsiţi pentru sinceritatea mea ? Nu vă e cel puţin teamă că abuzaţi şi de una şi de cealaltă ? În adevăr, n-am încredinţat oare taina inimii mele aceleia pe care-o consideram prietena mea ? Nu-i oare adevărat că numai faţă de ea m-am putut crede obligat să refuz anumite condiţii pe care mi-era de ajuns să le accept ca să am apoi prilejul să le calc şi poate chiar să abuzez de ele în folosul meu ? Vreţi, în sfîrşit, printr-o severitate atît de puţin meritată, să mă siliţi să cred că era destul să vă înşel ca să obţin mai multă indulgenţă ?

Nu mă căiesc de purtarea pe care v-o datoram, pe care mi-o datoram mie însumi ; dar prin ce fatalitate orice

faptă vrednică de laudă devine pentru mine semnalul unei nenorociri noi ?

După ce v-am dat prilejul singurului cuvînt de laudă pe care ați binevoit să-l aduceți purtării mele, m-am văzut în situația de a-mi deplînge pentru prima dată nenorocul că v-am displăcut. După ce v-am dovedit supunerea mea desăvîrșită, lipsindu-mă de fericirea de a vă vedea, numai pentru a nu vă tulbura susceptibilitatea, ați vrut să rupeți orice corespondență cu mine, să-mi luați această slabă despăgubire a unui sacrificiu pe care mi l-ați pretins și să-mi răpiți pînă și dragostea care numai ea putuse să vă dea dreptul să mi-l cereți. În sfîrșit, după ce v-am vorbit cu o sinceritate pe care nici interesul dragostei mele n-a putut-o slăbi, astăzi fugiți de mine ca de un primejdios seducător, a cărui perfidie ați fi descoperit-o.

Nu vă veți sătura oare niciodată să fiți nedreaptă cu mine ? Spuneți-mi cel puțin ce vină nouă v-a putut îndemna la atîta severitate, și nu refuzați să-mi dictați ordinele pe care vreți să le urmez ; cînd îmi iau angajamentul să le execut, pretind oare prea mult dacă cer să le cunosc ?

...15 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXVIII-a

Președinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Păreți surprins, domnul meu, de purtarea mea, și puțin lipsește chiar ca să-mi cereți socoteală, ca și cum ați avea dreptul s-o dezaprobați. Mărturisesc că m-aș fi crezut mai autorizată decît dumneavoastră să mă mir sau să mă plîng ; dar în urma refuzului cuprins în ultimul dumneavoastră răspuns, m-am hotărît să mă închid într-o indiferență care să nu mai dea prilej la observații sau la reproșuri. Cu toate acestea, deoarece îmi cereți lămuriri, și — slavă Domnului — nu simt nimic în sufletul meu care

m-ar putea împiedica să vi le dau, consimt să mai am încă o explicaţie cu dumneavoastră.

Cine ar citi scrisorile dumneavoastră m-ar crede nedreaptă sau ciudată. Cred că merit să nu-şi facă nimeni o asemenea idee despre mine. Fără îndoială, v-aţi dat seama că, punîndu-mă în situaţia de a mă justifica, mă sileaţi să reamintesc tot ce s-a petrecut între noi. Vi s-a părut că nu aveţi decît de cîştigat de pe urma acestei cercetări : şi cum, la rîndul meu, nu cred că aş avea ceva de pierdut de pe urma ei — cel puţin în ochii dumneavoastră — nu mă tem s-o fac. Poate acesta este într-adevăr singurul mijloc de a afla care din noi doi are dreptul să se plîngă de celălalt.

Începînd din ziua sosirii dumneavoastră la acest castel, veţi mărturisi, cred, că cel puţin reputaţia ce-o aveţi mă autoriza să mă port cu oarecare rezervă faţă de dumneavoastră ; şi că aş fi putut, fără teamă că voi fi acuzată de un exces de severitate, să mă mărginesc numai la expresia celei mai reci politeţi. Chiar şi dumneavoastră m-aţi fi tratat cu indulgenţă şi aţi fi găsit firesc ca o femeie atît de inexperimentată să nu aibă nici măcar meritul de a aprecia calităţile dumneavoastră. Aceasta-i purtarea pe care mi-o dicta prudenţa ; şi mi-ar fi fost cu atît mai uşor să o urmez, cu cît nu vreau să vă ascund că, în clipa cînd doamna de Rosemonde mi-a anunţat sosirea dumneavoastră, a trebuit să-mi amintesc prietenia pe care o aveam faţă de dînsa precum şi aceea pe care o are ea faţă de dumneavoastră, ca să nu-i arăt cît de mult mă nemulţumea această ştire.

Admit bucuros că la început v-aţi arătat sub un aspect mai favorabil decît îmi închipuisem ; dar veţi admite, la rîndul dumneavoastră, că aceasta n-a ţinut mult, şi că foarte curînd v-aţi săturat de constrîngerea în schimbul căreia, se pare, ideea favorabilă ce-o căpătasem despre dumneavoastră nu vi s-a părut o răsplată îndestulătoare.

Abuzînd atunci de buna mea credinţă, de liniştea mea, nu v-aţi sfiit să-mi destăinuiţi un sentiment despre care nu putea fi nici o îndoială că mă jigneşte ; iar eu, în timp ce dumneavoastră nu făceaţi decît să vă sporiţi vina, repetînd-o, eu căutam un motiv s-o uit, oferindu-vă prilejul s-o reparaţi măcar în parte. Cererea mea era atît de

dreaptă încît nici dumneavoastră n-ați crezut c-o puteți refuza : dar creîndu-vă un drept din indulgența mea, ați profitat ca să-mi cereți o îngăduință pe care, fără îndoială, n-ar fi trebuit s-o acord, dar pe care totuși ați obținut-o. N-ați respectat însă nici una din condițiile care fuseseră stabilite ; și scrisorile dumneavoastră au fost în așa fel concepute, încît fiecare din ele impunea datoria să nu vă mai răspund. Chiar în clipa cînd încăpățînarea dumneavoastră mă silea să vă îndepărtez de mine, eu, cu o bunăvoință poate reprobabilă, am folosit singurul mijloc care putea să-mi permită să vă apropii din nou : dar ce preț are în ochii dumneavoastră un sentiment cinstit ? Disprețuiți prietenia ; și în beția dumneavoastră necugetată, nesocotind nenorocirile și rușinea, nu căutați decît plăceri și victime.

Pe cît de ușuratic în purtări, pe cît de inconsecvent în reproșuri, vă uitați făgăduielile, sau mai degrabă vă faceți o plăcere din a le călca ; și, după ce ați consimțit să vă îndepărtați, vă întoarceți aici fără să fiți chemat, fără să țineți seamă de rugămințile și de motivele mele, fără să vă dați măcar osteneala de a mă preveni. Nu v-a fost teamă să mă expuneți unei surprize al cărei efect, desigur neînsemnat, ar fi putut fi interpretat în defavoarea mea de către persoanele care ne înconjurau. Momentul acela de încurcătură pe care l-ați prilejuit nu numai că n-ați căutat să-l faceți să treacă neobservat, sau să-l risipiți, dar chiar v-ați ambiționat parcă să-l sporiți. La masă, ați ales tocmai locul de lîngă mine : o ușoară indispoziție m-a silit să plec înaintea celorlalți ; și în loc să-mi respectați singurătatea, i-ați îndemnat pe toți să vină s-o tulbure. Întorcîndu-mă în salon, dacă fac un pas, vă găsesc alături de mine, dacă spun un cuvînt, tot dumneavoastră îmi răspundeți. Vorba cea mai indiferentă vă servește de pretext ca să reîncepeți o conversație pe care nu voiam s-o aud, care putea chiar să mă compromită ; fiindcă, în sfîrșit, oricît de iscusit ați fi, ceea ce înțeleg eu pot și ceilalți să înțeleagă.

Constrînsă astfel de dumneavoastră să nu fac o mișcare, să nu scot un cuvînt, continuați totuși să mă urmăriți ; nu pot ridica ochii fără să-i întîlnesc pe-ai dumneavoastră. Sînt mereu nevoită să-mi întorc privirea ; și

printr-o nesocotință cu adevărat inexplicabilă, ațintiți asupra mea privirile tuturor, într-o clipă cînd aș fi vrut să mă pot ascunde chiar de privirile mele.

Și vă mai plîngeți de felul cum mă port eu! Și vă mai mirați de graba cu care fug de dumneavoastră! A! Reproșați-mi mai degrabă indulgența, mirați-vă că n-am plecat în momentul sosirii dumneavoastră. Ar fi trebuit poate s-o fac, și mă veți sili să recurg la mijlocul acesta violent dar necesar, dacă nu veți înceta odată cu urmăririle dumneavoastră jignitoare. Nu, nu uit, n-o să uit niciodată ceea ce îmi datorez, ceea ce datorez legăturilor pe care le-am contractat, pe care le respect și le iubesc; și vă rog să credeți că dacă vreodată m-aș găsi în fața acestei alegeri nenorocite, de a le sacrifica sau de a mă sacrifica pe mine, n-aș ezita o secundă. Adio, domnul meu.

...16 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXIX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Aveam de gînd să mă duc la vînătoare în dimineața aceasta: dar e o vreme îngrozitoare, am ca singură lectură un roman nou, care ar plictisi chiar pe-o fată de pension. Pînă la dejun mai am cel puțin două ceasuri; cu toată scrisoarea mea lungă de ieri, o să stau iar de vorbă cu dumneata. Sînt sigur că n-o să te plictisesc, căci o să-ți vorbesc de *foarte-frumosul Prévan.* Cum de n-ai auzit despre vestita lui aventură, aceea care le-a despărțit pe *nedespărțite?* Pariez că o să ți-o amintești după primul cuvînt. Totuși, iat-o, de vreme ce-o dorești.

Îți amintești că înalta societate a Parisului se mira cum de trei femei, toate trei foarte frumoase, avînd toate trei aceleași talente, și putînd să aibă aceleași pretenții, rămăseseră legate între ele foarte strîns, din clipa cînd și-au făcut apariția în saloane. La început s-a crezut că

aceasta provenea dintr-o mare timiditate: în curînd, însă, înconjurate de o droaie de bărbaţi ale căror omagii li se adresau deopotrivă, şi lămurite în privinţa valorii lor de zelul şi atenţiile al căror obiect erau, legătura care le unea se făcu totuşi şi mai puternică; s-ar fi zis că triumful uneia era totdeauna şi acela al celorlalte două. Se putea nădăjdui cel puţin că momentul dragostei va aduce oarecare rivalitate. Drăgălaşele noastre îşi disputau cinstea de a fi mărul discordiei; chiar şi eu aş fi intrat în competiţie dacă marea favoare la care începea să se ridice în vremea aceea contesa de... mi-ar fi îngăduit să-i fac o infidelitate înainte de a fi obţinut agrementul pe care-l solicitam.

În vremea aceasta frumoasele noastre, cu prilejul aceluiaşi carnaval, îşi făcuseră alegerea, ca şi cum s-ar fi sfătuit împreună: şi aceasta nu numai că n-a dezlănţuit furtunile la care te puteai aştepta, dar prietenia lor deveni şi mai interesantă, graţie farmecului confidenţelor.

Mulţimea pretendenţilor nenorociţi se alătură atunci aceleia a femeilor geloase, şi scandaloasa statornicie a fost supusă cenzurii publice. Unii pretindeau că în această societate *a nedespărţiţilor* (aşa i se spunea pe atunci), legea fundamentală era comunitatea bunurilor, căreia şi dragostea trebuia să i se supună: alţii afirmau că cei trei amanţi, dacă erau lipsiţi de rivali, nu erau totodată şi de rivale: s-a mers chiar pînă a se insinua că ei nu fuseseră admişi decît din decenţă, şi că nu obţinuseră decît un titlu fără funcţiune.

Aceste zvonuri, adevărate sau false, nu avură efectul aşteptat. Cele trei perechi, dimpotrivă, îşi dădură seama că totul era pierdut dacă se separau în momentul acela; luară deci hotărîrea să înfrunte furtuna. Lumea, care se plictiseşte de orice, se plictisi repede de o satiră zădarnică. Mînată de frivolitatea ei naturală, se ocupă de altele; apoi, întorcîndu-se la aceasta, cu inconsecvenţa care-o caracterizează, îşi schimbă critica în laudă. Cum aici totul e o chestiune de modă, entuziasmul cîştiga teren; se transformase într-un adevărat delir, cînd iată că Prévan îşi propuse să verifice minunile acestea şi să lămurească în privinţa lor opinia publică şi pe sine însuşi.

Căută deci compania acestor modele de perfecțiune. Admis ușor în societatea lor, interpretă faptul acesta ca un augur favorabil. Știa prea bine că de oamenii fericiți nu te poți apropia chiar așa de lesne. Își dădu seamă în curînd, într-adevăr, că fericirea aceasta atît de lăudată era, ca și aceea a regilor, mai mult invidiată decît vrednică de a fi dorită. Observă că unii din pretinșii nedespărțiți începeau să caute plăceri în afară, că erau chiar aliniați de distracții ; și trase concluzia că legăturile de dragoste sau de prietenie erau slăbite sau rupte și că numai acelea ale amorului propriu și ale obișnuinței mai păstrau oarecare putere.

Cu toate acestea, femeile, pe care nevoia le aduna laolaltă, păstrau între ele aparența aceleiași intimități ; dar bărbații, mai liberi în apucături, își aminteau că aveau îndatoriri de îndeplinit sau afaceri de rezolvat ; se plîngeau încă din pricina lor, dar nu le mai neglijau, ceea ce făcea ca rareori, seara, societatea să fie completă.

Sîrguitorul Prévan se folosi de această împrejurare. Pus firește în situația de a ține de urît celei părăsite în ziua aceea, găsea astfel ocazia să ofere, pe rînd și după împrejurări, același omagiu celor trei prietene. Își dădu repede seama că a alege între ele însemna să se piardă ; că rușinea ipocrită de a fi prima infidelă ar speria pe cea preferată ; că vanitatea rănită a celorlalte două le-ar face dușmance ale noului amant, împotriva căruia n-ar pregeta să dezlănțuie severitatea marilor principii ; că, în sfîrșit, gelozia ar prilejui desigur întoarcerea rivalului care încă putea fi de temut. Totul ar fi devenit obstacol ; totul devenea mai ușor în întreitul său plan ; fiecare femeie era indulgentă prin faptul că era interesată ; tot astfel și fiecare bărbat, deoarece credea că nu-i el cel interesat.

Prévan, care n-avea de sacrificat atunci decît o singură femeie, avu norocul că ea începea să devină celebră. Calitatea ei de străină și omagiul unui mare principe refuzat cu destulă îndemînare fixaseră asupra ei atenția curții și a orașului ; cinstea aceasta se răsfrîngea și asupra amantului ei, care profită de împrejurare ca să-și sporească trecerea pe lîngă noile sale iubite. Singura dificultate era de a duce simultan aceste trei legături, al căror mers trebuia neapărat potrivit după cea mai întîrziată ; și, în-

tr-adevăr, știu de la unul din confidenții lui că cea mai mare osteneală și-a dat-o ca să oprească în loc pe una din ele, care era gata să înflorească aproape cu două săptămîni înaintea celorlalte.

În sfîrșit, ziua cea mare sosește. Prévan, care obținuse mărturisiri de dragoste de la toate trei, era stăpîn pe situație. Și a stabilit programul precum vei vedea. Din cei trei soți, unul era absent, altul pleca dimineața în zori, al treilea era în oraș. Nedespărțitele prietene trebuiau să ia masa de seară la viitoarea văduvă ; dar noul stăpîn nu îngăduise ca vechii servitori să fie invitați la ospăț. Chiar în dimineața zilei aceleia el împarte în trei loturi scrisorile iubitei lui ; alăturează unui lot portretul pe care-l primise de la ea, celui de al doilea lot inițialele lor împreună în semn de dragoste, pe care ea însăși le pictase, iar celui de al treilea o buclă a părului ei ; fiecare din cele trei prietene luă drept deplin această treime de sacrificii, și consimți, în schimb, să trimită amantului dizgrațiat o răsunătoare scrisoare de ruptură.

Era mult ; nu era încă destul. Aceea al cărui soț era în oraș nu putea dispune decît de orele din timpul zilei ; se înțeleseseră că o indispoziție simulată o va scuti de obligația de a merge să cineze la prietena ei și că toată seara va fi consacrată lui Prévan : noaptea a fost acordată de aceea al cărei soț era absent : iar zorile, momentul plecării celui de al treilea soț, fură, de ultima, hărăzite ceasului dragostei.

Prévan, care nu neglijează nimic, fuge apoi la frumoasa străină, poartă cu sine și provoacă o stare de încordare de care avea nevoie, și nu pleacă decît după ce a dezlănțuit o ceartă care-i asigură douăzeci și patru de ore de libertate. Aceste măsuri fiind luate, se întoarse acasă unde nădăjduia să găsească un moment de odihnă ; dar aici îl așteptau alte treburi.

Scrisorile de ruptură au fost o sursă de lumină pentru amanții dizgrațiați : fiecare din ei era convins că fusese sacrificat lui Prévan ; și ciudei de-a fi fost păcăliți, adăugîndu-i-se mînia pe care o stîrnește aproape totdeauna mica umilință de a fi părăsit, toți trei, fără să-și fi vorbit, dar ca și cum s-ar fi înțeles între ei, luară hotărîrea să obțină satisfacție, cerînd socoteală norocosului lor rival.

Acesta găsi deci la el acasă trei provocări la duel ; le acceptă cavalerește : dar nevoind să piardă nici plăcerile, nici răsunetul acestei aventuri, stabili întîlnirea pe a doua zi dimineața, și-i convocă pe toți trei în același loc și la aceeași oră. Locul ales fu una din intrările pădurii de la Boulogne.

Cînd sosi seara, își îndeplini întreita ispravă cu un nedezmințit succes ; în tot cazul, s-a lăudat de atunci că fiecare din noile sale iubite primise de trei ori dovada și jurămîntul dragostei sale. În privința aceasta, cum poți să-ți închipui, lipsesc dovezile publice ; tot ce-i rămîne istoricului imparțial e de-a semnala cititorului incredul că vanitatea și imaginația exaltate pot face minuni ; precum și că dimineața care trebuia să urmeze unei nopți atît de glorioase părea menită să-l scutească de-a mai uza de menajamente pentru viitor. Oricum ar fi, faptele următoare sînt mai sigure.

Prévan fu exact la întîlnirea pe care-o indicase ; găsi acolo pe cei trei rivali ai săi, oarecum surprinși de întîlnire, și poate, fiecare în parte în oarecare măsură consolat văzîndu-și tovarășii de nenorocire. Îi întîmpină cu un aer prietenos și deschis, și le ținu următorul discurs, care mi-a fost foarte fidel repetat :

„Domnilor, le spuse el, găsindu-vă adunați aici, ați ghicit, fără îndoială, că toți trei aveați același motiv de plîngere împotriva mea. Sînt gata să vă dau satisfacție. Sorții să decidă care dintre dumneavoastră va încerca primul o răzbunare la care toți trei aveți drepturi egale. N-am adus cu mine nici secund, nici martori. Cum n-am luat pentru ofensă, nu cer nici pentru reparație." Apoi, cedînd apucăturilor sale de jucător, adăugă : „Știu că rareori îți cîștigi miza de șapte ori în șir, dar oricare ar fi soarta care mă așteaptă, ai trăit totdeauna destul cînd ai avut timpul să dobîndești dragostea femeilor și stima bărbaților".

În timp ce adversarii săi mirați se priveau în tăcere, și, din delicatețe, socoteau poate că această întreită luptă făcea să nu mai fie egală partida, Prévan reluă cuvîntul : „Nu vă ascund, urmă el, că noaptea pe care-am petrecut-o m-a obosit cumplit. Ar fi generos din partea dumneavoastră dacă mi-ați permite să-mi repar forțele. Am dispus să se servească aici un mic dejun ; faceți-mi cinstea de a-l

accepta. Să dejunăm împreună și, mai cu seamă, să dejunăm veseli. Poți să te bați pentru fleacuri de felul acestora, dar ele nu trebuie, cred, să ne strice buna dispoziție".

Dejunul a fost acceptat. Se pare că niciodată Prévan n-a fost mai amabil. Avu iscusința de-a nu-și umili rivalii, de a-i încredința că fiecare ar fi avut cu ușurință aceleași succese, și de-ai face să recunoască, mai ales, că nici ei n-ar fi lăsat să le scape ocazia. Acestea odată mărturisite, totul se aranjă de la sine. Astfel, nici nu se sfîrșise încă dejunul, și ei repetaseră cu toții de zeci de ori că asemenea femei nu meritau ca niște oameni onorabili să se bată pentru ele. Ideea aceasta făcu să se stabilească o atmosferă de cordialitate ; vinul o întări ; așa încît, nu mult după aceea, nu numai că nu mai era vorba de ură, dar își jurară cu toții între ei o veșnică prietenie.

Prévan, căruia fără îndoială deznodămîntul acesta îi plăcea cel puțin tot atît cît și celălalt, nu voia totuși să piardă nimic din celebritatea sa. De aceea, potrivindu-și cu iscusință proiectele după împrejurări, spuse celor trei ofensați : „Într-adevăr, nu împotriva mea, ci împotriva metreselor dumneavoastră necredincioase trebuie să vă răzbunați. Vă ofer această ocazie. Încep și eu să simt, ca și dumneavoastră, un afront pe care curînd voi fi sortit să-l împărtășesc ; căci dacă nici unul din dumneavoastră n-a izbutit să cîștige inima uneia din ele, pot eu oare să sper că voi cîștiga trei inimi deodată ? Motivele supărării dumneavoastră devin și ale mele. Vă rog să primiți să luați masa diseară la casa mea de întîlnire, și nădăjduiesc ca ceasul răzbunării dumneavoastră să nu mai întîrzie mult." Cei trei amanți voiau explicații : dar el, cu tonul de superioritate pe care împrejurarea îi dădea dreptul să-l ia, le răspunse : „Cred, domnilor, că v-am dat dovadă că știu destul de bine cum să mă port în asemenea ocazii ; bizuiți-vă pe mine." Toți au fost mulțumiți cu acest răspuns și, după ce și-au îmbrățișat noul prieten, s-au despărțit pînă seara, în așteptarea efectului făgăduielilor lui.

Prévan, fără să piardă timpul, se întoarce la Paris și se duce, potrivit obiceiului, să-și viziteze noile cuceriri. Obține de la toate trei că vor veni seara să ia cina, *între patru ochi*, în casa lui de întîlnire. Două din ele se lăsară mai greu ; dar ce mai poți să refuzi a doua zi ? Dădu în-

tîlnirile la interval de o oră, timp necesar proiectelor sale. După aceste preparative se retrase, înștiință pe ceilalți trei conjurați, și toți patru se duseră voioși să-și aștepte victimele.

Se aude sosind cea dintîi. Prévan o întîmpină singur, o primește cu toată atenția cuvenită, o conduce pînă în sanctuarul a cărui divinitate ea se credea ; apoi, dispărînd sub un pretext oarecare, trimite în locul său pe amantul ultragiat.

Îți dai seama că zăpăceala unei femei care nu are încă experiența aventurilor, făcea — în momentul acela — triumful foarte ușor : fiecare reproș care n-a fost formulat a fost interpretat ca o favoare ; și sclava fugară, predată din nou vechiului ei stăpîn, fu prea fericită că putea să-și nădăjduiască iertarea, reluîndu-și primele lanțuri. Tratatul de pace fu ratificat într-un loc mai retras ; și scena, rămasă goală, a fost ocupată alternativ de ceilalți actori, aproape în același chip, și mai cu seamă cu același dezno dămînt.

Totuși, fiecare din cele trei femei se credea încă singura eroină. Uimirea și încurcătura lor sporiră în momentul cînd, perechile se întruniră ; dar uluirea lor atinse culmea cînd Prévan, care reapăru în mijlocul lor, avu cruzimea să ceară scuze celor trei infidele, ceea ce — dîndu-le secretul în vileag — le arăta limpede în ce hal fuseseră trase pe sfoară.

Se așezară la masă, și în curînd își recăpătară cumpătul : bărbații cedară, femeile se supuseră. Cu toții clocoteau de ură, dar vorbele erau totuși afectuoase : veselia redeșteptă dorința, care, la rîndul ei, îi împrumută noi farmece. Această uimitoare orgie dură pînă dimineața ; cînd se despărțiră, femeile credeau că fuseseră iertate : dar bărbații, care-și păstraseră ranchiuna, chiar a doua zi o rupseră pentru totdeauna cu ele : și nu se mulțumiră numai să-și părăsească ușuratecele metrese ci, împingînd răzbunarea pînă la capăt, istorisiră toată întîmplarea. De atunci, una din ele e la mănăstire, iar celelalte două tînjesc exilate la moșiile lor.

Iată povestea lui Prévan ; urmează să vezi dacă vrei să-i sporești gloria și să te înhami la carul său triumfal. Scrisoarea dumitale m-a îngrijorat într-adevăr și aștept

cu nerăbdare un răspuns mai cuminte și mai clar la ultima scrisoare pe care ți-am scris-o.

Rămîi cu bine, scumpa mea ; ferește-te de ideile hazlii sau năstrușnice care te seduc cu prea mare ușurință. Gîndește-te că pe calea pe care ai apucat deșteptăciunea nu ajunge, și că o singură imprudență poate pricinui un rău fără leac. Îngăduie, în sfîrșit, prieteniei prudente să fie uneori călăuza plăcerilor dumitale.

Cu bine. Te iubesc totuși ca și cum ai fi rezonabilă.

...18 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXX-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Cécile, scumpa mea Cécile, cînd oare ne vom revedea ? Cine mă va învăța să trăiesc departe de dumneata ? Cine-mi va da tăria și curajul cuvenit ? Niciodată, niciodată nu voi putea suporta această absență fatală. Fiecare zi îmi sporește nenorocirea : și nici o nădejde că va avea un sfîrșit ! Valmont, care-mi făgăduise că mă va ajuta, că mă va consola, Valmont mă neglijează, și poate m-a uitat. El e lîngă ființa pe care-o iubește ; nu mai știe cît suferi cînd ești departe de ea. Cînd mi-a trimis ultima dumitale scrisoare, nu mi-a scris. Totuși, de la el trebuie să aflu cînd voi putea să te văd, și prin ce mijloc. Nu mai are să-mi spună nimic ? Nici dumneata nu-mi spui nimic despre asta ; să fie oare pentru că nu mai vrei ? Ah ! Cécile, Cécile, sînt foarte nenorocit. Te iubesc mai mult ca oricînd : dar dragostea asta, care-i tot farmecul vieții mele, e și chinul ei totodată.

Nu, nu mai pot trăi așa, trebuie să te văd, trebuie, măcar o clipă. Cînd mă trezesc îmi spun : azi n-am s-o văd. Mă culc spunîndu-mi : n-am văzut-o. Zilele atît de lungi nu au nici o clipă de fericire. Totul e privațiune, totu-i regret, totul e disperare, și toate relele acestea îmi vin de acolo de unde așteptam toate bucuriile ! Adaugă acestor chinuri ucigătoare îngrijorarea mea în privința celor pe

care le-ai putea îndura dumneata, și îți vei face o idee de situația în care mă aflu. Mă gîndesc tot timpul la dumneata, dar nu mă gîndesc niciodată fără să mă tulbur. Dacă te văd mîhnită, nenorocită, sufăr de toate necazurile dumitale ; dacă te văd liniștită și consolată, necazurile mele sporesc. Oriunde mă întorc mă lovesc de o nenorocire.

Ah ! cu totul altfel era cînd te aflai unde mă aflam și eu ! Atunci totul era plăcere. Siguranța că te voi vedea mereu înfrumusețea chiar și momentele în care lipseai ; timpul pe care trebuia să-l petrec departe de dumneata, numai prin faptul că trecea, și mă apropia de dumneata. Întrebuințarea pe care i-o dădeam nu ți-era niciodată străină. Dacă îmi îndeplineam unele îndatoriri, ele mă făceau mai vrednic de dumneata ; dacă cultivam vreun talent, nădăjduiam să-ți plac mai mult. Chiar atunci cînd distracțiile și petrecerile mă tîrau departe de dumneata, te simțeam tot lîngă mine. La spectacol căutam să ghicesc ce-ar fi putut să-ți placă ; un concert îmi amintea talentele dumitale și ocupațiile noastre atît de dragi. În societate, ca și la plimbare, căutam să prind cele mai neînsemnate asemănări. Te comparam cu tot ce vedeam ; de fiecare dată erai biruitoare. Fiecare clipă a zilei era prilejul unui nou prinos, al cărui tribut ți-l aduceam în fiecare seară la picioare.

Ce-mi mai rămîne acum ? regrete dureroase, veșnice privațiuni, și o ușoară nădejde pe care tăcerea lui Valmont o face să scadă, pe care a dumitale o preschimbă în neliniște. Zece leghe ne despart numai, și spațiul acesta, atît de ușor de străbătut, numai pentru mine e un obstacol de neînvins ! Iar cînd — spre a mă ajuta să trec peste el — implor pe prietenul meu, pe iubita mea, amîndoi rămîn reci și nepăsători ! Nu numai că nu-mi vin în ajutor, dar nici măcar nu-mi răspund.

Ce-a devenit prietenia sîrguitoare a lui Valmont ? Ce-au devenit, mai ales, sentimentele dumitale atît de tandre, și care îți dădeau atîta iscusință în a găsi mijlocul să ne vedem în fiecare zi ? Uneori, îmi amintesc, fără ca dorința să-mi fie mai mică, mă vedeam silit s-o sacrific anumitor considerente, anumitor datorii ; cîte nu-mi spuneai atunci ? Cîte pretexte nu invocai împotriva argumentelor mele ? Și adu-ți aminte, scumpă Cécile, totdeauna motivele mele

cedau în fața dorințelor dumitale. Nu-mi fac nici un merit dintr-asta ; nu-l aveam nici măcar pe acela al sacrificiului. Ceea ce doreai să obții ardeam de nerăbdare să-ți acord. Dar, în sfîrșit, îți cer și eu ceva la rîndul meu ; și ce anume cer ? să te văd o clipă, să-ți reînnoiesc și să primesc jurămîntul unei veșnice iubiri. Nu mai e oare aceasta ceea ce vrea fericirea dumitale tot atît cît și a mea ? Resping acest gînd deznădăjduit care ar pune vîrf nenorocirilor mele. Mă iubești, mă vei iubi totdeauna ; cred, sînt sigur de asta, nu vreau să mă îndoiesc : dar mă aflu într-o situație îngrozitoare, și mult timp nu o voi mai putea îndura. Rămîi cu bine, Cécile.

Paris, 18 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXXI-a

Marchiza de Merteuil către vîcontele de Valmont

Ce milă îmi pricinuiesc temerile dumitale ! Cît de mult îmi dovedesc ele că îți sînt superioară ! Și mai vrei să mă înveți cum să mă port, vrei să mă călăuzești ! Ah ! bietul meu Valmont, ce mare distanță mai e încă de la dumneata pînă la mine ! Nu, toată mîndria sexului dumitale n-ar ajunge să umple distanța care ne desparte. Din pricină că n-ai putea să execuți planurile mele, le socoți imposibile ! Ființă orgolioasă și slabă, te încumeți să calculezi mijloacele mele și să judeci resursele mele ! Să-ți spun drept, viconte, sfaturile dumitale m-au supărat, și nu pot să-ți ascund acest lucru.

Că pentru a-ți masca stîngăcia nemaipomenită față de președinta dumitale, consideri ca un triumf faptul că ai putut zăpăci o clipă pe femeia aceasta timidă și care te iubește, treaba dumitale ! Că ai obținut o privire, o sigură privire, surîd și trec cu vederea. Că dîndu-ți seamă, fără să vrei, cît de puțin înseamnă isprăvile dumitale, nădăjduiești să le ascunzi față de mine, măgulindu-mă în privința sforțării sublime de a împreuna doi copii, care mor

de dorința să se întîlnească, și care — fie spus în treacăt — îmi datorează numai mie tot focul acestei dorințe, sînt dispusă să admit și asta. Că, în sfîrșit, te bizui pe aceste fapte glorioase ca să-mi spui pe un ton doctoral că *e mai bine să-ți întrebuințezi timpul executîndu-mi planurile decît povestindu-le*, deșertăciunea aceasta nu-mi face nici un rău și ți-o iert. Dar că poți crede că am nevoie de prudența dumitale, că m-aș rătăci dacă nu m-aș conforma părerilor dumitale, că trebuie să le sacrific o plăcere, o fantezie — să-ți spun drept, viconte, înseamnă să te arăți prea mîndru de încrederea pe care binevoiesc s-o am în dumneata.

Și la urma urmei ce lucruri ai făcut pe care eu să nu le fi depășit de mii de ori ? Ai sedus, ai dus chiar la pierzare multe femei : dar ce greutăți ai avut de învins ? ce obstacole de înlăturat ? în ce constă meritul dumitale personal ? Un chip frumos, simplă întîmplare ; maniere elegante pe care uzajul lumii le dă aproape totdeauna ; spirit, ce-i drept, dar pe care limbajul monden l-ar înlocui la nevoie ; o imprudență destul de lăudabilă, dar care nu-i datorată poate decît numai ușurinței primelor dumitale succese ; dacă nu mă înșel, iată toate mijloacele dumitale : cît despre celebritatea pe care-ai putut-o dobîndi, n-o să-mi pretinzi, cred, să pun mare preț pe arta de a provoca un scandal sau de a profita de pe urmele lui.

În ce privește prudența, finețea, nu vorbesc de mine : dar care femeie n-ar avea mai multă decît dumneata ? Nu vezi ? președinta dumitale te duce ca pe-un copil.

Crede-mă, viconte, dobîndești rareori calitățile de care te poți lipsi. Luptînd fără riscuri, nu ai de luat nici un fel de precauții. Pentru voi, bărbații, o înfrîngere nu e decît un succes mai puțin. În partida aceasta atît de inegală, norocul nostru este să nu pierdem, iar nenorocul vostru să nu cîștigați. Chiar dacă v-aș recunoaște tot atîtea talente cîte avem și noi, cu cît v-am depăși încă, prin necesitatea în care ne aflăm de a ne folosi mereu de ele ! Presupunînd că pui tot atîta iscusință ca să ne învingi cîtă punem noi ca să ne apărăm sau ca să cedăm, vei recunoaște cel puțin că ea nu-ți mai este de nici un folos după succes. Preocupat numai de noua dumitale dorință, te lași în voia ei fără

teamă, fără rezerve : pe dumneata nu te interesează cît va dura.

Într-adevăr, legăturile acestea date și primite în mod reciproc, ca să vorbesc limbajul dragostei, numai dumneata poți, după voie, să le strîngi sau să le rupi : și trebuie să ne considerăm fericite dacă în ușurătatea dumitale, preferînd scandalului misterul, te mulțumești cu o părăsire umilitoare și nu-ți faci din idolul de azi victima de mîine !

Dar cînd o femeie are nenorocul să simtă ea cea dintîi greutatea lanțului, cîte riscuri nu-și ia dacă se încumetă să se elibereze, dacă îndrăznește numai să-l ridice puțin ! Nu încearcă decît tremurînd să îndepărteze de ea pe bărbatul pe care inima ei îl respinge cu greutate. Dacă el se încăpățînează să reziste, ceea ce ea acorda dragostei trebuie să cedeze acum fricii.

În brațe încă-l strînge cînd inima-i e-nchisă

Prudența ei e nevoită să deznoade cu îndemînare aceleași legături pe care dumneata le-ai fi rupt. Aflată la discreția inamicului ei, e fără nici o scăpare dacă el e lipsit de generozitate ; și cum poți spera așa ceva de la el, cînd — chiar dacă se întîmplă să fie lăudat pentru că a dat dovadă că are — niciodată n-a fost dojenit că-i lipsește ?

Nu vei tăgădui, desigur, adevărurile acestea, a căror evidență le-a făcut să fie unanim acceptate. Dacă ai văzut totuși cum m-am folosit de împrejurări și de opinii, ca să fac din bărbații aceștia atît de temuți jucăria capriciilor sau a fanteziilor mele, ca să lipsesc pe unii de dorința, pe alții de puterea de a-mi face rău ; dacă am știut rînd pe rînd, potrivit gusturilor mele schimbătoare, să atrag în alaiul meu sau să alung departe de mine

Tiranii detronați ce-s astăzi robii mei[1] ;

[1] Nu se știe dacă versul acesta, ca și acela de mai sus : *În brațe încă-l strînge cînd inima-i e-nchisă* sînt citații provenind din opere puțin cunoscute, sau dacă fac parte din proza doamnei de Merteuil. Ceea ce ne-ar îndemna să credem că-i așa, e marele număr al greșelilor de acest fel care se găsesc în toate scrisorile acestei corespondențe. Acelea ale cavalerului Danceny sînt singurele care nu conțin asemenea greșeli : poate că din pricină că se ocupa uneori cu poezia, urechea lui mai exersată îl făcea să evite mai ușor greșelile de felul acestora.

dacă, în vîltoarea acestor dese răzvrătiri, reputația mea a rămas totuși nepătată, nu trebuie oare să tragi de aici concluzia că, născută ca să-mi răzbun sexul și ca să-l stăpînesc pe al dumitale, am știut să-mi creez mijloace necunoscute pînă la mine ?

Ah ! păstrează-ți sfaturile și îngrijorarea pentru femeile acelea delirante dar care spun că sînt *sentimentale* și a căror imaginație exaltată te-ar putea face să crezi că natura le-a așezat simțurile în cap ; care prin faptul că n-au gîndit niciodată, confundă mereu iubirea cu amantul și, în iluzia lor nebună, cred că numai acela cu care au căutat plăcerea e singurul ei depozitar ; adevărate superstițioase, ele au față de preot respectul și credința care nu se cuvin decît divinității.

Poartă-le de grijă și acelor femei care, mai vanitoase decît prudente, nu știu la nevoie să consimtă să fie părăsite.

Tremură, mai cu seamă, pentru soarta acelor femei active în trîndăvia lor, pe care le numești *sensibile,* și care se lasă atît de ușor și atît de tare stăpînite de dragoste ; care simt nevoia să se ocupe de dragoste chiar dacă nu se bucură de ea ; lăsîndu-se fără împotrivire în voia fermentării ideilor lor, ele compun, datorită acestora, scrisorile acelea atît de plăcute cînd le scrii, dar atît de primejdioase ; și nu se tem să încredințeze aceste dovezi ale slăbiciunii lor bărbatului care le provoacă : imprudente care nu știu să vadă un dușman viitor în amantul lor actual.

Eu, însă, ce am de împărțit cu femeile acelea nesăbuite ? Cînd m-ai văzut vreodată îndepărtîndu-mă de la regulile pe care mi le-am prescris și nesocotind propriile mele principii ? Spun propriile mele principii, și o spun înadins : căci ele nu sînt, ca acelea ale altor femei, date la întîmplare, primite fără cercetare și urmate din obișnuință ; sînt rodul adîncilor mele meditații ; le-am creat și pot spune că eu sînt opera mea.

Intrată în lumea saloanelor într-o vreme cînd, încă fată, eram sortită prin situația mea tăcerii și inacțiunii, am știut să profit de aceasta ca să observ și să judec. În timp

ce toţi mă credeau intimidată sau distrată, ascultam, ce-i drept prea puţin, vorbele ce mi se adresau, dar reţineam cu grijă pe acelea pe care toţi încercau să mi le ascundă.

Curiozitatea aceasta utilă, slujind instrucţiei mele, m-a învăţat să mă şi prefac : silită adesea să ascund obiectul atenţiei mele ochilor celor ce mă înconjurau, am încercat să-i dirijez pe-ai mei după plac ; am izbutit atunci să dau privirii mele aerul acela distrat pe care l-ai lăudat atît de des. Încurajată de acest prim succes, am căutat de asemenea să dispun după voie de diferitele mişcări ale feţei mele. Dacă eram supărată, mă sileam să iau o înfăţişare senină, chiar veselă ; împingeam zelul pînă într-atît încît să-mi provoc intenţionat dureri şi mă căzneam să păstrez în timpul lor expresia plăcerii. M-am străduit cu aceeaşi grijă, dar cu mai multă osteneală, să-mi înăbuş simptomele unei bucurii neaşteptate. În felul acesta, am izbutit să capăt asupra fizionomiei mele puterea aceea care te-a făcut uneori să te miri atît de mult.

Eram încă foarte tînără, şi aproape de loc interesantă : dar nu aveam ca bun propriu decît gîndurile mele şi mă indignam la ideea că mi-ar putea fi răpite sau surprinse fără voia mea. Înzestrată cu aceste prime arme, încercam să mă folosesc de ele : nu mă mai mulţumeam să nu mă las pricepută, mă amuzam să mă arăt sub forme diferite ; stăpînă pe gesturile mele, îmi controlam cuvintele ; potriveam pe unele şi pe celelalte după împrejurări sau poate numai după fanteziile mele : din clipa aceea felul meu de a gîndi a rămas numai pentru mine, şi n-am mai arătat decît pe acela care îmi aducea vreun folos.

Această străduinţă în ce priveşte propria mea fiinţă m-a făcut să-mi fixez atenţia asupra expresiei feţelor şi a caracterului fizionomiilor ; datorită ei am dobîndit privirea aceea pătrunzătoare, pe care experienţa m-a învăţat totuşi să nu mă bizui orbeşte, dar care, în general, rareori m-a înşelat.

Nu împlinisem cincisprezece ani, şi ajunsesem să posed talentele cărora îşi datorează reputaţia cea mai mare parte din politicienii noştri, şi nu eram încă decît la primele elemente ale ştiinţei pe care voiam s-o dobîndesc.

E ușor să-ți închipui că mă sileam, ca toate fetele, să ghicesc dragostea și plăcerile ei : dar cum nu fusesem niciodată la mănăstire, cum nu avem nici o prietenă de vîrsta mea, și cum eram supravegheată de o mamă vigilentă, nu aveam decît idei vagi pe care nu le puteam preciza ; însăși natura, de care, desigur, n-am avut de atunci decît a mă lăuda, nu-mi dădea nici un indiciu. S-ar fi zis că lucra în tăcere ca să-și perfecționeze opera. Numai mintea mea era în continuă fierbere ; nu doream plăceri, voiam să știu ; dorința de a mă instrui mi-a sugerat mijloacele.

Mi-am dat seama că singurul om cu care puteam vorbi despre lucrurile acestea fără să mă compromit era confesorul meu. Am înțeles pe dată ce aveam de făcut ; mi-am înfrînt rușinea firească și, lăudîndu-mă cu o vină pe care n-o săvîrșisem, m-am acuzat că făcusem *tot ce fac femeile*. Aceasta a fost expresia mea, dar vorbind astfel, nu știam, în realitate, ce idee exprimam. Speranța mea n-a fost nici pe de-a-ntregul dezamăgită, nici pe de-a-ntregul împlinită ; teama de a mă trăda nu mă lăsa să dau lămuriri mai multe ; dar părintelul avu grijă să-mi arate că păcatul era atît de mare, încît am tras concluzia că și plăcerea trebuia să fie extremă ; și dorinței de-a o cunoaște i-a urmat aceea de-a o gusta

Nu știu unde m-ar fi dus această dorință ; lipsită cum eram de experiență, o singură ocazie, poate, m-ar fi pierdut : din fericire pentru mine, mama mea mă anunță că peste cîteva zile urma să mă mărit ; dintr-o dată, certitudinea că voi afla îmi stinse curiozitatea, și am ajuns fecioară în brațele domnului de Merteuil.

Așteptam liniștită momentul care trebuia să mă învețe, și am avut nevoie de judecată ca să pot părea stingherită sau înfricoșată. Această primă noapte, despre care lumea își face de obicei o idee atît de crudă sau atît de plăcută, nu-mi oferea decît ocazia unei experiențe : durere și plăcere, am observat totul cu exactitate, și nu vedeam în aceste felurite senzații decît fapte de reținut și de meditat.

Studiul acesta începu curînd să-mi placă : dar credincioasă principiilor mele, și simțind, poate din instinct, că soțul meu trebuia să se bucure cel mai puțin de încrederea

mea, am luat hotărîrea, numai din pricină că eram sensibilă, să mă arăt indiferentă față de el. Această aparentă răceală a fost mai tîrziu temeiul cel mai puternic al încrederii sale oarbe : i-am adăugat, printr-un supliment de judecată, un aer de zăpăceală pe care-l îndreptățea vîrsta mea ; și niciodată nu m-a crezut mai copilă ca atunci cînd îl amăgeam cu mai multă îndrăzneală.

Totuși, trebuie să mărturisesc că m-am lăsat la început luată de vîrtejul lumii și m-am dedat în întregime distracțiilor ei ușuratece. Dar după cîteva luni, cum domnul de Merteuil mă luase cu el în tristul său castel de la țară, teama de plictiseală îmi reîmprospătă gustul pentru studiu ; și cum nu eram înconjurată decît de oameni a căror distanță față de mine mă punea la adăpostul oricăror bănuieli, am profitat ca să lărgesc cîmpul experiențelor mele. Mai cu seamă acolo m-am încredințat că dragostea, care ne e atît de lăudată că ar fi cauza plăcerilor noastre, nu e cel mult decît pretextul lor.

Boala domnului de Merteuil întrerupse aceste plăcute ocupații: a trebuit să-l urmez la oraș unde mergea să se caute. Muri, după cum știi, puțin după aceea ; și cu toate că, la drept vorbind, n-am avut să mă plîng de el, am simțit totuși cît era de prețioasă libertatea pe care mi-o dădea văduvia, și mi-am făgăduit solemn să profit de ea.

Mama credea că voi merge la mănăstire sau că mă voi întoarce la ea. N-am făcut nici una, nici alta ; și tot ce-am acordat decenței a fost să mă înapoiez la țară, unde mai aveam cîteva observațiuni de făcut.

Le-am întărit cu ajutorul lecturii : dar să nu crezi că ea s-a rezumat la genul pe care-l presupui. Am studiat moravurile noastre în romane ; opiniile în operele filozofilor ; am căutat chiar la moraliștii cei mai severi ce anume pretindeau de la noi, și m-am încredințat astfel de ceea ce puteam face, de ceea ce trebuia să gîndesc, și de ceea ce se cuvenea să par. Odată fixată în privința acestor trei probleme, numai ultima prezenta oarecare dificultăți de execuție ; am nădăjduit să le înfrîng, și am început să meditez asupra mijloacelor pe care le socoteam cele mai nimerite.

Începeam să mă plictisesc de plăcerile mele rustice, prea puțin variate pentru imaginația mea activă : simțeam

nevoia unei cochetării care să mă împace cu dragostea ; la drept vorbind, nu ca s-o simt, dar ca s-o inspir și s-o simulez. Zădarnic mi se spusese și citisem că sentimentul acesta nu se putea simula, vedeam, totuși, că era de-ajuns pentru aceasta să îmbin spiritul unui autor cu talentul unui actor. M-am exercitat în ambele genuri, și poate cu oarecare succes : dar în loc să caut deșartele aplauze ale teatrului, m-am hotărît să folosesc pentru fericirea mea ceea ce atîția alții sacrificau vanității.

Aceste diferite ocupații făcură să treacă un an. Doliul meu îngăduindu-mi să reapar, m-am întors în oraș, cu marile mele proiecte ; nu mă așteptam de loc la primul obstacol pe care aveam să-l întîmpin.

Lunga mea sihăstrie, izolarea aceea severă, aruncaseră asupra mea un lustru de cucernicie care speria pe cei mai plăcuți din bărbații noștri ; aceștia se țineau deoparte și mă lăsau pradă tuturor plicticoșilor, care cu toții voiau să se însoare cu mine. Greutatea nu era să-i refuz ; dar multe din refuzurile acestea displăceau familiei mele, și pierdeam în aceste hărțuieli interne timpul căruia mă gîndisem să-i dau o atît de fermecătoare întrebuințare. Am fost deci nevoită, ca să atrag pe unii și să îndepărtez pe ceilalți, să afișez oarecare frivolitate, să uzez, pentru a-mi strica reputația, de grija la care aveam de gînd să recurg ca s-o păstrez. Am izbutit ușor, cum îți închipui. Dar nefiind tîrîtă de nici o pasiune, n-am făcut decît ceea ce-am crezut necesar, și am măsurat cu prudență dozele nesăbuințelor mele.

Îndată ce am atins ținta la care voiam să ajung, m-am întors pe calea cea bună, și am atribuit meritul schimbării mele în bine cîtorva femei dintre acelea care, neputînd avea pretenția agrementului, se consolează cu aceea a meritului și a virtuții. A fost o lovitură care îmi izbuti mai bine decît nădăjduisem. Aceste recunoscătoare dădace s-au făcut apologetele mele ; și zelul lor orb pentru ceea ce numeau opera lor ajunse atît de departe, încît la cel mai mic cuvînt pe care și l-ar fi îngăduit cineva pe socoteala mea, toată clica minorositelor sărea să-mi ia apărarea. Același mijloc mi-a atras și sufragiul femeilor noastre cu

pretenţii la succese ; acestea, încredinţate că nu voiam să le mai fac concurenţă, mă aleseră ca obiect al laudelor lor, ori de cîte ori voiau să dea dovadă că nu bîrfeau chiar pe toată lumea.

Între timp, purtarea mea adusese înapoi îndrăgostiţii ; şi ca să ies cu obraz curat între ei şi protectoarele mele nesigure, m-am arătat ca o femeie sensibilă dar dificilă, pe care excesul delicateţei o înarma împotriva dragostei.

Am început atunci să-mi desfăşor pe scena cea mare talentele pe care mi le însuşisem. Prima mea grijă a fost să dobîndesc renumele de invincibilă. Ca să-l obţin, bărbaţii care nu-mi plăceau erau totdeauna singurii de la care aveam aerul că primesc omagii. Îi întrebuinţam cu folos ca să-mi procure laurii rezistenţei, în timp ce eu mă ofeream, fără teamă, îndrăgostitului preferat. Acesta, însă, intimidat de sfiala mea prefăcută, nu şi-a îngăduit niciodată să mă urmeze în saloane ; şi privirile societăţii au rămas, astfel, mereu fixate asupra îndrăgostitului nenorocit.

Ştii cît mă decid de repede : asta pentru că mi-am dat seama că aproape totdeauna demersurile anterioare sînt cele care dezvăluie secretul femeilor. Orice-ai face, tonul nu mai e acelaşi, înainte sau după succes. Diferenţa aceasta nu scapă observatorului atent ; şi am găsit că e mai puţin primejdios să mă înşel în privinţa alegerii decît s-o las să-mi fie ghicită. Mai cîştig în felul acesta că înlătur verosimilitatea, care e singurul criteriu după care putem fi judecate.

Aceste precauţii, precum şi acelea de a nu scrie niciodată, de a nu lăsa nici o dovadă despre capitulările mele, puteau să pară excesive ; mie însă nu mi-au părut niciodată nici măcar suficiente. Scrutîndu-mi inima, am studiat în ea inima celorlalţi. Am văzut cu acest prilej că nu-i nimeni care să nu păstreze în ea o taină pe care vrea s-o ţină ascunsă : antichitatea pare să fi cunoscut mai bine decît noi adevărul acesta, pentru care povestea lui Samson nu este, poate, decît o ingenioasă ilustrare. Ca o nouă Dalilă, m-am silit mereu, ca şi ea, să aflu secretul acesta important. Ehe ! la cîţi din Samsonii noştri moderni nu le

ţin părul sub cuţitul meu ! Şi de aceştia nu mă mai tem ; sînt singurii pe care mi-am îngăduit să-i umilesc uneori. Mai suplă cu ceilalţi — arta de a-i face infideli, cu scopul de-a nu le părea eu uşuratecă, o prefăcută prietenie, o încredere aparentă, cîteva procedee generoase, ideea măgulitoare pe care fiecare şi-o face că a fost singurul meu amant mi-au îngăduit să obţin discreţia lor. În sfîrşit, cînd mijloacele acestea mi-au lipsit, am ştiut, prevăzînd ruptu-rile, să înăbuş de la început, ridiculizînd-o sau calom-niind-o, încrederea pe care bărbaţii aceştia primejdioşi puteau s-o obţină.

Ceea ce-ţi spun acum e ceea ce mă vezi făcînd fără întrerupere ; şi te mai îndoieşti de prudenţa mea ! Adu-ţi aminte de vremea cînd ai început să-mi faci curte ; nici un omagiu nu m-a măgulit atît de mult ; te doream înainte de a te fi văzut. Sedusă de reputaţia dumitale, mi se părea că lipseai gloriei mele ; ardeam de dorinţa de-a mă lua la luptă dreaptă cu dumneata. E singura din pornirile mele care a pus un moment stăpînire pe mine. Cu toate acestea, dacă ai fi vrut să mă nimiceşti, ce mijloace ai fi găsit ? Vorbării goale, care nu lasă nici o urmă după ele, pe care însăşi reputaţia dumitale le-ar fi făcut suspecte, şi un şir de fapte greu de crezut, a căror simplă povestire ar fi avut aerul unui roman prost înjghebat. E drept că de atunci te-am făcut părtaşul tuturor secretelor mele : ştii însă ce interese ne unesc, şi ştii de asemenea care din noi doi poate fi socotit ca imprudent. [1]

De vreme ce-am început să-ţi dau socoteală, vreau să fac asta cît se poate de exact. Parcă te aud spunîndu-mi că, oricum, sînt cel puţin la discreţia cameristei mele ; în-tr-adevăr, dacă ea nu-mi cunoaşte sentimentele, îmi cu-noaşte faptele. Cînd mi-ai vorbit odinioară despre aceasta, ţi-am răspuns doar atîta că sînt sigură de ea ; şi dovadă că răspunsul meu a fost de ajuns ca să te liniştească, e că i-ai încredinţat de atunci, despre dumneata, secrete destul

[1] Se va vedea mai tîrziu, în scrisoarea a CLII-a, dacă nu secretul domnului de Valmont, cel puţin de ce natură era acest secret ; şi cititorul îşi va da seama că n-am putut să-l lămurim mai mult în privinţa aceasta.

de primejdioase. Acum însă, cînd Prévan te neliniștește, și îți pierzi capul, sînt sigură că nu mă mai crezi pe cuvînt. Trebuie deci să te lămuresc.

Mai întîi, fata aceasta e sora mea de lapte, și legătura aceasta care pentru noi nu înseamnă nimic e foarte trainică pentru oamenii de teapa ei : mai mult decît atîta, îi cunosc secretul, o am chiar la mînă ; victimă a unei nebunii din dragoste, era pierdută dacă n-o salvam eu. Părinții ei, ținînd grozav la onoarea lor, nu voiau nimic altceva decît să fie întemnițată. Mi s-au adresat mie. Am văzut atunci cît folos puteam trage de pe urma mîniei lor. Le-am cîntat, deci, în strună, am cerut ordinul și l-am obținut. Apoi, trecînd deodată de la asprime la clemență, la care îi îndupleca sem și pe părinți, și profitînd de trecerea mea pe lîngă bătrînul ministru, i-am făcut pe toți să consimtă ca ordinul să rămînă în posesia mea, și numai eu să pot cere executarea sau s-o opresc, după cum voi aprecia purtările viitoare ale acestei fete. Ea știe deci că soarta ei e în mîinile mele ; și dacă, lucru de necrezut, toate mijloacele acestea puternice n-ar ajunge s-o facă să-și țină gura, nu-i evident oare că, dînd în vileag purtarea ei și pedeapsa pe care a primit-o, aș face să nu mai aibă nici o crezare spusele ei ?

La aceste precauții pe care le numesc fundamentale, adaug o mie altele, locale, sau ocazionale, pe care judecata sau obișnuința le descoperă la nevoie ; aș lungi mult scrisoarea dacă aș intra în amănunte ; dar practica lor e importantă și trebuie să-ți dai osteneala să le culegi din întreaga mea purtare, dacă vrei să ajungi să le cunoști.

Dar să pretinzi că mi-am dat atîta osteneală ca să nu culeg de pe urma ei nici un rod ; că după ce m-am ridicat, prin strădaniile mele penibile, atît de mult deasupra celorlalte femei, aș putea consimți să înaintez tîrîndu-mă ca ele, între imprudență și timiditate ; că, mai ales, poate un bărbat să-mi inspire atîta teamă încît să nu văd altă scăpare decît în fugă, nu, viconte, asta niciodată ! Trebuie să învingi sau să mori. Cît despre Prévan, vreau să-l am, și-l voi avea ; el vrea s-o spună, și n-o va spune : iată, în două cuvinte, romanul nostru. Cu bine.

...20 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXXII-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

Doamne, cît m-a durut scrisoarea dumitale ! Dacă știam, n-o mai așteptam cu atîta nerăbdare ! Speram să găsesc în ea o consolare, și iată că sînt acum mai mîhnită decît înainte de a fi primit-o. Am plîns mult citind-o : nu e ceea ce-ți reproșez ; am mai plîns de multe ori din pricina dumitale, fără ca asta să-mi provoace o suferință. Dar de data aceasta nu mai e același lucru.

Ce vrei să spui cu asta, că dragostea ți-a devenit un chin, că nu mai poți trăi așa, că nu mai poți îndura situația în care te afli ? Oare n-o să mă mai iubești, pentru că nu mai e atît de plăcut ca altădată ? Eu cred că nu sînt mai fericită decît dumneata, chiar dimpotrivă ; și totuși te iubesc și mai mult. Dacă domnul de Valmont nu ți-a scris, asta nu-i vina mea ; n-am putut să-l rog pentru că n-am fost singură cu el, și pentru că ne-am înțeles să nu vorbim niciodată nimic față de lume : și asta tot de hatîrul dumitale, ca să poată face mai repede ceea ce dorești. Nu spun că n-o doresc și eu, fii sigur de asta : dar ce pot eu să fac ? Dacă-ți închipui că e atît de ușor, găsește dumneata mijlocul, e tot ce doresc și eu.

Crezi că-mi place grozav ca mama să mă ocărască în fiecare zi, ea care mai înainte nu-mi spunea niciodată nimic, chiar dimpotrivă ? Acum e mai rău decît dacă aș fi la mănăstire. Totuși, mă consolam gîndindu-mă că toate astea erau pentru dumneata ; uneori socoteam chiar că sînt foarte mulțumită ; dar cînd văd că și dumneata ești supărat, fără ca eu să am cea mai mică vină, asta mă face să mă întristez mai mult decît de toate cîte mi s-au întîmplat pînă acum.

Numai ca să primesc scrisorile dumitale e o poveste întreagă, și dacă domnul de Valmont n-ar fi atît de binevoitor și atît de iscusit cum este, n-aș ști ce să mă fac ; și ca să-ți scriu, e și mai greu. Dimineața nu îndrăznesc,

căci mama e foarte aproape și în tot momentul intră în camera mea. Uneori pot să scriu după-amiaza, sub pretextul că vreau să cînt din gură sau la harpă ; dar trebuie să mă întrerup la fiecare rînd, ca să se audă că studiez. Din fericire camerista mea adoarme uneori seara, și-i spun că nu mai am nevoie de ea, ca să plece și să-mi lase lumina. Dar trebuie să mă așez sub perdea, ca să nu se vadă lumina, și să fiu atentă la cel mai mic zgomot, astfel încît să pot ascunde totul în pat dacă ar intra cineva. Aș vrea să fii aici ca să vezi ! Ai vedea cît de mult trebuie să iubești ca să faci așa ceva. În sfîrșit, e foarte adevărat că fac tot ce-mi stă în putință, și că aș vrea să pot face și mai mult.

Desigur, nu refuz să-ți spun că te iubesc, și că te voi iubi mereu ; niciodată n-am spus-o mai bucuros ; și văd acuma că ești supărat ! Mă încredințasesi, totuși, înainte ca eu să ți-o fi spus, că asta era de ajuns ca să te facă fericit. Nu poți tăgădui : stă scris în scrisorile dumitale. Cu toate că nu le mai am, îmi aduc aminte de ele ca și cum le-aș citi în fiecare zi. Și acum, cînd sîntem despărțiți, nu mai gîndești la fel ! Dar despărțirea noastră poate nu va fi veșnică. Doamne, cît sînt de nenorocită ! Și numai dumneata ești de vină !...

În legătură cu scrisorile dumitale, sper că ai păstrat pe acelea pe care mi le-a luat mama și ți le-a dat înapoi ; va veni odată vremea cînd nu voi mai fi la strîmtoare ca acum, și vei putea să mi le dai îndărăt pe toate. Ce fericită o să fiu, cînd o să pot să le păstrez mereu, fără să dau nimănui socoteală ! Acum le dau domnului de Valmont, pentru că altminteri ar însemna să risc prea mult : cu toate acestea, de cîte ori i le dau, mă simt foarte mîhnită.

Rămîi cu bine, iubite prietene. Te iubesc din toată inima. Te voi iubi toată viața. Sper că acum nu mai ești supărat ; dacă aș fi sigură, n-aș mai fi supărată nici eu. Scrie-mi cît de repede poți, fiindcă presimt că pînă atunci o să fiu mereu tristă.

Castelul... 21 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXXIII-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

Îngăduiţi, doamnă, să reluăm convorbirea aceasta, întreruptă într-un chip atît de nenorocit ! Ca să vă pot dovedi pînă la capăt cît de mult mă deosebesc de odiosul portret sub trăsăturile căruia v-am fost zugrăvit ; ca să mă pot, mai ales, bucura încă de binevoitoarea încredere pe care începeaţi să mi-o arătaţi ! Cît farmec ştiţi să răsfrîngeţi asupra virtuţii ! Ce mult înfrumuseţaţi toate sentimentele cinstite şi cum ştiţi să le faceţi iubite ! Ah ! aceasta este seducţia dumneavoastră ; e cea mai tare ; singura care e, în acelaşi timp, puternică şi respectabilă.

Fără îndoială, e de ajuns să vă vadă cineva ca să dorească să vă placă ; să vă asculte în societate pentru ca dorinţa aceasta să crească. Dar cel care are fericirea să vă cunoască mai bine, care poate uneori să vă citească în suflet, e repede cuprins de un mai nobil entuziasm, şi, pătruns de veneraţie ca şi de dragoste, adoră în dumneavoastră întruchiparea tuturor virtuţilor. Poate că fiind din fire mai înclinat ca alţii să le iubesc şi să le urmez, după ce unele rătăciri m-au tîrît departe de ele, dumneavoastră m-aţi apropiat din nou, m-aţi făcut să le simt iar toată vraja : veţi spune oare că e o crimă din partea mea această dragoste nouă ? veţi ponegri oare opera dumneavoastră ? vă veţi reproşa oare interesul pe care ea vi l-ar putea trezi ? Ce rău poate face un sentiment atît de curat, şi cîtă plăcere n-aţi simţit gustîndu-l ?

Dragostea mea vă înspăimîntă, vi se pare violentă, neînfrînată ! Liniştiţi-o printr-o dragoste mai blîndă ; nu refuzaţi puterea pe care v-o ofer, căreia vă jur că nu mă voi sustrage niciodată, şi care — îndrăznesc s-o cred — nu va fi cu totul pierdută pentru virtute. Ce sacrificiu mi-ar putea părea penibil, cînd aş fi sigur că inima dumneavoastră îi recunoaşte valoarea ? Cine-i atît de nenorocit încît să nu ştie să se bucure de privaţiunile pe care şi le impune ; încît să nu prefere un cuvînt, o privire dăruită tuturor bucuriilor pe care le-ar putea fura sau surprinde !

Și ați putut crede că aș fi eu un asemenea om ! Și v-a fost teamă de mine ! Ah ! de ce nu stă în puterea mea fericirea dumneavoastră ! Cum m-aș răzbuna pe dumneavoastră făcîndu-vă fericită ! Dar puterea aceasta binefăcătoare n-o poate produce stearpa prietenie ; ea nu se ivește decît datorită iubirii.

Cuvîntul acesta vă intimidează ! Dar de ce ? Un atașament mai duios, o unire mai puternică, un singur gînd, aceeași fericire și aceleași necazuri, sînt toate astea străine de sufletul dumneavoastră ? Asta e dragostea, sau cel puțin așa e aceea pe care o inspirați și pe care o simt eu ! Dragostea care, calculînd dezinteresat, știe să aprecieze faptele după merit și nu după cît valorează ; comoară nesecată a sufletelor sensibile, totul capătă preț cînd e făcut de ea sau pentru ea.

Adevărurile acestea, atît de lesne de priceput, atît de plăcute de practicat, oare ce au ca să vă sperie ? Ce spaimă poate, de asemenea, să vă pricinuiască un om sensibil, căruia dragostea nu-i mai îngăduie altă fericire decît fericirea dumneavoastră ? E astăzi unica mea dorință : aș sacrifica totul ca s-o îndeplinesc, afară de sentimentul care-o inspiră ; iar sentimentul acesta, consimțiți numai să-l împărtășiți, și-l veți putea călăuzi după voie. Dar să nu-i mai îngăduim să ne despartă, atunci cînd ar trebui să ne unească. Dacă prietenia pe care mi-ați oferit-o nu-i o vorbă goală ; dacă, după cum mi-ați spus ieri, e sentimentul cel mai dulce pe care-l cunoaște sufletul dumneavoastră, să hotărască ea între noi, nu o voi recuza ; dar, judecător al dragostei, să consimtă să o asculte ; refuzul de a o asculta ar deveni chiar o nedreptate, și prietenia nu e nedreaptă.

O a doua întrevedere nu va avea mai multe inconveniente decît prima ; întîmplarea poate și de data aceasta să ofere prilejul ; ați putea să indicați chiar dumneavoastră momentul. Sînt dispus să admit că greșesc ; n-ați vrea mai degrabă să mă convingeți decît să mă combateți, vă îndoiți oare de docilitatea mea ? Dacă acel nedorit musafir n-ar fi venit să ne întrerupă, poate m-ați fi adus în toate privințele la părerea dumneavoastră ; cine știe pînă unde poate merge puterea dumneavoastră ?

Mă credeți ? puterea aceasta de neînvins căreia mă las pradă fără să îndrăznesc s-o măsor, vraja aceasta irezistibilă care vă face stăpînă pe gîndurile ca și pe faptele mele uneori mă umple de spaimă. Întrevederea aceasta pe care v-o cer s-ar cuveni, vai ! poate ca mie cel dintîi să-mi fie teamă de ea ! Poate, pe urmă, încătușat de făgăduielile mele, mă voi vedea osîndit să îndur pojarul unei iubiri pe care nimic n-o va putea stinge, fără să îndrăznesc măcar să vă implor ajutorul ! Ah ! doamnă, fie-vă milă, nu abuzați de puterea pe care o aveți asupra mea ! Dar ce spun ! dacă faptul acesta v-ar face mai fericită, dacă prin asta m-aș face mai vrednic de dumneavoastră, cîte dureri n-ar alina aceste gînduri mîngîietoare ! Da, îmi dau seama, să mai vorbesc o dată cu dumneavoastră înseamnă să vă dau arme mai puternice împotriva mea ; înseamnă să mă supun și mai mult voinței dumneavoastră. Mi-e mai ușor să mă apăr împotriva scrisorilor ; cuvintele sînt tot aceleași, dar nu mai sînteți de față ca să le măriți puterea. Totuși, plăcerea de a vă asculta mă face să înfrunt primejdia : voi simți cel puțin fericirea că am făcut totul pentru dumneavoastră, chiar împotriva mea ; și sacrificiile mele vor deveni un omagiu. Prea fericit să vă dovedesc în mii de chipuri, cum în mii de feluri o simt, că — fără să mă exceptez nici măcar pe mine însumi — sînteți și veți fi totdeauna ființa cea mai scumpă pe care o cunoaște inima mea.

Castelul... 23 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXXIV-a

Vicontele de Valmont către Cécile Volanges

Ați văzut cît am fost de stingheriți ieri. În tot cursul zilei n-am putut să vă înmînez scrisoarea pe care o aveam pentru dumneavoastră ; nu știu dacă-mi va fi mai ușor astăzi. Mi-e teamă să vă compromit, dacă pun mai mult zel decît iscusință ; și nu mi-aș ierta o imprudență care v-ar putea fi fatală și ar pricinui disperarea prietenului

meu, nenorocindu-vă pentru totdeauna. Cunosc totuşi nerăbdarea dragostei ; îmi dau seama cît de penibilă trebuie să fie, în situaţia dumneavoastră, cea mai mică întîrziere a singurei consolări de care v-aţi putea bucura în această clipă. Tot străduindu-mă să găsesc mijloace de-a înlătura piedicile, am găsit unul a cărui execuţie ar fi uşoară, dacă v-aţi da oarecare osteneală.

Cheia uşii camerei dumneavoastră dinspre coridor se află — precum aţi băgat de seamă — în permanenţă pe căminul mamei dumneavoastră. Totul ar deveni simplu cu ajutorul acestei chei, cum este lesne de înţeles ; dar în lipsa ei, vă voi procura una asemănătoare, care o va înlocui. Va fi de ajuns, pentru aceasta, să o am pe cealaltă o oră sau două la dispoziţia mea. Veţi găsi, fără îndoială, prilejul de a o lua ; şi ca nimeni să nu observe lipsa ei, alăturez alta, destul de asemănătoare, ca să nu se vadă diferenţa, afară de cazul cînd ar încerca-o cineva, ceea ce e puţin probabil. Va trebui numai să aveţi grijă să-i puneţi o panglică albastră, înnodată la fel ca la cheia dumneavoastră.

Încercaţi să aveţi cheia aceasta mîine sau poimîine la micul dejun, deoarece mi-o veţi da mai uşor atunci, şi o veţi putea pune la locul ei seara, cînd s-ar putea ca mama dumneavoastră să fie mai atentă. V-aş înapoia-o la prînz, dacă izbutim să ne înţelegem.

Ştiţi că atunci cînd trecem din salon în sufragerie, doamna de Rosemonde rămîne totdeauna la urmă. Îi voi oferi braţul. Nu va trebui decît să vă ridicaţi încet de la ghergheful dumneavoastră, sau să lăsaţi să vă cadă ceva, pentru a putea rămîne în urmă : nu vă va fi greu să luaţi atunci cheia, pe care voi avea grijă s-o ţin la spate. Nu neglijaţi, îndată ce-o veţi lua, să veniţi lîngă bătrîna mea mătuşă şi să-i faceţi o amabilitate. Dacă din întîmplare cheia v-ar scăpa din mînă, nu vă pierdeţi cumpătul ; mă voi preface că am scăpat-o eu şi îmi iau toată răspunderea.

Lipsa de încredere a mamei dumneavoastră, şi purtarea ei atît de aspră faţă de dumneavoastră, îndreptăţesc de altminteri acest mic vicleşug. Mai mult chiar, este singurul mijloc de a continua să primiţi scrisorile lui Danceny şi de-a i le transmite pe ale dumneavoastră ; oricare

altul e cu adevărat prea primejdios, şi ar putea să vă piardă pe amîndoi fără scăpare : de aceea, prietenia mea prevăzătoare şi-ar reproşa să le mai folosească.

Odată în stăpînirea cheii, ne vor mai rămîne de luat unele precauţii în privinţa zgomotului uşii şi al broaştei : dar acestea sînt uşor de învins. Veţi găsi, tot sub dulapul unde v-am pus hîrtia, ulei şi o pană. Se întîmplă să fiţi uneori singură în odaie : va trebui să profitaţi ca să ungeţi broasca şi balamalele. Băgaţi de seamă la petele de ulei care ar fi o mărturie împotriva dumneavoastră. E preferabil să aşteptaţi să se înnopteze, căci dacă faceţi operaţia aceasta cu inteligenţa de care sînteţi capabilă, orice urmă ar dispărea pînă a doua zi dimineaţa.

Dacă totuşi bagă cineva de seamă, nu şovăiţi să spuneţi că e servitorul care freacă parchetele. Ar trebui, în cazul acesta, să precizaţi timpul, chiar cuvintele pe care vi le-a spus : ca, de pildă, că unge ca să nu ruginească toate broaştele care nu sînt folosite. Căci, vă daţi seama, n-ar fi verosimil să fi asistat la toată harababura asta fără să întrebaţi care-i este pricina. Detaliile acestea mărunte sînt cele care dau aspectul de verosimil şi verosimilul face minciunile fără risc, nemailăsînd loc dorinţei de a le verifica.

După ce veţi citi scrisoarea aceasta, vă rog s-o recitiţi, şi chiar să vă ocupaţi mai mult de ea : în primul rînd pentru că trebuie să ştii bine ceea ce vrei să faci bine ; apoi, ca să vă încredinţaţi că n-am omis nimic. Puţin obişnuit să folosesc şiretlicuri pentru mine, nu prea mă pricep la aşa ceva ; doar via mea prietenie pentru Danceny şi interesul pe care-l inspiraţi m-au putut hotărî să mă slujesc de mijloacele acestea, oricît ar fi ele de nevinovate. Urăsc tot ce e înşelătorie ; aşa e caracterul meu. Dar necazurile dumneavoastră m-au impresionat atît de tare, încît voi face orice ca să le uşurez.

Vă daţi seama că după ce vom fi stabilit această comunicaţie între noi îmi va fi mult mai uşor să vă procur întîlnirea cu Danceny, pe care el o doreşte. Totuşi, nu vorbiţi încă nimic cu el despre asta ; n-aţi face decît să-i sporiţi nerăbdarea, şi momentul cînd i-aţi putea-o potoli n-a sosit încă. Se cuvine, cred, mai degrabă să-l liniştiţi decît să-l iritaţi. Mă bizui în privinţa aceasta pe

delicateţea dumneavoastră. Vă las cu bine, frumoasa mea pupilă : căci sînteţi pupila mea. Iubiţi un pic pe tutorele dumneavoastră, şi mai ales daţi-i ascultare ; va fi spre binele dumneavoasră. Mă ocup de fericirea dumneavoastră, şi fiţi sigură că în ea voi găsi şi fericirea mea.

...24 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXXV-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

În sfîrşit poţi fi liniştit, şi mai cu seamă îmi vei da dreptate. Ascultă şi nu mă mai confunda cu celelalte femei. Am dus la bun sfîrşit aventura mea cu Prévan ; *la bun sfîrşit ;* înţelegi ce înseamnă asta ? Vei judeca acum care din noi doi se va putea lăuda. Istorisirea nu va fi atît de nostimă ca fapta ; dar nici n-ar fi drept, după ce n-ai făcut altceva decît să înşiri argumente, bune sau rele, pe seama acestei afaceri, să te bucuri de ea ca şi mine, care i-am sacrificat timpul şi osteneala mea.

Totuşi, dacă ai de dat o mare lovitură, dacă ai în vedere vreo ispravă pentru care acest primejdios rival îţi pare de temut, fii fără grijă. Îţi lasă cîmpul liber, cel puţin pentru cîtăva vreme ; poate n-o să-şi mai revină niciodată din lovitura pe care i-am dat-o.

Ce noroc ai că sînt prietena dumitale ! Sînt zîna dumitale cea bună. Tînjeşti departe de frumoasa care te subjugă ; spun un cuvînt şi iată-te lîngă ea. Vrei să te răzbuni împotriva unei femei care ţi-a făcut un rău ; îţi însemn locul unde trebuie să loveşti, şi o las la discreţia dumitale. În sfîrşit, ca să scoţi din luptă un concurent primejdios, tot la mine recurgi, şi eu îţi îndeplinesc dorinţa. Eşti un ingrat dacă mai faci altceva decît să-mi mulţumeşti toată viaţa. Dar mă întorc la aventura mea, şi o iau de la început.

Întîlnirea dată cu o voce atît de tare, la ieșirea de la Operă [1] a fost auzită, așa cum nădăjduisem. Prévan veni la întîlnire ; și cînd mareșala îi spuse, recunoscătoare, că se bucura că-l vede de două ori în șir la recepțiile ei, avu grijă să-i răspundă că de marți seara pînă acuma se descotorosise de o mulțime de obligații, ca să poată fi liber în seara aceasta. *Cine are urechi, să audă !* Cum voiam, totuși, să știu — cu mai multă siguranță — dacă eram sau nu adevăratul obiect al acestui zel măgulitor, am vrut să-l silesc pe noul adorator să aleagă între mine și pasiunea lui principală. Am declarat că nu voi juca : și, într-adevăr, găsi și el mii de pretexte ca să nu joace ; așa încît prima mea victorie a fost asupra lanskenetului.

Am început o conversație cu episcopul de ... ; l-am ales din pricina legăturilor lui cu eroul zilei, căruia voiam să-i ușurez în toate chipurile putința de a se apropia de mine. Eram de asemenea mulțumită că am un martor respectabil, care la nevoie ar putea depune în favoarea purtării și a spuselor mele. Combinația izbuti.

După cîteva fraze vagi, convenționale, Prévan, punînd repede stăpînire pe conversație, adoptă pe rînd diferite tonuri, în căutarea celui care ar putea să-mi placă. Am refuzat tonul sentimental, arătîndu-mă neîncrezătoare ; cu seriozitatea mea i-am înfrînat veselia, care-mi păru prea ușuratecă pentru un început ; și-a ales atunci ca subiect delicata prietenie ; și sub acest steag banal am început atacul nostru reciproc.

Cînd a venit vremea mesei, cum episcopul nu cobora, Prévan mi-a dat brațul și, firește, locul lui la masă a fost lîngă mine. Să fim drepți : a susținut cu multă dibăcie conversația noastră particulară, părînd că nu se ocupă decît de conversația generală, pe care avea aerul că o conduce. La desert, se vorbi despre o piesă nouă care urma să se dea lunea viitoare la Comedia Franceză. Mi-am mărturisit regretul că nu aveam o lojă, mi-a oferit-o pe a lui pe care la început am refuzat-o, precum se obișnuiește : mi-a răspuns, destul de nostim, că nu-l înțelesesem că, desigur, nu și-ar sacrifica loja unei per-

[1] Vezi scrisoarea a LXXIV-a.

soane pe care n-o cunoaște, dar că mă înștiința numai că doamna mareșal va dispune de ea. Ea s-a pretat la această glumă, și eu am primit invitația.

După ce ne-am reîntors în salon, ceru și el — cum îți închipui — un loc în lojă ; și cum mareșala, care e foarte binevoitoare cu el, i-l făgădui *dacă va fi cuminte*, profită de această ocazie ca să înceapă o conversație din acelea cu două înțelesuri în privința cărora mi-ai lăudat talentele lui. Într-adevăr, așezîndu-se la picioarele ei, ca un copil supus, sub pretextul că-i cere părerile sau că-i imploră judecata, spuse multe lucruri măgulitoare și destul de tandre, pe care foarte ușor le puteam lua pentru mine. Mai multe persoane renunțînd să se mai așeze la joc după-masă, conversația a fost mai generală și mai puțin interesantă : dar ochii noștri vorbeau mult. Spun ochii noștri, trebuia să spun ai lui, căci ai mei nu mărturiseau decît un singur lucru : surpriza. Se gîndea desigur că eram foarte uimită și cu totul subjugată de impresia prodigioasă pe care mi-o făcea. Cred că l-am lăsat foarte satisfăcut ; nici eu nu eram mai puțin mulțumită.

Lunea următoare m-am dus la Comedie, după cum ne înțeleseserăm. Cu toată curiozitatea dumitale literară, nu-ți pot spune nimic despre spectacol, decît că Prévan are un talent minunat să răsfețe pe cineva și că piesa a căzut : iată tot ce-am aflat eu acolo. Vedeam cu tristețe cum se sfîrșește acea seară care într-adevăr îmi plăcea mult și, ca s-o prelungesc, am oferit mareșalei să vină să supeze la mine : ceea ce îmi îngădui să fac aceeași propunere și amabilului lingușitor, care nu ceru decît învoirea să se repeadă, ca să se scuze, pînă la contesele de P... [1]. Numele acesta îmi reîmprospătă mînia ; mi-am dat seama că voia să-și înceapă confidențele : mi-am adus aminte de sfaturile dumitale înțelepte și mi-am făgăduit... să continui aventura, sigură fiind că îl voi lecui de această primejdioasă indiscreție.

Străin de societatea mea, care în seara aceea era puțin numeroasă, îmi datora atențiile care se obișnuiesc în cazul acesta ; mi-a oferit brațul ca să trecem în sufrage-

[1] Vezi scrisoarea a LXX-a.

rie. Am fost destul de maliţioasă, acceptîndu-l, să-l fac pe-al meu să tremure uşor, să ţin ochii în jos şi să răsuflu tare în timpul mersului. Aveam aerul că-mi presimt înfrîngerea şi că mă tem de învingătorul meu. Observă repede lucrul acesta şi, de aceea, şarlatanul schimbă îndată tonul şi atitudinea. Era curtenitor, deveni sentimental. Vorbele lui erau tot aceleaşi, sau aproape, aşa îl sileau împrejurările : dar privirea lui, mai puţin vioaie, era mai dezmierdătoare ; mlădierea vocii lui mai blîndă ; surîsul lui nu mai era viclean, ci mulţumit. În sfîrşit, în spusele lui, stingîndu-şi pe rînd sclipirile, spiritul făcu loc delicateţei. Te întreb : ce-ai fi făcut dumneata mai mult ?

La rîndul meu, am devenit visătoare, atît de visătoare, încît toată lumea a trebuit să observe ; şi cînd mi-au reproşat aceasta, am avut iscusinţa să mă apăr cu stîngăcie şi să arunc lui Prévan o privire fugară, dar sfioasă şi tulburată, menită să-l facă să creadă că toată teama mea era ca nu cumva să ghicească pricina tulburării mele.

După supeu, am profitat de momentul cînd mareşala istorisea una din poveştile pe care le istoriseşte mereu, ca să mă aşez pe otomana mea într-acea uitare de sine pe care ţi-o dă starea de visare. Nu eram de loc supărată să mă vadă astfel Prévan ; îmi acordă, într-adevăr, o atenţie cu totul deosebită. Îţi închipui, de bună seamă, că privirile mele timide nu îndrăzneau să caute ochii învingătorului meu : dar îndreptate spre el într-un chip mai umil, mă făcură repede să aflu că obţinusem efectul pe care voiam să-l produc. Mai trebuia să-l conving că-l împărtăşeam şi eu : de aceea, cînd mareşala spuse că vrea să se retragă, am exclamat cu o voce moale şi duioasă : „Ah ! Doamne ! mă simţeam aşa de bine !“ Totuşi m-am ridicat : dar înainte de a mă despărţi de ea, am întrebat-o ce proiecte are, ca să am un pretext să le rostesc pe ale mele, şi să spun că poimîine voi sta acasă. Acestea fiind zise, toată lumea a plecat.

Am stat atunci şi-am început să judec. Nu mă îndoiam că Prévan va profita de întîlnirea deghizată pe care i-o dădusem ; că va veni devreme ca să mă găsească singură, şi că atacul va fi violent : dar eram de asemenea

sigură că, ținînd seamă de reputația mea, nu mă va trata cu lipsa de considerație cu care — cînd ai puțină uzanță — nu tratezi decît femeile ușoare sau pe acelea cu totul lipsite de experiență ; și eram sigură de succesul meu dacă va rosti cuvîntul dragoste, dacă mai cu seamă va avea pretenția să-l obțină de la mine.

Ce comod e să ai de a face cu *oameni cu principii,* ca voi ! Cîteodată un încurcă-lume de îndrăgostit te zăpăcește cu timiditatea lui, sau te stinghерește prin poznirile lui violente ; e o febră care, ca oricare alta, își are frisoanele și arșița ei, și ale cărei simptome sînt uneori felurite. Mersul vostru bine rînduit, însă, se ghicește atît de lesne ! Sosirea, ținuta, tonul, vorbele, le știam toate din ajun. Nu-ți voi reda deci conversația noastră, pe care ușor ți-o închipui. Observă numai că — în apărarea mea simulată — îl ajutam din toate puterile : stinghereală, ca să-i dau timpul să vorbească, argumente proaste. pe care să le combată ; teamă și neîncredere ca să dea loc protestărilor ; și acel veșnic refren, din partea lui, *nu vă cer decît un singur cuvînt ;* și tăcerea mea, care parcă nu-l lasă să aștepte decît spre a-l face să dorească și mai mult ; pe lîngă astea, o mînă luată de sute de ori, care mereu se retrage și nu se refuză niciodată. Ai putea petrece astfel o zi întreagă ; noi am petrecut o oră de plictiseală ucigătoare : și ne-am găsi și acum poate în aceeași situație, dacă n-am fi auzit intrînd o caleașcă în curte. Această fericită întîmplare potrivnică făcu — cum era de așteptat — și mai vii solicitările lui ; iar eu, văzînd că sosește momentul care mă punea la adăpost împotriva oricărei surprize, după ce m-am pregătit printr-un lung suspin, am acordat prețiosul cuvînt. Musafirii au fost anunțați, și puțin după aceea, aveam o societate destul de numeroasă.

Prévan mi-a cerut voie să vină a doua zi dimineața, și eu am consimțit : dar în grija de a mă apăra, am poruncit cameristei mele să rămînă tot timpul acestei vizite în odaia mea de culcare, de unde — după cum știi — se vede tot ce se petrece în cabinetul meu de toaletă, unde l-am primit. Liberi în ce privește conversația, și avînd amîndoi aceeași dorință, repede ne-am pus de acord :

dar trebuia să scăpăm de spectatorul acela supărător; acolo voiam să-l aduc.

Zugrăvindu-i atunci, după placul meu, un tablou al vieții mele intime, l-am convins ușor că nu vom putea găsi niciodată un moment de libertate; că trebuia să considerăm ca un fel de minune aceea de care ne-am bucurat ieri, și care totuși prezintă riscuri prea mari ca să mă mai expun lor, de vreme ce în fiecare clipă putea să intre cineva în salon. M-am grăbit să adaug că toate aceste uzanțe se stabiliseră din pricină că pînă atunci nu-mi aduseseră nici o nemulțumire; și am insistat chiar asupra imposibilității de a le schimba, fără să mă compromit în ochii servitorilor mei. El încercă să se întristeze, să facă pe supăratul, să-mi reproșeze că-l iubeam prea puțin; ghicești cît de tare mă impresionau toate astea! Dar vrînd să dau lovitura hotărîtoare, am chemat lacrimile în ajutor. A fost întocmai *Plîngi, Zaira* [1]. Puterea pe care credea că o are asupra mea și speranța de-a mă putea pierde după bunul său plac au fost pentru el ceea ce era dragostea pentru Orosman [2].

După această lovitură de teatru, am revenit la aranjamente. În lipsa posibilităților de a ne vedea ziua, ne-am ocupat de acelea pe care le oferea noaptea: dar paznicul meu era un obstacol de neînvins, și nu îngăduiam să încerce cineva să-l cîștige. Îmi propuse portița de la grădină: dar prevăzusem asta, și am născocit acolo un cîine care, blajin și tăcut în timpul zilei, devenea noaptea un adevărat demon. Ușurința cu care intram în toate aceste amănunte era făcută să-i dea curaj; mi-a propus astfel expedientul cel mai ridicol, iar eu m-am grăbit să-l primesc.

Mai întîi, servitorul lui era tot atît de sigur ca și el; în privința aceasta nu se înșela de loc, și unul și celălalt erau tot atît de siguri. Voi da o mare masă la mine; va fi printre invitați; la plecare, va zăbovi puțin. Iscusitul confident va chema trăsura, va deschide portiera; iar el, Prévan, în loc să se urce în ea, se va preface doar că se

[1] Voltaire, *Zaira*, actul IV, scena a II-a (n. E.L.U.).
[2] Personaj din aceeași piesă (n. E.L.U.).

urcă. Vizitiul lui n-ar avea cum să-şi dea seama de aceasta ; plecat, astfel, pentru toată lumea, şi totuşi rămas la mine, întrebarea era dacă mai avea cum să ajungă pînă la apartamentul meu. Mărturisesc că la început toată dificultatea era să găsesc împotriva acestui plan argumente destul de proaste ca să poată avea aerul că le spulberă ; răspunse prin exemple. După părerea lui, acesta era mijlocul cel mai obişnuit : el însuşi l-a folosit de multe ori ; era chiar acela de care se slujea mai des, ca fiind cel mai puţin primejdios.

Subjugată de tăria acestor referinţe, am recunoscut, cu candoare, că exista o scară ascunsă care ducea pînă aproape de budoarul meu ; că aş putea să las acolo cheia, şi că el ar putea să se închidă înăuntru şi să aştepte fără multe riscuri pînă ce servitoarele mele se vor duce la culcare ; apoi, ca să dau mai multă aparenţă de adevăr consimţămîntului meu, în clipa următoare nu mai voiam, nu mă mai hotăram să consimt decît cu conştiinţa unei desăvîrşite supuneri, unei cumineţenii... Ah ! ce cumineţenie ! În sfîrşit, mă învoiam să-i dovedesc dragostea mea, nu însă s-o satisfac pe-a lui.

Plecarea, de care am uitat să-ţi vorbesc, trebuia să se facă pe portiţa grădinii : n-avea decît să aştepte zorile : cerberul n-avea să mai scoată un cuvînt. La ora aceea nu-i ţipenie de om, iar servitorii dorm duşi. Dacă te miri de toate aceste proaste raţionamente, înseamnă că uiţi situaţia noastră reciprocă. Ce nevoie aveam de altele mai bune ? Tot ce pretindea el era ca lucrul să se afle, iar eu eram foarte sigură că nu se va afla. Ne-am înţeles ca toată povestea asta să aibă loc peste două zile.

Te rog să observi că treaba asta a fost aranjată fără ca nimeni să-l fi văzut pe Prévan în societatea mea. Îl întîlnesc la recepţia unei prietene ale mele ; el îi oferă loja lui la o piesă nouă, şi accept un loc în lojă. Invit pe această femeie în timpul spectacolului, de faţă fiind şi Prévan, să vină să supeze la mine : era foarte greu să nu-l invit şi pe el. Primeşte, şi-mi face peste două zile o vizită cerută de politeţe. La drept vorbind, mai vine să mă vadă şi a doua zi dimineaţa : dar pe lîngă faptul că vizitele de dimineaţă nu mai contează, nu depinde

decît de mine s-o găsesc indiscretă pe aceasta ; şi într-adevăr îl reaşez în categoria bărbaţilor cu care nu sînt prea legată, printr-o invitaţie scrisă la o ceremonioasă masă de seară. Pot şi eu să spun ca Annette [1] : *Doar asta-i tot !*

Cînd a sosit ziua fatală, ziua în care trebuia să-mi pierd virtutea şi reputaţia, am dat instrucţiuni credincioasei mele Victoire, iar ea le-a executat, cum vei vedea imediat.

Între timp se făcuse seară. Se adunase multă lume la mine cînd a fost anunţat Prévan. L-am primit cu o politeţe deosebită, care arăta că ne cunoaştem foarte puţin ; l-am dus la masa unde juca mareşala, ea fiind aceea prin care-i făcusem cunoştinţa. În tot cursul serii nu se întîmplă nimic deosebit, afară doar de un bileţel pe care discretul îndrăgostit găsi prilejul să mi-l înmîneze, şi pe care l-am ars potrivit obiceiului meu. Mă vestea că mă puteam bizui pe el ; şi cuvîntul acesta esenţial era înconjurat de toate cuvintele parazite, dragoste, fericire etc., care nu lipsesc niciodată într-o asemenea împrejurare.

La miezul nopţii, partidele terminîndu-se, am propus o scurtă macedonie [2]. Asta cu îndoitul scop de a favoriza evaziunea lui Prévan şi, în acelaşi timp, de-a o face remarcată ; ceea ce nu putea să nu se întîmple, dată fiind reputaţia sa de jucător. Eram de asemenea încîntată că, la nevoie, oricine ar fi putut să-şi aducă aminte că nu fusesem de loc grăbită să rămîn singură.

Jocul a ţinut mai mult decît crezusem. Diavolul mă ispitea, şi am cedat dorinţei de a merge să consolez pe nerăbdătorul prizonier. Mă duceam astfel la pieire, cînd mi-am dat seama că din momentul în care mă voi fi dat lui în întregime, nu voi mai avea asupră-i autoritatea de a-l ţine în costumul decent, necesar planului meu. Am avut tăria să rezist. M-am întors din drum, şi mi-am

[1] Personaj din opera comică *Annette şi Lubin* (1762), de Charles-Simon Favart (1710—1792), autor de vodeviluri şi comedii muzicale (n. E.L.U.).

[2] Unele persoane ignorează poate că o macedonie e un amestec de mai multe jocuri de noroc dintre care fiecare jucător are dreptul să aleagă unul cînd e rîndul lui să ia mîna. E una din invenţiile vremii noastre.

reluat locul — destul de prost dispusă — la jocul care nu se mai isprăvea. S-a terminat totuși și toată lumea a plecat. Am sunat cameristele mele, m-am dezbrăcat repede și le-am trimis și pe ele la culcare.

Mă vezi, viconte, în toaleta mea ușoară, înaintînd sfioasă și prudentă, și deschizînd cu o mînă tremurătoare ușa învingătorului meu? M-a zărit, nici fulgerul nu-i mai repede. Ce să-ți mai spun? Am fost învinsă, cu desăvîrșire învinsă, înainte de a fi putut spune un cuvînt ca să-l opresc sau ca să mă apăr. A vrut apoi să ia o ținută mai comodă și mai potrivită cu împrejurările. Își blestema găteala care, spunea el, îl îndepărta de mine; voia să se lupte cu mine cu arme egale: extrema mea timiditate, însă, se opuse, și dezmierdările mele drăgăstoase nu-i mai lăsară răgazul. Trecu la alte ocupații.

Drepturile lui se dublară și pretențiile reveniră. Eu însă, atunci, i-am spus: „Ascultă, pînă acum vei avea de istorisit o întîmplare destul de plăcută celor două contese de P..., și altora o mie, dar sînt curioasă să știu cum o să povestești sfîrșitul aventurii". Spunînd acestea, am sunat din toate puterile. De data asta mi-am luat revanșa, și fapta mea a fost mai repede decît vorba lui. Abia apucase să bîlbîie ceva cînd am auzit-o alergînd pe Victoire și chemînd *toți servitorii* pe care-i ținuse la ea, după cum îi poruncisem. Luînd atunci un ton de regină și ridicînd vocea, am urmat: „Ieșiți afară, domnule, și să nu mai îndrăzniți să apăreți înaintea mea". În clipa aceea toți servitorii mei au intrat.

Bietul Prévan și-a pierdut capul, și bănuind o cursă acolo unde nu era la urma urmei decît o glumă, s-a repezit la spadă. N-a fost o idee fericită, căci valetul meu, curajos și voinic, l-a apucat și l-a trîntit la pămînt. M-a cuprins, mărturisesc, o spaimă de moarte. Am strigat să se oprească și-am poruncit să-i lase retragerea liberă și să se încredințeze doar că a părăsit casa. Servitorii mă ascultară: dar erau în mare fierbere și se indignau că îndrăznise cineva să fie necuviincios cu *virtuoasa lor stăpînă*. L-au însoțit cu toții pe nefericitul cavaler, cu gălăgie și scandal, ceea ce și doream. Nu-

mai Victoire a rămas, și ne-am apucat amîndouă să aranjăm nițel patul care era în mare dezordine.

Servitorii mei s-au întors tot gălăgioși, iar eu, *tot sub stăpînirea emoției,* i-am întrebat prin ce fericită întîmplare nu se culcaseră încă ; Victoire mi-a spus atunci că invitase două prietene la masă, că au stat cu toții mai tîrziu, în sfîrșit, tot ce combinaserăm împreună. Le-am mulțumit tuturora, le-am dat voie să se retragă, poruncind totuși unuia din ei să meargă numaidecît după medicul meu. Mă credeam îndreptățită să mă tem de efectul *spaimei mele de moarte ;* și era totodată un mijloc sigur de a răspîndi și a da celebritate acestei întîmplări.

Medicul veni într-adevăr, mă compătimi mult, și-mi prescrise odihnă. Eu i-am poruncit lui Victoire să vorbească de povestea asta prin veeini, a doua zi dis-de-dimineață.

Totul a izbutit atît de bine, încît înainte de amiază, de îndată ce am făcut lumină la mine, cucernica mea vecină se și înființase la căpătîiul meu, ca să afle adevărul și amănuntele acestei oribile aventuri. Am fost nevoită să deplîng timp de o oră, împreună cu ea, corupția vremurilor noastre. Ceva mai tîrziu am primit de la mareșală biletul pe care ți-l alăturez. În sfîrșit, înainte de cinci după-amiază, spre marea mea uimire, văd deodată că intră M... [1]. Venea, mi-a spus, să-mi prezinte scuze pentru faptul că un ofițer din corpul lui îmi făcuse o asemenea necuviință. N-a aflat despre aceasta decît la prînz, la mareșală, și a trimis imediat ordin lui Prévan să meargă la închisoare. Am intervenit ca să-l ierte dar m-a refuzat. M-am gîndit atunci că, în calitate de complice, trebuia să mă execut la rîndul meu și să mă supun unui consemn sever. Am înștiințat la poartă că nu primesc pe nimeni și că nu mă simțeam bine.

Singurătății mele îi datorezi această lungă scrisoare. Voi scrie și doamnei de Volanges una, pe care ea cu siguranță că o va citi cu glas tare, și din care vei afla întîmplarea aceasta așa cum trebuie povestită.

[1] Comandantul corpului în care servea domnul de Prévan.

Am uitat să-ţi spun că Belleroche e indignat şi vrea neapărat să se bată cu Prévan. Bietul băiat! Noroc că voi avea timpul să-i potolesc mintea. Pînă atunci, îmi voi odihni eu mintea, obosită de cîte am scris. Cu bine, viconte.

...25 septembrie 17'', seara

SCRISOAREA a LXXXVI-a

Mareşala de... către marchiza de Merteuil

(Bilet inclus în precedenta scrisoare)

Dumnezeule! Ce aflu, scumpa mea doamnă? e cu putinţă ca acel tînăr Prévan să facă un lucru atît de îngrozitor? Şi încă unei persoane ca dumneavoastră! La ce poate fi cineva expus! Să nu mai poţi fi în siguranţă nici la tine acasă! Într-adevăr, evenimente ca acesta te consolează că eşti bătrînă. Dar un lucru de care nu mă voi consola niciodată e că sînt vinovată în parte că aţi primit un asemenea ticălos în casa dumneavoastră. Dacă ce mi s-a spus e adevărat, vă făgăduiesc că nu va mai călca niciodată în casa mea; e hotărîrea pe care toţi oamenii cinstiţi vor lua-o în privinţa lui, dacă îşi înţeleg datoria.

Mi s-a spus că v-aţi simţit foarte rău şi sînt îngrijorată în privinţa sănătăţii dumneavoastră. Daţi-mi, vă rog, ştiri despre dumneavoastră; sau spuneţi uneia din cameristele dumneavoastră să-mi scrie, dacă singură nu puteţi. Nu vă cer decît un singur cuvînt ca să mă liniştesc. Aş fi alergat eu însămi pînă la dumneavoastră azi dimineaţă dacă n-ar fi fost băile mele pe care medicul nu-mi permite să le întrerup; iar azi după-amiază trebuie să merg la Versailles, tot pentru treburile nepotului meu.

Vă las cu bine, scumpă doamnă; vă rog să nu vă îndoiţi niciodată de sincera mea prietenie.

Paris, 25 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXXVII-a

Marchiza de Merteuil către doamna de Volanges

Îți scriu din pat, scumpă prietenă. Întîmplarea cea mai neplăcută și cea mai cu neputință de prevăzut m-a îmbolnăvit de spaimă și de supărare. Desigur, nu pentru că aș avea să-mi reproșez ceva : dar e totdeauna atît de penibil pentru o femeie cinstită și care păstrează modestia potrivită sexului ei să atragă asupră-și atenția publică, încît aș fi dat orice ca să evit aventura aceasta nenorocită ; și încă nu știu dacă nu mă voi hotărî să plec la țară și să aștept pînă ce va fi uitată. Iată despre ce e vorba.

Am întîlnit la mareșala de... un oarecare domn de Prévan pe care-l cunoști desigur din auzite, și pe care nu-l cunoșteam altminteri nici eu. Dar întîlnindu-l în casa aceea, eram îndreptățită să cred că e un om bine-crescut. E destul de plăcut la vedere și mi s-a părut că nu-i lipsit de inteligență. Întîmplarea și plictiseala jocului mă făcură să fiu singura femeie între el și episcopul de..., în timp ce toți ceilalți erau ocupați cu lansknetul. Am stat de vorbă toți trei pînă în momentul cînd s-a servit dineul. La masă, o piesă nouă de care se vorbi îi dădu prilejul să ofere loja sa mareșalei, care o primi ; mi s-a rezervat și mie un loc în acea lojă. Spectacolul a avut loc lunea trecută, la Comedie. Cum mareșala urma să supeze la mine după spectacol, am propus acestui domn s-o însoțească, și a venit și el. După două zile îmi făcu o vizită, care prilejui conversații obișnuite în asemenea împrejurări, fără absolut nimic deosebit. A doua zi, veni să mă vadă dimineața, ceea ce mi s-a părut cam indiscret : dar am crezut de cuviință că în loc să-i arăt lucrul acesta prin felul meu de a-l primi, era mai bine să-l înștiințez printr-un gest de politețe că nu eram încă atît de intimi legați pe cît i se părea lui. De aceea i-am trimis chiar în ziua aceea o invitație foarte laconică și foarte ceremonioasă la o masă pe care am dat-o alaltăieri. Nu cred c-am vorbit toată seara mai

mult de patru cuvinte cu dînsul, iar el s-a retras îndată ce s-a isprăvit partida. Vei admite că pînă aici nimic nu seamănă mai puțin cu un început de aventură ; după partide, am făcut o macedonie care a ținut pînă pe la două noaptea ; în sfîrșit, m-am culcat.

Trecuse cel puțin o jumătate de ceas de cînd plecaseră cameristele mele, cînd am auzit zgomot în apartamentul meu. Am dat perdeaua la o parte, foarte speriată, și am văzut intrînd un bărbat pe ușa care duce la budoar. Am dat un strigăt și am recunoscut, la lumina candelei, pe acest domn de Prévan care, cu o nemaipomenită nerușinare, mi-a spus să nu mă alarmez, că-mi va explica misterul purtării sale și că mă conjura să nu fac nici un zgomot. Vorbind astfel, a aprins o lumînare ; eram atît de uluită încît nu puteam scoate un cuvînt. Aerul lui degajat și liniștit cred că mă paraliza și mai tare. Dar n-a apucat să spună două cuvinte, și am înțeles care era pretinsul mister, și singurul meu răspuns a fost, cum poți să-ți închipui, că am tras cu putere de șnurul soneriei.

Printr-un noroc neînchipuit, toți servitorii mei petrecuseră la una din femeile mele de serviciu și încă nu se culcaseră. Camerista mea care, venind la mine, m-a auzit vorbind tare, s-a speriat și a chemat toată lumea aceea. Îți dai seama ce scandal ! Servitorii mei erau furioși ; am văzut cum valetul meu era să-l omoare pe Prévan. Mărturisesc că o clipă am fost încîntată de această desfășurare de forță ; dar acum, gîndindu-mă mai bine, aș fi mai bucuroasă dacă n-ar fi venit decît camerista mea ; era de ajuns, și aș fi evitat poate scandalul acesta care mă întristează.

Pe cînd așa, zgomotul a trezit vecinii, servitorii au vorbit, și de ieri noutatea aceasta cutreieră Parisul. Domnul de Prévan e la închisoare, din ordinul comandantului corpului său, care a avut buna-cuviință să treacă ieri pe la mine și să-mi prezinte scuzele sale. Pedeapsa aceasta va spori și mai mult scandalul : dar n-am putut obține de la el ca s-o ridice. Autoritățile orașului și curtea s-au înscris la poarta mea, pe care-am închis-o tuturor. Puținele persoane pe care le-am văzut mi-au spus că toată lumea mă aprobă și că indignarea

publică e la culme împotriva domnului de Prévan : desigur, o merită cu prisosință, dar aceasta nu-mi micșorează neplăcerile întîmplării.

În afară de asta, acest om are desigur cîțiva prieteni și prietenii lui trebuie să fie răi : cine poate ști ce vor inventa ca să-mi facă rău ? Doamne, cît de nenorocită e o femeie tînără ! Nu-i destul că nu dă prilej clevetirilor ; mai trebuie să se apere și împotriva calomniei.

Scrie-mi, te rog, ce-ai fi făcut, ce-ai face în locul meu, tot ce gîndești. De la dumneata am primit totdeauna consolările cele mai afectuoase și sfaturile cele mai înțelepte ; de la dumneata mă bucur cel mai mult să le și primesc.

Rămîi cu bine, scumpă și bună prietenă ; cunoști sentimentele care mă leagă pe veci de dumneata. Îmbrățișez pe drăgălașa dumitale fiică.

Paris, 26 septembrie 17''

PARTEA A TREIA

SCRISOAREA a LXXXVIII-a

Cécile Volanges către vicontele de Valmont

Cu toată plăcerea pe care o am, domnule, de a primi scrisorile domnului cavaler Danceny, şi cu toate că nici eu nu doresc mai puţin decît el să ne putem revedea, fără ca să fim împiedicaţi, n-am îndrăznit totuşi să fac ceea ce îmi propuneţi. În primul rînd e prea primejdios: cheia aceasta, pe care vreţi s-o pun în locul celeilalte, seamănă într-adevăr destul de mult cu aceea: este însă oarecare deosebire între ele, şi mama mea se uită la toate, îşi dă seama de toate. Osebit de asta, cu toate că de cînd sîntem aici n-am folosit-o încă niciodată, ajunge un pic de ghinion, şi dacă se bagă de seamă aş fi pierdută pe vecie. Apoi, mi se pare că nu-i un lucru îngăduit; să umbli cu chei false, e prea din cale-afară! E drept că dumneavoastră aţi avea bunătatea să vă luaţi sarcina de-a o face; dar dacă s-ar afla, tot în capul meu s-ar sparge toate, de vreme ce s-ar vedea că aţi făcut-o pentru mine. În sfîrşit, am vrut să încerc de două ori s-o iau, şi desigur n-ar fi greu de loc dacă ar fi vorba de altceva: dar nu ştiu de ce am început să tremur, şi n-am mai avut curajul. Cred deci că e mai bine să rămînem ca şi pînă acum.

Dacă aveţi mai departe bunătatea de a fi atît de complezent cît aţi fost pînă acum, veţi găsi oricum mijlocul de a-mi înmîna o scrisoare. Chiar cu prilejul ultimei, fără nenorocul care v-a făcut să vă întoarceţi brusc la un moment dat, ne-ar fi fost foarte uşor. Îmi dau seama că nu puteţi, ca mine, să vă gîndiţi numai la asta; dar prefer

să am mai multă răbdare și să nu risc atît. Sînt sigură că și domnul Danceny ar spune la fel ; căci de cîte ori voia ceva care pe mine mă supăra prea tare, totdeauna consimțea să renunțe.

Vă voi da, o dată cu scrisoarea aceasta, pe a dumneavoastră, pe aceea a domnului Danceny, precum și cheia dumneavoastră. Nu vă sînt mai puțin recunoscătoare pentru toate amabilitățile pe care le aveți față de mine și vă rog să le continuați. E foarte adevărat că sînt foarte nenorocită, că fără dumneavoastră aș fi și mai nenorocită ; dar, la urma urmelor, e mama mea ; trebuie să am răbdare. Și dacă domnul Danceny mă va iubi mereu, iar dumneavoastră nu mă veți părăsi, vor veni poate vremuri mai fericite.

Am cinstea de a fi, domnule, cu foarte multă recunoștință, a dumneavoastră prea umilă și prea supusă slugă.

...26 septembrie 17''

SCRISOAREA a LXXXIX-a

Vicontele de Valmont către cavalerul Danceny

Dacă treburile dumitale, dragă prietene, nu merg totdeauna atît de repede cît ai dori, nu trebuie să dai vina numai pe mine. Mă lovesc aici de multe obstacole. Vigilența și severitatea doamnei de Volanges nu sînt singurele ; tînăra dumitale prietenă îmi creează și ea cîteva. Fie indiferență, fie timiditate, nu face totdeauna ceea ce o sfătuiesc ; și cred totuși că știu mai bine decît ea ce trebuie făcut.

Găsisem un mijloc simplu, comod și sigur de a-i transmite scrisorile dumitale, și chiar de-a ușura apoi întîlnirile pe care le dorești : dar n-am putut s-o decid să se servească de el. Aceasta mă întristează cu atît mai mult cu cît nu văd nici un alt mijloc care te-ar putea apropia de ea ; și chiar în ce privește corespondența, mă tem mereu

să nu ne compromitem toți trei. Îți închipui, cred, că nu vreau nici să iau asupra mea acest risc, nici să vă expun lui, pe dumneata sau pe ea.

Aș fi totuși foarte mîhnit dacă lipsa de încredere a prietenei dumitale m-ar împiedica de a vă fi de folos : ai face poate bine să-i scrii în privința aceasta. Gîndește-te ce vrei să faci, numai dumneata se cuvine să hotărăști ; căci nu-i de ajuns să-ți servești prietenii, mai trebuie să-i servești așa cum vor ei. Totodată ai putea să afli mai bine ce fel de sentimente are față de dumneata ; căci femeia care-și păstrează o voință proprie nu iubește atît de mult pe cît spune.

Asta nu înseamnă că aș bănui-o cumva pe iubita dumitale de lipsă de statornicie ; dar e foarte tînără ; îi este foarte tare teamă de mămica ei, care, după cum știi, nu caută decît să-ți facă rău ; și e poate primejdios s-o lași prea mult timp fără să se gîndească la dumneata. Să nu te îngrijorezi, totuși, prea tare de cele ce-ți spun. La drept vorbind, nu am nici un motiv de a fi neîncrezător ; și dacă îți atrag atenția e numai din prietenească solicitudine.

Nu-ți scriu mai mult căci am și eu povestea mea. Nu sînt atît de înaintat ca dumneata, dar iubesc tot atît și asta e o consolare ; și în cazul cînd nu voi izbuti în treburile mele, dacă voi putea să-ți fiu de folos, voi găsi că mi-am întrebuințat bine timpul. Te las cu bine, prietene.

Castelul... 26 septembrie 17''

SCRISOAREA a XC-a

Președinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Aș dori mult, domnule, ca scrisoarea aceasta să nu vă pricinuiască nici o supărare ; sau dacă totuși va trebui să vă supere, cel puțin durerea dumneavoastră să fie alinată de aceea pe care o încerc eu scriind-o. Mă cunoașteți acum destul ca să fiți sigur că intenția mea nu e de a vă

mîhni ; dar nici dumneavoastră, fără îndoială, n-aţi vrea să mă aduceţi la o deznădejde fără scăpare. Vă conjur, deci, în numele prieteniei afectuoase pe care v-am făgăduit-o, în numele sentimentelor poate mai vii, dar cu siguranţă nu mai puţin sincere, pe care le aveţi faţă de mine, să nu ne mai vedem ; plecaţi ; şi pînă atunci, să evităm mai cu seamă convorbirile acelea particulare şi prea primejdioase în care — prin virtutea unei puteri de neconceput — fără să ajung vreodată să vă spun ceea ce vreau, îmi petrec timpul ascultînd ceea ce n-ar trebui să ascult.

Chiar ieri, cînd aţi venit după mine în parc, singurul meu gînd era de a vă spune ceea ce vă scriu azi ; ce-am făcut, totuşi ? nimic alta decît să mă ocup de dragostea dumneavoastră... de dragostea dumneavoastră căreia niciodată nu trebuie să-i răspund ! A ! fie-vă milă, îndepărtaţi-vă.

Nu vă fie teamă că absenţa ar schimba vreodată sentimentele mele faţă de dumneavoastră : cum aş putea să le înfrîng, cînd nu mai am curajul de a mă lupta împotriva lor ? Vedeţi, vă spun totul ; mi-e mai puţin teamă să vă mărturisesc slăbiciunea decît de a mă lăsa stăpînită de ea ; dar puterea aceasta pe care am pierdut-o asupra sentimentelor mele voi păstra-o asupra faptelor mele, da, voi păstra-o, sînt hotărîtă, chiar cu preţul vieţii mele.

Vai ! Nu-i aşa de mult de cînd mă credeam foarte sigură că n-o să am niciodată de purtat asemenea lupte. Mă felicitam, mă mîndream poate prea tare cu asta. Cerul a pedepsit cu cruzime această mîndrie : dar plin de îndurare chiar şi în clipa cînd ne loveşte, îmi dă un avertisment înainte de cădere ; şi aş fi de două ori vinovată dacă aş mai comite vreo imprudenţă acum cînd sînt prevenită că nu mai am nici o putere.

Mi-aţi spus de sute de ori că n-aţi dori o fericire plătită de lacrimile mele. A ! să nu mai vorbim de fericire, dar lăsaţi-mă să-mi recîştig oarecare linişte.

Îndeplinindu-mi rugămintea, cîte drepturi noi n-aţi dobîndit asupra inimii mele ? iar de acestea, întemeiate pe virtute, nu va mai trebui să mă apăr. Cîtă bucurie n-aş găsi în recunoştinţa ce v-aş purta ! V-aş datora blînda desfătare de a gusta fără remuşcări un sentiment delicios. Acum, dimpotrivă, speriată de sentimentele mele, de

gîndurile mele, mi-e la fel de teamă să mă gîndesc la dumneavoastră ca și la mine ; chiar numai amintirea care se leagă de dumneavoastră mă înspăimîntă ; cînd nu pot să fug de ea, încerc s-o înfrunt ; nu o îndepărtez, dar o resping.

N-ar fi mai bine pentru amîndoi să punem capăt acestei stări de tulburare și de neliniște ? dumneavoastră, suflet atît de sensibil chiar în mijlocul rătăcirilor, și care ați rămas prietenul virtuții, veți ține seamă de situația nenorocită în care mă aflu, nu-mi veți nesocoti rugămintea ! Aceste zbuciumări violente vor fi urmate de-un interes mai blînd, dar nu mai puțin afectuos ; și atunci, trăind doar prin binefacerile dumneavoastră, îmi voi îndrăgi existența și-mi voi spune în bucuria care-mi va învălui inima : liniștea ce mă cuprinde o datorez prietenului meu.

Supunîndu-vă unor ușoare privațiuni, pe care nu vi le impun, ci vi le cer, credeți că veți plăti prea scump sfîrșitul chinurilor mele ? A ! dacă pentru a vă face fericit ar fi de ajuns să consimt a fi nenorocită, puteți fi sigur că n-aș ezita nici un moment... Dar să mă fac vinovată !... nu, prieten drag, nu, aș prefera să mor de o mie de ori.

Stăpînită de pe acum de sentimentul rușinii, în ajunul remușcărilor, mi-e teamă și de ceilalți și de mine însămi ; roșesc cînd sînt în societate, și mă îngrozesc cînd sînt singură ; toată viața mea e un chin ; nu-mi voi putea găsi liniștea decît grație consimțămîntului dumneavoastră. Hotărîrile mele cele mai vrednice de laudă nu ajung să mă liniștească ; pe aceasta am luat-o încă de ieri, și totuși am plîns toată noaptea.

Vedeți-o pe prietena dumneavoastră, pe aceea pe care-o iubiți, cerșindu-vă rușinată liniștea și inocența. A ! Doamne ! dacă n-ați fi fost dumneavoastră ar fi ajuns ea vreodată să facă această rugăminte umilitoare ? Nu vă reproșez nimic ; îmi dau eu însămi prea bine seama cît e de greu să reziști unui sentiment cotropitor. Un geamăt nu e un murmur. Faceți din generozitate ceea ce eu fac din datorie ; și tuturor sentimentelor pe care mi le-ați inspirat, voi adăuga pe acela al unei veșnice recunoștințe. Adio, adio, domnule.

...27 septembrie 17''

SCRISOAREA a XCI-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

Uluit de scrisoarea dumneavoastră, încă nu ştiu, doamnă, ce-aş putea să vă răspund. Fără îndoială, dacă ar trebui să aleg între nenorocirea dumneavoastră şi a mea, m-aş sacrifica fără să şovăiesc ; interese atît de mari, însă, ar merita, cred, să fie mai întîi discutate şi lămurite ; şi cum am putea-o face, dacă nu trebuie nici să ne mai vorbim, nici să ne mai vedem ?

E cu putinţă ? Cînd ne unesc sentimentele cele mai delicate, o spaimă deşartă ajunge să ne despartă, poate pentru totdeauna ! Zadarnic blînda prietenie, dragostea înfocată îşi vor cere drepturile lor ; glasul lor nu va fi auzit ; şi pentru ce ? ce primejdie iminentă vă ameninţă ? A ! credeţi-mă, temeri de felul acestora, plăsmuite cu atîta uşurinţă, alcătuiesc, cred eu, un destul de puternic motiv de a vă simţi în afară de orice primejdie.

Îngăduiţi-mi să v-o spun, regăsesc aici urma impresiilor defavorabile pe care au căutat unii să vi le dea despre mine. Nu tremură nimeni lîngă omul pe care-l stimează ; mai cu seamă, nimeni nu îndepărtează de la sine pe acela pe care-l consideră vrednic de oarecare prietenie ; te temi şi fugi numai de omul primejdios.

Şi totuşi, cine a fost vreodată mai respectuos şi mai supus decît mine ? Vedeţi, am început să-mi supraveghez limbajul ; nu-mi mai îngădui denumirile acelea atît de dulci, atît de scumpe inimii mele pe care ea nu încetează să vi le dea în taină. Nu mai aveţi în faţa dumneavoastră pe îndrăgostitul credincios şi nenorocit care primeşte sfaturile unei prietene afectuoase şi sensibile, ci pe acuzatul în faţa judecătorului său, pe sclavul în faţa stăpînului. Aceste noi titluri impun, fără îndoială, îndatoriri noi : mă oblig să le îndeplinesc pe toate. Ascultaţi-mă, iar dacă mă condamnaţi, accept sentinţa şi plec. Făgăduiesc chiar mai mult : preferaţi oare despotismul care judecă fără să as-

culte ? vă simțiți în stare să fiți nedreaptă ? porunciți numai și iarăși mă supun.

Dar sentința aceasta, sau porunca aceasta vreau s-o aud din gura dumneavoastră. Și de ce ? mă veți întreba la rîndul dumneavoastră. A ! dacă puneți această întrebare, cît de puțin cunoașteți dragostea și inima mea ! Nu înseamnă oare nimic să vă mai văd încă o dată ? Și cînd veți semăna deznădejdea în sufletul meu, o privire mîngîietoare îl va împiedica poate să se lase doborît de ea. În sfîrșit, dacă trebuie să renunț la dragoste, la prietenie — singurele lucruri pentru care trăiesc — cel puțin să vă priviți opera, și compătimirea dumneavoastră îmi va rămîne : această mică favoare, chiar dacă n-aș merita-o, mă învoiesc s-o plătesc, cred că destul de scump, ca să pot nădăjdui s-o obțin.

Cum adică ! vreți să mă îndepărtați de dumneavoastră ! Consimțiți deci să ne înstrăinăm unul de altul ' Ce zic, chiar doriți aceasta ; și în timp ce mă încredințați că absența nu va modifica întru nimic sentimentele dumneavoastră, nu-mi grăbiți plecarea decît ca să le puteți înăbuși mai ușor.

De pe acum vreți să le înlocuiți prin recunoștință. Așadar sentimentul pe care l-ar obține de la dumneavoastră un necunoscut pentru cel mai mic serviciu, ba chiar dușmanul dumneavoastră cînd ar înceta de-a vă face rău, iată tot ce-mi oferiți ! Și ați vrea ca inima mea să se declare satisfăcută ! Întrebați-o pe-a dumneavoastră : dacă iubitul, dacă prietenul dumneavoastră v-ar vorbi într-o zi de recunoștința lor, nu le-ați răspunde indignată : Plecați, sînteți niște ingrați ?

Mă opresc și vă solicit indulgența. Iertați expresia unei dureri care e opera dumneavoastră ; ea nu va dăuna în nici un chip desăvîrșitei mele supuneri. Dar la rîndul meu, vă conjur în numele acestor sentimente atît de alese pe care chiar dumneavoastră le reclamați, nu refuzați de a mă asculta ; și dacă n-ar fi decît din milă pentru zbuciumul cumplit în care m-ați aruncat, nu-i mai întîrziați clipa. Rămîneți cu bine, doamnă.

...27 septembrie 17'', seara

SCRISOAREA a XCII-a

Cavalerul Danceny către vicontele de Valmont

O, dragă prietene ! Scrisoarea dumitale m-a făcut să îngheț de spaimă. Cécile... O, Doamne ! e cu putință ? Cécile nu mă mai iubește. Da, văd adevărul acesta prin vălul cu care prietenia dumitale îl acoperă. Ai vrut să mă pregătești ca să primesc lovitura aceasta mortală ; îți mulțumesc pentru solicitudinea dumitale, dar poți oare amăgi dragostea ? Ea se repede spre tot ce o interesează ; ea nu-și află soarta, o ghicește. Nu mai am nici o îndoială, întrucît o privește pe a mea : vorbește-mi fără înconjur, poți să faci asta fără grijă, te rog chiar. Spune-mi tot : ce a trezit bănuielile dumitale, ce anume le-a confirmat. Cele mai mici amănunte sînt prețioase. Încearcă, mai cu seamă, să-ți amintești vorbele ei. Un cuvînt în locul altuia poate schimba o întreagă frază ; același cuvînt are uneori două înțelesuri... Poate te-ai înșelat : vai, tot caut să mă amăgesc. Ce ți-a spus ? Îmi face vreun reproș ? cel puțin își recunoaște greșelile? Ar fi trebuit să prevăd această schimbare, după dificultățile pe care de cîtva timp le găsește la cel mai mic lucru. Dragostea nu cunoaște atîtea obstacole.

Ce hotărîre să iau ? ce mă sfătuiești ? Ce-ar fi dacă aș încerca s-o văd ? e oare cu desăvîrșire imposibil ? Absența e atît de crudă, atît de funestă... Și ea a refuzat un mijloc de a mă vedea ! Nu-mi spui în ce consta acel mijloc ; dacă era într-adevăr prea primejdios, ea știe că eu nu vreau să rișt prea mult. Dar cunosc de asemenea prudența dumitale, și, spre nenorocirea mea, nu pot s-o pun la îndoială.

Acum ce-o să mă fac ? ce să-i scriu ? dacă o s-o las să vadă bănuielile mele, asta o va mîhni, poate ; dacă sînt nedrepte, putea-voi să-mi iert că i-am pricinuit supărare ? Dacă i le ascund ar însemna s-o înșel, și eu nu pot să mă prefac față de ea.

O ! dacă ar ști cît sufăr, durerea mea ar impresiona-o. O știu compătimitoare ; are inimă bună, și am mii de dovezi despre dragostea ei. Prea multă timiditate, puțină stînjeneală, e atît de tînără ! Și mama ei se poartă atît de

aspru cu ea ! Îi voi scrie ; mă voi stăpîni ; îi voi cere numai să aibă deplină încredere în dumneata. Chiar dacă m-ar refuza, nu va avea, cel puțin, nici un motiv să se supere de rugămintea mea ; și poate va consimți.

Îți cer mii de scuze, prietene, atît din partea ei cît și dintr-a mea. Te asigur că-și dă seama de osteneala ce-ți dai și îți este recunoscătoare. Nu e lipsă de încredere la ea, ci timiditate. Fii indulgent, acesta e cel mai frumos caracter al prieteniei. Prietenia dumitale mi-e foarte prețioasă, și nu știu cum să-ți mulțumesc pentru tot ce faci pentru mine. Te las cu bine, îi scriu și ei chiar acum.

Simt cum mi se trezesc iar toate temerile : cine mi-ar fi spus că vreodată o să-mi vină atît de greu să-i scriu ! Vai ! Ieri era încă plăcerea mea cea mai mare.

Rămîi cu bine, prietene ; ai mai departe grijă de mine și compătimește-mă mult.

Paris, 27 septembrie 17''

SCRISOAREA a XCIII-a

Cavalerul Danceny către
Cécile Volanges

(alăturată precedentei)

Nu-ți pot ascunde cît de mult m-am întristat cînd am aflat de la Valmont ce puțină încredere continui să ai în el. Nu ignorezi că e prietenul meu, că e singura persoană care poate să ne apropie unul de altul ; crezusem că aceste titluri erau suficiente pentru dumneata ; constat cu durere că m-am înșelat. Pot nădăjdui cel puțin că-mi vei spune care au fost motivele ? nu vei găsi oare și aici unele greutăți care te vor împiedica ? Nu pot totuși ghici, dacă nu mă ajuți, misterul purtării dumitale. Nu îndrăznesc să bănuiesc dragostea dumitale, fără îndoială, nici dumneata n-ai îndrăzni s-o trădezi pe a mea. A ! Cécile !...

Așadar e adevărat că ai refuzat un mijloc de a mă vedea ? Un mijloc *simplu, comod și sigur* [1] ? Asta-i dra-

[1] Danceny nu știe în ce consta acel mijloc, el repetă numai cuvintele lui Valmont.

gostea dumitale ! O absență atît de scurtă a fost în stare să-ți schimbe sentimentele. Dar de ce să mă amăgești ? de ce să-mi spui că mă iubești mereu, că mă iubești tot mai mult ? Mama dumitale, distrugîndu-ți dragostea, ți-a distrus totodată și candoarea ? Dacă ți-a lăsat măcar puțină milă, nu vei afla fără durere chinurile îngrozitoare pe care mi le pricinuiești. A ! mai degrabă aș muri.

Spune-mi, inima dumitale, așadar, mi-ai închis-o pentru totdeauna ? m-ai uitat cu desăvîrșire ? Din pricina refuzului dumitale, nu pot să știu nici dacă vei auzi plînsetele mele, nici dacă le vei răspunde. Prietenia lui Valmont asigurase corespondența noastră : dar dumneata n-ai vrut, o găseai penibilă și ai preferat să fie mai rară. Nu, n-o să mai cred în dragoste, nici în sinceritate. Ah ! în cine poți să mai crezi, dacă Cécile m-a înșelat ?

Răspunde-mi deci ! E drept că nu mă mai iubești ? Nu, asta nu-i cu putință ; te amăgești singură ; îți calomniezi inima. O teamă trecătoare, o clipă de descurajare, pe care dragostea, însă, le-a risipit repede ; nu-i așa, scumpă Cécile ? A ! fără îndoială, greșesc cînd te acuz. Ce fericit aș fi să știu că greșesc ! Cu cît drag ți-aș cere iertare, aș căuta să repar nedreptatea de-o clipă printr-o dragoste veșnică !

Cécile, scumpă Cécile, fie-ți milă de mine ! Consimte să mă vezi, folosește pentru aceasta toate mijloacele ! Iată ce face absența ! Temeri, bănuieli, poate chiar răceală ! O singură privire, un singur cuvînt și vom fi fericiți. Dar ce spun ! mai pot oare vorbi de fericire ! Poate că pentru mine ea e pierdută, pierdută pentru totdeauna. Chinuit de teamă, strîns ca într-un clește cumplit între bănuielile nedrepte și adevărul și mai crud încă, nu mă pot opri asupra nici unui gînd ; nu mai trăiesc decît ca să sufăr și ca să te iubesc. A ! Cécile ! numai dumneata ai dreptul să mă faci să-mi iubesc viața, și aștept de la cel dintîi cuvînt pe care-l vei pronunța întoarcerea fericirii sau certitudinea unei veșnice deznădejdi.

Paris, 27 septembrie 17''

SCRISOAREA a XCIV-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

Nu înțeleg nimic din scrisoarea dumitale, afară de durerea pe care mi-o pricinuiește. Ce-a putut oare să-ți scrie domnul de Valmont, și ce-a putut să te facă să crezi că nu te mai iubesc ? Asta ar fi poate o mare fericire pentru mine, căci aș fi cu siguranță mai puțin chinuită ; și e foarte dureros, cînd te iubesc așa cum te iubesc, să te aud învinuindu-mă mereu, și în loc să mă consolezi, să-mi vină de la dumneata toate necazurile care mă mîhnesc cel mai mult. Crezi că te amăgesc și că-ți spun ceea ce nu este ! Frumoasă idee îți mai faci despre mine ! Dar ce interes aș avea să te mint, chiar dacă aș fi mincinoasă, așa cum îmi reproșezi ? Desigur, dacă nu te-aș mai iubi, n-aș avea decît s-o spun, și toată lumea m-ar lăuda ; dar din păcate, n-am nici o putere ; și mi-a fost dat să iubesc pe cineva care nu-mi poartă nici cea mai mică recunoștință !

Ce-am făcut, așadar, ca să te supăr atît ? N-am îndrăznit să iau o cheie pentru că mă temeam că mama mea va băga de seamă, și că asta ar fi putut să-mi aducă multe necazuri, de asemenea și dumitale, din pricina mea ; și apoi pentru că mi se mai pare că așa ceva nu se face. Dar nu-mi vorbise decît domnul de Valmont despre asta ; n-aveam cum să știu dacă dumneata voiai sau nu s-o iau, de vreme ce nu știai încă nimic. Acum, cînd știu că și dumneata dorești asta, mai refuz oare s-o iau ? o s-o iau chiar mîine ; și să vedem ce-o să mai ai de spus.

Oricît ar fi domnul de Valmont prietenul dumitale, eu cred că te iubesc cel puțin tot atît cît te iubește și el ; și totuși el are totdeauna dreptate, și eu niciodată. Te asigur că sînt foarte supărată din pricina asta. Dumitale puțin îți pasă, pentru că știi că eu mă potolesc repede ; dar acum cînd o să am cheia, o să pot să te văd cînd o să vreau ; și te asigur că n-o să vreau, dacă o să te porți tot așa. Mai bine să fiu mîhnită din pricina mea decît din a dumitale : iată unde vrei să ajungem.

Dacă ai vrea, ne-am iubi atît de mult ! și cel puțin n-am avea alte necazuri decît acelea pe care ni le-ar pri-

cinui alții ! Te încredințez că dacă ar sta în puterea mea, n-ai avea niciodată a te plînge de mine ; dar dacă nu mă crezi, vom fi mereu foarte nenorociți, și nu va fi vina mea. Sper să ne putem vedea în curînd, și atunci nu vom mai avea prilejul să ne supărăm ca acum.

Dacă aș fi putut prevedea lucrul acesta, aș fi luat numaidecît cheia : dar, ca să-ți spun drept, credeam că fac bine. Te rog să nu fii supărat pe mine. Nu mai fi trist și iubește-mă mereu tot atît cît te iubesc și eu : voi fi atunci foarte mulțumită. Rămîi cu bine, dragul meu.

Castelul... 28 septembrie 17''

SCRISOAREA a XCV-a

Cécile Volanges către vicontele de Valmont

Vă rog, domnule, să aveți bunătatea de a-mi înmîna cheia aceea pe care mi-ați dat-o ca s-o pun în locul celeilalte ; de vreme ce toată lumea dorește lucrul acesta, sînt nevoită să consimt și eu.

Nu știu de ce ați scris domnului Danceny că nu-l mai iubesc ; nu cred să vă fi dat vreodată prilejul să gîndiți așa ceva ; lucrul acesta l-a mîhnit foarte mult ; de asemenea și pe mine. Știu că sînteți prietenul lui, dar acesta nu-i un motiv să-l faceți să sufere, și nici ca să mă faceți pe mine să sufăr. Mi-ați face mare plăcere dacă i-ați spune contrariul prima dată cînd îi veți scrie, și chiar că sînteți sigur de aceasta ; în dumneavoastră are cea mai mare încredere ; eu dacă spun un lucru și nu sînt crezută, nu mai știu ce să fac.

În ce privește cheia, puteți fi liniștit ; țin bine minte tot ce mi-ați spus în scrisoare. Totuși, dacă o mai aveți, și dacă totodată vreți să mi-o dați, vă făgăduiesc că voi fi foarte atentă. Dacă s-ar putea face aceasta mîine, mergînd spre masă, la prînz, v-aș da cealaltă cheie poimîine la micul dejun, și ați putea să mi-o înapoiați tot așa cum mi-ați înapoiat-o și pe cealaltă. Aș fi bucuroasă

ca toate astea să nu dureze prea mult, pentru a nu fi în primejdie ca mama să-și dea seama de ceva.

Pe urmă, după ce veți avea cheia, vă rog să aveți bunătatea s-o folosiți ca să-mi luați scrisorile: domnul Danceny va putea avea astfel mai des vești de la mine. E drept că va fi mult mai comod ca acum; dar adevărul e că la început mi-a fost prea tare teamă: vă rog să mă scuzați, și sper că nu veți înceta de a fi tot atît de binevoitor ca și pînă acum. Vă voi fi mereu recunoscătoare. Am cinstea de a fi, domnule, a dumneavoastră preaumilă și preasupusă slugă.

...28 septembrie 17''

SCRISOAREA a XCVI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Aș putea paria că de cînd cu aventura dumitale, aștepți în fiecare zi complimentele și laudele mele; chiar nu mă îndoiesc că ți-e nițel necaz din pricina lungii mele tăceri; dar ce vrei? totdeauna am crezut că atunci cînd nu ai de oferit decît laude unei femei, *te poți lăsa în nădejdea ei și trece la alte ocupații.* Cu toate acestea, îți mulțumesc întrucît mă privește și te felicit, întrucît te privește pe dumneata. Mă învoiesc chiar — ca să-ți fac fericirea deplină — să recunosc că de data asta ai întrecut așteptările mele. Acestea fiind spuse, să vedem dacă, la rîndul meu, voi fi împlinit, măcar în parte, așteptările dumitale.

Cele ce vreau să-ți spun nu sînt în legătură cu doamna de Tourvel; înaintarea ei prea tărăgănată îți displace; nu-ți plac decît treburile încheiate. Scenele molcome te plictisesc; pe cînd eu n-am gustat niciodată atîta plăcere, ca acum, în aceste pretinse tărăgănări.

Da, îmi place să văd, să privesc pe femeia aceasta prudentă, ce se lasă dusă, fără să-și dea seama, pe o cale

care nu mai îngăduie întoarcere, al cărei coborîș repede și primejdios o antrenează fără să vrea și o silește să mă urmeze. Aici, speriată de primejdia care o amenință, ar vrea să se oprească dar nu mai poate. Toată grija și iscusința ei îi pot, cel mult, face pașii mai mici ; dar, oricum, trebuie să-i facă. Uneori, neîndrăznind să privească țintă primejdia, închide ochii, și, fără să se mai împotrivească, se lasă în grija mea. Mai adesea, o nouă teamă îi reînvie sforțările : în spaima-i nemărginită, ar mai vrea să încerce să se întoarcă înapoi ; își istovește forțele ca să urce cu mare greutate un spațiu scurt ; dar curînd o putere magică o aduce mai aproape de primejdie, de care zadarnic voise să fugă. Atunci, nemaiavîndu-mă decît pe mine călăuză și sprijin, fără să-mi mai facă vreun reproș în privința unei căderi inevitabile, mă imploră să i-o întîrzii. Rugăciunile fierbinți, umilele implorări, tot ceea ce muritorii cuprinși de spaimă oferă divinității le primesc eu de la ea ; și ai vrea ca, surd la rugămințile ei, și distrugîndu-mi eu însumi cultul pe care mi-l închină, să folosesc, spre a o prăbuși, puterea pe care-o invocă ea ca s-o susțină ! A ! Dă-mi cel puțin răgazul de-a observa aceste lupte sfîșietoare dintre dragoste și virtute.

Cum asta ! Același spectacol care te face să alergi în grabă la teatru, și pe care acolo îl aplauzi frenetic, crezi că-i mai puțin atrăgător în realitate ? Sentimentele acelea ale unui suflet curat și fraged, *care se teme de fericirea pe care-o dorește, și nu încetează de a se apăra, chiar atunci cînd încetează de a rezista,* le asculți cu entuziasm : nu-s ele neprețuite decît pentru acela care le trezește ? Iată totuși desfătările delicioase pe care această femeie divină mi le oferă în fiecare zi ; și dumneata îmi reproșezi că le savurez gingășia ! Ah ! prea curînd va sosi ceasul cînd, înjosită de căderea ei, *nu va mai fi pentru mine decît o femeie obișnuită.*

Dar uit, vorbindu-ți de ea, că nu de ea voiam să-ți vorbesc. Nu știu ce putere mă leagă de ea, mă aduce mereu la ea, chiar și atunci cînd o jignesc. Să îndepărtez amintirea ei primejdioasă ; să redevin eu însumi ca să tratăm un subiect mai vesel. E vorba de pupila dumitale,

care acum a devenit și a mea, și nădăjduiesc că aici mă vei recunoaște.

De cîteva zile, mai bine tratat de gingașa mea mironosiță, și prin urmare mai puțin preocupat de ea, am băgat de seamă că micuța Volanges e într-adevăr foarte frumoasă ; și că, dacă e o dovadă de prostie să te îndrăgostești de ea ca Danceny, e poate una tot atît de mare din parte-mi, de a nu căuta alături de ea o distracție pe care singurătatea mi-o făcea necesară. Mi s-a părut, de asemenea, drept să-mi răsplătesc bătaia de cap pe care mi-o dădeam pentru ea : îmi mai amintesc de altminteri că mi-o oferiseși cîndva, înainte ca Danceny să-și ridice pretențiile ; și mă simțeam încuviințat să reclam unele drepturi asupra unui bun pe care el nu-l poseda decît datorită refuzului și renunțării mele. Frumosul chip al fetiței, gurița ei atît de fragedă, aerul ei copilăresc, chiar stîngăcia ei întăresc aceste înțelepte reflecții : am hotărît să le-ascult îndemnul, și succesul mi-a încununat încercarea.

Te și văd căutînd prin ce mijloc am luat atît de repede locul iubitului ; ce fel de seducție convine vîrstei acesteia, acestei lipse de experiență. Scutește-ți osteneala, n-am întrebuințat nici una. În timp ce dumneata, mînuind cu dibăcie armele sexului dumitale, învingeai prin istețime, eu — redînd bărbatului drepturile sale imprescriptibile — am subjugat prin autoritate. Sigur de-a înșfăca prada, cu condiția s-o pot ajunge, n-aveam nevoie de șiretlic decît ca să mă pot apropia de ea, și acela de care m-am slujit, poate că nici nu merită acest nume.

Am profitat de prima scrisoare pe care-am primit-o de la Danceny pentru porumbița lui și, după ce am înștiințat-o prin semnalul convenit între noi, în loc de a-mi folosi toată iscusința ca să i-o înmînez, am folosit-o ca să nu găsesc nici un mijloc de-a o face : nerăbdarea aceasta pe care o provocasem mă prefăceam c-o împărtășesc și eu, și după ce am pricinuit răul, am indicat leacul.

Una din ușile camerei în care locuiește fata dă în coridor ; dar, cum era și de așteptat, mama ei a încuiat-o și a luat cheia. Toată problema era de a pune mîna pe acea cheie. Nimic mai ușor ; nu ceream decît să pot dis-

pune de cheie două ore și garantam că voi avea una la fel. Atunci corespondență, întrevederi, întîlniri nocturne, totul devenea comod și sigur : totuși, să nu-ți vină să crezi ! Sfioasa copilă se temu și refuză. Altul în locul meu ar fi fost dezolat ; eu n-am văzut decît prilejul unei plăceri mai nostime. Am scris lui Danceny ca să mă plîng de refuzul acesta, și l-am convins pe zănaticul nostru să nu se lase pînă nu obține — la nevoie chiar pretinzîndu-i — ca fricoasa lui iubită să-mi împlinească cererea și să se pună cu totul la discreția mea.

Eram foarte bucuros, mărturisesc, că schimbasem astfel rolurile, și că tînărul făcea pentru mine ceea ce nădăjduia că voi face eu pentru el. Ideea aceasta dubla în ochii mei prețul aventurii : de aceea, de îndată ce am obținut prețioasa cheie, m-am și grăbit să-i dau întrebuințare ; asta s-a petrecut noaptea trecută.

După ce m-am încredințat că cea mai deplină liniște domnea în castel, înarmat cu lanterna mea oarbă, și în ținuta pe care o încuviința ora și o cerea împrejurarea, am făcut prima mea vizită pupilei dumitale. Pregătisem totul de mai înainte (și chiar cu mîna ei) ca să pot intra fără zgomot. Era în somnul dintîi, în acela al vîrstei ; astfel încît am ajuns pînă la patul ei fără ca ea să se deștepte. Am fost ispitit să merg mai departe, și să încerc să fiu pentru ea ca un vis ; dar temîndu-mă de efectul surprizei și de zgomotul pe care-l provoacă, am preferat să trezesc cu băgare de seamă pe frumoasa adormită, și am izbutit să preîntîmpin strigătul de care-mi era frică.

După ce i-am potolit primele temeri, cum nu venisem acolo ca să stăm de vorbă, am riscat cîteva gesturi mai libere. Fără îndoială, la mănăstire nu i s-a spus lămurit la cîte primejdii diferite e expusă nevinovăția sfioasă, și toate cîte le are de apărat ca să nu fie surprinsă : căci, concentrîndu-și toată atenția și toate puterile ca să se apere împotriva unei sărutări — care nu era decît un atac prefăcut — tot restul era lăsat fără apărare ; cum naiba nu era să profit ! Mi-am schimbat deci direcția înaintării și numaidecît am luat poziție. Am crezut atunci că sîntem amîndoi pierduți : fetița, cu desăvîrșire înspăi-

mîntată, a vrut cu tot dinadinsul să strige ; din fericire, vocea i s-a înecat în lacrimi. S-a năpustit la cordonul soneriei, dar am putut să-i opresc brațul la timp.

„Ce vrei să faci, i-am spus atunci, vrei să te pierzi pentru totdeauna ? dacă vine cineva, ce-mi pasă mie ? pe cine o să convingi că n-am venit cu consimțămîntul dumitale ? Cine altul decît dumneata mi-ar fi putut da mijlocul de a intra ? și cheia aceasta pe care o am de la dumneata, pe care n-aș fi putut-o avea altfel, ești dispusă să mărturisești la ce folosea ?“ Acest scurt discurs nu i-a potolit nici durerea, nici furia, dar a adus supunerea. Nu știu dacă aveam tonul elocvenței ; gestul, e în tot cazul adevărat că nu-l aveam. Cu o mînă făcînd act de forță, cu cealaltă de dragoste, ce orator ar putea pretinde să fie elegant în asemenea situație ? Dacă ți-o imaginezi bine, vei admite cel puțin că era favorabilă ataculuí : dar eu nu-s bun de nimic și, după cum spui, femeia cea mai simplă, o biată școlăriță, mă poate duce ca pe-un copil.

Aceasta, în dezolarea de care era cuprinsă, simțea că trebuia să ia o hotărîre, să cadă la învoială. Cum rugăminţile mă lăsară neînduplecat, au început ofertele. Crezi poate că am vîndut foarte scump poziția importantă pe care o dețineam : nu, am făgăduit totul în schimbul unei sărutări. E drept că după ce am luat sărutarea, nu mi-am ținut făgăduiala : dar aveam motive serioase. Eram înțeleși dacă sărutarea trebuia luată sau dată ? Tot tîrguindu-ne, am căzut de acord în privința unui al doilea sărut ; și pe acesta trebuia să-l primesc. Dirijîndu-i atunci brațele timide în jurul trupului meu, și strîngînd-o mai drăgăstos cu brațul meu liber, dulcea sărutare a fost în adevăr primită, cu desăvîrșire primită : nici dragostea n-ar fi putut face mai bine.

Atîta bună-credință merită răsplată, și numaidecît i-am împlinit cererea. Mîna s-a retras : dar nu știu prin ce întîmplare m-am pomenit eu în locul ei. Presupui că am fost foarte grăbit, foarte activ, nu-i așa ? de loc. M-am complăcut să merg încet, cum îți spun. O dată sigur de a ajunge, de ce să zorim călătoria ?

Sincer vorbind, eram bucuros să observ cîtă putere are prilejul, și îl găseam în cazul de față lipsit de orice ajutor străin. Avea totuși de luptat cu dragostea, cu dragostea susținută de pudoare sau de rușine ; și mai cu seamă întărită de supărarea mare pe care i-o pricinuisem. Nu era decît prilejul ; dar el era aici, mereu oferit, mereu prezent, iar dragostea era absentă.

Ca să mă încredințez că observațiile mele erau juste, am fost destul de șiret să nu întrebuințez forța decît în măsura în care putea fi combătută. Numai cînd fermecătoarea mea inamică, abuzînd de îngăduința mea, încerca să-mi scape, o stăpîneam cu teama ale cărei fericite efecte le și constatasem. Și iată că, fără să se sinchisească, gingașa îndrăgostită, uitîndu-și jurămintele, a început prin a ceda și a sfîrșit prin a consimți : asta nu înseamnă că — primul moment depășit — reproșurile și lacrimile n-au apărut iar laolaltă ; nu pot să știu dacă erau adevărate sau simulate : dar cum se întîmplă întotdeauna, ele au încetat de îndată ce m-am ocupat să dau prilej altora. În sfîrșit, de la slăbiciune la reproșuri, și de la reproșuri la slăbiciune, ne-am despărțit mulțumiți unul de altul, și de acord amîndoi pentru întîlnirea de astă-seară.

N-am plecat decît în zorii zilei și eram frînt de oboseală și de somn : am sacrificat totuși și somnul și oboseala dorinței de a apărea azi-dimineață la micul dejun ; am o mare pasiune pentru mutrele de a doua zi. Nu-ți poți face o idee de aceea a copilei. O stinghereală în ținută ! O greutate la mers ! Ochii mereu plecați și atît de umflați și de cercănați ! Chipul ei atît de rotund se lungise atît de tare ! Era așa de nostim ! Și pentru prima oară, mama ei, îngrijorată de schimbarea aceasta grozavă, o privea destul de afectuos ! Și președinta, de asemeni, se arăta plină de zel față de ea ! O ! cît privește atențiile acestea, ele sînt doar împrumutate : va veni ziua în care îi vor putea fi restituite, și ziua aceea nu e departe. Rămîi cu bine, scumpa mea.

Castelul... 1 octombrie 17''

SCRISOAREA a XCVII-a

Cécile Volanges către marchiza de Merteuil

Ah ! Doamne, cît sînt de mîhnită, doamnă ! cît sînt de nenorocită ! Cine-mi va alina suferinţele ? cine mă va sfătui în încurcătura în care mă aflu ? Domnul acesta de Valmont... şi Danceny ? nu, cînd îmi amintesc de Danceny mă cuprinde disperarea... Cum să vă povestesc ? cum să vă spun ?... Nu ştiu cum să fac. Totuşi, inima mea prea plină... Trebuie să-i spun cuiva, şi dumneavoastră sînteţi singura fiinţă căreia îndrăznesc să mă destăinuiesc. Sînteţi atît de bună cu mine ! Dar vă rog de data aceasta să nu mai fiţi ; nu sînt vrednică : ce să vă spun ? nu doresc să fiţi bună. Toată lumea aici a fost azi atît de drăguţă cu mine... Cu toţii mi-au făcut şi mai mare durerea. Simţeam că n-o merit ! Ocărîţi-mă, dimpotrivă, ocărîţi-mă tare, căci sînt foarte vinovată : dar pe urmă, salvaţi-mă ; dacă nu veţi avea bunătatea de a mă sfătui, voi muri de supărare.

Aflaţi deci... mîna îmi tremură, precum vedeţi, nu pot să scriu, simt că îmi ard obrajii... Ah ! e roşeaţa ruşinii. Ei bine ! o s-o îndur ; va fi prima pedeapsă a greşelii mele. Vă voi spune totul.

Aşadar, domnului de Valmont, care mi-a înmînat pînă acum scrisorile de la domnul Danceny, i s-a părut deodată că lucrurile merg prea greu, a vrut să aibă o cheie de la camera mea. Pot să vă încredinţez că eu nu voiam de loc : dar el i-a scris lui Danceny şi Danceny a vrut şi el ; şi pe mine mă doare atîta cînd îi refuz ceva, mai ales de cînd absenţa mea îl face aşa de nenorocit, încît pînă la urmă am consimţit şi eu. Nu prevedeam nenorocirea care avea să urmeze.

Ieri, domnul de Valmont s-a slujit de acea cheie ca să vină la mine în odaie, pe cînd dormeam ; mă aşteptam atît de puţin la aşa ceva încît m-a speriat foarte tare cînd m-a trezit : dar cum mi-a vorbit numaidecît, l-am recunoscut şi n-am strigat ; şi apoi mi-am închipuit întîi că îmi aducea o scrisoare de la Danceny. Nici vorbă de aşa ceva.

Îndată după aceea, a vrut să mă sărute ; și pe cînd mă apăram, cum era și firesc, nu știu cum a făcut, că n-aș fi vrut pentru nimic în lume... dar el voia mai întîi o sărutare. A trebuit să i-o dau, n-aveam încotro, cu atît mai mult cu cît încercasem să strig dar, pe lîngă că n-am putut, mi-a spus că dacă vine cineva, va da toată vina pe mine : și într-adevăr, era foarte ușor din pricina cheii. Dar pe urmă tot nu s-a retras. A vrut încă o sărutare : dar aceasta, nu știu cum a fost, că m-am simțit foarte tulburată, și pe urmă a fost și mai rău ca la început. Oh ! știu că e foarte rău. În sfîrșit, pe urmă... mă veți scuti să vă spun restul : dar sînt cît se poate de nenorocită.

Ceea ce-mi reproșez cel mai mult, și trebuie totuși să vă spun, e că mă tem că nu m-am apărat atîta cît aș fi putut. Nu știu cum s-a întîmplat : desigur că nu-l iubesc pe domnul de Valmont, chiar dimpotrivă ; dar erau momente cînd eram ca și cum l-aș iubi... Vă închipuiți că asta nu mă împiedica să spun mereu nu ; dar îmi dădeam seama că nu făceam așa cum spuneam ; și asta fără voia mea ; și apoi eram și cît se poate de tulburată ! Dacă e totdeauna atît de greu să te aperi, trebuie să ai o mare deprindere ca s-o poți face ! E drept că domnul de Valmont are un fel de-a spune unele lucruri cărora nu știi cum să le răspunzi ; în sfîrșit, cînd a plecat, mă credeți că parcă îmi părea rău și că am avut slăbiciunea să consimt să vină iar și diseară ? de asta sînt mai supărată decît de tot restul.

O ! cu toate acestea, vă promit că nu-l voi lăsa să vină. Nici nu plecase bine că mi-am și dat seama că n-am făcut bine că i-am promis. Din pricina asta am plîns tot timpul. Mai cu seamă Danceny mă făcea să sufăr ! De cîte ori mă gîndeam la el, lacrimile se întețeau de mă înăbușeau, și mă gîndeam tot timpul la el... Chiar și acum, vedeți efectul : hîrtia mea e toată udă. Nu, niciodată n-o să mă consolez, din pricina lui, dacă nu de altceva... În sfîrșit, eram la capătul puterilor și totuși n-am putut dormi o clipă. Azi dimineață cînd m-am sculat și m-am uitat în oglindă m-am speriat, atît eram de schimbată.

Mama a băgat de seamă de cum m-a văzut, și m-a întrebat ce am. Am început îndată să plîng. Credeam c-o să mă ocărască, și poate asta m-ar fi făcut să sufăr mai

puțin : dar, dimpotrivă, mi-a vorbit cu blîndețe ! Nu meritam de loc așa ceva. Mi-a spus să nu mai fiu așa de mîhnită ! (Ea nu cunoștea pricina supărării mele.) Că pot să mă îmbolnăvesc ! Uneori aș fi mai bucuroasă să mor. N-am mai putut să mă stăpînesc. M-am aruncat plîngînd în brațele ei și i-am spus : „Ah ! mamă, fiica dumitale e foarte nenorocită !“ Mama a plîns și ea puțin și asta n-a făcut decît să-mi sporească supărarea. Din fericire nu m-a întrebat de ce eram atît de nenorocită, căci n-aș fi știut ce să-i răspund.

Vă implor, doamnă, scrieți-mi cît de curînd puteți și spuneți-mi ce trebuie să fac : căci eu n-am curajul să mă gîndesc la nimic și nu fac decît să mă amărăsc. Vă rog să-mi adresați scrisoarea prin domnul de Valmont, dar — dacă îi scrieți și lui totodată — să nu-i arătați că știți ceva de la mine.

Am cinstea să fiu, doamnă, cu aceeași veșnică prietenie, a dumneavoastră preaumilă și preasupusă slugă...

Nu îndrăznesc să semnez scrisoarea aceasta.

Castelul... 1 octombrie 17''

SCRISOAREA a XCVIII-a

Doamna de Volanges către marchiza de Merteuil

Abia acum cîteva zile, îmi cereai dumneata consolare și sfaturi, scumpa mea prietenă ; acum e rîndul meu : și îți cer să faci pentru mine ceea ce îmi cereai atunci dumneata. Sînt cu adevărat foarte mîhnită, și mă tem că n-am făcut tot ce trebuia ca să-mi evit necazurile pe care le am.

Fiica mea îmi pricinuiește îngrijorările acestea. Încă de la plecarea noastră o vedeam tristă și supărată, dar mă așteptam la asta și îmi înarmasem inima cu o severitate pe care o credeam necesară. Nădăjduiam că absența, distracțiile vor șterge curînd o dragoste pe care o consideram mai degrabă drept o greșeală copilărească, și nu o adevă-

rată pasiune. Cu toate acestea, nu numai că n-am obținut nici un progres de cînd sîntem aici, dar observ că biata copilă e din ce în ce mai copleșită de o primejdioasă melancolie ; și mă tem în mod foarte serios să nu-și zdruncine sănătatea. De cîteva zile, îndeosebi, se schimbă văzînd cu ochii. Ieri, mai cu seamă, lucrul era foarte vizibil, și toată lumea aici a fost cu adevărat îngrijorată.

Ceea ce-mi dovedește încă și mai mult cît de tare e zguduită, este că o simt pe punctul de a-și înfrînge timiditatea pe care totdeauna a avut-o față de mine. Ieri dimineață, cînd am întrebat-o doar dacă e bolnavă, s-a aruncat în brațele mele spunîndu-mi că e foarte nenorocită, și a început să plîngă cu hohote. Nu pot să-ți descriu cît de mîhnită am fost ; mi-a venit îndată să plîng ; și-abia am avut timpul să mă întorc ca să nu mă vadă. Din fericire, am avut prudența să n-o întreb nimic, și nici ea n-a îndrăznit să-mi spună mai mult ; dar nu e mai puțin limpede că o chinuiește pasiunea aceea nenorocită.

Ce hotărîre să iau dacă totuși aceasta va continua ? Să-mi nenorocesc oare fata ? Să-i fac o vină tocmai din calitățile sufletești cele mai prețioase, sensibilitatea și statornicia ? Poate oare o mamă să facă așa ceva ? Și chiar dacă mi-aș înăbuși sentimentul atît de firesc de a dori fericirea copiilor ; chiar dacă aș considera ca o slăbiciune ceea ce, dimpotrivă, socotesc că e cea dintîi și cea mai sfîntă dintre datoriile noastre ; silind-o să aleagă, nu voi avea să răspund de urmările funeste pe care faptul acesta ar putea să le aibă ? Ce proastă întrebuințare a autorității materne, să-ți pui fiica între crimă și nenorocire !

Draga mea, nu voi face la rîndul meu ceea ce am dezaprobat adesea. Fără îndoială că am fost ispitită să aleg eu un soț fiicei mele ; nu făceam altceva decît s-o ajut cu experiența mea : nu socoteam asta ca un drept, îmi îndeplineam numai datoria. Dimpotrivă, consider că mi-aș trăda-o dacă aș sili-o pe fata mea să-mi urmeze voința, în ciuda unei înclinări pe care nu am fost în stare s-o împiedic și cărcia, nici ea, nici eu, nu-i putem cunoaște tăria și durata. Nu, nu voi îngădui să se mărite cu un bărbat și să iubească pe altul, și prefer să compromit autoritatea mea, decît virtutea ei.

Cred așadar că voi lua hotărîrea cea mai cuminte, și-mi voi retrage cuvîntul dat domnului de Gercourt. Ți-am arătat motivele care m-au călăuzit ; socot că sînt de natură să atîrne mai greu în cumpănă decît făgăduielile mele. Mai mult chiar : așa cum stau lucrurile, a-mi respecta mai departe angajamentul ar însemna mai degrabă să-l calc. Căci, la urma urmei, dacă sînt datoare față de fiica mea să nu destăinuiesc secretul ei domnului de Gercourt, sînt datoare și față de acesta măcar atîta, să nu abuzez de neștiința în care îl las, și să fac în locul său ceea ce cred că ar face el singur dacă ar ști. Pot oare să-l trădez cu nerușinare, cînd el se încrede în mine, și atunci cînd îmi face cinstea de a mă alege drept a doua lui mamă, eu să-l amăgesc în privința alegerii mamei copiilor săi ? Aceste reflecții atît de adevărate și pe care nu mă pot împiedica să le fac mă alarmează mai mult decît pot să-ți spun.

În locul nenorocirilor pe care mi le prevestesc, o văd pe fiica mea fericită cu soțul pe care inima ei l-a ales, necunoscîndu-și altfel datoriile decît prin bucuria ce o simte să le împlinească ; ginerele meu, mulțumit și el și felicitîndu-se zilnic de alegerea sa, fiecare din ei căutîndu-și fericirea numai în fericirea celuilalt, și fericirea amîndurora întrunindu-se ca s-o mărească pe a mea. Speranța unui viitor atît de surîzător trebuie oare jertfită unor considerente atît de zadarnice ? Și care sînt acelea care mă opresc ? numai și numai interesul. Ce folos ar avea fiica mea că s-a născut bogată, dacă trebuie totuși să rămînă sclava averii ?

E drept că domnul de Gercourt e o partidă poate mai bună decît eram îndreptățită să sper pentru fata mea ; mărturisesc chiar că am fost extrem de măgulită de alegerea lui. Dar, în sfîrșit, Danceny e dintr-o familie la fel de bună ; nu e mai prejos decît el în ce privește calitățile personale ; pe lîngă asta, are avantajul, față de domnul de Gercourt, că iubește și că e iubit ; ce-i drept, nu e bogat ; dar fiica mea nu-i destul de bogată pentru amîndoi ? Ah ! de ce să-i răpesc bucuria atît de gingașă de a îmbogăți pe cine iubește ?

Căsătoriile acestea mai mult calculate decît potrivite, care se numesc de conveniență, și în care totul convine,

în afară de gusturi și caractere, nu sînt oare cauza principală a tuturor acestor scandaluri zgomotoase care devin din zi în zi mai numeroase ? Prefer să aștept ; voi avea cel puțin răgazul să-mi observ fata, pe care nu o cunosc. Mă simt în stare să-i pricinuiesc o supărare trecătoare, dacă dintr-asta i s-ar trage o fericire mai trainică : dar nu mă lasă inima să risc s-o împing la o disperare fără sfîrșit.

Iată, dragă prietenă, gîndurile care mă frămîntă și în privința cărora îți cer sfatul. Aceste preocupări serioase nu se prea potrivesc cu drăgălașa dumitale veselie și nici cu vîrsta dumitale ; dar mintea dumitale a depășit-o cu mult ! De altminteri, prietenia dumitale va veni în sprijinul chibzuinței ; și nu mă îndoiesc că atît una cît și cealaltă nu vor respinge solicitudinea maternă care le imploră.

Rămîi cu bine, scumpă prietenă, și nu te îndoi niciodată de sinceritatea sentimentelor mele.

Castelul... 2 octombrie 17''

SCRISOAREA a XCIX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Din nou cîteva mici evenimente, scumpa mea ; dar numai scene, nu și acțiuni. Încît, înarmează-te cu răbdare ; cu multă chiar : căci, în timp ce președinta mea înaintează cu pași atît de mici, pupila dumitale dă înapoi și asta e și mai prost. Și totuși, am destulă minte ca să fac haz de aceste neajunsuri. Într-adevăr, mă deprind foarte bine cu viața de aici, și pot să spun că în mohorîtul castel al bătrînei mele mătuși, nu am simțit o clipă de plictiseală. La drept vorbind, nu găsesc aici și plăceri, și privațiuni, și nădejdi, și îndoieli ? Ce-aș putea avea mai mult pe o scenă mai mare ? spectatori ? O ! așteaptă puțin, vor veni și ei. Dacă n-o să mă vadă la treabă, o să le arăt treaba odată isprăvită ; nu vor mai avea decît să admire și să aplaude.

Da, o să aplaude ; căci pot, în *sfîrșit*, să prezic cu certitudine momentul căderii austerei mele mironosițe. Am asistat astă-seară la agonia virtuții. Blînda slăbiciune va domni în locul ei. Îi fixez momentul nu mai tîrziu de prima noastră întrevedere : dar parcă te aud acuzîndu-mă de orgoliu. Să-ți vestești izbînda, să te lauzi dinainte ! Nu ! liniștește-te ! Ca să-ți dovedesc modestia mea, o să încep prin a-ți istorisi înfrîngerea mea.

Într-adevăr, pupila dumitale e o ființă foarte ridicolă ! E o copiliță care trebuie tratată ca atare și căreia i-ai face o favoare punînd-o numai la colț ! Ți-ai fi'închipuit că, după cele petrecute alaltăieri între noi, după chipul amical în care ne-am despărțit ieri dimineață în zori, cînd am vrut să merg din nou aseară la ea, după cum ne înțeleseserăm, am găsit ușa încuiată pe dinăuntru ? Ce spui de asta ? te lovești uneori de asemenea copilării în ajun ; dar a doua zi ! Chiar are haz !

La început, totuși, n-am rîs de loc : niciodată nu mi-am dat seama mai bine cît de tare mă aflu sub stăpînirea caracterului meu. Desigur, mergeam la întîlnirea aceasta fără bucurie, și numai de politețe. Patul meu, de care simțeam mare nevoie, îmi părea, în clipa aceea, preferabil oricărui altul, și m-am depărtat de el cu regret. Cu toate acestea, de îndată ce-am întîlnit un obstacol, am simțit arsura dorinței să-l înlătur ; eram mai ales umilit că o copilă a putut să rîdă de mine. M-am întors foarte supărat : și hotărît să nu mă mai ocup de copila aceasta proastă și nici de treburile ei, i-am scris numaidecît un bilet, pe care aveam de gînd să i-l înmînez astăzi, în care o apreciam la justa ei valoare. Dar, după cum se spune, noaptea e un bun sfetnic ; am găsit de cuviință azi-dimineață că, neavînd aici prea multe distracții, trebuia s-o păstrez pe aceasta și am distrus deci biletul sever. De cînd m-am gîndit mai serios la toate astea, am rămas uluit că a putut să-mi treacă prin minte să pun capăt unei aventuri, înainte de a avea în mînă dovada care mi-ar permite să duc la pierzare pe eroină. Iată unde ne poate duce o pornire nechibzuită ! Farice de cine s-a deprins ca dumneata, scumpa mea prietenă, să nu se lase niciodată în stăpînirea ei ! În sfîrșit, mi-am amînat răzbunarea ; am făcut acest sacrificiu planurilor dumitale în privința lui Gercourt.

Acum cînd mi-a trecut furia, nu mai văd decît ridicolul din purtarea pupilei dumitale. Aș vrea să știu, într-adevăr, ce spera să cîștige printr-asta ! Eu nu mai pricep nimic : dacă a vrut doar să se apere, trebuie să spun că s-a trezit cam tîrziu. Odată și odată îmi va destăinui secretul acestei enigme ! Ard de nerăbdare să-l aflu. Poate era pur și simplu obosită ? la drept vorbind, e foarte posibil ; căci de bună seamă, încă nu știe că săgețile dragostei, ca și lancea lui Ahile, aduc cu ele leacul rănilor pe care le pricinuiesc. Și totuși, nu ! După mutra pe care mi-a făcut-o toată ziua, aș putea paria că aici se amestecă un fel de căință... ceva asemănător cu... virtutea... Virtute ! iată cine s-a găsit să aibă ! A ! s-o lase femeii cu adevărat născută pentru virtute, singura care știe s-o înfrumusețeze și s-o facă iubită !... Iartă-mă, draga mea, dar chiar în seara asta s-a petrecut între doamna de Tourvel și mine scena pe care vreau să ți-o povestesc, și sînt încă oarecum emoționat. Trebuie să mă scutur, ca să mă sustrag impresiei pe care mi-a pricinuit-o ; și chiar pentru a mă ajuta pe mine însumi să scap de ea, m-am apucat să-ți scriu. Trebuie să fii îngăduitoare față de acest prim moment.

S-au și scurs cîteva zile de cînd sîntem de acord, doamna de Tourvel și cu mine, în privința sentimentelor noastre ; nu ne mai certăm decît în ce privește anumite cuvinte. La drept vorbind, tot *prietenia ei* e aceea care răspunde *dragostei mele ;* dar limbajul acesta convențional nu schimbă fondul lucrurilor ; și chiar dacă am fi rămas la el, aș fi înaintat poate mai puțin repede, dar nu mai puțin sigur. Nici nu mai era vorba să plec, cum voia ea la început ; iar cît privește întrevederile pe care le avem zilnic, dacă am eu grijă să-i ofer prilejul, are și ea să nu-l lase să-i scape.

Cum micile noastre întîlniri au de obicei loc în timpul plimbării, vremea îngrozitoare de astăzi nu-mi lăsa nici o nădejde ; eram chiar cît se poate de necăjit ; nu prevedeam cît aveam de cîștigat de pe urma acestui neajuns.

Neputînd merge la plimbare, după ce ne-am sculat de la masă, ne-am așezat la joc ; cum sînt prost jucător, și nu mai era nevoie de mine, am profitat ca să mă urc în odaia mea, fără alt gînd decît să aștept să se termine partida.

Întorcîndu-mă mai apoi în salon, am întîlnit pe încîntătoarea femeie, care tocmai intra în apartamentul ei și care, fie din imprudență, fie din slăbiciune, mi-a spus cu vocea ei dulce : „Unde vă duceți ? nu-i nimeni în salon". Nu mi-a trebuit mai mult, cum poți să-ți închipui, ca să încerc să intru la ea ; am întîmpinat mai puțină rezistență decît m-aș fi așteptat. E drept că avusesem precauția să încep conversația la ușă, și s-o încep indiferentă ; dar îndată ce ne-am așezat, am schimbat-o cu aceea adevărată și am vorbit *prietenei mele despre dragostea mea.* Primul ei răspuns, deși simplu, mi s-a părut destul de expresiv : „O ! să nu vorbim despre aceasta aici" ; și tremura. Biata femeie ! moare cu zile.

Totuși, n-avea de ce să se teamă. De cîtva timp, sigur în privința succesului meu, care va veni mai curînd sau mai tîrziu, și văzînd-o cheltuindu-și puterea în lupte inutile, hotărîsem să mi le cruț pe ale mele și să aștept, fără să mai fac vreo sforțare, să se predea istovită. Îți dai seama că mie îmi trebuie o victorie completă și că nu vreau să datorez nimic împrejurării favorabile. Potrivit chiar planului acestuia, și ca să pot stărui fără să mă angajez prea mult, am revenit la cuvîntul acela de dragoste, refuzat cu atîta încăpățînare : încredințat că nu putea fi nici o îndoială în privința ardoarei mele, am încercat un ton duios. Refuzul nu mă mai supăra, mă întrista ; simțitoarea mea prietenă nu-mi datora oare puțină consolare ?

Tot consolîndu-mă, o mînă îi rămase într-a mea ; frumosul ei trup se rezema de brațul meu, și eram cît se poate de aproape unul de altul. Ai băgat desigur de seamă cum, în situația aceasta, pe măsură ce apărarea slăbește, cererile și refuzurile au loc tot mai de aproape ; cum capul se ferește și privirile se pleacă, în vreme ce cuvintele, rostite mereu cu glas stins, devin rare și întretăiate. Aceste prețioase simptome vestesc, în chip neîndoios, consimțămîntul sufletului : rareori însă e totodată și acela al simțurilor ; ba cred că-i totdeauna primejdios să încerci atunci vreun atac prea îndrăzneț ; starea aceea de abandon fiind îndeobște însoțită de o mare plăcere, făcînd-o să dispară, stîrnești desigur o supărare care vine, fără greș, în sprijinul apărării.

Dar în cazul de față, prudența mi-era cu atît mai necesară, cu cît trebuia să mă tem, mai cu seamă, de spaima care nu putea întîrzia să trezească gingașei mele visătoare acea uitare de sine în care se găsea. De aceea, mărturisirea pe care-o ceream nici măcar nu pretindeam să fie rostită; o privire era de ajuns: o singură privire și eram fericit.

Scumpă prietenă, frumoșii ochi s-au ridicat într-adevăr spre mine; divina gură a rostit chiar: „Bine! da, vă..." Dar deodată privirea s-a stins, glasul s-a înecat, și femeia adorată a căzut în brațele mele. Abia avusesem timpul s-o primesc că, desprinzîndu-se printr-o smuncitură, cu ochii rătăciți și mîinile îndreptate spre cer, a strigat: „Doamne... Dumnezeule, scapă-mă!" Și într-o clipă, mai iute ca fulgerul, era în genunchi, la zece pași de mine. O auzeam pierzîndu-și răsuflarea. M-am apropiat ca să-i vin în ajutor, dar ea, luîndu-mi mîinile pe care le scălda în lacrimi, îmbrățișîndu-mi uneori chiar genunchii, spunea: „Da, dumneavoastră, dumneavoastră mă veți salva! Nu puteți să-mi doriți moartea, lăsați-mă, salvați-mă, pentru Dumnezeu, lăsați-mă!" Și vorbele acestea, fără mult șir, abia se deslușeau din sughițurile de plîns tot mai dese. Mă ținea totuși atît de tare încît mi-ar fi fost cu neputință să mă depărtez; adunîndu-mi atunci puterile, am ridicat-o în brațe. În clipa aceea plînsetele au încetat; nu mai vorbea, era țeapănă cu desăvîrșire, și zvîrcolirl violente au urmat acestei furtuni.

Eram, mărturisesc, adînc emoționat, și cred că aș fi consimțit să-i ascult rugămintea, chiar dacă împrejurările nu m-ar fi silit s-o fac. Nu-i mai puțin adevărat că, după ce i-am dat unele îngrijiri, am lăsat-o precum m-a rugat, lucru pentru care mă felicit. Pot spune că aproape am și primit răsplata purtării mele.

Mă așteptam să nu mai apară în cursul serii, așa cum s-a întîmplat în ziua primei mele declarații. Dar pe la vreo opt a coborît în salon, spunînd numai că se simțise foarte prost. Era trasă la față, glasul îi era stins și avea o ținută modestă și gravă, dar privirea ei era blîndă și adesea și-a îndreptat-o spre mine. Refuzul ei de a juca m-a obligat chiar să-i țin locul, și ea s-a așezat lîngă mine. În timpul cinei, a rămas singură în salon. Cînd ne-am întors, am avut impresia că plînsese; ca să mă lămuresc,

i-am spus că mi se părea că iar nu se simțise bine ; mi-a răspuns cu multă bunăvoință : „Răul acesta nu trece așa de repede cum vine !" În sfîrșit, cînd ne-am dus la culcare i-am luat mîna ; și la ușa apartamentului ei a strîns-o pe a mea cu putere. E drept că gestul acesta mi s-a părut involuntar : dar cu atît mai bine, e o nouă dovadă a puterii mele asupra ei.

Aș pune rămășag că acum e încîntată că a ajuns aici ; toate cheltuielile pregătitoare sînt făcute ; nu-i mai rămîne decît să se bucure. Poate că, în vreme ce îți scriu, se gîndește și ea la această plăcută eventualitate ; și chiar dacă, dimpotrivă, s-ar gîndi la un nou plan de apărare, nu știm noi ce devin toate planurile acestea ? Te întreb, poate lucrul să întîrzie mai mult decît pînă la prima noastră întrevedere ? Mă aștept, de bună seamă, să facă oarecare mofturi ; dar primul pas odată făcut, mironosițele acestea austere mai știu oare să se oprească ? Fragostea lor e o adevărată explozie, rezistența o face mai puternică. Sperioasa mea cucernică ar fugi după mine, dacă n-aș mai fugi eu după ea.

În sfîrșit, iubită prietenă, foarte curînd voi sosi la dumneata ca să te somez să te ții de cuvînt. N-ai uitat, fără îndoială, ce mi-ai făgăduit după succes : acea infidelitate față de cavalerul dumitale. Ești gata ? Cît despre mine, o doresc ca și cum nu ne-am fi cunoscut niciodată. De altminteri, a te cunoaște e poate un motiv ca să te dorească cineva și mai mult :

Sînt numai drept, și nicidecum galant [1]

Va fi și prima infidelitate pe care-o voi face considerabilei mele cuceriri ; și îți făgăduiesc să profit de primul pretext ca s-o pot părăsi pentru douăzeci și patru de ore. Asta va fi pedeapsa ei pentru că m-a ținut atît de mult timp departe de dumneata. Știi că sînt peste două luni de cînd mă ocupă aventura aceasta ? da, două luni și trei zile ; e drept că socotesc și ziua de mîine, deoarece ea nu va fi cu adevărat consumată decît atunci. Asta îmi amin-

[1] Voltaire, comedia *Nanine*. (Voltaire, *Nanina sau prejudecata învinsă*, actul I, scena a VII-a.)

teşte că domnişoara de B... a rezistat trei luni încheiate. Sînt încîntat să constat că veritabila cochetărie ştie să se apere mai bine decît severa virtute.

Rămîi cu bine, scumpă prietenă ; trebuie să te părăsesc căci e foarte tîrziu. Scrisoarea aceasta mi-a luat mai mult timp decît socoteam ; dar cum trimit mîine dimineaţă curierul la Paris, am vrut să profit ca să-ţi împărtăşesc, cu o zi mai devreme, bucuria prietenului dumitale.

Castelul... 2 octombrie 17'', seara

SCRISOAREA a C-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Dragă prietenă, sînt tras pe sfoară, trădat, pierdut ; doamna de Tourvel a plecat. A plecat şi eu n-am ştiut nimic ! Şi nu eram acolo ca să-i împiedic plecarea, ca să-i reproşez trădarea ei ticăloasă ! A ! să nu crezi că aş fi lăsat-o să plece ; ar fi rămas ; da, ar fi rămas, chiar dacă ar fi trebuit să recurg la violenţă. Dar ce vrei ! dormeam liniştit în amăgitoarea mea securitate ; dormeam şi trăsnetul a căzut pe capul meu. Nu, nu mai pricep de loc ce e cu plecarea asta ; trebuie să renunţ a cunoaşte femeile.

Cînd îmi amintesc ziua de ieri ! dar ce spun, chiar seara de ieri ! Privirea aceea atît de galeşă, glasul atît de afectuos ! şi mîna pe care mi-a strîns-o ! şi în timpul acesta făcea planuri ca să fugă de mine ! O ! femei, femei ! mai plîngeţi-vă cînd cineva vă înşală ! Da, da, orice perfidie la care recurgem tot de la voi e furată.

Cu cîtă bucurie mă voi răzbuna ! Voi regăsi pe femeia aceasta perfidă ; voi redobîndi puterea asupra ei. Dacă dragostea mi-a fost de ajuns ca s-o stăpînesc, cu atît mai uşor îmi va veni acum, cînd sînt mînat de răzbunare. Voi vedea-o din nou, la picioarele mele, tremurînd, scăldată în lacrimi, cerîndu-mi îndurare cu vocea ei amăgitoare ; şi eu voi fi fără milă.

Ce-o fi făcînd acum oare ? La ce s-o fi gîndind ? Se felicită poate că m-a înșelat ; și urmînd gusturile sexului ei, bucuria aceasta îi pare cea mai plăcută. Ceea ce n-a putut virtutea atît de lăudată, vicleșugul l-a înfăptuit fără nici o sforțare. Nesocotit ce eram ! mă temeam de cumințenia ei ; de reaua ei credință trebuia să-mi fie teamă.

Și pe lîngă toate să mai fiu nevoit să-mi ascund supărarea ! să nu îndrăznesc să arăt decît o delicată durere, cînd sufletul mi-e plin de mînie ! să fiu constrîns să implor iar pe o răzvrătită care s-a sustras puterii mele ! Trebuia oare să fiu umilit în felul acesta ? și de cine ? de o femeie timidă, și care nu e deprinsă să lupte. La ce-mi folosește că mi-am făcut un loc în inima ei, că am aprins-o cu focul dragostei mele, că i-am împins tulburarea simțurilor pînă la delir. dacă astăzi, fără grijă în vizuina ei, poate să se mîndrească de fuga ei mai mult decît pot eu de izbînzile mele ? Și voi tolera oare așa ceva ? draga mea, să nu crezi una ca asta ; nu poți avea o atît de umilitoare idee despre mine !

Dar ce fatalitate mă leagă de această femeie ? nu sînt o sută altele care doresc atențiile mele ? care se vor grăbi să le răspundă ? Chiar dacă nici una din ele nu ar valora cît aceasta, atracția varietății, farmecul noilor cuceriri, gloria numărului lor nu-mi oferă oare plăceri destul de mari ? De ce să alergăm după plăcerea care ne ocolește și să neglijăm pe acelea care ne întîmpină ? A ! De ce ?... N-am cum să știu, dar văd bine că e așa.

Nu mai e fericire, nici liniște pentru mine, dacă nu voi avea pe această femeie, pe care o urăsc și o iubesc cu aceeași patimă. Nu-mi voi accepta soarta decît în clipa cînd voi dispune de-a ei. Atunci, liniștit și satisfăcut, voi vedea-o la rîndul ei pradă furtunilor care mă bîntuie acum ; voi provoca mii și mii altele. Nădejdea și teama, neîncrederea și siguranța, toate relele născocite de ură, toate binefacerile dragostei vreau să-i umple sufletul, să se perinde la porunca mea. Va veni vremea... Dar cîtă muncă, din nou ! cît de aproape eram ieri ! și cît de departe sînt azi ! Cum să mă apropii de ea ? nu îndrăznesc să încerc nimic ; îmi dau seama că pentru a lua o hotărîre trebuie să fii mai calm, și sîngele îmi fierbe în vine.

Ceea ce îmi mărește chinul este indiferența cu care fiecare răspunde aici la întrebările mele în privința evenimentului acestuia, a cauzei lui, a tot ce conține el surprinzător... Nimeni nu știe nimic, nimeni nu vrea să știe nimic : nici nu s-ar fi vorbit despre asta dacă aș fi admis să se vorbească despre altceva. Doamna de Rosemonde, la care am alergat azi-dimineață cînd am aflat vestea, mi-a răspuns cu tonul rece al vîrstei ei că era urmarea firească a proastei stări de sănătate, de ieri, a doamnei de Tourvel ; că s-a temut să nu se îmbolnăvească și că a preferat să fie la ea acasă : totul i se părea foarte normal ; ar fi făcut și ea la fel, îmi spuse, ca și cum s-ar putea face vreo comparație între ele ! între una care nu mai așteaptă decît moartea, și cealaltă care este bucuria și chinul vieții mele !

Doamna de Volanges, pe care la început am crezut-o complice, nu pare contrariată decît de faptul că nu a fost consultată în privința acestui demers. Sînt încîntat, mărturisesc, că n-a avut plăcerea să-mi dăuneze. Asta-mi dovedește odată mai mult că nu se bucură de atîta încredere din partea acestei femei, pe cît mă temeam ; oricum, e un dușman mai puțin. Ce mulțumită ar fi dacă ar ști că din pricina mea a fugit ! cît s-ar fi împăunat dacă toate acestea s-ar fi petrecut după sfaturile ei ! cu cît i-ar fi sporit importanța ! Doamne ! cum o urăsc ! O ! voi relua legăturile cu fata ei ; o s-o joc după placul meu ; cred chiar că o să mai rămîn aici cîtva timp ; cel puțin, asta-i hotărîrea la care m-au condus puținele reflecții pe care am fost în stare să le fac pînă acum.

Nu crezi că ingrata mea, după o faptă atît de îndrăzneață, trebuie să se teamă de prezența mea ? Dacă i-ar trece prin minte că aș putea veni după ea, nu s-ar sfii să-mi închidă ușa ; și nu vreau nici s-o deprind cu procedeul acesta, nici să-i îndur umilința. Prefer s-o anunț, dimpotrivă, că rămîn aici ; voi insista chiar ca să se întoarcă ; și cînd va fi absolut convinsă de absența mea, voi sosi la ea ; și vom vedea atunci cum va suporta această întrevedere. Dar trebuie s-o amîn, ca să-i măresc efectul, și nu știu dacă voi avea răbdare : de zeci de ori în cursul zilei era să spun să-mi înhame caii. Totuși, mă voi stăpîni ; mă învoiesc să aștept aici răspunsul dumitale ; te rog numai, iubită prietenă, nu mă lăsa să aștept prea mult.

Ceea ce m-ar contraria cel mai mult ar fi să nu știu ce se întîmplă ; dar curierul meu, care e la Paris, și-a creat unele drepturi pe lîngă camerista ei : el îmi va fi de folos. Îi trimit instrucțiuni și bani. Nu te supăra că-i pun scrisoarea la un loc cu a dumitale ; te rog să i-o trimiți printr-un servitor cu ordinul de-a i-o înmîna personal. Iau această precauție, pentru că pehlivanul obișnuiește să nu primească niciodată scrisorile mele, cînd ele conțin ceva care-l deranjează ; și pentru că, în momentul de față, nu-mi pare chiar atît de îndrăgostit de cucerirea lui, pe cît aș dori-o.

Rămîi cu bine, scumpa mea ; dacă ai vreo idee fericită, vreun mijloc de a-mi grăbi înaintarea, vestește-mă numaidecît. De multe ori mi-am dat seama cît de prețioasă poate să-mi fie prietenia dumitale ; și o simt și acum, căci de cînd îți scriu, mi-am recăpătat întrucîtva liniștea ; cel puțin vorbesc cu cineva care mă-nțelege și nu cu păpușile alături de care vegetez de azi-dimineață. Într-adevăr, cu cît trece timpul, cu atît sînt mai ispitit să cred că numai dumneata și cu mine însemnăm ceva pe lumea aceasta.

Castelul... 3 octombrie 17''

SCRISOAREA a CI-a

Vicontele de Valmont către
Azolan, curierul său

(alăturată precedentei)

Trebuie să fii mare nătărău avînd în vedere că ai plecat de aici azi-dimineață, că n-ai putut afla că pleca și doamna de Tourvel ; sau dacă ai știut-o, că n-ai venit să mă înștiințezi. Ce folos că îmi cheltuiești banii, îmbătîndu-te cu valeții ; că timpul pe care s-ar cuveni să-l întrebuințezi ca să mă slujești îl petreci făcînd pe craiul cu cameristele, dacă dintr-asta eu nu sînt mai bine informat de cele ce se petrec ! Iată rezultatul neglijențelor dumitale ! Dar te previn că dacă te vei mai face vinovat de una singură în

afacerea aceasta, va fi ultima pe care o vei face în serviciul meu.

Trebuie să mă ţii la curent cu tot ce se petrece la doamna de Tourvel : cu sănătatea ei ; dacă doarme ; dacă e tristă sau veselă ; dacă iese des şi la cine se duce ; dacă primeşte lume la ea, şi cine anume vine ; cum îşi petrece timpul şi dacă-şi bruftuieşte servitoarele, în special pe aceea pe care o adusese aici ; ce face cînd e singură ; cînd citeşte, dacă citeşte fără să se întrerupă sau îşi întrerupe lectura ca să viseze ; la fel şi cînd scrie. Dă-ţi osteneală să te împrieteneşti cu cel ce-i duce scrisorile la poştă, oferă-i adesea să faci în locul lui comisionul acesta ; şi dacă va accepta, nu expedia decît pe acelea care-ţi par indiferente, şi trimite-mi pe celelalte, mai cu seamă pe cele adresate doamnei de Volanges, dacă vor fi.

Fă în aşa fel ca să mai fii cîtva timp fericitul amant al Juliei dumitale. Dacă are alt amant, după cum ai crezut, convinge-o să consimtă să se împartă ; şi nu care cumva să faci caz de delicateţe ridicolă ; vei fi în situaţia multor altora care valorează mai mult decît dumneata. Dacă totuşi celălalt devine supărător, dacă bagi de seamă, de pildă, că-i răpeşte Juliei prea mult din timpul zilei, şi că din pricina lui ea nu mai e atît de des lîngă stăpîna ei, îndepărtează-l printr-un mijloc oarecare sau caută-i ceartă : nu-ţi fie teamă de urmări, te voi susţine. Nu părăsi casa aceea nici în ruptul capului. Numai prin sîrguinţă şi insistenţă vezi toate şi vezi bine. Dacă întîmplarea ar face ca vreun servitor să fie concediat, prezintă-te imediat să-i iei locul, ca nemaifiind în serviciul meu. Poţi spune în cazul acesta că m-ai părăsit ca să cauţi un serviciu mai liniştit şi mai rînduit. Fă tot posibilul să fii primit. Vei continua să fii şi în serviciul meu tot timpul acela ; va fi ca la ducesa de... şi pe urmă vei lua leafă şi de la doamna de Tourvel.

Dacă pui destulă iscusinţă şi zel, instrucţiunile acestea ar trebui să-ţi ajungă, dar ca să înlocuiesc şi pe una şi pe cealaltă, îţi trimit şi bani. Biletul alăturat te autorizează, după cum vezi, să încasezi douăzeci şi cinci de ludovici de la omul meu de afaceri ; fiindcă sînt sigur că nu mai ai un ban. Vei folosi din această sumă cît va fi necesar ca s-o

convingi pe Julie să intre în corespondență regulată cu mine. Restul va servi ca să dai de băut servitorilor. Ai grijă, pe cît posibil, să oferi băutura la locuința paznicului casei, ca acesta să se bucure cînd vii. Dar nu uita că nu plăcerile dumitale intenționez să ți le plătesc, ci serviciile.

Obișnuiește-o pe Julie să observe totul și să raporteze totul, chiar și ceea ce îi pare fără importanță. E mai bine să scrie zece fraze inutile, decît să omită una interesantă ; și adesea ceea ce pare indiferent nu este de fapt. Cum trebuie să fiu informat numaidecît, dacă s-ar întîmpla ceva care ți-ar părea că merită atenție, de îndată ce vei primi scrisoarea aceasta, vei trimite pe Philippe, cu calul de olac, să se stabilească la ... [1] ; va rămîne acolo pînă la noi ordine ; va fi un releu în caz de nevoie. Pentru corespondența obișnuită, poșta ajunge.

Bagă de seamă și nu pierde scrisoarea aceasta. Recitește-o în fiecare zi, atît pentru a fi sigur că nu uiți nimic, cît și pentru a te încredința că n-ai pierdut-o. În sfîrșit, poartă-te așa cum se cuvine cînd ai cinstea să te bucuri de încrederea mea. Știi că dacă sînt mulțumit de dumneata, vei fi și dumneata mulțumit de mine.

Castelul... 3 octombrie 17''

SCRISOAREA a CII-a

Președinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Veți fi foarte mirată, doamnă, aflînd că plec de la dumneavoastră în așa mare grabă. Purtarea mea vă va părea foarte ciudată ; dar cît va spori mirarea dumneavoastră, cînd veți afla motivele plecării ! Poate veți socoti că destăinuindu-vi-le nu respect îndeajuns liniștea necesară

[1] Sat situat la mijlocul drumului între Paris și castelul doamnei de Rosemonde.

vîrstei dumneavoastră ; că mă abat chiar de la sentimentele de veneraţie pe care sînteţi îndreptăţită să le pretindeţi. Ah ! doamnă, iertaţi-mă : dar inima mi-e copleşită şi are nevoie să-şi aline durerea la sînul unei prietene deopotrivă de binevoitoare şi de chibzuite : pe cine alta decît pe dumneavoastră ar fi putut-o alege ? Priviţi-mă ca pe copilul dumneavoastră. Aveţi faţă de mine o bunătate de mamă ; v-o implor. Am poate unele drepturi la ea, ţinînd seama de sentimentele mele faţă de dumneavoastră.

Unde e vremea cînd, stăpînită cu totul de aceste sentimente vrednice de laudă, nu cunoşteam de loc pe acelea care — vărsînd în suflet tulburarea ucigătoare pe care o simt — răpesc puterea de a lupta împotriva lor, impunînd totodată şi datoria de-a lupta ? Ah ! călătoria aceasta fatală m-a pierdut...

În sfîrşit, ce să vă mai spun ? iubesc, da, iubesc nebuneşte. Cuvîntul acesta pe care, vai ! îl scriu acum întîia oară, cuvîntul acesta cerut atît de des fără să fie obţinut, aş plăti cu viaţa bucuria duioasă de-a putea o singură dată să-l şoptesc la urechea celui care-l inspiră ; şi totuşi trebuie mereu să-l refuz ! Din nou se va îndoi de sentimentele mele ; va crede că are a se plînge de mine. Sînt foarte nenorocită ! De ce nu citeşte în inima mea cu uşurinţa cu care o stăpîneşte ? Da, aş suferi mai puţin, dacă el ar şti cît sufăr ; dar nici dumneavoastră, căreia vă spun aceasta, nu vă puteţi face decît o slabă idee.

Peste cîteva clipe, voi fugi de el şi-i voi pricinui o mare durere. În timp ce se va crede încă lîngă mine, eu voi fi departe de el : la ora cînd obişnuiam să-l văd în fiecare zi, voi fi pe locuri pe unde n-a umblat niciodată, unde nu trebuie să-i îngădui să vină. Toate pregătirile sînt făcute ; totul e aici, sub ochii mei ; oriîncotro mă uit, întîlnesc ceva care-mi aduce aminte de plecarea aceasta crudă. Totul e gata afară de mine !... şi cu cît inima mea se împotriveşte mai mult, cu atît mai mult îmi dovedeşte necesitatea de-a mă supune.

Fără îndoială, mă voi supune ; e mai bine să mori decît să trăieşti vinovată. Sînt destul de vinovată şi aşa, îmi dau seama ; nu mi-am salvat decît cumînţenia, virtutea a dispărut. Să v-o mărturisesc ? datoresc generozităţii lui tot ce-mi mai rămîne. Îmbătată de plăcerea de a-l vedea, de

a-l auzi, de bucuria de a-l simți lîngă mine, de fericirea și mai mare de a-l face fericit, eram fără nici o putere ; abia dacă-mi mai rămînea ca să lupt, nu mai aveam destulă ca să rezist ; tremuram în fața primejdiei fără să fiu în stare să fug de ea. Și el a văzut durerea mea și i-a fost milă de mine. Cum să nu-mi fie drag ? îi datoresc mai mult decît viața.

A ! dacă rămînînd lîngă el n-aș fi avut altă teamă decît pe aceea de a nu-mi pierde viața, să nu credeți că aș fi consimțit vreodată să mă îndepărtez ! Ce înseamnă viața fără el ? n-aș fi oare prea fericită s-o pierd ? Osîndită să fac veșnic nenorocirea lui și a mea ; să nu îndrăznesc nici să mă plîng și nici să-l consolez ; să mă apăr în fiecare zi împotriva lui, împotriva mea ; să-mi dau toată osteneala ca să-i pricinuiesc suferință, cînd aș vrea să mi-o consacru ca să-l fac fericit : a trăi în felul acesta nu înseamnă să mori de o mie de ori ? totuși asta va fi soarta mea. O voi îndura, voi avea curajul s-o îndur. Fac legămînt în fața dumneavoastră, pe care vă aleg drept mamă, și vă rog să-mi primiți jurămîntul.

Primiți de asemenea și pe acela pe care-l fac de a nu vă ascunde nici una din faptele mele ; primiți-l, vă conjur ; vi-l cer ca pe-un ajutor de care am neapărată nevoie : silită astfel să vă spun totul, mă voi deprinde să cred că sînt tot lîngă dumneavoastră. Virtutea dumneavoastră o va înlocui pe-a mea. Fără îndoială, nu voi consimți niciodată să roșesc în fața dumneavoastră ; și ținută în frîu de această puternică opreliște, în timp ce voi iubi în dumneavoastră pe prietena indulgentă și pe confidenta slăbiciunii mele, voi cinsti totodată pe îngerul păzitor care mă va scăpa de rușine.

Sînt destul de rușinată și acum, cînd sînt nevoită să vă cer acest lucru. Fatal efect al unei prezumțioase încrederi ! De ce nu m-am temut mai demult de înclinarea aceasta pe care-o simțeam cum crește ? De ce m-am amăgit că aș putea s-o stăpînesc sau s-o înfrîng după voie ? Nesocotita de mine ! cît de puțin cunoșteam dragostea ! Ah ! dacă mi-aș fi dat mai multă silință s-o înfrîng poate n-ar fi ajuns să mă stăpînească atît de tare ! poate că atunci plecarea mea n-ar mai fi fost necesară ; sau chiar dacă aș fi fost nevoită să iau această dureroasă hotărîre, aș fi putut

să nu rup cu desăvîrșire o legătură pe care mi-era de ajuns s-o răresc ! Dar să pierd totul deodată ! și pentru totdeauna ! O ! scumpă prietenă !... Dar ce fac ! chiar cînd vă scriu mă pierd în dorințe criminale ? Ah ! plec, plec și cel puțin sacrificiile mele îmi vor ispăși greșelile involuntare.

Vă las cu bine, respectabila mea prietenă ; iubiți-mă ca pe fiica dumneavoastră, adoptați-mă ca atare ; și fiți sigură că, în ciuda slăbiciunilor mele, aș prefera să mor decît să mă arăt nevrednică de alegerea dumneavoastră.

...3 octombrie 17'', ora unu noaptea

SCRISOAREA a CIII-a

Doamna de Rosemonde către președinta de Tourvel

Am fost, draga mea, mai întristată de plecarea dumitale decît surprinsă de pricina ei ; o lungă experiență și interesul pe care-l inspiri mi-au fost de ajuns ca să mă lămurească în privința stării dumitale ; și ca să-ți spun totul, din scrisoarea dumitale n-am aflat nimic, sau aproape nimic ce nu știam dinainte. Dacă n-aș fi fost informată decît din ea, aș ignora încă cine e acela pe care-l iubești ; căci cu toate că-mi vorbești tot timpul de *el*, n-ai scris numele lui nici măcar o singură dată. N-aveam nevoie să mi-l spui ; știu cine este. Dar observ faptul, pentru că mi-am amintit că acesta a fost totdeauna stilul dragostei. Văd că și-acum e ca și-n trecut.

Nu mai credeam să fiu vreodată în situația de a-mi reîmprospăta amintiri atît de îndepărtate și atît de străine de vîrsta mea. Totuși, de ieri, m-am ocupat într-adevăr mult cu ele, din dorința de-a găsi ceva care ți-ar putea fi de folos. Dar ce altceva pot face decît să te admir și să te compătimesc ? Încuviințez hotărîrea înțeleaptă pe care ai luat-o : dar ea mă înspăimîntă, pentru că-mi impune concluzia că ai găsit-o necesară ; și cînd ai ajuns aici, e foarte

greu să rămîi mereu departe de acela de care inima te apropie neîncetat.

Cu toate acestea, nu te descuraja. Nimic nu trebuie să fie imposibil sufletului dumitale frumos ; și chiar dacă vei avea într-o zi nenorocul să cazi (păzească-te Domnul de așa ceva !), crede-mă, draga mea, păstrează-ți cel puțin consolarea de-a te fi împotrivit din toate puterile. Și apoi, ceea ce nu poate omeneasca înțelepciune poate grația divină, cînd vrea. Poate ești în ajun de-a primi sprijinul ei ; și virtutea dumitale, încercată în aceste lupte penibile, va ieși din ele mai pură și mai strălucită. Forța pe care n-o ai astăzi, speră c-o vei căpăta mîine. Nu te bizui pe ea ca să te lași în nădejdea ei, ci ca să ai curajul de a-ți întrebuința toate forțele dumitale.

Lăsînd pe seama providenței grija de-a te ajuta într-o primejdie în fața căreia sînt neputincioasă, mă voi mărgini să te susțin și să te consolez pe cît îmi va sta în putință. Nu-ți voi alina suferințele, dar ți le voi împărtăși. Și ca părtașă a suferințelor dumitale, îți voi primi bucuros confidențele. Îmi dau seama că inima dumitale are nevoie să se reverse. Îți deschid inima mea ; vîrsta n-a răcit-o pînă într-atît încît să nu mai poată simți prietenia. O vei găsi totdeauna gata să te primească. Va fi o slabă alinare a durerilor dumitale, dar cel puțin nu vei mai plînge singură, și cînd dragostea aceasta nenorocită, punînd tot mai mult stăpînire pe dumneata, te va sili să vorbești despre ea, e mai bine să faci asta cu mine decît cu *el*. Iată că vorbesc și eu ca și dumneata ; și cred că noi două nu vom izbuti să-l numim ; de altminteri, ne înțelegem.

Nu știu dacă fac bine că-ți spun că mi-a părut foarte îndurerat de plecarea dumitale ; ar fi poate mai cuminte să nu-ți vorbesc despre asta ; dar nu-mi place cumințenia care întristează prietenii. Sînt totuși nevoită să scurtez vorba. Vederea mea slabă și mîna care-mi tremură nu-mi permit scrisori lungi, cînd trebuie să le scriu singură.

Rămîi cu bine, deci, scumpă prietenă, drăgălașa mea copilă ; da, cu dragă inimă te înfiez, căci ai tot ce trebuie ca să faci mîndria și bucuria unei mame.

Castelul... 3 octombrie 17''

SCRISOAREA a CIV-a

Marchiza de Merteuil către doamna de Volanges

Într-adevăr, scumpă și bună prietenă, mi-am stăpînit cu greu un sentiment de orgoliu cînd am citit scrisoarea dumitale. Mă onorezi așadar cu întreaga dumitale încredere ! Mergi pînă a-mi cere chiar sfaturi ! A ! sînt foarte fericită dacă merit să ai despre mine o părere atît de favorabilă și dacă n-o datorez numai prieteniei dumitale binevoitoare. De altminteri, oricare ar fi motivul, ea nu mi-e mai puțin prețioasă, și faptul că am căpătat-o nu va fi pentru mine decît un nou imbold ca să-mi dau toată osteneala s-o merit. Îți voi spune deci fără ocol felul cum văd eu lucrurile (fără să am însă pretenția de a-ți da un sfat). Cum se deosebește de al dumitale, n-am mare încredere în el : dar după ce-ți voi fi expus argumentele mele, vei judeca ; și dacă le condamni, subscriu dinainte hotărîrii dumitale. Voi avea cel puțin cumințenia de a nu mă crede mai deșteaptă decît dumneata.

Dacă totuși de data aceasta, și numai de data aceasta, părerea mea ar fi preferabilă, cauza trebuie s-o cauți în iluziile iubirii materne. Din moment ce sentimentul acesta e vrednic de laudă, nu se putea să-ți lipsească. Ce ușor se recunoaște în hotărîrea pe care ai luat-o ! Astfel, dacă ți se întîmplă uneori să greșești, nu faci acest lucru decît în privința alegerii virtuților.

Cînd ai de hotărît soarta altora, prudența — pe cît mi se pare — trebuie să te călăuzească ; și mai cu seamă cînd e vorba s-o fixezi printr-o legătură indisolubilă și sfîntă cum este căsătoria. În cazul acesta o mamă înțeleaptă și afectuoasă trebuie, după cum spui atît de bine, *să-și ajute fata cu experiența ei.* Te întreb, însă, ce are de făcut pentru asta ? nimic altceva decît să facă deosebirea, în locul ei, între ceea ce-i place și ceea ce se cuvine să facă.

N-ar însemna așadar să înjosești autoritatea maternă, s-o distrugi chiar, subordonînd-o unei înclinări frivole, a cărei putere iluzorie nu se exercită decît asupra celor care se tem de ea, și care dispare de îndată ce o disprețuiești ?

Intrucît mă privește, mărturisesc că n-am crezut niciodată în pasiunile acestea vijelioase și irezistibile, care s-ar zice că slujesc drept scuză generală a proastelor noastre apucături. Nu pot pricepe cum o asemenea înclinare, care dispare tot atît de repede precum apare, poate avea mai multă putere decît niște principii inalterabile cum sînt acelea ale pudorii, ale cinstei și ale modestiei ; și afirm că o femeie care le încalcă nu-și poate găsi vreo justificare în pretinsa pasiune tot așa cum nu-și poate găsi un hoț justificarea în pasiunea banului sau un asasin în aceea a răzbunării.

Și totuși cine se poate lăuda că n-a avut de luptat niciodată ? Dar am căutat totdeauna să mă conving că, pentru a rezista, era de ajuns să vrei și, cel puțin pînă acum, experiența mi-a confirmat părerea. Ce înseamnă virtutea fără datoriile pe care le impune ? cultul ei constă în sacrificiile noastre, răsplata e în inimile noastre. Adevărurile acestea nu pot fi tăgăduite, decît de acei care au interes să nu țină seama de ele ; și care, corupți fiind, speră să mai creeze iluzii, încercînd să-și justifice proastele purtări prin argumente proaste.

Dar cum s-ar putea crede așa ceva despre un copil naiv și timid ; despre copilul dumitale, a cărui educație modestă și pură n-a putut decît să-i întărească bunele dispoziții naturale ? Și totuși acestei temeri — pe care îndrăznesc s-o găsesc umilitoare pentru fiica dumitale — vrei să sacrifici căsătoria strălucită pe care înțelepciunea dumitale i-o pregătise ! Am multă simpatie pentru Danceny ; și, după cum știi, de multă vreme nu-l mai văd decît rar pe domnul de Gercourt ; dar prietenia mea pentru unul și indiferența mea pentru celălalt nu mă împiedică de loc să-mi dau seama de enorma diferență dintre aceste două partide.

Sînt de acord că aparțin unor familii la fel de bune ; dar unul nu are nici o avere, pe cînd averea celuilalt e atît de mare, încît, chiar dacă nu ar fi fost nobil, ea l-ar fi putut duce oricît de departe. Bineînțeles, banul nu face fericirea ; dar nu poți să nu spui că o înlesnește mult. Domnișoara de Volanges este, după cum spui, destul de bogată pentru amîndoi : totuși, un venit de șaizeci de mii de livre de care se va bucura nu-i chiar atît de mult cînd te numești Danceny, cînd ai obligația să te instalezi și să-ți ții rangul după cum se cuvine. Nu mai sîntem pe vremea

doamnei de Sévigné. Luxul înghite totul : lumea îl dezaprobă, dar trebuie să-l imiți ; și prisosul te face pînă la urmă să te lipsești de necesar.

Cît despre calitățile personale, pe care cu drept cuvînt le consideri foarte importante, domnului de Gercourt nu i se poate desigur reproșa nimic ; și întrucît îl privește, toate dovezile sînt făcute. Vreau să cred, și cred într-adevăr, că Danceny nu e întru nimic mai prejos ; dar sîntem oare chiar atît de sigure ? E drept că pînă acum s-a arătat a fi lipsit de defectele vîrstei lui și, în ciuda modei actuale, manifestă o înclinare către relațiile serioase, care ne îndreptățește să-i facem un pronostic favorabil ; dar cine știe dacă această cuminţenie aparentă nu e datorită faptului că nu are avere ? Trebuie să ai bani ca să fii jucător sau desfrînat, dacă ți-e cîtuși de puțin teamă să nu ajungi pungaș sau ticălos, și poți totuși să fii ispitit de defectele ale căror excese te înspăimîntă. În sfîrșit, nu ar fi primul care a preferat relațiile serioase, doar pentru că nu a putut face altminteri.

Nu spun (Doamne ferește !) că eu cred așa ceva despre el ; dar oricum, un risc este ; și cîte reproșuri nu ți-ai face dacă această căsătorie nu va fi fericită ! Ce-ai răspunde fiicei dumitale dacă ți-ar spune : „Mamă, eram tînără și fără experiență ; m-am lăsat amăgită de o rătăcire explicabilă la vîrsta mea ; dar cerul, care prevăzuse slăbiciunea mea, îmi dăruise o mamă înțeleaptă, în stare să mă vindece și să mă apere. De ce atunci, trecînd peste chibzuința dumitale, ai consimțit la nenorocirea mea ? oare eu trebuia să-mi aleg un soț, cînd nu știam ce înseamnă căsătoria ? Chiar dacă aș fi vrut să fac asta, n-ar fi trebuit oare să te opui ? Dar eu n-am avut niciodată această dorință nesocotită. Hotărîtă să mă supun, am așteptat alegerea dumitale cu o resemnare respectuoasă ; niciodată nu mi-am dezmințit supunerea pe care ți-o datoram, și totuși port acum osînda care nu se cuvine decît copiilor răzvrătiți. Ah ! slăbiciunea dumitale m-a nenorocit...“ Respectul, poate, i-ar înăbuși plîngerile ; dar iubirea maternă le va ghici : și lacrimile fiicei dumitale, deși înăbușite, se vor revărsa asupra inimii dumitale. În ce ți-ai mai putea atunci găsi mîngîiere ? în dragostea aceasta nesăbuită, îm-

potriva căreia ar fi trebuit s-o aperi, și de care te-ai lăsat amăgită ?

Nu știu, scumpă prietenă, dacă nu am cumva împotriva acestei pasiuni o prejudecată prea puternică : dar o cred primejdioasă, chiar în căsnicie. Nu din pricină că aș dezaproba ca un sentiment cinstit și delicat să înfrumusețeze legăturile conjugale și să îndulcească întrucîtva datoriile pe care le impune : dar nu el e cel care trebuie să le alcătuiască ; nu se cuvine ca o iluzie de-o clipă să hotărască alegerea de care depinde toată viața. Într-adevăr, ca să alegi, trebuie să compari ; și cum poți să faci aceasta cînd ești preocupat de un singur obiect ; cînd nici măcar pe acela nu-l poți cunoaște, în starea de beție și de orbire în care te afli ?

Am întîlnit, după cum îți închipui, mai multe femei lovite de această boală primejdioasă ; am primit confidențele cîtorva dintre ele. După spusele lor, nici una nu avea un iubit care să nu fie o ființă perfectă : dar perfecțiunile acestea himerice nu există decît în imaginația lor. Mintea lor exaltată nu visează decît însușiri frumoase și virtuți ; își fac o plăcere din a împodobi cu ele pe acela pe care-l preferă ; este haina unui zeu, purtată adesea de un model nevrednic : dar oricum ar fi el, de îndată ce l-au îmbrăcat cu ea, amăgite de propria lor operă, ele se prosternează ca să-l adore.

Sau fiica dumitale nu-l iubește pe Danceny, sau are și ea aceeași iluzie : iluzie împărtășită de amîndoi, dacă dragostea lor e reciprocă. Astfel, motivele dumitale de a-i uni pe vecie se reduc la certitudinea că nu se cunosc, că nu pot să se cunoască. Dar, îmi vei spune, fiica mea și domnul de Gercourt se cunosc oare mai mult ? Nu, fără îndoială ; dar cel puțin ei nu se amăgesc singuri, ci pur și simplu se ignorează. Ce se întîmplă în cazul acesta, între doi soți pe care-i presupun de bună-credință ? Fiecare din ei îl studiază pe celălalt, se supraveghează față de el, cercetează și află curînd ce anume trebuie să cedeze în privința gusturilor și voințelor sale, în scopul de a asigura liniștea căminului. Aceste sacrificii ușoare nu costă prea mult, deoarece sînt reciproce și au putut fi prevăzute : în curînd ele dau naștere unei bunăvoințe mutuale ; și obișnuința, care întărește toate înclinările pe care nu le dis-

truge, stabilește încetul cu încetul prietenia aceea gingașă, încrederea afectuoasă care, împreună cu stima, alcătuiesc, pe cît mi se pare, adevărata și trainica fericire a căsniciilor.

Iluziile dragostei pot fi mai plăcute ; dar cine nu știe de asemenea că sînt mai puțin durabile ? și cîte primejdii nu aduce clipa care le risipește ! Atunci cusururile cele mai mici ne par supărătoare și insuportabile, prin contrastul pe care-l fac cu ideea de perfecțiune care ne ademenise. Fiecare din cei doi soți crede totuși că numai celălalt s-a schimbat și că el valorează tot atît cît fusese prețuit într-o clipă de rătăcire. Vraja pe care n-o mai simte, se miră că n-o mai trezește : asta îl umilește ; vanitatea rănită înăcrește inimile, mărește vina, provoacă nemulțumirea, naște ura ; și cîteva plăceri frivole sînt pînă la urmă plătite cu o lungă nenorocire.

Iată, dragă prietenă, felul meu de a vedea, în chestiunea care ne preocupă ; nu-l apăr, ți-l arăt numai ; dumneata vei decide. Dar dacă stăruiești în opiniile dumitale, te rog să-mi comunici argumentele care vor fi combătut pe ale mele ; voi fi încîntată să mă lămuresc cu ajutorul dumitale, dar mai ales să mă liniștesc în privința soartei drăgălașei dumitale copile, a cărei fericire o doresc din tot sufletul, atît din prietenia pe care-o simt pentru ea cît și din aceea care mă unește cu dumneata pentru toată viața.

Paris, 5 octombrie 17''

SCRISOAREA a CV-a

Marchiza de Merteuil către Cécile Volanges

Iată-te prin urmare, fetițo, foarte necăjită, foarte rușinată ! și domnul acesta de Valmont e un om foarte rău, nu ? Cum asta ? îndrăznește să te trateze ca pe femeia pe care ar iubi-o cel mai mult ! Te învață ceea ce mureai de poftă să știi ! Într-adevăr, procedeele acestea sînt de neiertat.

Și dumneata, în ce te privește, vrei să-ți păstrezi cumințenia pentru iubitul dumitale (care nu abuzează de ea); nu dorești decît suferințele dragostei, nu și plăcerile ei! Nimic de spus, ai putea figura de minune într-un roman. Pasiune, nenorocire, și pe deasupra virtute, ce lucruri frumoase! În acest cortegiu strălucit, e drept că uneori te plictisești, dar transmiți plictiseala și altora.

Biata copilă, vedeți-o cît e de nenorocită! Avea ochii cercănați a doua zi! Și ce-ai spune cînd vor fi așa ochii iubitului dumitale? Haide, îngerașule, n-o să-i ai totdeauna așa; nu toți oamenii sînt ca Valmont. Și pe deasupra, să nu mai îndrăznești să ți-i ridici! O! firește, aveai perfectă dreptate; toată lumea ar fi putut să citească în ei aventura dumitale. Crede-mă, totuși, dacă ar fi așa, femeile și chiar domnișoarele noastre și-ar pleca ochii mai des.

Cu toate laudele pe care, după cum vezi, sînt silită să ți le aduc, trebuie totuși să recunoaștem că ți-ai ratat capodopera; anume, de-a mărturisi totul mamei dumitale. Începuseși atît de frumos! te și aruncaseși în brațele ei, plîngeai cu hohote, plîngea și ea: ce scenă patetică! și ce păcat că n-ai dus-o pînă la capăt! Duioasa dumitale mamă, încîntată la culme, și ca să-ți întărească virtutea, te-ar fi închis pentru toată viața într-o mănăstire; și acolo ai fi putut să-l iubești pe Danceny cît ai fi vrut, fără rivali și fără să păcătuiești; acolo ai fi putut să jelești după pofta inimii; iar Valmont, desigur, nu ți-ar mai fi tulburat suferințele cu plăceri supărătoare.

Să fim serioși, mai poți fi, la cincisprezece ani împliniți, atît de copilăroasă? Ai toată dreptatea să spui că nu meriți atenția ce-ți dau. Voiam totuși să fiu prietena dumitale: ai poate nevoie de așa ceva, cu mama pe care o ai și cu bărbatul pe care vrea să ți-l dea! Dar dacă nu vrei să prinzi minte, ce pot face cu dumneata? Ce se mai poate spera dacă ceea ce de obicei luminează capul fetelor s-ar zice că, dimpotrivă, dumitale ți l-a întunecat?

Dacă te-ai putea hotărî să judeci o singură clipă, ai vedea curînd că trebuie mai degrabă să te feliciți decît să te plîngi. Dar ți-e rușine, și asta te stinghерește! Liniștește-te; rușinea pe care-o pricinuiește dragostea e ca și durerea pe care-o provoacă: n-o simți decît o dată. Poți pe

urmă s-o mai simulezi, dar n-o mai simți. Plăcerea totuși rămîne, și asta valorează ceva. Mi s-a părut că deslușesc, din vorbăria dumitale, că pentru dumneata valorează chiar mult. Haide, puțină bună-credință. Tulburarea aceea care te împiedica *să faci precum spuneai,* care te făcea să găsești *că-i atît de greu să te aperi,* că *parcă-ți părea rău* cînd Valmont a plecat, era oare rușinea care o pricinuia, sau plăcerea ? și *felul său de a spune unele lucruri cărora nu știi cum să le răspunzi* n-ar proveni oare din *felul său de a proceda ?* A ! fetițo, minți, și o minți pe prietena dumitale ! Nu-i frumos. Să nu mai vorbim de asta.

Ceea ce pentru toată lumea ar fi o plăcere, și n-ar putea fi decît atît, în situația dumitale devine o adevărată fericire. Într-adevăr, aflîndu-te între o mamă la a cărei dragoste ții, și un amant de care vrei să fii iubită mereu, cum nu-ți dai seama că singurul mijloc de a atinge aceste țeluri opuse este de a te ocupa de-un al treilea ? Preocupată de această nouă aventură, în timp ce, față de mama dumitale, vei avea aerul de a-i sacrifica din supunere o înclinare care-i displace, vei dobîndi față de amantul dumitale gloria unei apărări îndîrjite. Încredințîndu-l mereu de dragostea dumitale, nu-i vei da, în privința ei, supremele dovezi. Refuzul acesta, atît de puțin penibil în situația în care te vei afla, el îl va atribui, fără îndoială, virtuții dumitale ; se va plînge, poate, dar din pricina lui te va iubi și mai mult ; și pentru acest îndoit merit, în ochii uneia de a fi sacrificat dragoste, și în ai celuilalt de a-i fi rezistat, nu vei avea alt necaz decît pe acela de a-i gusta bucuriile. O ! cîte femei și-au pierdut reputația pe care și-ar fi păstrat-o cu grijă, dacă și-ar fi putut-o susține prin asemenea mijloace !

Această soluție pe care ți-o propun nu-ți pare cea mai cuminte și, totodată, cea mai plăcută ? Știi ce-ai făcut cu aceea pe care ai adoptat-o ? ai făcut-o pe mama dumitale să creadă că tristețea dumitale sporită provine dintr-o sporire a dragostei ; e indignată la culme și, ca să te pedepsească, nu așteaptă decît să se convingă. Așa chiar mi-a și scris ; va face tot posibilul ca să obțină o mărturisire de la dumneata. Va merge pînă acolo, îmi spune, încît îți va

propune pe Danceny drept soț ; și asta ca să te facă să vorbești. Și dacă, lăsîndu-te amăgită de această înșelătoare bunăvoință, i-ai răspunde după cum te îndeamnă inima, închisă curînd la mănăstire pentru multă vreme, poate pentru totdeauna, vei avea ocazia să-ți deplîngi pe îndelete oarba dumitale credulitate.

Vicleșugul pe care vrea să-l întrebuințeze împotriva dumitale trebuie să-l combați printr-un altul. Începe deci, arătîndu-te mai puțin tristă, prin a o face să creadă că te gîndești mai puțin la Danceny. Se va lăsa convinsă cu atît mai ușor, cu cît acesta e rezultatul obișnuit al absenței : și-ți va fi cu atît mai recunoscătoare, cu cît va vedea în asta un prilej de a se felicita pentru prudența ei, care i-a sugerat acest mijloc. Dar dacă, păstrînd unele îndoieli, ar continua să te pună la încercare și să-ți vorbească de căsătorie, arată-te — ca o fată de neam bun ce ești — cu desăvîrșire supusă. Ce riști, la urma urmei ? Pentru ce ți folosește un bărbat, unul sau altul tot atîta valorează, și cel mai neîngăduitor e totuși mai puțin stingheritor decît o mamă.

De îndată ce va fi mai mulțumită de dumneata, mama dumitale te va mărita în sfîrșit ; și atunci, mai liberă în mișcări, vei putea, după plac, să-l părăsești pe Valmont pentru Danceny, sau chiar să-i păstrezi pe amîndoi. Căci, bagă de seamă, Danceny al dumitale e drăguț : dar e unul din bărbații aceia pe care îi ai cînd vrei și cît vrei ; nu e nevoie să-ți bați mult capul cu el. Nu e același lucru cu Valmont ; e mai greu de păstrat ; și e primejdios să-l părăsești. Cu el trebuie multă iscusință sau, dacă n-o ai, multă docilitate. Dar dacă ai izbuti să ți-l faci prieten, ar fi o mare fericire ! Te-ar situa numaidecît printre primele noastre femei considerate la modă. În felul acesta obții o poziție solidă în societate, și aceasta nu roșind și plîngînd, ca pe vremea cînd călugărițele dumitale te sileau să mănînci în genunchi.

Îți vei da osteneala, așadar, dacă ești deșteaptă, să te împaci cu Valmont, care e probabil foarte supărat pe dumneata ; și deoarece trebuie să știi să-ți repari greșelile, nu te sfii să-i faci unele avansuri : de altminteri, vei afla curînd că dacă bărbații ni le fac pe cele dintîi, sîntem aproape

totdeauna nevoite să facem noi pe cele următoare. Ai un bun pretext pentru aceasta : căci nu trebuie să păstrezi scrisoarea mea ; şi-ţi cer să i-o dai lui Valmont de îndată ce-o vei citi. Nu uita totuşi s-o sigilezi mai întîi. În primul rînd, ca să-ţi păstrezi meritul demersului pe care-l vei face pe lîngă el, şi să nu aibă aerul că ţi-a fost sugerat ; apoi, pentru că eşti singura fiinţă pe lume cu care sînt destul de prietenă ca să-i vorbesc în felul acesta.

Rămîi cu bine, îngeraşule, urmează-mi sfaturile şi-mi vei spune cum ţi-au priit.

P.S. A ! Să nu uit... încă ceva. Dă-ţi mai multă osteneală în privinţa stilului dumitale. Te exprimi tot ca o copilă. Îmi dau seama de unde vine asta ; e din cauză că spui tot ce crezi şi nimic din ceea ce nu crezi. Asta merge între noi, care nu avem nimic de ascuns una faţă de cealaltă : dar dacă ai face aşa cu toată lumea ! mai cu seamă cu amantul dumitale ! ai avea totdeauna aerul unei prostuţe. Înţelegi doar că atunci cînd scrii cuiva faci asta pentru el şi nu pentru dumneata : trebuie deci să cauţi să-i spui nu atîta ceea ce gîndeşti cît ceea ce i-ar face mai multă plăcere.

Cu bine, dragostea mea : te îmbrăţişez în loc să te cert ; cu nădejdea că vei fi mai rezonabilă.

Paris, 4 octombrie 17''

SCRISOAREA a CVI-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

De minune, viconte, acum într-adevăr pot să spun că te iubesc la nebunie ! De altminteri, după prima din cele două scrisori ale dumitale, a doua era de aşteptat ; de aceea nu m-a mirat de loc ; şi în timp ce, mîndru de succesele dumitale viitoare, îmi cereai o răsplată şi mă întrebai dacă eram gata să ţi-o dau, eu vedeam bine că nu prea

aveam nevoie să mă grăbesc. Da, pe cuvîntul meu ; citindu-ţi frumoasa povestire a acestei scene duioase care te-a *emoţionat adînc*, şi văzîndu-ţi puterea de stăpînire, vrednică de cele mai frumoase vremuri ale cavalerilor noştri, mi-am repetat de zeci de ori : „Iată o treabă neizbutită !“

Dar adevărul e că lucrurile nu puteau fi altminteri. Ce vrei să facă o biată femeie care se dă şi pe care nimeni n-o ia ? Pe legea mea, în cazul acesta trebuie cel puţin să salvezi onoarea ; şi asta a şi făcut preşedinta dumitale. Întrucît mă priveşte, îmi dau seama că purtarea ei poate într-adevăr produce oarecare efect, şi-mi propun să mă folosesc de ea la prima ocazie serioasă care se va prezenta : dar fii sigur că dacă acela pentru care-mi voi da osteneala aceasta nu va şti să profite mai bine decît dumneata, hotărît lucru, n-are decît să renunţe pentru totdeauna la mine.

Iată-te aşadar redus cu desăvîrşire la nimic ! şi asta între două femei, din care una nu era decît a doua zi, iar cealaltă nu cerea altceva decît să fie tot astfel şi ea ! Ei bine ! vei spune că mă laud şi că e uşor să faci profeţii după ce lucrul s-a întîmplat ; dar pot să-ţi jur că mă aşteptam la aşa ceva. Asta îmi dovedeşte că dumneata nu ai geniul meseriei dumitale ; nu ştii decît ce ai învăţat şi nu născocești nimic. De aceea, de îndată ce împrejurările nu mai corespund formulelor pe care te-ai deprins să le aplici şi trebuie să ieşi din făgaşul obişnuit, te fîstîceşti ca un şcolar. O copilărie la una ; la cealaltă o revenire a ipocriziei ; pentru că sînt lucruri care nu se întîmplă în fiecare zi, au fost de ajuns ca să te descumpănească : şi nu ştii nici să le previi, nici să le găseşti leacul. A ! viconte ! viconte ! exemplul dumitale mă învaţă că nu-i bine să judeci bărbaţii după succesele lor ; şi curînd va trebui să se spună despre dumneata : A fost destoinic în cutare zi. Şi cînd ai făcut prostie după prostie, recurgi la mine ! Ca şi cum n-aş avea altă treabă decît să ţi le repar. E drept că asta mi-ar da destul de lucru.

Oricum ar fi, din aceste două aventuri, pe una ai început-o împotriva voinţei mele, şi nu mă amestec ; cît priveşte pe cealaltă, cum ai depus oarecare complezenţă ca să mă serveşti, o iau asupra mea. Scrisoarea pe care o ală-

tur şi pe care o vei înmîna micuţei Volanges după ce vei citi-o, e mai mult decît suficientă ca să ţi-o aducă înapoi : dar, te rog, ocupă-te mai îndeaproape de copila aceasta, ca împreună, să facem din ea un prilej de deznădejde pentru mama ei şi pentru Gercourt. Nu trebuie să-ţi fie teamă de-a forţa dozele. Văd limpede că micuţa nu va fi nicidecum speriată ! Şi după ce ne vom fi împlinit planul cu privire la ea, o las în voia soartei.

Mă dezinteresez cu desăvîrşire de ea. Îmi trecuse prin gînd să fac din ea cel puţin o intrigantă subalternă, să-i dau unele roluri secundare în umbra mea : dar văd că nu are stofă ; nevinovăţia ei neghioabă n-a cedat nici chiar la medicamentul specific pe care l-ai întrebuinţat, care totuşi e destul de eficace : asta-i, după părerea mea, boala cea mai primejdioasă pe care-o poate avea o femeie. Ea denotă, mai cu seamă, o slăbiciune de caracter aproape totdeauna incurabilă, şi care se pune mereu de-a curmezişul ; astfel încît, în timp ce noi ne-am sili să formăm fetiţa aceasta pentru intrigă, n-am izbuti să facem din ea decît o femeie uşuratecă. Nu cunosc însă nimic mai anost decît uşurătatea aceea din prostie, care face pe-o femeie să se dea fără să ştie nici cum, nici de ce, numai pentru că e atacată şi pentru că nu ştie să reziste. Asemenea femei nu sînt nimic altceva decît nişte maşini de produs plăcere.

Îmi vei spune că n-avem decît să facem doar o astfel de maşină din ea, şi că asta ajunge pentru planurile noastre. De minune ! dar să nu uităm că maşinilor acestora toată lumea le află repede mecanismul ; şi că pentru a te servi de aceasta fără primejdie, trebuie să te grăbeşti, să te opreşti curînd, şi apoi s-o strici. La drept vorbind, nu ne vor lipsi mijloacele de a ne descotorosi de ea, şi Gercourt o va închide desigur, cînd o să vrem noi. De fapt, cînd nu se va mai putea îndoi de păţania lui, cînd ea va fi publică şi notorie, puţin ne pasă dacă se răzbună, totul e să rămînă neconsolat ! Ceea ce spun despre soţ gîndeşti fără îndoială dumneata despre mamă ; ţelul nostru va fi astfel atins.

Soluţia aceasta pe care o cred cea mai bună, şi la care m-am oprit, m-a îndemnat s-o iau puţin cam repede pe copilă, cum vei putea vedea din scrisoare ; din pricina asta

e foarte important să nu lăsăm nimic în mîinile ei care ar putea să ne compromită, și te rog să fii cu băgare de seamă. După ce vom lua precauția aceasta, mă însărcinez eu cu partea morală ; restul te privește. Dacă totuși ne dăm seama pe urmă că nevinovăția se corijează, vom avea tot timpul să ne schimbăm planul. Tot trebuia odată să ne gîndim la ce avem de făcut : osteneala noastră nu va fi fost zadarnică.

În ce mă privește, știi că era cît pe ce ca osteneala să-mi fie zadarnică, și că steaua lui Gercourt s-ar fi zis că e mai tare decît chibzuința mea ? Doamna de Volanges a avut un moment de slăbiciune maternă și a vrut să-și dea fata lui Danceny ! Asta vestea interesul acela mai afectuos pe care l-ai observat *a doua zi*. Tot dumneata ai fi fost cauza acestei frumoase capodopere ! Din fericire, duioasa mamă mi-a scris, și nădăjduiesc că răspunsul meu o va face să-i piară pofta. Vorbesc atît de mult de virtute în scrisoarea mea, și-o măgulesc atît, încît va trebui să-mi dea dreptate.

Îmi pare rău că n-am avut timp să-mi copiez scrisoarea, ca să te lămurești în privința austerității mele morale. Ai vedea cît de tare disprețuiesc eu femeile care sînt atît de desfrînate încît au un amant ! E atît de comod să te arăți sever în vorbe ! Asta nu dăunează niciodată decît altora, pe noi nu ne stinghерește de loc... Mai știu apoi că doamna noastră a avut și ea micile ei slăbiciuni în tinerete, și nu mi-a părut rău s-o umilesc, măcar în fața conștiinței ei ; asta m-a consolat puțin de laudele pe care i le-am adus împotriva conștiinței mele. Astfel încît, în aceeași scrisoare, ideea de-a face rău lui Gercourt mi-a dat curajul să-l vorbesc de bine.

Rămîi cu bine, viconte ; aprob cu totul hotărîrea dumitale de a mai rămîne cîtva timp unde ești. N-am nici un mijloc ca să-ți grăbesc înaintarea aventurii dumitale : dar te invit să-ți lecuiești plictiseala cu pupila noastră comună. Cît despre mine, în ciuda politicosului dumitale compliment, vezi bine că trebuie să mai aștepți ; și vei recunoaște, fără îndoială, că nu-i vina mea.

Paris, 4 octombrie 17''

SCRISOAREA a CVII-a

Azolan către vicontele de Valmont

Domnule viconte,

Conform ordinelor ce mi-ați dat, îndată ce am primit scrisoarea dumneavoastră m-am dus la domnul Bertrand, care mi-a înmînat cei douăzeci și cinci de ludovici, așa cum ați dispus. I-am cerut doi mai mult, pentru Philippe, căruia i-am spus să plece imediat, după cum mi-ați poruncit și care nu avea nici un ban ; dar omul dumneavoastră de afaceri n-a vrut, spunînd că nu are ordin de la dumneavoastră. Am fost deci nevoit să-i dau de la mine, și domnul viconte va ține seamă, dacă binevoiește.

Philippe a plecat aseară. I-am recomandat să nu se depărteze de cîrciumă, astfel încît să putem fi siguri că-l găsim în caz de nevoie.

M-am dus apoi îndată la doamna președintă, ca s-o văd pe domnișoara Julie : dar ea ieșise, și n-am vorbit decît cu La Fleur, de la care n-am putut afla nimic, deoarece de cînd s-a întors n-a fost acasă decît la ora meselor. Tot serviciul a fost îndeplinit de ajutorul său, și domnul viconte știe că pe acesta nu-l cunoșteam. Dar azi am făcut un pas înainte.

M-am dus iar azi-dimineață la domnișoara Julie, și ea mi s-a părut bucuroasă că mă revede. Am întrebat-o de pricina întoarcerii stăpînei sale, dar mi-a spus că nu știe nimic, și cred că a spus adevărul. I-am reproșat că nu m-a înștiințat de plecarea ei, și m-a asigurat că nu știuse nici ea nimic pînă în seara cînd a mers s-o ajute pe doamna președintă să se culce ; astfel încît biata fată și-a petrecut toată noaptea făcînd bagajele și n-a dormit nici măcar două ceasuri. A ieșit de la stăpînă-sa abia după unu noaptea, iar cînd a plecat de la ea, aceasta a și început să scrie.

Dimineața, doamna de Tourvel, în momentul plecării, a înmînat o scrisoare portarului castelului. Domnișoara Julie nu știe pentru cine : spune că era poate pentru domnul viconte : dar domnul viconte nu-mi pomenește de ea.

În tot timpul călătoriei, doamna președintă a stat cu un capișon mare tras pe ochi și din cauza asta nu i se vedea fața : dar domnișoara Julie e sigură că a plîns mereu. N-a scos nici un cuvînt tot timpul drumului și n-a vrut să se oprească la... [1], cum făcuse la dus ; ceea ce n-a prea făcut plăcere domnișoarei Julie, care nu mîncase nimic dimineața. Dar cum i-am spus, stăpînii sînt stăpîni.

Cum a sosit, doamna președintă s-a culcat ; dar n-a rămas în pat decît două ceasuri. După ce s-a sculat, a chemat paznicul și i-a ordonat să nu lase să intre pe nimeni. N-a făcut nici un fel de toaletă. S-a așezat la masă, dar n-a mîncat decît puțină supă, și a plecat îndată. I s-a adus cafeaua în odaie, și domnișoara Julie a intrat în momentul acela. Și-a găsit stăpîna rînduind niște hîrtii în scrin, și a putut vedea că erau scrisori. Aș putea paria că erau scrisorile de la domnul viconte ; și una din cele trei care i-au sosit în cursul după-amiezii, pe una o mai avea și seara în fața ei ! Sînt sigur că și aceea era tot de la domnul viconte. De ce-a plecat atunci în felul acesta ? pe mine asta mă miră ! De altminteri, domnul viconte știe desigur, și nu-i treaba mea să m-amestec.

Doamna președintă s-a dus după-amiază la bibliotecă, și a luat două cărți pe care le-a dus cu ea în budoar : dar domnișoara Julie e sigură că nici măcar un sfert de ceas nu s-a uitat în ele în tot cursul zilei și că n-a făcut altceva decît să citească scrisoarea aceea și să viseze cu capul sprijinit în palmă. Cum mi-am închipuit că domnul viconte ar fi bucuros să știe ce cărți erau, și cum domnișoara Julie nu știa, am rugat-o să mă ducă azi la bibliotecă, sub pretext că vreau s-o văd. Erau numai două locuri goale, corespunzînd, unul, volumului al doilea al *Cugetărilor creștinești*, celălalt, primului volum al unei cărți care are ca titlu *Clarisse* [2]. Scriu întocmai cum am citit : domnul viconte va ști poate despre ce e vorba.

Ieri seară doamna președintă n-a cinat ; a luat numai un ceai.

[1] Același sat situat la jumătatea drumului.

[2] *Clarisse Harlow* (1777), roman al scriitorului englez Samuel Richardson (N. E.L.U.).

Azi-dimineață a sunat devreme, a poruncit îndată trăsura, și s-a dus înainte de nouă la mănăstirea călugărilor feuillant-ini unde a ascultat liturghia. A vrut să se spovedească, dar confesorul ei lipsește și nu se înapoiază decît peste vreo opt sau zece zile. M-am gîndit că e bine să comunic acest lucru domnului viconte.

Pe urmă s-a întors, a luat micul dejun, și s-a apucat să scrie timp de aproape o oră. Am găsit prilejul în curînd să fac ceea ce domnul viconte dorea cel mai mult : căci eu am dus scrisorile la poștă. Nu era nici una pentru doamna de Volanges : dar trimit domnului viconte una adresată domnului președinte : mi s-a părut că aceea trebuia să fie cea mai interesantă. Era una pentru doamna de Rosemonde ; dar mi-am închipuit că domnul viconte va putea s-o vadă cînd va voi, și am lăsat-o să plece. De altminteri, domnul viconte va ști totul, deoarece doamna președintă i-a scris și domniei-sale. În viitor voi putea avea toate scrisorile pe care le veți dori ; fiindcă aproape totdeauna domnișoara Julie le înmînează servitorilor, și m-a încredințat că din prietenie pentru mine, și apoi și pentru domnul viconte, va face cu dragă inimă ceea ce îi voi cere.

Nici n-a vrut să primească banii pe care i-am oferit : dar cred că domnul viconte îi va face un mic cadou ; dacă aceasta-i intenția domnului viconte și binevoiește să mă însărcineze pe mine cu îndeplinirea ei, voi ști ce-ar putea să-i facă ei plăcere.

Sper că domnul viconte nu va socoti că l-am slujit cu neglijență, și țin mult să mă justific în privința reproșurilor pe care mi le face. Dacă n-am știut de plecarea doamnei președintă, dimpotrivă, zelul meu e de vină, căci el m-a făcut să plec la ora trei dimineața ; și ca de obicei, ca să nu trezesc tot castelul, m-am culcat la hanul servitorilor, din care pricină n-am putut s-o văd seara pe domnișoara Julie.

Cît privește reproșul ce-mi face că sînt adesea fără bani, mai întîi aceasta e din pricină că îmi place să mă port curat, cum domnul viconte a putut să constate ; apoi, trebuie să știi să faci cinste hainei pe care-o porți : recunosc că poate ar fi bine să pun bani deoparte pentru mai

tîrziu ; dar mă bizui cu totul pe generozitatea domnului viconte care e un stăpîn atît de bun.

Sper că domnul viconte nu-mi va pretinde să intru în serviciul doamnei de Tourvel, chiar rămînînd mai departe în acela al domniei-sale. Cu totul altceva era la doamna ducesă ; dar de bună seamă, nu voi purta o livrea, și încă una a unei case de magistrat, după ce am avut cinstea să fiu curierul domnului viconte. Pentru tot ce privește restul, domnul viconte poate dispune de acela care are cinstea să fie, cu tot atît respect cîtă afecțiune, al domniei-sale preaumil servitor.

Roux Azolan, *curier.*

Paris, 5 octombrie 17'', la ora unsprezece seara

SCRISOAREA a CVIII-a

Președinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

O ! mamă îngăduitoare ! cît vă sînt de recunoscătoare, și cîtă nevoie aveam de scrisoarea dumneavoastră ! Am citit-o și recitit-o fără întrerupere ; nu mă puteam dezlipi de ea. Îi datorez singurele clipe mai puțin penibile pe care le-am petrecut de la plecarea mea. Cît de bună sînteți ! înțelepciunea, virtutea știu așadar să compătimească slăbiciunea ! vă e milă de suferințele mele ! ah ! dacă le-ați cunoaște !... sînt îngrozitoare. Credeam că am simțit durerile dragostei, dar chinul de nedescris, și pe care trebuie să-l fi simțit ca să-ți poți face o idee, este să te desparți de cel pe care-l iubești, să te desparți pentru totdeauna... Da, durerea care mă copleșește azi va reveni și mîine și poimîine, toată viața ! Doamne ! cît sînt încă de tînără și ce mult timp îmi mai rămîne de suferit !...

Să fii tu însăți unealta nenorocirii tale ; să-ți sfîșii inima cu propriile tale mîini ; și în timp ce înduri durerile acestea insuportabile, să simți în fiecare clipă că poți să le faci

să înceteze cu un singur cuvînt, și că acest cuvînt e o crimă ! ah ! dragă prietenă...

Cînd am luat hotărîrea atît de penibilă de a mă îndepărta de el, nădăjduiam că absența îmi va spori curajul și puterile : cît de tare m-am înșelat ! s-ar zice, parcă, dimpotrivă, că mai tare mi le-a distrus. Duceam o luptă mai grea, ce-i drept : dar chiar rezistînd, nu era totul privațiune ; cel puțin îl vedeam din cînd în cînd ; adesea chiar, fără să îndrăznesc să-mi îndrept privirile asupra lui, simțeam pe ale lui ațintite asupra mea : da, dragă prietenă, le simțeam, mi se părea că-mi încălzesc sufletul : și fără să treacă prin ochii mei, ajungeau de-a dreptul la inimă. Acum, în penibila mea singurătate, izolată de tot ce mi-e scump, avînd mereu nenorocirea mea în față, toate clipele tristei mele existențe sînt udate de lacrimile mele, și nimic nu le alină amarul ; nici o mîngîiere nu se adaugă sacrificiilor mele ; și acelea pe care le-am săvîrșit pînă acum n-au slujit decît ca să mi le facă mai dureroase pe acelea care îmi mai rămîn de săvîrșit.

Chiar și ieri am simțit adînc lucrul acesta. Printre scrisorile ce mi-au fost aduse, era una de la el ; am recunoscut-o dintre celelalte, de la o depărtare de doi pași. M-am ridicat fără să vreau : tremuram, cu greu îmi ascundeam emoția ; și starea aceasta nu era lipsită de plăcere. Rămasă singură, în clipa următoare, bucuria aceasta înșelătoare s-a spulberat curînd și nu mi-a dat prilej decît pentru o nouă jertfă. Într-adevăr, puteam oare să deschid scrisoarea aceasta, pe care totuși ardeam de nerăbdare s-o citesc ? În fatalitatea care mă urmărește, mîngîierile care par să-mi vină nu fac, dimpotrivă, decît să-mi impună noi privațiuni ; și acestea devin încă și mai crude, prin faptul că și domnul de Valmont le împărtășește.

Iată-l, în sfîrșit, numele care mă preocupă mereu și pe care atît de greu mi-a venit să-l scriu ; felul în care mi-ați reproșat lucrul acesta m-a îngrijorat cu adevărat. Vă implor să credeți că nici o falsă rușine n-a știrbit încrederea mea în dumneavoastră ; și de ce m-aș teme să-i spun pe nume ? Ah ! mi-e rușine de sentimentele mele și nu de omul care le pricinuiește. Cine altul decît el e mai vrednic să le

inspire ? Totuși, nu știu de ce numele lui nu-mi vine cu ușurință sub pană ; și chiar și de data aceasta, m-am chinuit mult ca să-l scriu. Mă întorc la el.

Îmi scrieți că vi s-a părut *foarte îndurerat de plecarea mea.* Ce-a făcut ? ce-a zis ? a spus că se întoarce la Paris ? Vă rog să-l împiedicați pe cît vă va sta în putință. Dacă m-a înțeles bine, n-ar trebui să fie supărat pe mine pentru că am plecat : dar trebuie, de asemenea, să-și dea seama că e o hotărîre definitivă. Unul din cele mai mari chinuri ale mele e că nu știu ce gîndește. Scrisoarea lui e tot aici... dar sînteți desigur de părerea mea, că nu trebuie s-o deschid.

Numai datorită dumneavoastră, îngăduitoarea mea prietenă, pot să nu mă simt cu totul despărțită de el. Nu vreau să abuzez de bunătatea dumneavoastră ; îmi dau prea bine seama că scrisorile dumneavoastră nu pot fi lungi : dar nu veți refuza două vorbe copilei dumneavoastră ; una pentru a-i susține curajul, și cealaltă pentru a o mîngîia. Vă las cu bine, respectabila mea prietenă.

Paris, 5 octombrie 17''

SCRISOAREA a CIX-a

Cécile Volanges către marchiza de Merteuil

Abia astăzi, doamnă, am înmînat domnului de Valmont scrisoarea pe care mi-ați făcut cinstea să mi-o scrieți. Am păstrat-o patru zile, cu toate că mă temeam să nu mi-o găsească, dar o ascundeam cu multă grijă ; și cînd mă simțeam iar mîhnită, mă închideam la mine în odaie ca s-o recitesc.

Îmi dau seama că ceea ce credeam că e o mare nenorocire aproape că nici nu este ; și trebuie să mărturisesc că-mi face multă plăcere : astfel încît aproape că nu mai sînt supărată. Numai amintirea lui Danceny mă mai chi-

nuie uneori. Dar sînt multe clipe cînd nici nu mă mai gîndesc la el ! Ce-i drept, domnul de Valmont e foarte drăguț !

De două zile m-am împăcat cu el : mi-a fost foarte ușor ; căci, de abia apucasem să-i spun două cuvinte, că mi-a și spus că dacă vreau să-i comunic ceva, ar veni seara la mine în odaie, și n-am mai avut de răspuns decît da. Și apoi, de îndată ce-a venit, nu era mai supărat decît dacă nu i-aș fi făcut niciodată nimic. Nu m-a certat decît după aceea și încă atît de blînd și într-un fel... ca și dumneavoastră ; ceea ce mi-a dovedit că și el ține la mine.

Nu pot să vă spun cîte lucruri nostime mi-a povestit, pe care nu le-aș fi crezut niciodată ; mai cu seamă despre mama. V-aș ruga să-mi scrieți dacă toate astea sînt adevărate. Ceea ce e sigur e că nu mă puteam ține de rîs ; o dată chiar am rîs cu hohote, ceea ce ne-a speriat pe amîndoi : căci mama ar fi putut să ne audă ; și dacă ar fi venit să vadă ce se întîmplă, ce mă făceam ? Chiar că m-ar fi trimis din nou la mănăstire !

Deoarece trebuie să fim prudenți și deoarece, așa cum mi-a spus chiar domnul de Valmont, el pentru nimic în lume n-ar vrea să riște să mă compromită, ne-am înțeles ca de acum înainte el să vină doar să întredeschidă ușa și pe urmă să ne ducem amîndoi în camera lui. Acolo, nu avem de ce să ne mai temem ; am fost chiar ieri, și acum cînd vă scriu îl aștept să vină. Nădăjduiesc, doamnă, că acum nu mă veți mai certa.

E totuși ceva care m-a surprins în scrisoarea dumneavoastră ; e ceea ce îmi spuneți cu privire la Danceny și la domnul de Valmont, pentru atunci cînd voi fi măritată. Mi se pare că, odată, la Operă, mi-ați spus, dimpotrivă, că odată măritată n-o să mai pot iubi decît pe soțul meu și că va trebui chiar să-l uit pe Danceny ; de altminteri, poate că am auzit rău, și chiar mi-ar părea mai bine să fie altfel, căci acum nu mă mai tem așa de tare de căsătorie. O doresc chiar, deoarece voi avea mai multă libertate ; și sper că atunci voi putea face astfel încît să nu mă mai gîndesc decît la Danceny. Îmi dau seama că numai cu el voi putea fi cu adevărat fericită : fiindcă amintirea lui mă chinuiește

și acum, și nu sînt fericită decît atunci cînd pot să nu mă gîndesc la el, ceea ce e foarte greu ; și cum mă gîndesc, mă cuprinde tristețea.

Ceea ce mă consolează puțin este încredințarea ce-mi dați că Danceny mă va iubi din pricina aceasta mai mult : dar sînteți sigură de asta ?... O ! da, că doar nu vreți să mă amăgiți. Are totuși haz faptul că pe Danceny îl iubesc și că domnul de Valmont... Dar, după cum spuneți, e poate spre norocul meu ! În sfîrșit, vom vedea.

N-am prea înțeles remarca dumneavoastră cu privire la felul meu de a scrie. Mi se pare că lui Danceny îi plac scrisorile mele, așa cum sînt. Îmi dau totuși bine seama că nu trebuie să-i spun nimic din tot ce se întîmplă cu domnul de Valmont ; așadar, n-aveți de ce vă teme.

Mama nu mi-a vorbit încă de căsătorie ; nu-i nimic : cînd o să-mi vorbească, deoarece știu că vrea să mă încerce, vă făgăduiesc că voi ști să mint.

Vă las cu bine, buna mea prietenă ; vă mulțumesc din suflet și vă făgăduiesc că nu voi uita niciodată cît ați fost de bună cu mine. Trebuie să termin, căci e aproape de ora unu : și domnul de Valmont n-o să mai întîrzie.

Castelul... 10 octombrie 17''

SCRISOAREA a CX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Puteri cerești, aveam un suflet ca să sufăr ; dați-mi unul ca să fiu fericit ! [1] Cred că delicatul Saint-Preux se exprimă astfel. Mai favorizat de soartă decît el, am parte în același timp de amîndouă. Da, scumpă prietenă, sînt totodată foarte fericit și foarte nenorocit ; și deoarece te

[1] *La Nouvelle Héloïse.* (J.-J. Rousseau, *Noua Eloiză*, partea I, începutul scrisorii a II-a.)

bucuri de toată încrederea mea, îţi datorez atît istorisirea necazurilor cît şi aceea a bucuriilor mele.

Află deci că ingrata mea mironosiţă continuă să mă trateze cu asprime. Am ajuns la a patra scrisoare pe care mi-o trimite înapoi. Greşesc poate cînd spun a patra, căci, bănuind încă de la prima înapoiere că-i vor urma multe altele, şi nevoind să-mi pierd timpul de pomană, am luat hotărîrea să-mi exprim plîngerile într-un mod general şi să nu datez scrisorile : şi chiar de la a doua expediere, e aceeaşi scrisoare care se tot duce şi vine ; îi schimb doar plicul. Dacă drăguţa mea va face pînă la urmă ca toate drăguţele şi se va îndupleca fie numai şi din plictiseală, va păstra în sfîrşit scrisoarea, şi voi avea timpul să mă pun atunci la curent. Vezi aşadar că din cauza acestui nou fel de a coresponda nu pot fi pe deplin informat.

Am descoperit totuşi că uşurateca persoană şi-a schimbat confidenta : cel puţin de un lucru sînt sigur, că de la plecarea ei din castel n-a sosit de la ea nici o scrisoare către doamna de Volanges, în timp ce au sosit două către bătrîna Rosemonde ; şi cum aceasta nu mi-a spus nimic, cum nici nu mai pomeneşte de *scumpa ei prietenă,* de care înainte vorbea fără încetare, am dedus că ea îi primeşte acum confidenţele. Bănuiesc că, pe de o parte, nevoia de a vorbi despre mine, pe de alta, un pic de ruşine de a reveni faţă de doamna de Volanges asupra unui sentiment atît de multă vreme tăgăduit au produs această mare schimbare. Mi-e teamă totuşi că n-am cîştigat nimic de pe urma ei : căci cu cît femeile îmbătrînesc, cu atît devin mai acre şi mai severe. Prima m-ar fi vorbit de rău mai mult pe mine : dar aceasta va vorbi de rău despre dragoste ; şi sensibila mironosiţă se teme mai tare de sentiment decît de persoană.

Singurul mijloc de a mă ţine la curent e, după cum vezi, de a intercepta corespondenţa clandestină. Am dat ordine în privinţa aceasta curierului meu ; şi aştept din zi în zi executarea lor. Pînă atunci nu pot face nimic decît la întîmplare : şi de-o săptămînă îmi trec degeaba prin minte toate mijloacele cunoscute, cele din romane şi din

memoriile mele secrete ; nu găsesc nici unul care să se potrivească cu împrejurările aventurii sau cu caracterul eroinei. Greutatea n-ar fi să pătrund la ea, fie și noaptea, nici chiar s-o adorm și să fac din ea o nouă Clarisse : dar după mai mult de două luni de atenții și de osteneală, să recurg la mijloace care îmi sînt străine ! să mă tîrăsc umil pe urmele altora, și să învinge fără glorie !... Nu, nu va avea *plăcerile viciului și onorurile virtuții* [1]. Mie nu-mi ajunge să o am, vreau ca ea să mi se dea. Dar pentru aceasta nu-i destul să pătrund pînă la ea, ci să ajung la ea, cu încuviințarea ei ; s-o găsesc singură și hotărîtă să mă asculte ; să-i închid mai cu seamă ochii în privința primejdiei, căci dacă o va vedea va ști s-o înfrunte sau să moară. Dar cu cît aflu mai bine ce trebuie să fac cu atît găsesc executarea mai grea ; și chiar de-ar fi să rîzi iar de mine, îți voi mărturisi că cu cît mă frămînt mai mult, cu atîta nedumerirea mea sporește.

Cred că m-ar apuca chiar amețeala dacă n-ar fi fericitele distracții pe care mi le oferă pupila noastră comună ; ei îi datoresc faptul că mai am și altceva de făcut decît elegii.

Ai crede oare că fetița aceasta era atît de speriată, încît au trecut trei zile întregi înainte ca scrisoarea dumitale să-și producă efectul ? Iată cum o singură idee falsă poate strica cele mai fericite dispoziții firești.

În sfîrșit, abia sîmbătă a început să-mi dea tîrcoale și să-mi bîlbîie cîteva cuvinte ; și acelea atît de încet și atît de înăbușite de rușine, încît mi-era cu neputință să le aud. Dar roșeața pe care o pricinuiau m-a făcut să le ghicesc sensul. Pînă atunci m-am ținut mîndru : dar înduplecat de o căință atît de hazlie, am făgăduit frumoasei pocăite să merg la ea chiar în seara aceea ; și această favoare a mea a fost primită cu toată recunoștința datorată unei atît de mari binefaceri.

Cum nu pierd niciodată din vedere nici planurile dumitale, nici pe ale mele, am hotărît să profit de această ocazie

[1] *La Nouvelle Héloïse*. (J.-J. Rousseau, *Noua Eloiză*, partea I, începutul scrisorii a IX-a.)

ca să cunosc valoarea exactă a acestei copile, precum și ca să-i grăbesc educația. Dar pentru a îndeplini treaba aceasta cu mai multă libertate, aveam nevoie să schimb locul întîlnirilor noastre ; căci o simplă odăiță, care desparte camera pupilei dumitale de mama ei, nu putea să-i inspire destulă siguranță ca să-i îngăduie să se desfășoare în voie. M-am hotărît deci să fac *parcă fără voia mea* puțin zgomot care s-o sperie îndeajuns spre a o sili să-și caute în viitor un adăpost mai sigur : ea m-a scutit și de această grijă.

Copilița rîde ușor ; și ca să-i stîrnesc veselia, m-am apucat, în timpul antractelor noastre, să-i povestesc toate aventurile scandaloase care-mi treceau prin minte ; și ca să le fac mai deocheate și să-i fixez mai bine atenția, le puneam toate pe seama mamei sale, pe care mă complăceam să o împodobesc astfel cu vicii și cu tot felul de cusururi ridicole.

N-am făcut asta fără intenție ; aceasta încuraja cel mai tare pe timida mea școlăriță, și-i inspiram în același timp cel mai adînc dispreț față de mama ei. De multă vreme am observat că dacă mijlocul acesta nu e întotdeauna necesar pentru a seduce o fată, el e indispensabil și adesea e chiar cel mai eficace cînd vrei s-o depravezi ; fiindcă fata care nu respectă pe mama sa nu se va respecta nici pe ea ; adevăr moral pe care-l socot atît de util încît am fost încîntat că am putut aduce un exemplu în sprijinul preceptului.

În timpul acesta, pupila dumitale, care nu se gîndea de loc la morală, se îneca de rîs în fiecare clipă ; și, în sfîrșit, la un moment dat a izbucnit în hohote. Nu mi-a fost greu s-o fac să creadă că a făcut un *zgomot îngrozitor*. Am simulat o spaimă mare pe care repede o împărtăși și ea. Ca s-o țină mai bine minte, n-am mai îngăduit plăcerii să se repete, și am lăsat-o singură cu trei ceasuri mai devreme ca de obicei : în consecință, la despărțire ne-am înțeles ca, începînd de mîine, să ne întîlnim în camera mea.

Am și primit-o la mine de două ori ; și în acest interval scurt școlărița a devenit aproape tot așa de savantă ca și profesorul. Într-adevăr, am învățat-o totul, pînă și complezențele ! n-am omis decît precauțiunile.

Ocupat astfel toată noaptea, profit ca să dorm o bună parte din zi ; și cum societatea actuală a castelului nu are acum nimic care să m-atragă, abia dacă apar o oră în salon în timpul zilei. Începînd chiar de azi am început să mănînc la mine în odaie și nu voi mai ieși decît pentru scurte plimbări. Ciudățeniile acestea sînt puse pe seama sănătății mele. Am declarat că *am nervii distruși ;* am anunțat de asemenea că am puțină febră. Ajunge să vorbesc doar cu o voce tărăgănată și stinsă. Cît despre faptul de-a fi tras la față, poți să ai încredere în pupila dumitale. *Dragostea va avea grijă.* [1]

Îmi petrec timpul liber gîndindu-mă la mijloacele prin care aș putea recăpăta, asupra ingratei mele, avantajele pierdute, și alcătuind un fel de catehism al desfrîului pentru școlărița mea. Mă amuză să dau fiecărui lucru denumirea tehnică : și rîd de pe acum de interesanta conversație ce va avea loc între ea și Gercourt în noaptea lor de nuntă. Nimic nu-i mai hazliu decît nevinovăția cu care se slujește de puținul pe care-l cunoaște din limbajul acesta ! Nu-și închipuie că s-ar putea vorbi altfel. Copila aceasta e cu adevărat seducătoare ! Contrastul între candoarea naivă și limbajul nerușinării produce un mare efect ; și nu știu de ce nu-mi mai plac decît lucrurile ciudate.

Poate mă las prea mult stăpînit de aceasta, de vreme ce-mi pierd cu ea timpul și sănătatea : dar nădăjduiesc că boala mea simulată, afară de faptul că mă va scăpa de plictiseala salonului, va putea să-mi fie de oarecare folos pe lîngă austera mea mironosiță, a cărei virtute feroce se îmbină totuși cu blînda sensibilitate. Nu mă îndoiesc că a și fost informată în privința acestui mare eveniment și sînt foarte dornic să aflu ce părere are ; cu atît mai mult cu cît aș pune rămășag că își atribuie ei toată gloria. Voi potrivi starea sănătății mele după impresia pe care o va produce asupra ei.

[1] Régnard, *Les Folies amoureuses.* (Jean-François Régnard [1655—1709], *Nebuniile amoroase*, actul II, scenele a XII-a și a XIII-a.)

Iată-te, scumpă prietenă, tot atît de bine la curent cu treburile mele, pe cît sînt și eu. Doresc să-ți pot în curînd comunica vești mai interesante ; și te rog să crezi că, printre plăcerile pe care mi le făgăduiesc cu acest prilej, așez la loc de frunte răsplata pe care o aștept de la dumneata.

Castelul... 11 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXI-a

Contele de Gercourt către doamna de Volanges

Totul pare liniștit, doamnă, pe aceste locuri, și așteptăm din zi în zi permisiunea de a ne înapoia în Franța. Sper că nu vă îndoiți că sînt mînat mereu de aceeași grabă de a mă întoarce ca să stabilesc legăturile care trebuie să mă unească pe veci cu dumneavoastră și cu domnișoara de Volanges. Totuși, domnul duce de... vărul meu, căruia știți că-i sînt foarte îndatorat, mă informează că e rechemat de la Napoli. Îmi scrie că are de gînd să treacă prin Roma și să viziteze, cu prilejul întoarcerii, partea din Italia pe care n-o cunoaște încă. Îmi propune să-l însoțesc în această călătorie, care va dura vreo șase săptămîni sau două luni. Nu vă ascund că mi-ar plăcea să profit de această ocazie ; îmi dau seama că odată însurat, îmi va veni mai greu să-mi permit alte absențe decît acelea impuse de serviciul meu. De asemenea, poate ar fi mai potrivit să facem nunta la iarnă, deoarece abia atunci toate rudele mele vor fi la Paris, printre care și domnul marchiz de..., căruia îi datorez speranța de a vă aparține. În ciuda acestor considerații, proiectele mele în această privință vor fi cu desăvîrșire subordonate proiectelor dumneavoastră ; iar dacă preferați primele dumneavoastră aranjamente, sînt gata să renunț la ale mele. Vă rog numai să-mi comunicați cît mai curînd posibil care sînt intențiile dumneavoastră.

Voi aștepta răspunsul aici, și numai el va hotărî ce trebuie să fac.

Rămîn, doamnă, cu tot respectul și cu toate sentimentele ce se cuvin unui fiu, al dumneavoastră preaumil etc.

Contele de Gercourt
Bastia, 10 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXII-a

Doamna de Rosemonde către preşedinta de Tourvel

(Dictată)

Primesc chiar acum, drăguța mea, scrisoarea dumitale din ziua de 11 [1], și blîndele reproșuri pe care le conține. Mărturisește că aveai de gînd să-mi faci și mai multe și că dacă nu ți-ai fi amintit că ești *fiica mea*, m-ai fi certat de-a binelea. Ai fi fost totuși foarte nedreaptă ! Numai dorința și speranța de-ați putea răspunde eu însămi m-au făcut să amîn scrisoarea de pe o zi pe alta ; și după cum vezi sînt și azi nevoită să împrumut mîna cameristei mele. Reumatismul meu păcătos m-a apucat iar ; de data aceasta s-a cuibărit în brațul meu drept, și sînt cu adevărat ciungă. Iată ce înseamnă, tînără și fragedă cum ești, să ai o prietenă atît de bătrînă ! suferi, fără să vrei, din pricina infirmităților ei.

Îndată ce durerile îmi vor da puțin răgaz, îmi făgăduiesc să stau pe îndelete de vorbă cu dumneata. Pînă atunci, află numai că am primit amîndouă scrisorile dumitale ; că ele ar fi făcut să crească încă pe atîta — dacă ar fi fost cu putință — prietenia afectuoasă ce-ți port ; și că nu voi înceta niciodată să iau o vie parte la tot ce te privește.

Nepotul meu nu se simte nici el bine, dar nu trebuie să ne îngrijorăm din pricina aceasta ; e o ușoară indispoziție

[1] Scrisoarea aceasta n-a fost găsită.

care, pe cît am putut înțelege, atinge mai mult moralul decît sănătatea. Aproape nu-l mai vedem.

Sihăstria lui și plecarea dumitale fac să nu fie prea veselă societatea noastră. Tînăra Volanges, mai cu seamă, regretă lipsa dumitale, și cască de-i trosnesc fălcile cît e ziua de mare. Îndeosebi, de cîteva zile, ne face cinstea să adoarmă adînc în fiecare după-amiază.

Rămîi cu bine, draga mea ; sînt pentru totdeauna prea buna dumitale prietenă. mama dumitale, chiar sora dumitale, dacă vîrsta mea înaintată mi-ar îngădui acest titlu. În sfîrșit, mă leagă de dumneata cele mai afectuoase sentimente.

Semnat : Adelaïde, pentru doamna de Rosemonde.

Castelul... 14 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXIII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Cred că e de datoria mea să te previn, viconte, că lumea începe să se ocupe de dumneata la Paris, că s-a observat lipsa dumitale și că i s-a și ghicit cauza. Eram ieri la un mare dineu ; s-a afirmat cu tărie că ești reținut la țară de o dragoste romanțioasă și nenorocită : îndată s-a văzut bucuria pe fața tuturor acelora care te invidiază din cauza succeselor dumitale, și a tuturor femeilor pe care le-ai neglijat. Dacă vrei să mă crezi, nu lăsa ca zvonurile acestea primejdioase să prindă temei, și vino imediat să le spulberi prin prezența dumitale.

Gîndește-te că dacă ai lăsa să dispară ideea că nu ți se poate rezista, ai constata curînd că ți se rezistă într-adevăr mai ușor ; că rivalii dumitale vor începe să-și piardă respectul și vor îndrăzni să te înfrunte : căci care din ei nu se crede mai tare decît virtutea ? Gîndește-te mai ales că din mulțimea de femei cu care te-ai afișat, toate cele pe care nu le-ai avut vor încerca să restabilească adevărul în pri-

vinţa aceasta, în timp ce celelalte se vor căzni să-l denatureze. În sfîrşit, trebuie să te aştepţi să fii tot atît de preţuit sub valoarea dumitale pe cît ai fost de preţuit peste, pînă acum.

Întoarce-te, aşadar, viconte, şi nu-ţi sacrifica reputaţia unui capriciu pueril. Ai făcut cu tînăra Volanges tot ce am vrut amîndoi ; cît despre preşedinta dumitale, mie mi se pare că nu rămînînd la zece poşte de ea vei izbuti să-ţi ajungi ţelul. Crezi oare c-o să vină ea la dumneata ? Poate nici nu se mai gîndeşte la dumneata, sau poate se gîndeşte numai ca să se felicite că te-a umilit. Aici cel puţin ai putea găsi ocazia să reapari în chip strălucit, şi ai mare nevoie de asta ; şi chiar dacă te-ai încăpăţîna în aventura dumitale ridicolă, nu văd întrucît întoarcerea dumitale i-ar putea dăuna... dimpotrivă.

Într-adevăr, dacă preşedinta dumitale *te adoră*, cum mi-ai spus de-atîtea ori şi cum atît de puţin mi-ai dovedit, singura ei consolare, singura plăcere, trebuie să fie acum să vorbească de dumneata, să ştie ce faci, ce spui, ce gîndeşti, să ştie pînă şi cel mai mic lucru care te interesează. Nimicurile acestea capătă cu atît mai mare preţ cu cît duci mai mare lipsă în alte privinţe. Sînt firimiturile de pîine ce cad de la masa bogatului : acesta le disprefuieşte ; dar săracul le adună lacom şi se hrăneşte cu ele. Sărmana preşedintă primeşte acum toate aceste firimituri ; şi cu cît va căpăta mai multe cu atît se va grăbi mai puţin să dorească altceva.

Ba mai mult, de cînd ai aflat cine e confidenta ei, nu te mai poţi îndoi că fiecare scrisoare a ei conţine cel puţin o mică predică şi tot ce crede mai potrivit să-i *susţină cuminţenia şi să-i întărească virtutea* [1]. De ce să-i laşi uneia mijloacele de a se apăra, şi celeilalte de a-ţi dăuna ?

Asta nu înseamnă că aş fi de părerea dumitale în ce priveşte pierderea pe care crezi că ai suferit-o cu această schimbare de confidentă. În primul rînd doamna de Volanges te urăşte, şi ura e totdeauna mai clarvăzătoare şi mai ingenioasă decît prietenia. Toată virtutea bătrînei du-

[1] *On ne s'avise jamais de tout*, comedie. (Michel-Jean Sedaine [1719—1797], *Nu te poţi gîndi totdeauna la toate*, operă comică într-un act, scena a V-a.)

mitale mătuşi n-o va face nici un moment să bîrfească pe iubitul ei nepot ; căci şi virtutea îşi are slăbiciunile ei. Apoi temerile dumitale se sprijină pe o observaţie absolut falsă.

Nu-i adevărat că *femeile cu cît îmbătrînesc cu atît devin mai acre şi mai severe.* Între patruzeci şi cincizeci de ani, disperarea de a-şi vedea chipul vestejindu-se, furia de a se simţi nevoite să renunţe la pretenţiile şi plăcerile la care ţin încă, fac ca aproape toate femeile să devină pudice şi arţăgoase. Le trebuie acest lung interval ca să ducă pînă la capăt acest mare sacrificiu : dar odată consumat, toate femeile se împart în două clase.

Cele mai numeroase, care alcătuiesc clasa femeilor care n-au fost decît frumoase şi tinere, cad într-o apatie neroadă, din care nu ies decît ca să joace cărţi sau să se închine ; acestea sînt totdeauna plicticoase, adesea certăreţe, uneori cicălitoare, rareori însă răutăcioase. Nici nu se poate spune dacă femeile acestea sînt sau nu sînt severe ; fără idei şi fără viaţă proprie, ele repetă fără să înţeleagă şi cu indiferenţă tot ce aud, şi rămîn în ele însele cu desăvîrşire nule.

Cealaltă clasă, mult mai rară, dar cu adevărat preţioasă, e aceea a femeilor care, fiindcă au personalitate şi n-au neglijat să-şi cultive judecata, ştiu să-şi creeze o existenţă, atunci cînd n-o mai au pe aceea pe care le-o dădea natura ; şi se hotărăsc să-şi înzestreze spiritul cu podoabele pe care le foloseau înainte pentru faţă. Acestea au de obicei judecata foarte sănătoasă, spiritul viguros, vesel şi graţios în acelaşi timp. Ele înlocuiesc farmecele seducătoare printr-o atrăgătoare bunătate, sau chiar printr-o voioşie al cărei farmec creşte o dată cu vîrsta : şi astfel izbutesc oarecum să se apropie de tineret şi să se facă iubite de el. Dar atunci, departe de-a fi precum spui, *acre şi severe,* obişnuinţa indulgenţei, îndelungatele lor meditaţii asupra slăbiciunii omeneşti şi, mai ales, amintirile din tinereţe, singurul lucru care le mai leagă de viaţă, le-ar face poate prea îngăduitoare.

Pot să-ţi mai spun, în sfîrşit, că am căutat mereu societatea femeilor bătrîne, deoarece am recunoscut repede utilitatea aprobării lor, şi am întîlnit multe de care mă

simțeam apropiată prin înclinație tot atît cît și din interes. Mă opresc aici ; căci acum cînd te aprinzi atît de repede și pentru considerente atît de morale, mi-e teamă să nu te îndrăgostești deodată de bătrîna dumitale mătușă și să te îngropi cu ea în mormîntul în care ai și ajuns să trăiești de atîta vreme. Mă reîntorc, deci.

În ciuda încîntării pe care pare să ți-o pricinuiască mica dumitale școlăriță, nu pot să cred că ea reprezintă ceva în planurile dumitale. Ai găsit-o la îndemînă, ai luat-o : perfect ! dar nu poate fi vorba de-o înclinare. Nu-i nici măcar la drept vorbind o desfătare deplină : nu ai nimic altceva decît persoana ei ! Nu vorbesc de inima ei, despre care știu bine că nu-ți prea pasă ; dar nu-i ocupi nici măcar mintea. Nu știu dacă ai băgat de seamă, dar eu am avut dovada acestui lucru în ultima scrisoare pe care mi-a scris-o [1] ; ți-o trimit ca să vezi și dumneata. Observă că atunci cînd vorbește de dumneata, ești totdeauna *domnul de Valmont :* că toate gîndurile ei, chiar și cele pe care i le trezești, ajung neapărat la Danceny ; iar pe el nu-l numește *domnul,* ci întotdeauna numai *Danceny.* Prin aceasta îl deosebește de toți ceilalți ; și, chiar cînd ți se dăruiește, ea se simte aproape de dînsul. Dacă o astfel de cucerire îți pare *seducătoare,* dacă plăcerile pe care ți le oferă le găsești atît de atrăgătoare, ești desigur modest și puțin dificil ! S-o păstrezi, sînt de acord ; chiar intră în planurile mele. Dar mi se pare că nu face să te deranjezi pentru ea nici măcar un sfert de ceas ; că ar trebui să ai o oarecare autoritate asupra ei și să nu-i permiți să se apropie de Danceny, decît după ce vei fi făcut-o să-l mai uite puțin.

Pînă să încetez de a mă mai ocupa de dumneata, ca să ajung la mine, vreau să-ți mai spun că mijlocul acesta de a simula o boală, de care vrei să te folosești, e foarte cunoscut și foarte uzat. Într-adevăr, viconte, nu prea ești inventiv ! Și eu mă repet uneori, după cum vei vedea ; dar încerc să salvez situația cu ajutorul amănuntelor, și apoi succesul mă îndreptățește. Sînt ispitită să mai încerc unul,

[1] Vezi scrisoarea a CIX-a.

și să încep o nouă aventură. Recunosc că nu va avea meritul dificultății ; dar va fi cel puțin o distracție, fiindcă mor de plictiseală.

Nu știu de ce, de la aventura cu Prévan, pe Belleroche nu mai pot să-l sufăr. Atîta mă tot copleșește cu atențiile, cu dragostea și cu *veneraţia* lui, încît m-a făcut să-mi pierd răbdarea. Furia lui, în primul moment, m-a amuzat ; a trebuit totuși să-l liniștesc, căci însemna să mă compromit dacă-l lăsam în voia lui : nu era chip să-l fac să-și vîre minţile în cap. M-am hotărît deci să-i arăt mai multă dragoste, ca să-l înduplec mai ușor ; dar el a luat-o în serios ; și de atunci îmi scoate sufletul cu încîntarea veșnică de care-i cuprins. Observ mai cu seamă încrederea jignitoare pe care o are în mine, și siguranța cu care mă consideră pentru totdeauna a lui. Sînt cu adevărat umilită. Mă prețuiește așadar puțin de tot, dacă-și închipuie că valorează destul ca să mă poată păstra mereu. Nu-mi spunea dăunăzi că e convins că n-am iubit niciodată pe altul ? O ! crede-mă, a trebuit să mă folosesc de toată prudența mea ca să nu-l scot numaidecît din rătăcire, spunîndu-i care e adevărul. Iată, desigur, un domn plin de haz care pretinde să aibă un drept exclusiv ! Recunosc că e bine făcut și că are un chip destul de frumos ; dar la urma urmei nu-i decît un salahor al dragostei. În sfîrșit, a sosit momentul cînd trebuie să ne despărțim.

Au și trecut vreo două săptămîni de cînd tot încerc, și am întrebuințat pe rînd răceala, capriciul, proasta dispoziție, dar perseverentul individ nu se dă bătut cu una, cu două : trebuie folosite mijloace mai violente ; în consecință, îl iau cu mine la țară. Plecăm poimîine. Nu vor fi acolo cu noi decît cîteva persoane care n-au grija noastră și nici nu-s prea ascuțite la minte, așa încît vom avea aproape tot atîta libertate, ca și cum am fi singuri. Acolo, îl voi copleși atît de tare cu dragostea și cu dezmierdările, vom trăi atît de mult numai unul pentru celălalt, încît pun rămășag că va dori mai mult decît mine sfîrșitul călătoriei acesteia, din care-și făgăduiește atîta bucurie ; și dacă nu se va întoarce mai plictisit de mine, decît sînt eu de el, îți dau voie să spui că nu sînt mai brează decît dumneata.

Pretextul acestei recluziuni aparente e dorința de a

mă ocupa serios de marele meu proces, care într-adevăr se va judeca în sfîrşit, la începutul iernii. Sînt încîntată, căci e foarte neplăcut să fii cu toată averea în aer. Nu sînt cîtuşi de puţin îngrijorată în privinţa rezultatului ; în primul rînd, am dreptate, toţi avocaţii mi-au spus : şi chiar dacă n-aş avea, ar însemna să fiu prea neîndemînatecă dacă n-aş putea să cîştig un proces în care adversarii mei sînt nişte minori şi un tutore bătrîn ! Cum totuşi nu trebuie să neglijezi nimic într-o afacere atît de importantă, voi lua într-adevăr cu mine doi avocaţi. Nu-ţi pare hazlie călătoria aceasta ? dacă însă mă va face să cîştig procesul şi să-l pierd pe Belleroche, nu voi regreta timpul pierdut.

Acum, viconte, ghiceşte cine-i succesorul ; pun rămăşag pe cît vrei că n-o să ghiceşti. Dumneata nu ghiceşti niciodată nimic ! Ei bine, e Danceny. Te miri, nu-i aşa ? căci n-am ajuns încă să fac educaţia copiilor ! Dar acesta merită o excepţie ; are numai farmecul tinereţii nu şi frivolitatea ei. Ţinuta lui rezervată în societate e anume făcută ca să îndepărteze toate bănuielile, şi-l face să fie cu atît mai plăcut cînd se lasă în voie în intimitate. Pînă acum nu prea a fost vorba de aşa ceva între noi, căci nu sînt încă decît confidenta lui : dar vălul acesta al prieteniei cred că ascunde o vie înclinaţie pentru mine şi simt că şi mie începe să-mi placă din ce în ce mai mult. Ar fi foarte păcat ca atîta spirit şi delicateţe să se piardă şi să se înăbuşe lîngă prostuţa aceea de Volanges ! Sper că se înşală cînd îşi închipuie că o iubeşte : îl merită atît de puţin ! Nu sînt de loc geloasă pe ea ; dar ar însemna un adevărat asasinat şi vreau să-l salvez pe Danceny. Te rog deci, viconte, ai grijă să nu se mai poată apropia de *Cécile a lui* (cum mai are încă prostul obicei s-o numească) ! Prima înclinaţie are totdeauna mai multă putere decît se crede şi nu mai garantez de nimic dacă ar revedea-o acum ; mai cu seamă în timpul absenţei mele. La întoarcerea mea, iau totul asupra mea şi răspund de toate.

M-am gîndit, ce-i drept, să-l iau pe tînăr cu mine: dar am sacrificat această plăcere obişnuitei mele prudenţe ; şi apoi, mi-ar fi fost teamă să nu bage de seamă ce-i între

mine și Belleroche, căci aș fi disperată dacă ar avea cea mai mică bănuială în privința aceasta. Vreau ca cel puțin în imaginația lui să mă vadă pură și neprihănită ; așa cum de fapt ar trebui să fiu, ca să fiu cu adevărat vrednică de el.

Paris, 15 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXIV-a

Președinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Scumpa mea prietenă, cedez îngrijorării mele ; și fără să știu dacă veți fi în stare să-mi răspundeți, nu mă pot opri să vă întreb. Starea domnului de Valmont, despre care îmi spuneți că *nu e primejdioasă,* nu-mi îngăduie să fiu atît de liniștită cît păreți să fiți dumneavoastră. Se întîmplă adesea ca melancolia și sila de lume să fie simptomele premergătoare unei boli grave ; suferințele trupului, ca și cele ale spiritului ne fac să tînjim după singurătate ; și nu arareori reproșăm proasta dispoziție unui om căruia ar trebui doar să-i deplîngem suferințele.

Mi se pare că ar trebui, oricum, să consulte pe cineva. Dat fiind că sînteți și dumneavoastră bolnavă, cum se face că nu aveți vreun medic pe lîngă dumneavoastră ? Medicul meu, pe care l-am văzut azi-dimineață și pe care nu vă ascund că l-am consultat în mod indirect, e de părere că la persoanele active din fire o astfel de apatie subită nu trebuie niciodată neglijată ; și, după cum îmi mai spunea, bolile neîngrijite la timp nu mai cedează în fața tratamentului. De ce să lăsați un asemenea risc unei persoane care vă e atît de dragă ?

Ceea ce îmi sporește îngrijorarea este că, de patru zile, nu mai am vești de la el. Doamne ! nu mă amăgiți cumva în privința stării lui ? De ce va fi încetat așa, deodată, să-mi scrie ? Dacă ar fi numai din pricina încăpățînării mele de a-i trimite scrisorile înapoi, cred că s-ar fi hotărît la aceasta mai devreme. În sfîrșit, fără să cred în presim-

ţiri, mă simt de cîteva zile copleşită de o tristeţe care mă înspăimîntă. Ah ! sînt poate în ajunul celei mai mari ne-norociri !

Nu vă puteţi închipui, şi mi-e ruşine să v-o spun, cît de mîhnită sînt că nu mai primesc scrisorile acestea, pe care totuşi încă refuzam să le citesc. Eram sigură cel puţin că se ocupa de mine ! şi mai vedeam ceva care venea de la el. Scrisorile nu le deschideam, dar plîngeam uitîndu-mă la ele : lacrimile mele erau mai blînde şi mai puţin dureroase ; şi numai ele alungau întrucîtva obişnuita apăsare pe care o simt de la întoarcerea mea. Vă implor, îngăduitoarea mea prietenă, scrieţi-mi cu mîna dumneavoastră, de îndată ce veţi putea ; şi pînă atunci, trimiteţi-mi zilnic veşti despre dumneavoastră şi despre el.

Îmi dau seama că abia dacă am spus un cuvînt pentru dumneavoastră : dar îmi cunoaşteţi sentimentele, dragostea mea fără de margini, recunoştinţa mea afectuoasă pentru prietenia dumneavoastră atît de caldă ; şi mă veţi ierta, gîndindu-vă la tulburarea în care mă aflu, la suferinţele mele ucigătoare, la chinul îngrozitor de a trebui să-mi fie teamă de nenorociri a căror cauză sînt, poate, chiar eu. Doamne Dumnezeule ! acest gînd deznădăjduit mă urmăreşte şi-mi sfîşie inima ; nenorocirea aceasta îmi mai lipsea, şi simt că mi-a fost dat să le îndur pe toate.

Vă las cu bine, scumpa mea prietenă ; iubiţi-mă, plîngeţi-mă. Voi primi oare astăzi o scrisoare de la dumneavoastră ?

Paris, 18 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

E de necrezut, draga mea, cu cîtă uşurinţă ajungi să nu te mai înţelegi cu cineva, de îndată ce nu mai eşti lîngă el. Cît timp eram lîngă dumneata, simţeam totdeauna la fel şi gîndeam la fel ; şi fiindcă de aproape trei luni nu ne mai vedem, nu mai sîntem de aceeaşi părere

în nici o privință. Cine greșește dintre noi doi ? De bună seamă, știu că n-ai șovăi asupra răspunsului : dar eu, mai înțelept sau mai politicos, nu hotărăsc. Voi răspunde doar scrisorii dumitale și voi continua să-ți înfățișez faptele mele.

În primul rînd, îți mulțumesc pentru înștiințarea ce-mi faci cu privire la zvonurile care circulă pe socoteala mea ; dar nu mă îngrijorez încă ; sînt încredințat că voi avea în curînd prilejul să le fac să înceteze. Fii liniștită ; voi reapărea în lume mai celebru ca niciodată și încă și mai vrednic de dumneata.

Nădăjduiesc chiar că se va ține seama și de aventura mea cu tînăra Volanges, de care pari să faci atît de puțin caz : ca și cum n-ar însemna nimic să răpești într-o singură seară pe o junǎ fată iubitului ei ; să faci apoi cu ea ce vrei și cît vrei, dispunînd de ea ca de un bun al tău și fără nici o bătaie de cap ; să obții de la ea ceea ce nu îndrăznești să pretinzi nici chiar celor care fac dintr-asta o meserie ; și toate astea, fără să-i tulburi cîtuși de puțin dragostea ei duioasă, fără s-o faci nestatornică, nici măcar infidelă : căci într-adevăr, nu-i ocup de loc mintea ! astfel încît după ce capriciul meu v-a trece, voi arunca-o în brațele iubitului ei, ca să zic așa, fără ca ea să-și fi dat seama de ceva. Este oare acesta un lucru atît de obișnuit ? Și pe urmă, te asigur, odată ieșită din mîinile mele, principiile pe care i le insuflu vor continua să se dezvolte ; și prezic că timida școlăriță își va lua curînd un avînt menit să facă cinste profesorului ei.

Dacă totuși lumea preferă genul eroic, voi arăta-o pe președintă, acest model citat al tuturor virtuților ! respectată chiar de cei mai libertini dintre noi ! atît de desăvîrșită încît nimănui nu-i mai trecea prin gînd s-o atace ! Voi arăta-o, zic, uitîndu-și datoriile și virtutea, jertfindu-și reputația și doi ani de cumințenie, ca să alerge după fericirea de a-mi plăcea, ca să se îmbete de aceea de a mă iubi ; considerîndu-se destul de răsplătită pentru atîtea sacrificii cu un cuvînt, cu o privire, pe care nici măcar nu le va obține întotdeauna. Ba mai mult chiar, o voi părăsi ; și după cît o cunosc, sînt sigur că nu voi avea

un succesor. Va rezista nevoii de consolare, obișnuinței plăcerii, chiar și dorinței de răzbunare. În sfîrșit, nu va fi existat decît pentru mine ; și carierei sale, fie că va fi lungă, fie că va fi scurtă, numai eu îi voi fi deschis și închis calea. După ce voi fi obținut această victorie, voi spune rivalilor mei : „Iată opera mea, și poftim de căutați în veacul nostru încă un exemplu la fel !"

Mă vei întreba de unde îmi vine azi acest exces de încredere ? De-o săptămînă sînt în confidența porumbiței mele ; nu-mi spune secretele sale, dar i le surprind. Două scrisori ale ei către doamna de Rosemonde m-au lămurit îndeajuns, și nu voi mai citi pe celelalte decît din curiozitate. Nu mai am nevoie de nimic altceva, ca să izbutesc, decît să mă apropii de ea, și mijloacele le-am și găsit. Le voi pune imediat în practică.

Ești curioasă, nu-i așa... ? Și totuși, ca să te pedepsesc că nu crezi în invențiile mele, n-o să le afli. Ai merita chiar să-ți retrag încrederea, cel puțin în ce privește aventura aceasta ; într-adevăr, fără prețul ispititor atribuit de dumneata acestui succes, nici nu ți-aș mai vorbi de ea. Vezi deci că sînt supărat. Totuși, în nădejdea că te vei îndrepta, mă voi mărgini la această pedeapsă ușoară ; și cuprins de indulgență, uit o clipă planurile mele mărețe ca să vorbesc cu dumneata despre ale dumitale.

Iată-te deci la țară, unde viața e plicticoasă ca sentimentul și tristă ca fidelitatea ! Și bietul Belleroche ! nu te mulțumești să-i dai să bea apa uitării ; îi faci chiar o tortură dintr-asta ! Cum se simte ? suportă ușor dezgustul de dragoste ? Aș dori mult să-l faci să se îndrăgostească și mai tare ; sînt curios să văd atunci ce leac mai puternic ai putea folosi. Te plîng, cu adevărat, că ai fost nevoită să recurgi la acesta. Numai o singură dată în viață am făcut dragoste din politețe. Aveam de bună seamă un motiv serios, de vreme ce era vorba de contesa de... ; și de zeci de ori, în brațele ei, am fost ispitit să-i spun : „Doamnă, renunț la locul pe care-l solicit, dar îngăduiți-mi să părăsesc pe acela pe care-l ocup". Și astfel, dintre toate femeile pe care le-am avut, ea e singura pe seama căreia simt o adevărată plăcere să bîrfesc.

În ce privește motivul dumitale, îl găsesc, ca să spun drept, cu desăvîrșire ridicol ; și aveai dreptate să crezi că nu puteam ghici succesorul. Cum ! pentru Danceny îți dai toată osteneala aceasta ! Ei ! draga mea, lasă-l să-și adore pe *virtuoasa lui Cécile*, și nu te compromite în aceste jocuri de copii. Lasă-i pe școlari să-și facă educația cu *servitoarele*, sau să joace cu fetele de pension *mici jocuri nevinovate*. Cum să te încurci cu un novice care nu va ști nici să te ia, nici să te părăsească, și cu care vei fi silită să duci tot greul ? Ți-o spun foarte serios, dezaprob această alegere, și oricît ar rămîne ea de secretă, te-ar umili cel puțin în ochii mei și în conștiința dumitale.

Îmi spui că te simți foarte atrasă către el : să fim serioși ! cu siguranță că te înșeli, și cred că am găsit cauza greșelii dumitale. Dezgustul acesta grozav de Belleroche s-a ivit într-o vreme de lipsuri, și cum Parisul nu-ți oferea altă alegere, gîndurile dumitale, totdeauna prea repezi, s-au îndreptat asupra primului obiect pe care l-ai întîlnit. Dar gîndește-te că la înapoierea dumitale vei putea alege dintr-o mie ; și, în sfîrșit, dacă ți-e teamă de lîncezeala în care ai putea cădea amînînd, mă ofer să te distrez în timpul liber.

Pînă la sosirea dumitale, marile mele afaceri vor fi isprăvite, într-un fel sau într-altul ; și, desigur, nici tînăra Volanges, nici chiar președinta nu-mi vor răpi vremea așa încît să nu pot sta cu dumneata atît cît vei dori. Poate chiar, pînă atunci, o voi fi și pus pe copilă în mîinile discretului ei amorez. Cum, orice ai spune, nu sînt de părere că n-ar fi o plăcere *atrăgătoare*, și cum țin ca ea să păstreze toată viața despre mine o părere superioară aceleia ce-și va face despre ceilalți bărbați, m-am pus la un diapazon pe care nu-l voi putea susține mult timp fără să-mi zdruncin sănătatea ; și din clipa aceasta nu mai țin la ea, decît așa cum porți de grijă chestiunilor familiale...

Nu mă înțelegi... Aștept să treacă destul timp ca să-mi confirme nădejdea și să mă încredințez că am izbutit pe deplin în planurile mele. Da, scumpa mea, am de pe acum un prim indiciu că soțul școlăriței mele nu va risca să

moară fără urmaşi ; şi că şeful familiei Gercourt nu va fi de acum încolo decît un mezin al familiei Valmont. Dar lasă-mă să duc la capăt aşa cum vreau aventura aceasta pe care n-am început-o decît la îndemnul dumitale. Gîndeşte-te că dacă-l faci pe Danceny nestatornic, răpeşti tot hazul întîmplării. Mai ţine seamă şi de faptul că, oferindu-mă să-l reprezint pe lîngă dumneata, am, pe cît cred, oarecare drepturi ca să fiu preferat.

Sînt atît de încredinţat de aceasta, încît nu m-am sfiit să contrariez intenţiile dumitale, contribuind eu însumi la creşterea gingaşei pasiuni a discretului îndrăgostit, pentru primul şi cel mai vrednic obiect al alegerii sale. Găsind-o, deci, ieri pe pupila dumitale ocupată să-i scrie, şi deranjînd-o mai întîi de la această plăcută ocupaţie pentru a-i prilejui alta încă şi mai plăcută, am rugat-o apoi să-mi arate scrisoarea ; şi deoarece am găsit-o rece şi forţată, am făcut-o să priceapă că nu în felul acesta poate să-l consoleze pe iubitul ei, şi am convins-o să-i scrie alta, dictată de mine, în care — imitînd pe cît mi-a stat în putinţă gîngăvelile ei — am încercat să încurajez dragostea tînărului, dîndu-i o speranţă mai sigură. Copilita era încîntată de faptul că o făceam să se exprime atît de frumos ; şi de acum înainte mă voi însărcina eu cu corespondenţa ei. Ce nu voi fi făcut pentru acest Danceny ? Îi voi fi ţinut loc în acelaşi timp de prieten, de confident, de rival şi de iubită ! Chiar şi în clipa aceasta îi fac serviciul să-l scap din mrejele dumitale primejdioase. Da, fără îndoială, primejdioase ; căci a te poseda şi a te pierde înseamnă să plăteşti o clipă de fericire cu o veşnicie de regrete.

Rămîi cu bine, scumpa mea ; îţi urez să ai curajul de-a face vînt lui Belleroche cît de curînd. Lasă-l în pace pe Danceny, şi pregăteşte-te să regăseşti şi să-mi dai şi mie plăcerile încîntătoare ale primei noastre legături.

P. S. Te felicit pentru apropiata judecare a procesului dumitale. Aş fi încîntat ca acest fericit eveniment să se întîmple sub domnia mea.

Castelul... 19 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXVI-a

Cavalerul Danceny către Cécile Volanges

Doamna de Merteuil a plecat azi-dimineață la țară ; astfel, fermecătoare Cécile, iată-mă lipsit de singura plăcere ce-mi rămînea în lipsa dumitale, aceea de a vorbi de dumneata cu prietena noastră comună. De cîtva timp mi-a îngăduit să mă consider prietenul ei ; și am fost cu atît mai grăbit să profit de aceasta, cu cît mi se părea că astfel mă apropii mai mult de dumneata. Doamne ! ce femeie încîntătoare ! cît farmec măgulitor știe să dea prieteniei ! Ca și cum sentimentul acesta blînd s-ar înfrumusețea și s-ar întări cu tot ceea ce refuză ea dragostei. Dacă ai ști cît te iubește, cu cîtă bucurie mă ascultă cînd îi vorbesc de dumneata !... De aceea mă și simt atît de legat de ea. Ce fericire să pot trăi numai și numai pentru voi două, să trec într-una de la deliciile dragostei la gingășiile prieteniei, să vă consacru toată existența, să fiu întrucîtva punctul de unire al dragostei voastre reciproce ; și să simt mereu că, ocupîndu-mă de fericirea uneia, aș contribui totodată și la fericirea celeilalte ! Iubește-o, iubește-o mult, scumpă prietenă, pe această femeie adorabilă. Dă și mai mult preț afecțiunii pe care o am pentru ea, împărtășind-o și dumneata. De cînd am cunoscut farmecul prieteniei, doresc să-l guști și dumneata, la rîndul dumitale. Plăcerile pe care nu le împart cu dumneata, parcă nu le simt decît pe jumătate. Da, dragă Cécile, aș vrea să-ți învălui inima cu sentimentele cele mai dulci ; ca fiecare zvîcnire a ei să-ți producă o senzație de fericire ; și chiar și atunci aș crede că n-aș putea să-ți dăruiesc vreodată decît o parte din fericirea pe care o primesc de la dumneata.

De ce trebuie ca planurile acestea încîntătoare să nu fie decît o himeră a închipuirii mele, iar realitatea să nu-mi ofere, dimpotrivă, decît privațiuni dureroase și nesfîrșite ? Speranța pe care mi-o dăduseși că te voi vedea acolo, la țară, văd bine că trebuie s-o pierd. N-am altă mîngîiere decît să-mi spun că într-adevăr nu-ți era cu putință. Dar dumneata uiți să mi-o spui și să-mi arăți că-ți pare tot atît de rău cît și mie ! De două ori pînă acum plîngerile

mele în privința aceasta au rămas fără răspuns. Ah ! Cécile ! Cécile, cred că mă iubești din toate puterile sufletului, dar sufletul dumitale nu-i atît de fierbinte ca al meu ! De ce nu sînt eu cel ce trebuie să învingă obstacolele ? De ce nu sînt interesele mele în joc, în locul intereselor dumitale ? Aș ști atunci să-ți dovedesc în curînd că nimic nu-i imposibil dragostei.

Nu-mi scrii, de asemenea, nici cînd trebuie să ia sfîrșit absența aceasta chinuitoare : cel puțin, aici, poate te voi vedea. Privirile dumitale încîntătoare ar înviora sufletul meu abătut ; mîngîierea lor ar liniști inima mea care uneori simte nevoia să fie liniștită. Iartă-mă, draga mea ; teama aceasta nu-i o bănuială. Cred în dragostea dumitale, în statornicia dumitale. Ah ! aș fi prea nenorocit dacă m-aș îndoi. Dar cîte piedici ! și mereu altele ! Scumpă prietenă, sînt trist, foarte trist. Plecarea doamnei de Merteuil a răscolit parcă în mine sentimentul tuturor nenorocirilor mele.

Rămîi cu bine, scumpă Cécile, iubita mea. Gîndește-te că iubitul dumitale e mîhnit și că numai dumneata poți să-i redai fericirea.

Paris, 17 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXVII-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

(Dictată de Valmont)

Crezi, așadar, dragul meu, că am nevoie să fiu dojenită ca să fiu tristă atunci cînd te știu atît de mîhnit ? și te mai îndoiești că nu sufăr cît și dumneata de toate durerile dumitale ? Împărtășesc chiar și pe acelea pe care ți le pricinuiesc cu bună-știință ; și pe deasupra, mai am și pe aceea de-a constata că mă nedreptățești. Oh ! nu e bine. Văd limpede ce te supără ; de două ori pînă acum mi-ai scris că vrei să vii aici și eu nu ți-am dat nici un răspuns ;

dar răspunsul acesta e oare atît de ușor de dat ? Crezi că nu știu că ceea ce dorești e un lucru neîngăduit ? Și totuși, dacă îmi vine atît de greu să te refuz de departe, ce s-ar întîmpla cînd ai fi aici ? Și pentru că am vrut să te consolez o clipă, aș rămîne îndurerată apoi toată viața.

Iată, eu nu vreau să-ți ascund nimic ; acestea sînt argumentele mele, judecă singur. Aș fi făcut poate ceea ce dorești, dacă, așa cum ți-am mai spus, acest domn de Gercourt, care e pricina tuturor supărărilor noastre, nu și-ar fi amînat sosirea ; și cum de cîtva timp mama e mult mai prietenoasă cu mine, cum la rîndul meu o dezmierd cît pot de mult, cine știe ce voi putea obține de la ea ? Și dacă am putea fi fericiți fără să-mi reproșez nimic mie însămi, n-ar fi oare mai bine ? Dacă ar fi să cred ceea ce mi s-a spus adesea, chiar bărbații își iubesc mai puțin soțiile, cînd ele i-au iubit prea mult înainte de căsătorie. Această teamă mă reține mai mult decît orice. Prietene, nu ești oare sigur de inima mea, și nu avem oare timp destul ?

Iată, îți făgăduiesc că dacă nu voi putea evita nenorocirea de a mă căsători cu domnul de Gercourt, pe care atît de tare îl urăsc înainte de a-l cunoaște, nimic nu mă va mai opri să fiu a dumitale atît cît voi putea și chiar înainte de orice. Cum nu țin să fiu iubită decît de dumneata, și cum vei recunoaște că dacă voi grèși nu va fi vina mea, puțin îmi va păsa de rest ; să-mi făgăduiești numai că mă vei iubi mereu ca și pînă acum. Dar pînă atunci, dragul meu, lasă-mă să fac așa cum înțeleg eu ; și nu-mi mai cere un lucru pe care am motive puternice să nu-l fac și care totuși mă costă să ți-l refuz.

Aș dori de asemenea ca domnul de Valmont să nu mai fie atît de grăbit, în ce te privește ; asta nu face decît să-mi mărească supărarea. O ! într-adevăr, ai în el un foarte bun prieten ! Face totul așa cum ai face și dumneata. Dar te las cu bine, scumpul meu ; am început să-ți scriu foarte tîrziu și a și trecut o parte din noapte. Merg să mă culc și să cîștig timpul pierdut. Te îmbrățișez, dar nu mă mai dojeni.

Castelul... 18 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXVIII-a

Cavalerul Danceny către marchiza de Merteuil

Dacă mă iau după calendar, nu sînt decît două zile, încîntătoarea mea prietenă, de cînd ați plecat ; dar dacă-mi cred însă inima, sînt două secole. Da, chiar dumneavoastră mi-ați spus, întotdeauna trebuie să-ți crezi inima ; e deci momentul să vă reîntoarceți căci toate afacerile dumneavoastră trebuie să fie de mult isprăvite. Cum vreți să mă intereseze procesul dumneavoastră, de vreme ce, fie că-l pierdeți, fie că-l cîștigați, eu trebuie oricum să îndur, plătind în tristețe absența dumneavoastră. O ! ce chef de ceartă aș avea ! și ce păcat, cînd ai un atît de bun prilej de necaz, să nu ai dreptul să-l arăți !

Nu-i oare o adevărată infidelitate, o infamă trădare, să vă lăsați prietenul singur, după ce l-ați obișnuit să nu se mai poată lipsi de prezența dumneavoastră ? Degeaba veți consulta avocații, ei nu vor putea găsi o justificare pentru purtarea dumneavoastră urîtă ; și apoi, oamenii aceștia nu cunosc decît argumente, și argumentele nu prididesc să răspundă sentimentelor.

În ce mă privește, mi-ați spus de-atîtea ori că rațiunea vă îndemna la călătoria aceasta, încît ați izbutit să mă certați cu ea. Nici nu mai vreau s-o ascult ; nici chiar atunci cînd îmi spune să vă uit. Totuși, de data aceasta ar da dovadă de cumințenie ; și de fapt, nici nu mi-ar fi așa de greu cum ați crede. Ar fi de ajuns să mă las de obiceiul de a mă gîndi mereu la dumneavoastră : și vă asigur că aici nimic nu mi-ar aminti de dumneavoastră.

Cele mai frumoase dintre doamnele noastre, acelea despre care se spune că sînt cele mai drăgălașe, sînt totuși atît de departe de dumneavoastră, încît n-ar putea da decît o foarte ștearsă idee despre dumneavoastră. Cred chiar că pentru cine are ochi ageri, cu cît a putut crede la început că vă seamănă, cu atît le găsește apoi mai diferite ; degeaba se ostenesc, degeaba se străduiesc din toate puterile, tot nu vor fi vreodată cum sînteți dumneavoastră, și într-asta constă tot farmecul. Din nefericire, cînd zilele sînt

atît de lungi și cînd n-ai nici o ocupație, visezi, clădești castele în Spania, îți creezi himere : încetul cu încetul, imaginația se înfierbîntă ; vrei să-ți înfrumusețezi opera, aduni în ea tot ce poate să-ți placă și ajungi, în sfîrșit, la desăvîrșire ; iar cînd ai ajuns acolo, portretul te întoarce iar la model și rămîi surprins să constați că tot timpul n-ai făcut altceva decît să te gîndești la doamna de Merteuil.

Chiar și în momentul acesta, sînt victima unei erori oarecum asemănătoare. Ați crede poate că pentru a mă gîndi la dumneavoastră m-am apucat să vă scriu ? Nicidecum : am făcut-o tocmai ca să nu mă mai gîndesc. Aveam intenția să vă spun sute de lucruri care nu erau în legătură cu dumneavoastră, și care se refereau la ceea ce știți că mă preocupă atît de mult ; și totuși, tocmai pe acestea le-am neglijat. De cînd oare farmecul prieteniei te distrage de la acela al dragostei ? A ! dacă aș cerceta mai de aproape, aș găsi poate că trebuie să-mi aduc o mică învinuire ! Dar tăcere ! să uităm mai bine această ușoară greșeală, de teamă să nu cad iarăși în ea ; nici chiar prietena mea să n-o afle.

Dar de ce nu sînteți aici ca să-mi răspundeți, ca să mă aduceți pe calea cea bună dacă mă rătăcesc, ca să-mi vorbiți de Cécile a mea, ca să sporiți, dacă e cu putință, fericirea că o iubesc cu ideea atît de îmbietoare că pe prietena dumneavoastră o iubesc ? Da, mărturisesc, dragostea pe care mi-o inspiră mi-a devenit și mai prețioasă de cînd ați binevoit să-i primiți confidența. Îmi place atît de mult să-mi deschid inima în fața dumneavoastră, să vă împărtășesc sentimentele mele, să le depun fără nici o rezervă în inima dumneavoastră ! Parcă-mi sînt din ce în ce mai dragi, pe măsură ce binevoiți să mi le primiți ; și apoi, vă privesc și-mi spun : în ea se află ascunsă toată fericirea mea.

N-am a vă spune nimic nou în ce privește situația mea. Ultima scrisoare pe care am primit-o de la ea sporește și-mi întărește speranța, dar o amînă din nou. Totuși, motivele ei sînt atît de afectuoase și de cinstite, încît nu pot nici să mă plîng, nici să i le reproșez. Poate că nu prea înțelegeți ceea ce vreau să spun ; dar de ce nu sînteți aici ?

Cu toate că poți spune unei prietene totul, nu îndrăznești să-i scrii totul. Secretele iubirii, mai cu seamă, sînt atît de gingașe, încît nu le poți da drumul să călătorească singure. Dacă uneori le îngădui să plece din tine, nu trebuie, cel puțin, să le pierzi din ochi ; trebuie, ca să spun astfel, să fii sigur că și-au găsit un nou adăpost. A ! întorceți-vă, încîntătoarea mea prietenă ; vă dați bine seama că întoarcerea dumneavoastră e necesară. Uitați, în sfîrșit, miile de motive care vă reținacolo unde vă găsiți, sau învățați-mă să trăiesc acolo unde nu sînteți.

Am cinstea de a fi etc...

Paris, 18 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXIX-a

Doamna de Rosemonde către prezidenta de Tourvel

Cu toate că sînt încă tare suferindă, drăguța mea, încerc să-ți scriu eu însămi, ca să-ți pot vorbi de ceea ce te interesează. Nepotul meu continuă să-și manifeste mizantropia. Se informează zilnic cu regularitate despre sănătatea mea, dar n-a venit niciodată să mă vadă, cu toate că l-am rugat : astfel că îl văd tot atît de puțin ca și cum ar fi la Paris. L-am întîlnit totuși azi-dimineață, cînd pentru prima dată am coborît de cînd sînt bolnavă. Și am aflat că de patru zile merge regulat să asculte liturghia. Dea Domnul să țină !

Cînd am intrat a venit spre mine și m-a felicitat foarte afectuos în privința sănătății mele mai bune. Deoarece începea liturghia, am scurtat conversația pe care aveam de gînd să o continui după aceea ; dar a dispărut mai înainte ca să-l fi putut ajunge. Nu-ți voi ascunde că l-am găsit oarecum schimbat. Dar, draga mea, nu-mi da prilej să mă căiesc de încrederea ce am în judecata dumitale, arătînd o prea mare îngrijorare ; și fii mai ales sigură că aș prefera să te mîhnesc decît să te înșel.

Dacă nepotul meu va continua să nu vină la mine, de îndată ce voi fi mai bine, mă voi duce eu să-l văd, la el în cameră ; și voi încerca să aflu cauza acestei ciudate manii, de care cred că nu ești cu totul străină. Te voi încunoștința despre ceea ce voi fi aflat. Acum te las, nemaiputîndu-mi mișca degetele : și apoi, dacă Adelaïde ar ști că am scris, m-ar dojeni toată seara. Rămîi cu bine, scumpa mea.

Castelul... 20 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXX-a

Vicontele de Valmont către părintele Anselme

(Călugăr benedictin la mănăstirea din strada Saint-Honoré)

Nu am cinstea, domnule, de a fi cunoscut de dumneavoastră : dar știu că doamna președintă de Tourvel are în dumneavoastră o încredere deplină, și mai știu cît de îndreptățită este această încredere. Cred așadar că pot, fără nici o indiscreție, să mă adresez dumneavoastră, în scopul de a obține un serviciu foarte important, cu adevărat vrednic de sfînta dumneavoastră păstorire, și care privește atît interesele doamnei de Tourvel cît și interesele mele.

Dețin hîrtii importante care o privesc, care nu pot fi încredințate nimănui și pe care nu trebuie și nu vreau să le înmînez decît ei. N-am nici un mijloc de a o informa, deoarece, din motive pe care le știți de la ea, dar de care nu cred că mi-e îngăduit să vă vorbesc, a luat hotărîrea să refuze orice corespondență cu mine : hotărîre pe care mărturisesc că nu pot s-o blamez azi, deoarece nu putea să prevadă anumite evenimente la care nu mă puteam nici eu cîtuși de puțin aștepta și care nu erau posibile decît prin intervenția puterii supraomenești pe care sîntem siliți s-o recunoaștem în ele.

Vă rog deci, domnule, să binevoiți a o informa în privința noilor mele hotărîri și să-i cereți pentru mine o în-

trevedere particulară, care să-mi dea prilejul de a-mi repara, în parte cel puțin, greșelile prin scuze ; și, ca un ultim sacrificiu, să fac să dispară din ochii ei singurele urme existente ale unei greșeli sau ale unei vine de care m-am făcut vinovat față de ea.

Numai după această ispășire preliminară voi îndrăzni să depun la picioarele dumneavoastră mărturisirea umilitoare a lungilor mele rătăciri ; și să implor mediațiunea dumneavoastră pentru o împăcare și mai importantă dar și mai grea din nefericire. Pot să sper, domnule, că nu-mi veți refuza ajutorul dumneavoastră atît de necesar și atît de prețios ? și că veți consimți să-mi sprijiniți slăbiciunea și să-mi călăuziți pașii pe o cale nouă, pe care doresc din tot sufletul s-o urmez, dar pe care, mărturisesc cu rușine n-o cunosc încă ?

Aștept răspunsul dumneavoastră cu nerăbdarea căinței care dorește îndreptare și vă rog să mă credeți cu aceeași recunoștință și venerație,

al dumneavoastră preaumil etc.

P.S. Vă autorizez, domnule, în cazul că veți găsi de cuviință, să comunicați scrisoarea aceasta doamnei de Tourvel, pe care îmi voi face toată viața o datorie de a o respecta, și în ființa căreia nu voi înceta de a cinsti pe aceea de care s-a slujit cerul ca să-mi îndrepte sufletul spre virtute, prin exemplul înălțător al virtuților ei.

Castelul... 22 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXI-a

Marchiza de Merteuil către cavalerul Danceny

Am primit scrisoarea dumitale, preatînărul meu prieten ; dar înainte de a-ți mulțumi, trebuie să te cert și te previn că dacă nu te îndrepți, nu vei mai primi nici un răspuns de la mine. Renunță, crede-mă, la tonul acesta mă-

gulitor, care nu mai e decît limbaj convenţional, cînd nu este expresia dragostei. E oare acesta stilul prieteniei ? Nu, dragul meu : fiecare sentiment îşi are limbajul care-i convine ; şi să te serveşti de altul înseamnă să ascunzi gîndul pe care-l exprimi. Ştiu că femeiuştile noastre nu înţeleg nimic din ce li se spune, dacă nu e tradus, ca să zic aşa, în jargonul acesta ; mărturisesc, însă, îmi închipuiam că merit să nu mă confunzi cu ele. Sînt cu adevărat supărată, şi poate chiar mai mult decît ar trebui, că m-ai judecat atît de rău.

Nu vei găsi deci în scrisoarea mea decît ceea ce lipseşte scrisorii dumitale : sinceritate şi simplitate. Îţi voi spune, de exemplu, că aş fi foarte bucuroasă să te văd şi că sînt necăjită că am lîngă mine numai oameni care mă plictisesc, în loc să am pe cei care-mi plac. Dar, dumneata, aceeaşi frază ai traduce-o astfel : *învăţaţi-mă să trăiesc acolo unde nu sînteţi ;* astfel încît atunci cînd vei fi, presupun, cu iubita dumitale, n-o să poţi trăi lîngă ea, fără să fiu şi eu între voi. E penibil ! Şi femeile acelea *care nu sînt niciodată ca mine !* Socoţi poate că nici Cécile a dumitale nu este ! Iată totuşi unde duce un limbaj care, folosit atît de abuziv astăzi, e mai prejos chiar decît jargonul complimentelor şi devine doar o simplă formulă, în care nu crezi mai mult decît în aceea de „a dumneavoastră prea plecată slugă".

Dragul meu, cînd îmi scrii, scrie-mi ca să-mi spui felul dumitale de a gîndi şi de a simţi, şi nu ca să-mi trimiţi fraze pe care le-aş găsi, şi fără dumneata, mai mult sau mai puţin bine spuse în primul roman apărut. Nădăjduiesc că nu te vei supăra de ceea ce îţi spun, chiar dacă ai vedea într-asta un pic de supărare ; căci nu pot să tăgăduiesc că sînt puţintel supărată : dar ca să evit pînă şi umbra defectului pe care ţi-l reproşez, nu-ţi voi spune că supărarea mea provine poate puţin şi din pricina depărtării la care mă aflu de dumneata. Mi se pare, la urma urmei, că preţuieşti mai mult decît un proces şi doi avocaţi, şi poate chiar mai mult decît *îndatoritorul* Belleroche.

În loc să te întristezi de absența mea, ar trebui să te feliciți ; fiindcă niciodată nu ți-am făcut un compliment atît de frumos. Cred că încep să-ți imit exemplul și că îți voi spune și eu lucruri măgulitoare : totuși nu, mai bine să-mi păstrez sinceritatea ; așadar sinceritatea mea și numai ea îți spune să fii sigur de prietenia mea afectuoasă și de interesul pe care mi-l inspiră. E foarte plăcut să ai un prieten tînăr a cărui inimă e ocupată în altă parte. Acesta nu e obiceiul tuturor femeilor ; dar e al meu. Te lași parcă mai bucuros în voia unui sentiment de care nu ai întru nimic a te teme : de aceea pentru dumneata am trecut destul de curînd, poate, la rolul de confidentă. Dar dumneata îți alegi iubitele atît de tinere, încît m-ai făcut să-mi dau pentru prima oară seama că încep să fiu bătrînă ! E bine că-ți pregătești astfel o statornicie de lungă durată, și îți doresc din toată inima să fie reciprocă.

Ai toată dreptatea să te lași convins *de motivele afectuoase* și cinstite care, precum îmi spui, îți *amînă fericirea.* O lungă apărare e singurul merit care le rămîne acelora care nu rezistă întotdeauna ; și ceea ce mi s-ar părea că e de neiertat pentru oricare alta, afară de o copilă cum e Cécile Volanges, ar fi să nu știe să fugă de o primejdie de care a fost îndeajuns înștiințată din clipa cînd și-a mărturisit dragostea. Voi, bărbații, nici nu bănuiți ce înseamnă virtutea și cît de mult costă ca s-o sacrifici ! Dar o femeie care judecă cîtuși de puțin trebuie să știe că, independent de greșeala pe care o comite, o slăbiciune e pentru ea cea mai mare nenorocire ; și nu-mi închipui cum s-ar lăsa prinsă vreuna într-o astfel de cursă, dacă a putut să cugete o singură clipă.

Nu încerca, te rog, să-mi combați această idee, căci ea mă leagă în primul rînd de dumneata. Mă vei scăpa de primejdiile dragostei ; cu toate că și fără dumneata am putut să mă apăr pînă acum, consimt să-ți fiu recunoscătoare, și asta mă va face să te iubesc mai tare și mai îndelung. Și cu aceasta, scumpul meu cavaler, mă rog lui Dumnezeu să te aibă în buna și sfînta lui pază.

Castelul de... 22 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXII-a

Doamna de Rosemonde către preşedinta de Tourvel

Nădăjduiam, scumpa mea fiică, să pot risipi în sfîrşit îngrijorările dumitale ; şi văd dimpotrivă, cu îndurerare, că trebuie să ţi le sporesc. Linişteşte-te totuşi ; nepotul meu nu este în primejdie : nici nu se poate spune că e bolnav într-adevăr. Dar de bună seamă se petrece cu el un lucru extraordinar. Nu înţeleg nimic ; dar am ieşit din camera lui cu un sentiment de tristeţe, poate chiar de spaimă, pe care îmi reproşez că ţi-l împărtăşesc, dar de care simt nevoia să-ţi vorbesc. Iată descrierea celor întîmplate : poţi să fii sigură că e fidelă ; căci dacă aş trăi alţi optzeci de ani, tot n-aş uita impresia pe care mi-a făcut-o această jalnică scenă.

Am fost deci azi-dimineaţă la nepotul meu ; l-am găsit scriind, înconjurat de tot felul de hîrtii care păreau să constituie obiectul preocupărilor lui. Era atît de cufundat, încît eram în mijlocul camerii şi el încă nu întorsese capul ca să vadă cine intrase. Îndată ce m-a zărit, am băgat bine de seamă că, ridicîndu-se, se silea să-şi dea feţei o expresie de circumstanţă, şi poate aceasta mi-a atras mai mult atenţia. Era, ce-i drept, fără gîteală şi nepudrat ; dar l-am găsit palid şi obosit, mai ales tras la faţă. Privirea lui, pe care o văzusem atît de vie şi de veselă, era tristă şi abătută ; în sfîrşit, între noi fie vorba, n-aş fi vrut să-l vezi astfel : căci stîrnea o vie emoţie, foarte nimerită să inspire, după cîte cred, mila aceea duioasă, care e una din cele mai primejdioase mreje ale dragostei.

Cu toate că eram impresionată de ce vedeam, am început totuşi conversaţia ca şi cum n-aş fi văzut nimic. Am vorbit mai întîi despre sănătatea lui şi, fără să-mi spună că ar fi bună, nu mi-a afirmat totuşi nici că ar fi proastă. Atunci m-am plîns de izolarea lui, care părea întrucîtva o manie, şi mă străduiam să dau un ton de glumă micii mele mustrări ; dar el mi-a răspuns pe un ton grav : „E o vină mai mult, o mărturisesc ; dar va fi reparată şi ea o dată cu celelalte". Aerul său, mai mult chiar decît vorbele, mi-a

cam curmat veselia, și m-am grăbit să-i spun că dădea prea multă importanță unui simplu reproș prietenesc.

Ne-am reluat deci liniștit conversația, și puțin după aceea mi-a spus că, poate curînd, niște treburi, *cele mai importante treburi din viața lui,* îl vor rechema la Paris : dar cum mi-era teamă că ghicesc, scumpa mea, despre ce treabă era vorba și că începutul acesta m-ar fi silit să primesc o confidență pe care nu o doream, nu l-am întrebat nimic, și m-am mulțumit să-i răspund că mai multă variație ar fi folositoare sănătății lui. Am mai adăugat că de data aceasta nu voi stărui, căci îmi iubesc prietenii pentru ei înșiși ; la această frază atît de simplă el, strîngîndu-mi mîinile, și vorbind cu o vehemență pe care nu ți-o pot reda îmi spuse : „Da, scumpă mătușă, iubește, iubește mult pe un nepot care te respectă și căruia îi ești dragă : și, precum spui, iubește-l pentru el însuși. Nu te îngrijora de fericirea lui, și nu tulbura cu vreun regret liniștea veșnică de care nădăjduiește să se bucure curînd. Repetă-mi că mă iubești, și că mă vei ierta ; da, mă vei ierta, căci îți cunosc bunătatea ; dar pot nădăjdui oare aceeași indulgență de la cei pe care i-am ofensat atît de mult ?“ S-a aplecat atunci asupra mea, ca să-mi ascundă, cred, semnele suferinței lui, pe care vocea lui mi-o arăta fără să vrea.

Mișcată mai mult decît pot să-ți spun, m-am ridicat repede ; și fără îndoială a observat spaima mea, căci numaidecît, stăpînindu-se și mai tare a adăugat : „Iertați-mă, iertați-mă, doamnă ; simt că vorbesc fără noimă fără să vreau. Uitați vă rog cuvintele mele și amintiți-vă numai profundul meu respect. Înainte de a pleca, a mai adăugat, voi veni să vă reînnoiesc omagiul respectului meu.“ Am avut impresia că această ultimă frază era un semn că trebuia să-mi sfîrșesc vizita : și într-adevăr am plecat.

Dar cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît ghicesc mai puțin ce a vrut să spună. Ce înseamnă acele treburi, *cele mai mari din viața lui ?* pentru ce îmi cere iertare ? de unde-i venea această înduioșare involuntară cînd vorbea cu mine ? Mi-am pus aceste întrebări de o mie de ori, fără să pot răspunde. Nu văd măcar ce legătură ar putea avea toate acestea cu dumneata ; totuși, cum ochii dragostei sînt

mai ageri decît cei ai prieteniei, n-am vrut să-ţi ascund nimic din cele ce s-au petrecut între nepotul meu şi mine.

Am întrerupt în patru rînduri această lungă scrisoare, pe care aş face-o şi mai lungă dacă n-ar fi oboseala pe care o simt. Rămîi cu bine, scumpa mea.

Castelul... 25 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXIII-a

Părintele Anselme către vicontele de Valmont

Am primit, domnule viconte, scrisoarea ce mi-aţi făcut cinstea să-mi trimiteţi ; şi chiar ieri, m-am dus, după dorinţa dumneavoastră, la persoana în chestiune. I-am expus obiectul şi motivele demersului pe care m-aţi rugat să-l fac pe lîngă ea. Oricît de neclintită am găsit-o în hotărîrea cuminte pe care o luase la început, cînd i-am arătat că prin refuzul ei risca, poate, să împiedice fericita dumneavoastră înapoiere pe calea cea dreptă, şi să se pună astfel, întrucîtva, de-a curmezişul intenţiilor milostive ale Providenţei, a consimţit să primească vizita dumneavoastră, cu condiţia, însă, că va fi ultima, şi m-a însărcinat să vă vestesc că va fi acasă joia viitoare, 28 ale lunii curente. Dacă ziua aceasta nu vă convine, veţi avea bunăvoinţa s-o înştiinţaţi şi să-i indicaţi altă zi. Scrisoarea dumneavoastră va fi primită.

Totuşi, domnule viconte, îngăduiţi-mi să vă îndemn să nu amînaţi fără motive temeinice această dată, ca să puteţi astfel urma cît mai curînd şi cît mai deplin lăudabilele dispoziţii pe care mi le mărturisiţi. Gîndiţi-vă că cine întîrzie să profite de clipa cînd vine harul, riscă poate ca acesta să-i fie retras ; că dacă bunătatea divină este nemărginită, folosinţa ei e totuşi rînduită de dreptate ; şi că poate sosi ceasul cînd Dumnezeul milostivirii se poate preface în Dumnezeul răzbunării.

Dacă veţi continua să mă cinstiţi cu încrederea dumneavoastră, vă asigur de toată solicitudinea mea, de îndată

ce veți căuta-o ; oricît de ocupat aș fi, sarcina mea cea mai importantă va fi totdeauna aceea de a îndeplini datoriile sfintei misiuni căreia m-am devotat cu precădere, iar cea mai frumoasă clipă din viața mea, aceea cînd voi vedea străduințele mele propășind prin binecuvîntarea Atotputernicului. Sărmani păcătoși ce sîntem, noi nu putem nimic prin noi înșine ! Dar Domnul care vă cheamă poate totul ; și tot bunătății Lui vom datora, dumneavoastră dorința neclintită de a vă uni cu El, iar eu mijloacele de a vă călăuzi. Cu ajutorul lui, nădăjduiesc să vă conving curînd că numai sfînta religie, poate chiar și în lumea aceasta, să dea fericirea temeinică și trainică, pe care zadarnic ați căutat-o în amăgirea patimilor omenești.

Am cinstea să fiu, cu respectuoasă considerație etc.

Paris, 23 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXIV-a

Președinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Uimirea ce m-a cuprins ieri, doamnă, la vestea pe care am aflat-o, nu m-a făcut să uit satisfacția pe care v-ar pricinui-o și dumneavoastră, și mă grăbesc să v-o împărtășesc. Domnul de Valmont nu se mai ocupă nici de mine, nici de dragostea lui ; și nu mai vrea decît să repare printr-o viață cucernică greșelile sau mai degrabă rătăcirile din tinerețe. Am fost informată de acest mare eveniment de către părintele Anselme, căruia i-a adresat rugămintea de a-i fi pe viitor călăuză și de a-i prilejui o întrevedere cu mine, întrevedere al cărei obiect principal socot că este să-mi înapoieze scrisorile pe care le păstrase pînă acum, în ciuda rugăminților mele. Fără îndoială nu pot decît să mă bucur de această fericită schimbare și să mă felicit dacă, așa precum spune, am contribuit și eu cu ceva la aceasta. Dar de ce trebuia oare să-i fiu eu unealta și s-o plătesc cu liniștea vieții mele ? Fericirea domnului

de Valmont nu se putea înfăptui decît prin nenorocirea mea ? Oh ! îngăduitoarea mea prietenă, iertați-mi această tînguire. Știu că nu se cuvine să cercetez hotărîrile Domnului : dar în timp ce-L rog fără întrerupere, și mereu zadarnic, să-mi dea puterea de a învinge nenorocita mea dragoste, El o revarsă asupra celui care nu i-o ceruse, și pe mine mă lasă fără ajutor, pradă slăbiciunii mele.

Dar să înăbușim murmurul acesta vinovat. Nu știu oare că fiul risipitor, la întoarcerea lui, a obținut mai multă dărnicie de la părintele său decît fiul care niciodată nu lipsise de acasă ? Ce drept avem noi de a cere socoteală Celui ce nu ne datorează nimic ? Și chiar dacă ar fi cu putință să avem oarecare drepturi față de El, ce ar însemna oare drepturile mele ? Mă voi lăuda oare cu o cumințenie pe care și așa nu o datoresc decît lui Valmont ? El m-a salvat ; să îndrăznesc eu să mă plîng pentru că sufăr din pricina lui ? Nu : îmi vor fi scumpe suferințele, dacă sînt prețul fericirii sale. Trebuia, fără îndoială, să se reîntoarcă și el la Părintele nostru comun. Dumnezeu, care l-a întrupat, nu putea să nu-și îndrăgească opera. Doar nu crease această ființă fermecătoare ca să facă din ea un osîndit al gheenei. Eu singură trebuie să îndur calvarul îndrăzneței mele nesocotințe ; nu se cuvenea oare să știu că, de vreme ce îmi era oprit să-l iubesc, nu trebuia nici să-mi îngădui să-l văd ?

Greșeala sau nenorocirea mea vin din faptul că prea mult timp am refuzat să admit adevărul acesta. Sînteți martoră, scumpă și vrednică prietenă, că mi-am impus acest sacrificiu de îndată ce i-am recunoscut necesitatea, dar pentru ca el să fie deplin, mai trebuia ceva, și anume, ca domnul de Valmont să nu-l împartă cu mine. Mă credeți oare că acest gînd e tocmai ce mă frămîntă acum cel mai mult ? Nesuferit orgoliu, care ne alină suferințele ce îndurăm cu acelea pe care le pricinuim altora ! Ah ! Voi învinge inima aceasta răzvrătită, o voi deprinde cu umilințele.

Pentru aceasta, mai cu seamă, am consimțit în sfîrșit să primesc, joia viitoare, penibila vizită a domnului de Valmont. Și-l voi auzi chiar pe el spunîndu-mi că nu mai sînt nimic pentru dînsul, că impresia slabă și trecătoare pe care i-o făcusem s-a șters cu desăvîrșire ! Voi

vedea privirile lui îndreptîndu-se fără emoţie spre mine, în timp ce teama de a o trăda pe a mea mă va face să-mi plec ochii. Scrisorile acelea pe care mi le-a refuzat atîta vreme, cu toate cererile mele repetate, le voi obţine de la nepăsarea lui ; mi le va restitui ca pe nişte obiecte inutile şi care nu-l mai interesează ; şi mîinile mele tremurătoare, primind acest depozit ruşinos, vor simţi că le este încredinţat cu o mînă neşovăitoare şi liniştită ! În sfîrşit, îl voi vedea îndepărtîndu-se... îndepărtîndu-se pentru totdeauna, şi privirile mele, care-l vor urmări, nu vor vedea pe ale sale întorcîndu-se spre mine !

Am fost aşadar hărăzită să îndur atîta umilinţă ! Ah ! cel puţin să mi-o fac prielnică, lăsînd-o să mă pătrundă cu sentimentul slăbiciunii mele... Da, scrisorile acestea, pe care el nu mai doreşte să le păstreze, eu le voi păstra cu sfinţenie. Îmi voi impune ruşinea să le recitesc în fiecare zi, pînă cînd lacrimile mele le vor fi şters ultimele urme ; iar pe ale lui le voi arde, ca purtătoare ale otrăvii primejdioase ce mi-a corupt sufletul. Oh ! ce-i dragostea, dacă ne face să regretăm pînă şi primejdiile la care ne expune şi dacă, mai cu seamă, ne putem teme că o simţim chiar şi atunci cînd n-o mai inspirăm ! Scapă-mă, Doamne, de această patimă funestă, care nu te lasă să alegi decît între ruşine şi nenorocire, şi adesea chiar le întruneşte pe amîndouă ; şi fă ca cel puţin prudenţa să-mi înlocuiască virtutea.

Ce departe e încă ziua ceea de joi ! de ce nu pot să fac chiar acum acest sacrificiu dureros şi să uit în acelaşi timp şi cauza şi obiectul ei ! Vizita aceasta mă stinghereşte ; îmi pare rău că am promis-o. Ce nevoie mai are să mă revadă ? ce mai însemnăm acum unul pentru celălalt ! Dacă m-a jignit, îl iert. Îl felicit chiar că vrea să-şi repare greşelile ; îl laud pentru aceasta. Voi face şi mai mult, îi voi urma exemplul ; şi cum am fost prinsă în mrejele aceloraşi rătăciri, exemplul său mă va întoarce din rătăcire. Dar dacă are de gînd să fugă de mine, de ce să înceapă prin a mă căuta ? Lucrul cel mai urgent nu-i oare, pentru fiecare din noi, să-l uite pe celălalt ? Ah ! Fără îndoială că da, şi de acum încolo asta va fi singura mea grijă.

Dacă-mi îngăduiți, scumpă prietenă, lîngă dumneavoastră voi veni să-mi îndeplinesc această grea sarcină. Dacă voi avea nevoie de ajutor, poate chiar și de consolare, nu vreau să le primesc decît de la dumneavoastră. Numai dumneavoastră știți să mă înțelegeți și să vorbiți inimii mele. Prietenia dumneavoastră prețioasă îmi va umple toată existența. Nimic nu-mi va părea prea greu ca să vă ajut în osteneala pe care veți binevoi să v-o dați. Dumneavoastră vă voi datora liniștea mea, fericirea mea, virtutea mea ; și rodul bunătății dumneavoastră față de mine va fi că m-ați făcut în sfîrșit vrednică de ea.

Cred că scrisoarea aceasta dovedește multă nesocotință ; presupun, cel puțin, după tulburarea ce am simțit-o în timp ce vă scriam. Dacă se vor găsi în ea unele sentimente de care ar trebui să roșesc, acoperiți-le cu îngăduitoarea dumneavoastră prietenie. Mă las cu totul în seama ei. Nu dumneavoastră aș vrea să v-ascund vreuna din pornirile inimii mele.

Vă las cu bine, respectabila mea prietenă. Nădăjduiesc că vă voi vesti curînd ziua sosirii mele.

Paris, 25 octombrie 17''

PARTEA A PATRA

SCRISOAREA a CXXV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Iat-o deci înfrîntă pe femeia aceasta trufașă care îndrăznise să creadă că ar putea să-mi reziste ! Da, dragă prietenă, e a mea, în întregime a mea ; și de ieri, mi-a acordat tot ce poate acorda o femeie.

Sînt încă prea aproape de fericirea mea ca s-o pot aprecia : dar sînt uimit de farmecul necunoscut pe care l-am simțit. Să fie oare adevărat că virtutea mărește prețul unei femei, pînă și în clipa slăbiciunii sale ? dar să înlăturăm această idee copilărească pe care aș face mai bine s-o pun alături de basmele doicii. Nu întîlnim oare aproape întotdeauna o rezistență, mai mult sau mai puțin simulată, la prima victorie ? și am mai găsit oare în altă parte farmecul de care vorbesc ? Totuși nu-i nici acela al dragostei ; căci dacă am avut uneori lîngă această femeie uimitoare clipe de slăbiciune care semănau cu această lașă pasiune, totdeauna am știut să le înfrîng și să mă întorc la principiile mele. Chiar dacă scena de ieri m-a dus, după cum cred, puțin mai departe decît socoteam, chiar dacă, la un moment dat am împărtășit tulburarea și beția pe care le provocam, iluzia aceasta trecătoare acum s-a risipit, și totuși farmecul persistă. Aș simți chiar, mărturisesc, o plăcere deosebită să mă las în voia lui, dacă nu mi-ar pricinui oarecare îngrijorare. Să fiu oare la vîrsta mea stăpînit, ca un școlar, de un sentiment involuntar și necunoscut ? Nu : sînt dator înainte de toate, să-l combat și să-l lămuresc.

De altminteri, poate i-am și întrezărit cauza ! Sau, cel puțin, mă complac în această idee și aș dori să fie adevărată.

În mulțimea de femei pe lîngă care am îndeplinit, pînă azi, rolul și funcțiunea de amant, nu întîlnisem încă nici una care să nu fi avut cel puțin tot atîta poftă să cedeze cîtă aveam și eu s-o hotărăsc să facă aceasta ; mă obișnuisem chiar să le spun mironosițe acelora care nu făceau decît jumătate din drum, spre deosebire de atîtea altele a căror apărare provocătoare acoperă într-o foarte slabă măsură primele avansuri făcute de ele.

Aici, dimpotrivă, m-am lovit din capul locului de o prejudecată defavorabilă, și întemeiată apoi pe sfaturile și informațiile unei femei dușmănoase, dar clarvăzătoare ; de o foarte mare timiditate firească, pe care o întărea o pudoare conștientă ; de o înclinare către virtute pe care o călăuzea religia și care număra doi ani de izbîndă ; în sfîrșit, de încercări reușite, inspirate de toate aceste motive, și care nu aveau alt scop decît s-o scape de urmăririle mele.

Așadar nu-i vorba, ca în celelalte aventuri ale mele, de o simplă capitulare, mai mult sau mai puțin avantajoasă, și de care ți-e mai ușor să profiți decît să te mîndrești ; ci de o victorie desăvîrșită, dobîndită printr-o campanie penibilă și hotărîtă de manevre savante. Nu-i deci de mirare că succesul acesta, datorit numai mie, mi-a devenit cu atît mai prețios ; iar sporul de plăcere pe care l-am simțit în izbînda mea, și pe care-l simt încă, nu-i decît impresia agreabilă a sentimentului gloriei. Îmi convine s-o cred, deoarece aceasta mă salvează de gîndul umilitor că aș putea depinde oarecum de însăși sclava pe care am subjugat-o, că n-aș fi singurul stăpîn pe întreaga mea fericire și că facultatea de a mă face să mă bucur de ea, cu toată tăria ei, ar fi rezervată unei anumite femei, cu excluderea oricărei alteia.

Aceste reflecții pline de bun-simț îmi vor hotărî purtarea în această importantă împrejurare ; și poți fi sigură că nu mă voi lăsa atît de înlănțuit încît să nu pot rupe oricînd aceste noi legături, jucîndu-mă și după plac. Dar îți vorbesc de ruptură ; și dumneata ignorezi încă prin

ce mijloace am dobîndit dreptul de a vorbi despre așa ceva ; citește deci ; și constată la ce se expune cumințenia cînd încearcă să vină în ajutorul nebuniei. Studiam cu atîta atenție vorbele melo și răspunsurile pe care le obțineam, încît nădăjduiesc să ți le redau atît pe unele cît și pe celelalte cu o exactitate de care vei fi mulțumită.

Vei vedea din copiile celor două scrisori alăturate [1], ce mijlocitor mi-am ales ca să mă apropii de îngerașul meu, și cîtă rîvnă a depus acest om sfînt ca să ne unească. Dar trebuie să-ți mai spun că aflasem dintr-o scrisoare, interceptată potrivit obiceiului, că teama și mica umilință de a fi părăsită zdruncinaseră puțin prudența austerei mironosițe și-i umpluseră inima și capul cu sentimente și idei care, deși lipsite de bun-simț, nu erau mai puțin interesante. După aceste preliminarii, bune de știut, ieri joi 28, zi dinainte fixată și stabilită de către ingrată, m-am prezentat la ea sub chipul unui sclav timid și pocăit, pentru a pleca sub acela al unui triumfător încununat.

Era șase seara cînd am sosit la frumoasa pustnică, fiindcă de la întoarcerea sa ușa ei rămăsese închisă tuturora. A încercat să se scoale cînd am fost anunțat, dar genunchii care-i tremurau nu-i îngăduiră să rămînă în această poziție ; se așeză din nou. Deoarece servitorul care mă introdusese mai avea treabă în apartament, ea manifestă oarecare nervozitate. Petrecurăm acest interval făcîndu-ne politețele obișnuite. Dar ca să nu pierd nimic din timpul acesta ale cărui momente erau toate prețioase, examinam foarte atent încăperea ; și chiar de pe atunci, îmi întipăream în ochi teatrul victoriei mele. Aș fi putut alege altul mai confortabil, căci în această cameră se afla și o otomană. Dar am observat că în fața ei era un portret al soțului ; și, cu o femeie atît de ciudată, mi-a fost teamă, mărturisesc, ca o singură privire pe care întîmplarea i-ar fi îndreptat-o într-acolo să nu distrugă într-o clipă fructul atîtor străduințe. În sfîrșit, am rămas singuri și am intrat în materie.

După ce am arătat în puține cuvinte că părintele Anselme o informase de bună seamă despre motivele vizitei

[1] Scrisorile a CXX-a și a CXXIII-a.

mele, m-am plîns de tratamentul aspru pe care m-a făcut să-l îndur ; și am insistat îndeosebi asupra *disprețului* pe care mi l-a arătat. S-a apărat, după cum mă așteptam și cum te-ai fi așteptat și dumneata ; mă sprijineam pe lipsa ei de încredere și pe teama pe care o inspirasem ; pe fuga scandaloasă care a urmat, refuzul de a răspunde scrisorilor mele, acela chiar de a le primi etc., etc... Deoarece ea începea să se justifice, ceea ce nu i-ar fi fost greu, am crezut cu cale s-o întrerup ; și ca să-mi ierte procedeul meu brusc, l-am îmbrăcat pe dată într-un compliment : „Dacă atîtea farmece, i-am spus, au făcut o atît de adîncă impresie asupra inimii mele, atîtea virtuți nu au impresionat mai puțin sufletul meu. Sedus, fără îndoială, de dorința de a mă apropia de ele, am îndrăznit să mă cred și vrednic de ele. Nu vă învinuiesc că ați socotit altfel ; dar mă pedepsesc de eroarea mea." Fiindcă tăcea, încurcată, am continuat : „Am dorit, doamnă, sau să mă justific în ochii dumneavoastră, sau să obțin de la dumneavoastră iertare pentru vina pe care mi-o atribuiți ; ca să-mi pot sfîrși astfel în tihnă zilele, cărora nu le mai acord nici un preț, de cînd ați refuzat să le înfrumusețați".

Aici, a încercat totuși să protesteze spunînd : „Datoria nu mi-o îngăduia". Și dificultatea de a-și duce minciuna pînă la capăt, așa cum datoria i-o impunea, nu i-a îngăduit să-și încheie fraza. Am reluat deci cu intonația cea mai caldă. „E așadar adevărat că de mine ați fugit ?" „Plecarea mea era necesară." „Și că mă îndepărtați de dumneavoastră ?" „Trebuie." „Pentru totdeauna ?" „E datoria mea." Nu am nevoie să mai spun că în timpul acestui scurt dialog, glasul duioasei mironosițe era înecat și că privirea ei nu se ridica pînă la mine.

Am socotit necesar să însufletesc puțin lîncezeala acestei scene ; astfel, ridicîndu-mă cu un aer înciudat, am spus : „Dîrzenia dumneavoastră mi-o redă pe a mea. Da, doamnă, vom fi despărțiți ; mai despărțiți chiar decît socotiți : și vă veți lăuda în voie cu opera dumneavoastră." Puțin surprinsă de acest ton de reproș, a vrut să riposteze. „Hotărîrea pe care ați luat-o, spuse ea..." „Nu e decît rezultatul deznădejdii mele, reluai cu violență. Ați dorit să fiu nenorocit ; vă voi dovedi că ați izbutit mai mult chiar decît ați fi vrut." „Doresc fericirea dumneavoastră, răs-

punse ea." Şi în glasul ei începea să se simtă o emoţie destul de puternică. Aruncîndu-mă atunci la picioarele ei şi cu intonaţia dramatică pe care mi-o ştii am strigat: „Ah! neînduplecată fiinţă, poate fi pentru mine o fericire pe care să nu o împărtăşeşti? Unde aş putea-o găsi departe de tine? Ah! Niciodată! Niciodată!" Mărturisesc că procedînd astfel, mă bizuiam mult şi pe ajutorul lacrimilor: dar, fie proastă dispoziţie, fie poate numai din pricina încordării penibile şi neîntrerupte în care mă aflam, mi-a fost cu neputinţă să plîng.

Din fericire, mi-am amintit că pentru a stăpîni o femeie orice mijloc este deopotrivă de binevenit; şi că era de ajuns s-o uimeşti printr-o faptă spectaculoasă, pentru a-i face o impresie adîncă şi favorabilă. Am înlocuit deci sensibilitatea absentă cu teroarea şi, pentru aceasta, schimbînd numai inflexiunea glasului, dar păstrîndu-mi aceeaşi poziţie am urmat: „Da, jur la picioarele tale, să te am sau să mor". Rostind aceste ultime cuvinte, privirile ni se încrucişară. Nu ştiu ce a văzut sau a crezut că vede sfioasa persoană în ochii mei; dar se ridică speriată, şi fugi din braţele mele care o cuprinseseră. Este adevărat că n-am făcut nimic pentru a o reţine: căci am băgat de seamă de multe ori că scenele de disperare, conduse cu prea multă violenţă, devin repede ridicole de îndată ce se prelungesc, sau nu mai oferă decît soluţii cu adevărat tragice, la care însă eram departe de a voi să recurg. Cu toate acestea, în timp ce fugea de mine, am adăugat cu o voce scăzută şi sinistră, dar astfel că să mă poată auzi: „Atunci, mai bine moartea!"

M-am ridicat şi, păstrînd un moment de tăcere, i-am aruncat ca din întîmplare priviri crunte, care sub aparenţa rătăcirii lor nu erau mai puţin clarvăzătoare şi atente. Ţinuta nesigură, respiraţia gîfîită, contractarea tuturor muşchilor, braţele tremurătoare şi puţin ridicate totul îmi dovedea îndestul că efectul era acela pe care voiseм să-l obţin: dar cum în dragoste nimic nu se rezolvă decît numai foarte de aproape, şi cum încă mai eram departe unul de altul, trebuia înainte de toate să ne apropiem şi, ca să pot face asta, m-am arătat deodată cuprins de o linişte aparentă, potrivită în aşa fel ca să potolească efectele acestei stări violente, fără să-i slăbească impresia.

În chip de tranziție, i-am spus : „Sînt foarte nenorocit. Am vrut să trăiesc pentru fericirea dumitale și am tulburat-o. Iată că acum mă devotez liniștii dumitale, și o tulbur din nou.“ Apoi, cu un ton grav dar stingherit : „Iartă-mă, doamnă : puțin obișnuit cu furtunile pasiunilor, nu prea știu să le stăpînesc elanurile. Dacă am greșit lăsîndu-mă pradă lor, gîndește-te cel puțin că e pentru ultima oară. Ah ! liniștește-te, liniștește-te, te conjur.“ Și, în timp ce vorbeam, mă apropiam de ea pe nesimțite. „Dacă vrei să mă liniștesc, răspunse frumoasa înspăimîntată, liniștește-te mai întîi dumneata.“ „Bine ! da, îți făgăduiesc“, i-am spus. Adăugai apoi cu o voce mai stinsă : „Dacă aceasta îmi va cere o mare sforțare, cel puțin nu va fi lungă. Dar, am adăugat îndată cu un aer rătăcit, am venit ca să-ți înapoiez scrisorile. Te rog, binevoiește să le iei înapoi. Îmi rămîne de făcut și această dureroasă jertfă : nu-mi lăsa nimic ce ar putea să-mi slăbească curajul.“ Și, scoțînd din buzunar prețiosul pachet, am spus : „Iată acest depozit amăgitor al încredințărilor prieteniei dumitale ! Mă lega de viață, ia-l înapoi. Dai astfel chiar dumneata semnalul care trebuie să mă despartă de dumneata pentru totdeauna“.

Aici iubita temătoare se lăsă cu totul pradă duioasei sale îngrijorări. „Dar, domnule de Valmont, ce este cu dumneata și ce vrei să spui ? demersul pe care-l faci astăzi nu-i oare cu voința dumitale ? nu e rodul propriilor dumitale reflecții ? și nu oare tot ele te-au făcut chiar și pe dumneata să aprobi hotărîrea necesară pe care mi-o impunea ?“ „Da, reluai eu, hotărîrea aceasta a determinat-o pe a mea.“ „Și care este ?“ „Singura care poate, despărțindu-mă de dumneata, să pună capăt suferințelor mele.“ „Bine, dar spune-mi, ce hotărîre ?“ Am strîns-o atunci în brațe, fără ca ea să se mai împotrivească ; și, înțelegînd din această încălcare a conveniențelor cît de mare și de puternică era emoția ce-o stăpînea, îi spusei nemaiînfrîngîndu-mi entuziasmul : „Femeie adorabilă, nici nu bănuiești ce dragoste mi-ai inspirat ! Niciodată nu vei ști cît de mult ai fost adorată, și că sentimentul acesta mi-a fost mai scump decît viața ! Dea Domnul ca toate zilele să-ți fie norocoase și liniștite ! și să se înfrumusețeze cu toată

fericirea pe care mi-ai refuzat-o ! Răsplătește cel puțin această sinceră urare cu un regret, cu o lacrimă ; și fii încredințată că jertfa mea cea din urmă nu va fi cea mai dureroasă inimii mele. Adio."

Pe cînd vorbeam, simțeam că-i bate inima cu violență ; observam cum se schimbă la față, vedeam mai ales cum o îneacă lacrimile, care nu curgeau totuși decît rare și cu greu. De-abia atunci m-am prefăcut că aș vrea să mă îndepărtez ; dar ea, reținîndu-mă cu putere, spuse repede : „Nu, ascultă-mă !" „Lasă-mă", răspunsei eu. „Mă vei asculta, vreau să m-asculți." „Trebuie să fug de dumneata, trebuie !" „Nu !" strigă ea... La acest ultim cuvînt se aruncă, sau mai degrabă căzu leșinată, în brațele mele. Deoarece încă mă îndoiam de un succes atît de grabnic, am simulat o mare spaimă ; dar așa speriat cum eram, am condus-o sau am dus-o în brațe spre locul dinainte desemnat să slujească drept cîmp de luptă al gloriei mele ; și, într-adevăr, nu-și veni în fire decît după ce fusese prada fericitului învingător.

Pînă aici, scumpă prietenă, vei fi de părere, cred, că metoda mea dă dovadă de o puritate care-ți va face plăcere ; și vei vedea că nu m-am depărtat de loc de adevăratele principii ale acestui război, care, după cum am constatat adesea, seamănă atît de mult cu celălalt. Judecă-mă deci ca pe Turenne sau pe Frédéric. Am silit pe inamic să se lupte cînd el nu voia decît să tărăgăneze ; prin manevre savante am izbutit să-mi aleg terenul și dispozitivele, am știut să inspir inamicului un sentiment de siguranță, ca să-l pot ajunge mai ușor în ascunzătoarea sa, am știut să-i insuflu teroare, înainte de a da lupta, n-am lăsat nimic la voia întîmplării, decît eventualitatea unui mare avantaj în caz de succes, cu certitudinea unei retrageri onorabile în caz de înfrîngere ; în sfîrșit, n-am angajat acțiunea decît dispunînd de o retragere asigurată, prin care să pot apăra și păstra tot ce cucerisem mai înainte. Cred că e tot ce aveam de făcut ; dar acum mă tem că m-am moleșit ca și Hanibal în deliciile de la Capua. Iată ce s-a petrecut pe urmă.

Mă așteptam ca un eveniment atît de mare să nu se petreacă fără lacrimile și disperarea de rigoare ; și dacă am remarcat la început ceva mai multă rușine și un fel de

reculegere, le-am atribuit și pe una și pe cealaltă apucăturilor ei de mironosiță ; și, fără să-mi bat capul cu aceste mici diferențe, pe care le credeam cu totul locale, am urmat pur și simplu calea cea mare a consolărilor, convins fiind că, așa cum se-ntîmplă de obicei, senzațiile vor ajuta sentimentul, și că o singură acțiune va face mai mult decît toate demersurile, pe care totuși nu le-am neglijat. Dar am întîmpinat o rezistență cu adevărat înspăimîntătoare, nu atît prin excesul ei, cît prin forma sub care se prezenta.

Închipuiește-ți o femeie stînd jos, într-o imobilitate rigidă și cu expresia chipului înțepenită ; avînd aerul că nu se gîndește la nimic, că nici nu ascultă, nici nu aude ; ai cărei ochi ficși lăsau să curgă fără sforțare șiroaie de lacrimi. Astfel arăta doamna de Tourvel în timp ce-i vorbeam ; dar dacă încercam să-i atrag atenția asupra mea printr-o dezmierdare, prin gestul cel mai nevinovat, această aparentă apatie era numaidecît urmată de groază, de sufocare, de zvîrcoliri, de suspine și din cînd în cînd de cîte un strigăt, dar de nici un cuvînt articulat.

Aceste crize se repetară de mai multe ori, și din ce în ce mai puternice ; ultima a fost chiar atît de violentă, încît m-a descurajat cu desăvîrșire și m-am temut o clipă că am repurtat o victorie inutilă. Am recurs la obișnuitele locuri comune ; printre care se afla și acesta : „Ești atît de disperată pentru că ai făcut fericirea mea ?“ La cuvîntul acesta, femeia adorabilă se întoarse către mine ; și chipul ei, deși încă puțin rătăcit, își recăpătase totuși expresia îngerească. „Fericirea dumitale ?“ îmi spuse. Îmi ghicești răspunsul. „Ești așadar fericit ?“ Mi-am reînnoit protestările. „Fericit prin mine !“ Am adăugat laudele și vorbele drăgăstoase. În timp ce vorbeam, tot trupul ei se înmlădia ; recăzu cu moliciune, rezemată de fotoliu ; și lăsîndu-mi o mînă pe care îndrăznisem s-o iau spuse : „Simt că acest gînd mă consolează și mă ușurează“.

Îți dai seama că odată găsit făgașul nu l-am mai părăsit ; era cu adevărat cel bun, și poate singurul. Astfel, cînd am încercat un al doilea succes, am întîmpinat la început oarecare rezistență, și ceea ce se petrecuse mai înainte mă făcea circumspect : dar invocînd în ajutorul meu aceeași idee a fericirii mele, am simțit pe dată efectele ei favora-

bile : „Ai dreptate, îmi spuse duioasa persoană ; nu mai pot îndura viața decît în măsura în care va servi să te facă fericit. Mă consacru în întregime acestui țel : din acest moment voi fi a ta și nu vei mai întîmpina din partea mea nici refuz, nici regrete." Cu această candoare naivă sau sublimă mi-a sporit fericirea, împărtășind-o. Beția a fost totală și reciprocă ; și pentru prima oară a mea a supraviețuit plăcerii. N-am plecat din brațele ei decît ca să-i cad la picioare și să-i jur o dragoste veșnică ; și trebuie să-ți mărturisesc totul : credeam tot ce spuneam. În sfîrșit, chiar după ce ne-am despărțit, gîndul ei nu mă părăsea, și a trebuit să fac sforțări ca să mi-l pot îndrepta în altă parte.

Ah ! de ce nu ești aici ca să cumpănești măcar farmecul acțiunii cu acela al recompensei ? Dar nu pierd nimic așteptînd, nu-i așa ? și nădăjduiesc că pot să consider ca stabilită între noi fericita combinație pe care ți-am propus-o în ultima mea scrisoare. După cum vezi, mă țin de cuvînt și, după cum ți-am făgăduit, treburile mele vor fi destul de înaintate ca să pot să-ți dau o parte din timpul meu. Grăbește-te deci să-l expediezi pe molîul acela de Belleroche și lasă-l în pace pe dulceagul de Danceny, ca să nu te mai ocupi decît de mine.

Dar ce poți face oare acolo la țară, că nici măcar nu-mi răspunzi ? Nu știi ce poftă aș avea să te cert ! Dar fericirea te face îngăduitor. Și apoi, nu uit că, rînduindu-mă printre pretendenții la dragostea dumitale, trebuie să mă supun iar micilor dumitale fantezii. Ia aminte totuși că noul amant nu vrea s piardă nimic din vechile drepturi ale prietenului.

Rămîi cu bine, ca pe vremuri... *Da, te las cu bine, îngerul meu ! îți trimit toate sărutările dragostei.*

P.S. Știi că Prévan, după luna lui de închisoare, a fost silit să-și părăsească regimentul ? Astăzi, vestea aceasta s-a răspîndit în tot Parisul. Într-adevăr, iată-l crunt pedepsit pentru o vină pe care n-a avut-o, și succesul dumitale este desăvîrșit !

Paris, 29 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXVI-a

Doamna de Rosemonde către preşedinta de Tourvel

Ţi-aş fi răspuns mai curînd, scumpa mea copilă, dacă oboseala pricinuită de ultima mea scrisoare nu mi-ar fi redeşteptat durerile ; astfel încît în ultimele zile nici nu m-am mai putut folosi de braţul meu. Doream să-ţi mulţumesc cît mai grabnic pentru veştile bune ce mi-ai dat cu privire la nepotul meu şi nu mai puţin să te felicit sincer şi pe dumneata. Cu drept cuvînt, sîntem siliţi să recunoaştem aici mîna Providenţei care, atingînd pe una, l-a salvat de asemenea şi pe celălalt. Da, draga mea, Dumnezeu, care nu voia decît să te încerce, te-a sprijinit în clipa în care puterile îţi erau sleite ; şi în pofida cîrtelilor dumitale, ar trebui mai degrabă să-i aduci laude. Îmi dau bine seama că ţi-ar fi plăcut ca hotărîrea aceasta să o fi luat mai întîi dumneata, şi că aceea a lui Valmont să-i fi fost doar urmarea ; în felul acesta, parcă, drepturile sexului nostru ar fi fost, omeneşte vorbind, mai bine păstrate, şi noi nu vrem să pierdem nici unul ! Dar ce înseamnă considerentele acestea uşuratece, pe lîngă ţelurile importante ce au fost împlinite ? Cel ce scapă dintr-un naufragiu se plînge oare că nu şi-a putut alege mijloacele ?

În curînd vei afla, copila mea, că suferinţele de care te temi se vor alina de la sine ; şi chiar dacă ele ar trebui să stăruiască mereu tot atît de mari, îţi vei da seama că vor fi mai uşor de îndurat decît remuşcările crimei şi dispreţul de tine însăţi. Degeaba ţi-aş fi vorbit mai înainte cu această aparentă severitate : dragostea este un sentiment de sine stătător, pe care prudenţa poate să-l evite, dar nu să-l înfrîngă ; şi care din moment ce s-a născut, nu mai moare decît de propria lui moarte, sau din lipsă totală de speranţă. Cazul acesta din urmă, în care te afli, îmi dă curajul şi dreptul să-ţi spun părerea mea fără înconjur. E crud să sperii pe un bolnav fără speranţe şi căruia nu-i mai putem da decît consolări şi leacuri amăgitoare : dar e cuminte să lămureşti pe un convalescent în privinţa pri-

mejdiilor care-l amenințau, pentru a-i inspira prudența de care are nevoie și supunerea la sfaturile care pot încă să-i fie necesare.

Deoarece m-ai ales să-ți fiu medic, îți vorbesc în această calitate, și-ți spun că micile neplăceri pe care le simți acum, și care poate cer anumite leacuri, nu înseamnă nimic în comparație cu îngrozitoarea boală de a cărei vindecare iată-te acum sigură. Și apoi, fiind prietena dumitale, îmi voi îngădui, ca prietenă a unei femei rezonabile și virtuoase, să adaug că pasiunea aceasta care te subjugase, atît de nenorocită prin ea însăși, era și mai nenorocită prin obiectul ei. Dacă trebuie să cred ce mi se spune, nepotul meu, pe care mărturisesc că-l iubesc poate cu slăbiciune, și care întrunește într-adevăr multe calități vrednice de laudă și mult farmec, nu e totuși nici lipsit de primejdie pentru femei, nici cu totul nevinovat față de ele, și-i place deopotrivă și să le seducă și să le piardă. Sînt sigură că l-ai fi convertit. Nici o femeie, fără îndoială, nu ar fi fost vreodată mai vrednică de asemenea faptă : dar atîtea altele și-au făcut iluzii, a căror speranță a fost înșelată, încît prefer să te știu scutită de această eventualitate.

Gîndește-te acum, draga mea, că în locul atîtor primejdii de care erai amenințată, vei avea, pe lîngă împăcarea conștiinței și propria dumitale liniște, satisfacția de a fi fost principala cauză a fericitei întoarceri a lui Valmont pe calea cea bună. Eu, cel puțin, nu mă îndoiesc că faptul acesta, în mare parte, e opera curajoasei dumitale rezistențe și că o clipă de slăbiciune din partea dumitale l-ar fi lăsat poate pe nepotul meu într-o veșnică rătăcire. Îmi place să gîndesc astfel și doresc ca și dumneata să gîndești la fel ; vei afla într-asta primele dumitale consolări iar eu noi temeiuri de a te iubi și mai mult.

Te aștept aici, pe curînd, drăguța mea fată, așa după cum mă vestești. Vino să-ți regăsești liniștea și fericirea pe aceleași locuri pe unde le-ai pierdut ; vino mai ales să te bucuri, alături de duioasa dumitale mamă, că ți-ai ținut atît de bine cuvîntul pe care i l-ai dat, de-a nu face nimic nevrednic de dumneata și de ea !

Castelul... 30 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXVII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Dacă n-am răspuns, viconte, scrisorii dumitale din ziua de 19, nu e din pricină că nu aș fi avut timp : ci pur și simplu din pricină că scrisoarea m-a indispus și am socotit că este lipsită de bun-simț. Am crezut deci că ce aveam mai bun de făcut era s-o dau uitării ; dar fiindcă revii asupra ei și pari să ții la ideile cuprinse în ea, și fiindcă iei tăcerea mea drept o consimțire, trebuie să-ți spun limpede părerea mea.

Am putut avea uneori pretenția să înlocuiesc eu singură un întreg serai ; dar niciodată nu mi-a trecut prin cap să fac parte din el. Credeam că știi acest lucru. Cel puțin acum cînd nu-l mai poți ignora, îți vei da ușor seama cît de ridicolă a trebuit să-mi pară propunerea dumitale. Da, eu ! să-mi sacrific o preferință, și încă o preferință nouă, ca să mă ocup de dumneata ? Și ca să mă ocup în ce fel de dumneata ? așteptînd ca o sclavă supusă rîndul meu la sublimele favoruri ale *Înălțimii Voastre*. De exemplu, atunci cînd vei dori să înlocuiești o clipă acel *farmec necunoscut*, pe care *numai adorabila, divina* doamnă de Tourvel te-a făcut să-l resimți, sau cînd te vei teme să compromiți față de *atrăgătoarea Cécile* ideea superioară pe care ești încîntat că ea o păstrează despre dumneata ; coborîndu-te atunci pînă la mine, vei porni în căutarea unor plăceri mai puțin intense, ce-i drept, dar fără consecințe ; și neprețuitele dumitale amabilități, deși cam rare, vor trebui să prisosească fericirii mele !

Firește, ai o bună părere despre dumneata : dar, pe cît se pare, nici eu nu prea dau dovadă de modestie ; și oricît m-aș privi în oglindă, nu mă văd chiar atît de decăzută. E poate un cusur al meu, dar te previn că mai am și altele.

Am mai cu seamă pe acela de a crede că *școlarul, dulceagul* acela de Danceny, cu gîndul numai la mine, jertfindu-mi, fără să-și facă dintr-asta vreun merit, cea dintîi pasiune a lui mai înainte chiar de a o fi împlinit, și iubindu-mă, în sfîrșit, cum se iubește la vîrsta lui, ar putea,

în ciuda celor douăzeci de ani ai lui, să contribuie cu mai mult succes decît dumneata la fericirea și la plăcerile mele. Îmi îngădui chiar să adaug că dacă mi-ar trece prin gînd să-i dau un adjunct, acela n-ai fi dumneata, cel puțin deocamdată.

Și de ce, mă rog ? mă vei întreba. Mai întîi, s-ar putea foarte bine să nu am nici un motiv, deoarece capriciul care m-ar face să te prefer pe dumneata poate tot atît de bine să mă facă să te înlătur. Din politețe, vreau totuși să-ți expun motivele mele. Mi se pare că asta te-ar sili să-mi faci prea multe sacrificii, iar eu, în loc să-ți fiu recunoscătoare, cum de bună seamă te-ai aștepta, aș fi în stare să cred că tot dumneata îmi datorezi recunoștință ! Vezi, așadar, că fiind atît de departe unul de celălalt prin felul nostru de a judeca, nu ne putem apropia nici într-un chip ; și mă tem că-mi va trebui mult timp, chiar foarte mult, pînă să-mi schimb părerile. Cînd mă voi fi îndreptat, îți făgăduiesc să te anunț. Pînă atunci, crede-mă, descurcă-te cum știi și păstrează-ți sărutările : slavă Domnului, ai ce face cu ele !...

Mă lași cu bine, ca altădată, spui ? Dar altădată mi se pare că făceai mai mult caz de mine ; nu mă destinaseși cu totul rolurilor de mîna a treia ; și, mai ales, binevoiai să aștepți ca eu să spun da, înainte de a fi sigur de consimțămîntul meu. Nu te supăra dacă în loc să-ți spun și eu „rămîi cu bine", ca pe vremuri, îți spun „rămîi cu bine, ca acuma".

Sluga dumitale, domnule viconte.

Castelul... 31 octombrie 17''

SCRISOAREA a CXXVIII-a

Președinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Am primit abia ieri, doamnă, răspunsul dumneavoastră sosit prea tîrziu. M-ar fi ucis pe loc, dacă aș mai fi putut dispune de viața mea : dar altcineva a pus stăpînire pe ea ;

și acela este domnul de Valmont. Vedeți că nu vă ascund nimic. Și dacă nu mă veți mai găsi vrednică de prietenia dumneavoastră, mi-e mai puțin teamă s-o pierd decît s-o înșel. Tot ce pot să vă spun este că, silită de către domnul de Valmont să aleg între moartea și fericirea lui, m-am hotărît pentru aceasta din urmă. Nici nu mă laud, nici nu mă acuz : spun numai ceea ce este.

Vă veți da lesne seama acum ce impresie a trebuit să-mi facă scrisoarea dumneavoastră și adevărurile severe pe care le conține. Să nu credeți, totuși, că a putut să-mi stîrnească vreun regret, sau că ar putea vreodată să mă facă să-mi schimb sentimentele sau purtarea. Asta nu înseamnă că nu am momente îngrozitoare : dar cînd inima mi-e mai sfîșiată, cînd mi-e teamă că n-o să-mi mai pot îndura chinurile, îmi spun : Valmont e fericit. Și totul dispare în fața acestui gînd, sau mai degrabă totul se preface în bucurie.

Așadar, m-am consacrat nepotului dumneavoastră ; pentru el mi-am pierdut sufletul. El a devenit centrul tuturor gîndurilor, tuturor sentimentelor și faptelor mele. Atîta timp cît viața mea va folosi fericirii lui, îmi va fi prețioasă și mie și mă voi gîndi că am avut noroc. Dacă într-o bună zi, el își va schimba părerea... nu va auzi de la mine nici plîngeri, nici reproșuri. Am îndrăznit de pe acum să-mi îndrept ochii asupra acestui moment fatal și hotărîrea mea e luată.

Vedeți deci cît de puțin poate să mă atingă teama pe care păreți s-o aveți că într-o zi domnul de Valmont ar voi să mă piardă ; ca să facă acest lucru va trebui să nu mă mai iubească ; cum s-ar putea atunci să-mi mai pese de niște reproșuri zadarnice, pe care nici nu le voi mai auzi ? Numai el va fi judecătorul meu. Cum nu voi fi trăit decît pentru el, în el îmi voi adînci amintirile ; și dacă va fi nevoit să recunoască că l-am iubit, voi fi pe deplin dezvinovățită.

Iată, doamnă, mi-am deschis inima ca să citiți în ea. Am preferat nenorocirea de a pierde stima dumneavoastră prin sinceritatea mea, aceleia de a mă arăta nevrednică de ea printr-o minciună înjositoare. Mi s-a părut că datorez această desăvîrșită încredere bunăvoinței ce mi-ați arătat pînă acum. A mai adăuga un cuvînt v-ar putea da de

bănuit că am trufia de a mă mai bizui încă pe ea, cînd dimpotrivă, mă pedepsesc singură încetînd de-a o mai pretinde.

Rămîn, cu tot respectul, doamnă, a dumneavoastră umilă și preasupusă slugă.

Paris, 1 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXIX-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Spune-mi, scumpa mea, de unde-ți vine tonul acesta acru și zeflemitor pe care-l folosești în ultima dumitale scrisoare ? Ce crimă am săvîrșit, pe cît se pare fără să-mi dau seama, și care te-a supărat atît de mult ? Îmi reproșezi că am avut aerul de a fi sigur de consimțămîntul dumitale, mai înainte chiar de a-l fi obținut : dar credeam că ceea ce putea părea în ochii lumii o îndrăzneală, între noi nu putea fi socotit decît drept o dovadă de încredere. Și de cînd, mă rog, acest sentiment dăunează prieteniei sau dragostei ? Contopind speranța cu dorința, n-am făcut decît să cedez îndemnului firesc care ne face să vrem totdeauna locul cel mai aproape de fericirea pe care o căutăm ; și ai luat drept un rezultat al trufiei ceea ce nu era decît efectul zelului meu. Știu prea bine că uzanțele au introdus în cazul acesta o îndoială cuviincioasă : dar știi de asemenea și dumneata că asta nu-i decît o formulă, un simplu protocol ; și mi se pare că eram îndreptățit să cred că aceste mici precauțiuni nu mai aveau ce căuta între noi.

Mi se pare chiar că purtarea aceasta sinceră și liberă, cînd se bazează pe o veche legătură, e preferabilă unor serbede complimente care strică adesea tot hazul dragostei. De altminteri, poate că prețul pe care-l atribui eu la toate astea nu provine decît de la acela pe care-l leg de fericirea ce mi le amintește : tocmai de aceea, însă, mi-ar fi și mai penibil să văd că dumneata socotești altfel.

Iată, totuși, singura mea vină : căci nu-mi închipui că te-ai putut gîndi serios că există o singură femeie pe lume pe care s-o consider preferabilă dumitale ; și încă și mai puțin că am putut să te prețuiesc în felul jignitor cum te prefaci a crede. Te-ai cercetat sub raportul acesta, îmi spui, și nu te-ai găsit chiar atît de decăzută. Cred și eu. și asta dovedește doar că oglinda dumitale e bună. Dar n-ai fi putut trage mai ușor și mai pe bună dreptate concluzia că, desigur, nu te socoteam astfel nici eu ?

Caut zadarnic o cauză acestei ciudate idei. Am totuși impresia că mai mult sau mai puțin provine din pricina laudelor pe care mi-am îngăduit să le aduc altor femei. Deduc asta cel puțin din felul insistent în care scoți în evidență epitetele de *adorabilă*, de *îngerească*, de *atrăgătoare*, pe care le-am folosit vorbindu-ți de doamna de Tourvel sau de tînăra Volanges. Dar nu știi oare că aceste cuvinte, spuse mai mult la întîmplare decît în mod cugetat, exprimă nu atît importanța pe care i-o dai persoanei cît starea în care te afli cînd vorbești despre ea ? Și dacă, totuși, chiar în clipa cînd eram atît de impresionat de una sau de cealaltă, te doream tot atît de mult și pe dumneata, dacă îți acordam chiar o preferință evidentă față de amîndouă, de vreme ce nu puteam reînnoi vechea noastră legătură decît în dauna celorlalte două, nu cred că ar fi într-asta vreun motiv de reproș.

Nu mi-ar veni mai greu să mă justific în privința *farmecului necunoscut* care de asemenea pare să te fi iritat puțin : în primul rînd, prin faptul că e necunoscut, nu urmează neapărat că e și mai puternic ! Ei ! cine ar putea să te întrecă în arta de a face ca plăcerile încîntătoare pe care le oferi să pară totdeauna noi și tot mai vii ? Voiam să spun doar că farmecul acela era de un fel pe care nu-l încercasem încă ; dar aceasta nu înseamnă că-i acordam întîietatea ; și adăugasem, ceea ce îți repet și acum, că oricare ar fi el, voi ști să-l combat și să-l înfrîng. Aș face-o cu și mai multă rîvnă dacă aș putea vedea într-asta un omagiu la adresa dumitale.

Cît despre mica Cécile, mi se pare de prisos să-ți mai vorbesc de ea. Cred că n-ai uitat că numai la cererea dumitale am început să mă ocup de copila aceasta, iar acum,

ca să mă descotorosesc de ea, nu aștept decît ordinul dumitale. Într-adevăr, i-am apreciat nevinovăția și frăgezimea ; am putut chiar să cred la un moment dat că e atrăgătoare, deoarece totdeauna te complaci întrucîtva în ceea ce consideri că este opera ta : dar, desigur, fata aceasta nu are în nici o privință destule calități ca să rețină atenția cuiva.

Și acum, draga mea prietenă, fac apel la sentimentul dumitale de dreptate, la primele atenții pe care le-ai avut față de mine, la lunga și desăvîrșita noastră prietenie, la deplina încredere care de atunci ne-a unit : am meritat oare tonul acela aspru cu care-mi vorbești ? Ce ușor m-ai putea despăgubi, numai să vrei ! Spune numai o vorbă și vei vedea dacă toate farmecele și atracțiile din lume mă vor mai reține aici, nu o zi, dar nici măcar un minut. Voi zbura la picioarele dumitale ca să-ți dovedesc de o mie de ori și în mii de chipuri că ești, că vei fi totdeauna, adevărata stăpînă a inimii mele.

Rămîi cu bine, scumpa mea ; aștept răspunsul dumitale cu mare nerăbdare.

Paris, 3 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXX-a

Doamna de Rosemonde către președinta de Tourvel

Și de ce oare, drăguța mea, nu mai vrei să fii fata mea ? De ce vrei parcă să mă înștiințezi că orice corespondență va înceta între noi ? Ca să mă pedepsești oare că nu am ghicit ceea ce nu părea de loc verosimil ? Sau poate crezi că am vrut cu tot dinadinsul să te mîhnesc ? Nu, îți cunosc prea bine inima ca să pot crede că ea gîndește astfel despre mine. De aceea, supărarea pe care mi-a pricinuit-o scrisoarea dumitale se referă mai puțin la mine decît la dumneata.

O ! tînăra mea prietenă ! ți-o spun cu durere ; prea ești vrednică de a fi iubită ca să te poată face fericită vreodată dragostea. Ce femeie delicată și sensibilă nu și-a

găsit nenorocirea în sentimentul acesta care îi făgăduia atîta fericire ! Știu ei oare bărbații să aprecieze pe femeia pe care o posedă ?

Aceasta nu înseamnă că mulți dintre ei nu ar fi corecți în felul lor de a se purta și statornici în afecțiunea lor : dar, chiar dintre aceștia, ce puțini sînt aceia care știu să fie la unison cu inima noastră ! Să nu crezi, draga mea copilă, că dragostea lor se aseamănă cu a noastră. Cunosc și ei același delir ; adesea chiar pun mai multă patimă decît noi ; dar nu cunosc afecțiunea accea plină de îngrijorare, solicitudinea delicată care dă naștere la atenții duioase și continui, a căror singură țintă este ființa iubită. Bărbatul se bucură de fericirea pe care o simte, pe cînd femeia de aceea pe care o procură. Deosebirea aceasta atît de esențială, dar atît de puțin luată în seamă, influențează totuși într-un fel foarte evident întreaga lor purtare și a unuia și a celuilalt. Bucuria unuia vine de la împlinirea dorințelor, a celuilalt de la trezirea lor. A plăcea nu este pentru el decît un mijloc de succes, în vreme ce pentru ea e însuși succesul. Și cochetăria, atît de adesea reproșată femeilor, nu e decît o exagerare a acestui fel de a simți, și tocmai prin aceea dovedindu-i existența. În sfîrșit, atracția aceea exclusivă care caracterizează cu deosebire dragostea, la bărbat, nu e decît o preferință slujind cel mult să mărească plăcerea, pe care alt obiect ar slăbi-o poate, dar n-ar distruge-o ; în vreme ce la femei, ea este un sentiment adînc care nu numai că anihilează orice dorință străină, dar care, mai puternic decît înclinațiile firii, iese de sub stăpînirea acestora și nu le mai îngăduie să simtă decît repulsie și dezgust chiar și acolo unde ne-am putea aștepta la voluptate.

Și să nu crezi, cumva, că unele excepții, mai mult sau mai puțin numeroase și care s-ar putea cita, pot să infirme aceste adevăruri generale ! Ele au drept sprijin opinia publică și aceasta numai pentru bărbați a deosebit infidelitatea de nestatornicie : distincție de care ei se mîndresc, în loc să se rușineze și care, în ce privește sexul nostru, nu a fost adoptată vreodată decît de acele femei depravate, care sînt rușinea lui, și cărora orice mijloc le pare bun dacă le poate scăpa de sentimentul penibil al josniciei lor.

Am crezut, scumpa mea, că reflecţiile acestea ţi-ar putea fi de folos ca să le opui ideilor himerice ale unei fericiri perfecte, cu care dragostea mai totdeauna amăgeşte imaginaţia noastră : speranţă înşelătoare, la care ţii chiar şi atunci cînd te vezi silit s-o părăseşti, şi a cărei pierdere întăreşte şi înmulţeşte supărările, şi altminteri prea reale, inerente unei pasiuni puternice ! Sarcina aceasta de a-ţi alina suferinţele sau de a face să le scadă numărul este singura pe care doresc, pe care pot s-o îndeplinesc în momentul acesta. În bolile fără de leac, sfaturile nu pot privi decît regimul. Tot ce-ţi cer e să-ţi aminteşti, că a compătimi un bolnav nu înseamnă a-l dojeni. Ce sîntem noi oare, ca să ne dojenim unii pe alţii ? Să lăsăm dreptul de a judeca numai aceluia care poate citi în sufletele noastre ; şi îndrăznesc chiar să cred că în ochii lui părinteşti, un număr mare de virtuţi poate răscumpăra o slăbiciune.

Te conjur însă, scumpa mea prietenă, păzeşte-te mai cu seamă de acele hotărîri violente, care dau dovadă mai puţin de tărie decît de totală descurajare : nu uita că făcînd pe altul posesorul existenţei dumitale, ca să întrebuinţez expresia de care te slujeşti, nu poţi totuşi păgubi pe prietenii vechi de drepturile pe care le aveau dinainte şi pe care nu vor înceta niciodată să le revendice.

Rămîi cu bine, fiica mea scumpă ; gîndeşte-te uneori la iubitoarea dumitale mamă şi fii încredinţată că totdeauna şi mai presus de orice vei rămîne în gîndurile mele cele mai scumpe.

Castelul de... 4 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXXI-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

De minune, viconte, de data aceasta sînt mai mulţumită de dumneata decît data trecută ; dar acum, să vorbim prieteneşte, şi sper să te conving că, atît pentru dumneata cît

și pentru mine, aranjamentul pe care îl dorești ar fi o adevărată nebunie.

N-ai remarcat pînă acum că plăcerea, care este fără îndoială singurul mobil al unirii celor două sexe, nu e totuși suficientă ca să stabilească o legătură între ele ? și că, dacă este precedată de dorința care apropie, nu-i mai puțin urmată de dezgustul care respinge ? E o lege a naturii pe care numai dragostea poate s-o schimbe ; și dragostea, poți oare s-o ai cînd dorești ? totuși ai totdeauna nevoie de ea : și aceasta ne-ar pune într-adevăr într-o mare încurcătură, dacă n-am fi băgat de seamă, din fericire, că e de ajuns să existe numai dintr-o parte. Dificultatea s-a redus astfel la jumătate, și chiar fără mare pierdere ; într-adevăr, unul se bucură de fericirea de a iubi, iar celălalt de aceea de a plăcea, mai puțin vie, ce-i drept, dar căreia i se adaugă plăcerea de a înșela, ceea ce realizează echilibrul ; și totul se aranjează.

Dar spune-mi, viconte, care din noi doi își va lua sarcina să înșele pe celălalt ? Cunoști povestea celor doi pungași care s-au recunoscut în timp ce jucau : Nu izbutim nimic unul contra celuilalt, au spus ei, să plătim cărțile pe din două ; și n-au mai jucat împreună. Să urmăm, crede-mă, acest înțelept exemplu și să nu pierdem împreună un timp pe care l-am putea atît de bine folosi în altă parte.

Ca să-ți dovedesc că interesul dumitale mă călăuzește tot atîta cît și al meu și că nu mă las mînată nici de resentiment, nici de capricii, nu-ți refuz prețul stabilit între noi : îmi dau perfect de bine seama că pentru o singură seară avem cu prisosință tot ce ne trebuie ; și nu mă îndoiesc că vom ști să o înfrumusețăm destul ca să nu-i vedem sfîrșitul decît cu regret. Dar să nu uităm că acest regret e necesar fericirii ; și oricît ar fi de dulce iluzia noastră, să nu credem că ar putea fi și durabilă.

După cum vezi mă execut la rîndul meu, și chiar înainte de a te fi achitat față de mine : fiindcă trebuia să am prima scrisoare a divinei mironosițe ; și totuși, fie din pricină că ții încă la ea, fie că ai uitat condițiile unei

tocmeli care te interesează poate mai puțin decît ai vrea să mă lași să cred, nu am primit nimic, absolut nimic. Cu toate acestea, ori mă înșel, ori duioasa evlavioasă trebuie să scrie mult : căci ce poate face cînd e singură ? De bună seamă că nu-i trece prin minte să se distreze. Dacă aș vrea, aș putea prin urmare să-ți fac cîteva reproșuri ; dar le trec sub tăcere ca despăgubire pentru harțagul de care poate că am dat dovadă în ultima mea scrisoare.

Acum, viconte, nu-mi rămîne decît să-ți fac o rugăminte, și ea te privește deopotrivă pe dumneata ca și pe mine : să amînăm clipa aceea pe care poate o doresc cît și dumneata, dar care, pe cît îmi pare, ar trebui amînată pînă la înapoierea mea la oraș. Pe de o parte, aici nu am avea libertatea necesară, iar pe de alta m-ar expune la unele riscuri : i-ar fi de ajuns un pic de gelozie nefericitului aceluia de Belleroche, de care acum nu mă mai leagă decît un fir de ață, ca să se simtă și mai prins de mine. De pe acum dragostea mea îi cere sforțări peste puterile lui ; încît, acum, pun tot atîta prudență cîtă răutate în dezmierdările cu care îl copleșesc. Dar, totodată, îți dai seama că acesta nu ar fi un sacrificiu vrednic de dumneata ! O infidelitate reciprocă ar avea mult mai mult farmec.

Știi că uneori îmi pare chiar rău că am ajuns să ne vedem reduși la astfel de expediente. În vremea cînd ne iubeam, căci cred că ne-am iubit, eram fericită ; iar dumneata, viconte !... Dar de ce să ne mai gîndim la o fericire care nu se mai poate întoarce ? Nu, orice ai spune, nu se mai poate întoarce. Mai întîi, pentru că ți-aș cere sacrificii pe care desigur nu ai putea sau nu ai vrea să mi le faci și pe care, de altminteri, s-ar putea prea bine să nu le merit, și apoi, cum să te reții ? O ! nu, nu, nici nu vreau să mă gîndesc la așa ceva : și, în ciuda plăcerii pe care o simt în momentul acesta scriindu-ți, prefer să te părăsesc brusc.

Cu bine, viconte.

Castelul... 6 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXXII-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Pătrunsă, doamnă, de bunătatea ce-mi arătaţi, m-aş lăsa în voia ei cu totul, dacă nu m-ar reţine, întrucîtva, teama de a o profana, acceptînd-o. De ce trebuie oare, atunci cînd ea mi-e atît de preţioasă, să simt totodată că nu mai sînt vrednică de ea ? Ah ! voi îndrăzni cel puţin să vă arăt recunoştinţa mea ; voi admira mai ales acea virtute îngăduitoare care nu află slăbiciunile noastre decît ca să le compătimească şi al cărei farmec puternic mai poate stăpîni într-un fel atît de blînd şi de temeinic inimile, chiar cînd ele cunosc farmecul dragostei.

Dar merit eu o prietenie care nu mai e îndestulătoare fericirii mele ? Tot astfel spun şi despre sfaturile dumneavoastră ; le cunosc preţul, dar nu le pot urma. Şi cum să nu cred într-o fericire desăvîrşită, de vreme ce o simt în clipa aceasta ? Da, dacă bărbaţii sînt aşa precum spuneţi, trebuie să fugi de ei, sînt vrednici de ură ; dar atunci cît de puţin le seamănă Valmont ! Dacă, la fel cu ceilalţi, este şi el stăpînit de acea pasiune violentă pe care o numiţi pornire pătimaşă, cît de depăşită este ea de excesul delicateţei sale ! O, scumpa mea prietenă ! îmi spuneţi că vreţi să-mi împărtăşiţi suferinţele, bucuraţi-vă atunci de fericirea mea ; o datorez dragostei, şi e cu atît mai mare din pricina fiinţei pe care-o iubesc ! Vă iubiţi nepotul, spuneţi, poate cu slăbiciune ? Ah ! Dacă l-aţi cunoaşte ca mine ! îl iubesc cu idolatrie şi totuşi mai puţin decît merită. Fără îndoială că a putut să se lase tîrît de unele rătăciri, o mărturiseşte chiar el ; dar cine vreodată a cunoscut mai bine decît el adevărata dragoste ? Ce v-aş putea spune mai mult ? O simte aşa precum o inspiră.

Veţi crede poate că e vorba de una din acele *idei himerice cu care dragostea mai totdeauna amăgeşte imaginaţia noastră ;* dar în cazul acesta, de ce a devenit mai afectuos, mai prevenitor de cînd nu mai are nimic de obţinut ? Înainte, vedeam la el, mărturisesc, un aer chibzuit,

reţinut, care rareori îl părăsea şi care adesea îmi deştepta în minte, fără să vreau, chipul fals şi crud în care-mi fusese înfăţişat. Dar de cînd se poate lăsa în voia pornirilor inimii sale, parcă ar ghici toate dorinţele mele. Cine ştie dacă nu eram sortiţi unul pentru altul ! dacă această fericire de a fi necesară fericirii lui nu mi-era hărăzită ! Ah ! dacă e o iluzie, mai bine să mor înainte ca ea să dispară. Ba nu ; vreau să trăiesc ca să-l pot iubi mai departe, ca să-l ador. De ce-ar înceta oare să mă iubească ? Pe care altă femeie ar face-o mai fericită decît pe mine ? Şi, o simt din propria mea experienţă, fericirea aceasta pe care o trezeşti e legătura cea mai trainică, singura care te înlănţuieşte cu adevărat. Da, e sentimentul acela încîntător, care înnobilează dragostea, care o purifică într-un fel şi o face cu adevărat vrednică de un suflet gingaş şi generos cum e acela al lui Valmont.

Vă las cu bine, scumpa, respectabila şi îngăduitoarea mea prietenă. Zadarnic aş vrea să vă scriu mai mult ; e ora cînd a făgăduit că vine, şi oricare alt gînd mă părăseşte. Iertare ! ştiu însă că dumneavoastră doriţi fericirea mea, şi ea e atît de mare în clipa aceasta, încît abia sînt în stare s-o simt.

Paris, 7 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXXIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Care sînt, scumpa mea, sacrificiile acelea pe care crezi că nu le-aş face, al căror preţ ar fi totuşi avantajul de a-ţi plăcea ? Spune-mi-le numai şi dacă ezit o secundă să ţi le ofer, îţi îngădui să nu le primeşti omagiul. Ce prost mă judeci de un timp încoace dacă, îngăduitoare cum eşti, tot te mai îndoieşti de sentimentele mele şi de zelul meu ! Sacrificii pe care n-aş voi sau n-aş putea să le fac ! Aşadar mă crezi îndrăgostit, subjugat ? Şi preţul pe care l-am acordat

succesului, bănuieşti oare că l-am legat de persoană ? Ah ! slavă Domnului, nu am ajuns încă aici, şi sînt dispus să ţi-o dovedesc. Da, ţi-o voi dovedi, chiar dacă ar fi împotriva doamnei de Tourvel. Desigur, după aceasta, n-o să mai poţi avea nici o îndoială.

Am putut, cred, fără să mă compromit, să consacru cîtva timp unei femei care are măcar meritul să fie aşa cum rar se întîmplă să fie o femeie. Poate că şi sezonul mort, în răstimpul căruia s-a situat aventura aceasta, m-a făcut să mă las mai stăpînit de ea ; şi chiar acum, cînd de abia reîncepe animaţia, nu-i de mirare că ea mă preocupă aproape cu totul. Dar, gîndeşte-te că nu-i decît o săptămînă de cînd mă bucur de rodul a trei luni de osteneli. Deseori am pierdut mai mult timp cu ceea ce merita mai puţin şi nu mă costase atît !... Şi niciodată nu ai tras dintr-asta concluzii defavorabile mie.

Şi apoi, vrei să ştii adevărata cauză a sîrguinţei mele faţă de ea ? Iat-o. Această femeie e timidă din fire ; în primele zile se îndoia într-una de fericirea ei, şi îndoiala aceasta era de ajuns să i-o tulbure : aşa încît, abia acum încep să-mi pot da seama pînă unde merge puterea mea, în direcţia aceasta. E un lucru pe care totuşi eram curios să-l aflu ; şi prilejul nu se iveşte atît de des cît se crede.

In primul rînd, pentru multe femei, plăcerea e numai plăcere şi nu-i niciodată nimic altceva ; şi alături de ele, oricare ar fi titlul cu care ne-ar onora, nu sîntem decît nişte factori, nişte simpli comisionari, a căror activitate le constituie tot meritul, şi dintre care cel ce face mai mult e totdeauna cel ce face mai bine.

Într-o altă categorie, poate astăzi cea mai numeroasă, celebritatea amantului, plăcerea de a-l fi răpit unei rivale, teama de a-l pierde la rîndul ei, preocupă aproape exclusiv pe o femeie : contribuim şi noi, mai mult sau mai puţin, cu cîte ceva, la acest soi de fericire de care femeile se bucură ; dar fericirea asta depinde mai mult de împrejurări decît de persoană. Fericirea le vine prin noi, dar nu de la noi.

Trebuia deci să găsesc, pentru observaţiile mele, o femeie delicată şi sensibilă, pentru care dragostea să

însemne totul, și care, în dragostea însăși să nu vadă decît pe amantul ei ; a cărei emoție, departe de a urma calea obișnuită, să pornească totdeauna din inimă, pentru a ajunge la simțuri ; o femeie pe care am văzut-o (și nu vorbesc de prima zi) ieșind din brațele mele tristă pînă la lacrimi, pentru ca peste o clipă să regăsească voluptatea auzind un cuvînt care răspundea la ceva din sufletul ei. O femeie, în sfîrșit, care să aibă și candoarea aceea firească, devenită de neînvins prin obișnuința de a se lăsa stăpînită de ea, și care nu-i îngăduie să ascundă nici un sentiment. Trebuie să recunoști că astfel de femei sînt rare ; și pot să cred că dacă nu era ea, n-aș fi întîlnit poate niciodată o ființă asemănătoare.

N-ar fi deci de loc de mirare dacă ea m-ar ține mai mult decît alta ; și dacă experiența pe care vreau s-o încerc asupra ei cere să o fac fericită, cît se poate de fericită, de ce n-aș face-o, de vreme ce, mai cu seamă, aceasta îmi servește, în loc să mă stinghereasc ? Dar prin faptul că spiritul e ocupat, urmează neapărat că și inima e robită ? Nu, fără îndoială. De aceea prețul pe care nu tăgăduiesc că-l dau acestei aventuri nu mă va împiedica să alerg după altele, sau chiar s-o sacrific unor aventuri mai agreabile.

Sînt atît de liber, încît n-am neglijat nici măcar pe juna Volanges la care totuși țin atît de puțin. Peste trei zile mama ei se întoarce cu ea la Paris ; iar eu, de ieri, am izbutit să-mi asigur mijloacele de comunicare ; cîteva bacșișuri portarului și cîteva complimente soției sale au fost de ajuns. Poți pricepe oare cum Danceny n-a fost în stare să găsească mijlocul acesta atît de simplu ? Și să mai spui apoi că dragostea te face ingenios ! Dimpotrivă, împiedică pe aceia pe care îi domină. Și eu să nu știu să mă apăr împotriva ei ? Ah ! fii liniștită. În curînd, impresia poate prea vie pe care am simțit-o voi izbuti s-o slăbesc împărțind-o cu alta ; și dacă o singură împărțeală nu va fi de ajuns, o voi repeta.

Asta nu mă va opri să încredințez pe tînăra școlăriță discretului ei amant, de îndată ce vei găsi de cuviință. Mi se pare că nu mai ai nici un motiv să te opui ; iar eu consimt să fac acest important serviciu sărmanului

Danceny. E, într-adevăr, o nimica toată pe lîngă toate acelea pe care mi le-a făcut el mie. În momentul de față e foarte îngrijorat să știe dacă va fi primit de doamna de Volanges ; îl liniștesc cît pot, asigurîndu-l că într-un fel sau într-altul voi face fericirea lui cît de curînd : iar pînă atunci continui să mă ocup de corespondența pe care dorește s-o reia după sosirea *Cécilei lui.* Am și strîns șase scrisori ale sale și voi mai avea încă una sau două înaintea fericitei zile. Se vede că băiatul acesta nu are altă ocupație !

Dar să lăsăm pe copiii aceștia și să ne întoarcem la noi, ca să mă pot ocupa numai de speranța atît de mîngiietoare pe care mi-a dat-o scrisoarea dumitale. Da, negreșit, mă vei lega, și nu ți-aș ierta-o dacă te-ai îndoi. Am încetat oare vreodată de a-ți fi statornic ?

Legătura noastră a fost desfăcută dar nu ruptă. așa-zisa noastră ruptură nu a fost decît o rătăcire a imaginației noastre : sentimentele noastre, interesele noastre au rămas tot așa de unite. Asemenea călătorului care se întoarce dezamăgit, voi recunoaște ca și el că părăsisem fericirea ca să alerg după iluzii, și voi spune ca și d'Harcourt :

Cu cît vedeam mai mulți străini, cu-atît îmi iubeam țara mai mult. [1]

Nu te mai împotrivi așadar gîndului sau mai degrabă sentimentului care te aduce la mine și, după ce vom fi încercat toate plăcerile pe căile noastre separate, să ne bucurăm de fericirea de a simți că nici una din ele nu e comparabilă cu aceea pe care am gustat-o împreună, și pe care o vom regăsi încă și mai desfătătoare !

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă. Consimt să aștept înapoierea dumitale : grăbește-o însă și nu uita cît de mult o doresc.

Paris, 8 noiembrie 17''

[1] Du Belloi, *Tragédie du Siège de Calais.* [Dormont du Belloy (1717—1775), *Asediul orașului Calais,* actul II, scena a VII-a.]

SCRISOAREA a CXXXIV-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Cu adevărat, viconte, eşti întocmai cum sînt copiii, în faţa cărora nu trebuie să spui nimic, şi cărora nu poţi să le arăţi un lucru fără ca ei să nu vrea imediat să-l aibă ! O simplă idee care-mi trece prin minte, asupra căreia chiar te previn că nu vreau să mă opresc, pentru simplul motiv că îţi vorbesc despre ea, dumneata abuzezi ca să-mi atragi atenţia asupra ei, să mi-o întipăreşti în minte, atunci cînd eu aş vrea s-o uit ; şi să mă faci să împărtăşesc întrucîtva fără să vreau dorinţele dumitale nechibzuite ! E oare generos din partea dumitale să mă laşi să duc singură povara prudenţei ? Ţi-o spun din nou şi mi-o repet şi mie încă şi mai des : aranjamentul pe care mi-l propui este cu adevărat imposibil. Chiar dacă ai arăta toată generozitatea de care dai dovadă acum, crezi oare că nu am şi eu delicateţea mea, şi că pot accepta sacrificii care ar dăuna fericirii dumitale ?

Nu-i aşa, viconte, că te amăgeşti singur în privinţa sentimentului care te leagă de doamna de Tourvel ? E dragoste, sau dragostea n-a existat niciodată : o tăgăduieşti în sute de chipuri, dar în mii de chipuri o dovedeşti. De pildă, ce înseamnă subterfugiul acesta de care te slujeşti faţă de dumneata (căci te cred sincer cu mine) şi care te face să pui pe seama intenţiei de a observa, dorinţa dumitale de a o păstra pe femeia aceasta, dorinţă pe care nu poţi nici s-o ascunzi, nici s-o combaţi ? Ca şi cum niciodată n-ai mai fi făcut pe altă femeie fericită, cu desăvîrşire fericită ! Ah ! dacă ai vreo îndoială, înseamnă că ai foarte puţină memorie ! Dar nu, nu-i asta. Pur şi simplu, inima dumitale îţi înşală mintea şi o face să găsească tot felul de motive : dar eu, care am tot interesul să nu mă las înşelată, nu mă mulţumesc aşa uşor.

Astfel, cu toate că am observat politeţea care te-a făcut să suprimi cu grijă toate cuvintele ce ţi-ai închipuit că m-au supărat, am văzut totuşi că poate fără să-ţi dai

seama ai păstrat totuși aceleași idei. Într-adevăr, nu mai e vorba de adorabila, de divina doamnă de Tourvel, ci de-*o femeie uimitoare, de-o femeie delicată și sensibilă,* spre deosebire de oricare alta ; *de-o femeie rară, în sfîrșit,* și așa cum *nu poți întîlni alta la fel.* Și tot așa, în privința acelui *farmec necunoscut* care nu e totodată și *cel mai puternic.* Bine, fie : dar dacă nu l-ai găsit niciodată pînă acum, e de bănuit că nu-l vei găsi nici în viitor. Și pierderea pe care ai încerca-o n-ar fi mai puțin ireparabilă. Dar dacă acestea nu sînt, viconte, simptome neîndoielnice ale dragostei, trebuie să renunțăm să mai găsim vreunul.

Poți fi încredințat că de data aceasta îți vorbesc fără pic de necaz. Îmi făgăduisem să nu mă mai supăr ; căci am băgat bine de seamă că asta putea deveni o capcană primejdioasă. Eu zic să fim numai prieteni și să ne mărginim la atît. Poți însă să-mi fii recunoscător pentru curajul cu care mă apăr : da, pentru curajul meu ; căci uneori e nevoie de așa ceva, ca să nu iei o hotărîre pe care o consideri greșită.

Deci, numai ca să te aduc la părerea mea. prin convingere, îți voi răspunde la întrebarea ce-mi pui în privința sacrificiilor pe care le-aș pretinde și pe care n-ai putea să le faci. Mă folosesc înadins de cuvîntul acesta, *a pretinde,* căci sînt sigură că mă vei găsi îndată cu adevărat prea pretențioasă : dar cu atît mai bine ! Departe de a mă simți supărată de refuzul dumitale, îți voi mulțumi. Uite, cu dumneata nu mă voi preface, cu toate că, poate, ar trebui.

Aș pretinde așadar, vezi ce cruzime ! ca această rară, uimitoare doamnă de Tourvel să nu mai fie pentru dumneata decît o femeie obișnuită, cum de fapt și este : căci nu trebuie să ne amăgim, farmecul pe care credem că-l găsim în ceilalți nu există decît în noi ; și numai dragostea înfrumusețează atît de mult ființa iubită. Ceea ce îți cer acum, oricît de imposibil ar părea, te-ai sili să mi-o făgăduiești poate, să mi-o juri chiar ; dar mărturisesc că n-aș pune temei pe vorbe goale. Nu m-aș lăsa convinsă decît de întreaga dumitale purtare.

Şi asta nu e încă totul, aş fi capricioasă. Sacrificiul tinerei Cécile, pe care mi-l oferi cu atîta dărnicie, nu-l voi lua în seamă. Îţi voi cere, dimpotrivă, să continui această corvoadă pînă la noi ordine din partea mea ; să zicem că, mai îngăduitoare sau mai dreaptă, îmi ajunge să dispun de sentimentele dumitale, fără să vreau să-ţi contrariez plăcerile. Oricum ar fi, aş vrea să fiu ascultată ; şi ordinele mele ar fi foarte severe.

Nu-i mai puţin adevărat că atunci m-aş crede obligată să-ţi mulţumesc ; mai ştii ? poate chiar să te răsplătesc. Cu siguranţă, de exemplu, că aş scurta o absenţă care mi-ar deveni nesuferită. Te-aş revedea, în sfîrşit, viconte, şi te-aş revedea... cum oare ?... Dar dumneata îţi dai seama că aceasta nu-i decît o conversaţie, o simplă povestire a unui proiect imposibil şi nu vreau s-o uit numai eu !...

Ştii că procesul meu mă cam îngrijorează ? Am vrut, în sfîrşit, să cunosc care sînt cu adevărat şansele mele ; e drept că avocaţii mei îmi citează cîteva legi şi mai ales multe *autorităţi,* aşa cum le numesc ei : dar eu nu văd în ele argumente atît de favorabile şi de drepte. Aproape că-mi pare rău că am refuzat să mă împac. Cu toate acestea mă liniştesc, gîndindu-mă că procurorul e dibaci, avocatul elocvent şi reclamanta frumoasă. Dacă aceste trei mijloace şi-ar pierde valoarea, ar trebui să se schimbe tot mersul afacerilor, şi ce-ar deveni respectul pentru vechile obiceiuri ?

Procesul acesta este pentru moment singurul lucru care mă reţine aici. Acela al lui Belleroche e terminat : sentinţă de neurmărire, cheltuieli de judecată compensate. A ajuns să regrete pînă şi balul de astă-seară, e cu adevărat regretul unui om fără de ocupaţie ! Îi voi reda deplina libertate la înapoierea mea în oraş. Îi fac acest dureros sacrificiu şi mă consolez cu generozitatea pe care mi-o atribuie.

Rămîi cu bine, viconte, scrie-mi cît mai des : amănuntele plăcerilor dumitale mă vor despăgubi, în parte cel puţin, de plictiselile pe care le îndur.

Castelul... 11 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXXV-a

Președinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Încerc să vă scriu fără să știu încă dacă voi putea. Ah! Doamne, cînd mă gîndesc că excesul de fericire mă împiedica să isprăvesc ultima mea scrisoare! Excesul de disperare mă copleșește acum; și nu-mi lasă putere decît să simt suferința, nu însă s-o și exprim.

Valmont... Valmont nu mă mai iubește, nu m-a iubit niciodată. Dragostea nu trece așa. Mă înșală, mă trădează, mă jignește. Îndur toate nenorocirile, toate umilințele cu putință și toate îmi vin de la el!

Și să nu credeți că e numai o bănuială: eram așa de departe de a bănui ceva! Nu am fericirea să mă mai pot îndoi. L-am văzut: ce-ar putea să-mi spună ca să se justifice? Dar ce-i mai pasă? Nici n-o să încerce... Nenorocito! reproșurile și lacrimile tale n-o să-i producă nici o impresie. Parcă își mai bate capul cu tine!...

E deci adevărat că m-a sacrificat, m-a dat pradă chiar... și cui?... unei ființe josnice... Dar ce spun? Ah! am pierdut pînă și dreptul de a o disprețui. Ea și-a trădat mai puține îndatoriri, e mai puțin vinovată ca mine. Oh! cît de dureros e calvarul, cînd e întovărășit de remușcări! Simt cum îmi sporesc chinurile. Adio, scumpa mea prietenă; oricît de nevrednică m-aș fi făcut de mila dumneavoastră, v-ar fi totuși milă de mine dacă v-ați putea face o idee de cît sufăr.

Mi-am recitit scrisoarea și bag de seamă că nu vă lămurește cu nimic; voi încerca deci să am curajul de a vă povesti acest eveniment cumplit. S-a întîmplat ieri; pentru prima dată de la întoarcerea mea, trebuia să iau masa în oraș. Valmont a venit să mă vadă la ora cinci; niciodată nu mi s-a părut mai afectuos. Mi-a arătat că ideea mea de a ieși îl supăra, și vă dați seama că numaidecît m-am hotărît să rămîn acasă. Cu toate acestea, după vreo două ore, tot felul lui de a fi s-a schimbat dintr-o dată. Nu știu dacă mi-a scăpat ceva care i-a putut displăcea; oricum, puțin după aceea a pretins că-și amintește

de-o treabă care-l silea să mă părăsească și a plecat : nu totuși fără să-mi fi arătat regrete foarte vii care mi-au părut afectuoase și pe care atunci le-am crezut sincere.

Rămasă singură, am socotit de cuviință să nu mă mai scutesc de prima obligație, de vreme ce eram acum liberă de a o îndeplini. Mi-am terminat toaleta și m-am urcat în trăsură. Din nefericire, vizitiul meu a trecut prin fața Operei și m-am aflat în îmbulzeala ieșirii ; am zărit la patru pași de mine, în șirul trăsurilor de lîngă mine, pe aceea a lui Valmont. Inima a început să-mi bată, dar nu de teamă ; și singurul meu gînd era ca trăsura mea să i-o ia înainte. Cînd colo, a lui a fost silită să dea înapoi și așa a ajuns lîngă a mea. M-am aplecat îndată spre el : care nu-mi fu mirarea de a vedea alături de el o fată de moravuri ușoare, bine cunoscută ca atare ! M-am retras, cum vă închipuiți, și asta a fost de ajuns ca să-mi zdrobească inima ; dar ceea ce vă va veni greu să credeți este că fata aceasta, probabil pusă la curent de o confidență odioasă, nu s-a dat la o parte de la portiera trăsurii și a continuat să mă privească ostentativ, rîzînd cu hohote.

Cu toate că mă simțeam complet nimicită, am mers mai departe și m-am dus acolo unde trebuia să iau masa : dar mi-a fost cu neputință să rămîn ; în fiecare clipă îmi venea să leșin și mai cu seamă nu-mi puteam ține lacrimile.

La întoarcere, am scris domnului de Valmont și i-am trimis imediat scrisoarea ; nu era acasă. Voind cu orice preț să curm această stare ucigătoare, sau să o confirm pentru totdeauna, am trimis din nou servitorul cu ordinul să-l aștepte : dar înainte de miezul nopții acesta se-ntoarse, spunîndu-mi că vizitiul lui, înapoindu-se acasă, i-a spus că stăpînul său nu se va întoarce acasă toată noaptea. Azi-dimineață, am socotit că nu mai am altceva de făcut decît să-i cer scrisorile mele și să-l rog să nu mai vină la mine. Am și dat ordine în privința aceasta ; dar fără îndoială erau inutile. E aproape amiază ; n-a venit încă și nici măcar n-am primit un cuvînt de la el.

Acum, scumpă prietenă, nu mai am nimic de adăugat : sînteţi informată şi-mi cunoaşteţi inima. Singura mea nădejde este că nu-mi mai rămîne multă vreme să îndurerez compătimitoarea dumneavoastră prietenie.

Paris, 15 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXXVI-a

Preşedinta de Tourvel către vicontele de Valmont

Fără îndoială, domnule, după cele ce s-au petrecut ieri, nu vă mai aşteptaţi să fiţi primit în casa mea şi fără îndoială nici n-o mai doriţi ! Aceste rînduri, prin urmare, nu vor atîta să vă roage să nu mai veniţi, cît să vă ceară din nou nişte scrisori care nici n-ar fi trebuit să existe şi care, dacă v-au putut interesa un moment, ca nişte dovezi ale rătăcirii pe care aţi provocat-o, nu pot să vă fie decît indiferente, acum cînd rătăcirea a trecut şi cînd ele nu mai exprimă decît un sentiment pe care l-aţi distrus.

Recunosc şi mărturisesc că am greşit acordîndu-vă o încredere căreia atîtea altele înaintea mea i-au căzut victime ; în privinţa aceasta nu mă învinuiesc decît pe mine : dar credeam, cel puţin, că nu meritam ca dumneavoastră să mă lăsaţi pradă dispreţului şi insultei. Credeam că după ce v-am sacrificat totul şi am pierdut numai pentru dumneavoastră dreptul la stima celorlalţi şi la a mea proprie, puteam să mă aştept totuşi ca să nu fiu judecată de dumneavoastră cu mai multă asprime decît m-ar judeca lumea, a cărei părere desparte încă, printr-o imensă distanţă, pe femeia slabă de femeia depravată. Această vină, care ar putea fi a tuturora, e singura de care vă vorbesc. Nu mai vorbesc de vina pe care o poartă dragostea ; inima dumneavoastră n-ar înţelege-o pe a mea. Adio, domnule.

Paris, 15 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXXVII-a

Vicontele de Valmont către preşedinta de Tourvel

De abia acum, doamnă, mi s-a înmînat scrisoarea dumneavoastră ; m-am cutremurat citind-o, şi abia mai am puterea să-i răspund. Ce îngrozitoare idee vă faceţi aşadar despre mine ! Ah ! fără îndoială, sînt vinovat ; şi într-atît, încît nu-mi voi ierta-o niciodată, chiar dacă m-aţi copleşi cu îngăduinţa dumneavoastră. Dar ce departe de sufletul meu e vina ce-mi reproşaţi ! Cum, eu ! să vă umilesc, să vă înjosesc ! cînd vă respect tot atît cît vă iubesc, cînd nu am cunoscut mîndria decît din clipa cînd m-aţi socotit vrednic de dumneavoastră ? Aparenţele v-au dezamăgit ; şi recunosc că au putut să-mi fie potrivnice : dar inima dumneavoastră nu avea în ea atîta putere încît să le combată ? Şi nu s-a revoltat oare numai la gîndul că ar avea motive să se plîngă de a mea ? Ba chiar aţi crezut-o ! Aşadar, nu numai că m-aţi socotit capabil de acest delir groaznic, dar v-aţi temut chiar de-a vă fi expus lui, din pricina favorurilor ce mi-aţi acordat. Ah ! dacă vă găsiţi atît de înjosită de dragostea dumneavoastră, sînt oare şi eu atît de nemernic în ochii dumneavoastră ?

Copleşit de durerea pricinuită de gîndul acesta, pierd ca să-l înlătur timpul pe care l-aş putea folosi nimicindu-l. Voi mărturisi totul ; dar mă mai reţine ceva. Trebuie oare să reîmprospătez fapte pe care aş vrea să le fac să nu mai existe şi să fixez atenţia dumneavoastră şi a mea asupra unei clipe de rătăcire pe care aş vrea s-o răscumpăr cu restul vieţii mele, despre a cărei cauză încă nu mă dumiresc, şi a cărei amintire e menită să facă pe veci deznădejdea şi umilinţa mea ? Ah ! dacă acuzîndu-mă eu însumi nu fac decît să vă aţîţ mînia, nu va trebui să căutaţi departe răzbunarea dumneavoastră ; vă va fi de ajuns să mă daţi pradă remuşcărilor mele.

Cine totuşi ar crede-o ? întîmplarea aceasta are drept cauză farmecul atotputernic pe care-l simt lîngă dumneavoastră. Din pricina lui uitasem de o afacere importantă

și care nu se mai putea amîna. Am plecat prea tîrziu și nu am găsit persoana pe care o căutam. Nădăjduiam s-o întîlnesc la Operă, dar demersul meu a fost și acolo nenorocos. Emilie, peste care am dat acolo, și pe care o cunoscusem într-o vreme cînd nu cunoscusem încă nici dragostea și nici pe dumneavoastră, Emilie nu avea trăsură și mă rugă s-o conduc acasă la ea, la cîțiva pași de acolo. N-am văzut nimic rău într-asta și am acceptat. Dar chiar atunci v-am întîlnit și mi-am dat numaidecît seama că mă veți crede vinovat.

Teama mea de a vă displăcea sau de a vă mîhni e atît de mare, încît desigur nu putea să nu fie, și a și fost într-adevăr, curînd remarcată. Mărturisesc chiar că ea m-a îndemnat s-o rog pe fată să nu se arate ; această prevedere a delicateței s-a întors împotriva dragostei. Deprinsă, ca toate cele de categoria ei, să nu fie sigură de o putere mereu uzurpată decît prin abuzul ce și-l îngăduie, Emilie nu lăsă să-i scape o ocazie atît de strălucită. Cu cît mă vedea mai încurcat, cu atît se încăpățîna să se arate ; și veselia ei zvăpăiată — de care roșesc că ați putut crede o singură clipă că-i erați dumneavoastră motivul — nu avea altă cauză decît durerea cruntă pe care o simțeam și care de asemenea izvora din respectul și din dragostea mea.

Pînă aici, fără îndoială, sînt mai degrabă nenorocit decît vinovat ; *și această vină, care ar putea fi a tuturora și care e singura despre care îmi vorbiți,* această vină deoarece nu există nu-mi poate fi reproșată. Dar degeaba, nu vreți să vorbiți de vina ce-o poartă dragostea : asupra acesteia nu voi putea păstra aceeași tăcere ; un interes prea mare mă silește s-o rup.

În rușinea pricinuită de această neînțeleasă rătăcire, nu mă pot hotărî, fără neînchipuită durere, să-i reîmprospătez amintirea. Convins de vina mea, aș consimți să-i port osînda sau aș aștepta ca trecerea timpului, nedezmințita mea afecțiune și căința mea să-mi aducă iertarea. Dar cum aș putea să tac, cînd ceea ce-mi rămîne de spus interesează delicatețea dumneavoastră ?

Să nu credeți că încerc, pe căi ocolite, să-mi justific sau să-mi micșorez vina ; recunosc că sînt vinovat. Dar nu recunosc nicidecum, și nu voi recunoaște vreodată, că

această greșeală umilitoare ar putea fi considerată ca o vină a dragostei. Ce poate oare să fie comun între o viltoare a simțurilor, între o clipă de uitare de sine urmată curînd de rușine și de regret și un sentiment curat, care nu putea lua naștere decît într-un suflet delicat și nu se poate menține decît prin stimă, și al cărui rod, în fine, este fericirea ! Ah ! nu pîngăriți astfel dragostea. Feriți-vă mai cu seamă să vă pîngăriți pe dumneavoastră înșivă, înglobînd în aceeași privire ceea ce niciodată nu se poate confunda. Lăsați femeile josnice și decăzute să se teamă de o rivalitate pe care-o văd stabilindu-se fără voia lor, lăsați-le pe ele să simtă chinurile unei gelozii cu adevărat crunte și tot atît de umilitoare : dar dumneavoastră întoarceți-vă ochii de la făpturile acestea care v-ar mînji privirea ; și, neprihănită cum e dumnezeirea, pedepsiți ca și ea ofensa, fără ca ea să vă atingă.

Dar ce pedeapsă îmi veți impune care să-mi fie mai dureroasă decît aceea pe care o simt acum ? care să poată fi comparată cu regretul de a vă fi displăcut, cu deznădejdea de a vă fi mîhnit, cu gîndul copleșitor de a mă fi făcut mai puțin vrednic de dumneavoastră ? Vă preocupați de pedeapsă ! iar eu vă cer consolări : nu pentru că le-aș merita, dar am nevoie de ele și ele nu-mi pot veni decît de la dumneavoastră.

Dacă uitînd dintr-o dată și dragostea mea și a dumneavoastră, și nemaipunînd nici un preț pe fericirea mea, vreți dimpotrivă să mă dați pradă unei veșnice dureri, aveți tot dreptul s-o faceți : loviți ; dar dacă, mai îngăduitoare sau mai sensibilă, vă mai amintiți încă de acele sentimente atît de duioase care ne legau inimile ; de acea voluptate a sufletului mereu renăscîndă și mereu simțită mai viu ; de acele zile atît de dulci și atît de fericite pe care fiecare din noi le datora celuilalt ; de toate acele bunuri ale dragostei pe care numai ea le oferă ! poate atunci ați prefera puterea de a le face să renască aceleia de a le distruge. În sfîrșit, ce să vă mai spun ? Am pierdut totul și totul din vina mea ; dar pot să regăsesc totul prin generozitatea dumneavoastră. Acum, dumneavoastră veți hotărî. Mai adaug un

singur cuvînt. Nu mai departe decît ieri, mi-ați jurat că fericirea mea era asigurată atît timp cît va depinde de dumneavoastră ! Ah ! doamnă, mă veți lăsa astăzi pradă unei deznădejdi fără sfîrșit ?

Paris, 15 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXXVIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Stăruiesc, scumpa mea : nu, nu sînt îndrăgostit, nu e vina mea dacă împrejurările mă silesc să joc rolul acesta. Consimte numai să te întorci, și îți vei da curînd seama singură cît sînt de sincer. Am făcut ieri dovada și ea nu poate fi ștearsă de ceea ce se întîmplă astăzi.

Mă aflam deci la duioasa mironosiță, și eram acolo fără nici o altă treabă : căci micuța Volanges, în ciuda situației în care se află, trebuia să petreacă toată noaptea la balul pentru tineret de la doamna V... Plictiseala mă făcuse mai întîi să doresc prelungirea acestei vizite ; și chiar solicitasem în acest scop un mic sacrificiu : dar abia îmi fusese acordat, că plăcerea pe care mi-o făgăduisem a fost tulburată de gîndul că aș putea fi îndrăgostit, cum te încăpățînezi să mă crezi, sau cel puțin să mi-o reproșezi ; astfel încît nu mai simțeam altă dorință decît de a putea totodată să mă încredințez și să te conving că nu e din partea dumitale decît curată calomnie.

Am luat deci o hotărîre bruscă ; și sub un pretext destul de neînsemnat, mi-am părăsit iubita, foarte mirată, și, fără îndoială, încă și mai mîhnită. Dar eu m-am dus, liniștit, s-o găsesc pe Emilie la Operă ; și ea te-ar putea asigura că pînă dimineața, cînd ne-am despărțit, nici un pic de regret n-a tulburat plăcerile noastre.

Aveam totuși un motiv destul de puternic să fiu îngrijorat, dacă desăvîrșita mea nepăsare nu m-ar fi salvat : căci

află că abia ajunsesem la cîteva case depărtare de Operă, cu Emilie lîngă mine, cînd trăsura severei evlavioase se opri chiar lîngă a mea, rămînînd astfel din cauza îmbulzelii mai bine de cinci minute. Te vedeai ca ziua și nu era chip să te ferești.

Dar nu e totul ; m-am apucat să-i spun Emiliei că era femeia căreia îi scrisesem de la dînsa. (Poate îți amintești de nebunia aceea și că Emilie mi-a slujit drept pupitru.) [1] Ea, care n-o uitase și care e veselă din fire, n-a avut astîmpăr pînă ce nu s-a uitat bine la *virtutea aceea,* cum o numea ea, și asta cu niște hohote de rîs care stîrneau un nemaipomenit scandal.

Și încă nu e tot ; geloasa femeie a trimis după mine chiar în seara aceea ! Nu eram acasă : dar în încăpățînarea ei, a trimis a doua oară, dînd ordin servitorului să mă aștepte. Eu, de îndată ce mă hotărîsem să rămîn la Emilie, dădusem drumul trăsurii, fără altă poruncă vizitiului decît să vină să mă ia azi-dimineață ; și cum, ajungînd acasă, vizitiul a găsit acolo pe mesagerul dragostei, i s-a părut firesc să-i spună că nu mă voi întoarce noaptea acasă. Îți închipui desigur efectul acestei știri, și că la înapoierea mea am găsit înștiințarea concedierii mele, făcută cu toată demnitatea pe care o cerea împrejurarea !

Și astfel, aventura aceasta, interminabilă după dumneata, s-ar fi putut isprăvi după cum vezi chiar azi-dimineață ; și dacă nu s-a isprăvit nu-i după cum bănuiești, pentru că aș dori s-o continui ; ci pentru că, pe de-o parte, n-am găsit de cuviință să fiu părăsit, iar pe de alta, pentru că am vrut să-ți rezerv onoarea acestui sacrificiu.

Am răspuns așadar severului bilet printr-o lungă epistolă sentimentală ; am adus multe argumente și m-am bizuit pe speranța că dragostea va avea grija să le găsească bune. Am și izbutit. Am primit chiar acum al doilea bilet, tot atît de aspru, și care confirmă ruptura definitivă, cum se și cuvenea ; dar al cărui ton nu mai e totuși același. Mai cu seamă, nu vrea să mă mai vadă : această hotărîre este afirmată de patru ori în chipul cel mai irevocabil. Am tras concluzia că nu trebuia să pierd nici o secundă și să mă

[1] Scrisorile a XLVII-a și a XLVIII-a.

prezint. Am şi trimis pe curierul meu să se asigure în privinţa portarului ; şi îndată voi merge şi eu ca să-mi obţin iertarea : căci într-o vină de felul acesta, o singură formulă poate da dezlegarea totală, şi aceea nu-şi află întrebuinţarea decît atunci cînd părţile se află faţă în faţă.

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă ; alerg să înfrunt acest mare eveniment.

Paris, 15 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXXXIX-a

Preşedinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Cît îmi reproşez, compătimitoarea mea prietenă, că v-am vorbit prea mult şi prea devreme de necazurile mele trecătoare ! Eu sînt pricina că acum sînteţi mîhnită ; aceste supărări care vin de la mine durează încă, iar eu sînt fericită. Da, totul e uitat, iertat ; mai bine zis, totul e reparat. Acestei stări de durere şi de nelinişte i-au urmat calmul şi încîntarea. Cum să-mi exprim bucuria din suflet ? Valmont e nevinovat ; şi nu poţi fi vinovat cînd iubeşti ca el. Vina aceea grea, jignitoare, pe care i-o reproşam cu atîta amărăciune, el n-o avea ; şi dacă, într-o singură privinţă, am avut nevoie de indulgenţă, nu aveam şi eu nedreptăţile mele de reparat ?

N-o să vă spun în amănunte faptele şi argumentele care-l justifică ; poate mintea le-ar aprecia prost : numai inima le poate simţi. Dacă totuşi m-aţi putea bănui de slăbiciune, aş apela la judecata dumneavoastră ca s-o sprijine pe-a mea. Pentru bărbaţi, aşa spuneţi chiar dumneavoastră, infidelitatea nu înseamnă nestatornicie.

Îmi dau seama că această deosebire pe care în zadar opinia publică o încuviinţează jigneşte totuşi delicateţea ; dar de ce s-ar plînge a mea, atunci cînd aceea a lui Valmont suferă şi mai mult ? Vina aceasta, pe care eu o uit, să nu credeţi că el şi-o iartă sau se consolează în privinţa

ei ; totuși, cît de mult și-a reparat ușoara greșeală prin excesul dragostei sale și prin acela al fericirii mele !

Sau fericirea mea e mai mare, sau îi simt mai bine prețul de cînd am crezut că am pierdut-o ; dar tot ce pot să vă spun este că dacă m-aș simți în stare să mai îndur dureri atît de cumplite ca acelea pe care le-am simțit n-aș crede că plătesc prea scump prisosul de fericire pe care l-am gustat de atunci încoace. O ! iubitoarea mea mamă ! dojeniți pe fiica nesăbuită pentru că v-a mîhnit printr-o prea mare grabă ; dojeniți-o pentru că a judecat cu cutezanță și a calomniat pe acela pe care trebuia să-l adore mereu : dar recunoscînd că-i imprudentă, aflați că-i fericită și măriți-i bucuria împărtășind-o.

Paris, 16 noiembrie 17'', seara

SCRISOAREA a CXL-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Cum se face, scumpă prietenă, că nu primesc nici un răspuns de la dumneata ? Ultima mea scrisoare mi se părea totuși că merită un răspuns ; și cum ar fi trebuit să-l primesc de trei zile, sînt încă în așteptarea lui ! Sînt chiar supărat ; și prin urmare nu-ți voi spune nimic în privința afacerilor mele importante.

Că împăcarea a izbutit pe deplin ; că în loc de reproșuri și de neîncredere, n-a adus decît noi motive de dragoste ; că eu sînt acum cel ce primesc scuze și despăgubiri datorate candoarei mele puse la îndoială : nu-ți voi spune nimic despre toate astea ; și fără întîmplarea neprevăzută din ultima noapte, nici nu ți-aș fi scris. Cum însă aceasta privește pe pupila dumitale, și cum am impresia că ea nu va putea să te informeze, cel puțin cîtăva vreme, îmi iau eu însărcinarea să-ți spun.

Din motive pe care le ghicești, sau pe care nu le ghicești, doamna de Tourvel nu mă mai preocupa de cîteva

zile ; și cum nu putea fi vorba de aceleași motive în ce privește pe micuța Volanges, devenisem nelipsit de lîngă ea. Grație îndatoritorului portar, nu aveam nici un obstacol de învins : și duceam, pupila dumitale și cu mine, o viață comodă și tihnită. Dar obișnuința te face neglijent ; primele zile ne luaserăm toate precauțiunile pentru siguranța noastră ; tremuram încă la adăpostul zăvoarelor. Ieri, o neînchipuită neatenție a provocat accidentul de care vreau să-ți vorbesc ; și dacă în ce mă privește m-am ales doar cu spaima, pe fetiță a costat-o mai scump.

Nu dormeam, dar eram în starea de repaos și de delăsare care urmează voluptății, cînd am auzit deodată deschizîndu-se ușa camerei. M-am repezit îndată la spadă, atît ca să mă apăr pe mine cît și pe pupila noastră comună : înaintez dar nu văd pe nimeni : ușa era însă într-adevăr deschisă. Deoarece aveam lumină, am plecat în cercetare, dar n-am găsit țipenie de om. Mi-am amintit atunci că uitaserăm să luăm precauțiunile obișnuite ; și fără îndoială, ușa numai împinsă sau rău închisă se deschisese singură.

Întorcîndu-mă la sfioasa mea tovarășă ca s-o liniștesc, n-am mai găsit-o în pat ; căzuse, sau se ascunsese între pat și perete ; în sfîrșit, era acolo întinsă fără cunoștință, și nedînd alt semn de viață decît niște puternice convulsiuni. Închipuiește-ți zăpăceala mea ! Am izbutit totuși s-o așez în pat și chiar s-o fac să-și vină în fire, dar se rănise căzînd, și îndată a început să simtă efectele.

Dureri de șale, violente dureri de pîntece, alte simptome și mai puțin echivoce m-au lămurit curînd asupra stării ei, dar, ca s-o fac și pe ea să înțeleagă, a trebuit s-o lămuresc mai întîi în privința stării în care se afla înainte ; căci n-avea nici cea mai mică bănuială. Niciodată poate, pînă la ea, n-a păstrat cineva atîta nevinovăție, făcînd tot ce trebuia ca s-o piardă ! O ! fata asta nu-și risipește timpul cugetînd !

Deocamdată pierdea multă vreme dezolîndu-se, și-mi dădeam seama că trebuia să iau o hotărîre. M-am înțeles deci cu ea că mă voi duce îndată la medicul și la chirurgul casei și, prevenindu-i că vor fi chemați, le voi dezvălui totul, cerîndu-le să păstreze secretul ; că ea, la rîndul său, va suna pe camerista ei ; îi va mărturisi sau nu, cum va

crede de cuviință, dar o va trimite după ajutor, și îi va interzice mai cu seamă s-o trezească pe doamna de Volanges : atenție delicată și firească din partea unei fete care se teme să-și îngrijoreze mama.

Am făcut ambele curse și ambele mărturisiri cît de repede am putut, de acolo m-am întors acasă, de unde n-am ieșit încă : dar chirurgul, pe care de altminteri îl cunoșteam, a venit la amiază să mă informeze de starea bolnavei. Nu mă înșelasem ; dar el speră că dacă nu se va produce vreun accident cei din casă nu vor observa nimic. Camerista e de conivență ; medicul a dat un nume bolii ; și povestea aceasta se va aranja ca o mie altele, afară doar dacă nu cumva mai tîrziu ne va fi de folos să se vorbească despre ea.

Dar mai există oare vreun interes care să ne fie comun dumitale și mie ? Tăcerea dumitale m-ar face să mă îndoiesc ; și nici n-aș mai crede de loc, dacă dorința mea nu m-ar face să caut toate mijloacele de-a putea păstra mai departe speranța.

Rămîi cu bine, scumpă prietenă ; te îmbrățișez cu toată pica ce-ți port.

Paris, 21 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXLI-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Doamne, viconte, ce plicticos ai devenit cu încăpățînarea dumitale ! Ce-ți pasă de tăcerea mea ? Crezi că tac pentru că n-aș avea argumente ca să mă apăr ? Ah ! de ce n-a dat Dumnezeu ! Nu, nicidecum, tac numai pentru că-mi vine greu să ți le spun.

Spune drept : te amăgești singur sau cauți să mă înșeli ? nepotrivirea dintre vorbele și faptele dumitale nu mă lasă să aleg decît între aceste două posibilități : care e cea adevărată ? Ce-aș putea oare să spun, cînd nici eu nu știu ce să cred ?

Ai aerul că te mîndrești cu ultima întîmplare cu președinta ; dar ce dovedește ea oare în favoarea teoriei dumitale sau împotriva teoriei mele ? Desigur, n-am spus niciodată că iubești atît de mult pe femeia aceasta, încît să n-o înșeli, și să nu profiți de toate ocaziile care ți-ar părea plăcute sau ușoare : n-aveam nici o îndoială că ți-ar fi aproape indiferent să-ți satisfaci cu altă femeie, cu prima care se prezintă, pînă și dorințele pe care numai ea le trezește ; și nu mă mir de loc că, dînd dovadă de un libertinaj în care nimeni nu te întrece, ai făcut și dumneata o dată în mod premeditat ceea ce ai mai făcut de mii de ori la întîmplare. Cine nu știe că așa se obișnuiește în lume și că ăsta vă e felul de a vă purta al tuturora, de la ticăloși pînă la *filfizoni ?* Cel care procedează altminteri trece astăzi drept romantios și am impresia că nu acesta e defectul pe care ți-l reproșez.

Dar ceea ce am spus, ceea ce am gîndit, ceea ce gîndesc și acum este că totuși o iubești pe președinta dumitale ; ce-i drept, nu cu o dragoste foarte curată și nici foarte duioasă, dar cu aceea pe care dumneata poți s-o simți ; care te face de exemplu să atribui unei femei grațiile și calitățile pe care nu le are ; s-o așezi într-o clasă aparte, lăsînd pe toate celelalte pe planul al doilea ; care te ține încă legat de ea, chiar și atunci cînd o batjocorești ; în sfîrșit, cu o dragoste cum îmi închipui că poate avea un sultan pentru sultana lui favorită, ceea ce nu-l împiedică să-i prefere deseori pe o simplă cadînă. Comparația mea îmi pare cu atît mai justă cu cît, ca și sultanul, dumneata nu ești niciodată nici amantul, nici prietenul unei femei, ci totdeauna tiranul sau sclavul ei. De aceea, sînt foarte sigură că trebuie să te fi umilit și înjosit mult de tot, ca să recapeți favorurile zînei dumitale ! și prea fericit că ai izbutit, de îndată ce ți se pare că a sosit clipa să-ți capeți iertarea, mă părăsești *pentru acest mare eveniment.*

Chiar și în ultima dumitale scrisoare, dacă îmi mai vorbești și de altceva decît de femeia aceasta faci acest lucru pentru că nu vrei să-mi pomenești nimic despre *marile dumitale afaceri ;* ți se par atît de importante, încît tăcerea dumitale în privința lor o consideri ca o pedeapsă pentru mine. Și după aceste mii de dovezi ale preferinței dumitale pentru alta, mă întrebi liniștit dacă mai există *vreun in-*

teres care să ne fie comun ! Bagă de seamă, viconte ! dacă apuc să răspund, răspunsul meu va fi irevocabil ; și faptul că mă tem să ți-l dau acum spune poate prea mult. De aceea, nici nu vreau să vorbesc despre asta.

Tot ce pot să fac este să-ți istorisesc o poveste. Poate că nici n-ai să ai timp s-o citești, sau să te ostenești ca s-o pricepi pe deplin. Treaba dumitale. În cel mai rău caz, îmi voi fi pierdut timpul povestind-o.

O cunoștință de-a mea se încurcase, ca și dumneata, cu o femeie care nu-i prea făcea cinste. Din cînd în cînd, avea destulă minte ca să-și dea seama că mai curînd sau mai tîrziu aventura aceasta îi va dăuna, dar cu toate că îi era rușine, nu avea curajul s-o curme. Se simțea cu atît mai încurcat cu cît se lăudase față de prieteni că e cu desăvîrșire liber și cu cît nu ignora că ridicolul unei situații crește totdeauna în măsura în care te ferești să-l recunoști. Își petrecea astfel viața făcînd numai prostii și spunînd după aceea „Nu-i vina mea". Bărbatul acesta avea o prietenă care la un moment dat a fost ispitită să dea în vileag starea aceasta de năuceală în care se afla și să-l facă astfel definitiv ridicol : totuși, mai generoasă decît rea, sau poate și din alte motive, ea vru să mai încerce o dată să-l ajute, pentru a putea spune, orice s-ar fi întîmplat, ca și prietenul ei : „Nu-i vina mea". I-a trimis deci, fără alt preaviz, scrisoarea de mai jos, ca un leac ce i-ar putea fi de folos în boala de care suferea.

„Oamenii se plictisesc de toate, îngerașule, e o lege a naturii ; nu-i vina mea.

Și dacă astăzi m-am plictisit de o aventură care m-a reținut cu totul timp de patru luni ucigătoare, nu-i vina mea.

Dacă, de exemplu, am fost tot atît de îndrăgostit cît ai fost și tu de virtuoasă, și desigur asta înseamnă mult, nu-i de mirare că dragostea mea a trecut o dată cu virtutea ta. Nu-i vina mea.

De aceea, te-am și înșelat de cîtva timp : dar nu-i mai puțin adevărat că dragostea ta nemiloasă mă silea oarecum la asta ! Nu-i vina mea.

Astăzi, o femeie pe care o iubesc la nebunie îmi cere să te sacrific. Nu-i vina mea.

Imi dau prea bine seama că-ţi dau o minunată ocazie de a striga : Trădare ! dar dacă natura a acordat bărbaţilor numai statornicie, iar femeilor numai încăpăţînare, nu-i vina mea.

Crede-mă, alege-ţi alt iubit, cum mi-am ales eu altă iubită. Sfatul acesta e bun, foarte bun ; dacă tu îl găseşti prost, nu-i vina mea.

Cu bine, îngeraşule, te-am avut cu plăcere, te părăsesc fără regret : poate mă voi întoarce. Aşa-i viaţa. Nu-i vina mea."

Nu-i momentul, viconte, să-ţi spun ce efect a avut această ultimă tentativă, şi ce a mai urmat : dar îţi făgăduiesc să-ţi spun în viitoarea mea scrisoare. Tot acolo vei găsi şi *ultimatumul* meu în privinţa reînnoirii pactului pe care mi-l propui. Pînă atunci, rămîi pur şi simplu cu bine...

Ah, să nu uit : îţi mulţumesc pentru amănuntele ce-mi dai cu privire la fetiţa Volanges ; este un articol bun de păstrat pînă după căsătorie, pentru gazeta bîrfelilor. Pînă atunci, primeşte condoleanţele mele pentru pierderea posterităţii dumitale. Noapte bună, viconte.

Castelul... 24 noiembrie 17"

SCRISOAREA a CXLII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Pe legea mea, scumpă prietenă, nu ştiu dacă am citit prost sau dacă am înţeles greşit atît scrisoarea dumitale cît şi întîmplarea pe care mi-o povesteşti, ca şi micul model epistolar pe care-l conţinea. Tot ce pot să-ţi spun e că acesta mi s-a părut original şi foarte nimerit să facă efect : de aceea, l-am copiat pur şi simplu şi tot atît de simplu l-am trimis divinei prezidente. N-am pierdut nici o clipă, căci duioasa misivă a fost expediată chiar de aseară. Am făcut astfel, mai întîi pentru că îi făgăduisem să-i scriu ieri ; şi apoi pentru că m-am gîndit că abia o

să-i ajungă noaptea întreagă ca să se reculeagă și să mediteze asupra *acestui mare eveniment*, chiar dacă ar fi să-mi reproșezi încă o dată această expresie.

Nădăjduiam să-ți pot trimite azi dimineață răspunsul iubitei mele : dar iată că e aproape de amiază și n-am primit încă nimic. Voi aștepta pînă la cinci ; și dacă pînă atunci nu am nici o veste, mă voi duce chiar eu la ea, căci mai ales cînd e vorba de etichetă, numai primul pas e greu de făcut.

Acum, așa cum poți să-ți închipui, sînt foarte grăbit să aflu sfîrșitul poveștii acelui bărbat pe care-l cunoști, atît de aprig bănuit că n-ar fi în stare la nevoie să sacrifice o femeie. Nu s-o fi îndreptat oare ? și îngăduitoarea lui prietenă oare nu l-o fi iertat ?

Doresc, nu mai puțin, să primesc *ultimatumul* dumitale, așa cum atît de diplomatic te exprimi ! Sînt curios, mai cu seamă, să știu dacă și în această ultimă faptă a mea vei mai găsi urme de dragoste. Ah ! fără îndoială, sînt, și chiar multe. Dar pentru cine ? Totuși, nu pretind să le valorific și aștept totul de la generozitatea dumitale.

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă ; nu voi închide această scrisoare decît la două, cu speranța că voi putea să-i alătur și răspunsul pe care-l aștept.

P. S. Două după-amiază

Tot nimic, timpul trece și nu am cînd să mai adaug vreun cuvînt : dar oare vei mai refuza și acum cele mai fierbinți sărutări ale dragostei ?

Paris, 27 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXLIII-a

Președinta de Tourvel către doamna de Rosemonde

Vălul pe care era pictată iluzia fericirii mele s-a rupt, doamnă. Adevărul sinistru mă lămurește și nu mă lasă să întrevăd decît o moarte sigură și apropiată, a cărei cale mi se deschide între rușine și remușcare. Voi urma-o...

îmi vor fi dragi chinurile mele dacă ele îmi vor scurta zilele. Vă trimit scrisoarea pe care am primit-o ieri ; nu adaug nici un comentariu, le conține chiar ea. Nu mai e vreme de lacrimi ; nu-mi mai rămîne decît să sufăr. Nu de milă am nevoie, ci de tărie.

Primiți, doamnă, singurul rămas bun pe care-l voi rosti și îndepliniți-mi ultima rugăminte, aceea de a mă lăsa în plata Domnului, de a mă da uitării cu desăvîrșire, de a nu mă mai prenumăra printre oameni. Uneori nenorocirea atinge o treaptă cînd prietenia însăși ne sporește durerile și nu le mai poate lecui. Cînd rănile sînt mortale, orice ajutor devine un act de cruzime. Oricare alt sentiment afară de acela al disperării îmi este străin. Nimic nu mai poate să-mi priască decît noaptea adîncă în care îmi voi ascunde rușinea. Îmi voi plînge păcatele, dacă voi mai putea plînge ! De ieri, n-am mai avut nici o lacrimă. Inima mea veștejită a secat cu desăvîrșire.

Adio, doamnă. Nu-mi mai răspundeți. Am jurat pe acea scrisoare crudă să nu mai primesc nici una.

Paris, 27 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXLIV-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Ieri, la trei după-amiază, scumpa mea, pierzîndu-mi răbdarea din pricină că nu avusesem încă nici o știre, m-am prezentat la frumoasa abandonată ; mi s-a spus că nu era acasă. N-am văzut în fraza aceasta decît un refuz de a mă primi, care nu m-a supărat, nici nu m-a surprins ; și m-am retras, cu nădejdea că gestul meu va îndemna cel puțin pe o femeie atît de politicoasă să mă cinstească cu vreun răspuns. Dorința pe care o aveam să-l primesc m-a făcut să trec anume pe acasă, pe la nouă, dar n-am găsit nimic. Uimit de tăcerea aceasta la care nu mă așteptam, am însărcinat pe curierul meu să meargă să se informeze,

și să afle dacă simțitoarea persoană murise sau era pe moarte. În sfîrșit, cînd m-am întors acasă, mi-a făcut cunoscut că doamna de Tourvel ieșise într-adevăr pe la unsprezece dimineața, împreună cu camerista ei ; că se dusese la mănăstirea... și că la șapte seara trimisese acasă trăsura și servitorii cu știrea că nu trebuie s-o mai aștepte. Desigur, vrea să-și pună conștiința la adăpost. Mănăstirea este adevăratul refugiu al unei văduve ; și dacă stăruiește într-o hotărîre atît de lăudabilă, voi adăuga la toate motivele pe care le am să-i fiu recunoscător pe acela al celebrității pe care o va căpăta aventura aceasta.

Îți spusesem doar, acum cîtva timp, că în ciuda îngrijorărilor dumitale, nu-mi voi face reapariția pe scena mondenă decît strălucind de o nouă glorie. Să poftească dar acei critici severi care mă acuzau de o dragoste romantioasă și nenorocită să izbutească ei rupturi mai grabnice și mai strălucite ; ba nu ! să facă și mai bine : să se prezinte în calitate de consolatori, calea le e deschisă. Ei bine ! să îndrăznească numai să se aventureze în acest domeniu pe care eu l-am străbătut în întregime, și, dacă vreunul din ei obține cel mai mic succes, îi cedez locul întîi. Dar toți își vor da seama că atunci cînd îmi dau osteneală las o amintire neștearsă. Ah ! fără îndoială așa va fi și de data aceasta ; și voi socoti drept nimicuri toate celelalte victorii ale mele, dacă vreodată femeia aceasta mi-ar prefera un rival.

Hotărîrea pe care a luat-o măgulește, mărturisesc, amorul meu propriu : dar mi-e necaz că a fost în stare să găsească în ea tăria suficientă ca să se despartă de mine atît de ușor. S-ar putea deci ca între noi să se afle și alte obstacole decît acelea puse de mine ! Cum așa ? dacă aș vrea să mă apropii din nou de ea, să fie cu putință să nu mai vrea ; dar ce spun să nu mai vrea : să nu mai dorească această apropiere, să nu mai fie asta cea mai mare fericire a ei ? Așa se iubește oare ? N-aș putea, de pildă, și n-ar fi oare mai bine s-o fac pe femeia aceasta să întrevadă ideea unei împăcări, pe care totdeauna o dorești atîta timp cît mai ai vreo speranță ? Aș putea să fac încercarea aceasta fără să am aerul că-i dau importanță, și deci fără

ca ea să te poată supăra. Dimpotrivă, ar fi o simplă încercare pe care am face-o în perfectă înțelegere ; și chiar dacă aș izbuti, asta nu mi-ar da decît un nou prilej să repet, la porunca dumitale, un sacrificiu care mi s-a părut că-ți face plăcere. Acum, scumpa mea, nu-mi rămîne decît să-mi primesc răsplata, și să doresc întoarcerea dumitale. Vino dar, repede, să-ți regăsești amantul, plăcerile, prietenii și vîrtejul aventurilor.

Aceea a tinerei Volanges s-a terminat de minune. Ieri, în neliniștea mea, care mă făcea să nu-mi găsesc locul, m-am dus, printre alte treburi, și pe la doamna de Volanges. Am găsit-o pe pupila dumitale în salon, încă în ținuta de bolnavă, dar în plină convalescență, și cu atît mai proaspătă și mai interesantă. Voi, femeile, în asemenea împrejurări, ați fi stat o lună culcate : pe legea mea, trăiască domnișoarele ! Aceasta mi-a dat cu adevărat poftă să știu dacă vindecarea era deplină.

Trebuie să-ți mai spun că accidentul copilei era să-l înnebunească pe sentimentalul dumitale Danceny. Mai întîi, de supărare ; astăzi de bucurie. *Cécile a lui* era bolnavă ! Îți dai seama ce ușor îți pierzi capul într-o asemenea nenorocire. De trei ori pe zi trimitea după vești și nu trecea o zi să nu vină el însuși să se informeze ; în sfîrșit, printr-o frumoasă epistolă, a cerut mamei îngăduința să vină s-o felicite pentru convalescența unei ființe atît de dragi ; și doamna de Volanges i-a dat voie : și așa, am găsit pe tînăr instalat acolo ca și altădată, chiar dacă nu-și îngăduia încă vechea familiaritate.

De la el știu toate aceste amănunte ; pentru că am ieșit împreună și l-am făcut să-și dea drumul gurii. Nici nu-ți închipui ce efect i-a făcut această vizită. Bucurie, dorințe, entuziasm cu neputință de descris. Mie, căruia îmi plac marile elanuri, nu mi-a fost greu să-i sucesc cu totul capul, încredințîndu-l că foarte curînd îi voi da ocazia să-și vadă iubita și mai de aproape.

Într-adevăr, sînt hotărît să i-o predau îndată ce voi fi făcut experiența. Vreau să mă consacru dumitale cu totul; și apoi, pupila dumitale s-ar mai putea chema eleva mea, dacă n-ar trebui să-și înșele decît soțul ? Capodopera este să-ți înșeli iubitul ! și mai cu seamă pe primul iubit !

Fiindcă, în ce mă privește, nu-mi pot reproșa că am rostit cuvîntul dragoste.

Rămîi cu bine, scumpă prietenă; întoarce-te cît de curînd ca să te bucuri de puterea pe care o ai asupra mea, să-i primești omagiul și să-mi dai cuvenita răsplată.

Paris, 28 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXLV-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Fără glumă, viconte, ți-ai părăsit președinta? i-ai trimis scrisoarea pe care ți-o ticluisem pentru ea? Cu adevărat, ești încîntător și mi-ai întrecut așteptările! Mărturisesc sincer că această victorie mă măgulește mai mult decît toate pe care le-am obținut pînă acum. Vei găsi poate că o prețuiesc foarte mult pe această femeie, pe care odinioară o apreciam atît de puțin; nicidecum: căci nu asupra ei am repurtat această victorie, ci asupra dumitale: într-asta stă tot hazul și asta e cu adevărat minunat.

Da, viconte, o iubeai mult pe doamna de Tourvel, și chiar o mai iubești și acum; o iubești ca un nebun: dar pentru că mi-a plăcut mie să te fac să te rușinezi de dragostea aceasta, dumneata ai sacrificat-o fără nici o ezitare. Ai fi sacrificat și o mie altele mai curînd decît să rabzi o glumă. Unde ne mînă așadar vanitatea! Înțeleptul are multă dreptate cînd spune că e dușmanul fericirii.

Ce te-ai face acum, dacă ți-aș spune că n-am vrut decît să fac o glumă răutăcioasă? Dar mi-e cu neputință să înșel, știi prea bine; chiar dacă ar trebui, la rîndul meu, să ajung la disperare și la mănăstire, iau riscurile asupra mea și mă predau învingătorului meu.

Totuși, dacă admit să capitulez, fac asta din pură slăbiciune: căci dac-aș vrea, cîte șicane n-aș mai putea să-ți mai fac! pe care poate le-ai merita! Așa de exemplu, admir cu cîtă șiretenie sau cu cîtă stîngăcie îmi propui, cu duhul blîndeței, să te las să te împaci cu președinta. Tare

ți-ar conveni, nu-i așa, să ai tot meritul acestei rupturi și să-ți păstrezi mai departe toate plăcerile ! Și cum în cazul de față acest aparent sacrificiu n-ar mai fi unul pentru dumneata, îmi oferi să-l reînnoiești la porunca mea ! În felul acesta, divina evlavioasă s-ar putea crede mai departe singura aleasă a inimii dumitale, în timp ce eu m-aș putea mîndri că sînt rivala preferată ; amîndouă am fi înșelate, dar dumneata ai fi mulțumit, și atunci ce importanță ar mai avea restul ?

Ce păcat că talentul de care dai dovadă în întocmirea planurilor nu-l ai și pentru executarea lor, și că printr-o singură încercare necugetată ai pus dumneata singur un obstacol de neînvins în calea celei mai puternice dorințe a dumitale.

Cum adică ! te mai gîndeai să te împaci și ai fost totuși în stare să-i trimiți scrisoarea mea ! Așadar, m-ai crezut foarte stîngace și pe mine ! Ah ! crede-mă, viconte, cînd o femeie love ște în inima altei femei, mai întotdeauna nimerește locul sensibil și rana e fără leac. În timp ce o loveam pe aceasta, sau mai degrabă în timp ce îți călăuzeam mîna, nu uitam că femeia aceasta era rivala mea, că ai putut la un moment dat să mi-o preferi și că, în sfîrșit, m-ai considerat mai prejos de ea. Dacă m-am înșelat în privința răzbunării, consimt să-mi port osînda. Așadar, socot că e nimerit să încerci toate mijloacele ; te poftesc chiar, și-ți făgăduiesc să nu mă supăr de succesul dumitale, dacă vei obține vreunul. Sînt atît de liniștită în privința aceasta încît nici nu vreau să mă mai gîndesc. Să vorbim de altceva.

De pildă, de sănătatea domnișoarei de Volanges. Îmi vei da vești mai precise la întoarcerea mea, nu-i așa ? Mi-ar face mare plăcere să-mi dai. După asta, vei putea decide singur dacă preferi să predai pe fetiță iubitului ei, sau să încerci încă o dată să devii întemeietorul unei ramuri a familiei Valmont, cu numele de Gercourt. Acest gînd mi s-a părut plin de haz și, lăsîndu-te să alegi, te rog totuși să nu iei o hotărîre definitivă, înainte de a ne fi sfătuit împreună. Asta nu înseamnă o lungă amînare, căci mă voi întoarce foarte curînd la Paris. Nu pot să-ți spun

ziua cu precizie ; dar nu te îndoi că vei fi cel dintîi informat, de îndată ce voi sosi.

Rămîi cu bine, viconte ; cu toate sîcîielile, răutățile și reproșurile mele, te iubesc totuși mult de tot și mă pregătesc să ți-o dovedesc. La revedere, prietene.

Castelul... 29 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXLVI-a

Marchiza de Merteuil către cavalerul Danceny

În sfîrșit, plec, tînărul meu prieten, și mîine seară voi fi la Paris. În învălmășeala pe care-o pricinuiește orice plecare, nu voi primi pe nimeni. Cu toate acestea, dacă ai de făcut vreo confidență grabnică, voi face excepție pentru dumneata, dar numai pentru dumneata : așa încît îți cer să nu divulgi secretul înapoierii mele. Nici chiar Valmont nu va ști nimic.

Dacă mi-ar fi spus cineva acum cîtva timp că dumneata vei căpăta în curînd toată încrederea mea, n-aș fi crezut. Dar încrederea dumitale a tras după sine pe a mea. Sînt ispitită să cred că ai pus oarecare îndemînare în asta, poate chiar un gînd de a mă cuceri. Ar fi, în tot cazul, urît din partea dumitale ! De altminteri, acum nu mai e nici o primejdie ; ai ceva mai bun de făcut ! Cînd eroina e în scenă, nu te mai ocupi de confidentă.

De aceea nici n-ai mai avut timp să mă ții la curent cu noile dumitale succese. Cînd Cécile a dumitale lipsea, ziua nu era destul de lungă ca să-ți ascult duioasele tînguiri. Ai fi vorbit și zidurilor, dacă nu eram eu ca să te ascult. Cînd apoi s-a îmbolnăvit, mi-ai făcut și atunci cinstea să-mi povestești îngrijorările dumitale ; aveai nevoie de cineva căruia să i le spui. Dar acum, cînd aceea pe care o iubești e la Paris, cînd e sănătoasă și, mai ales, o și vezi uneori, ea îți ține loc de toate, și prietenii dumitale nu mai înseamnă nimic.

Nu te dojenesc din cauza asta ; e vina celor douăzeci de ani pe care-i ai. De la Alcibiade și pînă la dumneata,

se știe bine că tinerii n-au prețuit prietenia decît în clipele de necaz ! Fericirea îi face uneori foarte indiscreți, dar niciodată încrezători. Aș spune și eu, ca Socrate : *Îmi place să vină prietenii la mine, cînd sînt nenorociți* [1] : dar, cum Socrate era filozof, se lipsea foarte bine de ei cînd nu veneau. În privința aceasta, nu sînt chiar atît de înțeleaptă ca și el, și am simțit tăcerea dumitale ca o femeie slabă ce sînt.

Să nu crezi totuși că sînt pretențioasă : mai e mult pînă acolo ! Același sentiment care mă făcea să observ aceste lipsuri mă face să le îndur în mod curajos, cînd ele sînt dovada sau pricina fericirii prietenilor mei. Așadar, nu sper că vei veni mîine seară decît în măsura în care dragostea te va lăsa liber și fără ocupație, și-ți interzic să faci pentru mine cel mai mic sacrificiu.

Rămîi cu bine, cavalere ; va fi o adevărată bucurie să te revăd ; vei veni oare ?

Castelul... 29 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXLVII-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Veți fi, desigur, tot atît de mîhnită cît și mine, respectabila mea prietenă, aflînd despre starea în care se găsește doamna de Tourvel ; de ieri e bolnavă : boala ei a venit atît de repede și prezintă simptome atît de grave încît sînt cu adevărat alarmată.

O febră puternică, un delir violent și aproape neîntrerupt, o sete pe care nimic n-o poate potoli, iată tot ce se observă. Medicii spun că nu pot face nici un pronostic ; și tratamentul va fi cu atît mai anevoios cu cît bolnava refuză cu încăpățînare orice fel de medicament : astfel încît a trebuit ținută cu forța ca să i se ia sînge ; de ase-

[1] Marmontel, *Alcibiade*, povestire morală. [Jean-François Marmontel (1723—1799), *Alcibiade*, Oeuvres Complètes, Paris, Verdière, 1818, t. III, p. 30.]

mene&, tot cu forța i s-a pus de două ori la loc bandajul pe care în delirul ei voia mereu să-l desfacă.

Dumneavoastră, care ca și mine, ați văzut-o atît de slabă, atît de sfioasă și de blîndă, v-ar veni să credeți că patru persoane de abia pot s-o stăpînească, și că o apucă niște furii de nedescris de îndată ce încerci să-i spui ceva? Eu una mă tem că nu-i vorba numai de un delir, ci mai curînd de o adevărată alienație mintală.

Ceea ce s-a petrecut alaltăieri îmi mărește teama în privința aceasta.

În ziua aceea, cam pe la unsprezece dimineața, a sosit împreună cu camerista ei, la mănăstirea... Deoarece fusese crescută acolo, și păstrase deprinderea de a merge acolo din cînd în cînd, a fost primită ca de obicei, și a părut tuturora liniștită și sănătoasă. După vreo două ceasuri, a vrut să știe dacă odaia pe care o avusese cînd era elevă era liberă și cînd i s-a răspuns că da, a spus că vrea să meargă s-o vadă : maica stareță a întovărășit-o împreună cu alte cîteva călugărițe. Ea le-a spus atunci că ar vrea să se instaleze în această cameră pe care, spunea ea, n-ar fi trebuit s-o părăsească niciodată ; și a adăugat că n-o va mai părăsi *pînă la moarte ;* acestea au fost cuvintele ei.

La început n-au știut ce să-i răspundă, dar după primul moment de uimire i-au arătat că prin faptul că era măritată nu putea fi primită fără o autorizație specială. Motivul acesta cît și multe altele n-au putut-o convinge ; și din acea clipă s-a încăpățînat nu numai să nu părăsească mănăstirea, dar nici chiar camera ei. În sfîrșit, nemaiavînd încotro, la șapte seara, au consimțit să o lase să petreacă noaptea acolo. Au trimis acasă trăsura împreună cu servitorii și au amînat pentru a doua zi ca să hotărască în vreun fel.

Se pare că toată seara aceea nu numai că n-a dat semne de rătăcire în ce privește purtarea și înfățișarea, dar a avut o atitudine gravă și stăpînită ; atîta doar că de vreo patru sau cinci ori a căzut într-o visare adîncă din care nu izbuteai s-o trezești vorbindu-i ; și de fiecare dată, înainte de a ieși din ea, își ducea amîndouă mîinile la frunte pe care părea că o strînge cu putere : iar cînd una din călugărițele care erau de față o întrebă dacă o durea capul, ea o privi lung înainte de a răspunde și spuse în

sfîrșit : „Nu acolo e suferința !“ O clipă după aceea, ceru să fie lăsată singură și să n-o mai întrebe nimeni nimic.

Toată lumea s-a retras, afară de camerista ei, care din fericire a rămas să se culce în aceeași odaie cu ea, neavînd loc în altă parte.

După spusele acestei fete, stăpîna ei a fost liniștită pînă pe la unsprezece seara. A spus atunci că vrea să se culce : dar, mai înainte de a se dezbrăca de tot, a început să umble prin cameră, foarte repede și gesticulînd. Julie, care fusese martoră la tot ce se petrecuse în ziua aceea, n-a îndrăznit să-i spună nimic și a așteptat în tăcere aproape un ceas. În sfîrșit, doamna de Tourvel a strigat-o de două ori la rînd ; abia a avut timpul să vină, și stăpînă-sa i-a căzut în brațe, spunînd : „Nu mai pot“. S-a lăsat culcată în pat ; n-a vrut să mănînce nimic, nici să cheme pe cineva în ajutor. A spus doar să-i pună un pahar cu apă lîngă ea și a poruncit Juliei să se culce.

Aceasta ne încredințează că a stat trează pînă la două și că n-a auzit în tot acest timp nici o mișcare și nici un geamăt. Dar spune că a fost trezită pe la cinci dimineața de cuvintele stăpînei sale care vorbea singură cu voce tare ; a întrebat-o atunci dacă avea nevoie de ceva, și necăpătînd nici un răspuns, a luat lumînarea și s-a dus la patul doamnei de Tourvel. Aceasta n-a recunoscut-o, dar, întrerupînd deodată vorbele fără șir pe care le rostea, a strigat tare : „Lăsați-mă singură, lăsați-mă în întuneric, numai întunericul mi se cuvine“. Am observat, chiar și eu, ieri, că repeta adesea fraza aceasta.

În sfîrșit, Julie a profitat de aceste vorbe care erau totuși un soi de ordin, și s-a dus să cheme lume și ajutoare : dar doamna de Tourvel a refuzat și una și celelalte, dînd aceleași semne de furie și de delir care s-au repetat atît de des de atunci încoace.

Încurcătura în care cele petrecute au pus toată mănăstirea a hotărît-o pe maica superioară să trimită după mine ieri la șapte dimineața... Nu era încă ziuă. M-am dus în toată graba. Cînd m-au anunțat doamnei de Tourvel, ea a părut că-și recapătă cunoștința, și a răspuns : „A ! da, să intre“. Dar cînd m-am apropiat de patul ei, m-a privit fix, mi-a luat repede mîna pe care a strîns-o și mi-a spus cu voce tare, dar tristă : „Mor pentru că nu v-am

crezut". Îndată după aceea, ascunzîndu-şi ochii, a revenit la vorbele ei cele mai des repetate : „Lăsaţi-mă singura" etc., şi iar şi-a pierdut cunoştinţa.

Cuvintele acestea şi cîteva altele scăpate în delirul ei mă fac să mă tem că această boală cumplită are o cauză şi mai cumplită. Dar să respectăm secretele prietenei noastre, şi să ne mulţumim să-i deplîngem nenorocirea.

Toată ziua de ieri a fost de asemenea furtunoasă şi s-a scurs între înspăimîntătoare accese de delir şi momente de depresiune letargică, singurele în care găseşte, şi îngăduie şi celorlalţi, puţină odihnă. N-am plecat de lîngă patul ei decît la nouă seara, şi mă voi întoarce astăzi de dimineaţă ca să rămîn toată ziua cu ea. Nu voi părăsi pe nenorocita mea prietenă : dar ceea ce e trist e încăpăţînarea ei de a refuza orice îngrijire şi orice ajutor.

Vă trimit buletinul nopţii acesteia pe care l-am primit chiar acum şi care după cum veţi vedea este departe de a fi încurajator. Voi avea grijă să vi le trimit pe toate cu regularitate.

Rămîneţi cu bine, respectabila mea prietenă, merg să-mi regăsesc bolnava. Fiica mea, care din fericire este aproape restabilită, vă trimite salutările ei respectuoase.

Paris, 29 noiembrie 17''

SCRISOAREA a CXLVIII-a

Cavalerul Danceny către doamna de Merteuil

O ! dumneavoastră pe care vă iubesc ! o ! tu pe care te ador ! o ! dumneavoastră care mi-aţi deschis calea fericirii, o ! tu care mi-ai împlinit-o ! Prietenă simţitoare, gingaşă iubită, de ce amintirea durerii tale tulbură farmecul pe care-l simt ? Ah ! doamnă, liniştiţi-vă, prietenia vă cere acest lucru ! O ! iubita mea ! fii fericită, e rugămintea pe care ţi-o face dragostea.

Ce reproşuri vă puteţi face ? Credeţi-mă, gingăşia sufletului dumneavoastră vă înşală. Părerile de rău pe care

vi le pricinuiește, vina de care mă acuză sînt deopotrivă închipuite ; și inima îmi spune că între noi doi n-a fost alt seducător decît dragostea. Nu-ți mai fie deci teamă să te lași în voia sentimentelor pe care le inspiri, și să îngădui să te pătrundă toată văpaia pe care-o trezești. Cum asta ! prin faptul că inimile noastre s-au lămurit mai tîrziu, înseamnă că sînt mai puțin pure ? nu, fără îndoială. Dimpotrivă, numai seducția, lucrînd cu premeditare, își poate întocmi calea și mijloacele, și poate prevedea evenimentele din timp. Dar dragostea cea adevărată nu îngăduie să meditezi și să faci asemenea planuri și socoteli : ea ne împrăștie gîndurile în vîltoarea sentimentelor ; puterea ei nu e niciodată mai mare decît atunci cînd e necunoscută ; și în umbră și tăcere ne prinde în mreje pe care nu putem nici să le zărim, nici să le rupem.

Așa se face că eu, nu mai departe decît ieri, cu toată emoția vie pe care mi-o pricinuia gîndul întoarcerii dumneavoastră, cu toată marea bucurie pe care am simțit-o văzîndu-vă, credeam totuși că nu eram chemat și nu eram mînat decît de-o pașnică prietenie : sau, mai bine zis, cu totul pradă tandrelor sentimente ale inimii mele, prea puțin mă gîndeam să le descopăr originea sau cauza. Ca și mine, gingașa mea prietenă, simțeai și tu, fără să-l recunoști, farmecul acela stăpînitor care ne subjuga sufletele dulcilor impresii ale tandreței : și amîndoi n-am recunoscut amorul decît cînd ne-am trezit din beția în care ne cufundase acest zeu.

Dar însăși aceasta ne justifică în loc să ne osîndească. Nu, n-ai trădat prietenia, și nici eu n-am amăgit încrederea ta. E drept că nici unul, nici celălalt nu știam ce sentimente ne-au cuprins ; dar iluzia aceasta noi o aveam, fără să căutăm s-o provocăm. Ah ! departe de a ne plînge, să nu ne mai gîndim decît la fericirea pe care ne-a pricinuit-o ; și fără s-o tulburăm cu reproșuri nedrepte, să facem totul ca s-o sporim tot mai mult prin farmecul încrederii și al siguranței. O ! iubita mea ! ce scumpă inimii mele e nădejdea aceasta ! Da, dezbărată de acum înainte de orice teamă, și dîndu-te cu totul numai dragostei, îmi vei împărtăși dorințele, extazele, delirul simțurilor, beția

inimii ; și fiecare clipă a zilelor noastre fericite va fi însemnată de o nouă voluptate.

Te las cu bine, tu pe care te ador ! Te voi vedea astă seară, dar te voi găsi oare singură ? Nu îndrăznesc să sper. Ah ! tu nu dorești acest lucru atît cît îl doresc eu.

Paris, 1 decembrie 17''

SCRISOAREA a CXLIX-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Am sperat ieri, aproape toată ziua, respectabila mea prietenă, să vă pot da în dimineața aceasta știri mai bune despre sănătatea scumpei noastre bolnave : dar de ieri seară, speranța aceasta s-a spulberat, și nu-mi rămîne decît regretul că am pierdut-o. Un fapt, foarte neînsemnat în aparență, dar cumplit prin urmările pe care le-a avut, a readus pe bolnavă într-o stare tot atît de proastă ca mai înainte, dacă nu chiar mai rea.

N-aș fi priceput niciodată schimbarea bruscă pe care a pricinuit-o dacă n-aș fi primit ieri confidența deplină a nefericitei noastre prietene. Deoarece nu mi-a ascuns că erați și dumneavoastră informată de toate nenorocirile ei, pot să vă vorbesc deschis despre trista situație.

Ieri dimineață cînd am sosit la mănăstire mi s-a spus că bolnava dormea de mai bine de trei ceasuri ; și somnul ei era atît de adînc și de liniștit că m-am temut un moment să nu fie letargic. După cîtva timp s-a trezit și a tras ea singură într-o parte perdelele patului. S-a uitat la noi toți cu un aer mirat : și cînd m-am sculat ca să mă duc la ea, m-a recunoscut, mi-a rostit numele, și m-a rugat să mă apropii. Nu mi-a dat răgaz să-i pun nici o întrebare, și m-a întrebat unde se afla, ce căutam noi acolo, dacă era bolnavă, și de ce nu era acasă la dînsa. Am crezut întîi că e un nou delir, mult mai liniștit însă decît cel dinainte ; dar am observat că înțelegea foarte bine răspunsurile mele. Într-adevăr, își recăpătase mintea, nu însă și memoria.

M-a întrebat, în chip amănunțit, despre tot ce i se întîmplase de cînd era la mănăstire, unde nu-și amintea că venise. I-am spus adevărul, lăsînd la o parte doar ceea ce ar fi putut s-o sperie prea tare : și cînd la rîndul meu am întrebat-o cum se simțea, mi-a răspuns că nu suferea în clipa de față, dar că fusese foarte chinuită în timpul somnului și că se simțea obosită. Am sfătuit-o să se liniștească și să vorbească puțin ; după aceea am tras la loc perdelele, lăsîndu-le numai întredeschise și m-am așezat lîngă pat. Tot atunci i s-a adus o supă, pe care a luat-o și a găsit-o bună.

A rămas așa cam o jumătate de ceas, și n-a mai vorbit cu mine decît ca să-mi mulțumească de îngrijirile pe care i le dădusem ; a rostit aceste mulțumiri cu amabilitatea și grația pe care i le cunoașteți. Apoi a păstrat cîtva timp o tăcere totală, pe care la un moment dat a întrerupt-o ca să spună : „A ! da, îmi aduc aminte că am venit aici". Și o clipă după aceea a strigat îndurerată : „Dragă prietenă, dragă prietenă, compătimiți-mă ; îmi regăsesc toate nenorocirile". M-am dus lîngă dînsa ; mi-a luat mîna și, rezemîndu-și capul de ea, a urmat : „Doamne Dumnezeule ! de ce nu pot să mor ?" Expresia ei, mai mult chiar decît vorbele, m-a înduioșat pînă la lacrimi ; ea a observat aceasta după vocea mea și mi-a spus : „Mă plîngeți ! A ! dacă ați ști..." Apoi întrerupîndu-se, adăugă : „Aș vrea să rămînem singure, vă voi spune tot".

Cum cred că v-am mai spus, aveam oarecare bănuieli în privința subiectului acestei confidențe ; și temîndu-mă că această conversație, pe care o prevedeam lungă și tristă, ar putea înrăutăți starea nenorocitei noastre prietene, la început am vrut s-o fac să renunțe la ea sub pretextul că avea nevoie de repaos : dar ea a stăruit, și eu am cedat la insistențele ei. De îndată ce am fost singure, mi-a povestit lucrurile pe care le știți și dumneavoastră de la ea, și pe care, pentru acest motiv, nu vi le voi mai repeta.

În sfîrșit, vorbindu-mi de chipul crud în care a fost sacrificată, a adăugat : „Eram sigură că voi muri, și nu-mi lipsea pentru aceasta curajul ; dar mi-e cu neputință să supraviețuiesc nenorocirii și rușinii mele". Am încercat să combat această descurajare, sau mai degrabă această

disperare, cu armele religiei, pînă atunci atît de puternice asupra ei ; dar mi-am dat repede seama că nu aveam tăria necesară pentru o sarcină atît de măreaţă, şi m-am mărginit să-i propun să chem pe părintele Anselme, în care ştiu că are toată încrederea. A primit şi mi s-a părut chiar că doreşte mult să-l vadă. Am trimis aşadar după dînsul, şi el a sosit numaidecît. A rămas îndelung cu bolnava şi a spus cînd a ieşit că, dacă medicii erau de acord, era de părere că se putea amîna ceremonia împărtăşaniei, şi că va reveni a doua zi.

Era pe la trei după-amiază, şi pînă la cinci prietena noastră a fost destul de liniştită : astfel încît cu toţii ne recăpătasem speranţa. Din nenorocire, i s-a adus atunci o scrisoare. Cînd au vrut să i-o înmîneze, ea a spus mai întîi că nu voia să primească nici o scrisoare, şi nimeni n-a insistat. Dar din clipa aceea, a început să fie mai agitată. A întrebat apoi cum se făcea că scrisoarea aceasta nu era timbrată : cine o adusese ? Nimeni nu ştia. De la cine fusese adusă ? Nu se spusese nimic maicii portărese. Apoi a păstrat cîtva timp tăcere ; după aceea a început să vorbească : dar cuvintele ei fără şir ne arătară numai că delirul reîncepuse.

Totuşi a mai avut o clipă de linişte, şi atunci a cerut în sfîrşit să i se înmîneze scrisoarea. Cum şi-a aruncat ochii asupra ei, a strigat : „De la el ! Doamne Dumnezeule !“ şi apoi cu un glas tare dar sugrumat : „Luaţi-o, luaţi-o“. A cerut să se tragă îndată perdelele patului şi n-a mai dat voie nimănui să se apropie : dar n-a trecut decît o clipă şi am fost siliţi să revenim lîngă ea. Delirul începuse iar, mai violent ca niciodată, şi acum i se adăugau nişte convulsiuni cu adevărat înspăimîntătoare. Crizele acestea au ţinut toată seara ; şi buletinul de azi-dimineaţă mă înştiinţează că noaptea n-a fost mai puţin furtunoasă. Ce să vă spun, starea ei este atît de rea încît mă mir că n-a murit, şi trebuie să vă spun că nu mi-a rămas decît prea puţină speranţă.

Presupun că această nenorocită scrisoare e de la domnul de Valmont : dar ce mai poate îndrăzni oare să-i spună ?

Iertați-mă, scumpă prietenă : mă opresc de la orice reflecție : dar e îngrozitor să vezi murind în chip atît de tragic o femeie pînă acum atît de fericită și atît de vrednică să fie fericită.

Paris, 2 decembrie, 17''

SCRISOAREA a CL-a

Cavalerul Danceny către marchiza de Merteuil

În așteptarea fericirii de a te vedea, mă dedau, gingașa mea iubită, plăcerii de a-ți scrie ; și ocupîndu-mă de tine, încerc să alin regretul că mă aflu departe. Să-ți descriu sentimentele mele, să-mi reamintesc pe ale tale e pentru inima mea o adevărată bucurie ; grație acestei stări chiar și răstimpul acesta de privațiuni oferă nepreținute daruri dragostei mele. Cu toate acestea, dacă trebuie să te cred, nu voi căpăta un răspuns de la tine : chiar această scrisoare va fi ultima ; și ne vom lipsi de un mijloc de legătură care, după tine, e primejdios și *de care nu avem nevoie*. Desigur că te voi crede, dacă stăruiești : fiindcă ce lucru ai putea să vrei tu, și eu să nu-l vreau ? Dar înainte de a te hotărî pe de-a-ntregul, n-ar fi mai bine să ne sfătuim împreună ?

Cît despre vreo primejdie, singură trebuie să hotărăști : eu nu pot să-mi fac nici o socoteală, și mă mărginesc să te rog să veghezi asupra siguranței tale, căci nu pot fi liniștit atît timp cît te știu îngrijorată. În privința aceasta, nu sîntem noi doi numai unul, ci tu ești noi amîndoi.

Nu tot așa stau lucrurile cînd e vorba de *nevoie :* în privința aceasta nu putem avea decît un singur gînd : și dacă nu sîntem de aceeași părere, este numai fiindcă nu ne putem explica sau înțelege. Iată ce gîndesc eu.

Fără îndoială, o scrisoare pare foarte puțin necesară cînd ne putem întîlni nestingheriți. Ce lucru ar putea să

spună, pe care un cuvînt, o privire sau chiar tăcerea nu l-ar exprima de o sută de ori mai bine ? Asta mi se pare atît de adevărat încît în clipa în care mi-ai spus să nu ne mai scriem, ideea aceasta a lunecat ușor peste sufletul meu ; l-a stingherit, poate, dar nu l-a întristat. E tot așa cum e atunci cînd dorind să te sărut în dreptul inimii, dau de o panglică sau de o dantelută ; o dau la o parte și nu am impresia unui obstacol.

Dar pe urmă, ne-am despărțit ; și îndată ce n-ai mai fost lîngă mine, gîndul scrisorii a început să mă chinuiască. Pentru ce, mi-am spus, această nouă privațiune ? Cum asta ! prin faptul că sîntem departe unul de altul, nu mai avem oare nimic să ne spunem ? Să presupun că, favorizat de împrejurări, petrecem împreună o zi întreagă ; va trebui oare să luăm din timpul plăcerilor pentru a putea sta de vorbă ? Da, din timpul plăcerilor, iubita mea ; căci, lîngă tine, chiar și clipele de odihnă sînt prilej de plăceri delicioase. În sfîrșit, oricum ar fi, la un moment dat trebuie să ne despărțim ; și pe urmă mă simt atît de singur ! atunci, scrisoarea capătă preț ! chiar dacă nu o citești, o privești cel puțin... Ah ! fără îndoială, poți privi o scrisoare fără să o citești, așa cum cred că noaptea aș simți plăcere dacă aș atinge portretul tău...

Portretul tău, am spus ? Dar o scrisoare e doar portretul sufletului. Și nu are, ca o imagine rece, acea rigiditate atît de străină dragostei ; și se supune la toate dorințele noastre : rînd pe rînd, se însuflețește, se bucură, se odihnește... Sentimentele tale îmi sînt toate atît de prețioase ! mă vei lipsi oare de un mijloc de a le culege ?

Ești chiar atît de sigură că nevoia de a-mi scrie nu te va chinui niciodată ? Dacă, singură fiind, inima ta crește sau se strînge, dacă un avînt de bucurie pătrunde pînă la sufletul tău, dacă fără să vrei o tristețe îl tulbură o clipă, oare nu la pieptul iubitului tău îți vei revărsa bucuria sau amarul ? ai putea oare să simți ceva ce nu i-ai împărtăși și lui ? L-ai lăsa oare visător și singuratec să rătăcească departe de tine ? Iubita mea... duioasa mea iubită ! Dar numai tu trebuie să hotărăști. Am vrut doar să discut și să nu te ademenesc, n-am adus decît argumente, îmi place să cred că aș fi izbutit mai bine dacă

te-aș fi rugat. Voi încerca așadar, dacă stăruiești, să nu fiu mîhnit ; mă voi sili să-mi spun cele ce mi-ai fi scris tu : dar tu le-ai spune mai bine ; și, mai cu seamă, mi-ar face mai multă plăcere ascultîndu-te.

Rămîi cu bine, fermecătoarea mea prietenă ; se apropie în sfîrșit ceasul cînd voi putea să te văd : te părăsesc cît mai repede, ca să te pot regăsi cît mai curînd.

Paris, 3 decembrie 17'

SCRISOAREA a CLI-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Fără îndoială, marchiză, nu mă vei crede atît de naiv încît să-ți închipui că m-ai putut amăgi în privința semnificației vizitei între patru ochi de aseară și a *surprinzătorului hazard* care-l adusese pe Danceny la dumneata ! N-aș putea spune că fizionomia dumitale, experimentată, n-a luat, de minune, o expresie de liniște și seninătate, sau că te-ai fi trădat printr-una din acele fraze care scapă uneori tulburării sau căinței. Mărturisesc chiar că privirile dumitale ascultătoare te-au slujit cît se poate de bine ; și că dacă ar fi putut vorbi, departe de a-mi pricinui vreo bănuială, ele m-ar fi făcut să înțeleg cît de mîhnită erai de prezența acelui *terț supărător*. Dar ca să nu risipești degeaba talente atît de mari, ca să obții succesul pe care ți-l făgăduiai, ca să produci, în sfîrșit, iluzia pe care căutai s-o trezești, trebuia mai întîi să-l dresezi mai bine pe novicele dumitale amant.

Deoarece te-ai apucat să faci pe educatoarea, învață-ți elevii să nu roșească și să nu-și piardă cumpătul la cea mai nevinovată glumă ; să nu nege cu atîta înfocare, în privința unei singure femei, aceleași lucruri de care se apără atît de moale cînd e vorba de toate celelalte. Învață-i de asemenea să poată asculta laudele ce se aduc iubitei lor, fără ca pentru asta să se creadă obligați să

le adauge și pe ale lor ; și dacă le îngăduì să se uite la dumneata cînd vă găsiți în societate, să știe măcar să-și deghizeze privirea aceea posesivă, atît de ușor de recunoscut, și pe care ei o confundă atît de stîngaci cu aceea a dragostei. Atunci abia vei putea să-i lași să apară la marile dumitale reprezentații publice, fără ca purtarea lor să aducă vreun prejudiciu înțeleptei lor învățătoare ; eu însumi, prea fericit de a contribui la celebritatea dumitale, îți făgăduiesc să alcătuiesc și să popularizez programul acestei școli noi.

Dar pînă atunci, să-ți spun drept, mă surprinde că tocmai pe mine m-ai ales să mă tratezi ca pe un școlar. Oh ! cît de repede m-aș răzbuna, dacă ar fi vorba de altă femeie ! ce bucurie aș avea ! și cît de mult bucuria mea ar întrece pe aceea pe care a crezut ea că mă face s-o pierd ! Da, numai de hatîrul dumitale aleg reparația în locul răzbunării ; și să nu crezi cumva că mă reține vreo îndoială, vreo cît de mică nesiguranță ; știu totul.

Ești la Paris de patru zile ; și în fiecare zi l-ai văzut pe Danceny și nu l-ai văzut decît pe el. Chiar și astăzi, ușa dumitale era încă închisă oricui ; și numai o îndrăzneală egală cu a dumitale i-a lipsit portarului ca să mă oprească să ajung pînă la dumneata. Totuși nu trebuia să mă îndoiesc, așa îmi scriai, că voi fi primul înștiințat de sosirea dumitale ; de sosirea aceasta a cărei dată nu puteai încă să mi-o spui, cu toate că îmi scriai în ajunul plecării. Vei tăgădui oare aceste fapte, sau vei încerca să te scuzi ? Cu neputință ; și cu toate acestea, încă mă stăpînesc ! Trebuie să recunoști într-asta puterea dumitale : dar, crede-mă, mulțumește-te că ai constatat-o și nu abuza mai mult de ea. Ne cunoaștem bine, marchiză ; cred că e destul să-ți spun asta.

Mă anunți că mîine vei lipsi toată ziua de acasă. Nimic de zis, dacă într-adevăr, va fi așa ; și poți să-ți închipui că voi afla. Dar în orice caz, te vei întoarce seara acasă ; și pentru împăcarea noastră anevoioasă, abia ne va ajunge timpul pînă a doua zi de dimineață. Spune-mi, așadar, dacă la dumneata acasă sau *acolo* vor avea loc ispășirile noastre numeroase și reciproce. Dar mai cu seamă, să nu mai aud de Danceny. Ți-ai împuiat mintea dumitale ușoară cu el și pot să nu fiu gelos de această aiureală a

imaginației dumitale ; dar gîndește-te că de aici încolo, ceea ce nu era decît o fantezie ar deveni o preferință marcată. Nu mă cred făcut pentru o asemenea umilire și nu mă aștept s-o primesc de la dumneata.

Sper chiar că sacrificiul acesta nu-ți va părea un sacrificiu. Dar chiar dacă ar trebui să te coste ceva, mi se pare că ți-am dat un exemplu destul de bun ! O femeie simțitoare și frumoasă, care nu trăia decît pentru mine, și care în momentul de față moare poate de dragoste și de inimă rea, valorează cît un tînăr școlar, căruia, dacă vrei, nu-i lipsește nici fizicul, nici inteligența, dar care nu are încă nici experiență și nici personalitate.

Rămîi cu bine, marchiză ; nu-ți spun nimic în privința sentimentelor mele. Tot ce pot face în momentul acesta este să nu-mi scrutez inima. Aștept răspunsul dumitale. Gîndește-te înainte de a mi-l da, gîndește-te bine că, pe cît îți este de ușor să mă faci să uit afrontul pe care mi l-ai făcut, pe atîta un refuz din partea dumitale, o simplă amînare, l-ar întipări pentru totdeauna în inima mea.

Paris, 3 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLII-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

Ia seama, viconte, și cruță-mi marea mea timiditate ! Cum vrei să suport ideea copleșitoare că aș putea să mă expun indignării dumitale, și mai ales să nu mă cutremur la gîndul răzbunării dumitale ? cu atît mai mult cu cît, precum știi, dacă mi-ai face o mîrșăvie, mi-ar fi cu neputință să ți-o întorc. Degeaba m-aș osteni să vorbesc, existența dumitale n-ar fi nici mai puțin strălucită, nici mai puțin pașnică. De fapt, de ce ai putea să te temi ? că ai fi nevoit să pleci, dacă ți s-ar mai da răgaz. Dar nu trăiești în străinătate oare tot atît de bine ca și aici ? și la urma urmei, dacă te va lăsa în pace Curtea Franței,

la aceea unde te vei stabili n-ar însemna pentru dumneata decît să schimbi locul victoriilor dumitale. După ce am încercat să-ți redau sîngele rece prin considerentele acestea morale, să ne reîntoarcem la afacerile noastre.

Știi oare, viconte, de ce nu m-am mai recăsătorit ? Desigur nu pentru că n-aș fi avut destule partide avantajoase ; e numai pentru ca nimeni să nu aibă dreptul să cîrtească împotriva acțiunilor mele. Nu doar pentru că m-aș fi temut că nu-mi voi mai putea îndeplini dorințele, căci pînă la urmă tot le-aș fi îndeplinit : ci pentru că m-ar fi supărat să văd că cineva are cîtuși de puțin dreptul să se plîngă de ele ; pentru că, în sfîrșit, nu voiam să înșel decît de plăcere și nu din necesitate. Și iată că dumneata îmi scrii cea mai conjugală scrisoare care se poate închipui ! Nu vorbești decît de greșelile mele și de mărinimia dumitale ! Dar cum poți greși față de cel căruia nu-i datorezi nimic ? eu una nu pot să-mi închipui cum !

Să judecăm un pic : despre ce-i vorba ? L-ai găsit pe Danceny la mine, și asta ți-a displăcut. Foarte frumos : și ce-ai înțeles din asta ? Sau că era efectul întîmplării, așa cum ți-am spus, sau că era efectul voinței mele, așa cum nu ți-am spus. În primul caz, scrisoarea dumitale e nedreaptă ; în cazul al doilea, e ridicolă : nu trebuia să te ostenești s-o mai scrii ! Dar ești gelos, și gelozia nu judecă. Bine ! voi judeca eu și pentru dumneata.

Sau ai un rival, sau nu-l ai. Dacă ai, trebuie să placi ca să-i fii preferat, dacă nu ai, de asemenea trebuie să placi ca să nu capeți vreunul. În toate cazurile, se impune o singură purtare : atunci de ce să te mai chinuiești ? De ce, mai cu seamă, să mă chinuiești și pe mine ? Nu mai știi oare să fii omul cel mai fermecător ? și nu mai ești sigur de succesele dumitale ? Haide, viconte, te depreciezi singur. Dar nu-i vorba de asta ; în ochii dumitale eu nu merit ca dumneata să-ți dai atîta osteneală. Nu dorești atîta favorurile mele cît vrei să-ți arăți puterea dumitale asupra mea. Vezi, ești un ingrat. Iată, dacă nu mă înșel, o dovadă de sentiment ! Și dacă aș mai continua, scrisoarea aceasta ar putea deveni foarte afectuoasă : dar nu meriți așa ceva.

După cum nu meriți nici ca eu să mă justific. Ca să te pedepsesc de bănuielile dumitale, le vei păstra : nu-ți

voi spune nimic nici în privința datei sosirii mele, nici în privința vizitelor lui Danceny. Ți-ai dat multă osteneală ca să le afli, nu-i așa ? Ei bine ! ești mai mulțumit acum ? Îți doresc să fi găsit într-asta multă plăcere ; în ce mă privește, faptul acesta nu mi-a stricat plăcerea mea.

Tot ce pot răspunde scrisorii dumitale amenințătoare este că n-a avut nici darul să-mi placă, nici puterea să mă intimideze și că deocamdată nu sînt cîtuși de puțin dispusă să-ți satisfac pretențiile.

La drept vorbind, dacă te-aș accepta așa cum mi te arăți astăzi, ar însemna să-ți fac o adevărată infidelitate. N-ar însemna să reiau legătura cu fostul meu amant, ci să iau altul, care nici pe departe n-ar valora cît el. N-am uitat încă îndeajuns pe primul ca să mă pot înșela. Acel Valmont pe care îl iubeam era fermecător. Aș spune chiar că n-am mai întîlnit al doilea bărbat atît de atrăgător. A ! te rog, viconte, dacă-l regăsești, adu-mi-l ; el va fi întotdeauna bine primit.

Înștiințează-l totuși că, oricum, asta nu se va întîmpla nici azi, nici mîine. Gemenul său i-a dăunat întrucîtva ; și grăbindu-mă prea tare, m-aș teme să nu mă înșel. Sau poate i-am făgăduit lui Danceny două zile ? Iar scrisoarea dumitale mi-a dovedit că nu glumești cînd cineva nu se ține de cuvînt. Vezi așadar că trebuie să aștepți.

Dar ce-ți pasă ? te vei răzbuna oricum împotriva rivalului dumitale. Nu va face mai mult rău iubitei dumitale decît dumneata iubitei lui ; și, la urma urmei, o femeie nu valorează cît oricare alta ? Acestea sînt principiile dumitale. Chiar și pe aceea care ar fi *afectuoasă și simțitoare, care n-ar trăi decît pentru dumneata, care, în sfîrșit, ar muri de dragoste și de inimă rea,* tot ai sacrifica-o la prima fantezie, de teamă că te-ai putut face ridicol un moment ; și mai vrei ca ceilalți să aibă vreun scrupul cu dumneata ? A ! asta nu-i drept.

Rămîi cu bine, viconte ; fii din nou amabil ca mai înainte. Iată, nu doresc altceva decît să te găsesc fermecător ; și de îndată ce voi fi sigură de aceasta, mă oblig să ți-o dovedesc. Într-adevăr, sînt prea bună.

Paris, 4 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

Răspund pe dată scrisorii dumitale și voi încerca să fiu limpede ; ceea ce nu e tocmai ușor cu dumneata, cînd te-ai hotărît să te faci că nu pricepi.

Nu era nevoie de discursuri lungi pentru a dovedi că, fiecare din nou avîndu-l pe celălalt la mînă, avem același interes să ne menajăm unul pe altul : de aceea, nu despre aceasta e vorba. Dar între hotărîrea brutală de a ne distruge și aceea, fără îndoială mai bună, de a rămîne uniți, așa cum eram pînă acum, de a deveni chiar și mai uniți, reluîndu-ne prima legătură, între aceste două hotărîri, zic, se mai pot lua multe altele. Nu era deci ridicol din partea mea să-ți spun, și nici nu este să ți-o repet, că de azi înainte voi fi sau amantul, sau dușmanul dumitale.

Îmi dau prea bine seama că această alegere te supără ; că ai prefera să tărăgănezi ; și știu că nu ți-a plăcut niciodată să fii strînsă cu ușa între da și nu : dar trebuie și dumneata să-ți dai seama că nu pot nici eu să te las să scapi din acest cerc îngust, fără a risca să fiu tras pe sfoară ; și desigur ai și prevăzut că nu voi tolera aceasta. Acum, dumneata hotărăști : pot să te las să alegi, dar nu pot să rămîn în nesiguranță.

Te previn numai că nu mă vei amăgi prin argumentele dumitale, bune sau rele ; că nu mă vei ademeni cu cîteva lingușiri cu care ai căuta să-ți împodobești refuzul ; și că a sosit în sfîrșit momentul sincerității. Sînt dispus să-ți dau chiar eu exemplul, și-ți mărturisesc bucuros că prefer pacea și unirea ; dar dacă trebuie să le curmăm și pe una și pe cealaltă, cred că am dreptul s-o fac și că nu-mi lipsesc nici mijloacele pentru aceasta.

Mai adaug că cel mai mic obstacol pe care mi l-ai pune în cale va fi considerat. de mine ca o adevărată

declarație de război : vezi, prin urmare, că răspunsul pe care ți-l cer nu are nevoie nici de fraze lungi, nici de frazo frumoase. Două cuvinte ajung.

Paris, 4 decembrie 17''

Răspunsul marchizei de Merteuil scris pe ultima pagină a aceleiași scrisori :

Bine ! Să ne războim !

SCRISOAREA a CLIV-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Buletinele de sănătate vă informează mai bine decît aș putea-o face eu, scumpa mea prietenă, despre starea jalnică a prietenei noastre. Devotîndu-mă cu totul îngrijirilor pe care i le dau, nu-mi iau răgazul să vă scriu decît atunci cînd alte fapte cer aceasta. Iată unul, la care desigur nu mă așteptam. O scrisoare pe care am primit-o de la domnul de Valmont, căruia i-a plăcut să mă aleagă drept confidentă și chiar drept mijlocitoare pe lîngă doamna de Tourvel, pentru care alăturase de asemenea o scrisoare. Am înapoiat-o pe aceasta și am răspuns celei dintîi. V-o trimit și dumneavoastră și cred că veți fi de aceeași părere cu mine că nici nu puteam și nici nu trebuia să fac ceea ce îmi cerea. Chiar dacă aș fi vrut, nenorocita noastră prietenă n-ar fi fost în stare să mă priceapă. Aiurează fără întrerupere. Dar ce părere veți avea despre disperarea care l-a cuprins pe domnul de Valmont ? Mai întîi, trebuie oare să-l credem, sau vrea numai să înșele mai departe pe toată lumea ? [1] Dacă e sincer de data aceasta, poate să-și spună că singur și-a făcut-o. Bănuiesc că nu va fi prea mulțumit de răspunsul meu ; dar mărturisesc că tot ce am aflat despre această aventură nenorocită mă îndeamnă tot mai mult să fiu împotriva autorului ei.

[1] Negăsindu-se nimic în corespondența ulterioară care ar putea lămuri această îndoială, ne-am hotărît să suprimăm scrisoarea domnului de Valmont.

Rămîneți cu bine, scumpă prietenă; mă întorc la tristele mele ocupații, cu atît mai triste cu cît am atît de puțină speranță să le văd izbutind. Îmi cunoașteți sentimentele față de dumneavoastră.

Paris, 5 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLV-a

Vicontele de Valmont către cavalerul Danceny

Am trecut de două ori pe da dumneata, iubite cavalere : dar, de cînd ai părăsit rolul de îndrăgostit pentru acela de om cu succese, ai devenit, cum era și de așteptat, de negăsit. Servitorul dumitale m-a asigurat totuși că te vei întoarce acasă astă-seară, că îi poruncisești să te aștepte : dar eu, care sînt la curent cu planurile dumitale, am înțeles foarte bine că nu te vei întoarce decît o clipă, ca să te îmbraci cu hainele cerute de împrejurare și că îndată îți vei relua marșul triumfător. Cu atît mai bine, și nu pot decît să te felicit : dar poate că pentru astă-seară vei fi ispitit să-ți schimbi direcția. Nu cunoști decît jumătate din lucrurile care te privesc ; trebuie să te pun la curent cu cealaltă jumătate și după aceea vei hotărî cum vei crede. Dă-ți osteneala și citește-mi scrisoarea. Ea nu te va răpi de la plăcerile dumitale, de vreme ce, dimpotrivă, nu are alt scop decît să-ți dea posibilitatea să alegi între ele.

Dacă m-aș fi bucurat de încrederea dumitale deplină, dacă aș fi aflat de la dumneata acele secrete pe care m-ai lăsat doar să le ghicesc, aș fi fost informat din timp ; și zelul meu, mai puțin stîngaci, n-ar stingheri astăzi faptele dumitale. Oricum ai hotărî, în cazul cel mai rău, cineva tot va fi fericit.

Ai o întîlnire pentru noaptea aceasta cu o femeie fermecătoare și pe care o adori, nu-i așa ? fiindcă, la vîrsta dumitale, ce femeie nu adori, măcar în prima săptămînă ! Locul unde se va întîmpla aceasta va spori și el plăcerile

dumitale. O căsuță încîntătoare, *luată numai de hatîrul dumitale*, urmează să împodobească voluptatea cu farmecele libertății și ale misterului. Totul e stabilit ; ești așteptat : și arzi de nerăbdare să te duci ! Iată ceea ce știm amîndoi, cu toate că nu mi-ai spus niciodată nimic. Acum, iată ceea ce dumneata nu știi și trebuie să-ți spun eu.

De cînd m-am înapoiat la Paris, mă osteneam să găsesc un mijloc să te pot apropia de domnișoara de Volanges ; ți-o făgăduisem ; și chiar ultima oară cînd ți-am vorbit despre asta, am înțeles din răspunsurile dumitale, aș spune chiar din entuziasmul dumitale, că aceasta înseamnă să mă ostenesc pentru fericirea dumitale. Nu puteam izbuti singur în această acțiune delicată : dar după ce am pregătit mijloacele, am lăsat restul pe seama zelului tinerei dumitale iubite. Ea a găsit în dragostea ei soluții care lipsiseră experienței mele ; în sfîrșit, din nefericire pentru dumneata, a izbutit. De două zile, mi-a spus ea astă-seară, toate piedicile au fost înlăturate și fericirea dumitale nu mai depinde decît de dumneata.

Tot de două zile s-ar fi bucurat să-ți comunice ea însăși această veste și, în ciuda lipsei de acasă a mamei ei, te-ar fi primit : dar dumneata nici măcar n-ai încercat s-o vezi ! Și ca să-ți spun totul, fie din capriciu, fie pe bună dreptate, mi-a părut oarecum supărată de nepăsarea dumitale. În sfîrșit, ea a găsit mijlocul să mă facă să ajung pînă la ea și m-a pus să făgăduiesc că-ți voi înmîna cît mai curînd scrisoarea pe care ți-o alăturez. După graba ce-o dovedea, aș pune rămășag că este vorba de o întîlnire pentru astă-seară. Oricum ar fi, am făgăduit pe cinste și pe prietenie că vei avea amoroasa epistolă încă în cursul zilei, și nici nu pot, nici nu vreau să-mi calc cuvîntul.

Acum, tinere, vei face cum vei crede de cuviință. Aflîndu-te între cochetărie și dragoste, între plăcere și fericire, care va fi alegerea dumitale ? Dacă aș vorbi cu acel Danceny de acum trei luni, sau chiar cu acela de acum o săptămînă, sigur în privința inimii lui, aș fi sigur și în privința faptelor sale : dar Danceny cel de azi, pe care și-l dispută femeile, alergînd după aventuri, și devenit din această pricină cam scelerat, va prefera oare o

fată sfioasă, care nu are decît frumusețea, nevinovăția și dragostea ei, seducțiunilor unei femei rafinate ?

Cît despre mine, dragul meu prieten, chiar în lumina noilor dumitale principii, care mărturisesc că sînt întrucîtva și ale mele, mi se pare că împrejurările m-ar hotărî pentru tînăra iubită. În primul rînd ar fi una mai mult, apoi noutatea și, pe deasupra, teama de a pierde rodul ostenelilor dumitale neglijînd de a-l culege ; căci, în sfîrșit, în privința acesteia, ar fi cu adevărat o ocazie pierdută, cu care s-ar putea să nu te mai întîlnești, mai ales fiind vorba de o primă slăbiciune : adeseori, în cazul acesta, e de ajuns o clipă de nemulțumire, o umbră de gelozie, mai puțin chiar, ca să împiedice cea mai frumoasă izbîndă. Virtutea care se îneacă se agață uneori de crengi ; dar după ce a scăpat, se păzește mai bine, și nu o mai poți amăgi atît de ușor.

Dimpotrivă, în privința celeilalte, ce riști ? nici măcar o ruptură ; o mică ceartă cel mult, prilejuind, cu prețul unor atenții, plăcerea unei împăcări. Ce-i mai rămîne unei femei care a cedat, decît să fie indulgentă ? Ce ar cîștiga fiind severă ? pierderea plăcerilor, fără nici un folos pentru gloria ei.

Dacă, după cum presupun, alegi calea dragostei, care mi se pare a fi și aceea a rațiunii, cred că-i mai prudent să nu te scuzi că nu te duci la prima întîlnire ; las-o să te aștepte pur și simplu : dacă încerci să-i dai vreun motiv, va fi ispitită să-l verifice. Femeile sînt curioase și încăpățînate ; orice lucru se poate descoperi : după cum știi, ți-am dat chiar eu un exemplu în privința aceasta. Dar dacă lași să dăinuiască speranța, cum această speranță va fi susținută de vanitate, ea n-o va pierde decît mult timp după ce va fi trecut ora cînd s-ar mai putea informa : și mîine vei avea doar de ales obstacolul de neînvins care te va fi reținut : vei fi fost bolnav, la nevoie chiar mort, sau orice vei crede de cuviință, din care pricină vei fi tot atît de deznădăjduit, și totul se va drege.

De altminteri, oricum te-ai hotărî, înștiințează-mă te rog și pe mine, și cum nu am nici un interes în această chestiune, voi găsi, oricum, că ai procedat bine. Rămîi cu bine, dragul meu.

Tot ce pot să mai adaug este că regret pe doamna de Tourvel : sînt disperat că sînt despărțit de ea ; și aș plăti cu o jumătate din viața mea fericirea de a-i putea consacra pe cealaltă. A ! crede-mă, nu poți fi fericit decît cînd iubești.

Paris, 5 decembrie 17''.

SCRISOAREA a CLVI-a

Cécile Volanges către cavalerul Danceny

(alăturată precedentei)

Cum se face, dragul meu, că nu pot să te văd, cînd eu nu mă pot împiedica să doresc revederea ? N-o dorești și dumneata cît și mine ? A ! acum sînt într-adevăr tristă ! mai tristă decît atunci cînd eram pe deplin despărțiți. Supărarea pe care o înduram de la alții acum îmi vine de la dumneata, și de aceea mă doare mai mult.

De cîteva zile, mama nu mai e niciodată acasă, după cum știi ; și speram că vei profita de acest timp de libertate : dar nu te gîndești cîtuși de puțin la mine ; sînt foarte nenorocită ! Îmi spuneai mereu că eu te iubesc mai puțin ! știam eu bine că nu-i așa și acum, iată dovada. Dacă ai fi venit să mă vezi, m-ai fi văzut într-adevăr : fiindcă eu nu sînt ca dumneata ; nu mă gîndesc decît la ceea ce ar putea să ne apropie. Ai merita să nu-ți spun nimic din tot ce-am făcut pentru asta și mi-a cerut multă osteneală : dar te iubesc prea mult, și atît de mare e dorința mea de a te vedea, încît nu mă pot opri să ți-o spun. Pe urmă, voi vedea dacă într-adevăr mă iubești !

Am cîștigat pe portar de partea noastră, și el mi-a făgăduit că de cîte ori vei veni, te va lăsa să intri ca și cum nu te-ar vedea : și putem avea încredere în el, deoarece e un om foarte cumsecade. Trebuie numai să te păzești să nu te vadă cineva în casă ; și asta este foarte ușor dacă vii numai seara, cînd nu vei mai avea de ce să te temi. De pildă, de cînd mama iese în fiecare zi, se culcă totdeauna la ora unsprezece ; am avea astfel destul timp.

Portarul mi-a spus că atunci cînd vei dori să vii seara, în loc să baţi în uşă, vei bate numai în fereastra lui, şi el îţi va deschide imediat ; pe urmă, vei găsi uşor scara cea mică ; şi cum nu vei avea lumină, voi lăsa întredeschisă uşa camerei mele, ceea ce îţi va îngădui să vezi puţin. Vei avea grijă să nu faci zgomot, mai cu seamă cînd vei trece pe lîngă uşiţa camerei mamei mele. În ce priveşte pe aceea a cameristei, nu are importanţă, deoarece mi-a făgăduit că n-o să se trezească, e şi ea o fată foarte de treabă ! vei face la fel şi cînd vei pleca. Să vedem acum dacă o să vii.

Doamne, de ce-mi bate oare inima atît de tare scriindu-ţi ? Să fie un semn că mi se va întîmpla vreo nenorocire sau speranţa de a te vedea mă tulbură atît de mult ? Ceea ce ştiu bine e că niciodată nu te-am iubit atît şi niciodată n-am dorit atît să ţi-o spun. Vino deci, iubitul meu, dragul meu ; ca să-ţi pot repeta de sute de ori că te iubesc, că te ador, că nu voi iubi niciodată pe altul.

Am găsit mijlocul să comunic domnului de Valmont că aveam să-i spun ceva ; iar el, ca un bun prieten, va veni desigur mîine şi-l voi ruga să-ţi înmîneze îndată scrisoarea. Aşadar te aştept mîine seară, şi vei veni negreşit dacă nu vrei ca Cécile a dumitale să fie foarte nenorocită.

Rămîi cu bine, dragul meu : te sărut din toată inima.

Paris, 4 decembrie 17'', seara.

SCRISOAREA a CLVII-a

Cavalerul Danceny către vicontele de Valmont

Nu te îndoi, iubite viconte, nici de inima mea, nici de faptele mele : cum aş putea rezista unei dorinţe a Cécilei ? Ah ! pe ea, numai pe ea o iubesc, şi o voi iubi totdeauna ! Nevinovăţia ei, drăgălăşenia ei au pentru mine un farmec pe care am avut poate slăbiciunea să-l nesocotesc, dar pe care nimic nu-l va putea şterge vreodată. Împins într-o altă aventură, ca să zic aşa fără să-mi dau seama, adesea amintirea Cécilei mi-a tulburat pînă şi

cele mai desfătătoare plăceri ; și inima mea, poate, nu i-a adus niciodată un mai sincer prinos, ca în clipele acelea cînd îi eram infidel. Totuși, prietene, să-i cruțăm delicatețea și să-i ascundem vinovăția mea ; nu ca s-o amăgim, dar ca să n-o întristăm. Fericirea Cécilei este cea mai vie dorință a mea ; niciodată nu mi-aș ierta o greșeală care ar face-o să plîngă.

Am meritat, recunosc, să faci haz pe socoteala a ceea ce numești noile mele principii ; dar poți să mă crezi că nu ele mă călăuzesc în momentul acesta ; și chiar de mîine sînt hotărît s-o dovedesc. Mă voi duce să mă învinovățesc în fața aceleia care a fost pricina rătăcirii mele, a cărei părtașă a fost, și-i voi spune : „Citește în inima mea ; are pentru dumneata prietenia cea mai afectuoasă ; prietenia unită cu dorința seamănă atît de mult cu dragostea !... Ne-am înșelat amîndoi, dar dacă am putut greși, nu sînt capabil de rea-credință.“ Cunosc pe prietena mea ; pe cît e de cinstită, pe atît e de îngăduitoare ; nu numai că mă va ierta, dar îmi va da chiar dreptate. Ea însăși își reproșa adesea că a trădat prietenia, adesea, delicatețea ei îi umplea dragostea de spaimă ; mai înțeleaptă decît mine, va întări în sufletul meu aceste temeri utile pe care, ca un nesocotit, încercam să le înăbuș în sufletul ei. Ei îi voi datora că sînt mai bun, după cum dumitale îți voi datora că sînt mai fericit. O ! prieteni, împărtășiți-vă recunoștința mea. Gîndul că vă datorez fericirea mi-o face și mai scumpă.

Rămîi cu bine, iubite viconte. Excesul bucuriei mele nu mă împiedică să mă gîndesc la durerile dumitale și să le împărtășesc. De ce nu-ți pot fi de folos ! Doamna de Tourvel e oare tot atît de neîndurătoare ? Se pare că e și foarte bolnavă. O ! cum te plîng ! Dea Domnul să-și recapete în același timp sănătatea și indulgența, ca să poată face pentru totdeauna fericirea dumitale. Acestea sînt urările prieteniei ; îndrăznesc să sper că dragostea le va împlini.

Aș vrea să stau de vorbă mai mult cu dumneata ; dar timpul trece și poate că Cécile mă și așteaptă.

Paris, 5 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLVIII-a

Vicontele de Valmont către marchiza de Merteuil

(dimineața cînd se trezește din somn)

Așadar, marchiză, cum te simți după plăcerile nopții trecute ? nu ești puțin obosită ? Mărturisește că Danceny e fermecător ! face minuni băiatul acesta ! Nu te așteptai la așa ceva din partea lui, nu-i așa ? Haide, ai toată dreptatea ; unui astfel de rival merita să-i fiu sacrificat. Cu adevărat, e plin de calități ! Dar mai cu seamă cîtă dragoste, cîtă statornicie, cîtă delicatețe ! Ah ! dacă vreodată te va iubi așa cum o iubește pe Cécile a lui, nu vei avea să te temi de nici o rivală : ți-a dovedit-o noapte aceasta. Poate că altă femeie, punîndu-și în joc toată cochetăria, ar putea să ți-l răpească o clipă ; un tînăr nu-i în stare să reziste unor stăruințe provocatoare ; dar un singur cuvînt al ființei iubite ajunge, după cum vezi, ca să spulbere această iluzie ; așadar nu-ți mai lipsește decît să fii acea ființă, pentru a fi pe deplin fericită.

Desigur, nu te vei înșela în privința aceasta ; ai prea mult tact ca să mă pot teme de așa ceva. Totuși, prietenia care ne unește, tot atît de sinceră din partea mea pe cît e de recunoscută de dumneata, m-a făcut să-ți doresc încercarea de astă noapte ; e opera zelului meu : a izbutit ; nimic n-a fost mai ușor.

De fapt, ce m-a costat ? un mic sacrificiu și puțină îndemînare. Am consimțit să împart cu tînărul acela favorurile metresei mele : dar la urma urmei, avea și el tot atîtea drepturi ca și mine ; iar mie, îmi păsa prea puțin ! Scrisoarea pe care fata i-a scris-o chiar eu i-am dictat-o : dar asta numai ca să cîștigăm timp, pentru că aveam altceva mai bun de făcut. Aceea pe care am alăturat-o, o ! era o nimica toată, sau aproape ; doar niște reflecții ale prieteniei, ca să îndrumeze alegerea noului amant ; dar, la drept vorbind, erau de prisos ; adevărul este că n-a ezitat nici o secundă.

Şi pe urmă, în nevinovăţia lui, trebuie să vină azi la dumneata, ca să-ţi povestească totul ; şi desigur, povestea lui îţi va face mare plăcere ! îţi va spune : *Citeşte în inima mea ;* aşa-mi scrie : vezi prin urmare că asta le împacă pe toate. Nădăjduiesc că citind ceea ce va voi el, vei citi poate şi că amanţii atît de tineri prezintă anumite primejdii ; precum şi că e mai bine să mă ai drept prieten, decît drept duşman.

Rămîi cu bine, marchiză ; pînă la prima ocazie.

Paris, 6 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLIX-a

Marchiza de Merteuil către vicontele de Valmont

(bilet)

Nu-mi place să se adauge glume proaste la procedee urîte ; acesta nu-i nici felul meu de a mă purta şi nici ceea ce gust mai mult. Cînd am să mă plîng de cineva, eu nu-l iau în rîs ; fac mai bine : mă răzbun. Oricît ai fi de mulţumit de dumneata în clipa aceasta, nu uita că nu e prima dată cînd te vei fi bucurat dinainte şi singur, cu speranţa unei victorii care îţi va scăpa din mînă chiar în clipa în care credeai că o dobîndeşti. Adio.

Paris, 6 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLX-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Vă scriu din camera nenorocitei dumneavoastră prietene, a cărei stare e aproape neschimbată. În după-amiaza asta va avea loc un consult de patru medici. Din nenoro-

cire, după cum ştiţi, consultul este adesea mai mult o dovadă de primejdie decît un mijloc de ajutorare.

Se pare totuşi că noaptea trecută şi-a venit în fire mai multă vreme. Camerista m-a informat azi de dimineaţă că pe la douăsprezece noaptea stăpîna ei a chemat-o ; că a vrut să rămînă singură cu ea şi că i-a dictat o scrisoare destul de lungă. Julie a adăugat că în timp ce pregătea plicul, doamna de Tourvel a început din nou să aiureze, astfel că fata n-a ştiut cui trebuia adresată scrisoarea. M-am mirat, la început, că textul scrisorii n-o lămurise în privinţa aceasta ; dar la răspunsul ei că se temea să nu se înşele, şi că totuşi stăpîna ei îi ceruse insistent să o expedieze imediat, mi-am luat răspunderea s-o deschid.

Am găsit scrisoarea pe care v-o trimit şi care într-adevăr nu se adresează nimănui, din pricină că se adresează la prea mulţi. Cred totuşi că nenorocita noastră prietenă a vrut mai întîi să scrie domnului de Valmont, dar că fără să vrea s-a lăsat copleşită de dezordinea din mintea ei. Oricum ar fi, socotesc că această scrisoare nu trebuie înmînată nimănui. V-o trimit, pentru că în ea veţi vedea mai bine decît v-aş putea spune ce fel de gînduri o frămîntă pe bolnava noastră. Cît timp va rămîne în starea aceasta, nu voi avea multă speranţă. Trupul se reface greu, cînd sufletul e într-un asemenea zbucium.

Rămîneţi cu bine, scumpă şi respectabilă prietenă. Vă fericesc că sînteţi departe de tristul spectacol pe care-l am mereu sub ochi.

Paris, 6 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXI-a

Preşedinta de Tourvel către...

(dictată de ea şi scrisă de camerista ei)

Fiinţă crudă şi răufăcătoare, nu vei conteni oare să mă persecuţi ? Nu-ţi ajunge că m-ai chinuit, că m-ai umilit, că m-ai înjosit ? vrei să-mi răpeşti pînă şi pacea mormîn-

tului ? Cum oare ? în acest lăcaș al beznei în care rușinea m-a silit să mă ascund, pedeapsa e fără sfîrșit, speranța e necunoscută ? Nu implor mila pe care n-o merit : ca să pot îndura fără să mă plîng de suferințele mele, mi-ar ajunge ca ele să nu-mi întreacă puterile. Dar nu-mi face chinurile de neîndurat ! Lăsîndu-mi durerile, răpește-mi amintirea cruntă a bunurilor pe care le-am pierdut. Și odată ce mi le-ai răpit, nu-mi mai înfățișa imaginea lor dureroasă. Eram nevinovată și liniștită : pentru că te-am văzut, mi-am pierdut odihna, pentru că te-am ascultat, am ajuns vinovată. Părtaș al greșelilor mele, cu ce drept vii să mă pedepsești ?

Unde sînt prietenii cărora le eram dragă, unde sînt ? nenorocirea mea îi înspăimîntă. Nici unul nu îndrăznește să se apropie. Sînt copleșită, și ei nu-mi dau nici un ajutor ! Mor, și nimeni nu mă plînge. Mi se refuză orice mîngîiere. Compătimirea se oprește la marginea prăpastiei în care se scufundă nelegiuitul. Remușcările îl sfîșie, și strigătele lui nimeni nu le aude !

Și tu, pe care te-am făcut de ocară ; tu, a cărui stimă îmi sporește supliciul : tu, care singur ai avea dreptul să te răzbuni, ce faci departe de mine ? Vino să pedepsești pe femeia necredincioasă. Să îndur, în sfîrșit, chinurile care mi se cuvin. M-aș fi supus răzbunării tale : dar mi-a lipsit curajul ca să te fac să afli rușinea ta. Nu din prefăcătorie, ci din respect. Cel puțin scrisoarea aceasta să-ți arate și căința mea. Cerul a îmbrățișat cauza ta : el te răzbună de o ofensă pe care n-ai cunoscut-o. El mi-a legat limba și mi-a oprit vorbele. I-a fost teamă ca nu cumva să-mi ierți o greșeală pe care el voia s-o pedepsească. M-a smuls îngăduinței tale, care ar fi dăunat dreptății lui.

Neîndurător în răzbunarea lui, m-a dat pradă însuși aceluia care a pricinuit pierzania mea. Sufăr în același timp pentru el și din cauza lui. Zadarnic vreau să fug de el : mă urmărește ; e aici ; mă obsedează necontenit. Dar cît e de deosebit de el însuși ! Ochii lui nu mai exprimă decît ura și disprețul. Gura lui nu mai rostește decît insultă și reproș. Brațele nu mă cuprind decît ca să mă sfîșie. Cine mă va salva de furia lui sălbatică ?

Dar iată ! e el... Nu mă înșel ; pe el îl revăd. O, iubitule ! ia-mă în brațele tale ; ascunde-mă la pieptul tău : da, tu ești, chiar tu ! Ce nălucire amarnică m-a făcut să nu te recunosc ? cît am suferit în lipsa ta ! Să nu ne mai despărțim, să nu ne mai despărțim niciodată. Lasă-mă să răsuflu. Uite cum îmi bate inima ! Ah ! dar nu de teamă, e emoția duioasă a dragostei. De ce respingi gingașele mele dezmierdări ? îndreaptă spre mine privirea ta blîndă ! Care sînt legăturile pe care vrei să le rupi ? De ce pregătești toată această uneltire a morții ? ce poate să-ți schimbe astfel trăsăturile feței ? Ce faci ? Lasă-mă : mă cutremuri !... Doamne ! iarăși monstrul acela ! O, prietenele mele ! nu mă părăsiți. Voi, care m-ați îndemnat să fug de el, ajutați-mă să lupt împotriva lui ; dumneata, care, mai îngăduitoare, îmi făgăduiai să-mi ușurezi chinul, vino lîngă mine. Unde sînteți amîndouă ? Dacă nu-mi mai este îngăduit să vă revăd, răspundeți cel puțin la această scrisoare : ca să știu că tot mă mai iubiți.

Lasă-mă, om crud ce ești ! ce furie nouă te-a împins ? Ți-e oare teamă ca un sentiment blînd să nu ajungă pînă la sufletul meu ? Faci să-mi sporească îndoit chinul ; mă silești să te urăsc. O ! cît de dureroasă e ura ! ce tare roade inima prin care se strecoară ! De ce mă persecuți ? ce-ai avea oare să-mi mai spui ? nu m-ai pus în imposibilitatea de a te asculta, ca și de a-ți răspunde ? Nu mai aștepta nimic de la mine. Adio, domnule.

Paris, 5 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXII-a

Cavalerul Danceny către vicontele de Valmont

Sînt informat, domnule, de purtarea dumneavoastră față de mine. Știu de asemenea că nu v-ați mulțumit să vă batecți joc de mine cu nerușinare, dar că vă mai și lău-

dați cu aceasta, că vă faceți dintr-aceasta o glorie. Am văzut dovada trădării dumneavoastră scrisă de mîna dumneavoastră. Mărturisesc că inima mea a fost adînc mîhnită și că am simțit oarecare rușine că am ajutat atît de mult eu însumi la odiosul abuz pe care l-ați săvîrșit împotriva oarbei mele încrederi : totuși, nu vă invidiez acest rușinos avantaj ; sînt numai curios să știu dacă le veți păstra pe toate, pînă la urmă, asupra mea. O voi ști, dacă așa cum nădăjduiesc, veți binevoi să vă aflați mîine dimineață, între opt și nouă, la intrarea pădurii Vincennes, în satul Saint-Mandé. Voi avea grijă să aduc cu mine toate cele trebuitoare pentru socotelile ce-mi mai rămîn de lămurit cu dumneavoastră.

Cavalerul Danceny

Paris, 5 decembrie 17'', seara

SCRISOAREA a CLXIII-a

Domnul Bertrand către doamna de Rosemonde

Doamnă,

Cu foarte mult regret îmi îndeplinesc trista îndatorire de a vă anunța o veste care vă va pricinui o cruntă durere. Îngăduiți-mi să vă îndemn mai întîi la acea resemnare pioasă pe care cu toții am admirat-o atît de des la dumneavoastră și care singură ne îngăduie să îndurăm nenorocirile cu care este presărată biata noastră viață.

Nepotul dumneavoastră... Doamne ! cum pot oare să îndurerez o doamnă atît de respectabilă ! Nepotul dumneavoastră a avut nenorocul să fie ucis într-un duel pe care l-a avut azi-dimineață cu domnul cavaler Danceny. Nu cunosc absolut de loc pricina certei lor : dar se pare, din biletul pe care l-am găsit în buzunarul domnului viconte, și pe care am cinstea să vi-l trimit, se pare, zic, că

nu el era agresorul. Și totuși, a trebuit să fie el acela pe care cerul l-a sortit să moară !

Îl așteptam pe domnul viconte acasă la el, chiar în momentul cînd a fost adus. Vă puteți închipui spaima mea, văzîndu-l pe nepotul dumneavoastră purtat pe brațele a doi servitori de-ai săi, și scăldat în sînge. Primise două lovituri de spadă și era foarte slăbit. Domnul Danceny era și el acolo și chiar plîngea. A ! fără îndoială, are de ce plînge : dar e prea tîrziu să verși lacrimi după ce ai pricinuit o nenorocire ireparabilă.

În ce mă privește, nu m-am mai putut stăpîni ; și cu toate că nu însemn mare lucru, i-am spus ceea ce gîndeam. Dar domnul viconte s-a arătat cu adevărat mărinimos. Mi-a poruncit să tac ; l-a luat de mînă pe acela care era ucigașul său, i-a spus că e prietenul lui, l-a îmbrățișat față de noi toți și ne-a spus : „Vă poruncesc să aveți față de domnul cavaler Danceny toată considerația datorată unui om curajos și nobil". Totodată, i-a înmînat față de mine un teanc voluminos de hîrtii, care nu știu ce sînt, dar cărora știu că le dădea multă importanță. Pe urmă, a cerut să-i lăsăm singuri un moment. În timpul acesta, trimisesem după ajutoare, atît de ordin sufletesc cît și trupesc : dar, vai ! răul era fără leac. În mai puțin de o jumătate de ceas domnul viconte și-a pierdut cunoștința. N-a putut primi decît sfîntul maslu ; și ceremonia abia se isprăvise, că și-a dat sufletul.

Doamne Dumnezeule ! cînd am primit în brațele mele, la nașterea sa, acest prețios vlăstar al unei familii atît de ilustre, puteam prevedea că în brațele mele își va da sfîrșitul, și că-mi va fi dat să-i plîng moartea ? O moarte atît de timpurie și de tragică ! Lacrimile îmi curg fără să vreau. Vă cer iertare, doamnă, că îndrăznesc astfel să-mi amestec lacrimile cu ale dumneavoastră : dar, în oricare condiție te-ai afla, inima și simțirea e aceeași ; și aș fi un ingrat dacă n-aș plînge toată viața pe un stăpîn care a fost atît de bun cu mine și care mă onora cu toată încrederea lui.

Mîine, după ridicarea rămășițelor pămîntești, voi pune sigilii peste tot și puteți fi convinsă că voi avea eu grijă

să fac totul așa cum trebuie. Știți bine, doamnă, că această nenorocită întîmplare curmă substituția averii dumneavoastră și vă lasă libertatea de dispoziție. Dacă vă pot fi de vreun folos, vă rog să binevoiți a-mi face cunoscute ordinele dumneavoastră : voi depune toată rîvna ca să le execut întocmai.

Rămîn cu cel mai adînc respect, doamnă, al dumneavoastră preaumil etc.

Bertrand

Paris, 7 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXIV-a

Doamna de Rosemonde către domnul Bertrand

Primesc chiar acum scrisoarea dumitale, dragul meu Bertrand, și aflu din ea îngrozitoarea întîmplare a cărei nenorocită victimă a fost nepotul meu. Da, fără îndoială, voi avea ordine să-ți dau și numai ele mă distrag o clipă de la durerea mea cumplită.

Biletul domnului Danceny pe care mi l-ai trimis este o dovadă convingătoare că el a provocat acest duel : și vreau ca dumneata să faci îndată plîngere în numele meu. Iertîndu-l pe dușmanul său, pe ucigașul său, nepotul meu și-a arătat generozitatea sa firească ; dar eu trebuie să răzbun în același timp moartea lui, umanitatea și religia. Nu trebuie neglijat nimic pentru a stîrni asprimea legiior împotriva acestui rest de barbarie, care încă mai alterează moravurile noastre și nu cred că iertarea ofenselor ar putea să ne fie recomandată în acest caz. Mă aștept deci să dai urmare acestei afaceri cu toată rîvna și toată energia de care te știu capabil și pe care o datorezi memoriei nepotului meu.

Vei avea în primul rînd grijă să-l vezi din partea mea pe domnul președinte de... și să te sfătuiești cu el. Nu-i

scriu, căci durerea mă copleşeşte. Prezintă-i scuzele mele şi comunică-i această scrisoare.

Rămîi cu bine, dragă Bertrand ; eşti un om de inimă şi-ţi mulţumesc pentru frumoasele dumitale sentimente ; pentru totdeauna cu totul a dumitale.

Castelul... 8 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXV-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Ştiu că aţi şi aflat, scumpă şi respectabilă prietenă, pierderea pe care aţi suferit-o ; cunoaştem dragostea pe care o aveaţi faţă de domnul de Valmont şi împărtăşesc sincer durerea pe care o simţiţi. Sînt cu adevărat mîhnită că vin să adaug noi regrete acelora pe care le aveţi : dar, vai ! numai lacrimi vă mai rămîne să daţi nenorocitei noastre prietene. A murit ieri la unsprezece seara. Printr-o fatalitate legată de soarta ei, şi care părea să-şi rîdă de orice prudenţă omenească, acest scurt răstimp cît a supravieţuit domnului de Valmont i-a fost de ajuns ca să afle de moartea lui şi, cum ea însăşi a spus, i-a fost de asemenea de ajuns ca, sub povara nenorocirilor ei, să nu moară decît după ce acestea au întrecut măsura.

Într-adevăr, v-am spus că era mai bine de două zile de cînd îşi pierduse cu desăvîrşire cunoştinţa ; şi chiar ieri dimineaţă, cînd a sosit medicul şi ne-am apropiat de patul ei, nu ne-a recunoscut pe nici unul, şi n-am putut obţine de la ea nici un cuvînt, nici cel mai mic semn. Dar abia ne întorseserăm lîngă cămin, şi medicul tocmai mă informa despre tristul eveniment al morţii domnului de Valmont, cînd nefericita femeie şi-a recăpătat întreaga ei minte ; fie că natura singură a produs acest reviriment, fie că el va fi fost pricinuit de acele cuvinte repetate, *domnul de Valmont* şi *moarte*, care au putut aminti bolnavei singurele gînduri care o frămîntau de multă vreme.

Oricum ar fi, a dat într-o parte repede perdelele patului strigînd : „Cum ! Ce spuneți ? domnul de Valmont a murit !“ Eu am vrut s-o fac să creadă că se înșelase și i-am spus că n-a auzit bine ; departe însă de a se lăsa convinsă, ea a cerut de la medic să reînceapă această crudă povestire; și cînd am vrut s-o fac să renunțe, m-a chemat și mi-a spus încet : „De ce vreți să mă înșelați ? nu era el oare mort pentru mine ?“ A trebuit deci să cedăm.

Nenorocita noastră prietenă a ascultat mai întîi cu destulă liniște ; dar imediat după aceea ne-a întrerupt, spunînd : „Destul, știu destul“. Și a poruncit numaidecît să se tragă la loc perdelele ; și cînd medicul a vrut să-i mai dea îngrijirile necesare, ea nu i-a mai îngăduit să se apropie.

Îndată după plecarea medicului, a alungat de asemenea pe infirmieră și pe cameristă ; și cînd am rămas singure, m-a rugat s-o ajut să îngenunche pe pat și s-o sprijin. A stat așa cîtva timp în tăcere, fără să spună nimic, iar lacrimile ei curgeau din belșug. În sfîrșit, împreunîndu-și mîinile și ridicîndu-le la cer, a spus cu o voce stinsă dar plină de fervoare : „Dumnezeule atotputernic mă supun dreptății tale, dar iartă-l pe Valmont. Nenorocirile pe care recunosc că le-am meritat să nu-i fie un motiv de vinovăție, și voi binecuvînta milostivirea ta !“ Mi-am îngăduit, scumpă și respectabilă prietenă, să intru în aceste amănunte în legătură cu un subiect menit să reînnoiască și să sporească durerea dumneavoastră, deoarece nu mă îndoiesc că această rugă a doamnei de Tourvel va aduce o mîngîiere în sufletul dumneavoastră.

După ce prietena noastră a rostit aceste puține cuvinte, mi-a căzut în brațe. De abia am așezat-o pe pat că a apucat-o o slăbiciune mai îndelungată, dar care a cedat totuși îngrijirilor obișnuite. Îndată ce și-a venit în fire, m-a rugat să trimit după părintele Anselme și a adăugat : „Acum el e singurul medic de care am nevoie ; simt că în curînd suferințele mele vor lua sfîrșit“. Se plîngea că se înăbușă și vorbea cu greutate.

Puțin după aceea, porunci cameristei să-mi dea o casetă, pe care v-o trimit, și care mi-a spus că ar conține hîrtii de-ale ei, pe care m-a însărcinat să vi le trimit îndată după moartea ei.[1] Apoi mi-a vorbit de dumneavoastră și de prietenia dumneavoastră față de dînsa pe cît îi îngăduia starea în care se afla și cu multă înduioșare.

Părintele Anselme a sosit pe la patru și a stat aproape un ceas cu ea. Cînd am intrat din nou în odaie, chipul bolnavei era liniștit și senin ; dar se vedea limpede că părintele Anselme plînsese mult. Rămase ca să asiste la ultimele ceremonii religioase. Acest spectacol, totdeauna atît de impunător și de dureros, era și mai impresionant prin contrastul pe care-l făcea resemnarea liniștită a bolnavei cu adînca durere a venerabilului ei confesor, care izbucnea în lacrimi lîngă ea. Înduioșarea ne cuprinse pe toți ; și aceea pe care toată lumea o plîngea a fost singura care n-a plîns.

Restul zilei a trecut cu rugăciunile obișnuite, care nu au fost întrerupte decît de numeroasele leșinuri ale bolnavei. În sfîrșit, pe la unsprezece seara, mi-a făcut impresia că se înăbușă și mai tare și că suferă și mai mult. Am întins mîna ca să-i caut brațul, și ea mai avu puterea să-mi ia mîna și s-o ducă la inima ei. Nu-i mai simțeam bătăile ; și într-adevăr, nenorocita noastră prietenă își dădu sufletul chiar în clipa aceea.

Vă amintiți, scumpă prietenă, că la ultima dumneavoastră călătorie aici, n-a trecut de atunci nici un an, stînd de vorbă împreună despre cîteva persoane a căror fericire ne părea mai mult sau mai puțin sigură, ne-am oprit cu precădere asupra soartei acestei femei ale cărei nenorociri și moarte le deplîngem împreună astăzi. Atîtea virtuți, atîtea calități vrednice de laudă, atîta farmec ; un caracter atît de blînd și de împăciuitor ; un soț pe care-l iubea și de care era adorată ; o societate în care se complăcea și al cărei farmec era ; frumusețe, tinerețe, avere ; atîtea cali-

[1] Această casetă conținea toate scrisorile referitoare la aventura ei cu domnul de Valmont.

tăți întrunite care s-au spulberat printr-o singură nesocotință ! O ! providență ! fără îndoială că trebuie să adorăm hotărîrile tale, dar cît sînt ele de nepătruns ! Mă opresc aici, mi-e teamă să nu sporesc durerea dumneavoastră, lăsîndu-mă pradă durerii mele.

Vă părăsesc ca să mă duc la fata mea care e puțin suferindă. Aflînd de la mine azi-dimineață vestea morții atît de neașteptate a două persoane pe care le cunoștea, s-a simțit rău și am sfătuit-o să se așeze în pat. Nădăjduiesc totuși că această ușoară indispoziție nu va avea urmări. La vîrsta asta nu ai încă deprinderea necazurilor și impresia pe care ele ți-o lasă este cu atît mai vie și mai puternică. Această sensibilitate exagerată este fără îndoială o calitate vrednică de laudă ; dar cît de mult ne învață să ne ferim de ea tot ceea ce vedem că se petrece astăzi în jurul nostru ! Vă las cu bine, scumpa și respectabila mea prietenă.

Paris, 9 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXVI-a

Domnul Bertrand către doamna de Rosemonde

Doamnă,

În urma ordinelor pe care mi-ați făcut cinstea să mi le adresați, am avut de asemenea cinstea să-l văd pe domnul președinte de..., căruia i-am comunicat scrisoarea dumneavoastră, prevenindu-l că, potrivit dispozițiilor dumneavoastră, nu voi întreprinde nimic fără să-i cer sfatul. Acest respectabil magistrat m-a însărcinat să vă atrag atenția că plîngerea ce aveți de gînd s-o înaintați împotriva domnului cavaler Danceny ar compromite amintirea nepotului dumneavoastră, și că onoarea lui ar fi de bună seamă pătată prin hotărîrea Curții, ceea ce fără îndoială ar fi o mare nenorocire. Părerea sa este deci că trebuie să ne ferim să facem vreun demers ; și dacă ar fi de făcut vreunul, ar fi

mai degrabă să nu lăsăm ca Ministerul public să afle această nenorocită aventură, de care s-a făcut și așa prea mult caz.

Aceste observații mi s-au părut înțelepte și m-am hotărît să aștept noi ordine din partea dumneavoastră.

Îngăduiți-mi să vă rog, doamnă, să binevoiți, o dată cu ele, să-mi adăugați cîteva rînduri privitoare la sănătatea dumneavoastră, de care sînt îngrijorat din pricina tristelor consecințe ale atîtor supărări. Nădăjduiesc că veți ierta această îndrăzneală, datorată atașamentului și zelului meu.

Rămîn, doamnă, cu tot respectul, al dumneavoastră etc.

Paris, 10 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXVII-a

Anonimă către domnul cavaler Danceny

Domnule,

Am onoarea să vă încunoștințez că azi-dimineață la Parchetul Curții a fost vorba printre domnii magistrați ai regelui despre afacerea pe care ați avut-o acum cîteva zile cu domnul viconte de Valmont, și că sînt temeri ca Ministerul public să deschidă acțiune. Am socotit că această înștiințare v-ar putea fi de folos, fie ca să acționați prin protecțiile de care vă bucurați, pentru a opri din timp consecințele acestea supărătoare ; fie, în cazul că nu veți izbuti, ca să vă luați măsurile de siguranță personală.

Dacă îmi dați voie să vă dau un sfat : cred că ați face bine să vă arătați în lume cîtăva vreme mai puțin decît v-ați arătat în timpul din urmă. Cu toate că de obicei acest fel de afaceri se bucură de indulgență, datorăm totuși legilor acest respect.

Această precauție devine cu atît mai necesară cu cît am auzit că o doamnă de Rosemonde, despre care aflu că ar fi mătușa domnului de Valmont, ar vrea să facă o plîngere împotriva dumneavoastră, și că atunci autoritatea

publică nu ar putea refuza să dea curs cererii sale. Poate n-ar fi rău ca cineva să vorbească din partea dumneavoastră cu această doamnă.

Motive de ordin personal mă împiedică să semnez această scrisoare. Dar sper că faptul de a nu ști de la cine vine nu vă va opri să recunoașteți dreptatea sentimentului care a dictat-o.

Am onoarea de a fi etc.

Paris, 10 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXVIII-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Se răspîndesc aici, scumpă și respectabilă prietenă, pe socoteala doamnei de Merteuil zvonuri foarte ciudate și supărătoare. Desigur că sînt departe de a le da crezare și aș pune rămășag că nu sînt decît o infamă calomnie : dar știu prea bine cît de repede prind răutățile, chiar cele mai puțin verosimile, și cît de greu se șterge impresia pe care o lasă, ca să nu fiu foarte îngrijorată de aceste zvonuri, oricît le-aș crede de șubrede. Aș dori mai cu seamă să poată fi oprite la timp, și mai înainte ca ele să se răspîndească. Dar nu am aflat decît aseară, foarte tîrziu, ororile acestea care abia încep a fi povestite ; și cînd am trimis azi-dimineață la doamna de Merteuil, plecase la țară, unde urmează să rămînă două zile. Nu mi s-a putut spune la cine anume s-a dus. A doua ei cameristă, pe care am chemat-o ca să vorbesc cu ea, mi-a spus doar că stăpîna ei i-a poruncit s-o aștepte joi : și nici unul din servitorii pe care i-a lăsat aici nu știe mai mult. Nici eu nu-mi închipui unde poate să fie ; nu știu pe nimeni dintre cunoștințele ei care să rămînă la țară atît de tîrziu.

Oricum ar fi, sper că-mi veți putea procura pînă la întoarcerea ei unele lămuriri care i-ar putea folosi : căci

aceste odioase zvonuri se întemeiază pe unele împrejurări legate de moartea domnului de Valmont, împrejurări despre care ar trebui să aveți cunoștință, dacă sînt adevărate, sau despre care cel puțin vă va fi lesne să vă informați, lucru pe care vă rog din tot sufletul să-l faceți. Iată, ce se spune ; sau, mai bine zis, ceea ce deocamdată doar se șoptește, dar care nu va întîrzia desigur să izbucnească.

Se spune că cearta ivită între domnul de Valmont și cavalerul Danceny este opera doamnei de Merteuil, care îi înșela deopotrivă pe amîndoi ; că, așa cum se întîmplă mai totdeauna, cei doi rivali au început prin a se bate, și abia după aceea au ajuns la lămuriri ; că acestea i-au făcut să se împace în mod sincer ; și că pentru a-l lămuri pînă la capăt pe cavalerul Danceny în privința doamnei de Merteuil și totodată pentru a se justifica pe deplin, domnul de Valmont a adăugat cuvintelor sale o grămadă de scrisori, alcătuind o corespondență regulată pe care o întreținea cu ea, și în care aceasta povestește despre ea însăși, în stilul cel mai liber, lucrurile cele mai scandaloase.

Se mai spune că Danceny a fost la început atît de indignat, încît a arătat aceste scrisori tuturor acelora care au vrut să le vadă și că acum s-au răspîndit în tot Parisul. Se citează cu predilecție două [1] : una în care ea își povestește întreaga viață și-și mărturisește principiile, și care pare să fie culmea ororii ; cealaltă, care-l dezvinovățește pe deplin pe domnul de Prévan, a cărui poveste v-o amintiți, prin dovada pe care o conține că el n-a făcut decît să cedeze avansurilor repetate și insistente ale doamnei de Merteuil și că întîlnirea era fixată în perfectă înțelegere cu dînsa.

Din fericire, am cele mai puternice motive să cred că aceste învinuiri sînt tot atît de false pe cît de odioase. În primul rînd, știm amîndouă că domnul de Valmont nu se ocupa cîtuși de puțin de doamna de Merteuil și am toate

[1] Scrisorile a LXXXI-a și a LXXXV-a ale acestei culegeri.

motivele să cred că nici Danceny nu se ocupa mai mult de ea : astfel, mi se pare clar că ea n-a putut fi nici pricina, nici autoarea certei dintre ei. De asemenea, nu înțeleg ce interes ar fi putut avea doamna de Merteuil — bănuită că ar fi fost de acord cu domnul de Prévan — să facă o scenă care, oricum, nu putea fi decît neplăcută prin scandalul ei, putînd deveni foarte primejdioasă pentru ea, deoarece își făcea astfel un dușman neîmpăcat dintr-un om care-i deținea măcar în parte secretul și care pe-atunci avea multe relații. Totuși, trebuie remarcat că de la aventura aceasta încoace nu s-a ridicat nici un glas în favoarea lui Prévan, și că nici din partea lui n-a fost vreo reclamație.

Aceste reflecții m-ar face să cred că el este autorul zvonurilor care circulă astăzi și să consider infamiile acestea ca fiind opera urii și răzbunării unui om care, știindu-se pierdut, speră ca prin acest mijloc să stîrnească măcar îndoieli și să pricinuiască poate o diversiune utilă. Dar ori de unde ar veni aceste răutăți, prima noastră grijă trebuie să fie să le stîrpim. S-ar spulbera singure dacă s-ar putea dovedi — după cum e verosimil — că domnii de Valmont și Danceny n-au mai vorbit între ei după nenorocita împrejurare, și că domnul de Valmont nu i-a înmînat domnului Danceny nici un fel de hîrtii.

În nerăbdarea mea de a verifica toate acestea, am trimis azi-dimineață pe cineva la domnul Danceny ; dar nici el nu e la Paris. Servitorii săi au spus trimisului meu că plecase în noaptea aceea, în urma unei înștiințări pe care-o primise ieri, și că nu se știe unde s-a dus. După cît se pare, se teme de consecințele întîmplării sale. Așadar, numai de la dumneavoastră, scumpă și respectabilă prietenă, pot căpăta amănuntele care mă interesează și care pot deveni atît de folositoare doamnei de Merteuil. Vă reînnoiesc rugămintea mea de a mi le trimite cît mai curînd cu putință.

P.S. Fiica mea s-a făcut bine și vă prezintă respectele ei.

Paris, 11 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXIX-a

Cavalerul Danceny către doamna de Rosemonde

Doamnă,

Poate veţi găsi că demersul pe care-l fac astăzi pe lîngă dumneavoastră este foarte ciudat ; dar vă implor să mă ascultaţi înainte de a mă judeca, şi să nu vedeţi nici îndrăzneală, nici cutezanţă, acolo unde nu este decît respect şi încredere. Nu-mi ascund vina pe care o am faţă de dumneavoastră ; şi nu mi-aş ierta-o toată viaţa dacă aş putea crede o singură clipă că mi-ar fi fost cu putinţă să o evit. Fiţi convinsă chiar, doamnă, că deşi socotesc că nu pot să-mi reproşez nimic, nu sînt lipsit de regrete ; şi mai pot adăuga cu sinceritate că acelea pe care vi le pricinuiesc sporesc pe acelea pe care le simt. Ca să daţi crezare acestor sentimente, de care îndrăznesc să vă asigur, e de ajuns să fiţi dreaptă cu dumneavoastră şi să vă gîndiţi că fără să am cinstea de a fi cunoscut de dumneavoastră, eu o am totuşi pe aceea de a vă cunoaşte.

Cu toate acestea, în vreme ce eu deplîng fatalitatea care a pricinuit în acelaşi timp durerile dumneavoastră şi nenorocirile mele, vor unii să mă facă să cred că dumneavoastră, în dorinţa răzbunării, veţi căuta mijloacele de a o satisface pînă şi în asprimea legii.

Îngăduiţi-mi mai întîi să vă atrag în privinţa aceasta atenţia că durerea dumneavoastră vă copleşeşte, de vreme ce în această chestiune interesele mele sînt absolut aceleaşi cu ale domnului de Valmont, care s-ar găsi şi el implicat în condamnarea pe care aţi provoca-o împotriva mea. Aş crede deci, doamnă, că ar trebui să mă aştept din partea dumneavoastră mai degrabă la ajutor decît la piedici, în grija ce mi-aş da-o pentru ca această nenorocită întîmplare să rămînă îngropată în uitare.

Dar ideea de a recurge la această complicitate, care convine deopotrivă vinovatului ca şi nevinovatului, nu satisface delicateţea sufletului meu : în dorinţa de a vă înlătura ca parte, vreau să-mi fiţi totuşi judecător. Stima persoanelor pe care le respect e prea preţioasă ca să nu-mi

fie răpită a dumneavoastră, fără să caut s-o apăr, și cred că am mijloacele pentru aceasta.

Într-adevăr, dacă admiteți că răzbunarea este legitimă, să spunem mai bine că se impune chiar atunci cînd ai fost trădat în dragostea, în prietenia și mai ales în încrederea ta ; dacă admiteți aceasta, atunci vinovăția mea se va șterge în ochii dumneavoastră. Nu vă silesc să credeți în vorbele mele ; dar citiți dacă aveți curajul corespondența pe care o depun în mîinile dumneavoastră.[1] Numărul mare de scrisori în original care o alcătuiesc sînt o garanție de autenticitate și pentru acelea de la care nu există decît copii. De altminteri, am primit hîrtiile acestea, așa cum am cinstea să vi le trimit, chiar de la domnul de Valmont. N-am adăugat nimic și n-am scos din ele decît două scrisori pe care mi-am îngăduit să le fac cunoscute în public.

Una din ele era necesară răzbunării noastre comune — a domnului de Valmont și a mea — la care amîndoi aveam dreptul și cu care el mă însărcinase în mod special. Totodată am socotit că aduceam un serviciu societății, demascînd pe o femeie atît de primejdioasă cum este doamna de Merteuil și care, după cum veți putea constata, este singura și adevărata cauză a tot ce s-a petrecut între domnul de Valmont și mine.

Un sentiment de dreptate m-a făcut de asemenea s-o fac cunoscută și pe a doua, pentru dezvinovățirea domnului de Prévan, pe care abia îl cunosc, dar care nu meritase nicidecum tratamentul aspru la care a fost supus și nici severitatea judecății opiniei publice, încă și mai de temut, și din pricina căreia suferă de atunci, fără să aibă nici un mijloc de apărare.

Nu veți găsi deci decît copiile acestor două scrisori, ale căror originale sînt nevoit să le păstrez. Pentru rest, nu cred că aș putea încredința în mîini mai sigure un

[1] Din această corespondență, din aceea înmînată la moartea doamnei de Tourvel și din scrisorile încredințate, de asemenea, doamnei de Rosemonde de către doamna de Volanges s-a alcătuit prezenta culegere de scrisori ale căror originale se află încă în mîinile moștenitorilor doamnei de Rosemonde.

depozit care am tot interesul să nu fie distrus, dar de care mi-ar fi rușine să abuzez. Socotesc, doamnă, că, încredințîndu-vă hîrtiile acestea, slujesc tot atît de bine persoanele pe care ele le privesc, ca și cum le-aș remite chiar lor, și le scap de încurcătura de a le primi din mîna mea și de a ști că sînt informat despre unele aventuri pe care desigur ele doresc ca toată lumea să le ignore.

Cred de datoria mea să vă previn în legătură cu acest subiect că alăturata corespondență nu constituie decît o parte dintr-o colecție mult mai voluminoasă, pe care domnul de Valmont a scos-o în prezența mea, și pe care o veți găsi la ridicarea sigiliilor, sub titlul — pe care l-am văzut — *Răfuiala dintre marchiza de Merteuil și vicontele de Valmont.* Veți lua în această privință hotărîrea pe care v-o va sugera înțelepciunea dumneavoastră.

Rămîn cu tot respectul, doamnă, etc.

P.S. Unele înștiințări pe care le-am primit și sfaturile prietenilor mei m-au hotărît să plec din Paris pentru cîtva timp; dar locul pe care l-am ales, secret pentru toată lumea, nu va fi tot astfel și pentru dumneavoastră. Dacă îmi veți face cinstea să-mi răspundeți, vă rog să-l adresați Comanderiei din... prin P... și pe adresa domnului comandor de... De la domnia-sa am cinstea să vă scriu.

Paris, 12 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXX-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Trec, scumpă prietenă, din uimire în uimire și dintr-o supărare într-alta. Trebuie să fii mamă ca să-ți faci o idee de ceea ce am suferit ieri toată dimineața: și dacă îngrijorările mele cele mai cumplite s-au liniștit de atunci, îmi rămîne totuși o mare supărare, al cărei sfîrșit nu-l prevăd.

Ieri, pe la zece dimineața, mirată că n-o văzusem încă pe fiica mea, am trimis la ea pe cameristă ca să aflu din ce cauză întîrzia atît de mult. S-a întors peste o clipă foarte speriată, și m-a speriat și pe mine și mai mult, înștiințîndu-mă că fata mea nu era în apartamentul ei și că nici dimineață camerista ei n-o mai găsise acolo. Gîndiți-vă în ce stare eram ! Am chemat pe toți servitorii și în primul rînd pe portar : toți s-au jurat că nu știu nimic și că nu pot să-mi spună nimic în privința acestei întîmplări. M-am dus îndată în camera fetei mele. Dezordinea care domnea acolo m-a făcut să înțeleg că, după toate aparențele, nu plecase decît dimineața : dar n-am găsit nimic care ar fi putut să mă lămurească. Am inspectat dulapurile și scrinul, am găsit totul în ordine și toate hainele ei, afară de rochia cu care plecase. Nu-și luase nici măcar puținii bani pe care-i avea acolo.

Cum nu aflase decît abia ieri de toate cîte se spun despre doamna de Merteuil, cum ține atît de mult la ea, încît toată seara n-a făcut altceva decît să plîngă ; și cum, pe cît îmi aminteam, nu știa că doamna de Merteuil era plecată la țară, cel dintîi gînd al meu a fost că voise să-și vadă prietena și că avusese nesocotința să meargă singură. Dar timpul trecea fără ce ea să se întoarcă, și asta îmi redeșteptă toate îngrijorările. Fiecare clipă îmi sporea neliniștea, și cu toate că ardeam de nerăbdare să aflu ce s-a întîmplat, nu îndrăzneam să caut vreo lămurire, de teamă să nu stîrnesc vîlvă în jurul unei chestiuni pe care poate aș vrea după aceea s-o pot ascunde ochilor lumii. Nu, de cînd sînt n-am suferit atîta.

În sfîrșit, abia după ce trecuse de două, am primit în același timp o scrisoare de la fiica mea și una de la maica stareță a mănăstirii... Scrisoarea fiicei mele spune doar că se temuse ca eu să nu mă împotrivesc vocației ce-și simțea de a se face călugăriță, și că nu îndrăznise să-mi vorbească despre aceasta : restul scrisorii cuprindea numai scuze pentru faptul că luase singură, fără îngăduirea mea, această hotărîre, pe care de bună seamă n-aș dezaproba-o, adăuga ea, dacă aș cunoaște motivele ei, de care totuși mă ruga să nu o întreb.

Stareța îmi scria că la început, deoarece fata venise singură, ea n-a vrut s-o primească ; dar că după ce a întrebat-o și a aflat cine e, a socotit că-mi face un serviciu acordînd mai întîi adăpost fetei mele, ca să n-o expună la noi alergături, la care părea hotărîtă. Stareța oferindu-se, cum e și de așteptat, să-mi înapoieze fata, dacă i-aș cere-o, mă îndeamnă, ca o călugăriță ce este, să nu mă opun unei vocații care zicea ea e atît de puternică ; îmi mai spunea că nu putuse să mă înștiințeze mai devreme despre acest lucru, din pricina greutății cu care o convinsese pe fiica mea să-mi scrie ; aceasta ar fi vrut ca nimeni să nu știe unde se retrăsese. Ce cumplită poate fi nechibzuința copiilor !

M-am dus îndată la acea mănăstire ; și după ce am văzut pe stareță, i-am spus că vreau s-o văd și pe fiica-mea ; aceasta n-a venit decît după multe ezitări și tremurînd toată. I-am vorbit de față cu călugărițele și i-am vorbit și între patru ochi ; tot ce-am putut scoate de la ea, printre lacrimi, a fost că n-ar putea fi fericită decît la mănăstire ; m-am hotărît să-i îngădui să rămînă, dar fără să intre încă în rîndurile postulantelor, așa cum voia ea. Mi-e teamă că moartea doamnei de Tourvel și aceea a domnului de Valmont să nu fi zdruncinat mintea ei de copil. Oricît respect aș avea față de vocația religioasă, n-aș putea fără mîhnire și nici fără teamă să văd pe fata mea făcîndu-se călugăriță. Mi se pare că avem și așa destule datorii în viață, fără să ne mai născocim și altele ; și apoi, nu la vîrsta aceasta ne putem da seama de calea pe care trebuie s-o urmăm.

Ceea ce sporește încurcătura în care mă aflu e că domnul Gercourt și-a anunțat întoarcerea pe curînd ; va trebui oare să renunțăm la căsătoria aceasta atît de avantajoasă ? Cum putem face oare fericirea copiilor noștri, dacă nu-i destul s-o dorim și să-i închinăm toate puterile noastre ? V-aș fi foarte îndatorată dacă mi-ați spune ce-ați face în locul meu ; nu pot să iau nici o hotărîre ; nu cunosc nimic mai înspăimîntător, decît să fii silit să iei o hotărîre în privința soartei altora și mi-i teamă ca în

această împrejurare să nu dau dovadă fie de o asprime de judecător, fie de o slăbiciune de mamă.

Îmi reproșez într-una că vă sporesc supărările, vorbindu-vă mereu de ale mele ; dar vă cunosc inima : mîngîierea pe care ați putea-o da altora ar fi pentru dumneavoastră cea mai mare pe care ați putea-o primi !

Vă las cu bine, scumpă și respectabilă prietenă ; aștept amîndouă răspunsurile dumneavoastră cu multă nerăbdare.

Paris, 13 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXXI-a

Doamna de Rosemonde către cavalerul Danceny

După toate cele ce mi-ai spus, domnule, nu-mi mai rămîne decît să plîng și să tac. Îți pare rău că mai trăiești cînd afli asemenea grozăvii ; ți-e rușine să fii femeie, cînd afli că vreuna se face vinovată de o astfel de purtare.

Mă învoiesc bucuros, domnule, în ce mă privește, să învălui în tăcere și uitare tot ceea ce ar putea să se refere la aceste triste evenimente sau ar putea decurge din ele. Doresc chiar să nu-ți pricinuiască vreodată alte supărări decît cele care se leagă de nenorocitul avantaj pe care l-ai cîștigat asupra nepotului meu. În ciuda greșelilor lui, pe care sînt nevoită să le recunosc, simt că nu mă voi mîngîia niciodată de pierderea pe care am suferit-o : dar durerea mea veșnică va fi singura răzbunare pe care mi-o voi îngădui împotriva dumitale ; inima dumitale va ști să-i măsoare întinderea.

Dacă îngădui vîrstei mele să exprime o cugetare pe care n-o prea faci cînd ai vîrsta dumitale, îți voi spune că dacă am fi lămuriți în privința adevăratei noastre fericiri, n-am căuta-o niciodată în afara marginilor prescrise de legi și de religie.

Poţi fi sigur că voi păstra cu sfinţenie şi cu dragă inimă depozitul ce mi-ai încredinţat ; dar te rog să mă încuviinţezi să nu-l înmînez nimănui, nici chiar dumitale, domnule, decît numai în cazul cînd ar fi necesar pentru dezvinovăţirea dumitale. Îmi place să cred că nu vei refuza această rugăminte şi că ai depăşit clipa cînd îţi pare rău că nu te-ai lăsat pradă unei dorinţe de răzbunare, fie ea chiar îndreptăţită.

Nu mai contenesc cu rugăminţile mele, încredinţată cum sînt de generozitatea şi de delicateţea dumitale ; mi-ai da cu adevărat o dovadă vrednică de ele, dacă mi-ai înmîna şi scrisorile domnişoarei de Volanges pe care bănuiesc că le-ai păstrat şi care fără îndoială nu te mai interesează. Ştiu că această tînără s-a făcut vinovată faţă de dumneata, dar nu cred că ai avea de gînd s-o pedepseşti ; de n-ar fi decît din respect pentru dumneata însuţi, şi tot n-ai voi să pîngăreşti fiinţa pe care ai iubit-o atît de mult. Nu am prin urmare nevoie să adaug că menajamentele, la care fata nu are dreptul, le datorezi cel puţin mamei, acestei femei respectabile, faţă de care nu eşti absolut fără nici o vină : căci, la urma urmei, oricîte iluzii ai căuta să-ţi faci dintr-o pretinsă delicateţe de sentimente, acela care cel dintîi încearcă să seducă un suflet neprihănit şi simplu se face cel dintîi vinovat de corupţia lui, şi trebuie ţinut, pentru totdeauna, răspunzător de excesele şi de rătăcirile care urmează.

Nu te mira, domnule, de atîta severitate din partea mea ; ea este cea mai deplină dovadă pe care ţi-o pot da de întreaga mea stimă. Vei dobîndi şi alte drepturi la ea, angajîndu-te, după cum doresc, să păstrezi cu sfinţenie un secret a cărui divulgare ţi-ar dăuna chiar şi dumitale şi ar semăna moartea în inima unei mame, pe care şi aşa a-i rănit-o. În sfîrşit, domnule, doresc să fac acest serviciu prietenei mele ; şi dacă m-aş teme că mi-ai refuza această mîngîiere, te-aş ruga mai întîi să te gîndeşti că-i singura pe care mi-ai lăsat-o.

Castelul... 15 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXXII-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Dacă aș fi fost nevoită, scumpă prietenă, să aflu și să aștept de la Paris lămuririle pe care mi le ceri, cu privire la doamna de Merteuil, nu mi-ar fi fost cu putință să ți le dau ; și, fără îndoială, n-aș fi primit decît lămuriri vagi și nesigure : dar mi-au venit unele pe care nu le așteptam, pe care n-aveam nici un motiv să le-aștept ; și acestea sînt din păcate prea sigure. O ! dragă prietenă, cît de tare te-a înșelat femeia aceasta !

Mi-e silă să intru în vreun amănunt al acestui noian de orori ; dar oricîte s-ar putea spune, poți fi sigură că e încă mai puțin decît realitatea. Nădăjduiesc, dragă prietenă, că mă cunoști destul ca să mă crezi pe cuvînt și că nu vei pretinde nici o dovadă. Mulțumește-te doar să știi că există foarte multe pe care le am, în chiar clipa aceasta, în mîinile mele.

Cu aceeași durere nemărginită te rog de asemenea să nu mă silești să motivez sfatul pe care mi-l ceri cu privire la domnișoara de Volanges. Te îndemn să nu te împotrivești vocației pe care o arată. Desigur, nici un argument nu ne poate îndreptăți să obligăm pe cineva să îmbrățișeze starea monacală, cînd acela nu se simte chemat : dar uneori e o mare fericire să fii chemat, și vezi că însăși fata dumitale îți spune că n-ai dezaproba-o dacă i-ai cunoaște motivele. Acela care ne inspiră sentimentele știe mai bine decît deșarta noastră înțelepciune ceea ce convine fiecăruia dintre noi ; și adesea, ceea ce pare din partea lui un act de asprime este, dimpotrivă, unul de clemență.

În sfîrșit, părerea mea, care știu bine că te va mîhni și pe care, tocmai din pricina aceasta, poți să mă crezi că nu ți-o dau decît după multă chibzuință, este s-o lași pe domnișoara de Volanges la mănăstire, de vreme ce astfel a ales ea : să încurajezi mai degrabă decît să zădărnicești hotărîrea pe care a luat-o și, în așteptarea înfăptuirii ei, să desfaci căsătoria pe care ai proiectat-o.

După ce am îndeplinit aceste penibile datorii ale prieteniei și în neputința în care mă aflu de a le adăuga vreo mîngîiere, favoarea ce-mi mai rămîne să-ți cer, scumpa mea prietenă, este să nu mă mai întrebi nimic în legătură cu aceste triste evenimente : să le lăsăm în uitarea care li se cuvine ; și fără să căutăm inutile și dureroase deslușiri, să ne supunem mai bine hotărîrilor Providenței și să credem în înțelepciunea intențiilor ei, chiar și atunci cînd nu ne îngăduie să le pătrundem. Te las cu bine, scumpa mea prietenă.

Castelul... 15 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXXIII-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

O ! dragă prietenă ! cu ce văl înspăimîntător acoperiți soarta fetei mele ! și parcă vă e teamă să nu încerc să-l ridic ! Îmi ascunde el oare ceva care ar putea să mîhnească inima unei mame, mai mult decît groaznicele bănuieli cărora mă dați pradă ? Chinurile mele sînt cu atît mai mari cu cît vă cunosc bine prietenia și îngăduința : de douăzeci de ori, de ieri încoace, am vrut să scap din această cumplită nesiguranță, rugîndu-vă să mă lămuriți fără cruțare și fără înconjur ; și de fiecare dată m-am cutremurat gîndindu-mă la rugămintea pe care mi-ați făcut-o de-a nu vă pune nici o întrebare. În sfîrșit, mă opresc la un gînd care-mi mai lasă oarecare speranță ; și aștept de la prietenia dumneavoastră să nu-mi refuzați ceea ce doresc : să-mi răspundeți dacă am înțeles destul de bine tot ceea ce voiați să-mi spuneți ; să nu vă fie teamă să-mi mărturisiți tot ceea ce îngăduința unei mame ar fi în stare să ierte și care n-ar fi cu neputință de îndreptat. Dar dacă nenorocirile mele depășesc această măsură, atunci prefer, într-adevăr, să nu-mi dați alte expli-

cații decît tăcerea dumneavoastră ; iată, așadar, ceea ce știam și pînă unde pot merge temerile mele.

Fiica mea a arătat oarecare înclinare pentru cavalerul Danceny și am fost informată că a mers pînă acolo încît a primit scrisori de la el, ba chiar i-a și răspuns ; dar credeam că izbutisem să împiedic ca această greșeală copilărească să aibă urmări primejdioase : acum, cînd am ajuns să-mi fie frică de orice, admit că ar fi cu putință ca supravegherea mea să fi fost amăgită ; și mi-e teamă că, sedusă de el, fata mea a pus vîrf rătăcirilor sale.

Îmi amintesc de asemenea mai multe împrejurări care întăresc această teamă. V-am scris că fetei mele i-a venit rău la vestea nenorocirii întîmplate domnului de Valmont; poate că această sensibilitate era pricinuită de gîndul primejdiei la care domnul Danceny era și el expus în acel duel. Cînd, pe urmă, a plîns atît de mult aflînd de cele ce se spun pe socoteala doamnei de Merteuil, poate că ceea ce am considerat că ar fi durerea prieteniei nu era decît efectul geloziei sau al regretului de a descoperi că amantul ei i-a fost necredincios. Ultima ei ispravă se poate și ea explica, am impresia, prin același motiv. Adesea, te crezi chemat de Dumnezeu numai din pricină că te simți răzvrătit împotriva oamenilor. În sfîrșit, presupunînd că toate acestea sînt adevărate și că dumneavoastră ați avea cunoștință de ele, ați fi putut, fără îndoială, să le găsiți suficiente ca să îndreptățească sfatul sever pe care mi-l dați.

Cu toate acestea, chiar așa fiind, dezaprobîndu-mi fiica, aș crede totuși că-i de datoria mea să încerc totul ca s-o scap de chinurile și de primejdiile unei vocații iluzorii și trecătoare. Dacă domnul Danceny nu a pierdut orice sentiment de cinste, el nu va refuza să repare o greșeală al cărei singur autor este ; și pot crede, în sfîrșit, că o căsătorie cu fiica mea e destul de avantajoasă pentru ca atît el cît și familia lui să fie măguliți de ea.

Iată, scumpă și respectabilă prietenă, singura speranță ce-mi mai rămîne ; grăbiți-vă să mi-o întăriți dacă vă este cu putință. Vă închipuiți cît de mult doresc să-mi

răspundeți și ce lovitură ar fi pentru mine tăcerea dumneavoastră.[1]

Mă pregăteam să închid scrisoarea, cînd un cunoscut a venit să mă vadă și mi-a povestit afrontul îngrozitor pe care l-a îndurat doamna de Merteuil, alaltăieri. Cum nu mai văzusem pe nimeni în ultimele zile, nu aflasem nimic despre această întîmplare ; iată cum s-au petrecut lucrurile, după povestirea unui martor ocular.

Doamna de Merteuil, sosind alaltăieri, joi, de la țară, s-a dus de-a dreptul la Comedia Italiană unde își avea loja ; era singură în lojă, și — ceea ce a trebuit să i se pară foarte neobișnuit — nici un bărbat n-a venit s-o vadă în timpul spectacolului. La ieșire, a intrat, potrivit obiceiului, în salonașul teatrului, care era plin de lume ; imediat s-a stîrnit rumoare, dar ea, la început, n-a crezut că era împotriva ei. A zărit un loc liber pe o banchetă și s-a dus să se așeze ; dar îndată toate femeile care erau acolo s-au sculat ca la un semn, și au lăsat-o absolut singură. Acest gest de indignare unanimă a fost aprobat de toți bărbații și a sporit murmurele care, se spune, ajunseseră pînă la adevărate huiduieli.

Ca umilirea să-i fie deplină, nenorocul a făcut ca domnul de Prévan, care nu se mai arătase nicăieri de la aventura lui, să intre tocmai în acel moment în salonaș. Îndată ce a fost văzut, toată lumea, bărbați și femei, l-a înconjurat și l-a felicitat : și el s-a găsit, ca să zic așa, împins pînă în fața doamnei de Merteuil, de lumea care se îngrămădea în jurul lor. Se pare că ea s-a făcut că nu vede și nu aude nimic și nu și-a schimbat de loc expresia feței, dar cred că se exagerează. Oricum ar fi, situația aceasta cu adevărat rușinoasă pentru ea a durat pînă în clipa cînd i s-a anunțat trăsura ; și la plecarea ei, huiduielile insultătoare au sporit. E îngrozitor să fii rudă cu această femeie. Domnul de Prévan a fost chiar în seara aceea sărbătorit de ofițerii regimentului său care erau

[1] Scrisoarea aceasta a rămas fără răspuns.

acolo și nu e nici o îndoială că-și va recăpăta funcția și gradul.

Aceeași persoană care mi-a istorisit aceste amănunte mi-a spus că doamna de Merteuil a avut, în noaptea următoare, o febră mare, despre care mai întîi s-a crezut că este efectul situației penibile în care a fost pusă ; dar că de aseară se știe că este vorba de vărsat într-o formă foarte primejdioasă. Și cred că, într-adevăr, ar fi pentru ea o fericire să moară. Se mai spune că toată această întîmplare îi va dăuna poate mult și la procesul ei, care e în ajun de a se judeca și pentru care se pare că are nevoie de multă bunăvoință.

Rămîneți cu bine, scumpă și respectabilă prietenă. Văd în toate acestea pe cei răi pedepsiți ; dar nu găsesc nici o consolare pentru nenorocitele lor victime.

Paris, 18 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXXIV-a

Cavalerul Danceny către doamna de Rosemonde

Aveți dreptate, doamnă, și desigur că nu vă voi refuza nimic din ceea ce va depinde de mine, și pe care veți pune oarecare preț. Pachetul pe care am cinstea să vi-l adresez conține toate scrisorile domnișoarei de Volanges. Dacă le veți citi, veți vedea poate nu fără uimire cum poate avea cineva, în același timp, atîta nevinovăție și atîta perfidie. E cel puțin ceea ce m-a izbit mai mult la ultima lor lectură, pe care abia am terminat-o.

Dar, mai ales, cum să nu fii cuprins de cea mai vie indignare împotriva doamnei de Merteuil, cînd te gîndești cu cîtă bucurie perversă s-a străduit să amăgească atîta nevinovăție și candoare.

Nu, nu mai sînt îndrăgostit. Nu mai păstrez nimic dintr-un sentiment trădat într-un chip atît de nedemn ; și

nu el mă îndeamnă să încerc s-o dezvinovățesc pe domnișoara de Volanges. Totuși, sufletul acesta atît de simplu, caracterul acesta atît de blînd și de docil nu s-ar fi lăsat oare călăuzit spre bine, mai ușor încă decît s-a lăsat tras spre rău? Care fată tînără, ieșind ca ea de la mănăstire, fără experiență și aproape fără vreo idee de viață, și neaducînd în lume, cum se întîmplă de obicei, decît neștiința și a binelui și a răului; care fată tînără, zic, ar fi putut rezista multă vreme unor mașinații atît de vinovate? Ah! ca să fii îngăduitor, e destul să-ți dai seama de cîte împrejurări independente de voința noastră depinde înspăimîntătoarea alternativă a delicateței sau a depravării sentimentelor noastre. Nu-mi făceați așadar, doamnă, decît un act de dreptate socotind că vina domnișoarei de Volanges, pe care am simțit-o puternic, nu-mi inspiră totuși nici o idee de răzbunare. E destul că sînt silit să n-o mai iubesc; m-ar costa prea mult s-o urăsc.

N-am avut nevoie să cuget prea mult ca să doresc ca tot ce-o privește și care i-ar putea dăuna să rămînă pe veci neștiut de nimeni. Dacă vi s-a părut poate că am întîrziat să vă îndeplinesc dorințele în privința aceasta, cred că sînt în măsură să nu vă ascund motivul; am vrut mai întîi să fiu sigur că nu voi mai avea nici o neplăcere de pe urma nenorocitei mele întîmplări. Pe cînd vă implo-ram indulgența și îndrăzneam chiar să cred că aveam unele drepturi la ea, mă puteam teme că aș avea aerul că vreau oarecum să v-o cumpăr, cu această condescendență a mea; și sigur de puritatea motivelor mele, am avut, mărturisesc, mîndria de a voi ca nici dumneavoastră să nu vă îndoiți de ea. Sper că veți ierta această delicatețe, poate prea susceptibilă, dar care provine din venerația ce-mi inspirați și din prețul pe care-l acord stimei dumneavoastră.

Același sentiment mă îndeamnă să vă rog, ca ultimă favoare, să binevoiți a mă încunoștința dacă socotiți că mi-am îndeplinit toate îndatoririle pe care nenorocitele împrejurări în care m-am aflat au putut să mi le impună. Odată liniștit în această privință, hotărîrea mea e luată;

plec la Malta : mă duc să fac cu bucurie și să păstrez cu sfințenie jurămîntul care mă va îndepărta de o lume de care, încă atît de tînăr, am avut atît de mult a mă plînge : în sfîrșit, voi căuta să uit, sub un cer străin, gîndul atîtor grozăvii adunate și a căror amintire nu ar putea decît să mîhnească și să vestejească sufletul meu.

Rămîn cu tot respectul, doamnă, al dumneavoastră foarte umil etc.

Paris, 26 decembrie 17''

SCRISOAREA a CLXXV-a

Doamna de Volanges către doamna de Rosemonde

Soarta doamnei de Merteuil pare în sfîrșit împlinită, scumpa și respectabila mea prietenă ; și în așa fel, încît pînă și dușmanii ei cei mai neîmpăcați simt atît indignarea pe care o merită cît și mila care o inspiră. Aveam dreptate să spun că ar fi fost poate o fericire pentru ea să moară de vărsat. S-a făcut bine într-adevăr, dar e îngrozitor de desfigurată ; a pierdut și un ochi. După cum vă puteți închipui, eu n-am revăzut-o, dar mi s-a spus că era cu adevărat înfiorătoare.

Marchizul de..., care nu pierde prilejul să spună o răutate, spunea ieri vorbind despre ea că boala a întors-o pe dos și că acum sufletul i se arată pe figură. Din nefericire, toată lumea a socotit că expresia era justă.

Altă întîmplare se mai adaugă nenorocirilor și greșelilor ei. Procesul i s-a judecat alaltăieri și l-a pierdut în întregime. Despăgubiri, cheltuieli de judecată, restituirea beneficiilor, totul a fost adjudecat minorilor : astfel încît puținul din averea ei care nu era angajat în acest proces a fost înghițit și chiar depășit de acoperirea cheltuielilor.

Îndată ce a aflat știrea aceasta, cu toate că era încă bolnavă, a luat toate dispozițiile și a plecat singură, noaptea, cu diligența. Servitorii ei spun astăzi că nici unul din ei nu a vrut s-o urmeze. Se crede că a plecat în Olanda.

Plecarea aceasta stîrnește mai multă indignare decît tot restul, din pricină că și-a luat cu ea diamantele, care reprezintă o mare valoare și care urmau să reintre în succesiunea soțului ei, apoi argintăria, bijuteriile, în sfîrșit, tot ce a putut ; și că lasă în urma ei aproape cincizeci de mii de livre datorii. E un adevărat faliment.

Familia trebuie să se întrunească mîine ca să ajungă la o înțelegere cu creditorii. Cu toate că nu sînt decît o rudă îndepărtată, am spus că voi lua parte și eu, dar nu mă voi duce la această întrunire, fiind silită să asist la o ceremonie și mai tristă. Fata mea intră postulantă la mănăstire. Sper că nu uitați, scumpă prietenă, că întrucît privește acest mare sacrificiu, eu n-am alt motiv de a mă crede obligată să-l săvîrșesc decît tăcerea pe care ați păstrat-o față de mine.

Domnul Danceny a părăsit Parisul acum aproape două săptămîni. Se spune că se duce la Malta și că are de gînd să rămînă acolo. Ar mai fi oare timp să-l oprim ?... Dragă prietenă !... fata mea e așadar atît de vinovată ?... Veți ierta, fără îndoială, unei mame, că nu cedează decît cu greu acestei cumplite certitudini.

Ce fatalitate mă urmărește de cîtva timp și m-a lovit în ființele cele mai scumpe ! Fata mea și prietena mea !

Cine nu s-ar cutremura gîndindu-se la nenorocirile pe care le poate pricinui o singură legătură primejdioasă ! Și cîte supărări nu ne-am evita dacă am cugeta mai bine la asta ! Care femeie nu ar fugi la prima vorbă a vreunui seducător ? Care mamă ar putea vedea, fără să tremure, pe vreo altă persoană vorbind cu fiica ei ? Dar reflecțiile acestea tîrzii vin întotdeauna după întîmplare ; și unul din cele mai însemnate adevăruri, și poate chiar din cele mai unanim recunoscute, rămîne înăbușit și fără folosință în vîrtejul moravurilor noastre nesocotite.

Rămîneţi cu bine, scumpă şi respectabilă prietenă ; simt în această clipă că înţelepciunea noastră, şi aşa atît de neputincioasă să preîntîmpine nenorocirile, este încă şi mai puţin în stare să ne consoleze de ele.[1]

Paris, 14 ianuarie 17''

cirilor sau au dus pînă la capăt pedeapsa doamnei de Merteuil.

Poate că vreodată ne va fi îngăduit să completăm această lucrare ;' dar nu ne putem lua nici o obligaţie în privinţa aceasta : şi chiar dacă am putea, am crede de cuviinţă să consultăm mai întîi gustul publicului, care nu are aceleaşi motive ca noi să se intereseze de această lectură.

Nota editorului

CUPRINS

Prefață 5
Notă asupra ediției 21
Înștiințarea editorului 25
Prefața redactorului 27

Partea întîi

Scrisoarea I 31
Scrisoarea a II-a 33
Scrisoarea a III-a 35
Scrisoarea a IV-a 36
Scrisoarea a V-a 39
Scrisoarea a VI-a 41
Scrisoarea a VII-a 44
Scrisoarea a VIII-a 45
Scrisoarea a IX-a 47
Scrisoarea a X-a 49
Scrisoarea a XI-a 53
Scrisoarea a XII-a 55
Scrisoarea a XIII-a 56
Scrisoarea a XIV-a 56

Scrisoarea a XV-a 58
Scrisoarea a XVI-a 59
Scrisoarea a XVII-a 61
Scrisoarea a XVIII-a 63
Scrisoarea a XIX-a 65
Scrisoarea a XX-a 65
Scrisoarea a XXI-a 67
Scrisoarea a XXII-a 70
Scrisoarea a XXIII-a 72
Scrisoarea a XXIV-a 76
Scrisoarea a XXV-a 78
Scrisoarea a XXVI-a 80
Scrisoarea a XXVII-a 81
Scrisoarea a XXVIII-a 83
Scrisoarea a XXIX-a 85
Scrisoarea a XXX-a 86
Scrisoarea a XXXI-a 87
Scrisoarea a XXXII-a 88
Scrisoarea a XXXIII-a 91
Scrisoarea a XXXIV-a 93
Scrisoarea a XXXV-a 96
Scrisoarea a XXXVI-a 99
Scrisoarea a XXXVII-a 101
Scrisoarea a XXXVIII-a 103
Scrisoarea a XXXIX-a 105
Scrisoarea a XL-a 106
Scrisoarea a XLI-a 109
Scrisoarea a XLII-a 110
Urmarea scrisorii a XL-a 112
Scrisoarea a XLIII-a 114
Scrisoarea a XLIV-a 115
Scrisoarea a XLV-a 121
Scrisoarea a XLVI-a 122
Scrisoarea a XLVII-a 124

Scrisoarea a XLVIII-a 125
Scrisoarea a XLIX-a 127
Scrisoarea a L-a 128

Partea a doua

Scrisoarea a LI-a 131
Scrisoarea a LII-a 134
Scrisoarea a LIII-a 136
Scrisoarea a LIV-a 137
Scrisoarea a LV-a 139
Scrisoarea a LVI-a 140
Scrisoarea a LVII-a 142
Scrisoarea a LVIII-a 144
Scrisoarea a LIX-a 146
Scrisoarea a LX-a 147
Scrisoarea a LXI-a 148
Scrisoarea a LXII-a 150
Scrisoarea a LXIII-a 150
Scrisoarea a LXIV-a 156
Scrisoarea a LXV-a 159
Scrisoarea a LXVI-a 161
Scrisoarea a LXVII-a 163
Scrisoarea a LXVIII-a 164
Scrisoarea a LXIX-a 166
Scrisoarea a LXX-a 167
Scrisoarea a LXXI-a 169
Scrisoarea a LXXII-a 173
Scrisoarea a LXXIII-a 175
Scrisoarea a LXXIV-a 175
Scrisoarea a LXXV-a 178
Scrisoarea a LXXVI-a 179
Scrisoarea a LXXVII-a 185

Scrisoarea a LXXVIII-a 186
Scrisoarea a LXXIX-a 189
Scrisoarea a LXXX-a 196
Scrisoarea a LXXXI-a 198
Scrisoarea a LXXXII-a 201
Scrisoarea a LXXXIII-a 211
Scrisoarea a LXXXIV-a 213
Scrisoarea a LXXXV-a 216
Scrisoarea a LXXXVI-a 226
Scrisoarea a LXXXVII-a 227

Partea a treia

Scrisoarea a LXXXVIII-a 230
Scrisoarea a LXXXIX-a 231
Scrisoarea a XC-a 232
Scrisoarea a XCI-a 235
Scrisoarea a XCII-a 237
Scrisoarea a XCIII-a 238
Scrisoarea a XCIV-a 240
Scrisoarea a XCV-a 241
Scrisoarea a XCVI-a 242
Scrisoarea a XCVII-a 248
Scrisoarea a XCVIII-a 250
Scrisoarea a XCIX-a 253
Scrisoarea a C-a 259
Scrisoarea a CI-a 262
Scrisoarea a CII-a 264
Scrisoarea a CIII-a 267
Scrisoarea a CIV-a 269
Scrisoarea a CV-a 273
Scrisoarea a CVI-a 277

Scrisoarea a CVII-a 281
Scrisoarea a CVIII-a 284
Scrisoarea a CIX-a 286
Scrisoarea a CX-a 288
Scrisoarea a CXI-a 293
Scrisoarea a CXII-a 294
Scrisoarea a CXIII-a 295
Scrisoarea a CXIV-a 301
Scrisoarea a CXV-a 302
Scrisoarea a CXVI-a 307
Scrisoarea a CXVII-a 308
Scrisoarea a CXVIII-a 310
Scrisoarea a CXIX-a 312
Scrisoarea a CXX-a 313
Scrisoarea a CXXI-a 314
Scrisoarea a CXXII-a 317
Scrisoarea a CXXIII-a 319
Scrisoarea a CXXIV-a 320

Partea a patra

Scrisoarea a CXXV-a 324
Scrisoarea a CXXVI-a 333
Scrisoarea a CXXVII-a 335
Scrisoarea a CXXVIII-a 336
Scrisoarea a CXXIX-a 338
Scrisoarea a CXXX-a 340
Scrisoarea a CXXXI-a 342
Scrisoarea a CXXXII-a 345
Scrisoarea a CXXXIII-a 346
Scrisoarea a CXXXIV-a 350
Scrisoarea a CXXXV-a 353

Scrisoarea a CXXXVI-a 355
Scrisoarea a CXXXVII-a 356
Scrisoarea a CXXXVIII-a 359
Scrisoarea a CXXXIX-a 361
Scrisoarea a CXL-a 362
Scrisoarea a CXLI-a 364
Scrisoarea a CXLII-a 367
Scrisoarea a CXLIII-a 368
Scrisoarea a CXLIV-a 369
Scrisoarea a CXLV-a 372
Scrisoarea a CXLVI-a 374
Scrisoarea a CXLVII-a 375
Scrisoarea a CXLVIII-a 378
Scrisoarea a CXLIX-a 380
Scrisoarea a CL-a 383
Scrisoarea a CLI-a 385
Scrisoarea a CLII-a 387
Scrisoarea a CLIII-a 390
Scrisoarea a CLIV-a 391
Scrisoarea a CLV-a 392
Scrisoarea a CLVI-a 395
Scrisoarea a CLVII-a 396
Scrisoarea a CLVIII-a 398
Scrisoarea a CLIX-a 399
Scrisoarea a CLX-a 399
Scrisoarea a CLXI-a 400
Scrisoarea a CLXII 402
Scrisoarea a CLXIII-a 403
Scrisoarea a CLXIV-a 405
Scrisoarea a CLXV-a 406
Scrisoarea a CLXVI-a 409
Scrisoarea a CLXVII-a 410

Scrisoarea a CLXVIII-a 411
Scrisoarea a CLXIX-a 414
Scrisoarea a CLXX-a 416
Scrisoarea a CLXXI-a 419
Scrisoarea a CLXXII-a 421
Scrisoarea a CLXXIII-a 422
Scrisoarea a CLXXIV-a 425
Scrisoarea a CLXXV-a 427

Redactor responsabil : ANGELA CIȘMAȘ
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Dat la cules 16.06.1966. Bun de tipar 06.10.1966. Apărut 1966. Tiraj 60.140 ex. Hîrtie tipar înalt B. mat sul de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 22.27. Coli tipar 27,5. A. nr. 8092 C.Z. pentru bibliotecile mari 84 C.Z. pentru bibliotecile mici 84—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 60.382 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" Piața Scînteii nr. 1 București, Republica Socialistă România

LEGĂTURILE PRIMEJDIOASE, romanul epistolar al scriitorului francez Choderlos de Laclos, vede lumina tiparului în 1782. Scandalul pe care-l stîrneşte apariţia sa va avea ca urmare ostracizarea autorului, considerat imoral, din saloanele aristocratice şi crearea unei anume faime cărţii însăşi. Dar înfăţişînd corupţia moravurilor înaltei aristocraţii din preajma Revoluţiei Franceze, Laclos n-a ţintit decît să înfiereze libertinajul acesteia, ascuns cu grijă sub masca devoţiunii. Zugrăvind cu o pregnanţă deosebită caracterele „negative" (cuplul complice marchiza de Merteuil — Vicontele de Valmont), Laclos a făcut, pe de-o parte, operă de moralist, iar pe de alta şi-a ilustrat calităţile de mare scriitor realist, calităţi pe deplin recunoscute de posteritate.

Lei 17